

A MAGYAR
NÉPFRONT
TÖRTÉNETE

DOKUMENTUMOK
1935-1976

KOSSUTH

A MAGYAR
NÉPFRONT
TÖRTÉNETE

I

A MAGYAR NÉPFRONT TÖRTÉNETE DOKUMENTUMOK / 1935–1976

ELSŐ KÖTET

HAZAFIAS NÉPFRONT ORSZÁGOS TANÁCSA

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

KÁLLAI GYULA ELNÖK,

GÁL LÁSZLÓ, JAKAB SÁNDOR, MÓD ALADÁR NONN GYÖRGY,
ORTUTAY GYULA, SZENTISTVÁNYI GYULÁNÉ, VASS HENRIK

AZ ANYAGOT GYŰJTÖTTÉK

GYÖRFFY SÁNDOR, KISS DEZSŐ, PINTÉR ISTVÁN, SZABÓ ÉVA

A GYŰJTÉSBEN KÖZREMŰKÖDTEK

TÓTH JÁNOS A HAZAFIAS NÉPFRONT TITKÁRSÁGA RÉSZÉRŐL, VALAMINT
A NÉPFRONT DEBRECENI ÉS SZEGEDI TÁRSADALMI MUNKATÁRSAI

A BIBLIOGRÁFIÁT ÖSSZEÁLLÍTOTTA

PÁLMAI SÁNDORNÉ

A NÉVMUTATÓT KÉSZÍTETTE

VARGA ISTVÁN

SZERKESZTŐK

FELES GYÖRGYNÉ, PINTÉR ISTVÁN, SZABÓ ÉVA

FŐSZERKESZTŐ

SZABÓ BÁLINT

ISBN 963 09 0859 X

ISBN 963 09 0739 9

Korunkban örvendetesen megnőtt az érdeklődés a dokumentumok iránt. Hosszú évszázadokon át az olvasók — a régi idők és a közelmúlt eseményei iránt érdeklődők egyaránt — megelégedtek azzal, hogy csak azok az emberek bújják helyettük is az okmányokat, kutassanak a régi iratok között, akik hivatásszerűen foglalkoznak velük. Őket már csak a leszűrt végeredmény foglalkoztatta. Ma viszont a politikailag tájékozott ember szívesen olvassa az eredeti dokumentumokat. Élvezi azok nyelvét, hangulatát, s nem utolsósorban a maga szabta feladatát, hogy közvetítő nélkül tájékozódjék s levonhassa a szükséges tanulságokat.

Ezért nem találtuk meglepőnek a széles körben mutatkozó igényt, hogy gyűjtsük össze s bocsássuk a nagyközönség elé a népfrontmozgalom fejlődésének, történetének mennél gazdagabb dokumentumanyagát. Ennek valóban elérkezett az ideje! A népfrontmozgalom más-más elnevezéssel, közvetlen céljait tekintve változó tartalommal ugyan, de az ország és a nép életével, fejlődésével mindig szorosan egybekapcsolódva, mint elevenen ható erő, immár több mint négy évtizede van jelen hazánk életében, történetében. A népfront eszméje egyre szélesebb körben terjed és egyre átfogóbban befolyásolja az ország népének tevékenységét. Mindenképpen hasznos tehát — több szempontból is — a visszapillantás, az összegezés, a tanulságok levonása.

Az élet kérlelhetetlen rendje szerint egyre kevesebben vannak, akik személyes tapasztalataik alapján alkothatnak véleményt a mozgalom teljes történetéről. Mindinkább csökken azoknak a száma, akiknek közvetlen élménye volt az a küzdelmekkel teli, de végső soron mégis felemelő, sikerekkel kísért fejlődés, amely a kommunista párt vezetésével a magyar nép életének utolsó negyven esztendejét jellemezte.

A népfrontmozgalom fokozatosan fejlődött száz- és százezrek széles körű politikai és társadalmi tevékenységévé, igazi politikai tömegmozgalommá. A benne résztvevők nagy többsége a fejlődés különböző szakaszaiban a napi politikai harcok és tennivalók jegyében bátran és határozottan foglalt állást és cselekedett. Elérkezett az ideje annak, hogy négy évtized tapasztalatai alapján, átfogó módon foglalkozzunk e tapasztalatok levonásával, általánosításával.

Az utóbbi évtizedekben különösképpen megnövekedett a népfrontban tevékenykedők száma. Munkánkba tömegesen kapcsolódnak be az új nemzedék képviselői. Számukra a népfront már a szocializmus építésének átfogó tömegmozgalma. Így ismerték meg, így fogadták el. Jelenlétét, mely társadalmunk és politikai életünk egészét áthatja, természetesnek tartják. Előzményeit, a mozgalom történelmi útját viszont nem vagy csak részben ismerik. E fiatal erők azonban nagy érdeklődést tanúsítanak a mozgalom múltja iránt is, s ezt az érdeklődést feltétlenül ki kell elégítenünk.

A magyarországi népfrontmozgalom történetének, ha nem is könyvtárnyi, de jelentős irodalma van. A társadalmi igény alapján ez egészül ki a most közreadott dokumentumgyűjteménnyel.

A válogatás és szerkesztés alapvető elveit külön „Szerkesztői bevezető” tartalmazza.

A népfront az osztályszövetségnek, a szövetségi politikának történelmileg meghatározott módja, amely az egyes országok munkásosztályának harci gyakorlatában alakult ki, és a nemzetközi munkásmozgalom forradalmi tapasztalataival gazdagodva fejlődött és fejlődik tovább. Mindenkor a társadalmi osztályok és rétegek összefogása jut benne kifejezésre, és a nép előtt álló legfontosabb feladatokat a munkásosztály, a kommunisták vezetésével oldja meg.

A népfrontpolitika és -mozgalom a kapitalizmus általános válságának talaján jött létre.

Az imperializmus szélsőséges tendenciáinak megerősödése, a fasizmus színre lépése, olaszországi és németországi győzelme, s ennek nyomán a demokratikus szabadságjogok felszámolása, majd több ország nemzeti függetlenségének elvesztése miatt szükségessé vált, hogy a békéért, a demokráciáért, a társadalmi haladásért, a szocializmusért küzdő erők egységfrontban lépjenek fel a monopoltőke nyílt fasiszta diktatúrája ellen. A munkásosztály a maga szocialista osztálycéljait új módon, szervezettebben és elevenebben összekapcsolhatta más társadalmi osztályok és rétegek haladó törekvéseivel. Az össznépi célok vállalásával, a megvalósításukért folytatott áldozatos harccal befolyását mind jobban kiterjeszthette a nemzeti élet egészére. A demokratikus vívmányok megvédéséért és visszaállításáért, a háború ellen, a békéért, a társadalmi haladásért folyó harcban a kommunista pártok rakták le az antifasiszta munkásegységfront és népfrontpolitika alapjait.

A népfrontpolitikát, mint a munkásosztály háború és fasizmus elleni harcának stratégiáját és taktikáját a Kommunista Internacionálé 1935 nyarán ülésező VII. kongresszusa emelte a nemzetközi kommunista mozgalom általános irányvonalának rangjára. A kongresszus leszögezte: a munkásosztály harci egységfrontjának megteremtése a nemzetközi munkásmozgalom legfőbb és legközelebbi feladata azzal az óriási veszéllyel szemben, amely a munkásosztályt,

a munkásosztály minden vívmányát, valamennyi dolgozót és elemi jogait, a népek békéjét és szabadságát a fasizmus részéről fenyegeti. A népek békéjéért és szabadságáért vívott harc a fasizmus ellen szükségessé teszi a munkásosztály és a szegényparasztság tömegein messze túlmutató széles népi-nemzeti egységszolidaritást, valamennyi demokratikus erő összefogásának megteremtését.

A harmincas évek második felében — a Kommunista Internacionálé VII. kongresszusának útmutatását követve — a Kommunisták Magyarországi Pártja is kezdeményezte és napirendre tűzte a demokratikus erők tömörítését.

Amint ez a dokumentumokból is kiderül, a feladat nem volt egyszerű. A párt szigorú illegalitásban dolgozott. Széles körű politikai tömegmunkára, vitákra, véleménycserére kevés alkalom nyílt. Az új történelmi helyzet új feladatait csak rendkívül szűkös agitációs körülmények között lehetett indokolni, magyarázni. Nem volt könnyű megérteni és megértetni, hogy a megváltozott történelmi helyzet, a fasizmus és a háború elleni harc más stratégiát és taktikát követel. A nemzeti függetlenség és a társadalmi haladás ügye elválaszthatatlanul összefügg egymással. A munkásosztály társadalmi céljait csakis e feladatok vállalásával, minden haladó erő összefogásával képes megvalósítani. Ezért is érdekesek az olvasó számára azok a viták, vélemények, állásfoglalások, amelyek ebben az időszakban a népfront-politika kilátásait taglalták.

A Kommunisták Magyarországi Pártjának vezetősége 1936 júniusában — a Komintern segítségével — módosította korábbi stratégiai irányvonalát. Erről hozott határozatában megállapította: a fasiszta diktatúra veszélyének időszakában nem közvetlenül a proletárdiktatúra, a szocializmus, hanem a demokratikus Magyarország megteremtése a cél. „Széles körű népfrontmozgalmat kell létrehozni — szól a határozat —, amelybe be kell vonni minden pártot, szervezetet, csoportot és egyes elemeket is, amelyek mozgósíthatók a harcra a reakció és a fasizmus ellen, a magyar demokratikus köztársaságért.” A párt a fasizmus elleni harcot ettől kezdve összekapcsolta az ország demokratikus átalakításának és a feudális maradványok következetes megsemmisítésének céljával. A szocializmus megvalósításának távlati feladatát is a demokratikus forradalom majdani továbbfejlesztése során látta megvalósíthatónak. Ennek feleltek meg követelései is: a köztársasági államforma megteremtése, az általános, titkos választójog, a politikai szabadságjogok kivívása, a földreform végrehajtása s a szociális helyzet javítása.

Ettől kezdve a kommunista párt szövetségi politikája szélesebb alapokon kezdett kibontakozni.

Az antifasiszta népfrontpolitika fő ereje hazánkban is, mint Európa más országaiban a munkásosztály volt; legszélesebb tömegbázisát a városi és a falusi proletariátus alkotta. Lényegesen megváltozott a kommunisták viszonya az antifasiszta pártokhoz, mindenekelőtt a Magyarországi Szociáldemokrata Párthoz. Azokat a közös érdekeket és célokat helyezték előtérbe, amelyek a

fasiszmus elleni harcban az együttműködés alapjai lehetnek. Azokat a szálakat keresték, kutatták, amelyek mozgalmukat más politikai irányzatokkal összekötik. A munkásegység és az antifasiszta egységfront megteremtésére törekedve, e követelménynek rendelték alá a szociáldemokráciához fűződő viszonyuk minden kérdését. Elsősorban nem tömegeik elhódítására törekedtek, hanem arra, hogy a Szociáldemokrata Párton belül olyan baloldal alakuljon ki, amely a tőkés rendszerrel megalkuvó s a fasiszmus fenyegető veszélyét lebecsülő jobboldallal szemben a kommunistákkal akcióegységben képes és hajlandó vállalni az antifasiszta népfront megteremtését.

A szervezett dolgozók, kommunisták és szociáldemokraták, a szakszervezetekben, a Szociáldemokrata Párt szervezeteiben, gyűléseken, sztrájk- és bérmozgalmakban együttesen tettek hitet antifasiszta meggyőződésük mellett, küzdöttek a belső és külső reakció ellen, sürgették, követelték az akcióegység, a népfront megteremtését. Ez az együttműködés és közös harc nyílt politikai állásfoglalásban mégis ritkán mutatkozott meg.

A harmincas évek második felében a fasiszmus elleni harcban érdekelt más pártok sem voltak hajlandók a kommunisták által kezdeményezett népfrontpolitika megvalósításában nyíltan közreműködni. Ez a magyarázata annak, hogy Magyarországon az antifasiszta egységfront megteremtésének első kísérlete a felszínen nem a fő erők vonalán, nem a politikai pártok szövetségén keresztül, hanem „mellékvonalakon”: az ifjúsági mozgalom és a politikai szerepet betöltő irodalmi élet területén kezdett kibontakozni.

Így nálunk az első népfront jellegű, a kommunisták által inspirált és szervezett kísérlet a Márciusi Front-mozgalom volt, amelyet a magyar munkáosztály nagy rokonszenvvel kísért és támogatott. A Márciusi Frontban tömörült, s a szegényparasztság égető problémáit feltáró népi írók – ideológiai bizonytalanságuk ellenére — világosan jelezték, hogy az ország és a nép életében radikális változásokra van szükség. A Márciusi Front csírájában a népfront megvalósításának első szervezeti kerete volt. A benne folyó politikai és ideológiai viták legális fórumot teremtettek a Kommunisták Magyarországi Pártja antifasiszta egységfront programjának ismertetésére, népszerűsítésére. A Márciusi Front által 1937. március 15-én nyilvánosságra hozott követelések a fő kérdésekben a Kommunisták Magyarországi Pártja politikai irányvonalát: az ország radikális, demokratikus átalakítását juttatták kifejezésre. Ezért törekedett a kommunista párt arra, hogy a Márciusi Frontot a fejlődés későbbi szakaszában a népfrontban érdekelt pártok együttműködésének szervezeti megtestesítőjévé tegye. Sajnos, ez az elképzelés több különböző ok miatt – a fasiszta terror, a letartóztatások, s ennek nyomán a mozgalom számos résztvevőjének meghátrálása, sőt a fasiszmussal való kacérkodása miatt – nem vált valóra.

Dokumentum-kötetünkben ezen összefüggések megvilágítására kaptak he-

lyet a Márciusi Front megalakításával és tevékenységével kapcsolatos legfontosabb határozatok, írások. A Márciusi Front létrehozásának körülményei, a benne résztvevő erők összetétele, az együttműködés alapelveinek tisztázása nem véletlenül váltott s vált ki még ma is nagy érdeklődést. Azok az eszmei-politikai viták, amelyek a harmincas évek második felében az ún. népiesekkel ezekről a kérdésekről folytak, a háború alatti függetlenségi mozgalom és a munkásparaszt szövetség megteremtésében megalapozó jellegűek voltak. Mai szemmel nézve már könnyű felmérni, kinek miben volt igaza. De e történelmi korszak alapos ismeretéhez, a jelen problémáiban való eligazodáshoz, a helyes cselekvéshez még mindig értékes adalékokat szolgáltatnak ezek az írások.

*

A harmincas évek második felében a fasiszmus újabb térnyerése, a második világháború előkészítése és kirobbantásának mind nyilvánvalóbb veszélye egyre sürgetőbbé tette a haladó erők összefogását. A veszély felismerése nemcsak a kommunisták között segítette a nemzeti összefogás szükségességének megértését. Szélesítette azok táborát és növelte azok elszántságát is, akik a kommunisták által megfogalmazott célokkal egyetértettek vagy velük rokon-szenveztek, és ezekért nyílt kiállásra, közös küzdelemre szánták el magukat.

1938-ban — az Anschluss után — mind jobban előtérbe került az ország függetlenségének védelme. A kötetben közölt dokumentumok jól tükrözik, hogy a külföldön és itthon dolgozó kommunisták egymástól függetlenül mennyire világosan és pontosan fogalmazták meg az ország függetlenségének védelméből fakadó, a korábbinál szélesebb osztályszövetséget sürgető politikai feladatokat. A nemzeti függetlenség védelmének, Hitler és az őt támogató magyar reakció elleni harc elsődlegességének és az erre épülő nemzeti összefogásnak a politikája a kommunisták kezdeményezte viták révén vált közvéleményformáló erővé.

A nemzeti függetlenségért vívott harc 1941 tavaszától a népfrontmozgalom központi feladata lett. 1937 és 1940 között — bár a hitlerista befolyás elleni küzdelem szükségessége egyre nagyobb erővel jelentkezett — a népfrontpolitikának főleg az antikapitalista jellege domborodott ki. Első helyen az általános demokratikus követelések, a dolgozó tömegek nagybirtok- és nagytőkeellenes érdekei álltak.

1941 áprilisában Jugoszlávia megtámadása új helyzetet teremtett Magyarországon is a függetlenségért vívott harcban. Az ország a német fasiszták felvonulási területe lett, a magyar hadsereg részt vett Jugoszlávia feldarabolásában. A Kommunisták Magyarországi Pártjának Központi Bizottsága 1941 áprilisában a kialakult helyzetet úgy értékelte, hogy Magyarország nyíltan csatlakozott a német fasiszta agresszorhoz, s ez a lépés egyértelmű a nemzeti függetlenség feladásával. Kimondta, hogy a párt egész tevékenységét a függet-

lenségért vívott harc feladatának kell alárendelni. Ezt fejezte ki az akkor kiadott és a mozgalomnak a háború egész időszakában legfontosabb jelszava, mely így szólt: „Független, szabad, demokratikus Magyarországot!”

Azután, hogy a fasiszta Németország megtámadta a Szovjetuniót, lényegesen megerősödött a függetlenségért vívott harc, amely azzal a konkrét követeléssel párosult, hogy Magyarország lépjen ki a Szovjetunió ellen folytatott nemzet- és népellenes háborúból. A különbéke megkötése és a nemzeti kormány megalkotása első helyre került a népfront követelései között.

Ez a célkitűzés a nemzet óriási többségének érdekét fejezte ki, s teljesen egybeesett a munkásosztály internacionalista kötelezettségeivel. Az ország kiválása a háborúból, a különbéke az agresszív fasiszta erőket gyengítette, a Szovjetunió és más országok népeinek felszabadító harcát segítette volna: előmozdította volna a fasiszta agresszor vereségét. Márpedig a hitlerizmus szétverése valamennyi ország munkásosztályának elsőrendű, fő feladata volt.

A népfrontmozgalom történetének második nagy periódusa tehát a független, szabad, demokratikus Magyarorszáért folyó hősi és sok áldozatot követelő harc, amely az 1941—1945-ig terjedő időszakot foglalja magába.

A második világháború kirobbantása s a hazai uralkodó osztályok egyre szorosabb kötődése a fasiszta Németországhoz, mozgósító erővel hatott a társadalom legszélesebb köreiben a gondolkodó és a nemzet jövőjéért felelősséget érző emberekre. Nagyon sokan érezték, hogy cselekedni kellene. A gyakorlati megvalósítás érdekében azonban tisztázni kellett, hogy a széles körű nemzeti összefogás milyen elvi, politikai alapokon jöhet létre. A különböző világnézetű, az együttműködés lehetőségeit latolgató személyekkel és csoportokkal meg kellett értetni, hogy a nemzeti függetlenségért folyó harc csak akkor lehet eredményes, ha az egyben a társadalmi haladás célját is szolgálja. A viták nyomán erősödött az a felismerés, hogy a közös küzdelemnek nemcsak részese, hanem vezető ereje is a munkásosztály kell hogy legyen. A párt a „kikkel együtt?”, azaz a függetlenségi harcban bevonható szövetségesek kérdésében le- szögezte, hogy osztályhelyzetre, politikai, világnézeti, vallási és faji hovatartozásra való tekintet nélkül együtt kíván dolgozni mindazokkal, akik szemben állnak és hajlandók szembeszállni a fasiszta Németországot kiszolgáló kormány politikájával. Ezzel a Kommunisták Magyarországi Pártja a széles osztályszövetség talaján álló antifasiszta és Hitler-ellenes, demokratikus nemzeti egységfront politikájának alapjait rakta le.

A széles nemzeti összefogás programja — benne a munkásosztály vezető szerepének, a munkás-paraszt szövetségnek, a parasztegységnek, vagyis a szegény-, a közép-, és a módos parasztoknak az összefogása a fasizmus elleni harcban — több hónapos sajtóvita alapján vált nemcsak közvéleményt formáló erővé, hanem az együttműködést vállalni kész személyek és politikai csoportok számára is közös platformmá. A különböző társadalmi erőket képviselő politi-

kusok közül egyre többen emelték fel szavukat a Kommunisták Magyarországi Pártja programjában meghirdetett különbékéért, az ország függetlenségének és demokratikus berendezkedésének kivívásáért.

A közösen kialakított program és a Kommunisták Magyarországi Pártjának gyakorlati erőfeszítései teremtették meg 1941. október 6-i és november 1-i függetlenségi, antifasiszta tüntetésekhez a feltételeket és 1941 karácsonyán a *Népszavában* a függetlenségi mozgalom nyílt színen való fellépését.

1941—1942 fordulójának eseményei megérlelték a magyar függetlenségi mozgalom további fellendülésének feltételeit. A németek Moszkva alatt elszenvedték első nagy vereségüket. A fasiszta hadvezetőség szemérmetlen elbizakodottsággal hirdetett „villámháborús” tervei szertefoszlottak. A hitleristák kudarca viszont új erőt adott az antifasiszta küzdelem harcosainak, a munkások, parasztok, értelmiségiek legjobbjainak, s bátorította a nációkkal szemben álló polgári körök egy részét is.

Az antifasiszta pártok jobboldali vezetői akadályozták ugyan a kommunistákkal való együttműködést, nem tudták azonban meggátolni, hogy a különböző politikai nézeteket képviselő, s a társadalom életében jelentős szerepet betöltő személyiségek — írók, újságírók, művészek, tudósok, politikusok, a munkásság és a parasztság képviselői — a hadicenzúra szigora ellenére is egységesen hitet tegyenek a független, szabad, demokratikus Magyarország mellett. Így született meg a *Népszava* híres, 1941-es karácsonyi száma, amely nagy visszhangot keltett az ország politikai életében. Hatására — mint a kötet dokumentumai mutatják — a függetlenségi mozgalom újabb rétegeket vont be a politikai küzdelembe, átlépve a féllegális kereteit is. Fellendült a haladó hagyományokra épülő kulturális mozgalom, amely nemzeti múltunk megoldatlan problémáit, népünk évszázados követeléseit szervesen egybeforrasztotta a függetlenségi harccal, az antifasiszta küzdelemmel.

A Kommunisták Magyarországi Pártjának képviselői az elért jelentős sikerekre támaszkodva tovább folytatták a harcot. Ennek eredményeként a baloldali ellenzéki politikusok, neves írók, művészek és tudósok, munkások és szakszervezeti vezetők részvételével jött létre az antifasiszta mozgalom legális szerveként 1942 február második felében a Történelmi Emlékbizottság, amely a szabadságharcos hagyományok ápolását jelölte meg feladatául. Létrehozásával az volt a Kommunisták Magyarországi Pártja és a baloldali erők elképzelése, hogy az Emlékbizottságot olyan fórummá építik ki, amely maga köré gyűjti a nemzeti összefogásban érdekelt, a Hitler-ellenes harcot vállalni kész erőket. Egyben legális szervezője és centruma lesz a háborúellenes akcióknak. Kiindulópont egy olyan politikai szervezet megteremtéséhez, amely az ország népének döntő többségére támaszkodhat és annak bizalmát élvezi.

Történelmünknek az Emlékbizottság tevékenységéhez kapcsolódó kiemelkedő eseménye az 1942. március 15-i tüntetés. Az antifasiszta polgári ellenzéki

pártok egyike sem vállalta, hogy e megmozdulásban részt vegyen. A baloldali szociáldemokraták ugyan magukévá tették a kommunisták kezdeményezését, de a szociáldemokrata párt jobboldali vezetősége az utolsó pillanatban provokatív módon hátba támadta a készülő demonstrációt. Megtartását azonban már ilyen eszközökkel sem lehetett megakadályozni. Ezen a napon sokezer antifasiszta hirdette a magyar nemzet megmentésének egyedül lehetséges jel-szavát: „Független, szabad, demokratikus Magyarországot!” A megmozdulás a kormánykörök manőverei és a szociáldemokrata párt jobboldalának áruló tevékenysége ellenére demonstrálta, hogy az antifasiszta egységfrontpolitiká-nak jelentős tömegereje van, mely közös akcióra, közös fellépésre is képes. A tüntetés a magyarországi antifasiszta egységfront-mozgalom kiemelkedő eseménye volt.

*

A függetlenségi mozgalom lendülete — mint azt a közölt dokumentumok is mutatják — ezt követően mégis megtörik. A kormányszervek széles körű hajszát indítottak a mozgalom irányító ereje, a kommunista párt ellen. Sok vezetőjét és tagját letartóztatták, a szociáldemokrata és szakszervezeti bal-oldalra is csapást mértek. Kibontakozott a Kállay-féle hintapolitika, amelynek lényege az a reakciós törekvés és illúziókra épülő feltételezés, hogy az anti-fasiszta koalíció angolszász nagyhatalmaival olyan „különbékét” köthetnek, amely biztosítja a háborúból való kiválást, s a tőkés—nagybirtokos rendszer bizonyos modernizálással való fennmaradását. Ez a feltételezés a kapitalizmus-hoz, a polgári demokráciához ragaszkodó ellenzéki pártok vezetői között is hitelt talált. Elevenen élt ez a hiedelem még akkor is, amikor a szovjet hadsereg már diadalmasan megívta a sztálingrádi és az oreli-kurszki csatákat s közele-dett határainkhoz, a várva várt angolszászok zömét viszont egy óceán válasz-totta el Európától. A polgári függetlenségi erők nagyobb része a kivárás, a hintapolitika hatása alá került. Olyan illúziók is keletkeztek, hogy a fasiszmus elleni harc a kommunisták nélkül, sőt, ellenükre is lehetséges. Ennek konkrét megnyilvánulása volt az 1943 nyarán létrejött kiscgazda-szociáldemokrata párt-szövetség, amely e két pártban működő baloldali erők ellenére elzárkózott a kommunistákkal való együttműködéstől és az aktív antifasiszta harctól.

A párt ebben a helyzetben is a háborús politikát folytató kormányt te-kintette a fő ellenségnek. Vállalva a további súlyos áldozatokat, a Kállay-kormány megbuktatásáért és a különbéke kiharcolásáért küzdött. Ennek érdekében továbbra is olyan nemzeti függetlenségi front létrehozását szor-galmazta, amely a munkásosztály vezetésével tömöríti az egész parasztságot, a városi kispolgárságot, az értelmiség hazafias erőit és az uralkodó osztályok németellenes részét is. Ezt célozta a párt által 1943-ban közreadott program, a Békepárt felhívásai, a Parasztszövetség földmunkás szakosztályának létre-

hozása, a Független Kisgazdapárt baloldali erőit tömörítő Polgári Tagozat tevékenysége, az ifjúsági ankét terve, a népi írók és a demokratikus fiatalok képviselőinek balatonszárszói találkozója. A kormányterror által sújtott kommunista mozgalom újbóli erősödését, tömegmunkájának eredményeit az 1943 szeptemberi csepeli és diósgyőri munkásmegmozdulások is mutatták.

Az antifasiszta erők egysége, pontosabban: a náciellenes pártok szervezeti összefogása a kommunisták vezetése alatt azonban már csak az új, az ország sorsa szempontjából tragikus körülmények között jött létre.

1944. március 19-én a fasiszta Németország megszállta Magyarországot.

Ezt követően lényegében valamennyi Hitler-ellenes, demokratikus erő illegálisba kényszerült. Az akkor Békepárt elnevezéssel működő magyar kommunisták pártja kezdeményezésére jött létre 1944 májusában a Magyar Front, amelyben a Szociáldemokrata Párt, a Független Kisgazdapárt és a Kettős Kereszt Szövetség elnevezésű legitimista csoport vett részt. A Nemzeti Parasztpárt, minthogy vezetői vidéken voltak, akkor még nem csatlakozott, később pedig a kisgazdák akarták ebben megakadályozni őket, arra törekedvén, hogy az antifasiszta szövetségben a forradalmi erők képviselte minél szűkebb legyen, és alapját változatlanul a kisgazda-szociáldemokrata pártszövetség alkossa. A forradalmi erők további szilárdulásának eredményeként 1944 szeptemberében a Nemzeti Parasztpárt is tagja lett a Magyar Frontnak. 1944 októberében megtörtént a két munkáspárt egységokmányának kidolgozása és aláírása, amelyben megállapodtak, hogy a fasiszmus ellen akcióegységben harcolnak, majd a felszabadulás után a két párt egyesül, s egységes marxista-leninista forradalmi munkáspártként folytatja tevékenységét.

A Magyar Front megalakulása nagy jelentőségű esemény volt. Az antifasiszta pártok szövetsége olyan politikai erőt jelentett, amely a demokratikus kibontakozás alapjául szolgálhatott és a későbbiekben szolgált is, bár szervezeti ereje ekkor alig terjedt túl a kommunista pártén. Ennek okai nemcsak a Kállay-féle hintapolitika iránt táplált illúziók voltak. A szociáldemokrata és kisgazda politikusok ugyanis el sem tudták képzelni, hogy ők is illegálisba szorulhatnak. Erre nem készültek fel, s közülük sokan arra kényszerültek, hogy elfogadják az illegális munkában nagy tapasztalatokat szerzett kommunista párt segítségét.

A Magyar Frontba tömörült pártoknak, illetve csoportoknak a háború utáni fejlődést illetően ugyan különböztek az elképzelései, de a Hitler-ellenes harc alapvető kérdéseiben megegyeztek. Ezt tükrözi a Magyar Front első felhívása, amelyben új szabadságharcot, új népháborút hirdet, amelynek célja „a német hódítók és cinkosaik kiverése, béke a szövetségesekkel s a minden ízében demokratikus, szabad Magyarország alapjainak lerakása”. A Magyar Front elsősorban a tömegek aktivitását kívánta növelni, de kapcsolatot keresett az uralkodó körökhöz is. Szorgalmazta a szovjetellenes háború azonnali

beszüntetését, a magyar területen állomásozó német haderő lefegyverzését, a fegyverszünet megkötését a szövetséges hatalmakkal. Ennek érdekében követelte, hogy a Magyar Front pártjainak és a hadseregnek a képviselőiből nemzeti kormány alakuljon. Követeléseit szeptemberben memorandumban közölte a kormányzóval. Felszólította, hogy haladéktalanul forduljon szembe a német hódítókkal.

A magyar uralkodó osztályok azonban még ekkor sem tudták elszánni magukat a Hitlerrel való szakításra. Félték a dolgozó néptől. Osztályérdekeiket továbbra is a nemzeti érdekek fölé helyezve felrúgták a Szovjetunióval megkötött előzetes fegyverszüneti megállapodást, szembefordultak a Magyar Fronttal, s ezzel elősegítették, hogy a németek szuronyain a nyilasok jussanak hatalomra.

A kommunisták vezette antifasiszta erők ebben a tragikus helyzetben sem adták fel a reményt, és a fegyveres ellenállás kibontakoztatására törekedtek. Létrehozták a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságát és annak katonai vezérkarát. E szervezet kidolgozta a fasisztákkal való fegyveres szembefordulás tervét, szervezte Budapest és az ország megmentését a háború további pusztításaitól.

A magyar kommunisták, munkások, parasztok, értelmiségiek — itthon és külföldön — minden kínálkozó eszközzel a fasizmus és a vele szövetséges erők szétzúzására törekedtek. Szabotálták a haditermelést, a németek által elrendelt erődítési munkákat. Nagyra nőtt azok száma, akik nem tettek eleget a behívási parancsoknak, átmentek a szovjet hadsereghez. Az ország több vidékén antifasiszta fegyveres ellenállási csoportok működtek, partizánegységek harcoltak. S bár a tervezett nemzeti felkelést, az egész ország népét mozgósító fegyveres harcot a fasiszták ellen — főleg a katonai vezérkar letartóztatása és kivégzése miatt — nem sikerült kirobbantani, ezek az akciók mégis hazánk történetének dicső eseményei közé tartoznak.

A magyarországi antifasiszta ellenállás képtelen volt felszabadítani az országot a fasizmus elnyomása alól. Ezt a feladatot a dicsőséges Vörös Hadsereg végezte el. Segítette e harcot helyenként az antifasiszta magyarok fegyveres ellenállása is. A felszabadítók mindvégig támaszkodhattak az antifasiszta demokratikus erők politikai, erkölcsi, és emberi segítőkészségére.

E hősi küzdelem dokumentumai szintén helyet kaptak kötetünkben.

*

1944 ősze sorsdöntő változást jelentett népünk életében. Míg az ország egy részén még a fasiszta csapatok garázdálkodtak, az ország másik, egyre nagyobb területén kezdett kibontakozni a népi demokratikus forradalom. Megkezdődött népünk történetének kiemelkedő, eredményekben gazdag korszaka.

A Magyar Front utódaként, 1944. december 3-án a felszabadult Szegeden bejelentette megalakulását a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front. A Függetlenségi Front formailag pártkoalíció, lényegét tekintve széles osztályszövetség volt, amelybe beletartozott a munkásosztály, a parasztság, a városi kispolgárság, a demokratikus érzelmű értelmiség és a burzsoáziának a németekkel szembe fordult része is. Megalakításában a Magyar Kommunista Párton kívül részt vettek a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt, a Független Kisgazdapárt, a Polgári Demokrata Párt és a szakszervezetek képviselői.

A haladó erők szervezkedésének, a kommunisták, a más pártbeliek és párton kívüliek együttműködésének a fasiszmus elleni küzdelemben rendkívül nagy jelentősége volt. Ezzel az összefogással készenléti állapotba helyezkedtek, s a felszabadult területeken azonnal megkezdték működésüket azok az erők, amelyek képesek voltak a forradalmi átalakulás megindítására, az új, demokratikus állam alapjainak lerakására. Más szóval: a háború alatt, az antifasiszta küzdelem során megteremtődtek a demokratikus forradalmi átalakulás politikai feltételei és részben szervezeti keretei is. A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front a felszabadult országrészekben — a hadműveletet irányító szovjet parancsnokok megértő támogatásával — azonnal megkezdte működését. Hatékonyan tevékenykedett, reális programot adott az ország újjáépítésére, az új, szabad, demokratikus Magyarország megteremtésére. Egyesítette a legfontosabb pártokat, társadalmi erőket, támaszkodva arra, hogy a mozgalom legkipróbáltabb és legtekintélyesebb résztvevői már a Magyar Frontban felvették egymással a kapcsolatot, ismerték egymást és bíztak egymásban.

A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front megalakulásakor a kommunisták kezdeményezésére átfogó, demokratikus, antifasiszta, antiimperialista, anti-feudális programot fogadott el, amely az objektív viszonyokkal összhangban a nemzeti, népi demokratikus forradalomra irányult. Ez összhangban volt a kommunista párt 1941-ben kidolgozott irányvonalával, az új viszonyok között azt fejlesztette tovább.

A program az első helyen a nemzet cselekvő részvételét sürgette az ország teljes felszabadításában. Ennek érdekében hirdette, hogy „össze kell fogni minden igazán nemzeti, németellenes erőt” és „az ország minden erőforrását mozgósítani kell” a Vörös Hadsereg támogatására, a Hitler-fasiszmus megsemmisítésére. A program követelte a fasiszta szervezetek betiltását, a reakciós rendszer érdekeit szolgáló törvények hatálytalanítását. Meghirdette az úri, kizsákmányoló Magyarország elmaradottsága legfőbb okozójának, a feudális eredetű nagybirtokrendszernek a felszámolását: az agrárforradalommal felérő földreform azonnali végrehajtását. Több fontos intézkedést írt elő a munkások szociális és anyagi helyzetének javítására. Követelte a nagybankok állami ellenőrzését, a föld méhe kincseinek az államosítását. Állást foglalt a környező orszá-

gokkal, mindenekelőtt a Szovjetunióval való jószomszédi viszony megteremtése a demokratikus külpolitika mellett.

A program irányt adott az országszerte szerveződő demokratikus erőknél. Alapul szolgált az Ideiglenes Nemzetgyűlés összehívásához, az Ideiglenes Nemzeti Kormány tevékenységéhez. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány azért állhatott teljes tekintéllyel és határozott programmal a felszabadult országrészek népe elé már 1944. december 21-én Debrecenben, mert a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front képviselői joggal biztosíthatták a nemzetgyűlést az ország népének támogatásáról. A földreform-javaslat gyors elfogadtatása, határozott végrehajtása és sok más sikeres politikai és gazdasági akció már régen megérett feladat volt s a tömegek sürgető követeléseként jelentkezett.

A párt mindvégig a munkásegységen alapuló nemzeti egységfront-politikát folytatta, a legszélesebb társadalmi erők összefogását szorgalmazta. Mindez lehetővé tette nemcsak a kor politikai igényeinek megfelelő új országos szervek és testületek létrejöttét, hanem azt is, hogy az új helyi hatalmi szervek azonnal és hatékonyan megkezdjék tevékenységüket. Szinte egyik napról a másikra alakultak meg a nemzeti, az üzemi és a földigénylő bizottságok, s váltak alkalmassá arra, hogy a városokban, községekben, munkahelyeken a helyes célok megvalósítása érdekében egyesítsék az újat akaró, haladó gondolkodású embereket. Az ezekben a testületekben dolgozó emberek nem egyszerűen a koalíciós pártok képviselői, hanem a népfrentpolitikán s a pártok politikai együttműködésén keresztül messzebbre mutató osztályszövetség megtestesítői voltak.

A nemzeti bizottságok és más népi szervek munkáját joggal soroljuk a népfrentmozgalom történetéhez. Az itt együtt dolgozó munkások, parasztok, értelmiségiek, a különböző társadalmi rétegek képviselői az újjáépítés, a megoldásra váró sok közös feladat végrehajtása közben egyre inkább felismerték, hogy a kommunisták képviselik a legkövetkezetesebben, a legnagyobb erővel az egész magyar nép érdekeit; ők tárják fel a fejlődés helyes útjait. Ezért egyre inkább erősítették velük kapcsolataikat, s így váltak maguk is a társadalmi haladás következetes harcosává. Nem tekinthető véletlennek, hogy a későbbi időszakban a nemzeti bizottságokban tevékenykedő más pártbeliek közül sokan megtalálták politikai szerepüket a népfrent testületeiben.

Dokumentumkötetünk „A harc az újjáépítésért és a munkáshatalom győzelméért” című fejezete jól szemlélteti, hogy a koalíción kívül és a koalíción belül a reakció ellen folytatott küzdelmekben milyen megbízhatóan lehetett építeni a politikai életbe bekapcsolódott, a népfrent gondolatot elfogadó emberek véleményére, akaratára. A társadalmi haladás, a népi demokratikus forradalom következetes végigvitele szempontjából ennek óriási jelentősége volt.

A németekkel szembefordult horthystákat is felölelő széles egységfronton belül az együttműködés viszonylag rövid ideig volt zavartalan. Az új állam,

illetve az Ideiglenes Nemzetgyűlés és Kormány megteremtésében, valamint a Németországgal való szakítás és szembefordulás, a fegyverszünet megkötése tekintetében lényegében egyetértés volt. Amikor azonban napirendre került a program egyéb követeléseinek valóra váltása, mindenekelőtt a földreform végrehajtása és az állami élet demokratizálása, ez a reakció dühödt ellenállásába ütközött. Felszínre kerültek a nemzeti fronton belül kezdettől meglevő ellentétek. A horthysták és a koalíció jobboldali elemei ellenezték az ország gazdasági-társadalmi rendjének radikális forradalmi átalakítását. A harc során a forradalom nemzeti vonásai mellett 1945 elejétől egyre inkább előtérbe kerültek annak népi, demokratikus vonásai. Fordulat azonban csak 1945 tavaszán nyarán következett be, amikor az antagonisztikus osztályerőket is összetartó feladat, a Hitler-ellenes nemzeti felszabadító harc lekerült a napirendről, s a demokratikus átalakulás következetes megvalósítása, majd a forradalom szocialista irányú továbbfejlődése került előtérbe.

A változás lényeges volt, de nem olyan, ami a népfront-politika alapjait szűkítette volna. A kommunista párt változatlanul a széles összefogás alapján állt. Állást foglalt a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front fenntartása mellett, továbbra is a demokratikus nemzeti erők összefogásának szükségességét hirdette. Összefogásra mozgósított az újjáépítésért, de egyben a nagytőke politikai és gazdasági hatalmának korlátozásáért, a burzsoázia fokozatos elszigeteléséért, a munkás-paraszt érdekek következetesebb érvényesítéséért.

A harc fokozatosan bontakozott ki, mintegy két évet ölelt fel, de a koalíción belüli súlyos ellentétek már viszonylag gyorsan, szervezeten is megmutatkoztak. 1946 márciusában a Magyar Kommunista Párt kezdeményezésére létrejött a Baloldali Blokk, amelyben a kommunistákon kívül részt vett a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt és a Szakszervezetek Országos Tanácsa. Támogatta a blokk létrejöttét és munkáját a Kiszgazdapárt balszárnya is.

A Baloldali Blokk a népi demokratikus forradalom továbbfejlesztésében érdekelt osztályerők szövetsége, tehát népfront volt a Függetlenségi Fronton belül. Megalakulásakor leszögezte: „a Kiszgazdapárt reakciós jobbszárnyával nem hajlandó együttműködni”, demokratikus elemeivel azonban „továbbra is állja a szövetséget”. Követelte a földreform védelmét, a közigazgatás megtisztítását a reakciótól, a Függetlenségi Front teljes államosítási programjának végrehajtását, a nagyüzemek államosítását és a bankok ügyvitelének állami ellenőrzését. Fontos jelszava: „Ki a nép ellenségeivel a koalícióból!” azt fejezte ki, hogy a Magyar Kommunista Párt és szövetségesei a nemzeti összefogás megújításáért, a Kiszgazdapárt dolgozó paraszti pártként való újjászervezéséért, a reakciótól mentes Függetlenségi Front megteremtéséért, olyan új és szilárd kormányzati koalícióért küzdenek, amely híven kifejezi és következetesen érvényre juttatja a dolgozó tömegek törekvéseit, valódi érdekeit.

Ez a népi demokrácia megvédésének, a burzsoázia hatalomból való kiszorí-

tásának, a munkásegységen és a demokratikus pártok együttműködésén alapuló munkáshatalom megteremtésének irányvonala volt. Megfelelt a forradalom békés fejlődésének, a népi demokratikus fejlődés hazai viszonyainak.

A népi demokratikus, forradalmi erők törekvései a „fordulat évében” realizálódtak. 1947 nyarán kiszorultak a reakció fő képviselői a kisgazdapártból és a kormányból. Törvényerőre emelkedett a 3 éves terv. 1947 őszén új választások után új kormány alakult, amely már a munkáshatalom funkcióit kezdte gyakorolni. Sor került a bankok, majd 1948 márciusában a 100 munkáson felüli üzemek államosítására. 1948 júniusában egyesült a két munkáspárt a marxizmus—leninizmus elvi-ideológiai alapján. Mélyenszántó fordulat ez: létrejöttek a szocialista építés feltételei, ami új szakaszt nyitott a népfrontmozgalom fejlődésében is.

*

A társadalmi átalakulással összhangban megváltoztak a népfrontmozgalom, a nemzeti összefogás céljai.

A Függetlenségi Frontot alkotó pártok és szervezetek magukévá tették a két munkáspárt egyesüléséből létrejött Magyar Dolgozók Pártjának programját. A szocializmus alapjainak lerakása közvetlen és össznemzeti feladattá vált. A mozgalom a reakciós erők ellen folytatott harcban egyre szélesedő tömörüléssé lett. Csatlakoztak hozzá a koalíción kívüli pártok és tömegszervezetek is, amelyek elfogadták a munkásosztály forradalmi pártjának vezető szerepét. A korábbi pártversengés megszűnt. Az eddigi koalíciós pártkeretek túlhaladottá váltak. Mindennek szervezeti kihatásai is voltak.

A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front helyébe 1949 márciusában újjászervezett mozgalom, a Magyar Függetlenségi Népfront lépett, amely a korábbi párt-koalíciónál szélesebb társadalmi összefogást testesített meg. Ennek alapja változatlanul a munkásosztály és parasztság szövetsége volt, de az ország minden alkotóerejének összefogását tűzte ki célul „a szocialista társadalmi átalakulás békés és törvényes menetének további biztosítására”.

A bekövetkezett változásokat az is kifejezte, hogy az 1949-es országgyűlési választásokon a pártok képviselői már a népfront jelöltjeiként közös listán, közös programmal indultak, demonstrálva az új, alakuló-bontakozó szocialista nemzeti egységet. Ezen a választáson a szavazó polgárok 99 százaléka mondott igent a Magyar Függetlenségi Népfront programjának alapvető célkitűzéseire, a szocialista Magyarország megteremtésére.

A vitathatatlan eredmények mellett azonban mind a párt belső életében, mind a szövetségi politikában súlyos hibák jelentkeztek.

A személyi kultusz térhódítása, az egyre erősödő szektás-dogmatikus politika következtében az akkori pártvezetés a szövetségi politikát, a tömegszerveze-

tek tevékenységét, szerepét lebecsülte, a népfrontot elhanyagolható — legfeljebb csak a választások idején használható — tényezőnek tekintette. Ez, más hibákkal együtt megrendítette a korábban kialakult osztályszövetséget, s aláásta a párt szövetségi politikája iránti bizalmat, károsan hatott a párt és a tömegek kapcsolatára, a munkás-paraszt szövetség fejlődésére.

A hibák sokak szemében az elért jelentős vívmányokat is elhomályosították. Kítűnt, hogy minden olyan eredmény ingatag s megalapozatlan, amelyet nem a nép meggyőzésével, helyeslő részvételével, a szövetségi politika állandó fejlesztésével, a népi-nemzeti egység s a szocialista demokrácia szüntelen erősítésével érünk el.

A szövetségi politika eltorzulása, a népfrontmozgalom visszaszorulása az oka annak, hogy kötetünkben a Függetlenségi Népfront kongresszusi anyagának ismertetése után a dokumentumok közlése négy évre megszakad.

1953 után az előző években elkövetett hibák feltárása szükségszerűen vezetett el a népfrontmozgalom újjászervezéséhez, aktivizálásához. Bebizonyosodott, hogy a népfrontmozgalom nemcsak a hatalomért vívott harcban játszik fontos, az adott történelmi viszonyok között nélkülözhetetlen szerepet. A kommunisták és a pártonkívüliek együttműködésének a szocializmus építése idején is meghatározott funkciója van a politikai és az alkotmányos életben egyaránt.

Világossá vált, hogy a hazánkban sajátos egypártrendszer nem zárja ki, sőt az adott körülmények között még fokozottabban megköveteli, hogy a párt irányítása alatt a népfrontban tömörítsük mindazokat a pártonkívülieket és korábban más pártokban tevékenykedő, a népi hatalomhoz hű személyeket, a nemzet összes haladó erőit, amelyek készek közéleti, tudományos, kulturális és szakmai tevékenységükkel az ország szocialista építésében részt vállalni.

A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1954 szeptemberében állást foglalt a népfrontmozgalom újjászervezése mellett. Határozatában hangsúlyozta, hogy az új népfront széles demokratikus elveken nyugvó társadalmi-politikai tömegmozgalom legyen, amelynek társadalmi-politikai alapja a munkás-paraszt szövetség, vezető ereje pedig a munkásosztály.

Ilyen iránymutatások alapján tartotta első kongresszusát 1954 októberében a Hazafias Népfront. Biztató jelek mutatkoztak arra, hogy a mozgalom megtalálja a korábbi elvi alapokon nyugvó közös munka folytatásának lehetőségeit. Erre azonban mégsem került sor. A reakció aktivizálódása, a társadalomban jelenlevő jobboldali tendenciák erősödése, majd az ellenforradalmi erők támadása megmutatkozott a népfront tevékenységében is. Voltak olyan törekvések, hogy a népfront a pártonkívüliek szervezete, lényegében a munkásosztály pártjának ellenzéke legyen. Ezek az erők a meglevő hibákat kihasználva a népfrontot szembe akarták fordítani a kommunista párttal, a szocialista közösg országaival, mindenekelőtt a Szovjetunióval és a szocialista építés történelmi céljával. A két irányú, a baloldali és jobboldali elhajlás a harc során, annak

logikája szerint, egymást erősítette és súlyosan fékezte, sőt egy időre meg is bénította a népfrontmozgalom tevékenységét, akadályozta a szövetségi politika fejlődését.

A népfrontmozgalom igazi újjászületésére az ellenforradalom leverése után, 1957-től kerülhetett sor. Ettől az időponttól kezdve hazánkban a Hazafias Népfront tevékenységét, a népfrontpolitikát a jobb- és baloldali elhajlástól való mentesség, a szövetségi politika helyes és következetes megvalósítása jellemzi.

1956 után a népfrontmozgalom új fellendülésében és most már töretlen fejlődésében meghatározó szerepet játszott a Magyar Szocialista Munkáspárt helyes politikája: az elhajlások elleni kétfrontos harc, a szövetségi politika helyes értelmezése és következetes megvalósítása.

Különös jelentősége volt annak — nemcsak a népfrontmozgalom, de a párt egész politikája szempontjából is —, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt vezetősége szakított a proletárdiktatúra dogmatikus felfogásával. Megvalósította azt a lenini tanítást, amely szerint nem egyedül, sőt nem is elsősorban az erőszak a proletárdiktatúra lényege; az erőszakot mindenekelőtt a megdöntött burzsoázia ellenforradalmi kísérleteinek leverésére kell alkalmazni. A forradalom sokkal mélyebb, állandóbb és jellemzőbb vonása a dolgozó tömegek megszervezése a szocialista gazdaság és társadalom felépítésére, az új, szocialista demokrácia kifejlesztésére. A népfrontmozgalomnak éppen e feladatok megvalósításában van fontos küldetése. Keretet teremt a párt és a legszélesebb pártonkívüli tömegek összefogásához, aktivizálásához, véleményük felszínre hozásához, az állampolgárok, a legszélesebb néptömegek alkotmányos jogainak gyakorlásához. E feladatait nem a pártonkívüliek szervezeteként, vagy éppen tömegszervezetként teljesíti, hanem mint széles demokratikus társadalmi, politikai tömegmozgalom, amelyet a párt vezet, s amelyben kifejezésre jut népünk szocialista egysége.

A korábbi fejlődési időszakok tapasztalatait gondosan mérlegelve, az országban kialakult politikai erőviszonyokat felmérve hozott határozatot a Magyar Szocialista Munkáspárt már közvetlenül az 1956. októberi ellenforradalmi kísérlet leverése után. Elhatározta, hogy a Hazafias Népfront-mozgalmat újjászervezi, tevékenységét kibontakoztatja, a politikai élet állandóan ható tényezőjévé teszi, olyaná, amelyben különböző osztályok és rétegek tagjai, a párttagok és a pártonkívüliek, a marxista világnézetűek és a vallásos emberek együttesen tevékenykedhetnek. A közös munka egyetlen feltétele volt, hogy a mozgalomban munkálkodni kívánók egyetértenek a Magyar Szocialista Munkáspárt programjának társadalmi céljával, a Magyar Népköztársaság fejlődésének már az 1949-ben elfogadott alkotmányban rögzített irányvonalával, a szocializmus építésének perspektívájával. Rövid időn belül kitűnt, hogy ez olyan követelmény, amely egyetlen becsületes állampolgárt sem zár ki a részvételből. Nemcsak a munkásosztály, a parasztság, az értelmiség azonosult a

mozgalom céljaival, de vállalták a népfrontban való munkálkodást a különböző felekezetekhez tartozó hívők, az egyházi vezetők, a papság haladó képviselői és a különböző kispolgári rétegek is.

1957-től kezdve a népfrontmozgalom tevékenysége a legszorosabban összefügg az egész magyar nép helyesen meghatározott nagy közös történelmi céljával: a szocialista társadalmi rend felépítésével hazánkban.

A Hazafias Népfront-mozgalom 1957 után méltó részt vállalt a szocialista konszolidációban, a néphatalom megszilárdításában, a mezőgazdaság szocialista átszervezésében, a népgazdaság minden ágára kiterjedő szocialista tulajdonviszonyok megerősítésében, a népgazdaság fejlesztésében, a közművelődés feladatainak megoldásában, a békeharcban. A mozgalom a Magyar Szocialista Munkáspárt új programnyilatkozatának realizálásában, a fejlett szocialista társadalom felépítésében is változatlanul fontos, sőt növekvő szerepet tölt be. A Magyar Szocialista Munkáspárt a szövetségi politika széles körű megvalósítására törekedve, az ország népe elé állítandó feladatok meghatározása előtt kikéri a Hazafias Népfront választott vezető testületeinek véleményét. Így joggal igényli a népfront aktív részvételét az együttesen kitűzött célok megoldásában.

*

A kötet kissé részletesebben foglalkozik a népfrontmozgalom legutóbbi két évtizedének történetével. Ez annál is inkább indokolt, mert a magyar népfrontmozgalom ebben az időszakban sajátos fejlődési jegyeket mutat, amelyek iránt élénk nemzetközi érdeklődés is mutatkozik.

Magyarországon egyetlen politikai pártként a Magyar Szocialista Munkáspárt tevékenykedik. Ez nem a szocialista fejlődés általános törvényszerű velejárója, hanem egy adott helyzet: a magyarországi társadalmi és osztályharcok szükség-szerű következménye. Horthy negyedszázados uralma — fasiszta rendszer volt. Többek között ebben leli magyarázatát, hogy az 1956-os ellenforradalom napjaiban Magyarországon gomba módra alakultak a legkülönbözőbb reakciós vagy éppen fasiszta pártocskák. A korábbi koalíciós pártok is ellenforradalmi célokkal születtek újjá. Ezért ezek a pártok nem találtak tartós tömegbázisra és hamarosan levitézlettek. Ám azok, akik ezekben a pártokban a felszabadulás után a demokratikus fejlődésért szálltak síkra, s a haladást képviselték, nemcsak azt ismerték fel, hogy korábbi pártjaik újjáélesztése lényegében retrográd célokat szolgál, hanem azt is, hogy a haladás érdekében az erők tömörítése szükséges, s ennek legjobb kerete a Hazafias Népfront. Így a régi koalíciós pártok haladó vezetői és tömegei tevékenységüket a népfrontmozgalomban folytatták tovább.

1957. október 21—22-én történelmi jelentőségű ülést tartott a Hazafias Népfront Országos Tanácsa. Élénk vita után megfogalmazott felhívásában

körvonala azta mindazokat, a tennivalókat, amelyek a mozgalom előtt az új, megváltozott körülmények között állnak. A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága 1957. november 21-i határozatában a párt és a népfront-mozgalom egymáshoz való viszonyát, a párt szövetségi politikájának alapelveit s a Hazafias Népfront-mozgalom megerősítésének konkrét tennivalóit fogalmazta meg. A párt határozatai — mint a társadalmi tevékenység minden más területén — a népfrontban is csak az itt tevékenykedő kommunistákra kötelező érvényűek. A mozgalom a munkásosztály társadalmi céljával egyetértve mégis a párt fő politikai irányvonala alapján fejtette és fejtí ki tevékenységét, fenntartások nélkül elfogadva a Magyar Szocialista Munkáspárt politikai vezető szerepét. Ennek megfelelően rövid idő alatt mindenütt újjászervezték a népfront-bizottságokat és elnökségeket.

A Hazafias Népfront-mozgalom célja a változó történelmi körülmények között lényegében ugyanaz maradt: a nemzeti egység erősítésének, a béke ügyének és a társadalmi haladásnak állandó és következetes szolgálata. Ez a cél azonban magában hordja azt a követelményt is, hogy a mozgalomnak mindig részt kell vállalnia az ország népe előtt álló legfontosabb, legidőszertűbb feladatok meghatározásában és azok végrehajtásában.

Két évtizede, hogy a népfrontmozgalom rendkívül hatékonyan, sokoldalúan veszi ki részét a szocializmus építésének, majd a fejlett szocializmus megvalósításának minden napirenden levő feladatának megoldásából. Tevékenységi köre ennek megfelelően állandóan gazdagodik. Történelmi érdemeket szerzett a termelőszövetkezeti mozgalom végleges győzelemre juttatása és az új szocialista mezőgazdasági üzemek megerősítése terén. Nagy szerepet vállalt az államigazgatás korszerűsítésében, a helyi politika demokratikus vonásainak megerősítésében, a szocialista demokrácia fejlesztésében. Erőteljesen szervezte a társadalmi akciókat a különböző közművelődési tennivalók megoldásában. Megkülönböztetett figyelmet fordított a lakosság politikai tájékoztatására. Az utóbbi időben még bővíti is tevékenységi körét. Többek között olyan újszerű területen végez jelentős tömegpolitikai, nevelő és szervező munkát, mint a környezetvédelem. Teendőinek gazdagságát a dokumentumkötet ebből az időszakból közreadott anyagai jól szemléltetik.

A népfrontmozgalom tevékenységét elsősorban a Magyar Szocialista Munkáspárt és a mozgalomban résztvevő tömegszervezetek kezdeményezései, javaslatai szabják meg. Ugyanakkor az országos és a helyi politikában tág teret ad a különböző közösségek, az állampolgárok észrevételeinek és javaslatának is. Így alakul ki az a sokrétű program, amelyben minden, a társadalmat szolgálni kívánó ember megtalálja a maga feladatát.

A Hazafias Népfront az elmúlt két évtizedben jelentős belső fejlődésen ment át. A mozgalomban politikai fórumhoz jutottak a korábban még egyénileg gazdálkodó parasztok, a különböző kispolgári rétegek képviselői, az egyházi

személyiségek, a vallásos emberek, valamint azok az értelmiségiek, akik ezt a lehetőséget tekintették a számukra legmegfelelőbb tevékenységi formának. A népfront életében osztályszerkezeteik mellett tömegesen vesznek részt közvetlenül is a munkások. Ez nem jelenti azt, hogy a korábban aktív rétegek háttérbe szorultak. Ellenkezőleg: ezek joggal érezhetik, hogy az új feltételek között a népfrontbizottságokban ők maguk is eredményesebben munkálkodhatnak, hiszen a bizottságok tekintélyét, erejét, kezdeményező képességét nagymértékben növeli, erősíti a munkások jelenléte.

Hazánkban az állampolgárok számára nem a népfront jelenti az egyetlen működési lehetőséget a politikai, közeleti tevékenységre. A szervezett dolgozóknak a szakszervezetek, a fiataloknak a Kommunista Ifjúsági Szövetség, a nőknek a nőbizottságok biztosítanak fórumot. Magyarországon több mint ötszáz tömegszervezet, mozgalom, egyesület és testület működik, amelyekben az állampolgárok hasznos, közeleti tevékenységet fejtenek ki. S mindezek legátfogóbb kerete — a Hazafias Népfront. A népfrontmozgalom megkülönböztetett figyelmet fordít a lakóterületi tevékenységre. Ez indokolt, hiszen a lakóterületen együtt vannak jelen a különböző osztályokhoz, rétegekhez tartozók gondjai, elképzelései, s a növekvő életszínvonal és szabadidő az itt végzett társadalmi szervező munkát különösen indokolttá teszi.

*

A magyarországi népfrontmozgalom négy évtizedet átívelő múltja tapasztalatokban és eredményekben egyaránt gazdag. Sokoldalú munkáját ismerik és megbecsülik. Most, amikor a magyarországi népfrontmozgalom négy évtizedes tevékenységének főbb dokumentumait közreadjuk, szükségesnek érezzük, hogy kiemeljük tevékenységének néhány mindvégig jellemző vonását.

A népfront Magyarországon olyan korszakban szerveződött, amikor a nemzeti függetlenséget nagy veszély fenyegette. A mozgalom a fasiszmus és a háború, valamint az idegen megszállás ellen küzdve bontakozott ki és erősödött meg. Tevékenységében a társadalmi haladás és a nemzeti függetlenség célja mindvégig szoros egységet alkotott. Az objektív viszonyok változása határozta meg, hogy mikor, melyik feladat került előtérbe. A felszabadulás után a mozgalom tevékenységének középpontjába egyértelműen a társadalmi haladásért folytatott harc időszerű feladatai kerültek. A magyar nép, munkásosztálya vezetésével a fejlődés forradalmi demokratikus szakasza után a szocialista fejlődés útjára lépett, s napjainkban nemzeti programként tűzhetette ki a fejlett szocialista társadalmi rend megteremtését.

Négy évtized fejlődése bizonyítja: a párt szövetségi politikája nem taktikai lépés, hanem a társadalom belső szükségletének hosszabb távra szóló kifejeződése: a társadalmi osztályok és rétegek objektív helyzetéből fakadó érdek-

közösség. A magyarországi példa is tanúsítja, a kommunisták nem rövid távra és nem alkalmi partnereket keresnek. A munkásosztály, marxista—leninista pártja vezetésével, nemcsak saját osztálycéljáért, hanem az összes többi dolgozó osztály és réteg érdekeiért is küzd. Az alapvető társadalmi osztályokat és rétegeket, a párttagokat és a pártönkivülieket ma is a soron következő nagy társadalmi feladatok megoldása érdekében tömöríti. A kitűzött célok össznépi jellegűek, csak az egész dolgozó magyar nép részvételével valósíthatók meg. Ugyanakkor az elért eredmények sem egy osztály, hanem az egész nép, az egész nemzet előrehaladását és boldogulását szolgálják. A haladó erők összefogására, a népi-nemzeti egység erősítésére mindaddig szükség lesz, amíg a kommunizmus teljes felépítésével meg nem szűnnek a társadalmi osztályok és rétegek.

Egy élő mozgalom konkrét céljai, feladatai természetesen évtizedeken át nem lehetnek változatlanok. A kommunista párt mindig az időszerű politikai és társadalmi feladatok megvalósításához kívánta a mozgalomban résztvevő osztályokat és rétegeket megnyerni.

Azok a személyiségek, akik a népfront alapításában részt vettek s túléltek a fasiszta terrort, túlnyomó többségükben hűségesek maradtak a népfront gondolathoz. Ez azért volt lehetséges, mert a párt a szövetségi politika érdekében kezdettől szükségesnek tartotta, hogy eszmeileg-politikailag segítse szövetségeseit, s ha kell, bírálja a mozgalomban résztvevők téves, az együttműködést zavaró nézeteit, s vitatkozzon velük. Ám mindig gondosan ügyelt arra, hogy különbséget tegyen a szövetségeseikkel folytatott vita és az ellenfelekkel folytatott harc között.

A mozgalomban ma is tevékenykednek olyan közéleti személyiségek, akikkel évtizedekkel ezelőtt sok kérdésben vitatkozni kellett, s akik ma már nemcsak a korábbi időszakokra vonatkozóan fogadják el a párt értékelését, hanem magukénak érzik a párt mai állásfoglalásait is. Természetesen, a kommunisták sohasem ragaszkodtak a teljes nézetazonossághoz. A népfrontmozgalom jellegéből fakadóan ma is nagy számmal vesznek részt a mozgalomban olyan közösségek és személyek, akik az alapvető cél, a szocializmus építésének igénye mellett fontos ideológiai kérdésekben tőlük eltérő nézeteket vallanak.

A magyarországi népfrontmozgalom tevékenységében mindenkor kiemelkedő helyet foglalt el a nemzetközi haladás támogatása; a haladás nemzetközi erővel való szolidaritás.

A fasizmus és a háború elleni harc időszakában a mozgalom szolidáris volt a Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújával, a nemzeti függetlenségükért, a társadalmi haladásért, majd a szocializmus megvalósításáért küzdő népekkel. Szocializmust építő országunkban nemcsak a kommunista pártnak és a kommunistáknak meggyőződésből, a történelmi helyzet, nemzeti érdekeik felismeréséből fakadó állásfoglalása a más országok haladó erőivel való szolidaritás, hanem a Magyar Népköztársaság állampolgárainak is. Az imperialista manő-

verek elleni tiltakozás, a nép, a haladás képviselőinek életéért, szabadságának biztosításáért történő kiállás, állhatatos küzdelem a népek közötti béke és biztonság megteremtéséért, a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének biztosításáért — ez a népfrontmozgalom mindenkor szívesen vállalt, fontos, kiemelt feladata.

A társadalmi haladás szolgálata minden népfront jellegű szövetség jellemzője. A népfront-gondolat az egész világon reneszánszát éli. Vannak ugyan országok, ahol a nemzeti egység gondolatával megpróbálnak visszaélni: nem a társadalmi haladás, hanem a reakció szolgálatába igyekeznek állítani. Ám az ilyen manőverek nem tévesztik meg, vagy csak rövid időre vezethetik félre a dolgozó embereket. A magyarországi népfrontmozgalom egész történetével ezt igazolja.

Nemzetközi kapcsolatainkban szinte naponta tapasztalhatjuk, hogy nemcsak az európai, de a fejlődő ázsiai, afrikai, latin-amerikai országok haladó politikai vezetői is meg akarják ismerni mozgalmunk történetét és jelen feladatait. Érdeklődnek: milyen formákban és keretekben működik hazánkban a fejlett szocializmus építésének körülményei között a népfront, hogyan biztosítja a szocialista nemzeti egység létét, erősödését.

A szolidaritás érzésének nyilvánítása mellett rendkívül fontos az is, hogy tapasztalatainkat az érdeklődők rendelkezésére bocsássuk.

*

A magyarországi népfrontmozgalom jövője is ígéretes. A jövőről azért beszélhetünk ilyen határozottan, mert nem kell jóslatokba bocsátkoznunk. A perspektívák felvázolásakor a Magyar Szocialista Munkáspárt elméleti állásfoglalásaira támaszkodhatunk. A párt 1975 márciusában megtartott XI. kongresszusán részt vett a népfrontmozgalom különböző testületeiben dolgozó sok kommunista, s meghívottként jelen voltak azok a pártunkívüli közéleti személyiségek is, akik főként a népfrontban fejtik ki politikai, társadalmi tevékenységüket. A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusán elfogadott programnyilatkozat „A párt és a társadalmi szervezetek fejlődése” című fejezetében a népfrontmozgalomról szólva kimondja:

„A párt vezetésével a Hazafias Népfrontban testesül meg társadalmunk osztályainak és rétegeinek politikai szövetsége, a kommunisták és a pártunkívüliek, a különböző világnézetű állampolgárok együttműködése. E szövetségi politikát érvényesíteni kell a szocializmus építésének egész történelmi szakaszában. A Hazafias Népfront segít bevonni a közéletbe a nép mind szélesebb rétegeit; fontos a szerepe abban, hogy a dolgozók legjobbjai kerüljenek a népképviselői szervekbe; jelentős feladata van az osztálytársadalmi kérdések megoldásában, a lakóhely közösségi életének fejlesztésében, az országos és a helyi kezdeménye-

zések támogatásában. Növekszik szerepe a társadalmi megmozdulások rendezésében, a tanácsok és a választók kapcsolatainak szélesítésében. Segíti a lakosság bekapcsolódását a népek közötti barátság és szolidaritás érdekében szervezett akciókba, a békéért folyó küzdelembe.” (A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó 1975. 216. old.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt népfrontpolitikája átgondolt, megalapozott elvekre épül. A népfrontmozgalom jövője tehát az alapvető célokat illetően továbbra is meghatározott. A szövetségi politika hosszú időre szóló program, mely a fejlett szocialista, majd a kommunista társadalom felépítését szolgálja.

*

A magyar népfrontmozgalom négy évtizedes múltjának dokumentumait a Hazafias Népfront VI. kongresszusa alkalmából bocsátjuk közre; ezzel is jelezni kívánjuk, hogy fontos állomáshoz érkeztünk, amely után a termékeny közös munka újabb évtizedei következnek.

1976. szeptember.

Kállai Gyula

Immár négy évtizede annak, hogy a magyar kommunisták a fasizmus és a háborús veszély ellen harcolva meghírdették a társadalmi haladás és a nemzeti függetlenség talaján álló széles nemzeti összefogás: a népfront létrehozásának gondolatát. A feladat megfogalmazásától hosszú és rögös út vezetett a népfront megteremtéséig. Egy évtized küzdelme eredményeként a második világháború végén vált a népfront szervezett történelemformáló erővé, olyan politikai tömörüléssé, amely hazánk forradalmi demokratikus, majd szocialista átalakulásában nélkülözhetetlen, nagy szerepet játszott. A felszabadulástól eltelt három évtized alatt a demokratikus pártok koalíciója, az antifasiszta függetlenségi front széles társadalmi-politikai tömegmozgalommá fejlődött, amely a munkásosztály forradalmi pártjának vezetésével immár egész népünket tömöríti a fejlett szocialista társadalom építésére és a béke védelmére. A dokumentumok összegyűjtése és a kiadvány összeállítása során arra törekedtünk, hogy ezt a fejlődést, a magyar népfrontmozgalom négy évtizedes történetét a terjedelem szabta kereteken belül a maga teljességében bemutassuk.

A dokumentumgyűjtemény kronológiai sorrendben tartalmazza: a mozgalom vezető testületeinek határozatait, nyilatkozatait, felhívásait, memorandumait; az antifasiszta harc, a függetlenségi mozgalom fontosabb eseményeit tükröző írásokat, illetve a felszabadulás után a népfront által kezdeményezett, szervezett akciók dokumentumait; azokat a nagyrészt polemikus írásokat, amelyek a népfronteszmé térhódítását, az antifasiszta, demokratikus, majd szocialista nemzeti összefogás szükségességének felismerését, a mozgalom eszmei fejlődését tükrözik; a mozgalom vezető erejének, a kommunista pártnak a népfontra vonatkozó alapvető határozatait, állásfoglalásait. Vagyis a kötetek tartalmazzák a mozgalom valamennyi fontos dokumentumát, amelynek alapján feltárul a népfront kialakulása, fejlődésének főbb szakaszai és jellemzői, valamint nem utolsósorban a mozgalom történeti szerepe a fasizmus elleni harcban, az új, népi, szocialista Magyarország megteremtésében. Ebből kiindulva nemcsak eddig publikálatlan levéltári vagy sajtóanyagot vettünk be a kötetbe, hanem nagy számban olyan dokumentumokat is, amelyek korábbi kiadványokban már megjelentek. Úgy véljük ugyanis, hogy ezek az írások forrásértékük, meghatározó jelentőségük miatt semmiképpen sem hiányozhatnak a népfrontmozgalom egész történetét reprezentáló kiadványból.

A munka összeállítását az a meghatározó tényező irányította, hogy a népfront a kommunisták eszmei-politikai vezetésével jöhetett létre és fejlődhetett. Más szóval: a népfrontmozgalom olyan nemzeti egység létrehozására, illetve megszilárdítására törekszik, amely a haladást szolgálja. A változó történelmi viszonyoktól függően az antifasiszta, demokratikus, majd a szocialista célok megvalósítását tűzi ki célul. A népfrontmozgalomnak meghatározott osztálycéljai vannak; vezetője a munkásosztály, annak forradalmi pártja, a kommunista párt. Ennek megfelelően a kötet a Kommunista Internacionálé VII. kongresszusának a témára vonatkozó anyagaival indul, a kommunista népfrontpolitikát és e politikát támogató pártok és csoportok tevékenységét tükrözi. Figyelembe vettük azonban azt is, hogy a népfrontpolitika vonzási körébe különböző társadalmi csoportok képviselői kerültek, akik a háború időszakában a mozgalom közvetlen célkitűzéseivel vagy nagy részükkel egyetértettek, ugyanakkor a fejlődés perspektíváiról, a harc végső céljairól eltérő, nagyon is különféle véleményt képviseltek. Arra törekedtünk, hogy a mozgalom sokrétűségét, a különböző indíttatású politikai csoportok, személyek nézeteit is megvilágítsuk, azokét is, akik nem tudták a népfrontpolitika kommunisták mutatta útját végigjárni. Gondunk volt arra is, hogy a szocialista építés viszonyai között islétező nem marxista, de a béke, a szocialista építés, a népi-nemzeti egység mellett állást foglaló csoportok, irányzatok állásfoglalását is felvegyük a gyűjteménybe. Az ideológiai nézetkülönbségek nemcsak a mozgalom korai, hanem jelenlegi szakaszában sem gátolják meg a politikai együttműködést, nagy társadalmi céljaink közös vállalását.

Az országban kibontakozó népfrontmozgalom mellett a második világháború végéig külföldön is tevékenykedtek magyar politikai csoportok, amelyek az ország demokratikus megújulásáért küzdöttek, s fontos szerepük is volt a hazai antifasiszta mozgalom fejlődésében. A magyar népfront történetének szerves részét képezi e csoportok tevékenysége. Ezért bevettünk a kötetbe több olyan dokumentumot, amely a külföldi magyar emigráció népfrontpolitikáját, antifasiszta küzdelmét tükrözi.

A dokumentumok közlési módját tekintve is a történeti hűség, a történelmileg helyes összkép kialakításának követelményeit tartottuk szem előtt. Teljes terjedelemben közöljük a mozgalom alapvető, program jellegű anyagait, iránymutató határozatait. Nem alapvető dokumentumokból, illetve esetenként a nagyon terjedelmes anyagokból a fontosabb részeket közöltük, az olyan dokumentumokból pedig, amelyeknek csak egy része foglalkozik a népfrontmozgalommal, a témára vonatkozó részt tettük közzé. Ahol a mozgalom történetének vagy a dokumentum közlésre kerülő részének megértetése miatt szükséges volt, ott az elhagyott anyagrész tartalmát jegyzetben közöljük. A népfront kongresszusain megválasztott Országos Tanács, illetve Elnökség és Titkárság névsorát a kongresszusi dokumentumok után legendaként publikáljuk. Általában itt kö-

zöljük a két kongresszus között a vezető szervek összetételében bekövetkezett változásokat, valamint a mozgalom történetével összefüggő egyéb, fontosabb tudnivalókat.

A kötetek dokumentumanyagát fejezetekre és alfejezetekre bontottuk, ezzel is segítséget kívántunk nyújtani a gyűjtemény felhasználásához. A szerkezet kialakításakor a fő történeti folyamatokat tartottuk szem előtt, azokat a feladatokat, amelyek az egyes időszakokban az osztályviszonyok alakulását s magának a mozgalomnak a fejlődését is meghatározták.

A dokumentumokhoz címeket szerkesztettünk, amelyekkel az anyag tartalmára kívántuk a figyelmet felhívni. A címadásnál esetenként felhasználtuk a korabeli sajtóban alkalmazott címeket is. A dokumentumok végén azonban mindenütt feltüntetjük a korabeli címeket. Ugyancsak megadjuk az eredeti, valamint az első másodközlés helyét, az archívumi anyagoknál a jelzetüket. A cím előtt a dokumentum keletkezésének dátumát, illetve a megjelenés időpontját közöljük. A második kötet végén bibliográfiát adunk közre, amely a mozgalom történetére vonatkozó fontosabb feldolgozásokat és a Hazafias Népfront egyes kiadványait tartalmazza. A gyűjteményhez névmutatót készítetünk, amely a dokumentumokban szereplő személyek neveit és előfordulásuk oldalszámát tünteti fel.

**I / KÜZDELEM A NÉPFRONTÉRT,
AZ ORSZÁG
DEMOKRATIKUS ÁTALAKÍTÁSAÉRT
(1935—1940)**

I. A KOMMUNISTÁK MAGYARORSZÁGI PÁRTJA A DEMOKRATIKUS ERŐK TÖMÖRÍTÉSÉÉRT, A NÉPFRONTÉRT

I

1935. július 25—augusztus 2

A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLÉ VII. KONGRESSZUSA A FASIZMUS ELLENI HARC FELADATAIRÓL

a)

A MUNKÁSEGYSÉGRŐL ÉS AZ ANTIFASISZTA NÉPFRONT MEGTEREMTÉSÉRŐL.
RÉSZLET G. DIMITROV ELŐADÓI BESZÉDÉBŐL ÉS ZÁRSZAVÁBÓL

A dolgozó tömegeknek a fasizmus elleni harcra történő mozgósítása terén különösen fontos feladat a *széles körű antifasiszta népfront* megteremtése a proletár egységfront alapján. A proletariátus egész harcának sikere szoros kapcsolatban van a proletariátus harci szövetségének létrejöttével a dolgozó parasztsággal és a városi polgárság döntő tömegeivel, amelyek még az iparilag fejlett országokban is a lakosság többségét alkotják.

A fasizmus ezeket a tömegeket meg akarja hódítani, és ezért agitációja során megkísérli szembeállítani a város és a falu dolgozó tömegeit a forradalmi proletariátussal; a „vörös veszély” rémével akarja elrettenteni a kispolgárt. Nekünk vissza kell fordítanunk a fegyvert és meg kell mutatnunk a dolgozó parasztoknak, a kisiparosoknak és a dolgozó értelmiségieknek, hogy honnan fenyegeti őket a tényleges veszély, meg kell mutatni, ki rakja a parasztra az adók és a kényszerszolgáltatások terhét, ki sajtolja ki belőle az uzorakamatokat; ki a legjobb föld és minden gazdagság birtokosa, ki kergeti el a parasztot meg családját a telkéről, ki kárhoztatja munkanélküliségre és nyomorúságra. Konkrétan meg kell magyarázni, türelmesen és kitartóan kell megmagyarázni, hogy ki juttatja koldusbotra a kisiparosokat az adókkal, kényszerszolgáltatásokkal, magas bérletösszegekkel és a számukra elviselhetetlen konkurenciával; ki dobja ki az utcára és fosztja meg a munkától a dolgozó értelmiség tömegeit.

De ez még nem elegendő.

Az antifasiszta népfront megteremtésének alapja, legdöntőbb eszköze a forradalmi proletariátus határozott fellépése e rétegek és különösen a dolgozó

parasztság követeléseiert, oly követelésekert, amelyek a proletariátus legközvetlenebb érdekeivel egyirányúak, s amelyeket a harc során összekapcsol a munkásosztály követeléseivel.

Az antifasiszta népfront megteremtésénél nagy jelentősége van a helyes közeledési módnak azokhoz a szervezetekhez és pártokhoz, amelyekbe a dolgozó parasztságnak és a városi kispolgárság alapvető tömegeinek jelentékeny része tartozik.

A kapitalista országokban ezeknek a pártoknak és szervezeteknek — mind a politikai, mind a gazdasági szervezeteknek — a többsége még a burzsoázia hatása alatt áll és a burzsoáziát követi. Ezeknek a pártoknak és szervezeteknek a szociális összetétele nem egynemű. A gazdag zsirosparasztok mellett vannak bennük föld nélküli parasztok, a nagy üzletemberek mellett kis boltosok, de a vezetés az előbbiek — a nagytőke ügynökei — kezében van. Ez arra kötelez bennünket, hogy megkülönböztetett módon közeledjünk ezekhez a szervezetekhez, mivel tagjaik tömege gyakran nem ismeri vezetőségének igazi politikai arculatát. Bizonyos körülmények között erőnket arra fordíthatjuk és arra is kell fordítanunk, hogy burzsoá vezetőségük ellenére, megnyerjük ezeket a pártokat és szervezeteket, vagy egyes részeit, az antifasiszta népfront számára. Ilyen például jelenleg a helyzet Franciaországban a radikális pártot illetően, az Egyesült Államokban a különböző farmerszervezeteket, Lengyelországban a Stronnictwo Ludowét, Jugoszláviában a horvát parasztpártot, Bulgáriában a Földműves Szövetséget, Görögországban az agráriusokat stb. illetően. De függetlenül attól, van-e esély arra, hogy az ilyen pártokat és szervezeteket megnyerjük a népfront számára, taktikánknak minden körülmények között arra kell irányulnia, hogy bevonjuk az ezekben a szervezetekben levő kisparasztokat, kisiparosokat stb. az antifasiszta népfrontba.

Látjuk tehát, hogy itt az egész vonalon véget kell vetni annak a munkánkban nem ritkán előforduló jelenségnek, hogy lenézzük, semmibe se vegyük a parasztok, a kisiparosok és a városi kispolgári tömegek különböző szervezeteit és pártjait.

*

Egyes elvtársak feleslegesen törik a fejüket azon: hol kezdjük a dolgot — a proletariátus egységfrontjánál-e vagy pedig az antifasiszta népfrontnál?

Egyesek azt mondják: az antifasiszta népfront megteremtéséhez addig nem lehet hozzáfogni, amíg nincs megszervezve a proletariátus szilárd egységfrontja.

Minthogy azonban az egységes proletárfront megteremtése több országban a szociáldemokrácia reakciós részének ellenállásába ütközik, jobb azonnal a népfronttal kezdeni, és csak ennek az alapján fejleszteni ki azután a munkásosztály egységfrontját — gondolják mások.

Nyilvánvaló, hogy sem ezek, sem amazok nem értik, hogy a proletariátus

egységfrontját és az antifasiszta népfrontot a harc eleven dialektikája kapcsolja, fonja egybe. A fasizmus elleni gyakorlati harc folyamán egyik a másikba folyik; egyik a másiktól semmiképpen sincs kínai fallal elválasztva.

Hiszen senki sem gondolhatja komolyan, hogy az antifasiszta népfront valóban megteremthető a munkásosztály egységakciójának a megteremtése nélkül, hiszen a munkásosztály a *vezető ereje* ennek a népfrontnak. Ugyanakkor a proletár egységfront további fejlődése nagy mértékben függ attól, hogy mennyire alakul át a fasizmus elleni népfronttá.

Képzelnünk el, elvtársak, egy olyan sematikus gondolkozású embert, aki határozati javaslatunkkal a kezében, igazi betűragóhoz méltó buzgalommal a következő sémát állítja össze magának:

először a proletariátus alulról való egységfrontja helyi méretekben;
azután alulról való egységfront országreszenként;
majd felülről való egységfront, amely ugyanezekben a fokozatokon megy át továbbá — a szakszervezeti mozgalom egysége;
ezután — a többi antifasiszta párt bevonása;
majd széles körű népfront felülről és alulról;
ezek után a mozgalmat magasabb fokra kell emelni, politizálni, forradalmasítani kell és így tovább és így tovább.

Azt fogják mondani, elvtársak, hogy ez tiszta ostobaság. Ugyanez az én véleményem is. De sajnos az a baj, hogy effajta szektás ostobaság egy vagy más formában, sajnos, még mindig igen gyakran előfordul sorainkban.

De hogy áll a dolog a valóságban? Nekünk természetesen mindenütt harcolnunk kell a fasizmus elleni széles népfront megteremtéséért. De egy sor országban nem jutunk túl a népfrontról való általános szóbeszédnél, ha nem tudjuk a munkástömegek mozgósítása útján megtörni a szociáldemokrácia reakciós részének ellenállását a proletariátus harci egységfrontjával szemben. Így áll a dolog elsősorban Angliában, ahol a munkásosztály a lakosság többségét alkotja, ahol az angol szakszervezetek és a Munkáspárt vezetik a munkásosztály zömét. Így áll a dolog Belgiumban, a skandináv országokban, ahol a nem nagy taglétszámú kommunista pártokkal szemben erős, nagy tömegeket felölelő szakszervezetek és nagy taglétszámú szociáldemokrata pártok állanak.

A kommunisták ezekben az országokban a legnagyobb politikai hibát követnék el, ha lemondának a proletár egységfront megteremtéséért folytatott harcról, a népfront általános emlegetésével leplezve azt, noha a népfrontot lehetetlen megteremteni a munkásosztály tömegszervezeteinek részvétele nélkül. Hogy a kommunisták megteremtsék ezekben az országokban az igazi népfrontot, óriási politikai és szervezési munkát kell végezniök a munkástömegek körében. Le kell küzdeniök ezeknek a tömegeknek az előítéleteit, amelyek reformista tömegszervezeteiket úgy tekintik, mintha azok már a proletáregység megtestesítői volnának. Meg kell győzniök ezeket a tömegeket arról, hogy az

egységfront megteremtése a kommunistákkal azt jelenti, hogy ezek a tömegek az osztályharc álláspontjára térnek át, és csakis ez a körülmény biztosítja a tőke és a fasizmus támadása elleni harc sikerét. Ezeket a nehézségeket nem azzal hárítjuk el, hogy még nagyobb szabású feladatokat tűzünk magunk elé. Ellenkezőleg, amikor ezeknek a nehézségeknek a megszüntetéséért harcolunk, akkor nem szavakban, hanem tettekkel előkészítjük a fasizmus elleni, a tőke támadása elleni, az imperialista háború veszélye elleni igazi, az egész népre kiterjedő harci front megteremtését.

Másképpen áll a kérdés olyan országokban, mint Lengyelország, ahol a munkásmozgalommal együtt erős parasztmozgalom van kifejlődőben, ahol a paraszttömegeknek saját szervezeteik vannak, amelyek az agrárválság hatására radikalizálódnak, ahol a nemzeti elnyomás a nemzeti kisebbségek között felháborodást vált ki. Itt az egész népre kiterjedő harci front fejlődése párhuzamosan fog haladni a proletár egységfront fejlődésével, sőt az ilyen jellegű országokban az általános népfrontmozgalom még túl is szárnyalhatja a munkásfront mozgalmát.

Vegyünk egy olyan országot, mint Spanyolország, amely a polgári demokratikus forradalom folyamatát éli át. Lehet-e azt mondani, hogy itt, ahol a proletariátus szervezetenként szétforgácsolt, előbb kell megteremteni a munkásosztály teljes harci egységét, és csak azután fog megalakulni a munkás-paraszt front Lerroux és Gil Robles ellen? A kérdés ilyen feltevésével elszigetelnők a proletariátust a parasztságtól, elvetnők a valóságban az agrárforradalom jelszavát, megkönnyítenők a nép ellenségeinek azt, hogy elválaszthassák egymástól a proletariátust és a parasztságot, s szembeállíthassák a parasztságot a munkásosztállyal. Ez pedig, mint ismeretes, egyik fő oka volt a munkásosztály vereségének az 1934. októberi, asztúriai események idején.

Nem szabad azonban egyet elfelejtenünk: minden olyan országban, ahol a proletariátus aránylag kevés számú, ahol túlsúlyban vannak a parasztság és a városi kispolgári rétegek, ezekben az országokban annál inkább meg kell feszíteni minden erőnket arra, hogy megteremtsük magának a munkásosztálynak szilárd egységfrontját, mert csak így foglalhatja el helyét, mint vezető tényező az összes dolgozók között.

Így tehát, elvtársak, a proletárfront és a népfront kérdésének a megoldásánál nem lehet az élet minden eshetőségére, minden ország és minden nép számára teljesen kimerítő receptet adni. Az ilyen dologban az egyetemlegesítés, ugyanazoknak a recepteknek az alkalmazása valamennyi országra, egyenértékű — engedjék meg, hogy így mondjam — a tudatlansággal. A tudatlanságot pedig akkor is ostorozni kell, sőt akkor még jobban kell ostorozni, ha egyetemleges sémák leple alatt lép fel.

A KONGRESSZUS HATÁROZATA: A FASIZMUS OFFENZÍVÁJA
 ÉS A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLÉ FELADATAI
 A MUNKÁSOSZTÁLY EGYSÉGÉÉRT A FASIZMUS ELLEN VÍVOTT HARCBAN

I. A fasizmus és a munkáosztály

1. A Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa megállapítja, hogy az osztályerőknek a nemzetközi küzdőtéren való csoportosulását és a nemzetközi munkásmozgalom feladatait a világhelyzetben beállott következő alapvető változások határozzák meg:

a) *A szocializmus végleges és megmásíthatatlan győzelme a szovjetek országában.* Ez a világtörténelmi jelentőségű győzelem, amely óriási mértékben emelte a Szovjetuniónak, az egész világ kizsákmányoltjai és elnyomottjai védőbástyájának hatalmát és szerepét, harcra lelkesíti a dolgozókat a kapitalista kizsákmányolás, a burzsoá reakció és a fasizmus ellen, a népek békéjéért, szabadságáért és függetlenségéért.

b) *A kapitalizmus történelmében eddig legnagyobb gazdasági válság, amelyből a burzsoázia a néptömegek kifosztása árán igyekezett kivezető utat találni, oly módon, hogy a munkanélküliek tízmillióit éhségre és kihalásra kárhoztatta, a dolgozók életszínvonalát hallatlan mértékben lesüllyesztette.* Annak ellenére, hogy az ipari termelés néhány országban növekedett és a finánctőke urainak profitja emelkedett, a nemzetközi burzsoáziának általában nem sikerült sem kivezető utat találnia a válságból és a depresszióból, sem a kapitalizmus ellentéteinek további kiéléződését késleltetnie. Egyes országokban (Franciaországban, Belgiumban stb.) a válság tovább tart, máshol a depresszió állapotába ment át, azokban az országokban pedig, amelyekben a termelés túlhaladta a válság előtti színvonalat (Japán, Anglia), új gazdasági megrázkódtatások érlelődnek.

c) *A fasizmus offenzívája, a fasiszták hatalomra jutása Németországban, egy új imperialista világháború és a Szovjetunió elleni támadás veszélyének fokozódása, amelynek segítségével a kapitalista világ kivezető utat keres ellentéteinek zsákutcájából.*

d) *Politikai válság, amely Ausztriában és Spanyolországban a munkásoknak a fasiszták elleni fegyveres harcában nyert kifejezést, s amely még nem vezetett a proletariátusnak a fasizmus feletti győzelméhez, de megakadályozta a burzsoáziát abban, hogy fasiszta diktatúráját megszilárdítsa; hatalmas antifasiszta mozgalom Franciaországban, amely a proletariátusnak 1934. februári tüntetésével és általános sztrájkjával kezdődött.*

e) *A dolgozó tömegek forradalmasodása az egész kapitalista világon, amely forradalmasodás a szocializmus Szovjetunióban aratott győzelmének, a világ-*

gazdaság válságának és a proletariátus Európa szívében — Németországban, valamint Ausztriában és Spanyolországban —, azokban az országokban szenvedett ideiglenes vereségének hatása alatt megy végbe, amelyekben a szervezett munkások többsége a szociáldemokráciát támogatta. A nemzetközi munkásosztály soraiban erősen növekszik az akcióegységre való törekvés. Szélesedik a forradalmi mozgalom a gyarmati országokban s a szovjet forradalom Kínában. Az osztály-erőviszonyok világméretekben mindinkább a forradalom erőinek növekedése irányában változnak.

E viszonyok közepette az uralmon levő burzsoázia mindinkább a fasiszmusban keres menedéket, a finánc-tőke legreakciósabb, legsovinisztább és leginkább imperialista elemei nyílt terrorista diktatúrájának létrehozásában, abból a célból, hogy a dolgozók kirablására kivételes rendszabályokat valósítson meg, előkészítse az imperialista rablőháborút, a Szovjetunió megtámadását, Kína legigázását és felosztását, és mindezek segítségével megakadályozza a forradalmat. A finánc-tőke megkísérli a kispolgári tömegeknek a kapitalizmus elleni felháborodását féken tartani fasiszta ügynöksége által, amely jelszavait demagóg módon hozzáidomítja e rétegek hangulatához. A fasiszmus ily módon tömegbázist teremt magának, és e rétegeket mint reakciós erőt a munkásosztály ellen irányítja, ami által lehetővé teszi azt, hogy a finánc-tőke az összes dolgozókat még jobban gúzsba kösse. A fasiszmus már néhány országban hatalmon van. De a fasiszmus növekedése és győzelme nemcsak a szociáldemokráciának a burzsoáziával folytatott osztály-együttműködő, egységbontó politikája eredményeképpen dezorganizálódott munkásosztály gyengeségéről tanúskodik, hanem magának a burzsoáziának a gyengeségéről is, amely retteg a munkásosztály harci egységének megvalósításától, retteg a forradalomtól, és nem képes többé diktatúráját a polgári demokrácia régi módszereivel fenntartani.

2. A fasiszmus legreakciósabb válfaja a német mintájú fasiszmus, amely szemérmetlenül nemzeti szocializmusnak nevezi magát, amelynek azonban egyáltalában semmi köze sincs sem a szocializmushoz, sem a német nép igazi nemzeti érdekeinek védelméhez, hanem csupán a nagyburzsoázia cselédjének szerepét tölti be, s amely nemcsak polgári nacionalizmus, de vadállati sovinizmus is.

A fasiszta Németország az egész világ számára szemléltetően mutatja, hogy mi vár a néptömegekre a fasiszmus győzelme esetén. A tomboló fasiszta uralom börtönökben, koncentrációs táborokban irtja ki a munkásosztály színe-virágát, vezéreit és szervezőit. Sétrombolta a szakszervezeteket, a szövetkezeteket és a munkások valamennyi legális szervezetét, valamint a többi nem fasiszta politikai és kultúrszervezeteket. Megfosztotta a munkásokat érdekeik védelmének legegyszerűbb jogaitól. Egy kulturális szempontból magas színvonalon álló országot szellemi sötétségbe taszított, a barbárság és a háború tűzfészkévé változtatott át. A német fasiszmus egy új imperialista háború legfőbb uszítója, és mint a nemzetközi ellenforradalom faltörő kosa lép fel.

3. A Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa hangsúlyozza, hogy valamennyi kapitalista országban növekszik a fasizmus veszélye, s óva int a fasizmus veszélyének bármilyen lebecsülésétől. De a kongresszus egyúttal elveti a fasizmus győzelmének elkerülhetetlenségét hirdető fatalista nézeteket is; ezek a nézetek teljesen helytelenek, s csupán arra alkalmasak, hogy passzivitást váltsanak ki, és gyengítsék a fasizmus elleni tömegharcot. A munkásosztály megakadályozhatja a fasizmus győzelmét, ha meg tudja valósítani harci egységét, ha harci akcióinak idejekorán való megindításával meggátolja, hogy a fasizmus megerősödjék, ha helyes forradalmi vezetés mellett maga köré tudja tömöríteni a város és a falu széles dolgozó rétegeit.

4. A fasizmus győzelme nem tartós győzelem. Azon kínos nehézségek ellenére is, amelyeket a fasiszta diktatúra a munkásmozgalom útjába gördít, a fasizmus uralma alatt tovább folytatódik a burzsoá uralom alapjainak meglazulása. Különösen kiéleződnek a burzsoázia táborán belüli összeütközések. A tömegeknek a legalitás iránt táplált illúziói szertefoszlának. A munkások forradalmi gyűlölete növekszik. Egyre jobban lelepleződik a fasizmus szociális demagógiájának aljassága és hazug volta. A fasizmus nemcsak hogy nem hozta meg a tömegeknek anyagi helyzetük beígért javulását, hanem a dolgozó tömegek életszínterének leszállítására útján még inkább növelte a kapitalisták profitját, fokozta kizsákmányolásukat egy maroknyi finánciókés által; s folytatta további kirablásukat a tőke javára. Egyre nő a fasiszták által becsapott városi kispolgári rétegek és a dolgozó parasztság kiábrándulása. Bomlik és szűkül a fasizmus tömegbázisa. A kongresszus mindamellett óva int olyan veszélyes illúzióktól, mintha a fasiszta diktatúra önmagától összeomolhatna, s emlékeztet arra, hogy csak az összes dolgozók élén haladó munkásosztály egységes forradalmi harca vezethet a fasiszta diktatúra megdöntéséhez.

5. Azzal kapcsolatban, hogy a fasizmus Németországban győzelmet aratott és a fasiszta veszély más országokban is fokozódik, kiélesedett és kiélesedik a proletariátus osztályharca, amely a fasiszta burzsoáziával szembeni egyre elszántabb ellenállásba csap át. Valamennyi kapitalista országban kibontakozik az egységfrontmozgalom a tőke és a fasizmus offenzívájával szemben. A nemzeti szocialista terror tobzódása Németországban adta a legerősebb lökést a proletariátus nemzetközi egységfrontja fejlődésének. (A lipcei pör, a Dimitrov és társai kiszabadítása érdekében indított kampány, Thälmann védelme stb.)

Habár az egységfrontmozgalom fejlődésének csupán kezdetén van, Franciaország vállalva harcoló kommunista és szociáldemokrata munkásainak sikerült visszaverniük a fasizmus első rohamait, s ezzel mozgósítólag hatottak az egységfrontmozgalomra nemzetközi méretekben. Ausztria és Spanyolország szociáldemokrata és kommunista munkásainak együttes, fegyveres harca a többi országok dolgozóinak nemcsak hősi példát mutatott, hanem azt is bebizonyította, hogy sikeresen lehetett volna harcolni a fasizmus ellen, ha nem

szabotálták volna a szociáldemokrácia jobboldali és nem ingadoztak volna „baloldali” vezérei (és ha Spanyolországban az anarchoszindikalista vezérek többsége nem követett volna el nyílt árulást). Ezeknek a vezéreknek a tömegekre gyakorolt befolyása megfosztotta a proletariátust az elszánt forradalmi vezetéstől és attól, hogy világosan lássák harcuk célját.

6. A II. Internacionálé vezető pártjának, a németországi szociáldemokráciának csődje, amely egész politikájával megkönnyítette a fasizmus győzelmét, valamint Ausztria „baloldali” reformista szociáldemokráciájának összeomlása, amely még a fasizmussal való közelgő és el nem hárítható fegyveres összeecsapás előtt is elvonta a harctól a széles tömegeket — rendkívül fokozta a szociáldemokrata munkások kiábrándulását a szociáldemokrácia politikájából. A II. Internacionálé súlyos válságot él át. A szociáldemokrata pártokon és az egész II. Internacionálén belül két fő tábor alakul ki: a reakciós elemek meglevő tábora mellett, amely a burzsoáziával való osztály-együttműködés politikáját igyekszik folytatni, kialakul azoknak a forradalmasodó elemeknek tábora, amelyek a proletár egységfront megteremtéséért szállnak síkra, és egyre inkább a forradalmi osztályharc álláspontjára térnek át.

A Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa üdvözli a szociáldemokrata munkások azon törekvését, hogy egységfrontot alkossanak a kommunistákkal, mert ezt úgy tekinti mint osztályöntudatuk növekedését és arra való törekvésüket, hogy a fasizmus és a burzsoázia elleni sikeres harc érdekében véget vessenek a munkásosztály soraiban fennálló szakadásnak.

II. A munkásosztály egységfrontja a fasizmus ellen

A Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa kijelenti, hogy azzal az óriási veszéllyel szemben, amely a munkásosztályt és annak minden vívmányát, valamennyi dolgozót és azok elemi jogait, a népek békéjét és szabadságát a fasizmus részéről fenyegeti a munkásosztály harci egységfrontjának megteremtése a jelenlegi történelmi szakaszban a nemzetközi munkásmozgalom legfőbb és legközelebbi feladata. A sikeres harc a tőke offenzívája ellen, a burzsoázia reakciós rendszabályai ellen, az összes dolgozók leggonoszabb ellensége, a fasizmus ellen — amely a dolgozókat, tekintet nélkül politikai meggyőződésükre, megfosztja minden joguktól és szabadságuktól — parancsolólag megköveteli, hogy létrehozzuk a munkásosztály minden részének —, függetlenül attól, hogy milyen szervezethez tartoznak — akcióegységét, még mielőtt a munkásosztály többsége egy közös harci platform alapján egyesül a kapitalizmus megdöntése és a proletárforradalom győzelemre juttatása céljából. De éppen ezért ez a feladat arra kötelezi a kommunista pártokat, hogy számoljanak a változott helyzettel, az egységfronttaktikát új módon alkalmazzák, és közös akciókról szóló megállá-

podásokat létesítsenek a különböző politikai irányzatú dolgozók szervezeteivel, gyári, helyi, területi, országos és nemzetközi méretekben.

A Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa ebből kiindulva, azt javasolja a kommunista pártoknak, hogy az egységfronttaktika alkalmazása során a következő útmutatások alapján járjanak el:

1. A munkások egységfrontjának kiindulópontja és alapvető tartalma valamennyi kapitalista országban a munkásosztály közvetlen gazdasági és politikai érdekeinek védelme, a munkásosztálynak a fasizmus elleni védelme kell legyen. Hogy széles tömegeket mozgathassunk meg, olyan jelszavakat és harci formákat kell alkalmaznunk, amelyek a tömegek életbevágó szükségleteiből fakadnak, és a fejlődés adott szakaszán megfelelnek harcképességük fokának. A kommunistáknak nem szabad csupán arra szorítkozniuk, hogy a tömegeket harcra hívják fel a proletárdiktatúráért, hanem meg kell mondaniuk a tömegeknek, hogy mit kell ma tenniük avégett, hogy megvédjék magukat a kapitalista rablás és a fasiszta barbárság ellen. A munkásszervezetek közös akciói révén arra kell törekedniük, hogy a tömegeket olyan követelések programja alapján mozgósítsák, amelyek a válság következményeit ténylegesen az uralkodó osztályok vállára rakják, olyan követelések alapján, amelyeknek megvalósításáért vívott harc dezorganizálja a fasizmust, megnehezíti az imperialista háború előkészítését, gyengíti a burzsoáziát és erősíti a proletariátus hadállásait.

Amikor a munkásosztályt arra készítjük elő, hogy a körülmények változása esetén gyorsan változtasson a harci formákon és módszereken, ugyanakkor szükséges, hogy a mozgalom erősödéséhez mértén megszervezzük az átmenetet a védekezésről a tőke elleni támadásra és az irányt a politikai tömegsztrájk szervezésére vegyük, feltétlenül biztosítva abban az ország legfontosabb szakszervezeteinek részvételét.

2. Anélkül, hogy a tömegek kommunista nevelése, szervezése és mozgósítása terén végzett önálló munkájukról egy pillanatra is lemondának, a kommunistáknak azért, hogy a munkások számára az akcióegységhez vezető utat megkönnyítsék, rövid vagy hosszabb lejáratú megállapodások alapján együttes akciókra kell törekedniük a szociáldemokrata pártokkal, a reformista szakszervezetekkel és a dolgozók egyéb szervezeteivel a proletariátus osztályellenségei ellen. Emellett a fő figyelmet a helyi tömegakciók kibontakoztatására kell fordítani, amelyeket az alsó fokú szervezeteknek helyi megállapodások alapján kell végrehajtaniuk.

A megállapodások feltételeit lojálisan kell teljesíteni, de idejekorán le kell leplezni a közös akciók minden szabotálását az egységfrontban részt vevő egyének és szervezetek részéről, a megállapodások felborítása esetén pedig azonnal a tömegekhez kell fordulni, és lankadatlanul tovább kell folytatni a harcot a megbontott akcióegység helyreállításáért.

3. A proletár egységfront megvalósítása formáinak — amelyek a munkás-

szervezetek állapotától, jellegétől és a konkrét helyzettől függnék — különbözőknek kell lenniük. Ilyen formák lehetnek például a munkásoknak esetről esetre való egyesült közös akciói konkrét alkalmakkor, egyes követelésekért, vagy általános platform alapján; közösen elhatározott akciók egyes üzemekben vagy egyes iparágakban; közösen elfogadott akciók helyi, területi, országos és nemzetközi méretekben; közösen megállapított akciók a munkások gazdasági harcának szervezése, a munkanélküliek érdekeinek védelme, politikai tömegakciók megvalósítása, fasiszta támadások elleni közös önvédelem szervezése céljából; közösen elhatározott akciók a bebörtönzötteknek és családjaiknak való segélynyújtás, a társadalmi reakció elleni harc érdekében; közös akciók az ifjúság és a nők érdekeinek védelmére, a szövetkezetek, a kultúra, a sport terén, közös akciók a dolgozó parasztok követeléseinek támogatása céljából stb.; munkásszövetségek, valamint munkás- és parasztszövetségek alakítása (Spanyolország), tartós koalíciók alakítása „munkáspártok” vagy „munkás- és parasztpártok” formájában (Egyesült Államok) stb.

Abból a célból, hogy az egységfrontmozgalmat úgy bontakoztassák ki, hogy azt a tömegek a saját ügyüknek tekintsék, a kommunistáknak arra kell törekedniük, hogy az egységfrontnak az üzemekben, a munkanélküliek között, a munkásnegyedekben, a városi kisemberek között és a falvakban választott (a fasiszta diktatúra országaiban pedig a mozgalom legtekintélyesebb résztvevőiből összeválogatott) pártokon kívüli osztályszervei létesüljenek. Csak ilyen szervezeteket helyettesíteniük, képesek a dolgozók óriási szervezetlen tömegeit is bevonni az egységfrontmozgalomba, képesek elősegíteni a tömegek kezdeményező erejének fejlesztését a tőke offenzívája és a fasiszmus ellen folytatott harcban, és ezen az alapon az egységfront széles munkásaktívájának kialakulását biztosítani.

4. Mindenütt, ahol a szociáldemokrácia vezérei, azon igyekezetükben, hogy a munkásokat a mindennapi érdekeik védelméért folytatott harc útjáról letérítsék és az egységfront létrehozását felborítsák, hangzatos „szocialista” tervekkel állnak elő (de Man-terv stb.), le kell leplezni az effajta tervek demagóg jellegét, és meg kell magyarázni a dolgozóknak, hogy a szocializmus megvalósítása mindaddig lehetetlen, amíg a hatalom a burzsoázia kezében marad. Ugyanakkor azonban az e tervekben ajánlott egyes rendszabályokat, amelyeket össze lehet kapcsolni a dolgozók életbevágó követeléseivel, kiindulópontul kell felhasználnunk a szociáldemokrata munkásokkal való egységfront tömegharcának ki fejlesztésére.

Azokban az országokban, amelyekben szociáldemokrata kormányok (vagy a szocialisták részvételével alakult koalíciós kormányok) vannak hatalmon, nem csupán e kormány politikájának propaganda útján való leleplezésére kell szorítkoznunk, hanem a széles tömegeket harcra kell mozgósítanunk legégetőbb gya-

korlati osztályköveteléseik keresztülviteléért, amelyeknek megvalósítását a szociáldemokraták platformjaikban hirdették, különösen akkor, amikor még nem voltak hatalmon vagy nem vettek részt a kormányban.

5. A szociáldemokrata pártokkal és szervezetekkel közösen végrehajtott akciók nemcsak nem zárják ki, hanem ellenkezőleg, *még inkább* szükségessé teszik a reformizmust, a szociáldemokratizmusnak mint a burzsoáziával való osztályegyüttműködés ideológiájának és gyakorlatának komoly és indokolt bírálását s azt, hogy a szociáldemokrata munkásoknak türelmesen megmagyarázzuk a kommunizmus alapelveit és programját.

A kommunistáknak le kell leplezniük a tömegek előtt a jobboldali szociáldemokrata vezérek egységfront ellen felhozott demagóg érveinek értelmét, fokozniuk kell a harcot a szociáldemokrácia reakciós része ellen, de ugyanakkor a legszorosabban együtt kell működniük azokkal a baloldali szociáldemokrata munkásokkal, funkcionáriusokkal és szervezetekkel, amelyek a reformista politika ellen harcolnak és a kommunista párttal való egységfront mellett szállnak síkra. Minél erősebb a szociáldemokrácia reakciós tábora ellen vívott harcunk — amely tábor a burzsoáziával kötött blokkot —, annál hathatósabb a szociáldemokrácia forradalmasodó részének nyújtott segítségünk. A baloldali táboron belül is annál hamarabb fog tisztázódni, hogy ki hova tartozik, minél elszántabban harcolnak a kommunisták a szociáldemokrata pártokkal való egységfront érdekében.

A szociáldemokrácia különböző csoportjainak az egységfront gyakorlati megvalósításával kapcsolatban tanúsított magatartása lesz legjobb próbaköve tényleges álláspontjuknak. Az egységfront gyakorlati megvalósításáért vívott harc folyamán azok a szociáldemokrata vezérek, akik szavaik után ítélve baloldaliaknak mutatkoznak, olyan helyzetbe kerülnek majd, amelyben kénytelenek lesznek tetteikkel mutatni meg, hogy közülük ki az, aki tényleg kész harcra kelni a burzsoázia és a jobboldali szociáldemokraták ellen, s ki van a burzsoázia oldalán, a munkásosztály ügye ellen.

6. A választási harcokat a proletariátus harci egységfrontjának további fejlesztésére és megszilárdítására kell felhasználni. Ha a kommunisták a választásokon önállóan lépnek is fel, és a tömegek előtt a kommunista párt programját fejtik ki, ugyanakkor egységfront létesítésére kell törekedniük a szociáldemokrata pártokkal és szakszervezetekkel (valamint a dolgozó parasztok, kisiparosok stb. szervezeteivel), s mindent el kell követniük, hogy megakadályozzák a reakciós és fasiszta jelöltek megválasztását. A kommunisták a fasiszmus veszélyével szemben, aszerint, hogy hogyan növekszik az egységfrontmozgalom, és milyen sikereket ér el, továbbá a fennálló választási rendszerhez alkalmazkodva, az antifasiszta front közös programjával és közös listáival léphetnek fel a választási harcban, de meg kell őrizniük politikai agitációjuk és bírálatak szabadságát.

7. Amikor a kommunisták arra törekednek, hogy a dolgozó parasztság, a vá-

rosi kispolgárság és az elnyomott nemzetiségek dolgozó tömegeinek harcát a proletariátus vezetése alatt egyesítsék, ugyanakkor a proletáregységfront alapján széles antifasiszta népfront megteremtésére is kell törekedniük, és síkra kell szállniuk a dolgozók e rétegeinek valamennyi — a proletariátus alapvető érdekeinek irányában haladó — különleges követeléséért. Különösen fontos a dolgozó parasztság mozgósítása a parasztság zömét kirabló fasiszta politika ellen: a monopolista tőke és a burzsoá kormányok kizsákmányoló árpolitikája, az elviselhetetlen adóteher, a bérletfizetés és eladósodás ellen, a parasztság vagyonának dobraütése ellen és a tönkrement parasztságnak nyújtandó állami segély követelése érdekében. A kommunistáknak, akik a városi kispolgárság, az intelligencia, valamint az alkalmazottak tömegei között dolgoznak, harcba kell vinniük ezeket a rétegeket az adóemelés és a drágaság, a monopolista tőke és a trösztök részéről történő kirablásuk, a kamatrabszolgaság, az állami és községi alkalmazottak elbocsátása és fizetéscsökkentése ellen. Amikor a haladó szellemű intelligencia érdekeit és jogait védjük, minden módon támogatni kell a kultúrreakció ellen irányuló mozgalmát és meg kell könnyíteni számára, hogy a fasizmus elleni harcban a munkásosztály oldalára jöjjön át.

8. Politikai válság viszonyai közepette, amikor az uralkodó osztályok már nem képesek megbirkózni a hatalmas méretekben növekvő tömegmozgalommal, a kommunistáknak alapvető forradalmi jelszavakat kell kitűzniük (például a termelés és bankok feletti ellenőrzésnek, a rendőrség feloszlatásának és fegyveres munkásmiliciával való helyettesítésének jelszavát stb.), amelyek a burzsoázia gazdasági és politikai hatalmának még teljesebb aláásására, a munkásosztály erejének fokozására, a megalkuvó pártok elszigetelésére irányulnak, és amelyek a munkástömegeket közvetlenül elvezetik a hatalom forradalmi meghódításának feladata elé. Ha a tömegmozgalom ilyen fellendülése mellett lehetségesnek és a proletariátus érdekében szükségesnek mutatkoznék a proletár egységfront vagy az antifasiszta népfront kormányának megalakítása, amely kormány még nem a proletárdiktatúra kormánya, de magára vállalja, hogy döntő rendszabályokat foganatosít a fasizmus és a reakció ellen, akkor a kommunista pártnak ilyen kormány létrehozására kell törekednie. Az egységfrontkormány megalakításának lényeges feltétele olyan helyzet: a) amikor a burzsoá államgépezet erősen meg van bénítva, olyannyira, hogy a burzsoázia nem képes megakadályozni egy ilyen kormány megalakítását; b) amikor a dolgozók legszélesebb tömegei viharos erővel szállnak síkra a fasizmus és a reakció ellen, de még nem készek arra, hogy a tanácsok uralmáért keljenek harcba; c) amikor már a szociáldemokrácia, valamint az egységfrontban részt vevő más pártok szervezeteinek jelentékeny része kíméletlen rendszabályokat követel a fasiszták és egyéb reakciósok ellen, s kész a kommunistákkal együtt harcolni e rendszabályok megvalósítása érdekében.

Amennyiben az egységfront kormánya tényleg döntő rendszabályokat foga-

natosít az ellenforradalmi fináncmágnások és fasiszta ügynökeik ellen, s semmi módon sem korlátozza a kommunista párt tevékenységét és a munkásosztály harcát, a kommunista párt minden eszközzel támogatni fogja ezt a kormányt. A kommunisták részvételének kérdését az egységfrontkormányban viszont minden egyes esetben a konkrét helyzet alapján kell majd eldönteni.

III. A szakszervezeti mozgalom egysége

A kongresszus hangsúlyozza annak különös fontosságát, hogy az egységfront a munkások gazdasági harca terén megvalósuljon, és létrejöjjön a szakszervezeti mozgalom egysége, amely utóbbi a proletár egységfront megszilárdításának legfontosabb szakasza, s ezért kötelességévé teszi a kommunistáknak, hogy gyakorlatilag mindent tegyenek meg a szakszervezetek egységének létrehozása érdekében, úgy üzemí, mint országos méretekben.

A kommunisták határozottan amellet foglalnak állást, hogy a szakszervezetek egysége minden országban és nemzetközi méretekben helyreállíttassék; állást foglalnak az osztályalapon álló egységes szakszervezetek mint a munkásosztály egyik legfontosabb, a tőke és a fasizmus offenzívájával szemben támaszt nyújtó bástyája mellett; az egységes szakszervezet mellett minden termelési ágban; az egységes szakszervezeti szövetség mellett minden országban; az egységes nemzetközi, termelés szerinti szakszervezeti szövetségek mellett; az egységes, az osztályharc alapján álló szakszervezeti internacionálé mellett.

Azokban az országokban, amelyekben kis létszámú vörös szakszervezetek vannak, arra kell törekedni, hogy ezek lépjenek be a nagy reformista szakszervezetekbe, követelve nézeteik védelmének szabadságát és a kizártak visszavételét; azokban az országokban pedig, ahol párhuzamosan nagy vörös és reformista szakszervezetek állanak fenn, arra kell törekedni, hogy e szakszervezetek az egyenlőség elve alapján, a tőke offenzívája elleni harc és a szakszervezeti demokrácia biztosításának platformja alapján egyesüljenek.

A kommunistáknak aktívan kell dolgozniuk a reformista és egyesült szakszervezetekben, ezeket meg kell erősíteniük, szervezetlen munkásokat kell toborozniuk a tagok sorába. Mindent meg kell tenniük, hogy ezek a szervezetek tényleg a munkások érdekeit védelmezzék és igazi osztályszervezetekké váljanak. Ebből a célból a kommunistáknak arra kell törekedniük, hogy minden tag, funkcionárius és szervezet támogassa őket.

A kommunisták kötelesek megvédeni a szakszervezeteket a burzsoázia és a fasizmus minden arra irányuló kísérlete ellen, hogy a szakszervezetek jogait korlátozzák, vagy szétrombolják azokat.

Ha a reformista vezetők azt a politikát alkalmazzák, hogy forradalmi munkásokat vagy egész szervezeteket kizárnak a szakszervezetekből, vagy másfajta

megtorló intézkedéseket alkalmaznak, a kommunistáknak mozgósítaniuk kell a szakszervezeti tagok összességét a vezetőség egységbontó tevékenysége ellen, egyidejűleg pedig meg kell szervezniük a kizártaknak a szakszervezeti tagok tömegeivel való kapcsolatát és az együttes harcot visszavételükért, valamint a szakszervezet megzavart egységének helyreállításáért.

A kommunista pártoknak minden eszközzel támogatniuk kell a vörös szakszervezeteket és a Vörös Szakszervezeti Internacionálét abban a törekvésükben, hogy létrehozzák az összes, különböző irányzatú szakszervezetek közös harcát, és kivívják a szakszervezeti mozgalom egységét országos és nemzetközi méretekben, az osztályharc és a szakszervezeti demokrácia alapján.

IV. A kommunisták feladatai az antifasiszta mozgalom egyes frontszakaszain

1. A kongresszus a legkomolyabban felhívja a figyelmet a fasiszmus elleni rendszeres ideológiai harc szükségességére. Tekintettel arra, hogy a fasiszta ideológia legfőbb, legveszélyesebb formája a sovinizmus, le kell leplezni a tömegek előtt, hogy a fasiszta burzsoázia az általános nemzeti érdekek védelmének ürügye alatt a saját népe elnyomásának és kizsákmányolásának haszonleső osztálypolitikáját, valamint más népek kirablásának és leigázásának politikáját valósítja meg. Meg kell mutatni, hogy a munkásosztály, amely küzd mindenfajta szolgaság és nemzeti elnyomás ellen, egyetlen igaz harcosa a nép nemzeti szabadsága és függetlensége ügyének. A kommunistáknak minden eszközzel harcolniuk kell a nép történelmének fasiszta meghamisítása ellen, és mindent meg kell tenniük, hogy igazi lenini—sztálini szellemben, történelmileg helyesen világítsák meg a dolgozó tömegek előtt saját népük múltját, hogy jelenlegi harcukat összekapcsolják a múlt forradalmi hagyományaival. A kongresszus óva int a nemzeti függetlenség és a széles néptömegek nemzeti érzésének kérdésében bármiféle lebecsülő magatartástól — amely a fasiszmus számára megkönnyíti sovinizta mozgalmainak kiszélesítését (Saar-vidék, Csehszlovákia német területei stb.) —, és követeli a lenini—sztálini nemzeti politika helyes és konkrét alkalmazását.

A kommunisták, akik a burzsoá nacionalizmus minden válfajának engesztelhetetlen elvi ellenségei, egyáltalán nem hívei a nemzeti kérdésben megnyilvánuló nihilizmusnak, annak, hogy saját népük sorsával szemben lebecsülő magatartást tanúsítsanak.

2. A kommunistáknak be kell lépniük az összes fasiszta tömegszervezetekbe, amelyek az illető országban a legalitás monopóliumát élvezik, s ki kell használniuk az e szervezetekben való munkának még legkisebb legális vagy féllegális lehetőségét is avégből, hogy az e szervezetekhez tartozó tömegek érdekeit szembeállítsák a fasiszmus politikájával, és szétbomlasszák a fasiszmus tömeg-

bázisát. A kommunistáknak a dolgozók legéletbevágóbb szükségleteiért megindult legegyszerűbb tiltakozó mozgalmakkal kezdve, hajlékony taktikával arra kell törekedniük, hogy minél szélesebb tömegeket vonjanak be a mozgalomba, és különösen azokat a munkásokat vonják be, akik — nem lévén osztályöntudatosak — még a fasisztákat követik. Amilyen mértékben szélesül és mélyül a mozgalom, akként kell a harc jelszavait változtatni, és a burzsoá fasiszta diktatúra megsemmisítését előkészíteni azoknak a tömegeknek a segítségével, amelyek a fasiszta szervezetekben részt vesznek.

3. A kommunistáknak erélyesen és következetesen védelmezve a munkanélküliek érdekeit és követeléseit, megszervezve és harcba vite őket, hogy munkát, elegendő segélyt, megfelelő munkásbiztosítást stb. kapjanak, be kell vonniuk a munkanélkülieket az egységfront-mozgalomba, és a fasiszmus befolyását minden eszközzel ki kell szorítaniuk soraikból. Emellett szigorúan számolni kell a munkanélküliek különböző csoportjainak sajátosságaival (szakképzett és nem szakképzett, szervezett és szervezetlen munkanélküliek, férfiak és nők, ifjúság stb.).

4. A kongresszus hangsúlyozza a kapitalista országok valamennyi kommunista pártja előtt az ifjúság rendkívüli szerepét a fasiszmus elleni harcban. A fasiszmus főleg az ifjúság soraiból toborozza rohamosztágait. A kommunista pártoknak harcolniuk kell a dolgozó ifjúság között végzett tömegmunka fontosságának lebecsülése ellen, hathatós rendszabályokat kell foganatosítaniuk a kommunista ifjómunkás szervezetek elzárkózottságának leküzdésére, minden eszközzel elő kell mozdítaniuk valamennyi nem fasiszta ifjúsági tömegszervezet — köztük a szakszervezetek, a szövetségek stb. ifjúsági szervezetei — erőinek egyesítését a legszélesebb egységfront alapján, beleértve azt is, hogy különböző fajtájú közös szervezeteket létesítsenek, amelyeknek célja: harc a fasiszmus ellen, az ifjúság hallatlan jogfosztottsága és militarizálása ellen, a fiatal nemzedék gazdasági és kulturális érdekeiért. Ki kell tűzni azt a feladatot, hogy megteremtjük a kommunista és szocialista ifjúsági szövetségek asszociációját az osztályharc alapján. A kommunista pártoknak minden eszközzel segíteniük kell a kommunista ifjómunkás szövetség fejlesztését és megerősödését.

5. Annak az életbevágó szükségessége, hogy az egységes népfrontba bevonjuk a dolgozó nők sokmilliós tömegeit, elsősorban a munkásnőket és a dolgozó parasztnőket, tekintet nélkül pártállásukra és vallási meggyőződésükre, fokozott aktivitást követel a kommunistáktól a dolgozó nők tömegmozgalmának kifejlesztése végett a legéletbevágóbb követeléseikért és érdekeikért folyó harcban, különösen a drágaság ellen, a nők egyenjogúsításáért, fasiszta rabszolgaságba süllyesztésük ellen, a tömeges elbocsátások ellen, a munkabér emeléséért az „egyforma munkáért egyforma bért” elve alapján, és a háborús veszély ellen vívott harcban. Úgy az egyes országokban, mint nemzetközi méretekben, hajlékonyan kell alkalmazni a legkülönbözőbb szervezeti formákat a forradalmi,

szociáldemokrata és progresszív női szervezetek közötti kapcsolat és együttműködés megteremtése végett, de a vélemény és bírálat szabadságának biztosításával, nem riadva vissza ott, ahol erre szükség van, külön nőszervezetek alakításától sem.

6. A kommunistáknak harcolniuk kell azért, hogy a szövetkezeti szervezeteket bevonják a proletáregységfront és az antifasiszta népfront soraiba.

A kommunistáknak a legaktívabban kell támogatniuk a szövetkezeteket tagjaik életbevágó érdekeiért vívott harcukban, különösen a drágaság ellen, a hitelnyújtás érdekében, a rablóvámok és új adók kivetése ellen és a szövetkezetek működésének a fasiszták által való korlátozása és szétrombolása ellen stb. folyó harcukban.

7. A kommunistáknak magukra kell vállalniuk annak a kezdeményezését, hogy az egységfront-mozgalom megbízható és kipróbált elemeiből fasisztaellenes önvédelmi tömegszervezet alakíttassék a fasiszta bandák támadása ellen.

V. Az imperialistaellenes népfront a gyarmati országokban

A gyarmati és félgyarmati országokban a kommunisták legfontosabb feladata az imperialistaellenes népfront megteremtése. Evégből a legszélesebb tömegeket kell bevonni a növekvő imperialista kizsákmányolás, a kíméletlen rabságba süllyesztés ellen, az imperialisták kiűzése érdekében, az ország függetlenségéért folyó nemzeti felszabadító mozgalomba; a kommunistáknak tevékenyen részt kell venniük az imperializmus elleni tömegmozgalmakban, amelyeknek élén nemzeti reformisták állanak, és konkrét, imperialistaellenes program alapján közös akciókra kell törekedniük a nemzeti forradalmi és nemzeti reformista szervezetekkel.

Kínában a szovjet mozgalom terjedését és a vörös hadsereg harci erejének megszilárdítását az imperialistaellenes népmozgalomnak az egész országban való kibontakoztatásával kell összekötni. Ezt a mozgalmat a felfegyverzett nép — nemzeti forradalmi — az imperialista elnyomók és mindenekelőtt a japán imperializmus és kínai lakájaik ellen irányuló harcának jelszava alatt kell megvalósítani. A szovjeteknek a felszabadító harcban az egész kínai népet egyesítő központtá kell válniuk.

Az imperialista országok proletariátusának, a maga felszabadító harca érdekében, minden eszközzel támogatnia kell a gyarmati és félgyarmati népeknek az imperialista rablók ellen vívott felszabadító küzdelmét.

VI. A kommunista pártok megerősítése, harc a munkásosztály politikai egységéért

A kongresszus különös erővel hangsúlyozza, hogy csupán maguknak a kommunista pártoknak minden tekintetben való további megerősödése, kezdeményező erejük fejlődése, elvhű marxista—leninista politikájuk, helyes, hajlékony taktikájuk, amely számol a konkrét helyzettel és az osztály-erőviszonyokkal, biztosíthatja a dolgozók legszélesebb tömegeinek mozgósítását a fasizmus, a kapitalizmus elleni egységes harcra.

Az egységfront tényleges megvalósítása azt követeli a kommunistáktól, hogy küzdjék le a saját soraikon belül az öntelt szektáriánus szellemet, amely ma már sok esetben nem „gyermekbetegsége” a kommunista mozgalomnak, hanem meggyökeredzett kór. Ez a szektáriánus szellem, amely túlbecsülte a tömegek forradalmasodásának fokát, és amely olyan illúziókat keltett, hogy sikerült már eltorlaszolni a fasizmus útját, holott a fasiszta mozgalom tovább növekedett, valójában a fasizmussal szembeni tétlenséget mozdította elő. Ez a szektáriánus szellem, amely a gyakorlatban a tömegek vezetésének módszereit egy szűk pártcsoport vezetési módszereivel cserélte fel, a tömegpolitikát elvont propagandával és baloldali doktrinérsséggel helyettesítette, megtagadta a reformista szakszervezetekben és a fasiszta tömegszervezetekben végzendő munkát — ez a szellem, amely ahelyett, hogy számba vette volna minden egyes ország konkrét viszonyainak sajátosságait, a taktikát és jelszavakat minden országra alkalmazható sablonná süllyesztette — jelentékeny mértékben meglassította a kommunista pártok növekedését, megnehezítette az igazi tömegpolitika érvényesítését, akadályozta, hogy az osztályellenség nehézségeit a forradalmi mozgalom erősítésére használjuk fel, akadályozta azt, hogy a széles proletártömeget a kommunista pártok részére megnyerjük.

A kommunistáknak, akiknek a legerélyesebb harcot kell folytatniuk a szektáriánus szellem minden maradványának kiirtásáért, amely szellem jelenleg rendkívül komoly akadálya annak, hogy a kommunista pártok igazi bolsevik tömegpolitikát folytassanak, egyúttal fokozniuk kell éberségüket a jobboldali opportunizmus veszélyével szemben, és elszánt harcot kell folytatniuk annak minden konkrét megnyilvánulása ellen, egy pillanatra sem feledkezve meg arról, hogy az egységfront taktikájának széles medrű alkalmazásával a jobboldali veszély növekedni fog. A munkásosztály egységfrontjáért és akcióegységének megvalósításáért vívott harc azt követeli, hogy kézzelfogható érvekkel győzzük meg a szociáldemokrata munkásokat a kommunista politika helyes és a reformista politika helytelen voltáról; s arra kötelez minden kommunista pártot, hogy engesztelhetetlen harcot vívjon minden olyan törekvés ellen, amely a kommunizmus és a reformizmus közötti elvi különbséget elpalástolja, amely gyengíti a szociáldemokratizmusnak — a burzsoáziával való osztály-együttműködés

ideológiájának és gyakorlatának — bírálatát, azt követeli minden kommunistától, hogy engesztelhetetlen harcot vívjon minden olyan illúzió ellen, amely szerint a szocializmus megvalósítása lehetséges békés, törvényes úton, harcot követel *automatizmusra* és *spontaneitásra* való beállítottság ellen úgy a fasiszmus megdöntése, mint az egységfront megvalósítása kérdésében, harcot a párt szerepének lebecsülésével szemben és a cselekvés döntő pillanatában való legcsekélyebb ingadozás ellen.

A kongresszus abból kiindulva, hogy a proletariátus osztályharcának érdekei és a proletárforradalom sikere megkövetelik, hogy a munkáosztálynak minden országban egységes politikai tömegpártja legyen, a kommunista pártok elé azt a feladatot tűzi ki, hogy — a munkásoknak arra a fokozódó törekvésére támaszkodva, hogy a szociáldemokrata pártokat vagy egyes szervezeteiket egyesíteni kell a kommunista pártokkal — ennek az egyesülésnek az ügyében vegyék kezükbe a kezdeményezést. Emellett azonban okvetlenül meg kell magyaráznunk a munkásoknak, hogy az ilyen egyesülés csak egész sor feltétel mellett lehetséges: akkor, ha a szociáldemokrácia teljesen függetleníti magát a burzsoáziától, és teljesen szakít a burzsoáziával való blokkal; ha előzetesen megvalósul az akcióegység, ha a szociáldemokrácia elismeri, hogy a burzsoázia uralmát forradalmi úton meg kell dönteni, és a proletariátus diktatúráját a szovjetek formájában kell megvalósítani; ha a szociáldemokrácia lemond a saját burzsoáziájának a támogatásáról az imperialista háborúban; ha a párt a demokratikus centralizmus alapján épül fel, amely biztosítja az akarat és a cselekvés egységét, s amely az orosz bolsevikok tapasztalatai során kiállotta a próbát.

Ezzel egyidejűleg határozottan síkra kell szállnunk a „baloldali” szociáldemokrata demagógok ama kísérletei ellen, hogy a szociáldemokrata munkások kiábrándulását új szocialista pártok és új „internacionálé” alakítására használják ki, amelyek a kommunista mozgalom ellen irányulnak, s ilyen módon mélyítik a munkáosztályban végbement szakadást.

A Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa, abban a meggyőződésben, hogy az akcióegység elengedhetetlen szükségesség, és egyben legbiztosabb útja annak is, hogy a proletariátus politikai egysége megvalósuljon — a Kommunista Internacionálé valamennyi szekciója nevében kijelenti, hogy e szekciók hajlandók azonnal megkezdeni a tárgyalásokat a II. Internacionálé megfelelő pártjaival arra vonatkozólag, hogy a munkáosztály akcióegységét a tőke offenzívája, a fasiszmus és az imperialista háború veszélye ellen megteremtsék, és kijelenti azt is, hogy a Kommunista Internacionálé kész e célból tárgyalásokba bocsátkozni a II. Internacionáléval.

VII. A szovjethatalomért!

A forradalmi proletariátus, a polgári demokratikus szabadságjogoknak és a dolgozók vívmányainak a fasiszmus elleni védelméért s a fasiszta diktatúra megdöntéséért folytatott harcban, előkészíti erőit, megszilárdítja harci kapcsolatait szövetségeseivel, s harcát arra irányítja, hogy kivívja a dolgozók igazi demokráciáját — a szovjethatalmat.

A szovjetek országának további megerősödése, a világ proletariátusának a szovjetek országa körül való tömörülése, a Szovjetunió Kommunista Pártja nemzetközi tekintélyének hatalmas arányú megnövekedése, az a körülmény, hogy a szociáldemokrata és a reformista szakszervezetekben szervezett munkások a forradalmi osztályharc felé kezdenek fordulni, a fasiszmussal szemben tanúsított tömegellenállás növekedése és a forradalmi mozgalom erősödése a gyarmatokon, a II. Internacionálé hanyatlása és a Kommunista Internacionálé erősödése — mindez meggyorsítja és gyorsítani fogja a szocialista világforradalom fejlődését.

A kapitalista világ, a kapitalizmus belső és külső ellentmondásainak kiélekedése következtében az éles összeütközések időszakába lép.

A Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa, amely vezérfonalul a forradalom fejlődésének e perspektíváját veszi, a kommunista pártokat a legnagyobb politikai aktivitásra és bátorságra, a munkásosztály akcióegységének létrehozásáért való fáradhatatlan harcra hívja fel. A munkásosztály egységfrontjának megvalósítása döntő láncszem a dolgozóknak a proletárforradalom második sorozatában elkövetkezendő nagy harcokra való felkészítésében. Csak a proletariátus egységes politikai tömeghadseregbe való tömörítése biztosíthatja a proletariátus győzelmét a fasiszmus és a tőke hatalma ellen, a proletárdiktatúráért, a szovjethatalomért vívott harcban. „A forradalom győzelme sohasem jön magától. Ezt a győzelmet elő kell készíteni és ki kell harcolni. De ezt csak erős, forradalmi proletárpárt készítheti elő és harcolhatja ki.” (Sztálin.)

Kommunizisztjicseszkiy Intyernacional, Moszkva 1945. 23—24. sz. 136—147. old. (oroszul.); Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. Kossuth Könyvkiadó 1964. 15—32. old.

A KMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK A PÁRT ÉS A KIMSZ TAGJAIHOZ ÉS SZERVEZETEIHEZ INTÉZETT LEVELEBŐL

Tisztelt Elvtársak!

Pártsajtónkból ismeretesek már elöttetek a Kommunista Internacionálé VII. kongresszusának határozatai, és megismertétek a nemzetközi munkásosztály legjobb forradalmi vezéreinek e kongresszus tribünjéről elhangzott beszédeit is. Lelkes visszhangra találtak e határozatok és beszédek a földkerekség minden részében, mert a felszabadulásra törekvő munkásosztály, a dolgozó népmilliók vágyát és akaratát fejezik ki. A Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa megmutatja a világ proletariátusának és dolgozó népének azt az utat, amelyen haladniuk kell, hogy a fasizmust, a munkásosztály és minden dolgozó legveszedelmesebb ellenségét le tudják győzni. Megmutatják azt az utat, amelyen haladniuk kell, hogy sorompóba tudják állítani a dolgozó nép egész erejét a pusztulással és mérhetetlen szenvedéssel fenyegető új világháborúval szemben. Megmutatják azt az utat, amelyen haladva megsokszorozódik és törhetetlenné válik a munkásosztály ereje és amelyen maga köré tudja állítani a város és a falu nyomorba taszított dolgozó millióinak erejét is a tőkés rendszer és annak következményei elleni harcban.

Ez az út: a proletariátus egységének megteremtése!

Ez az út: az egész dolgozó nép fasisztaellenes frontjának megteremtése!

Méltán állapította meg a lipcsei pör hőse, a Kommunista Internacionálének a fasisztaellenes világgözüvélemény szeretetével és bámulatával övezett kormányosa, Dimitrov elvtárs, hogy a KI VII. kongresszusa „az összes dolgozók erejének a fasizmus ellen való oly széles mozgósítását alapozta meg, amilyen a munkásság harcainak történetében még soha azelőtt nem fordult elő”.

Ebben áll a KI kongresszusának jelentősége.

E történelmi feladat — a munkásság minden részének akcióegysége és minden dolgozó ember fasisztaellenes népfrentjának megteremtése — megvalósításáért való harcot, e feladat gyors és erőteljes megvalósításához szükséges új taktika kidolgozását és alkalmazását tette a VII. kongresszus a KI valamennyi szekciója, így a KMP legsürgősebb kötelességévé.

Ennek a feladatnak megoldása fordulatot követel tőlünk pártunk egész munkájában...¹

¹ Itt következik „I. A magyarországi politikai helyzet új jelenségei” című fejezet, mely a Gömbös-kormány nehézségeiről és politikájával szemben kialakuló ellenzék helyzetéről szól.

II. A fasisztaellenes népfront kialakításának kérdései

A parancsuralom létrehozásának veszélye a mai belpolitikai helyzet központi kérdése. Gömbösnek a parancsuralom bevezetésére irányuló törekvésével Wolffék² és a nyilaskeresztesek kivételével — ma szemben áll az egész polgári ellenzék és a szociáldemokrata párt. Magyarországon ma már nem a fasiszmus két szárnya (Gömbös- és Bethlen-szárny) harcol egymással a kormányhatalomért a burzsoázián belül. A polgári ellenzéki pártok értékelésénél az a szempont mérvadó ma, hogy: 1. milyen tényleges akadályt gördítenek a parancsuralmi törekvések útjába, 2. milyen álláspontot foglalnak el a közszabadságok megvédésének és kiterjesztésének kérdésében. A polgári ellenzéki pártokat és egyes vezetőiket nemcsak politikai múltjuk alapján, hanem jelenlegi ténykedéseik és programjuk alapján kell megítélni a parancsuralmi törekvések elleni harc szempontjából. Ebből a szemszögből ítélve semmi esetre sem helyezkedhetünk arra az álláspontra, hogy Magyarországon az összes ellenzéki pártok is fasiszták. Az alkotmányvédő blokk, amit a szociáldemokrata párt is támogat, és ami a kormányzat egész parlamenti ellenzékét — a polgári demokratikus színezetű pártok mellett bizonyos ellenzéki fasiszta politikusokat és pártcsoportokat is — magában foglalja, és amely nem jelentéktelen elégedetlen kispolgári tömegek és az állami apparátus elégedetlen tagjainak rokonszenvét bírja, kétségtelenül megnehezíti Gömbösnek a parancsuralomra való átmenetet, és gátat jelent a politikai szabadságok további korlátozása útjában. A parancsuralmi törekvések elleni harc és a fasisztaellenes népfront kialakításának szempontjából ezek a megállapítások nagy jelentőségűek.

A fasisztaellenes népfront azt jelenti, hogy a dolgozó társadalom minden erejét fogjuk össze a fasiszta rabszolgaság, az éhség, a háború kormánya ellen.

Hiba volna azt hinni, hogy a népfront megteremtése azon múlik, sikerül-e a mai parlamenti ellenzéki pártokat a tárgyalóasztal mellett a fasisztaellenes népmozgalom számára megnyerni. Erre a mai helyzetben nem mutatkozik semmi lehetőség. A népfront megteremtése elsősorban azon múlik, hogy a proletariátus teljes erejével lépjen akcióba a dolgozó nép minden rétegének — különösen a dolgozó parasztságnak — követeléseiért, azokért a követelésekért, amelyek — mint pl. a demokratikus választójog és szabadságjogok, földreform a parasztság pénzügyi megterhelése nélkül, a kartellek és nagytőke árdrágításának letörése, adóterhek leszállítása, háborús kalandorság elleni akciók — a proletariátus alapvető érdekeinek is megfelelnek. A népfront megteremtésének, az egész dolgozó nép harcba mozgósításának első és alapvető feltétele a proletár akcióegység megteremtése. Ez az alap, amelyen ki tud bontakozni az összes kizsák-

² Wolff Károly, dr. (1874—1936) — politikus, országgyűlési képviselő, a szélső jobboldali klerikális Keresztény Gazdasági és Szociális Párt egyik vezére. Ez a párt az 1935-ös országgyűlési választások során a 245 mandátumból 14-et szerzett.

mányolt rétegek átütő mozgalma. A népfront kialakítása másodsorban azon múlik, hogy mi, kommunista párt, az egész dolgozó nép közös érdekeit kifejező demokratikus harci program alapján igyekezzünk minden fasisztaellenes erő összefogása érdekében egyesíteni a dolgozók különböző rétegeit, és ezen a harci platformon teremtsük meg köztük és a proletariátus között a fasisztaellenes, háború- és nagytőkeellenes harci szövetséget.

A fasisztaellenes népfront kikovácsolása, a proletariátus és dolgozó parasztság, városi kispolgárság és intelligencia közti harci szövetség létrehozatala érdekében kifejezést kell adnunk a dolgozó nép minden rétege elégedetlenségének a fennálló fasiszta diktatúrával és minden törekvésével szemben, és minden támogatást meg kell adnunk érdekeik védelméért való mozgalmaikban. Hogy ezt elérjük és megtehessük, meg kell keresnünk és találnunk a módját a dolgozó parasztság és városi kisemberek szervezeteihez való közeledésnek. Fel kell keresnünk e szervezeteket, ahol dolgozó emberek vannak, és ott, a velük való közvetlen érintkezésben kell konkrétan megmutatnunk, hol és miért szorít a csizma, hogyan változtathatnak helyzetükön. „A proletariátus egész harcának sikere szorosan össze van kötve a proletariátus harci szövetségének a dolgozó parasztság és városi kispolgárság fő tömegeivel való megteremtésével.”³ (Dimitrov.) Az értük való harccal és a köztük való munkával teremtyük meg ezt a szövetséget. Ennek a szövetségnek megteremtése a városi kisemberek, de különösen a dolgozó parasztság hatalmas tömegeinek a proletariátus oldalán való harcba mozgósítása; ez a népfront megteremtésének útja.

Amikor a népfront megteremtésének útját a dolgozó népmilliók mozgalmának a proletariátus vezetése alatt való kifejlesztésében jelöljük meg, nem becsüljük le, és nem hagyjuk számításán kívül azt az erőt sem, amelyet a parlamenti pártok egyike vagy másika jelent a parancsuralomra készülő kormány elleni harcban. Ezért — ha e pártok parlamenti taktikájával és módszereivel nem is értünk egyet — támogatjuk őket küzdelmükben, ha e küzdelem valóban a fasizmus ellen irányul.

Támogatunk minden olyan pártot és törekvést, amely a polgári demokráciáért harcol és demokratikus csoportosulást akar létrehozni Magyarországon, mert azt tartjuk, hogy a proletariátus érdekében áll ma minden olyan szervezkedés, amely gyülekezteti a fasizmus ellenségeit, és kész harcolni a parancsuralmi törekvések ellen a demokratikus követelésekért, valamint az imperialista háború ellen.

„Mi, kommunisták, forradalmi párt vagyunk — mégis készek vagyunk közös akciókra más pártokkal, akik a fasizmus ellen harcolnak.

³ Az idézet pontos szövege: „A proletariátus egész harcának sikere szoros kapcsolatban van azzal, hogy sikerül-e a proletariátusnak harci szövetségre lépni a dolgozó parasztsággal és a városi kispolgárság alapvető tömegeivel, amelyek még az iparilag fejlett országokban is a lakosság többségét alkotják.” (Lásd Rundschau, 1935. augusztus 17. 1833. old.)

Nekünk, kommunistáknak, más végcéljaink vannak, mint ezeknek a pártoknak, készek vagyunk azonban, miközben saját céljainkért harcolunk, a legközelebbi jövő olyan feladataiért közösen harcolni, amelyek megvalósítása a fasiszmus helyzetét gyengíti és a proletariátus helyzetét erősíti.”⁴ (Dimitrov.)

Ezt jelenti a népfrontpolitika, ennek a feladatnak megoldását teszi kötelességünk a KI VII. kongresszusa.

III. Proletár akcióegység és a szociáldemokrata párt

Az egész dolgozó nép fasisztaellenes frontjának megteremtése csak a proletár akcióegység alapján lehetséges. Az alapvető, a döntő feladat, aminek megvalósítása útjából minden akadályt el kell távolítani — a szociáldemokrata párttal való akcióegység megteremtése.

Nem fér ahhoz kétség, hogy jelenleg Magyarországon szó sem lehet népfrontról a szociáldemokrata párt vagy legalábbis annak jelentős szervezetei nélkül. Ez pedig csak úgy érhető el, ha megtörjük a szociáldemokrata vezetők vagy legalább azok egy részének ellenállását az akcióegységgel szemben.

A dolgozó parasztság és városi kispolgárság súlyosan szenved a fasiszta diktatúra börtönlevegőjében, súlyosan nyomorog a nagytőke nyomása alatt. De ezen ingadozó tömegek csak akkor lépnek a valóságos harc útjára a fasiszmus ellen, ha a proletariátus küzdelmének lendülete és ereje erre őket felbátorítja, ha az erős, az ő alapvető érdekeikért is küzdeni tudó proletariátusban felismerik természetes vezetőjüket. Ezt az erőt csak az akcióegység adja meg a munkásosztálynak. Csak az akcióegységgel megsokszorozott erejű proletariátus tud olyan sikereket elérni a fasiszmussal szemben, ami ellenállhatatlan vonzóerőt gyakorol a dolgozó nép széles tömegeire, mozgósítja őket a fasisztaellenes népfrontba való felzárkózásra.

Meg kell mondanunk bolsevikí öszinteséggel, elvtársak, hogy sok olyan hibát követtünk el, amelyek hátráltatták a szociáldemokrata munkásokkal, párt-szervezeteikkel való közös cselekvés megteremtését. Sok olyan hibát követtünk el, amelyek megnehezítették a szociáldemokrata munkásoknak, hogy az akcióegységet mereven elutasító vezéreiket rákényszerítsék a proletárerőknek a fasiszta diktatúra elleni harcra való egyesítésére, viszont megkönnyítették a szociáldemokrácia reakciós vezéreinek, hogy a befolyásuk alatt álló tömegeket

⁴ Az idézet pontos szövege: „Mi, kommunisták, forradalmi párt vagyunk. De készen állunk közös akciókra más, nem forradalmi pártokkal, amelyek a fasiszmus ellen harcolnak. Nekünk, kommunistáknak, mások a végcéljaink, mint ezeknek az osztályoknak és pártoknak. De ugyanakkor, amikor ezek az osztályok és pártok a saját céljaikért harcolnak, egyúttal készek közösen harcolni azokért a legközelebbi feladatokért, amelyeknek megvalósítása a fasiszmus pozícióit gyengíti és a proletariátus pozícióit erősíti.” (Rundschau, 1935. augusztus 22. 1863. old.)

visszatartsák a kommunistákkal való közös akciók szervezésétől. Értünk el ugyan egyes sikereket az akcióegység-politikának a szociáldemokrata párt és reformista szakszervezetek tömegeiben való népszerűsítésénél, és biztató, hogy e munka nyomán a szociáldemokrata szervezetek tagságában számtalanszor megnyilatkozott az akarat az együttes harcra. De meg kell vizsgálnunk, miért nem jutottunk ennél a kezdeti eredménynél tovább. Ennek okát főképpen két dologban kell keresnünk: 1. a szociáldemokrata párt korábbi, elavult értékeléséhez való merev ragaszkodásban; 2. az egységfront-taktika helytelen, merev alkalmazásában, amiben minden bizonnyal szerepet játszott a szociáldemokráciáról adott eddigi értékelésünk megváltoztatásának elmulasztása.

A szociáldemokrata munkástömegekben és egyes funkcionáriusok között megindult közeledés az akcióegység-politikához, a fasiszmus elleni egységes proletárharc akaratának erősödése e tömegekben, megváltoztatta a szociáldemokrata párt egészéről vallott eddigi felfogásunkat, és meg kellett, hogy változtassa a szociáldemokrata párthoz való magatartásunkat is. E tömegek becsületes proletáarakarattal véget akarnak vetni annak a kapituláló, vereségekhez vezető politikának, amit eddig a szociáldemokrata párt folytatott. Nekünk értékelni kell a szociáldemokrata párton belül végbemenő eme változást, és egységfront-taktikánkkal segítenünk és minden eszközzel támogatnunk kell e párt legjobb elemeit és tömegeit, hogy megtalálják a fasiszmus elleni harc útját, erre az útra vigyék a szociáldemokrata pártot és így véget vessenek annak az állapotnak, hogy pártjukat a burzsoázia támaszként használhassa ki.

De egyébként is jelentős változás van a szociáldemokrácia helyzetében.

Ahhoz, hogy Gömbös bevezesse a parancsuralmat, sok más között az is kell, hogy a NEP mögött tényleg álljon néptömeg, amelyre közvetlenül, minden más párt közvetítése nélkül támaszkodhatik a burzsoázia legreakciósabb része. Ezt készíti most elő Gömbös, politikai és szervezeti rendszabályai révén. Legnehezebb dolga természetesen a munkássággal van. Azért is, mert a munkásságnak forradalmi tradíciói vannak, mert a munkásság — nem utolsósorban a KMP befolyása folytán — antifasiszta, mert a munkásságnak szervezetei vannak és azért is, mert a szociáldemokrata párt befolyása széles néptömegekre terjed ki. Ahhoz, hogy Gömbös megteremtse a parancsuralmat, meg kell rendítenie a szociáldemokrata párt politikai befolyását is, hogy így előkészítse ennek a pártnak, mint legális szervnek megsemmisítését.

Gömbösnek eme törekvéseivel szemben minden további nélkül leszögezhetjük, hogy a szociáldemokrata párt a maga egészében nem akarja a parancsuralomra való áttérést. Parancsuralomra való törekvéseben Gömbös nem támaszkodhatik a szociáldemokrata pártra. A szociáldemokrata vezérkar legreakciósabb része (Peyerék) arra törekszik, hogy a parlamenti rendszer maradványait és ennek keretében a szociáldemokrata párt legalitását az eddigi eszközökkel tartsa meg és meggyőzze a burzsoáziát a szociáldemokrata pártra való

támaszkodás szükségességéről, anélkül, hogy lemondana a parancsuralom elleni ellenzéki fellépésről. A szociáldemokrata vezérkar másik része és követőik kevesebb engedményre készek, mint Peyerék, élesebb ellenzéki álláspontot foglalnak el a parancsuralmi törekvésekkel szemben. Azonban a szociáldemokrata pártnak ez a csoportja is húzódozik még a fasizmus elleni tömegharctól. Ez a vonakodás a fasizmus elleni tömegfellépéstől, a csődöt mondott politika eszközeihez való ragaszkodás — függetlenül a szociáldemokrácia eme részeinek szándékától — objektíve elősegíti a parancsuralmi törekvések sikerét.

A szociáldemokrata párt ma már nem tekinthető a burzsoázia fő támaszának. Elő kell mozdítanunk, gyorsítanunk kell a szociáldemokrata párton belül az akcióegység-politika irányában megindult folyamatot, hogy semmiféle támaszként ne használhassa ki a maga javára a burzsoázia a szociáldemokrata pártot. A harci proletáregységhez való viszony a próbaköve annak, hogy a szociáldemokrata párt megszűnt támasza lenni a burzsoáziának.

Mi, kommunisták, őszintén törekszünk arra, hogy a szociáldemokrata pártnak, szervezeteinek és tagságának megkönnyítsük a proletár akcióegység, a fasisztaellenes harc politikájára való áttérést. Ezért gyökeresen szakítanunk kell azzal a szektás, a tömegek hangulatával, harci készségük fokával számot nem vető gyakorlattal, amelyik a közös akciók szervezésére és keresztülvitelére a szociáldemokrata munkásokban pártjuk legalitásáért való aggodalmakat kiváltó javaslatokat állított, és ezért végeredményben lehetetlenné tette a közeledést. Mi közös akciókra semmi más feltételt nem állítunk, mint hogy az akció a fasizmus, a tőkés kizsákmányolás, a háború ellen irányuljon. Sem írásos megállapodáshoz nem ragaszkodunk, sem a közös cselekvésre vonatkozó tárgyalásokat, sem a létrejött egyezségeket nem hozzuk nyilvánosságra. A fasizmus nyomása alatt álló egyetlen legális szervezettől sem kívánjuk ma a KMP javaslatai mellett való nyílt állásfoglalást, ellenben a közös harcok érdekében ragaszkodunk a KMP és a Szovjetunió rágalalmazásának megszüntetéséhez.

Gyökeresen szakítanunk kell azzal a gyakorlattal, amelyik a szociáldemokrata párttal való akcióegység kérdését formalisztikusan kezelte, beérvén az egységajánlatok megtételével és azok propagandájával. Ehelyett — még⁵ oly nehézségekkel találkozunk is — az elvtársias meggyőzés eszközeivel, a szóban forgó akciókban való részvételre kell megnyernünk a szociáldemokrata szervezetek vezetőségét és tagságát. Nem az általunk előterjesztett javaslatok merev elfogadtatására kell törekedni, hanem a vélemények kölcsönös figyelembevételével, közös megállapodással mindkét fél által elfogadható platformot kell teremteni. Óvakodnunk kell attól, hogy tápot adjunk a szociáldemokrácia reakciós vezérei rágalmainak, hogy az akcióegység-politika a szociáldemokrata

⁵ A szövegből nyilvánvalóan sajtóhiba következtében, kimaradt az idekivánczó „ha” kötőszó.

párt bomlasztására irányuló kommunista manőver. A fasiszmus elleni harcot akaró szociáldemokrata tömegek álláspontjának legmesszebb menő tiszteletben tartásával, az álláspontok közti közeledés őszinte keresésével kell megmutatnunk, hogy az akcióegység a mi számunkra nem manőver, nem a szociáldemokrata párt gyengítésére irányul, hanem a szociáldemokrata pártnak a fasiszmus elleni harcba való bevonása, a proletárgyőzelem biztosítása a célunk.

Nem lehet helye pártunkban olyan nézeteknek, amelyek a „szociálfasiszmus elleni bevált módszerekhez való visszatérést” reklamálják. Változott viszonyok közt megváltozott magatartásunk a szociáldemokrata párthoz. Nem akarjuk támadni a szociáldemokrata pártot és vezetőit, hanem minden erővel meg akarjuk nyerni őket a fasiszmus támadására. Velük szemben gyakorolt kritikánkat az akcióegységhez, a proletariátus harci erejének növeléséhez való magatartásuk határozza meg. Továbbra is kritizáljuk azokat a vezetőket, akik szembeállnak az egységfronttal, pellengérre állítjuk a munkásosztály előtt azokat, akik folytatják az egységbontás, az osztályharcos munkások kizárásának politikáját, kapitulálnak a fasiszmus előtt, rágalmazzák a Szovjetuniót, mocskolják a kommunista pártot. De elvtársiasan támogatjuk mindazokat a szociáldemokrata funkcionáriusokat, akik hívei az akcióegységnek, és ebbe az irányba akarják terelni a szociáldemokrata párt politikáját. Nem hánytorgatjuk a múltat — a jelen feladatai, a jelen veszélyei a megértés keresését teszik minden proletárforradalmár kötelességévé.

Akcióegység-politikánk sikere döntő mértékben azon múlik, sikerül-e az akcióegység ügyének számos harcost, az akcióegységért való harcnak számos szövetségest megnyerni a szociáldemokrata párton belül. Mindent meg kell tennünk ilyen szövetségesek megnyeréséért, hogy velük való együttműködésben kiharcoljuk az akcióegység létrejöttét.

Erre törekszünk. Ebben a szellemben kell minden kommunista, minden sejt és frakció munkájában fordulatot teremteni. Így valósítjuk meg — ha kell, munkánkat százszor és ezerszer újrakezdve — a proletár akcióegységet. Így kapcsoljuk egybe az elszigetelt, kis mozgalmakat, így fogunk az egész dolgozó nép előtt mint a fasisztaellenes harc vezető és döntő ereje fellépni. . . ⁶

PI Könyvtár. MM/21/288.

⁶ A IV. fejezet „A szakszervezeti ellenzék feladatai”-t foglalja össze. Az V. fejezet „Egységes ifjúsági front megteremtése”-nek, a VI. fejezet pedig „A KMP erősítéséért” feladatait foglalja magában. (A teljes dokumentumot közli: Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 35—53. old.)

A DEBRECENI DIÁKEGYESÜLETEK ELÉ TERJESZTETT KOMMUNISTA HATÁROZATI JAVASLAT A FÖLD FELOSZTÁSÁRÓL ÉS A DEMOKRATIKUS SZABADSÁGJOGOKRÓL

Mondja ki a diéta, hogy a magyar mezőgazdasági dolgozóknak emberi életet biztosítani csak úgy lehetséges, ha a magyar föld annak a rétegnek jut, amely e földet ma is megdolgozza.

Ennek egyedül lehetséges módja a megváltási ár nélküli kisajátítás, mert a hárommillió koldustól megváltási árat követelni egyértelmű volna a mezőgazdasági dolgozóknak a földből való kisemmizésével. De éppen ennek a rétegnek nincstelenségét tekintve, a diétának az az állásfoglalása, hogy a földet minden teher nélkül kell a mezőgazdasági dolgozóknak juttatni. Az adóssággal terhelt föld generációknak sorvasztó, reménytelen kamatrabszolgaságot jelentene a parasztságnak.

De állást foglal a diéta az adósságok konvenciója mellett azért is, mert ezt kívánja a már földdel rendelkező parasztok százezreinek érdeke is, akik csak úgy tudják megtartani földjeiket, csak akkor van kilátásuk emberi életet élniük, ha megszabadulnak fojtogató adósságaiktól. Állást foglal a diéta az ipari kartellek és banktőke országvesztő hatalma ellen is, mert úgy találja, hogy csak ezek hatalmának megtörése biztosíthatja azt, hogy a parasztság földje ne kerülhessen ismét a pénz urainak kezébe, hogy a falusi és városi dolgozók egyaránt felszabaduljanak az ipari kartellek és a banktőke népvésztfői uralma alól.

Mindezekért követeli a diéta:

a meglévő demokratikus népjogok tiszteletben tartását és a népjogok kiszélesítését;

az általános, egyenlő, titkos választójog bevezetését, a gyülekezési és szervezkedési jog korlátozásainak megszüntetését, a sajtószabadságot, az ipari munkásság szervezeteinek épségben tartását, a mezőgazdasági dolgozók szervezkedését tiltó 1898. II. tc. eltörlését.

Fogalmazvány. — PI Archivum. Debreceni Tudományegyetem. Raktári hivatal. 1937/1725/23.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 136—137. old.

A KMP IDEIGLENES VEZETŐSÉGÉNEK HATÁROZATA A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLÉ VII. KONGRESSZUSÁN ELFOGADOTT IRÁNYVONAL MAGYARORSZÁGI ALKALMAZÁSÁRÓL

1. Az eddigi vezetőség szektás politikája következtében, és mert a KI VII. világkongresszusán elfogadott taktikai irányvonalat e vezetőség csak vonakodva érvényesítette, a KMP elszigetelődött a tömegektől.¹ Egyrészt e tények miatt, másrészt azzal összefüggésben, hogy a pártot az osztályellenség provokációs tevékenysége belülről dezorganizálta és bomlasztotta, a KMP-ben súlyos válság következett be. Ebből a tényből kiindulva, a KMP legfontosabb feladata az, hogy megszabaduljon a szektásság minden csökevényétől, a tömegpolitikának a VII. világkongresszus által kijelölt irányvonalát a magyarországi adott viszonyoknak megfelelő módon határozottan alkalmazza, s hozzálasson a párt megfelelő újjászervezéséhez.

2. E feladatok teljesítése érdekében a KMP-nek elsősorban meg kell változtatnia a szakszervezetekhez és a Magyarországi Szociáldemokrata Párthoz fűződő eddigi viszonyát.

a) Amennyiben még léteznek a korábbi szektás szakszervezeti ellenzék maradványai, ezeket likvidálni kell, hogy az összes kommunistákat és a szakszervezeti ellenzék volt tagjait bevihezzük a reformista szakszervezetekbe. Ezeken a szakszervezeteken belül nem az a kötelességük, hogy ellenzéki szervezetet hívjanak életre, hanem az, hogy a gyakorlati szakszervezeti munka terén a legjobb szakszervezeti vezetőkke fejlődjenek, és mint ilyenek beváljanak; erélyes tömegtoborzással és a bizalmi rendszer kiépítésével megszilárdítsák a szakszervezeteket; megghiúsítsák a reakciós vezetőknek azokat a kísérleteit, hogy akadályozzák a forradalmi munkások belépését a szakszervezetekbe; harcoljanak a legszélesebb szakszervezeti demokráciáért, hogy ily módon minden szakszer-

¹ A KMP politikájában a Komintern VII. kongresszusa után lényeges változás történt, de a kongresszus által sürgetett fordulatot nem sikerült elérni. A KMP Központi Bizottsága 1936-ban válságba jutott. Túlértékelte a már elért eredményeket, késlekedett a KMP irányvonalának, stratégiájának szükséges felülvizsgálatával is. A KB-n belül személyi ellentétek robbantak ki, amit csak fokozott a KMP tagjainak tömeges letartóztatása. A Komintern Végrehajtó Bizottsága ilyen körülmények között leváltotta a KMP KB-t, tagjait súlyos fegyelmi büntetéssel sújtotta, és új ideiglenes pártvezetőséget nevezett ki. Ekkor született a fenti határozat is, amely a KMP népfrontos stratégiáját volt hivatva megalapozni. A határozat némely megállapítása az „osztályellenség belső bomlasztó tevékenységéről” stb. nem felelt meg a valóságnak és súlyos intézkedések — így pl. a pártszervezetek feloszlításának — forrása lett.

vezeti szövetséget a munkások érdekeinek a munkáltatókkal szemben való aktív védelmére mozgósítsanak.

b) Bizonyos változásra van szüksége a KMP-nek a Magyarországi Szociáldemokrata Párthoz való viszonyában is, mivel a Magyarországi Szociáldemokrata Párt az egyetlen legális munkáspárt, amelyben a magyarországi munkáosztály túlnyomó többsége saját pártját látja, és mivel a szabad szakszervezetek kollektívan tagjai a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak, e szakszervezetek révén a KMP tagjainak egy része már ma egyidejűleg tagja az MSZDP-nek is. Ezenkívül a Magyarországi Szociáldemokrata Párthoz való viszony megváltoztatását indokolja a jelenlegi magyarországi helyzet is, amikor a fennálló rezsim az ország további fasiszálására törekszik, mikor a lakosság legszélesebb rétegei fel vannak háborodva a kormány gleichschaltolási törekvései (a hitelezői alapelveknek megfelelő erőszakos egyformásító rendezésre [uniformizálásra] való törekvés) miatt, mikor a szociáldemokrata munkások tömegei a német és az osztrák fasiszmus példáján a maga meztelenségében ismerték meg a teljes fasiszta rémuralmat. Ilyen helyzetben megvan a lehetőség arra, hogy helyes politikával és a szociáldemokrata pártban, valamint annak szakszervezeteiben végzett megfelelő munkával, a szociáldemokrata munkásokkal közösen megtisztítsuk a pártot a reakciós elemektől, és igazi proletárpárttá változtassuk.

A KMP és a Magyarországi Szociáldemokrata Párt viszonyát szükségszerűen úgy kell megváltoztatni, hogy a kommunisták ne csak — mint eddig — kivételesen, hanem rendszeresen lépjenek be a szociáldemokrata pártba, s ott ne a párt kettészakítására törekedjenek, hanem arra, hogy ebben a pártban szervezetileg is gyökeret verjenek és — elsősorban a szociáldemokrata párthoz csatlakozott szakszervezetekre támaszkodva — harcoljanak a helyes proletárpolitika érvényesítéséért, miáltal ez a párt az igazi proletár osztályharc pártjává válhat. A KMP tehát ne olyan értelemben változtassa meg a Magyarországi Szociáldemokrata Párthoz való viszonyát, hogy bármilyen engedményt tesz a szociáldemokratizmusnak mint ideológiának és a burzsoáziával való osztály-együttműködés gyakorlatának; ellenkezőleg, a KMP-nek a Magyarországi Szociáldemokrata Párt soraiban állandóan harcolnia kell, s szívós, türelmes, fáradhatatlan felvilágosító munkát kell végeznie minden aktuális kérdéssel kapcsolatban, hogy következetes, egységes osztályharcra mozgósítsa a szociáldemokrata munkásokat a fasiszták és más reakciók ellen, valamint a kapitalista osztályuralom ellen.

3. A kommunistáknak a szociáldemokrata párt minden szervezetében rá kell bízniuk a párttagokat, követeljék, hogy ez a párt minden aktuális kérdésben a munkáosztály érdekeinek megfelelő politikát folytasson. Emellett különös figyelmet kell fordítani a magyar munkáosztály következő feladataira:

a) Harc a parancsuralom ellen és Magyarország fasiszta urainak minden

olyan konkrét intézkedése ellen, amely a parancsuralom bevezetését készíti elő, különösen harc a demokratikus politikai jogok védelmében, többek közt a szakszervezeti és a sztrájkszabadságért, az általános, titkos és közvetlen választójogért, a demokratikus politikai jogok kiterjesztéséért, a parlament jogainak az állami végrehajtó szervek javára történő megnyirbálása ellen. Ebben a harcban széles körű népfrontmozgalmat kell létrehozni, amelybe be kell vonni minden pártot, szervezetet, csoportot és egyes elemeket, amelyek mozgósíthatók a harcra a reakció és a fasiszmus ellen, a magyar demokratikus köztársaságért.

b) Következetes harc a béke megőrzéséért. Meg kell magyarázni a magyar nép tömegeinek, hogy a jelenlegi kormány politikája, amelynek célja a trianoni szerződés erőszakos katonai revíziója, háborúhoz vezet, és ezzel veszélyezteti a magyar nemzet függetlenségét. Csakis a békéért vívott harc és az európai békeszerető erőkkel való együttműködés útján, csakis a fasiszta kormány megdöntése útján vívhatja ki a magyar nép a trianoni szerződés felülvizsgálását és az e szerződés okozta összes igazságtalanság megszüntetését. A munkásosztály harcol a magyar nép függetlenségét veszélyeztető olasz—német—lengyel külpolitikai orientáció megváltoztatásáért, követeli a Népszövetség azon akcióinak támogatását, amelyek az agresszorok ellen irányulnak, követeli meg nem-támadási szerződések megkötését valamennyi szomszédos állammal és barátsági politika folytatását a Szovjetunió irányában.

c) Harc a munkások mindennapi érdekeiért, a drágaság és a bércsökkenés ellen, a normál munkanapért, a Társadalombiztosító Intézet legszélesebb körű önkormányzatáért, a munkáltatói hozzájárulás emeléséért és a munkáltatók által visszatartott járulékok erélyes behajtásáért, a munkanélküliek biztosításáért.

d) Harc a földreformért, amely a nagybirtokosok földjét anyagi kártérítés nélkül a szegényparasztnak kezébe adja, harc a bankok kamatuzsorája és a kartellek árdrágító politikája ellen, a falusi közigazgatás demokratikus átalakításáért.

4. A KMP szervezeti felépítésének teljes mértékben alkalmazkodnia kell e politikai irányvonal végrehajtásához, s ennek megfelelően a pártszervezeti formáknak igen rugalmasaknak és sokoldalúaknak kell lenniük. Az ideiglenes vezetőség megteszi a szükséges konkrét intézkedéseket ebben az irányban, valamint olyan káderpolitika megvalósítása érdekében, amely megfelel a Kommunista Internacionálé VII. világkongresszusa irányvonalának.

5. Az ideiglenes vezetőségnek feladata, hogy haladéktalanul ismertesse a Kommunista Internacionálé VII. világkongresszusának irányvonalát, s ezen az alapon széles körű kampányt indítson a szektásság ellen, és ennek folyamán maradéktalanul ismertesse a párttagsággal a korábbi pártvezetőség múltbeli szektás hibáinak tanulságait. Ugyanakkor széles körű ideológiai harcot kell

indítania a reformizmus ellen. Állandóan gondoskodni kell a párt és a pártkáderek ideológiai megszilárdításáról, s határozottan fel kell lépni minden ellenállással szemben, amely akadályozni próbálja a KI irányvonalának érvényesítését, valamint ezen irányvonal opportunistá eltorzítása ellen.

6. Az ideiglenes pártvezetőség feladata, hogy a párttagok előtt feltárja a párt korábbi konspirációs tevékenységének fogyatékosságait, s intézkedéseket tegyen a konspirációs módszerek megjavítására.

Fényképmásolat. — PI Archivum. 500/2. f. 583. ő. e. (Németül.); Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 61—64. old.

5

1937. április

A KMP A DOLGOZÓK LAPJÁ-BAN KÖRVONALAZZA A DEMOKRATIKUS MAGYARORSZÁG CÉLKITŰZÉSEIT

Az új pártlap megjelenésével pártunk életének egyik legnehezebb szakasza zárult le. Az a körülmény, hogy a párt lapja hónapokon keresztül nem jelent meg, a legvadabb híreszteléseket és örömujjongást váltotta ki az osztályharcos proletármozgalom minden ellenségénél. „Megszűnt a kommunista párt!” „Feloszlott a kommunista párt!” Ilyen és ehhez hasonló hírek keltek szárnyra. „Létrejött az egységfront kommunisták és szociáldemokraták között!” — hirdette ijedten a fasiszta sajtó, nem titkolva, hogy a proletárság egysége a fasiszmus legnagyobb ellensége. A fasiszták természetesen jól tudták, hogy az egységfront még nem jött létre Magyarországon, de evvel a korai híreszteléssel ürügyet akartak teremteni a szociáldemokrata párt és a szakszervezetek üldözésére. „A Komintern a békepolitika érdekében feloszlatta a KMP-t” — hazudták a trockizmus magyarországi ügynökei.

Nem! Korai volt az ellenség öröme. A Kommunisták Magyarországi Pártja nem szűnt meg, a párt él és dolgozik, újra a tömegek élén halad, és minden eszközt és minden alkalmat felhasznál arra, hogy szervezze és vezesse az egész magyar nép egységes harcát a dolgozók legnagyobb ellensége, a fasiszmus ellen, a népeket pusztító háborús gyújtogatás ellen, a béke megóvására.

De mégis mi történt a Kommunisták Magyarországi Pártjában?

Lapunkban közöljük a Kommunista Internacionálé Nemzetközi Ellenőrző Bizottságának határozatát „A Kommunisták Magyarországi Pártja Központi Bizottságáról”. A Nemzetközi Ellenőrző Bizottság ebben a határozatban tömör

mondatokban foglalja össze a KMP Központi Bizottságának mindazokat a hibáit és eltévelyedéseit, melyek akadályai voltak annak, hogy a párt betöltse azt a nagy hivatását, hogy a nagyobb darab kenyérért, több szabadságért és kultúráért folyó közvetlen, mindennapos politikai és gazdasági harcokban lépésről lépésre együtt haladjon és összeforrjon a magyar dolgozók millióival. Hogy a nagytőke és a nagybirtok elleni harcban létrehozza a munkásság és a dolgozó parasztság szövetségét, melynek célja minden kizsákmányolás, minden osztály — nemzeti és faji elnyomás megszüntetése és a szocializmus felépítése. Dimitrov elvtárs, a Kommunista Internacionálé főtitkára, a lipcei pör proletár hőse a Kommunista Internacionálé VII. kongresszusán ezt mondotta: „Azt akarjuk, hogy pártjaink a kapitalista országokban a munkásosztály valódi politikai pártjaiként lépjenek fel és működjenek, hogy ténylegesen politikai tényezővé váljanak országuk életében, hogy mindenkor aktív bolsevik tömegpolitikát folytassanak, és ne szorítkozzanak egyedül propagandára és kritikára és pusztá kiáltványokra, melyek a proletárság diktatúrájáért való harcra hívnak fel.”

Éppen ennek a feladatnak nem tudott pártunk megfelelni a Központi Bizottság politikai hibái és mulasztásai miatt. A Kommunisták Magyarországi Pártja, mely 1919 márciusában diadalra vitte Magyarországon a proletárforradalom zászlaját, ma is a szocializmus pártja. Egy pillanatra sem felejtjük el, hogy a munkásság, a parasztság, a kisemberek és a dolgozó intelligencia jólétét, szabadságát és boldogulását csak a szocializmus tudja teljesen biztosítani, és hogy az út a szocializmushoz a dolgozó nép államán, a Tanácsköztársaságon keresztül vezet. A KMP Központi Bizottságának alapvető tévedése az volt, hogy nem vette észre azt, hogy ma, a fasiszta diktatúra veszélye idején, nem a tanácsköztársaság megvalósítása, a szocializmus kiharcolása az a közvetlen cél Magyarországon, melyre az egész dolgozó nép erejét összpontosítani lehet és összpontosítani kell. Ma az a feladat vár ránk, hogy a fasiszmus támadásának visszaverésére, erejének megtörésére *egyesítsük az egész munkásosztályt*, hogy széles *demokratikus frontba* egyesítsük a magyar nép minden rétegét, melyet pusztít a tőke, pusztít a nagybirtok, mely ki akarja ragadni az ország ügyeinek vezetését a reakciós uralkodó osztályok kezéből, mely nem fasizmust, hanem szabadságot, nem véres háborút, hanem békét és jólétet kíván. A fasiszta diktatúra visszaverése és a béke megvédése, a munkásosztály egységének helyreállítása, a demokratikus Magyarországért harcoló népfront kialakítása az a nagy feladat, amelyért ma a Kommunisták Magyarországi Pártjának harcolnia kell. . . ¹

Dolgozók Lapja, 1937. április. A kommunista párt harca a fasizmus ellen a demokratikus Magyarországért.

¹ A cikk a továbbiakban a korábbi vezetőség hibáit tárgyalja.

A DOLGOZÓK LAPJA A NÉPFRONT JELLEGŰ DEMOKRATIKUS TÖMEGMOZGALOM MEGVALÓSÍTÁSÁÉRT

Szerte az országban folyik a fasiszta agitáció és szervezkedés a hatóságok elnézése és jóindulatú támogatása mellett. Ugyanakkor lázasan tanácskoznak arról, hogy a különböző cégek alatt ágáló fasiszta csoportokat egy nagy fasiszta, fajvédő pártba egyesítsék. Marton, Jurcsek, Pálffy, Festetich és Csilléry, vitéz Endre László vezérsege alatt arra szövetkeznének, hogy Hitler pénzén szembetoborzott és Hitler rohamkéseivel és revolvereivel felfegyverzett banditáikkal irtsák a szervezett munkásságot, hogy lerombolják a munkásság egyesületeit és sajtóját, hogy megfosszák az ország demokratikus táborát legöntudatosabb és legfejlettebb vezetőjétől, a szocialista munkásságtól, hogy megfélemlítsék mindazokat, akik a fasizmus ellenségei és az ország demokratikus megújulását követelik.

Ezek a riasztó tünetek nyugtalansággal és izgalommal töltik el a munkásságot és az ország demokratikus polgárságát. A reakció hadvezérei a titkos választójog ígéretével igyekeznek lecsendesíteni az izgalmat és eloszlatni a felgyülemelő elkeseredést, de csak azért, hogy ígéreteik leple alatt gondosan előkészíthessék és végrehajthassák népellenes terveiket. Titkos és demokratikus választójogot ígérnek, ha a tömeghez szónokolnak, de a hétpecsétes titokként őrzött választójogi terveikről kiszivárgott hírek azt bizonyítják, hogy a választójogi javaslat nem lesz egyéb nagyszabású csalásnál, nem lesz más, mint a demokratikus jogokat követelő népmilliók gyalázatos becsapása.

Nem szabad ölbetett kezekkel néznünk azt, hogy hogyan hajtja végre vakmerő terveit az uralkodó osztály, mely a magyar nép nyomorának, szenvedésének és elnyomásának az okozója. Itt az ideje annak, hogy a népellenes reakció szervezkedésével szembeállítsuk az ország demokratikus táborának a megszervezését. Itt az ideje annak, hogy a reakció terveivel és gondosan kieszelt anti-demokratikus programjával szembeállítsuk az ország demokratikus közvéleményének két legfontosabb politikai követelését: a fasiszta szervezkedés gyökeres megsemmisítését és a demokratikus, általános, egyenlő, titkos és korrek-tívumoktól mentes választójog törvénybe iktatását.

E köré a két követelés köré kell csoportosulni mindazoknak, akik az ország demokratikus átalakításának a hívei, mert ennek a két követelésnek a megvalósulása a kiindulópont a demokratikus Magyarország felé.

A munkásosztály szervezeteinek feladata, hogy a demokratikus tábor meg-

szervezését a kezükbe vegyék, és ezt a tábor harcra vezessék a fasiszta reakció, a háborús bajkeverők és a kizsákmányolás monopolistái ellen.

Sajnos a magyar népfront hívei között is vannak, akik abban látják a demokratikus tábor kialakulásának az akadályát, hogy nincsen az országban olyan polgári párt, amely egységesen, őszintén és fenntartás nélkül harcolna a dolgozó nép jogaiért. Sokan a kisgazdapárt példájára hivatkoznak, amely mögött ugyan nagy demokratikus paraszttömegek is állnak, de a párt vezetésében nagybirtokosok, zsírosparasztok és félfasiszta ügyvédek befolyása érvényesül. Hivatkoznak arra, hogy a kisgazdapárt vezére, Eckhardt Tibor, egy gyékényen árul Darányival, és míg a vásármapi beszámológyűléseken a demokrácia mellett tör lándzsát, hétköznapijait a demokratikus jogok elleni ármánykodással tölti ki.

Az a tény, hogy az ország demokratikus kispolgári és paraszttömegei élén kétarcú, áldemokrata pártvezérek is állnak, nem lehet akadály a demokratikus front kezdeményezésének.

Szaván kell fogni és együttes politikai cselekvésre felhívni minden politikust, aki a népjogok kiterjesztése mellett és a fasiszta diktatúra ellen foglalt állást. Még akkor is ezt kell tennünk, ha úgy látjuk, hogy ezt nem őszintén, nem meggyőződésből tette, hanem azért, mert fél, hogy máskülönben hátat fordít neki az a nagy, demokratikus tömeg, mely abban a tudatban követi, hogy a nép igazi érdekeit képviseli.

A demokratikus összefogás nem egyszerű megállapodás a pártok vezetői között, hanem nagyszabású tömegmozgalom, mely nemcsak a reakció támadásait veri vissza, hanem határozott cselekvésre kényszeríti a tömeg ingadozó vezetőit is. A demokratikus népfront tömegmozgalma a politikai vezetők őszinteségének legjobb próbaköve, mely megmutatja, hogy kik azok, akik a dolgozó népet és kik azok, akik a dolgozók ellenségeit szolgálják.

Az országot fenyegető veszély olyan nagy, hogy halogatásnak és habozásnak nincs helye. A német, az olasz és a japán fasizmus égő fáklyákat hordoz a puszkaporos hordók között, hogy a háború lángjával borítsa el a világot. A fasizmus magyarországi ügynökei minden gázságot elkövetnek, hogy Magyarország népét is beledöntsék a háború veszedelmébe. Ezért akarják megakadályozni, hogy a dolgozó nép szava érvényesüljön az ország életében, hogy az ország sorsát a nép érdekeinek megfelelően intézzék.

Az ország léteérdeke követeli meg azt, hogy véget vessünk ennek az áruló országvesztő politikának. Ez pedig csak úgy lehetséges, ha a munkásosztály, a parasztság, az intelligencia, a kisemberek, egyszóval mindenki, akinek érdeke, hogy az ország dolgozó népe a mainál jobb életet éljen, összefognak, hogy visszaverjék a fasizmus támadását, és kiharcolják Magyarország demokratikus átalakítását.

Dolgozók Lapja, 1937. július. Előre a népfrontért!

A HÁBORÚ ELKERÜLÉSE, A BÉKE, AZ ANTIIMPERIALISTA ERŐK TÖMÖRÍTÉSE ÉRDEKÉBEN MOZGÓSÍT A *DOLGOZÓK LAPJA*

A világ újrafelosztásáért folyó négy és fél éves imperialista mészárlásban tíz-millió ember pusztult el a harc téren, tizenkilenc millió ember sebesült meg, és ki tudná felbecsülni azoknak a millióknak a számát, akik a háború okozta ínség, szenvedés és járványos betegségek következtében veszítették életüket.

Huszonhárom évvel az első világháború kitörése után újabb világégés előtt áll az emberiség. A fasizmus — a béke és a kultúra legnagyobb ellensége — a háború fáklyáját hordja körül a világon. Spanyolország már lángban áll, felgyújtották a Mussolini és Hitler zsoldjában álló lázadó tábornokok, és a fasizmus ágyúi és bombavetői romba döntötték a virágzó városokat, az emberi munka és kultúra legszebb alkotásait. A békés városok fegyvertelen lakóira mázsás bombákat vetnek, és százával gyilkolják le a védtelen nőket és az apró gyermekeket. A japán militarizmus, vérszemet kapva az olasz és német fasiszták büntetlen előretörésén, ráveti magát Kínára, mozgásba hozza egész hadigépezetét, hogy elrabolja Észak-Kínát, az óriás birodalom leggazdagabb tartományait. De a Spanyolország és Kína ellen indított támadás csak előcsatározás, csak bevezető hadmozdulatai ezek a fasizmus igazi céljának, a „nagy háborúnak”, az új világháborúnak.

A fasizmus új világháborút akar az emberiségre zúdítani, mert a béke fenntartása a fasizmus biztos bukására vezet. A fasiszta államok, Németország, Olaszország, Japán belső gazdasági nehézségei, népeik nyomora, a szabadságjogaiktól megfosztott milliók elégedetlensége aggodalommal és félelemmel töltik el a „führereket”, és a belső összeomlást külháborúkkal, idegen országok népének kirablásával és leigázásával akarják elkerülni. A Duna-medence, Franciaország és a szocializmus nagy hazája, a Szovjetunió megtámadása a fasiszta rablók további célkitűzése.

Fasizmus és háború, ez a kétfejű szörnyeteg az emberiség legnagyobb ellensége, ami ellen a jólét, a haladás és a szabadság minden hívének össze kell fogni. A béke és a szabadság táborának a szétszaggatottsága, az egység és a határozott fellépés hiánya az, amiből a fasizmus az erőt meríti szemérmetlen támadásaihoz. Ha meg akarjuk menteni a békét, ha meg akarjuk akadályozni az új világégést, akkor haladéktalanul meg kell teremteni a fasizmus- és háborúellenes világfrontot, mely megálljt kiált, és meghátrálásra kényszeríti a népek biztonságát és szabadságát elorozni akaró kardcsörtető fenevadakat.

A készülő új világháború végveszéllyel fenyegeti Magyarország népét, kockára teszi az ország önállóságát és függetlenségét. Magyarországot reakciós kormányai Róma—Berlin háborús tengelyéhez kötötték, és avval áztatják a tömegeket, hogy a német és az olasz fegyverek támogatásával Magyarország vissza fogja nyerni régi nagyságát. Hitlert és Mussolinit mint a magyar nép nagy barátait ünneplik a magyar háborús pártiak. Mi igaz ebből az állításból, és mit várhat a magyar nép ezektől a „barátoktól”?

Mussolini „igazságot” hirdetett Magyarországnak, azt, hogy meg kell változtatni a trianoni szerződést, és vissza kell állítani az ország régi határait. Mi, kommunisták, megmondtuk, hogy Mussolini szavai csak a magyar nép megtévesztését célozzák, hogy igazi célja az, hogy a magyar dolgozó tömegeket ágyútölteléknek használja fel imperialista hódító céljaira. Rámutattunk arra, hogy Hitler számára Magyarország csak eszköz a kisantant elleni háború, első-sorban Csehszlovákia ellen irányuló céljaira, hogy Hitler nem Nagy-Magyarországot akarja visszaállítani, hanem még a mai Kis-Magyarországot is a harmadik birodalom gyarmatává akarja tenni. Ki ne látná, hogy igazunk volt, amikor Magyarország dolgozó népe előtt lelepleztük Hitler és Mussolini hazugságait? Most azt látjuk, hogy a fasiszta országok egyik legfőbb célja a Duna völgyében a kisantant robbantása, Jugoszlávia és Románia elválasztása Csehszlovákiától, hogy Németország könnyebben végezhesen vele. Mivel akarják megnyerni a német és olasz fasiszták Románia és Jugoszlávia barátságát? Avval, hogy Magyarország revíziós törekvéseit evvel a két országgal szemben nem támogatják. Mint látjuk, a revízió jelszava a fasiszta nagyhatalmak számára arra való, hogy saját imperialista politikájukat és háborús céljaikat szolgálják vele. Magyarország népe a Róma—Berlin-tengelytől semmi jót nem várhat. Róma és Berlin célja a háború, a világ újrafelosztása. Az új világháborúban Magyarország milliós hadseregek felvonulási területévé és csataterévé lenne. Róma és Berlin részére Magyarország fontos gazdasági és stratégiai terület, melyet csak azért akarnak megszerezni, hogy Magyarország élelmiszerét és nyersanyagát biztosítsák háborús gazdálkodásuk részére, hogy a magyar munkás és a magyar paraszt német és olasz irányítás alatt ontsa véréit idegen hatalmak érdekében.

A magyar nagytőkések és nagybirtokosok, látva az ország népének elégedetlenségét és azt, hogy Magyarország népe nem akar tovább nyomorban, elnyomatásban élni, érzik, hogy népellenes uralmuk már soká nem tartható fenn, hogy semmiféle ravaszság és erőszak nem tudja megakadályozni azt, hogy Magyarország dolgozó népe kivívja magának mindazt, ami egy jobb, szebb és szabadabb élethez szükséges. Ezt akarják megakadályozni Magyarország reakciós hatalmai, amikor a fasiszta államokkal szövetkezve háborúra készülnek.

Magyarország népének léteérdeke, hogy minden erejét latbavesse a fasiszta

reakció elleni harcban, a béke megmentése érdekében, mert a háború nemcsak pusztulást, nagyobb nyomort és szenvedést jelent, de nagyobb elnyomást is.

Éppen ezért a magyar nép érdeke az, hogy a kormány szakítson avval a külpolitikával, amely az országot kiszolgáltatja a háborús hatalmaknak, hogy Magyarország beálljon azoknak az országoknak a sorába, melyek a béke fenntartását akarják.

A magyar nép érdeke, hogy a gyenge államok védelmet találjanak a támadó nagyhatalmak rajtaütéseivel szemben, hogy az államok nemzetközi együttműködése védje meg az egy és oszthatatlan békét, a magyar nép érdeke az, hogy a Népszövetség teljesítse azt a hivatását, hogy a béke fenntartásának nemzetközi őre legyen és megbüntesse a támadókat.

A magyar nép érdeke, hogy a világ közvéleménye összefogjon a spanyol és a kínai népet megtámadó fasiszta militaristák ellen.

Ezért követeljük: a német és olasz csapatok visszavonását Spanyolországból!

A Spanyol Köztársaság blokádjának megszüntetését!

A törvényes spanyol kormány nemzetközi jogainak elismerését!

A japán megszálló csapatok visszavonását Kínából!

A Népszövetség szabályainak alkalmazását a fasiszta támadókkal szemben!

2. A NÉPFRONT LEHETŐSÉGEI MAGYARORSZÁGON. VITÁK, VÉLEMÉNYEK, ÁLLÁSFOGLALÁSOK

8

1936. július

MÓNUS ILLÉS A SPANYOL ÉS A FRANCIA NÉPFRONT VILÁGRASZÓLÓ SIKEREIRŐL ÍR, ÉS IGAZOLNI PRÓBÁLJA A SZOCIÁLDEMOKRATA NÉZETEK HELYESSÉGÉT

A spanyol, majd a francia népfront győzelme jelentős, és hatásaiban a határokon is tülemelkedő eseménye ennek az esztendőnek. A spanyol ellenforradalom nyeregben hitte magát. Annyira biztos volt hatalmában, hogy kegyetlenül és kíméletlenül gyakorolta uralmát, palástolhatatlan éhséggel használta ki: gyorsan akart meggazdagodni. A földbirtokosok nem elégedtek meg azzal, hogy visszaszerezték birtokaikat, a tőkések, hogy a kizsákmányolás szabadsága ismét korlátlanná vált, és az egyház sem elégedett meg visszaszerzett hatalmával. Mindhárman egy célra törekedtek: a forradalmi Spanyolországot letiporni, megsemmisíteni. Kevés volt a börtön a spanyol forradalmárok számára. Munkásotthonokat romboltak szét a fasiszták, lapokat szüntettek meg, és nagyban készülődtek — a királyság, a földesurak és az egyház korlátlan uralmának visszaállítására. A spanyol nép szenvedése tetőfokra hágott. A spanyol munkások elnyomatása azonban nem korlátozódhatott a munkásosztályra: a polgárságot is sújtotta. A radikális, felvilágosodott polgárság nagy árat fizetett, hogy a hatalom a jobboldal kezébe jutott. Azt hitte, hogy a jobboldalt segítségül hívhatja a maga uralmához, de nem gondolt arra, hogy a jobboldal magához ragadja a hatalmat, és őt is az üldözöttek sorába taszítja. Az a spanyol polgárság, amely megbuktatta Primo de Riverát, az a polgárság, amelynek fiai összeesküvéseket szöttek az egyetemeken és katonatiszti iskolákban, amelynek írói, tudósai és tanárai a diktatúraellenes forradalmi mozgalom élén haladtak, nem viselhette el a földesurak, a klerikálisok és tábornokok ellenforradalmi uralmát. A spanyol polgárok és spanyol munkások népfrontja a szavazócédulák erejével söpörte el az ellenforradalmat. A spanyol szavazócédulák mögött a *gyülekezés, az egyesülés szabadsága* vonult meg. A választási harc valóban a népfront szervező csatája

volt. A népfront mögött felvonuló munkások, parasztok és polgárok a spanyol nép többségének akaratát juttatták érvényre.

A spanyol népfront győzelme útmutatás volt Franciaország számára. A francia fasizmus hatalomra éhesen tört az uralomra; a francia sajtó a tőkéskek kezében a francia fasizmust szolgálta, és a külföld ebből a sajtóból merítette azt a hitét, hogy a francia demokrácia kivégzése már csak — hónapok kérdése. Szűkebb hazánkban már mint befejezett tényről beszéltek a francia fasizmus győzelméről. A mi jobboldalunk, horogkeresztes jobboldali sajtónk „saját kiküldött tudósítói” oldalakon keresztül ünnepelték a francia demokrácia válságát és a fasizmus közeli győzelmét. Az olasz fasizmus és a német hitlerizmus után a fasizmus nemzetközi frontjának döntő sikerét és győzelmét várták — a francia fasizmus győzelmétől. „Új világról” beszéltek és „új eszméket” hangoztattak, a sovén nacionalizmus újjászületését ünnepelték, „a faj új, hősi felámadásáról” kovácsoltak elméleteket, hogy a fasizmusnak, a monopolkapitalizmus e legvadabb ragadozójának elméleti alapot nyújtsanak. Az ez évi párizsi fasiszta tüntetéseken az európai demokrácia bukását látták, és a fasizmus franciaországi győzelmében annak nyugat-európai győzelmét remélték, abban a tudatban, hogy a fasizmust most már semmi sem állíthatja meg diadalútjában.

A februári francia fasiszta tüntetés valóban *fordulópontot* jelent az európai demokrácia történetében. A francia demokrácia és a francia nép túlnyomó többsége ezen a tüntetésen keresztül fogta föl a fasiszta veszedelem nagyságát. Gyorsan és világosan ismerte föl, hogy a fasizmus nyugat-európai győzelme *új háborút* jelent, de e háborún túl *a polgári szabadság és demokrácia halálát is!* A francia baloldali polgári pártok népfrontja már csak formai kifejezője volt a nép baloldali összefogásának. Amit a politikusok és pártok létrehoztak a szociáldemokratákon, kommunistákon, radikális és köztársasági szocialistákon keresztül, az már csak gyors felismerése volt annak a törekvésnek és lendületes akaratnak, amely előbb született meg a francia parasztokban, francia munkásokban és francia kispolgároknak. A francia népfront győzelme nem egy párt győzelme. Egyetlen párt sem utal a maga programjának továbbmenő, különálló részére. Ellenkezően, mindegyik pártprogramjának és követeléseinek ama részére utal, amely közös és amely a népfrontot együvé kovácsolja. Alig volt még példa az elmúlt évtizedek során, hogy egy választási győzelem ilyen gyorsan, ilyen átütő erővel és jelentőséggel valósítsa meg a választóknak és a népnek tett ígéreteket. A népfront győzött és a népfront kormánya megmutatta, hogy tanult a legutóbbi évtizedek demokráciáinak gyakorlatából. Íme, lehet törvényeket szerkeszteni, alkotni és törvényerőre emelni — napok alatt! Íme, a baloldal megtanulta, hogyan kell gyorsan, erélyesen és határozottan cselekedni! Amit évtizedekkel azelőtt parlament és szenátus hónapokon keresztül, bő beszédek árjában csépett, ami azelőtt a parlamentarizmus formalizmusában ve-

szett el, ami a bizottságok és azok tanácskozásainak végeszakadatlan sorában, a parlamenti alkudozások kényszerű szűrőjén keresztül sem tudott megszületni, az most egy csapásra, órák és napok alatt készült el! Negyvenórás munkahét, fizetett szabadságidő, a kötelező kollektív szerződések, minimális munkabérek, a fizetések leszállításának hatálytalanítása, a szegénységet sújtó kirívó adók megszüntetése, a fegyvergyártás állami kezelésbe vétele és ellenőrzése, a Nemzeti Bank pénzügyi politikájának gyökeres megváltoztatása — mindezt napok alatt intézte el a képviselőház és a szenátus! Igaz: a kormány mögött a népfront és a népfront maga a nép!

Ilyen akarattal és ilyen erővel vajon ki szállna szembe? Jóhiszemű újságírók a francia népfront győzelmében és még inkább a francia nép ilyen hatalmas megmozdulásában forradalmat látnak. Ez valóban forradalom, a szónak abban az értelmében, hogy az egész nép megmozdulása mindent magával ragadó erőként jelentkezik.

A francia népfront átütő ereje és kormányának boszorkányos gyorsaságú cselekedetei nyomban hatottak a szomszédos Belgiumra. A belga klerikalizmus meghátrálva, gyors visszavonulásra kényszerült: kénytelen vállalni ugyanazokat a követeléseket, amelyeket a francia munkások tűztek zászlójukra, mert a belga munkások sem akarnak tovább várni. Ők is megtanulták, hogy a parlamentek gyorsan is tudnak dolgozni, ha a nép ereje áll mögöttük!...

Vajon hogyan alakult volna Magyarország politikai fejlődése, ha Vázsonyi Vilmos nem fecsére el egy esztendőt a választójogi törvényjavaslat szövegének és indokolásának elkészítésére? A huzavona, bőséges tanácskozás, taktikázás nem vezetett másra, mint a kedvező politikai helyzet kihasználásának megakadályozására...

A munkásosztály és a népfronton belül vele együtt küzdő polgárság tanult a fasizmustól. Amit a fasizmus egyedüli privilégiumának hirdetett: a gyors és átütő erejű cselekvés, nem kizárólagos sajátja a diktatúrának. A demokráciának — ha valóban az! — is kell olyan erősnek, gyorsnak és határozottnak bizonyulnia, mint bármelyik diktátornak és vezérkarának. A francia népfront kormánya az első, amely e tanulságokat levonta. *Léon Blum* eddigi politikai magatartása igazolódott: számtalan miniszteri tárcát és kormányváltást visszautasított mindaddig, amíg olyan helyzetbe nem jutott, hogy tett ígéreteit nyomban megvalósíthatja. Ha a népfront kormánya a népfront pártjainak kollektív munkáját meg tudja tartani, ha jobbra és balra egyaránt maradandó hatást tud gyakorolni, ha pártokon túlterjedően a parasztokat, munkásokat és polgárokat maga mögött tudja felsorakoztatni, ha a belső gazdasági és pénzügyi akadályokat le tudja gyűrni, akkor máris jelentősebbé és hatásaiban maradandóbbá vált minden előtte volt kísérletnél...

Sikerül-e a népfrontnak a harmadik francia köztársaság elavult politikai és gazdasági szerkezetét újjáteremteni, sikerül-e a francia pénzügyek rendezése

nagyszabású hitelműveletekkel és közmunkákkal? A sztrájkhullámokon és a jobboldali fasiszta ligák törvetésén túl a gazdasági és pénzügyi feladatok megoldása Léon Blum kormányvállalásának leg súlyosabb része.

A francia népfront tartós győzelme a fasiszmus nemzetközi előretörésének gátjává vált. Minden nép Párizs felé tekint, és azt várja, hogy Madridban, Párizsban, az északi államokban és Belgiumban a valóságos demokrácia erői maradjanak felül, mert ez a felülmaradás nemcsak saját országuk, munkásosztályuk és polgárságuk érdekében való! Ma többről van szó. Az új háborúra való készülődés idejében alig van fontosabb, mint a demokratikus erők kormányra jutása, mert *ezeknek a szövetsége tudja csak megakadályozni az új háborút.*

A nyugat-európai demokráciák új erőre kaptak. Előretörésük a fasiszmusnak vet gátat, és minden nép, amely fasiszmus vagy félfasiszmus alatt, ellenforradalmi kormányzatok uralma alatt él, maga is új erőt és hitet merít ezekből a küzdelmekből.

A népfrontkormányok ereje és a népfrontmozgalmak sikere még mást is mond: anélkül, hogy a múltak hibáit hánytorgatnók, meg kell állapítanunk, hogy a munkásosztály kettészakíttottsága, a kommunista pártoknak a szociáldemokrata pártok ellen folytatott hadjárata, a haladó és radikális polgárság bizalmatlansága és félelme — mindez már félgyőzelem volt a fasiszmus számára! Íme, abban a percben, amikor a kommunista pártok programjukban és célkitűzéseikben az adott viszonyokhoz simultak, és lehetővé tették, nemcsak a szociáldemokrata, hanem a polgári radikális pártoknak is a velük való politikai együttműködést és a népfrontalakítást, máris sikerült a fasiszmust visszaszorítani és a szabadságjogok minimumát biztosítani! Nagyon súlyos, nagyon nagy árat fizetett mind a munkásság, mind a radikális polgárság azért, mert a szabadságjogokat, a politikai küzdelem nélkülözhetetlen eszközeit: *a szabad egyesülést, szabad gyülekezést, szabad sajtót nem értékelte kellően.* Olaszország, Németország és Ausztria szörnyű katasztrófájának szemléltető példája, a spanyol ellenforradalom tobzódása kellett ahhoz, hogy a kommunista, polgári és szociáldemokrata pártok felismerjék egymás ellen folytatott gyilkos harcaiknak szörnyű következményeit. Igaz, nagyot változott a világ. A német demokrácia elbukásával, a horogkeresztes Németország felfegyverkezésével, Oroszország és Franciaország veszélyeztetettségével indult útra a népfront gondolata. Oroszország urai kénytelenek belátni, hogy Oroszország védelmét csak Európa munkásosztálya, helyesebben: *az európai demokrácia szolgálja*, és csak az ő védelmükön túl jelent védelmet Oroszország katonai ereje is. A népi demokrácia és a szociáldemokrata munkások politikai ereje tudja megakadályozni az Oroszország ellen való háborút. És ezt csak úgy tudja teljesíteni, ha a népfront győzelmet arat a fasiszmus fölött.

Ez a tanítás nem új. A szociáldemokraták az Internacionálé majd minden nemzetközi kongresszusán és konferenciáján hangot adtak ennek, amikor

Moszkvát figyelmeztették: a szociáldemokrata pártok gyengítése, a munkásság kettészakíttósága, a szakszervezetek bolsevizálása a Szovjetnek is súlyos veszedelemre lesz olyankor, amikor erejükre nagyobb szükség volna.

Az események gyorsabban kergették egymást, és hamarabb igazolták a II. Internacionálé felfogását. *Litvinov*nak Genfben kellett jutni, hogy a Népszövetségen keresztül a béke megóvásában közös érdekű nagyhatalmakkal együtt védelmezze meg a Szovjet biztonságát Németországgal, Lengyelországgal és Japánnal szemben. De *Litvinov* Genfben és a Népszövetségben csak úgy tudott ennek megfelelő politikát érvényre juttatni, hogy a kommunista pártok politikája is megváltozott a szociáldemokrata pártokkal szemben. De e következmények még tovább is hatottak: a Szovjetunió új alkotmánya és belső, politikai, gazdasági és kulturális életének sok reformja mind következménye a megváltozott helyzetnek és a belőle folyó új szovjetpolitikának. Döntő jelentőségű esemény a Szovjet demokratizálódása. Ennek a folyamatnak az új szovjetalkotmány nem kezdete, hanem betetőzése. A szovjetalkotmányt megelőzték az iskola, a házasság, a család, a fizetések és munkabérek, a gazdasági és kulturális élet terén végrehajtott reformok, amelyeknek végső célja mind a forradalom nyomán született ideiglenes viszonyok magasabb fokon való rendezése volt.

De a népfront mást is jelent. Azt, hogy a munkásosztály egymaga nem tudja a siker kilátásával a fasizmussal szemben a küzdelmet vállalni. Ahogy Oroszország az ellene készülő háborúban szövetségeseket keres a kapitalista államokban, szerződéseken és katonai szövetségeken véli biztosítani magát támadásokkal szemben, úgy a munkásosztály is kénytelen a fasizmussal vívott harcban polgári szövetségekre szert tenni. A marxi tétel igazolódik újból: Valamely igazság csak úgy jut győzelemre, ha a társadalom általános igazságává válik. A fasiszta veszedelem addig elszigetelt veszedelem, amíg csak a munkásosztály hirdeti és küzd ellene. Legyőzése azonban csak akkor sikerül, ha a fasizmus az egész társadalom veszedelmévé válik. A fasizmust az egész társadalom veszedelmévé tenni csak úgy lehet, ha minden munkás, paraszt és polgár e veszedelem horderejét és nagyságát felismeri, és e felismerés nyomán hajlandó az ellene való harcot vállalni és benne minden áldozatot meghozni.

A munkásosztály követelése a fasizmussal szemben kell hogy az egész társadalom követeléseié váljanak. Mi nemcsak magunknak követelünk sajtószabadságot, nemcsak magunknak követeljük a szabadságot, amelyet a fasizmus megsemmisít, hanem az egész társadalomnak. Ezzel érdekeink a haladottabb polgári és paraszti rétegek érdekeivel váltak azonosakká. Az érdekeknek ez az egyetemessége baloldali népfronttá alakulhat. A népfront juttatja győzelemre a fasizmus elleni harcot. A fasizmus ellen való harc a szabadságért való harc. A német, az olasz és az osztrák fasizmusok elleni küzdelem ma a legnagyobb és legfontosabb szabadságküzdelem, amelynek megvívására népfrontokon, a népek forradalmán keresztül vezet az út.

A francia parasztok, munkások és polgárok kezében a szavazócédula mögött szabadságuk is meg volt ahhoz, hogy harcolni tudjanak. A spanyol parasztok, munkások és polgárok szintén rendelkeztek a szavazócédula mellett azokkal a szabadságjogokkal, amelyek nélkül semmiféle szavazócédula nem ér semmit. A magyar munkásoknak, parasztoknak és polgároknak előbb ezt a szabadságot kell megszerezniök. Ezen keresztül új korszak veszi kezdetét Magyarországon is, amelyben már szerepe lesz a népfrontnak is!

Szocializmus, 1936. július. 309—312. old. Mónus Illés: A győzelmes népfront.

9

1936. július 26

MÓNUS ILLÉS A MAGYAR POLGÁRI DEMOKRÁCIA FEJLETLENSÉGÉRE HIVATKOZVA UTASÍTJA EL A NÉPFront LEHETŐSÉGÉT MAGYARORSZÁGON

A francia népfront győzelme rokonszenvet váltott ki és ráirányította a figyelmet arra a politikára, amelyet a népfront jelent. Ez egészen természetes is. Ahogy a fasiszmus előretörése megteremti a fasiszta érzelmű jobboldali és ellenforradalmi körök rokonszenvét és követésre buzdítja őket, ugyanúgy kiváltja a népfront győzelme a rokongondolkodású és érzelmű, szabadságtörekvésekkel és szabadságészméekkel eltöltött néprétegekből, munkásokból és polgárokból a siker fölött való örömet és követésre való buzdítást! A francia népfrontot a fasiszta veszedelem kovácsolta össze. Ebben egyesült, a kommunistáktól a radikális polgárokig, minden baloldali erő. Magától értetődő, hogy népfront csak valamennyi párt áldozatkészségén alapulhat. Egyetlen párt sem sajátíthatja ki magának a sikert és a politikai hatalmat. A népfront — nem egységfront! Az egységfronttaktikát a szociáldemokrata mozgalom ellen alkalmazták a bolsevisták mindaddig, amíg Oroszország Franciaországgal szövetségre nem lépett. E szövetség keletkezése óta a minden országban űzött egységfronttaktika és propaganda megszűnt. Az egységfront még azt jelentette, hogy a munkásság minden polgári párttól függetlenül és polgári pártokkal szemben alkosson egységfrontot. A bolsevisták ezt azzal a szándékkal propagálták, hogy ilyen egységfront létrejötte esetén az övéké legyen a vezető szerep. Ezért konokul és ridegen visszautasították a szociáldemokrata pártok részéről ajánlott meg nem támadási szerződéseket, és nem szüntették meg a szociáldemokrata pártok

elleni harcukat. Közismertek azok a szomorú következmények, amelyeket ez a szociáldemokrata munkások elleni harc előidézett.

Azóta Oroszország belpolitikai viszonyai is, és a nemzetközi politikai helyzet is *gyökeresen megváltozott*. Ahogyan Oroszország az ellene irányuló támadó háború kivédésére és megelőzésére polgári és kapitalista szövetségesekkel építi ki a maga védelmi frontját, ugyanúgy alakult ki a népfrontpolitika a fasiszta veszedelem leküzdésére. A népfrontpolitika azokon a tanulságokon alapul, amelyeket a munkáosztály a koalíciós politikából merített. Olyan adott föltételek sehol sincsenek, mint Franciaországban, és ezek seholsem olyan kedvezőek, mint éppen ebben az országban. A népfrontpolitika jelenti a városi polgárság, az agrárválságtól sújtott parasztság, a középosztály és a munkásság egyesítését, egyetlen politikai célból: hogy elhárítsák a fasiszta veszedelmet, visszaszorítsák a jobboldali törekvéseket és a baloldal egyesített erejével tartsák a politikai hatalmat olyan kormányzás keretein belül, amely a polgárság és a munkásság bizalmát e politikai koncepció számára meg is tartja! A népfront tehát olyan politikai koncepció, amely tekintettel van a polgárság igényeire, törekvéseire és helyzetére.

A francia népfrontot balról a kommunisták, jobbról a radikális polgári pártok veszélyeztethetik. Ha valamennyi, a népfrontban egyesült párt együtt maradhat, a fasiszta veszedelmet nemcsak elháríthatják, hanem az új demokratikus erőket is megerősíthetik és jó hatással lehetnek más országok politikai közvéleményére is. Ha azonban e pártok — akár jobbról, akár balról — szembekerülnek a népfronttal, akkor egyben meg is buktathatják! Ez a bukás a fasiszta törekvések megerősödését jelenti. Nagy politikai önmérsékletre, a pártérdekek háttérbe szorítására és az általános nagy érdekek előtérbe helyezésére van tehát szükség.

A népfrontpolitika nemcsak a koalíciós kormányzás hibáiból tanult, hanem — a diktatúráktól is. Megtanulta, hogy gyorsan, nagyon gyorsan és határozottan kell cselekednie, hogy a mögötte álló nagy néptömegek bizalmát el ne játssza. Ez a kísérlet folyik most Franciaországban, és sikere kétségtelenül nem közömbös más országok hasonló küzdelmeire sem. A francia népfront nevelő hatással van a magyar politikai életre is.

Vajon milyen esélye lehet nálunk a népfrontpolitikának? Hiba volna, ha azt hinnők, hogy bármiféle politikai koncepció is átültethető Magyarországra, ha hiányoznak a feltételek. Magyarországon sohasem voltak, sajnos, ma sincsenek tradícióval rendelkező erős polgári pártok, amelyek a politikailag öntudatos polgárságot képviselnék. Magyarország politikai élete a kettős monarchiában megszabott lehetőségek között fejlődött ki. Elsősorban arról gondoskodtak, hogy egy kormányzásra alkalmas politikai párt legyen, amelyet a mindenkori közigazgatási hatalom támasztott alá. A mai Magyarországon kevés a nagyváros, következésképpen kevés a városi polgárság, amely a népfrontpolitika

legfőbb alkotó eleme. A kisgazdáknak és a parasztságnak sincs megfelelő tradícióval bíró agrárpártja, olyan polgári párt, amely a népfrontpolitikának másik alkotó eleme lehetne. Mert ne felejtjük el, hogy egy népfrontpolitika számára elsősorban baloldali pártok jöhetnek figyelembe. Ilyeneket a városi pártok között is csak a magyar viszonyok sajátos mértékével mérve találhatunk, de baloldali agrárpártunk egyáltalán nincs! Magyarországon tehát, sajnos, ez idő szerint nincsenek meg a népfrontpolitika feltételei: hiányoznak a hozzávaló pártok és politikusok. Baloldalon levő polgári pártjaink is, az utóbbi évtizedek politikai viszonyának alakulása alatt, jobban félnek a baloldali népfrontpolitika hatásaitól, mint amennyire azt egyébként helyesnek tartanák, mert a népfrontpolitika mindenkitől áldozatot követel. A francia nagykapitalizmusnak vállalnia kellett újabb szociális terheket. A mi kapitalizmusunk a meglevő szociális terhektől is szabadulni szeretne. A magyar nagybirtokosság teljesen a jobboldalon áll; valóban nem lehet híve a népfrontnak, hiszen egy magyar népfront elsősorban is a földbirtokviszony megváltoztatását tűzné zászlajára. Az ingó és ingatlan tőke egyformán a másik oldalon áll. Bethlen politikai rendszerének legfőbb sajátossága, hogy az ingó és ingatlan nagytőke érdekeinek alapján épült fel és ezek szolgálatába szegődött; időközönként hol az egyiktől, hol a másiktól követel áldozatot, de mindegyiket megkíméli attól, hogy a tömegek javára szociális terheket legyen kénytelen vállalni. Itt még azokat az ellentéteket sem lehet kihasználni a munkásosztály javára, amelyek az ipar és a földbirtoktőke egymás ellen való harcából származnak.

Magyarországon a politikai küzdelem, sajnos, túlságosan szűkre szabott keretek között folyik. Márpedig a magyar népi politika legelső föltétele, hogy nagy, hatalmas néptömegeket mozdítson meg és tartson maga mögött. Nálunk ez a föltétel is hiányzik. A népfront Franciaországban nemcsak népfrontpolitikát jelent, hanem valóságos és méreteiben minden eddigit túlszárnyaló népmozgalmat is, amely magával ragadta a városok polgárait és munkásait éppúgy, mint a vidék parasztságát!

Akik a francia népfrontpolitikát akarják, azok e politika föltételeit is vegyék számba, mind személyi, mind tárgyi szempontból. Nem elég, ha egyik-másik elvtársunk azt követeli, hogy alkossuk meg a népfrontot. Előbb tudnia kell, hogy kivel alkossuk meg és mik a meglevő adottságok! A baloldali politikának, mint föntebb is bebizonyítottuk, nálunk ezek a föltételei nincsenek meg. A francia és a nyomában kialakuló nyugat-európai népfrontpolitika jó hatásainak örülhetünk. A népfrontpolitika a fasiszmus ellen folyó harc egyik legsikeresebb szakaszának tekinthető. Annymira sajátos viszonyok között jött létre, hogy nem valósulhatott meg Németországban és nem valósulhatott meg Ausztriában sem akkor, amikor még megmenthette volna a demokráciát. Pedig a baloldal egyesülése és a baloldali népmozgalom életre hívása valóban sikeres népfrontot jelentett volna úgy a német, mint az osztrák fasiszmussal szemben. De hát a

francia kommunisták, szocialisták és polgári radikálisok éppen ezekből a tanulságokból merítettek, amikor a béke megtartása és a fasiszmus veszélyének elhárítása céljából a győzelmes népfrontot életre hívták! Végül ne felejtjük el a legfontosabbat: igazi, hatékony baloldali politika, olyan, amely népfrontot teremt, csak olyan országokban lehetséges, ahol megvan a politikai küzdelem lehetősége, megvannak a szabadságjogok, az általános, titkos választójog, a gyűlekezési, egyesülési és a sajtószabadság.

Népszava, 1936. július 26. Mónus Illés: Lehetséges-e népfront Magyarországon?

10

1936. szeptember 8

A MAGYAR SZERVEZETT MUNKÁSSÁG ÜDVÖZLETE A SPANYOL SZABADSÁGHARCOSOKNAK

A Madridba küldött üdvözlő távirat szövege a következő:

A magyar szervezett munkásság képviselői szeretetteljes üdvözetüket küldik a harcban álló spanyol munkásságnak, és lelkes rokonszenvvel figyelik a küzdelmet, amelyet a spanyol proletariátus a spanyol nép szabadságáért folytat.

A magyar szervezett munkásság bámulattal adózik a spanyol munkásság hősie küzdelmének és a messze távolból őszinte szívből kívánja, hogy ez a küzdelem egyszer s mindenkorra törje le azt a vakmerő támadást, amelyet a nemzetközi reakció bátorítására az alkotmányos kormánnyal és a spanyol néppel szemben a kötelező hűség és eskü megszegésével szerveztek a spanyol nép belső ellenségei.

Kívánja a magyar szervezett munkásság, hogy ez a harc rombolja le az akadályokat, amelyek útjában állnak annak, hogy a spanyol nép megvalósítsa mindazokat a gazdasági és szociális reformokat, amelyek nélkül egyetlen nép sem tud boldogulni, egyben pedig biztosítja a szabadságot és alkotmányos kormányzatot, amely nem egyes érdekcsoportok akarata szerint, hanem az egész nép érdekeitől vezéreltetve hajtja végre a reformokat, amelyeket eddig megvalósítani elmulasztottak.

Kívánjuk, hogy e ráerőszakolt küzdelemben a reakcióval szemben a szabadságát fegyverrel védő spanyol nép maradjon győztes, s hogy a szörnyű és megrendítő vérontást minél előbb a béke és a teremtő munka korszaka kövesse.

Népszava, 1936. szeptember 8.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 110—111. old.

A DOLGOZÓK LAPJA MÓNUS CIKKÉRE

VÁLASZOLVA

ISMÉT A NÉPFRONT MELLETT SZÁLL SÍKRA

A magyarországi dolgozók, munkások, parasztok, kispolgárság és értelmiségi foglalkozásuk előtt ismereteseek már a francia népfront eredményei, a spanyol népfront hősie harca a fasiszta támadók ellen, a demokratikus köztársaság győzelméért és a demokratikus államok összefogása a Szovjetunióval a békéért.

A magyar dolgozó társadalom minden rétegének sorskérdése a fasizmus és a háború veszélyének leküzdése, a jobb megélhetés és több szabadság kiharcolása. Tehát minden dolgozónak közös érdeke együtt küzdeni a népfrontban a békéért és Magyarország demokratikus átalakításáért.

A magyar uralkodó osztályok természetesen a terror és demagógia minden eszközével igyekeznek megakadályozni a dolgozók közös harcát. A népfrontot a magántulajdon megszüntetésével vádolják és „bolsevista fogásnak” bélyegzik, hogy elriasszák a parasztságot és a városi kispolgárságot a munkásosztállyal való szövetségtől. A valóban demokratikus népfront ellen antibolsevista „nemzeti” összefogás szükségét hirdetik.

A demokrácia és a béke melletti hangok mégis egyre erősödnek. Az utóbbi évek kísérletei a fasiszta diktatúra megvalósítására, megtörték az ország dolgozó népének ellenállásán. A munkásság bérharcaiban és gyűlésein kenyeret, jogot, szabadságot és békét követel. A parasztság és a haladó értelmiség gyűlésein és sajtójában a feudális maradványok megszüntetésének és demokratikus átalakulásnak szükségét hangoztatja.

Mindez azonban nem elégséges a népfront létrejöttéhez, mert a demokratikus erők még ingadozók, határozatlanok és egymástól el vannak szigetelve. Az értelmiség és kispolgárság jelentős része még idegenkedik a munkássággal való együttes harctól; még nem látja, hogy csak a proletárság nagy, szervezett erejével szövetkezve biztosíthatja a maga számára a demokrácia előnyeit. A falu dolgozói sem látják még, hogy a föld demokratikus megosztása, a csendőrruralom megszüntetése csak a városi munkássággal együtt vívott harcban érhető el. Ezt a meglátást, ezeket a tapasztalatokat csak a munkásosztály bátor kezdeményezése és következetes harca adhatja meg.

Hogy áll a népfront kérdése a magyar munkásság soraiban?

A magyar munkásság harc készségét a fasiszta törekvések ellen bizonyítják sorozatos sztrájkjai, bizonyítják például a pécsi, miskolci és szentesi esemé-

nyek.¹ A munkásosztály azonban egyedül nem vívhatja meg győzelmesen ezt a harcot. A szociáldemokrata párt is elismeri, hogy „a fasizmusmal szemben való helytállás és a fasizmus legyőzése csak a polgárság és munkásság együttes harcának eredményeként lehet sikeres”. (Szocializmus, 1937. 1. sz. Mónus Illés cikke.) Ez az együttes harc azonban nem jöhet létre, ha a szociáldemokraták a kezdeményezés és vezetés feladatát a polgárságra hárítják és megelégszenek „az ellenőrzés, a bírálat, a számonkérés munkájával”. Az együttes küzdelem népfrontja csak úgy valósulhat meg, ha a munkásosztály kezdeményezésével, a népfront programjának kitűzésével és a demokratikus erők összefogásával harcba tudja vinni és vezeti a város és falu dolgozóinak harcát a kenyér, a szabadság, a béke közös követeléseirért.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt azonban még ingadozó és határozatlan a népfront kérdésében. Elismeri, hogy „a nyugat-európai államokban a népfront eszmei gondolata jelenti mind a munkásosztály, mind a polgárság összefogását”. (Mónus Illés cikke.) De ugyanakkor sajtójában állandóan támadja a kommunistákat és a Szovjetuniót. Elhallgatja azt a tényt, hogy a népfront harcában mindenütt a kommunisták járnak elől, és hogy a Szovjetunió a béke legerősebb bástyája. Elhallgatja, hogy a francia népfrontban a kommunista és szocialista pártok harci szövetsége volt az a szilárd tömb, mely alapul szolgált a radikálisok kispolgári tömegeivel való szövetséghez. A népfront egyes szociáldemokraták szerint azért nem valósítható meg Magyarországon, mert a parlamentben nincsenek olyan demokratikus pártok, melyekkel szövetségre lehetne lépni. Helytelen ez a felfogás, mert a népfront nem választási pártkombináció vagy parlamenti koalíció. Franciaországban is a munkásosztály akcióegységének megteremtésével és a többi dolgozókkal szövetséges harcban a fasizmus ellen jött létre a népfront. Magyarországon is csak a munkásság szervezett tömegharca gyakorolhat vonzóerőt a városi és falusi dolgozók demokratikus rétegeire. A népfront lényege pedig éppen a munkásság és a városi és falusi dolgozó osztályok együttes tömegharca a fasizmus ellen, a szabadságért és békéért.

A másik téves nézet a „baloldali”, amely szerint a kispolgári pártokkal azért nem lehet szövetségre lépni, mert azok a magántulajdon alapján állnak, a szociáldemokraták pedig a magántulajdon megszüntetéseért harcolnak. A munkásosztály *teljes gazdasági és politikai felszabadítása* valóban csak a termelőeszközök magántulajdonának megszüntetésével érhető el. A kommunista párt azonban nem azt keresi, ami *elválasztja* a munkásosztályt a többi dolgozó rétegektől, hanem azt teszi a népfront programjává, ami *összeköti* a munkásságot az

¹ A pécsi bányavidéken a bányászok sztrájkoltak jogaikért és követeléseik teljesítéséért. A sztrájk eredménytelenül végződött. Miskolcon a szervezett dolgozók visszaverték a nyilasoknak a munkásotthon elleni támadását. Szentesen több szakma dolgozói sztrájkoltak magasabb bérekért.

egész ország dolgozó népével. *Ma* a fasiszmus és a háború veszélye fenyegeti első-sorban a munkásosztályt; *ma* a demokráciáért és békéért folyó harc jelenti a dolgozó nép legjobb védelmét.

A magyar kommunisták soraiban is találkozunk téves nézetekkel a népfront-ról. Ilyen például, hogy Magyarországon sohasem volt demokrácia, s hogy ezért nincsenek Magyarországon demokratikus hagyományok, és gyengék a demokratikus erők. Igaz, hogy a kapitalista Magyarországon nem volt sohasem demokrácia, de Spanyolországban sem volt, és mégis győzött a múlt évi választáson a népfront, és állja kilenc hónap óta hősiez harcát a demokratikus Spanyolországért. Magyarországon jelentékeny demokratikus erők vannak, és csak szétforgácsoltóságuk akadályozza meg érvényesülésüket. De a népfront szervezése éppen ezeknek összefogását, erősítését és kifejlesztését jelenti. Az sem áll, hogy Magyarországon nincsenek demokratikus hagyományok. Nem nyugszik-e mélyen a magyar nép szívében az első magyar demokratikus forradalom, az 1848—1849-es szabadságharc emléke? Elfelejtették-e a magyar dolgozók az 1918 októberi forradalmat? Kitörölhető-e a magyar munkások emlékezetéből a proletárforradalom, a proletárdiktatúra, mely a dolgozók számára a legszélesebb jogokat biztosítja? Nem voltak-e a magyar szellemi élet legjobbjai, legnagyobb költői (Petőfi, Ady) a népi demokrácia szószólói? Nem folytatott-e a magyar munkásosztály fél évszázadon át küzdelmet a demokráciáért, a választójogért?

A magyar dolgozó nép érdekeinek védelme *mà* a demokratikus erők összefogását követeli a kenyérért, földért, szabadságért és békéért folyó harcban. A kommunisták feladata előljárni és minden dolgozó számára megmutatni azt az utat, mely kivezet a fasiszmus fojtogató karmaiból és biztosítja a jobb megélhetést és a békét. Ez az út a népfront útja, mely a proletárság egységének megteremtésével, a munkásosztály és a többi dolgozók szövetségének kovácsolásával vezeti a magyar nép harcát a demokratikus Magyarorszáért.

Dolgozók Lapja, 1937. április. Lehetséges-e népfront Magyarországon?

RÉVAI JÓZSEF KRITIKÁJA MÓNUS ILLÉSNEK A POLGÁRI DEMOKRATIKUS FORRADALOMRÓL ÉS A PROLETARIÁTUS MÁSODRENDŰ SZEREPEÉRŐL VALLOTT NÉZETEIRŐL

A *Gondolat* legutóbbi számában a spanyol népfrentkormány belső helyzetét tárgyaló cikkel¹ próbáltuk bizonyítani Mónus Illéssel szemben,² hogy a spanyol helyzet *nem* a mi „jelszavunk”, hanem az ő álláspontja ellen „szállított tényeket”. Ha most újra visszatérünk erre a tárgyra, nem a pusztá vitatkozás kedvéért tesszük, hanem azoknak az *elvi* kérdéseknek a fontossága miatt, amelyekről a vitában szó van.

Hogy a spanyol forradalom polgári, helyesebben *polgári demokratikus* forradalom — ehhez nem fér kétség. Sose állítottuk az ellenkezőjét. Mónus szerint, ha győz a népfrent Francóék fölött, akkor a polgári állam fog győzni. A spanyol munkásosztálynak a spanyol burzsoáziát kell hatalomra segíteni. Caballero bukása, az anarchista és a trockista erők lefegyverzése — Mónus szerint — máris mutatják, hogy a spanyol köztársaság, burzsoá köztársaság lévén, szembefordul a baloldali elemekkel.

Múltkori számunkban³ azt próbáltuk bizonyítani, hogy Mónus felfogásának logikus következménye az, hogy Miajából a spanyol Cavaignac lesz. Most egy lépéssel még tovább kell mennünk. Ha Mónus felfogása helyes, akkor az folyik belőle, hogy Miajából nem *lesz* spanyol Cavaignac, mert Negrin, Prieto máris azzá *lettek*. Nem veszi észre Mónus, hová vezet az álláspontja?

Ha nem abból az alapvető tényből indulunk ki, hogy a spanyol népfrent vezető osztálya a munkásosztály, hogy a proletariátusnak nem „másodrendű”, hanem elsőrendű a szerepe nemcsak a köztársaság fegyveres védelmében, hanem a köztársaság politikai vezetésében is, akkor természetesen arra az eredményre kell jutni — hogy Prieto és Negrin, a *szocialista* miniszterek, Uribe és Hernandez a *kommunista* miniszterek burzsoá osztályérdekeket szolgáltak a trockista puccsisták elleni fellépésükkel. Mónus álláspontjának logikus következménye, hogy a spanyol munkásság két *marxista* pártja burzsoá politikát folytat, az anarchisták és trockisták pedig a munkásosztály törekvéseit fejezik ki. Szükséges cáfolni ezt a szemmel látható ellentmondást? Mónus, aki *egyrészt*

¹ „Átcsoportosítás a köztársasági Spanyolországban.”

² Szocializmus, 1937. július—augusztus.

³ Gondolat, 1937. 3—4. sz.

— igen helyesen — óva inti a munkásságot, hogy ne vállaljon olyan feladatot, „amelybe bele kell buknia”, azt hirdeti — és ez már nem helyes —, hogy a munkásság a polgárság mögött érje be másodrendű szereppel, *másrészt* a proletár osztálytörökvések hordozóit azokban látja, akik a népfrontot támadják, akik (látszólag) baloldaliabbak, mint a népfront vezető marxista pártjai. Talán az orosz forradalomban is az anarchista bandavezér, Mahno, a baloldali szociálforradalmárok voltak a proletárság képviselői? Az anarchisták és trockisták mellett áll Mónus vagy a marxisták mellett? Caballero politikáját helyesli-e vagy Prietóé és Negrinét? És ha — mint feltesszük — a marxisták mellett áll, ha Prieto és Uribe, a spanyol marxisták politikáját helyesli, akkor vajon azért helyesli-e, mert ez burzsoá politika a proletársággal szemben, vagy pedig azért, mert ez a helyes proletár osztálypolitika a kispolgári anarchizmus, a „baloldali” trockizmus politikájával szemben?

Miben áll szerintünk Mónus alapvető tévedése? Véleményünk szerint két dologban. *Először* abban, hogy szerinte „korunk ma még a polgári forradalmak kora”. *Másodszor* abban, hogy nem veszi figyelembe a polgári forradalmak típusbeli különbségeit.

Hogy korunk a *szocialista* forradalmak kora — ez a II. Internacionálé stuttgarti és bázeli határozatai óta, az imperializmus gazdasági sajátosságainak felfedezése óta, közkinccse a marxista gondolkodásnak. Aki tagadja, hogy a szocialista átalakulás korában élünk, annak cáfolnia kellene, hogy monopolkapitalizmus van, hogy a monopoltőke gátjává lett a gazdasági és technikai haladásnak. Aki szerint a mai kor a polgári forradalmak kora, annak nemcsak meg kellene cáfolnia a marxista tudomány valamennyi eredményét 1905 óta, hanem bizonyítania kellene azt is, hogy a burzsoázia mint osztály a haladás képviselője, és hogy az 1917-es orosz forradalom polgári forradalom volt. Nem hisszük, hogy Mónus Illés Hilferdinggel, a „Finanzkapital” írójával, Kautskyval, a „Weg zur Macht” írójával szemben erre a reménytelen feladatra vállalkozzék. Csak végig kell nézni a világon. Vajon abban a tényben is, hogy a fasiszmus anti-kapitalista köntösben lép fel, hogy a tömegeknek új társadalmi rendet ígér, nem az jut-e kifejezésre, hogy a néptömegek érzik, hogy a kapitalizmus világtörténelmi értelemben végét járja? Igaz, a fasiszmus uralomra jutása fejlett kapitalista országokban a proletariátust újból az elé a helyzet elé állította, hogy a fasiszmussal szemben demokratikus népjogokért kell küzdenie. De ezzel vajon *polgárivá* lett pl. az eljövendő német forradalom? A fasiszmus *gyökereinek* kiirtása érdekében nem kell-e majd a kapitalista gazdasági rendbe is mélyen beletenyőlni, Thyssen és Krupp gazdasági hatalmát elvenni, a szocializmus felé vezető *átmenet* lépéseit megtenni? És az a népköztársaság, mely a nemzeti szocialista diktatúra helyére lép, és amelyben a döntő szó a munkásosztályé lesz, egyszerűen „polgári” állam lesz-e csak azért, mert kormányában a haladó kispolgárság és polgárság képviselői is helyet foglalnak majd? Szocialista

munkásállam sem lesz még a szó „tisztá” értelmében, de hogy még kevésbé lesz „tisztá” polgári állam a szó weimari vagy angol, francia, amerikai értelemben — az bizonyos. És az is bizonyos, hogy ez a német népköztársaság a kapitalizmusnak szocializmus által való felváltásának világtörténelmi útvonalán lesz átmeneti stáció, nem pedig a kapitalizmus további nyugodt fejlődésének és virágzásának útvonalán.

A mi korunk a szocialista átalakulás kora, de ezen világtörténelmi folyamaton belül persze lezajlanak polgári demokratikus forradalmak is. De azért nem tehető fel a kérdés úgy, hogy *vagy* szocialista, *vagy* polgári forradalmak kora ez a mi korunk. Vérszegény sematizmus volna ez. De vérszegény sematizmus az is, ha a polgári forradalmakat mind egy fazékba dobjuk. Polgári forradalom — polgári forradalom. A burzsoázia vezet, a munkásosztály szerepe „másodrendű”. A polgári forradalom „természete és szokásos lefolyása” mindig egyforma. Marxnak más volt a véleménye. Ő megkülönböztette a polgári forradalmak 1789-es és 1848-as típusát, a plebejus népforradalmakat a burzsoá árulás forradalmaitól. Marx és Engels 1848-ban azért harcoltak, hogy a német polgári forradalomból demokratikus népforradalom — mint ahogy ők mondták — „szociálrepublikánus” forradalom legyen. 1905-ben a cári Oroszországban arról folyt a vita az orosz szociáldemokrácia soraiban, hogy a *polgári* forradalomban a munkásosztály a forradalmi demokratikus polgársággal, vagyis lényegében a parasztsággal vagy a mérsékelt liberális burzsoáziával szövetkezzen-e. Más szóval: parasztsággal-e vagy a burzsoáziával? *Milyen* polgári forradalom a spanyol? Ez a vitakérdés! Mérsékelt burzsoá forradalom-e vagy radikális népforradalom? Ha mérsékelt burzsoá forradalom (és ha igaza van Mónus Illésnek, hogy polgári forradalom *csak* ilyen lehet), akkor a vezető osztálya a burzsoázia, és a proletárság vagy egyszerűen támogatja a burzsoáziát („másodrendű szerep”), vagy forradalmi ellenzékbe megy ellene. Akkor Miaja: Cavaignac, Prieto: Louis Blanc, Caballero: Blanqui. Vagy: a spanyol népforradalom demokratikus népforradalom, és akkor a proletárság a vezető osztálya, és ha már összehasonlítunk: a népfrentkormány nem az 1848-as burzsoá kormányokhoz hasonló, hanem a jakobinus Jóléti Bizottmányhoz, azzal a különbséggel, hogy a francia forradalom forradalmi kispolgárságának szerepét ma a népfrent, élén a spanyol munkásosztállyal és annak marxista pártjaival tölti be. A XX. század polgári forradalmainak persze nem feltétlenül a munkásság a vezetője. Kemál Törökországában a polgári forradalom még a nagy francia polgári forradalomnál is kezdetlegesebb típusú volt, ott még a burzsoázia vezető szerepéről is csak fenn tartással lehet beszélni. Arábiában sem a munkásság áll a nemzeti forradalom élén. De hogy Spanyolországban a munkásosztály áll a polgári demokratikus forradalom élén — ez már el van döntve. A spanyol munkásság nem vállal „történelmi feladatán túl olyan feladatot, melybe bele kell buknia”, mert a spanyol marxisták épp Caballeróval, az anarchistákkal és a trockistákkal szemben

tartanak ki amellett, hogy a spanyol forradalom polgári demokratikus forradalom. De emellett a spanyol munkásság nem éri be „másodrendű szereppel”, a közönséges burzsoá állam kiharcolásával, a gesztenye kikaparásával a burzsoázia számára. Újfajta köztársaságot épít, amely nem szocialista, de nem is közönséges polgári köztársaság. Ez az újfajta köztársaság nem „vágyálom”, hanem *tény*. A spanyol munkásságot persze érhetik csalódások. Hiszen lehetségesnek elvégre minden lehetséges. De hogy a spanyol népköztársaság átalakuljon burzsoá köztársasággá, ez csak elvont elmélet lehetősége, a tények mások. Mert, ha a spanyol munkásságot vereség éri, akkor nem a burzsoá köztársaság fogja legyőzni a népköztársaságot, hanem a fasizmus. Nem a burzsoá köztársaság és a népköztársaság állnak egymással szemben Spanyolországban, hanem a fasizmus és a népköztársaság. A népköztársaság, melyet Mónus „vágyálomnak” tart, eleven valóság, az a burzsoá köztársaság, melyet eleven valóságnak tart, álom. (Feltesszük, hogy nem vágyálom, hanem „Angsttraum”).

Alig kell hangsúlyozni, hogy nemcsak akadémikus vitát folytatunk Mónussal a messzi Spanyolországról. A proletárpolitika egész irányát eldöntő alapvető elvi kérdéséről van szó. „Másodrendű” szerep-e a munkásosztályé, vagy élenjáró; burzsoá uralom, vagy a dolgozó néposztályok uralma legyen-e a cél a fasizmus elleni harcban; a kapitalizmus hosszan tartó szilárdságából induljon-e ki a munkásság a maga céljainak kitűzésénél, vagy abból, hogy a világ döntő országaiban megérett az idő a szocializmusra — de te fabula narratur! Rólunk is szól a mese.

[Révai József]

Gondolat, 1937. szeptember—október. 319—322. old. Polgári forradalmak kora.

13

1937. október

A KMP A LEGITIMISTÁK KÖRMENDI GYŰLÉSÉRŐL ÉS AZ ANTIFASISZTA ÖSSZEFOGÁS MAGYARORSZÁGI FELTÉTELEIRŐL

I. Sigray Antal gróf október 10-i körmendi beszámológyűlése

a polgári ellenzék összefogásának bejelentése volt. Kereszténypártiak és liberálisok, legitimisták és független kisgazdapártiak hirdették, hogy össze kell fogniuk közös harcra. Közös harcra két nagy célt:

a nyilas veszély, a parancsuralom veszélye ellen és

a legitimizmus, vagyis a Habsburg-királyság restaurálása, Habsburg Ottó trónraültetése érdekében. Szerintük a két cél szorosan összefügg, mert — mondják — csak a királyság visszaállítása jelent feltétlen biztosítékot a fasiszta diktatúra ellen.

A körmendi összefogás a fasiszta parancsuralom ellen irányul, és programjának ezt a részét örömmel vehetjük tudomásul. A fasizmus elleni harc valamenynyünknek, az egész magyar népnek legfontosabb érdeke, és ahhoz, hogy ez a harc eredményes legyen, szükség van a fasisztaellenes erők mennél szélesebb összefogására.

Másképp állunk a program második részével. Ha a fasizmus elleni harc zászlajára a Habsburg-királyság restaurálásának jelszavát írják, ezzel nem összefogják, hanem megbontják a fasiszta diktatúra ellen felsorakoztatható erőket, nem szélesítik és erősítik, hanem szűkítik és gyengítik a fasizmus elleni tábor.

A körmendi összefogás — és ez az örvendetes benne — megmutatta, hogy a polgári ellenzék is felismerte a fenyegető veszély súlyosságát, és harcolni akar a nyilas parancsuralom ellen. De az összefogás legitimista jellege komoly veszélyt is jelent a fasiszta diktatúra elleni harc szempontjából. Rá kell mutatnunk erre a veszélyre, és meg kell mutatnunk a fasizmus elleni eredményes harc útját!

II. A körmendi összefogás és a fasizmus elleni harc

Mi indította a polgári ellenzéket a körmendi összefogásra?

A magyarországi fasiszta veszély megnövekedése. Az, hogy a Darányi-kormány egyre leplezetlenebbül pártfogolja a fasiszták szervezkedését. Az, hogy gyanúsan gyakoriakká váltak a német és olasz vezető embereknek budapesti és magyar minisztereknek német- és olaszországi látogatásai. Az, hogy Horthy kormányzó mind nyíltabban jelenik meg a fasiszták fő védnökeként. Az, hogy a nemzetközi ellentétek kiélesedtek, és a fasiszta nagyhatalmak Magyarországot teljesen és végleg a Berlin—Róma-tengelyhez akarják láncolni.

Az uralkodó rétegek a fasizmussal szemben nem egységesek, egy részük támogatja, más részük ellenzi azt. A burzsoáziának ez a kétféle magatartása visszatükröződik, és feltalálható a polgári pártokban is. A fasiszta diktatúrának vannak hívei az egységes pártban és egyes ellenzéki pártok soraiban is, de mind-ezeknek a pártoknak többsége szemben áll a fasizmussal.

A burzsoázia egy része azért híve a fasizmusnak, mert tudja, hogy a fasizmus a dolgozók teljes elnyomottságát és kiszolgáltatottságát jelenti. A fasizmus ezért nagyobb kizsákmányolást is jelent, vagyis magasabb profitokat a burzsoázia számára. Azonban a burzsoáziának viszonylag széles rétegei többé-kevésbé tisztában vannak azzal is, hogy a fasizmus kegyetlen, de nem szilárd uralom.

Tudják, hogy mennél kegyetlenebb az elnyomás, annál nagyobb az elkeseredés, és félnek ennek az elkeseredésnek kirobbanásától. Biztosabbnak találják az osztályuralom eddigi, kipróbált módszerét, melyről azt hiszik, hogy Magyarországon még soká fenntartható. Félnék egyúttal a fasiszta demagógia lázító hatásától, vagyis attól, hogy a náci demagógia az éhezésre ítélt milliós néptömegek közt olyan tüzet gyújt, amelyet azután a fasiszta diktatúra sem tud eloltani. Az uralkodó rétegek nagy része visszariad a nácik egyház- és vallásellenes fellépésétől. A burzsoázia világosabban ítélő tagjai aggodalommal látják, hogy ha a Berlin—Róma-tengelynek sikerül Magyarországot teljesen magához láncolnia, akkor Magyarország a legközelebbi háborúban megint a vesztesek között lesz. Hozzájárul mindezekhez, hogy a fasizmus a burzsoázia nagy részét kizárja a politikai uralomból, és ezzel a profitokban való részesedését némileg bizonytalanná teszi.

Mindez megmagyarázza, miért vannak a magyar burzsoázián belül komoly ellentétek a fasizmus kérdésében, miért van az, hogy az uralkodó rétegek részben ellene vannak a fasizmusnak. Ugyanakkor a fasizmus kérdésében egymással szemben álló rétegeknek közös érdekeik is vannak a dolgozókkal szemben. A fasisztaellenes rétegek részben hajlandók a dolgozóknak bizonyos engedelményeket tenni, de mindnyájan ellene vannak annak, hogy a dolgozóknak ne csak látszólag, hanem valóban beleszólásuk legyen sorsuk, az ország sorsának intézésébe. Vannak közöttük, akik a demokratikus jogok kiterjesztése mellett szállnak síkra, de mindnyájan ellene vannak a szabadságjogok komoly, mélyreható kiterjesztésének, ellene vannak Magyarország demokratikus átalakításának.

A burzsoáziának fasizmusellenes, de egyúttal demokráciaellenes rétegei voltak a hangadók a körmendi összefogáson. Mégpedig olyan rétegek, amelyek az utóbbi években némileg háttérbe és ezért ellenzékbe szorultak a politikában: a nagybirtokos arisztokrácia, az ugyancsak nagybirtokos katolikus papság és a városi, nagyrészt zsidó középburzsoázia.

Ez egyúttal a magyarázata annak, hogy Körmenten a Habsburg-restauráció jegyében fogtak össze a fasizmus ellen. Mit állítottak szembe Körmenten a fasizmussal? Azt a mai vagy még inkább tegnapi rendet, amit szerintünk a Habsburg- királynak biztosítania kell, elsősorban a nagybirtokos arisztokrácia és a katolikus főpapság uralmát.

Ez a rend azonban a magyar nép túlnyomó többségének, a dolgozók millióinak nem kell.

Innen ered a körmendi összefogás fő veszélye: hogy olyan célt állít szembe a fasizmussal, amelyért a dolgozók nem hajlandók harcolni, sőt amely a dolgozók nagy része előtt gyűlöletes.

A körmendi gyűlés résztvevői úgy igyekeztek ez ellen a veszély ellen védekezni, hogy kijelentették, hogy a visszaállítandó Habsburg királyság „népi” lesz és „szociális”, sőt „demokratikus”. De elhihetjük-e ezt nekik?

Habsburg Ottó nemrég kijelentette osztrák híveinek, hogy a rendi Ausztria híve. Habsburg Ottó nemrég őszinte rokonszenvéről biztosította Franco tábornokot, a spanyol nép gyilkosát, aki el akarja tiporni a spanyol nép szabadságát. Habsburg Ottó tehát nem jelent demokráciát. De nem is kellene a körmendi gyűlés résztvevőinek Habsburg Ottó, ha tényleg demokráciát jelentene. Hiszen azok voltak Körmenden, akik nem védték a munkásság szervezeteit sem Gömbös, sem Darányi ellen soha, egy szóval sem. Azok, akik tegnap egyhangúlag elfogadták a kormányzói jogkör kiterjesztését, a demokrácia elveinek ezt az arculcsapását. Azok, akiknek nagy része holnap el fogja fogadni a felsőház jogkörének kiterjesztését, ezt az újabb merényletet a demokrácia ellen. És akik észre sem vették, hogy a demokráciával szemben elkövetett árulásaiak akaratauk ellenére is a fasiszmusnak tett szolgálatok voltak, annak hadállásait erősítették.

A körmendi összefogás résztvevői azt hirdették, hogy a Habsburg-királyság restaurálása a fasiszmus elleni igazi és egyetlen biztosíték. Ez az állítás azonban nem igaz. Gondoljuk csak meg: Mussolini fasiszta diktatúrája nem egy úgynevezett alkotmányos királyságban jutott-e uralomra? A görög király nem maga segítette-e uralomra Metaxas fasiszta diktatúráját? A román királyról nem köz tudomású-e, hogy a román fasiszták fő pártfogója, és szívesen uralomra segítené őket?

A királyság tehát nemcsak hogy nem az egyetlen biztosíték, hanem egyáltalán nem biztosíték a fasiszmus ellen.

Körmenden arról is beszéltek, hogy a magyarság történelmi múltja, nemzeti hagyományai mint egyetlen lehetőséget írják elő számunkra Habsburg Ottó trónraültetését.

A valóságban egész történelmi múltunk, minden nemzeti hagyományunk tiltakozik ez ellen.

Milyen volt a Habsburgok viszonya a magyarsághoz századokon keresztül?

Nevükhöz fűződik hazánkban már kezdetben a vallásüldözések legszomorúbb korszaka, jó magyarok száműzetése és kiirtása. Nevükhöz fűződik a magyar nemzet szabadságának kegyetlen elnyomása, *Wesselényiék* kivégeztetése, *Caraffa* vérengzése.

A hazáért és szabadságért küzdöttek ellenük *Thököly Imre* és *Rákóczi Ferenc* hadai. Áruló főurak segítségével győzedelmeskedtek a Habsburgok, és német gyarmattá lettünk. Megakadályozták fejlődésünket az osztrák örökös tartományok javára. Olcsón kellett szállítanunk élelmiszereket és drágán megvásárolni az ő iparcikkeiket. Szegénységre, szolgaságra, elmaradottságra, kulturátlanságra kárhoztattak. A szabadságot hirdető *Martinovicsot* és társait vérpadra küldték. Azt akarták, hogy elfelejtsük nyelvünket, ki akarták törölni a magyar nemzetet a történelemből.

Ellenük küzdöttünk a hazáért és szabadságért 1848—1849 dicső harcaiban. Ekkor Európa zsandárjával, a zsarnoki orosz önkényuralommal szövetkeztek

ellenünk. Újra akadtak áruló főurak, ezek most az orosz cári csapatokat vezették országunkba, és óriási túlerő fojtotta vérbe nemzeti szabadságharcunkat. Utána bitóra küldték az aradi tizenhármakat és halomra gyilkolták népünk legjobbjait.

Azután a német imperializmussal kötöttek végzetes szövetséget és ennek eredményeképp belekényszerítettek bennünket a szörnyű világháborúba, melyben nem nyerhettünk semmit, de veszíteniünk kellett nagyon sokat!

Ezt tanítják nemzeti hagyományaink a Habsburgokról. Ezért gyűlöletesek a Habsburgok a magyar nép nagy részének szemében.

A körmendi jelszó, a Habsburg-királyság restaurálásának jelszava tehát alkalmas arra, hogy a fasisztaellenes táborat megbontsa és erejét gyengítse. Ezzel Körmend akaratlanul a fasiszták malmára hajtotta a vizet.

Körmend egyúttal azt a veszélyt jelenti, hogy a parasztság széles demokratikus tömegeit, saját érdekeik ellenére antidemokratikus célok szolgálatába állítják. Mert bár a hangadók a reakciós uralkodó osztályok voltak, Körmenden *nemcsak* a reakciós uralkodó osztályok képviselői voltak jelen.

Gróf Sigray a nagybirtokos hercegeket, grófokat és bárókat, gróf Zichy a katolikus klérust, a papi tíz- és ötvenezer holdakat, Rassay a városi burzsoáziát képviselte. De nekik, a grófok, püspökök és gyárosok képviselőinek, Eckhardt a parasztság tömegei nevében nyújtott kezet.

Eckhardt ezzel a fellépésével szembefordult a parasztság demokratikusérzésű tömegeivel. Igaz, hogy Eckhardt, mint a kiscgazdapárt vezére, kezdettől fogva éppen arra törekedett, hogy pártja segítségével biztosítsa a burzsoázia vezetését a parasztság tömegeivel szemben. Eckhardt fellépése nem képviseli a parasztság érdekeit. A fasiszmus elleni harc vezetését nem szabad alárendelni a fasisztaellenes burzsoá rétegek ingadozásainak és megalkuvásának. A burzsoázia egy részének fasiszmus elleni állásfoglalása kétségtől növelheti a fasiszmus elleni tábor erejét, de csak akkor, ha a demokrácia erőinek sikerül megbénítani, leküzdeni a velük, a fasiszmus ellen egy táborban álló burzsoá rétegek meghátrálásra és alkudozásra irányuló törekvéseit.

Ha a parasztság vagy annak többsége magáévá tenné a körmendi jelszót, az azt jelentené, hogy a parasztság maga hajtja fejét a Habsburg-igába, a parasztság tömegei elvesznek a demokráciáért folyó harc számára, és a reakció támaszává válnak. Ugyanakkor a kiábrándultak részben visszavonulnának a küzdelemtől, részben pedig éppen a nyilasoknál keresnének segítséget, azok táborát erősítenék... Ez a harmadik nagy veszély, amit a körmendi állásfoglalás a fasiszmus elleni harc szempontjából jelent.

A körmendi jelszó, a Habsburg-királyság visszaállításának jelszava tehát megbontja az ország fasisztaellenes erőinek táborát, akadályozza a munkásság és parasztság, a demokrácia e két nagy éltető és fenntartó erejének egymásra találását, előmozdítja a fasiszta demagógia sikerét. De ez a jelszó még más ve-

szélyt is rejt magában. A demokratikus Magyarország hívei békés és barátságos jó viszonyt akarnak teremteni az országot körülvevő államokkal. A Berlin—Róma-tengelynek és a magyar nyilasoknak háborús politikájával, a véres revízióval szemben, mely fegyverrel akarja megtámadni Csehszlovákiát — mi a dunai népek egyenlő, demokratikus jogokon nyugvó és békét biztosító együttműködést követeljük. Csehszlovák, román és jugoszláv szomszédaink azonban létérdekeiket látják fenyegetve a Habsburg-királyság visszaállításával. Éppen ezért fegyverrel is készek ellene védekezni. A restauráció akadályja volna a dunai népek együttműködésének, és háborúba sodorhatná Magyarországot. Ezért a restauráció jelszavát el kell vetniök a béke őszinte híveinek is.

III. A fasiszmus veszélye

A fasiszta demagógia a magyar nép nyomorára és éhségére spekulál. A fasiszta demagógia arra épít, hogy a magyar dolgozók újból szorongó szívvel várják a telet, mert azt megint rossz lakásban, szakadt ruhával, kevés élelemmel és még kevesebb tüzelővel kell átvészelnőik. A fasiszta demagógia abból akar tőkét kovácsolni, hogy míg a földbirtokosok, gyárosok és bankárok már el is felejtették a válságot, addig a földnélkülieknek, nincsteleneknek, a város és falu robotolójának, a szegényparasztoknak és kisembereknek sorsa egyre rosszabbodik.

A fasiszta demagógia azt ígéri, hogy a náci diktatúra földet ad majd a parasztnak, munkát és jó fizetést a prolinak, hogy véget vet a közéleti korrupciónak, és kenyeret ad az éhezőknek. A fasiszták mindent megígérnek, hogy megszédítsek a tömegeket és azok vállán felállítsák diktatúrájukat, amely azután minden eddiginél ezerszer nagyobb mértékben kizsákmányolja, elnyomja és véres háború vágóhídjára hajtja a dolgozókat.

Azt kérdezhetik tőlünk: honnan tudjuk, hogy a fasiszta diktatúra, ha uralomra jutna, az ellenkezőjét csinálná mindannak, amit hirdet?

Erre azt válaszoljuk: nézzetek körül! Nézzétek meg, mit csinált a fasiszmus ott, ahol már uralomra jutott! Nézzétek meg, kik akarják nálunk a fasiszta diktatúrát megvalósítani! Nézzétek meg, milyen módszerekkel és eszközökkel készítik elő a fasiszta diktatúrát!

Németországban és Olaszországban a fasiszmus a munkásságnak és a társadalom egyéb dolgozó osztályainak minden szervezetét lerombolta. Kényszerkedvre kizsákmányolták a dolgozókat a nagytőke és nagybirtok profitéhségének. Szabadságjogaik utolsó foszlányaitól is megfosztották őket, a fasiszmus ellen mukkanniok sem szabad. Tehetetlenül állnak szemben fasiszta uraik politikájával, mely a nagyobb profitok kedvéért vérüket áldozta Abesszíniában és áldozza most Spanyolországban, támogatja a japán fasiszmus irtóháborúját a nemzeti függetlenségét és szabadságát önfeláldozó hősiességgel védő kínai nép

ellen, mialatt lázas uszítással, fegyverkezéssel és minden eszköz igénybevételével készíti elő és szervezi az előzőnél sokkal rémesebb új világháborút.

Ezt akarják nálunk is megvalósítani a fasiszta diktatúra hívei. Nézzük meg közelebbről a magyar fasiszták táborát!

Ott vannak a leghangosabbak közt a nyilas grófok: Festetich Sándorok és Domokosok, Pálffy-Daunok, Károlyi Viktorok és Imrék. Tízezer holdak urai, a nép legveszélyesebb ellenségei. Ők akarnának földet osztani? Nevetséges feltevés! Soha életükben a legkisebb áldozatot sem hozták, egyetlen lépést sem tettek a nép érdekében. Rossz gazdálkodásuk következtében zilálttá vált anyagi viszonyaik rendezését, politikai hatalmuk megszilárdítását várják a diktatúrától.

Ott vannak Mecsér és társai, a mezőgazdasági kartellek, egykezek vezetői és hívei. Ezek mint nácik már eddig is a legnagyobbüzleteket csinálták.

A vágott sertés, ló, kukorica és más cikkek kivitelét kormányintézkedések segítségével Németország felé irányították, és ezt a kivitelt ők egyedül bonyolítják le. Pompás hasznokat vágnak zsebre, de mi hasznot juttattak a népnek, a dolgozók nagy tömegeinek? Azt, hogy a húsért, kukoricáért kaptunk cserébe nagy tömeg szájharmonikát, töltőtollat és fényképezőgépet, ami senkinek sem kellett; azt, hogy teát, kávé és más cikkeket kénytelenek voltunk Németországon keresztül rosszabb minőségben és drágábban megvásárolni, mint különben tehettük volna; azt, hogy mértéktelenül megdrágult nálunk a hús, és egyre kevesebbet, egyre ritkábban ehetünk. Ez Mecsérék „népi” politikája!

Mecsérék azonban nemcsak egypár embert jelentenek. Mögöttük ott áll a középbirtokosság és a zsirosparasztság egy része, mely ugyancsak érdekelt a mezőgazdasági cikkek németországi kivitelében. Ott vannak mögöttük szövetségestársaik azokban a nagybankokban és nagy iparvállalatokban, melyek kéz a kézben dolgoznak a nagy német monopóliumokkal. Talán ezek a magyar nép jólétének bajnokai: a falusi szegénységet kiuzsorázó középbirtokosok és zsirosparasztok és az egész országot kizsákmányoló kartellbárók?

Ott látjuk a fasiszma hívei közt a közigazgatás néptipró kiskirályait, akiknek olyan kiváló díszpéldánya vitéz Endre László, a gödöllői főszolgabíró. Parasztgyűlöletüknél talán csak munkásgyűlöletük nagyobb. Ezek emelnék jobb sorba a népet? Hiszen világéletükben a nép nyakán basáskodtak, és azon örködtek, hogy a nép minden megmozdulását, mely nagyobb darab kenyér megszerzésére irányult, véres erőszakkal nyomják el.

A fasisztáknak számos hívük van a hadsereg tisztikarában, és nem titok, hogy a hadsereg legfőbb parancsnoka, Horthy Miklós kormányzó maga is pártfogolja őket. Ezekről várjon talán a dolgozóknak kedvező politikát a magyar nép? Az ellenforradalom véres kezű hóhéraitól, akik a legállatibb kegyetlenséggel léptek fel a nép ellen, hogy az urak hatalmát újra megszilárdítsák?!

Közigazgatás, hadsereg és burzsoázia soraiból egyaránt ott vannak a fasisz-

mus táborában azok, akik vagy azért, hogy maguknak és fiaiknak új és jobb állásokat biztosítsanak, vagy azért, hogy új területeket, nyersanyagokat zsákmányolhassanak, profitjukat növeljék, az erőszakos, véres revíziót akarják, a mielőbbi új világháborút.

Ez az egész fasiszta tábor a nép esküdt ellenségeiből áll, az uralkodó rétegek legsötétebb, legreakciósabb elemeiből. Olyanokból, akik, hogy hatalmukat gyarapítsák, vágóhídra akarják terelni a magyar népet. A világbéke leggonoszabb ellenségeivel, a német és olasz fasizmussal szövetségbe és Trianon revíziójának jelszavával akarják megtámadni Csehszlovákiát és Európa más békés nemzeteit.

A Darányi-kormány csendőrökkel lövetett a pusztá megélhetésükért küzdő pécsi bányászokra, és az egyre emelkedő búzaárak mellett is biztosította a nagybirtokosok számára a filléres mezőgazdasági napszámbéreket. A Darányi-kormány rendőr- és csendőrkopóinak ezreit uszítja a városi és falusi dolgozók ellen, ha azok csak kísérletet is tesznek a szervezkedésre, és ugyanez a Darányi-kormány nemcsak eltűri, de támogatja is a nyilasok terjeszkedését országszerte, és a füle botját sem mozgatja meg a legféktelenebb nyilas demagógiára sem. Miért kedvez a kormány ilyen tüntető módon a fasiszta diktatúra híveinek? Mert tudja, hogy a fasizmus csak szavakban tőke- és nagybirtokellenes, a fasiszta diktatúra azonban a nagybirtok és nagytőke kiszolgálója.

A Hitler-fasizmus uralomra tör az egész Duna-völgyben. A náci tankönyvek Magyarország nagy részét német területnek tüntetik fel. A Magyarországot elözönlő náci agitátorok a sváb falvak népe előtt arról beszélnek, hogy Hitler rövidesen fel fogja őket „szabadítani”. Miért támogatja Hitler a magyar fasisztákat röpiratok százazezeivel és márkák millióival, miért irányítja, központosítja szervezkedésüket? Mert tudja, hogy a magyar fasiszták őt szolgálják, s ha uralomra jutnak, a magyar népre az a dicső feladat vár, hogy ágyútöltelék legyen Hitler érdekében.

A náciak igazi céljait leleplezik eszközeik is. A dolgozók érdekeinek védelmét hirdetik, de féktelen dühvel támadják a dolgozók szervezeteit. Pedig ezeknek egyetlen hivatásuk, hogy a dolgozókat védjék, harcaikat támogassák, életszínvonalukat emeljék, részükre nagyobb szabadságot vívjanak ki. A dolgozók legöntudatosabb és legszervezettebb része a munkásság, és éppen a munkásság szervezetei ellen irányul elsősorban a nyilasok támadása, azok lerombolására törnek a terror és provokáció minden eszközével.

Bármit hirdetnek is a fasiszták — támogatóik és szövetségeseik, módszereik és eszközeik megmutatják, hogy kik ők valójában, leleplezik őket mint a munkásságnak és a dolgozók többi osztályainak leggonoszabb ellenségeit. Céljuk: teljesen béklyóba verni a népet, kiszolgáltatni a népet a nagybirtok és nagytőke profitéhségének, hozzákötni a népet Hitler és Mussolini harci szekéréhez.

A magyar népnek nem kell a parancsuralom, mely az eddiginél is nagyobb nyomort, az eddiginél is kegyetlenebb elnyomást és háborút jelent számára.

A magyar nép azonban már mai nyomora mellett is fokozatosan pusztul és süllyed, a magyar nép már ma is meg van fosztva szabadságától, és már a ma uralkodó rétegek politikája is a háború előkészítését szolgálja.

A magyar nép nagyobb darab kenyeret, szabadságot és békét akar.

A magyar nép — ez a dolgozók sokmilliós tömege, elsősorban a parasztság túlnyomó része, a munkásság és melléjük a városi kispolgárság és az értelmiségi rétegek nagy része. Mindezeknek az osztályoknak és rétegeknek ma napiranden levő legfontosabb követelései közösek.

Nem szenvedünk-e valamennyien az alacsony bérektől és a nyomortól, munkanélküliségtől, a munkaalkalmak bizonytalanságától és az öregségünkre fenyegető inségtől? Nem nyomnak-e mindnyájunkat a súlyos adók, nem mindnyájunk érdekét sérti-e azok igazságtalan, a gazdagoknak kedvező elosztása? Nem sújt-e valamennyiünket a kartellek árdiktatúrája, a pénz- és áruuzsora? Nem nyögünk-e mind a rendőr- és csendőrcsizmák taposása, a hatóságok basáskodása alatt? Nem egyformán véreznénk és kínlódnánk-e a legközelebbi szörnyű háborúban?

Együtt szenvedünk mindnyájan ugyanazoktól a bajoktól, együtt is kell küzdenünk mindnyájunknak ugyanazon bajok ellen.

Ha Magyarország demokratikus átalakulását kiharcoljuk, nekünk, dolgozóknak döntő beleszólásunk lesz az ország ügyeinek intézésébe. Védekezhetünk a tőke támadásával szemben, véget vethetünk a hatóságok önkényének. Nagyobb kenyeret vívhatunk ki magunknak, szabadabbak leszünk, és biztosíthatjuk a béke fenntartását.

Mindnyájunk érdeke a nagybirtok felosztása a parasztság között. A nagybirtok uralmát csak úgy lehet megtörni, ha megszüntetjük a nagybirtokot. Ez Magyarország demokratikus átalakulásának fontos része.

Mindnyájunk érdeke a bankok és kartellek diktatúrájának letörése.

Mindnyájunk érdeke a gondoskodás a munkanélküliekről és aggokról.

Mindnyájunk érdeke az adók igazságosabb, elsősorban a gazdagokat terhelő elosztása.

Mindnyájunk érdeke egészséges lakásviszonyok, kedvező munkafeltételek megteremtése az ország egész népe számára.

Mindnyájunk érdeke, hogy a kultúra, művészet, tudomány, irodalom a magyar nép közkincsévé váljon, hogy a tanítás közép- és felsőfokon is ingyenes legyen.

Magyarország demokratikus átalakulása mindezt jelenti, és mindezzel kap-

csolatban és mindennek következményeképp a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának hatalmas emelését.

Hogy mindezt megvalósítsuk, demokratikus reformokra van szükség, amelyek még nem jelentik Magyarország demokratikus átalakítását, de az első lépést e felé a cél felé. Ezért érdeke mindnyájunknak, munkásnak, parasztnak, kisembernek és értelmiségbelinek a demokratikus szabadságjogok biztosítása: általános, egyenlő, titkos választójog, a sajtó, a gyülekezés és egyesülés szabadsága, a dolgozó parasztság érdekét szolgáló új földreform. Minden olyan törekvést, amely ezeknek a követeléseknek, vagy akár csak egy részüknek megvalósítására irányul, be kell soroznunk közös nagy küzdelmünkbe.

Íme néhány életbevágóan fontos, közös követelés, mely megmutatja, hogy Magyarország dolgozóinak ma egy táborban a helye: a demokrácia táborában.

Ha összefogunk, az ország túlnyomóan nagy többsége vagyunk. Közös harcunk biztosítaná a demokrácia győzelmét. Ez a harc egyúttal végérvényesen visszaverné a fasiszmus támadását, megsemmisítő csapást mérne a diktatúra magyarországi szószólóira és szállásosinálóira.

Össze kell tehát fognunk, el kell távolítanunk az útból közös harcunk akadályait.

Melyek ezek az akadályok?

Itt vannak először is azok a súlyos politikai különbségek, melyek a munkásosztály sorait két táborra bontották. Mi, kommunisták, azt hirdetjük, hogy *a fasiszmus elleni harc, a demokráciáért folytatott harc parancsolólag követeli a munkásság egységének helyreállítását.* Szociáldemokrata munkástársainkkal együtt védjük a munkásság legális szervezeteit, a szociáldemokrata pártot is, a fasiszmus támadásaival szemben. Örömmel látjuk, hogy szociáldemokrata és kommunista munkások ma már sok helyen vállvetve harcolnak a munkásosztály érdekeiért.

A munkásság egységének alapja természetesen csak a közös érdekekért folyó közös harc lehet. A szociáldemokrata párt vezetőinek sokszor helytelen politikája azonban a burzsoázia érdekeinek akarja alárendelni a munkásság politikáját. Vannak olyan szociáldemokrata vezérek is, akik a fasiszmus elleni és a béke fenntartásáért folyó harcot összeegyeztethetőnek tartják a nemzetközi fasiszmus legnagyobb ellenségének a béke legszilárdabb őrének, a dolgozók igazi hazájának, a Szovjetuniónak állandó rágalmozásával és támadásával. Ez a politika káros a munkásságra nézve, és ezért az ellene folyó harc egyúttal harc a munkásosztály egységéért.

A dolgozók demokratikus összefogásának másik komoly akadályja, hogy a parasztság többsége ma még nincs bizalommal a munkássághoz. A parasztság még nem győződött meg róla, hogy legfontosabb érdekei közösek a munkássággal, és még nem is látja a munkásságban a demokratikus Magyarország előharcosát.

Kétségtelen, hogy a bizalomnak ebben a hiányában nagy része van a munkásság vezetői által a múltban elkövetett hibáknak. A proletárdiktatúra alatt a parasztság hiába várta a munkásságtól jogos igényei kielégítését. A szociáldemokrácia politikája a demokrácia kivívását a polgárság feladatának fogta fel, a parasztság vezetését a polgárságnak engedte át, és ezzel akadályozta a parasztság és munkásság harcának egybefogását. Mi, kommunisták pedig, a proletárdiktatúra megvalósításának feladatára függesztve szemünket, nem értettük meg a demokratikus követelések fontosságát. Elfeledkeztünk arról, hogy Lenin arra tanít:

„Alapvető hiba lenne azt gondolni, hogy a demokráciáért folytatott harc elvonhatja a proletárságot a szocialista forradalomtól, vagy elfedné, beárnyékolná azt. Ellenkezőleg, mint ahogy lehetetlen győzelmes szocializmus, amely nem valósítja meg a teljes demokráciát, éppúgy nem készülhet fel a burzsoázia feletti győzelemre az a proletárság, amely nem folytat sokoldalú, következetes és forradalmi harcot a demokráciáért.”¹

A demokráciáért folytatott harcunkkal, a dolgozók különböző osztályainak és rétegeinek közös érdekeiért folytatott harcunkkal meg tudjuk és meg fogjuk nyerni a parasztság és a többi dolgozók bizalmát.

A dolgozók demokratikus összefogásának harmadik nagy akadály a, hogy a parasztság és városi kispolgárság széles tömegei nincsenek megszervezve, más részük pedig a demokrácia kérdésében ingadozó polgári pártok táborában áll. A munkásság ezért nehezen éri el őket.

Ennek az akadálnak leküzdésére indítványoztuk mi, kommunisták, egyetértésben a szociáldemokrata párt nagyon sok tagjával, hogy a szociáldemokrata párt hívja fel együttműködésre a kigazdapártot és a demokratikus polgári pártokat a demokratikus választójog kivívására és a nyilas veszedelem leküzdésére.

Ezek mögött a pártok mögött komoly tömegek állanak éppen azért, mert e pártok a nép legégetőbb kívánságainak teljesítését ígérk, mert több jogot és több kenyeret ígérnek a népnek. A pártok mögött álló tömegek demokratikus érzésűek, és bíznak abban, hogy vezetőik demokratikusak. Ezt a viszonyt a demokratikus érzésű tömegek és a demokrácia kérdéseiben ingadozó pártok között nem tudjuk rábeszéléssel, agitációval megváltoztatni, és nem is törekszünk erre. Azt mondjuk: a kigazdapárt és a demokratikus polgári pártok vezetői számtalanszor leszögezték álláspontjukat a demokrácia mellett. Nos, adjunk hitelt állításainak és alkalmat jóhíszeműségük bebizonyítására! Fogjuk szavukon őket, és szólítsuk fel őket arra, hogy *cselekedjenek* a demokrácia kivívásáért! Azt mondják, hogy a választójog és a nyilas veszedelem kérdésében rész-

¹ *Lenin Művei*. 22. köt. Szikra 1951. 46. old.

ben vagy egészben ugyanazt akarják, mint a szociáldemokrata párt. Bizonyítás be ezt azzal, hogy ebben a két kérdésben vállvetve harcolnak vele!

A szociáldemokrata párt kezdeményezése jelentős haladást jelentene azzal a mai helyzettel szemben, amikor egyes, magukban véve a reakció túlerejével szemben gyenge csoportok külön-külön hitet tesznek a demokrácia mellett. Ez a kezdeményezés utat mutatna a demokratikus erők legnagyobb gyengeségének, szétforgácsoltságának leküzdésére. Épp ezért ez a lépés megnövelné a parasztság, kispolgárság és értelmiség tömegeinek bizalmát a munkásság és a szociáldemokrata párt iránt. Már maga ez a tény is nagymértékben elősegítené a dolgozó tömegek demokratikus összefogását.

A körmendi összefogás olyan jelszót írt a fasiszmus elleni harc zászlájára, mely a fasisztaellenes táborot megbontja. A mi igyekezetünk arra irányul, hogy a fasiszmus minden őszinte ellenségét közelebb hozzuk egymáshoz, hogy táborunk felölelje mindazokat a tömegeket, pártokat, szervezeteket és egyéneket, akik nem akarják a fasiszta diktatúrát, nem akarják a nagyobb kizsákmányolást, kegyetlenebb elnyomást és a háborút.

V. A körmendi összefogás és a szociáldemokrata párt politikája

Közvetlenül a körmendi gyűlés után, október 12-én, a *Népszava* vezércikke azt írta, hogy a Körmenden hirdetett együttműködést „bizonyára őszinte megelégedéssel veszi tudomásul az ország szabadságra törekvő népe”.

A *Népszavának* egyetlen tiltakozó szava sincs az ellen, hogy a körmendi összefogás a Habsburg- királyság visszaállításának reakciós jegyében jött létre. Ellenkezőleg, így ír: „A polgári ellenzéki pártok a magyar nép szabadságát és önrendelkező jogát fenyegető veszedelmeket olyan súlyosaknak ítélik, hogy ezekkel a veszedelmekkel szemben az alkotmányos királyságban keresnek védelmet. Olyan politikai lépés ez, amely minden figyelmet megérdemel.”

Pedig ha valakinek, hát a *Népszavának* tudnia kellene, hogy a körmendi gyűlés által kijelölt út nem az igazi, a győzelmet biztosító útja a fasiszmus elleni küzdelemnek. Már maga az a tény, hogy a körmendi gyűlésen a munkásságról és a munkásság jogairól és jogos követeléseiről szó sem esett, eleget kell hogy mondjon a demokrácia minden őszinte hívének. Mert nemcsak a munkásság ellen nem képzelhető el semmilyen komoly harc a demokráciáért Magyarországon, de még a munkásság nélkül sem.

A munkásság a dolgozók legöntudatosabb és legszervezettebb része. Szervezeteit nagyrészt meg tudta védeni a fehérterror legdühösebb támadásaival szemben is. A fasiszmus veszélyét a munkásság ismerte fel legvilágosabban. Épp ezért a dolgozók közös harcát a fasiszmus ellen és a dolgozók közös érdekeiért, több kenyérért, szabadságért és békéért éppen a munkásság hivatott

vezetni. Elsősorban a *Népszavának*, a munkásság lapjának kellene ezt tudnia, szem előtt tartania és megvalósítania.

Egy héttel a körmendi gyűlés után Peyer Károly Szegeden beszélt nagy elismeréssel a körmendi összefogásról. A királyság kérdését itt avval intézte el, hogy „a forma nem lényeges”. Csakhogy a királyság olyan „forma”, amely Magyarországon nagyon határozott tartalmat, osztálytartalmat jelent: elsősorban a nagybirtok és az egyházfők uralmának fenntartását és erősítését, ami már magában véve biztosítja a nép kirekesztését a hatalomból. A körmendi gyűlés összetétele is bizonyítja, hogy a Habsburg-királyság formája épp ezt az osztálytartalmat fedi.

A szociáldemokrata párt vezetőinek ez a helytelen állásfoglalása Körmenddel szemben következetesen folyik abból a helytelen álláspontjukból, amit a fasizmussal szemben képviselnek.

Két héttel a körmendi gyűlés után Mónus azt írja a *Népszava* vezércikkében a nyilasok demagógiájáról: „Ez a veszély elsősorban a *polgári* társadalom rendjét fenyegeti.” Majd megállapítja, hogy nálunk ez a polgári rend „a konszolidált ellenforradalom rendje” és a fasizmus elleni harc támogatását avval indokolja, hogy „mindenkinek legnemesebb kötelessége ebben a szabadságküzdelemben részt venni, aki ragaszkodik mindahhoz, amit a polgári forradalmak a polgári társadalmak számára kivívtak és amelyet most a fasizmus megsemmisítéssel fenyeget”.

A *Népszavának* ugyanebben a számában Fejtő Ferenc ezt írja: „A népfront-eszme tipikusan védelmi gondolat, botesínálta elmélet...”

Mindez részben alapvetően hamis, részben elégtelen.

Nem igaz az, hogy a fasizmus elsősorban a burzsoázia ellen irányul. A fasizmus elsősorban a munkásság és a többi dolgozó rétegek ellensége és ezért a fasizmus elleni küzdelem is elsősorban a munkásság és a dolgozók feladata.

Nem igaz, hogy a fasizmus elleni harc csak az eddigi polgári vívmányoknak, nálunk tehát „a konszolidált ellenforradalomnak” a védelme. Ez az álláspont avval az állásponttal együtt, hogy a fasizmus elsősorban a polgári társadalmat fenyegeti, azt akarja igazolni, hogy a munkásság ma csupán a haladó polgárság segédcsapata lehet, melynek csatlakoznia és alkalmazkodnia kell a polgári pártok vezetéséhez. De láttuk, hogy a burzsoázia nem áll sem egységesen, sem határozottan és következetesen szemben a fasizmussal, s hogy nemcsak a fasizmust nem akarja, de a dolgozók jogainak kiterjesztését is ellenzi. Épp ezért a polgári pártok nem alkalmasak a fasizmus elleni harc vezetésére.

Nem igaz az, hogy a népfront csak védekezés. A népfront védekezés a fasizmus ellen, de ugyanakkor támadás is a fasizmus és a reakció erői ellen. A népfront harcba viszi a dolgozókat közös követelésekért. Vagy talán a francia népfront programja, amely részben már meg is valósult, a 40 órás munkahét, a fizetett szabadságidő, a jobb bérek, az igazságosabb adóelosztás, a parasztság vé-

delme a tőkével szemben, a kartellek és a fináncoligarchia letörése — mindez csak védekezés? Ugyanúgy nem lesz *csak* védekezés a magyar népfront harca a magasabb bérekért, a nagybirtok felosztásáért, a szabadságjogok biztosításáért, a béke fenntartásáért.

Mindez harc a dolgozók közös érdekeiért, harc a demokráciáért. Még nem a szocializmusért, mert közvetlenül a szocializmusért harcolni a dolgozók nagy része ma még nem hajlandó. De ez a harc azért nem is lemondás a szocializmusról, hanem a legközelebbi lépés a szocializmus irányában is, harc azért, ami a szocializmus felé vezető úton már ma megoldható.

Ezzel szemben a szociáldemokrata párt vezetőinek politikája lemondás a parasztság és a többi dolgozók vezetéséről, a polgári pártok mögött való kullógás vállalása, lemondás a fasizmus elleni eredményes harc biztosításáról és ezért végeredményben lemondás a szocializmusért folyó harcól is.

VI. Mi, kommunisták és a körmendi összefogás

A kommunistáknak nincsenek a munkásosztálytól eltérő érdekeik, melyek őket szembeállíthatják a munkásság többi részével, vagy elválaszthatják attól. A kommunistáknak éppen az a feladatuk, hogy következetesen és odaadón harcoljanak a munkásság érdekeiért. Ezek az érdekek ma Magyarországon elsősorban a fasizmus támadásának visszaverését követelik.

Körmenden a fasizmus támadásával a királyság visszaállításának követelését szegezték szembe. Körmenden azt hirdették, hogy Magyarország az előtt a választás előtt áll: Hitler vagy Habsburg.

A fasizmus támadását azonban csak a széles tömegek demokratikus összefogása képes visszaverni. Ilyen demokratikus összefogás pedig nem jöhet létre a Habsburg-restauráció, hanem csakis Magyarország demokratikus átalakulása jegyében. A történelem, a valóság megcáfolja a körmendi kérdésfeltevést és az elé a választás elé állítja a magyar népet: fasizmus vagy demokrácia.

Magyarország demokratikus átalakítása végeredményben a magyar nép demokratikus köztársaságát jelenti. Mi, kommunisták, mint a demokráciának legkövetkezetesebb hívei, a demokratikus népköztársaság követelését szegezzük szembe a fasiszta diktatúrával.

Ez a követelés azonban egyáltalán nem akadályozza annak, hogy együtt küzdjünk a fasizmus kevésbé következetes ellenfeivel, akik szintén hajlandók a fasizmus ellen harcolni, de nem teszik magukévá a demokratikus népköztársaság követelését. Épp ezért a köztársaságért való harcunk elsősorban a köztársaság demokratikus tartalmáért folyó küzdelem.

Miért folyik ez a küzdelem? A demokratikus választójogért, a sajtó, gyülekezés és egyesülés szabadságáért, a kivételes hatalom megszüntetéséért, a paraszt-

ság földhöz juttatásáért, az adóknak a gazdagok vállára való hárításáért, a drágaság és uzsora letöréséért, a magasabb bérekért, rövidebb munkaidőért és fizetett szabadságért, a munkanélküliek és öregek segélyezéséért, a fasiszta államokkal szövetségben folytatott háborús politika megtagadásáért, a békéért. — Ezekért és az ezekkel összefüggő követelésekért folytatunk következetes és odaadó harcot.

Ezek a követelések kell hogy az alapját képezzék a munkásság egységes felépítésének, a munkásság egységfrontjának és a demokratikus érzésű tömegek összefogásának, a népfrontnak. Egységfront és népfront a faszizmus elleni harc győzelmének biztosítója. Ez az, amit állandóan szem előtt tartunk.

Mi, kommunisták, mint a munkásság egységének és a népfrontnak magyarországi előharcosai, az egységfront és a népfront minden ellenségét, akár nyíltan, akár álarcban jelentkezik, leleplezzük, és ellenük kíméletlen harcot folytatunk. De itt is mindig nagy célunk, az egységfront és a népfront építése vezet bennünket.

Épp ezért a szociáldemokrata vezetők helytelen és káros politikája ellen is úgy harcolunk, hogy a munkástömegek megértsék, hogy ez a harc éppen az ő érdekeikért, a munkásság egységfrontjáért és egységéért folyik.

A parasztság és egyéb dolgozó rétegek mai vezetőinek helytelen és káros, a faszizmussal szemben visszavonuló és megalkuvó, a faszizmusnak kedvező politikája ellen is úgy harcolunk, hogy a parasztság és a többi dolgozók megértsék: ez a harc az ő érdekeikért és a közös érdekeinkért való összefogásunkért folyik.

Minden erőt össze kell fognunk a faszizmus elleni harcra. Magyarország demokratikus átalakításának megvalósítására!

Előre tehát a népfrontért,

előre a szabad és boldog Magyarországért!

Dolgozók Lapja, Szikra Könyvkiadó 1954. 87—96. old. A körmeneti gyűlés.

„A körmeneti gyűlés” a KMP ideiglenes Központi Bizottságának külön kiadványa volt, amely „Amerikai gyárváros. Írta Sherwood Anderson” című fedőlappal jelent meg.

3. A DEMOKRATIKUS ÖSSZEFOGÁS ELSŐ KÍSÉRLETE: A MÁRCIUSI FRONT

14

1937. március 15

A NÉPI ÍRÓK ÉS A BALOLDALI DIÁKFIATALOK BEJELENTIK A MÁRCIUSI FRONT MEGALAKULÁSÁT ÉS PROGRAMJÁT

Népünknek válságos és sorsdöntő korszakában élünk, és úgy érezzük, hitet kell tennünk emberségünk és magyarságunk mellett. Erre kötelez bennünket március nagy öröksége, mert minden március minden idők magyar ifjúsága számára a tetemrehívás hónapja, amikor az első március számon kéri az új márciusokat. Az első március elsikkasztott szellemi örökségét újra felemeljük és *követeljük*...

1. Az ország demokratikus átalakítását.
2. A gondolat-, szólás-, sajtó-, gyülekezési és szervezkedési szabadságot.
3. Az általános, egyenlő és titkos, minden korrektívum nélküli választójogot.
4. Az országgyűlési képviselők összeférhetetlenségének legteljesebb betartását: országgyűlési képviselő ne vállalhasson igazgatósági, érdekképviselői stb. tagságot.
5. Az 500 kat. holdon felüli birtok kisajátítását.
6. A bankok, kartellek és monopóliumok magyarságsorvasztó uralmának megszüntetését.
7. A progresszív adórendszer bevezetését.
8. A munkát minden dolgozni akaró magyar számára: a 40 órás munkahét bevezetését a szellemi és fizikai munkában egyaránt, az álláshalmozás és a mammutjövedelmek megszüntetését.
9. A minimális munkabérek megállapítását a biológiai létminimum felett.
10. A dolgozók gazdasági vonatkozású szervezkedésének szabadságát.
11. Az alsóbb néposztályok érdekében a közép- és főiskolákon a progresszív tandíjrendszer és a minőségi szelekció bevezetését.
12. A magyar revíziót: a Duna völgyi népek számára a hovátartozandóság kérdésében az önrendelkezési jog tiszteletben tartását. A pánszláv és pángermán imperialista törekvésekkel szemben a Duna völgyi öncélúság és konföderáció gondolatának megvalósítását.

Ebben az embertelen és magyartalan világban csak így látjuk biztosítva népünk jövőjét, és szilárdan hisszük, hogy hívek maradtunk az első március szelleméhez.

Márciusi Front

Nyomtatott röpirat. — PI Archivum. Debreceni Tudományegyetem. Rektori hivatal. 1937/1725.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 135—136. old.

15

1937. április 2

A DEBRECENI DIÁKSÁG CSATLAKOZIK A MÁRCIUSI FRONTHOZ

Március 15-én a Nemzeti Múzeum kertjében *Zilahy Lajos, Féja Géza, Kovács Imre* emlékezetes szónoklataival bontott zászlót az *Egyetemi Kör* márciusi ünnepén a Márciusi Front. Fölolvasták azt a 12 pontot, amely magában foglalja az alkotó munkára vágyó magyar ifjúság korszerű követeléseit. A zászlóbontásnak nagy visszhangja volt.

A reakciós körök mindenáron meg akarták semmisíteni a márciusi eszmékhez hű ifjúság állásfoglalásának jelentőségét, az Egyetemi Kör diákvezetősége azonban nyilatkozataiban újból leszögezte magát a 12 pont mellett. Azóta az ország egyetemi ifjúságának komoly rétege a Márciusi Frontot tekinti az ifjúság igazi szellemi képviselőjének és most legutóbb a debreceni jogászok Werbőczy bajtársi egyesülete és a debreceni Egyetemi Kör jelentette be csatlakozását a Márciusi Fronthoz.

A bajtársi egyesület nyilatkozata így hangzik:

A debreceni jogászok Werbőczy Bajtársi Egyesülete mélyen átérezve annak a szükségességét, hogy az ifjúsági élet eddigi bátortalan, céltalan és eredménytelen megnyilatkozásait egy egységes, bátor és határozott kiállás kell hogy váltsa: felelősségének teljes tudatában csatlakozik a Márciusi Fronthoz.

Csatlakozik, mert úgy látja, hogy mindazok az eszmék, amelyekért tizenöt év óta küzd, vagyis az igazi keresztyén és nemzeti gondolat csakis a Márciusi Front által adott program mellett való kiállással realizálhatók.

Csatlakozik, mert a különböző imperialista és álnacionalista törekvésekkel szemben ebben látja a népi erők őszinte felszabadítására irányuló, igazi nacionalista, harcok ifjúságához méltó gondolatot.

Egyben ezzel a csatlakozással kívánja visszautasítani mindazokat a támadá-

sokat, amelyek a magyar népért harcoló, őszinte és bátor ifjúságot bizonyos sajtóorgánumok részéről érték.

A magyar ifjúság nem kér sem az idegen mintára berendezett diktatúrából, sem azok szószólóinak lelkiismeretlen uralmából. Debrecen, 1937. március 31-én. P. H. Gulyás Gábor sk., vezér.

A Debreceni Egyetemi Kör vezetősége a következő nyilatkozatot tette közzé: Tekintetes Egyetemi Kör! Áthatva attól a felelősségérzettől, amely ma minden nemzeti érzésű magyar ifjú vállára nehezedik, a *Debreceni Egyetemi Kör* nevében bejelentjük a *Márciusi Fronthoz való csatlakozásunkat*.

Kötelezőnek tartjuk a magunk részéről ezt a kiállást a mai sorsdöntő időben s úgy érezzük, hogy nem térhetünk ki az állásfoglalás elől. Látjuk azokat a napról napra megismétlődő támadásokat, amelyek a Márciusi Frontot érik bizonyos gyanús szándékú érdekcsoportok részéről, ezeket igazunk teljes tudatában elítéljük és visszautasítjuk. A Márciusi Front törekvései a keresztény és nemzeti gondolat alapján állnak, szilárd meggyőződésünk, hogy a magyar ifjúságnak ez a méltó s a magyar nemzeti szellemhez hű megnyilatkozása. Debrecen, 1937. március 31. P. H. Kiss József s. k., elnök, Vajda Benő s. k. alelnök, Zöld Sándor s. k. főtitkár, Losonczy Géza s. k. a kulturális szakosztály elnöke, Seidl József s. k. titkár, Újhelyi Szilárd s. k. jogászelnök.

A Márciusi Fronthoz további érdekes csatlakozások várhatók.

Népszava, 1937. április 2. A debreceni diákság csatlakozott a Márciusi Fronthoz.

16

1937. március—április

A GONDOLAT SZERKESZTŐSÉGÉNEK SZOLIDARITÁSA A PERBE FOGOTT NÉPI ÍRÓKKAL

Féja Géza könyvét elkobozták. A *Viharsarok* a Tisza-vidéki magyar dolgozó tömegek sötét nyomorúságát panaszkolta. A jobbszélső sajtó, mely szabályos időközönként a „hárommillió magyar koldus” szószólójának hirdeti magát, zajos vezércikkben helyeselte az elkobzást.

Veres Pétert két napig faggatta a balmazújvárosi csendőrőrs. Kezét, lábát merőlegesen kinyújtva, arcát a mennyezet felé fordítva, órákig tartó görcsös mozdulatlanságban kellett a nyomozók kérdéseire válaszolnia. Súlyos vádpontokat kellett tisztáznia: miért érintkezett Móricz Zsigmonddal és Illyés Gyulával? Kéziratait és könyveit elvitték. A jobbszélső sajtó, mely a magyar föld-

munkásság ügyét harsányan „karolja fel”, amikor konkrét támogatás veszélye nem fenyeget — nem méltatta megírásra a magyar földmunkásság nagyszerű írójának esetét.

Féja Géza ma az egyesült jobboldali erők hajszájának céltáblája. Veres Péterre hasonló sors vár. El akarják némitani őket, meg akarják félemlíteni híveiket. A sokat emlegetett „láthatatlan front” működésbe lépett. A hatósági intézkedéseknél is (melyeket most nem bírálunk) súlyosabb ennek a frontnak messzeágazó, hol látható, hol csakugyan láthatatlan ténykedése. Célja félreérthetetlen: leszámolni a Márciusi Fronttal és mindazokkal az írókkal, akik őszintén állottak a hárommillió magyar koldus ügye mellé, akik a „társadalmi kapillaritás” és a „nagybirtok evolúciós feltörése” helyett becsületes, gyökeres földreformot követelnek. A nemrég még népi szólamoktól hangos jobbszélső hasábok most a nagybirtok „nemzetgazdasági értékeit” méltatják, és az ügyészséget megelőzve türelmetlen hévvel fogalmazzák a vádiratot Féja ellen.

Nem állnak támasz nélkül e „nemzetmentő” munkájukban. Jámbor olvasóik nyilván nem is sejtik, kik vannak mellettük, kik a szövetségeseik. Nem tudják milyen izgatott tanácskozások és tárgyalások indultak meg, nem árja nagybirtokosi és kartellkörökben, mikor a *Viharsarok* megjelent. Nem tudják milyen gyorsan elsimultak az ellentétek árja és nem árja nagybirtokosok, „népi-nemzeti” és „idegenlelkületű” befolyások között, mikor egy irodalmi munka váratlanul felidézte a közös veszedelem, a földreform rémét. Igen, ez a front valóban láthatatlan. Láthatatlan, de annál hatalmasabb.

Ez a front küzd ma az írói szabadság ellen, melyet a sokat támadott gömbösi korszakban sem értek olyan sérelmek, mint ma. Magyar írónak lenni úgy látszik megint kockázatos foglalkozás lesz, mint Kazinczy és Batsányi idejében, vagy a Bach-korszakban. Magyarul írni úgy látszik megint annyi lesz, mint „veszedelmesen élni”. De nem akadhat magyar író, aki ne vállalná boldogan ezt a veszélyt. Minden írónak éreznie kell, hogy ügye mindjobban összeforr a dolgozó magyar nép ügyével. Ha elnémítják, maga körül érezheti a néma tömegeket.

*A Gondolat szerkesztősége
és munkatársai*

Gondolat, 1937. március—április. 105—106. old. Magyar írók sorsa.

EGYETEMI HALLGATÓK TILTAKOZÁSA A NÉPI ÍRÓK ZAKLATÁSA MIATT

Néhány nappal ezelőtt diákküldöttség kereste föl Dinnyés Lajost, és tiltakozó iratot adott át neki, amelyet több mint ezer egyetemi hallgató írt alá. Az emlékiratban a magyar értelmiségi fiatalság, egyetemi és főiskolai hallgatók tiltakoznak az ellen, hogy magyar írókat, akiknek magyarságához semmi kétség sem fér, csak azért illetnék az izgatás és hazafiatlanság vádjával, mert bátran kiállottak a magyar nép mellé. Tiltakozunk — így szól az emlékirat — Veres Péter, Féja Géza, Erdélyi József zaklatása ellen, mert ebben a szólás-, gondolat- és a személyi szabadság sérelmét látjuk. Dinnyés Lajos legközelebb a Ház asztalára helyezi a tiltakozó iratot.

Népszava, 1937. május 19. Ezer egyetemi és főiskolai hallgató tiltakozása...

A NÉPSZAVA A FÜGGETLEN SZÍNPAD MUNKÁJÁRÓL

A magyar színházkultúra már hosszú évek óta nélkülözi egy bátor, friss, eleven, független és harcos, amellet minden tekintetben magas színvonalú orgánus jótékony hatását. A magyar színpadkultúra pedig nélkülözi azt a színpadot, amelyen, függetlenül minden üzleti szemponttól és függetlenül a nagy színházak megalkuvó műsorpolitikájától, korszerű, szabad- és bátorszellemű darabokat adnak elő. Végül a magyar kultúra nélkülözi azt a színházat, amely nem szórakoztató üzem, nem egy kis réteg szórakozásának kielégítője, hanem a széles néprétegek színháza, a széles néprétegek szellemi szószéke.

Hont Ferenc, a tehetséges, modern rendező, aki annak idején néhány lelkes barátjával feltűnően érdekes rendezői ötletekkel megindította a szegedi szabadtéri játékokat, aki megindított egy tartalmas színháztudományi folyóiratot és megszervezett egy színháztudományi társaságot, most a magyar színházi problémák legfájdóbb sebéhez nyúlt. Színészekből, színpadtervezőkből, kritikusokból, zenészekből és színpadi munkásokból munkaközösséget alakított. A munka-

közösség elvi alapja, amint azt ők maguk írják: „az a meggyőződés, hogy a színházművészet a társadalomalakítás egyik jelentős eszközévé válhatik, ha elősegíti a megújulást előidéző érzésvilág és magatartás kialakítását, egy új, egészségesebb társadalmi helyzet megteremtésére irányuló törekvések öntudatosítását és ilyen módon szervesen beleilleszkedik a magyar társadalom saját helyzetét javító munkásságának épülő rendszerébe.”

A munkaközösség már kidolgozta munkatervét. A munkaközösség neve: Független Színpad. Célja: szatirikus kisszínpad, parasztszínpad, műhelyszínpad, táncszínpad, szavalókórus, énekar, zenekar és tömegjáték együttes szervezése és szerepeltetése, folyóirat, népszerűsítő füzetek kiadása; a színháztól visszahúzódott magyar írók, különösen a szociális lelkiismeretű fiatal költők és elbeszélők megszólaltatása; a közönségre támaszkodó állandó jellegű színház létesítése, ennek érdekében egy széles rétegű közönség-szervezet létesítése.

A munkaközösség folyóirata, a Független Színpad már megjelent. Szerkesztője *Hont Ferenc*. Az ízléses kivitelű, értékes tartalmú folyóirat közli az új színházi alakulás munkatervét, több neves író nyilatkozatát arról, hogy miért nem szeretnek színházba menni, cikket a pesti színházak titkos tőkéseiről, *Ortutay Gyula* „Színház és parasztság” című írását, *Hont Ferenc* megemlékezését a szegedi fiatalokról, *Balogh László* beszámolóját a magyar munkásszínpadokról, ezenkívül tartalmas kritikai beszámolót a külföldi és a magyar színházi eseményekről.

A munkaközösség megalakulásának és jelentőségének méltatására visszatérünk.

Népszava, 1937. május 19. Független Színpad.

19

1937. június

BÁLINT GYÖRGY A *GONDOLAT* HASÁBJAIN BÍRÁLJA
A MÁRCIUSI FRONTOT BALRÓL TÁMADÓ ÍRÓKAT¹

...Az új szellemi front a maga egészében egyetlen súlyos tévedés volt. Csatasorba akarta állítani a fiatal entellektüeleket a Gömbös-rendszer és a NEP² mellett, mert ezektől várta a komoly szociális reformokat. Rövid idő múlva

¹ A cikk első része Ignóty Pál „A baloldali mazochizmus” című értekezésével foglalkozik.

² Nemzeti Egység Pártja (1932–1939) — Gömbös Gyula miniszterelnök által létrehozott kormánypárt.

keservesen ki is ábrándult naiv elképzeléseiből. Azóta sok minden történt. Most, két évvel az új szellemi front szükségszerű bukása után megszületett a Márciusi Front. Vezetőinek egy része azonos az új szellemi front szervezőivel. Ez megtévesztheti azokat, akiket elsősorban a személyi szempontok érdekelnek. De ez majdnem olyan súlyos tévedés, mint amit az új szellemi front követett el annak idején.

2. Mert nem igaz, hogy a Márciusi Front azonos az új szellemi fronttal. A Márciusi Front, bár nem áll pártpolitikai alapon, szembekerült a jobboldal legbefolyásosabb csoportjaival. A Márciusi Front — mint minden eddigi szóbeli és írásbeli megnyilatkozásából világosan látszik — a leghatározottabban diktatúraellenes, és ellenségeinek tartja mindazokat az áramlatokat, melyek Magyarországon a fasizmus valamelyik formáját akarják meghonosítani. A Márciusi Front demokratikus Magyarországért harcol és titkos választójogot követel, ama bizonyos „korrektívumok” nélkül. A Márciusi Front szociális Magyarországért harcol, kartell- és nagybirtokellenes, és ugyanakkor ragaszkodik a dolgozók eddigi szervezeteinek teljes szabadságához. (Ez nagyon fontos, mert egyes fasiszta csoportok is nagytőke- és nagybirtokelleneseknek mondják magukat, de közben minden energiájukkal a munkásszervezetek ellen, a „korporációkért” küzdenek.) A Márciusi Front nagyszabású földreformot követel, és a fiatal entellektüel-nemzedéket a szegényparaszt-érdekek szolgálatába akarja állítani. És kik támadják a Márciusi Frontot, egyetemesen vagy egyes képviselőin keresztül? Ritkán látott ez az ország olyan széles körű koalíciót, mint amilyen most a Márciusi Front ellen alakult. Támadják elsősorban a magyar nácizmus legkülönbözőbb árnyalatai, legelsősorban Milotayék és Rajnissék. Támadják az OMGE³ és a GYOSZ⁴ befolyásos szócsövei, támadják konzervatív tudósok, akik a *Magyar Szemle* hasábjain még azt is veszélyesnek és „izgatónak” tartják, hogy a szociográfusok a parasztokat táplálékuk felől kérdezzetik. Támadta legutóbb maga a miniszterelnök is, és támadgatják — hol nyíltan, hol célzásokkal, hol élesen, hol vállveregető fölénnyel — Ignotus Pál és követői. Elégge színes, változatos összeállítás, annyi bizonyos.

3. A Márciusi Front fiatal szociográfusai a legkevésbé tartoznak azok közé, akik „időnként méltóztatnak nagy kegyesen elismerni, hogy a proletárnak is van joga emberi életre”. Semmi ilyen fölényt, semmi ilyen „szociális olajcsepp”-törekvést nem látunk náluk. Ellenkezőleg: szenvedélyes és lírai nép-rajongók — néha talán túlszenvedélyesek és túllíraiak is, mint általában a fiatal neofiták. Mert, hogy „megtértek” vannak köztük, az tagadhatatlan. Hogy egyesek a jobboldalról jöttek, az nem vitás. De hiba ez? Maradtak volna inkább odaát, maradtak volna reakciók, vagy álltak volna be a főúri népbűvölők nyilas

³ Országos Magyar Gazdasági Egyesület — a nagybirtokosok érdekszervezete.

⁴ Gyáriparosok Országos Szövetsége — a gyáriparosok érdekszervezete.

seregébe? Gúnyt és támadást érdemelnek, amiért a magyar diákság mind nagyobb rétegeinek szemét nyitogatják a kemény szociális igazságok és a gyökeres megoldások felé? Fölényesen meg kell fricskázni őket, amiért otthagyják a könnyű és biztos jobboldali karrierlehetőségeket és a magyar dolgozó tömegek népszerűtlen ügyével vállaltak közösséget? Bírálni lehet őket sok szempontból, rá lehet mutatni tárgyilagosan egyes ideológiai következtetlenségeikre, tisztázatlanságaikra, figyelmeztetni lehet őket módszeresebb tudományos vagy politikai gondolkozásra — de szeretettel, megértéssel és értékeléssel. Nem tartoznak pártokhoz, a maguk külön útját járják — de ez a járatlan út, melyet ők törnek az ébredező lelkiismeretű magyar intellektuális ifjúság számára, egyre határozottabban és bátrabban kanyarodik el az eddig egyedül kötelező jobboldali úttól, és a magyar dolgozó tömegek nagy céljai felé közeledik.

4. Ezért tartom működésüket e pillanatban politikai szempontból jelentékenyebbnek ama „százszor különb”-eknél, akikről egyébként eddig nem tudtam, hogy mindig olyan következetes és radikális népbárátok lettek volna. Inkább arra emlékszem, hogy a baloldalt, mely állítólag „lenézi és mellőzi” őket, ők nézték le és mellőzték mindig és „dogmatikusnak”, „primitívnek”, „szektariusznak” csúfolták. De ez most nem tartozik a tárgyhoz. Mindössze annyit szeretnék még mondani: sajnálatos, hogy Ignó Pál megírta ezt a cikket, sajnálatos, hogy „reakciót” emleget a Márciusi Fronttal kapcsolatban, sajnálatos, hogy most éppen ő és köre merevednek mind dogmatikusabb szekta-magatartásba. Mert nincs paradoxabb és természetellenesebb jelenség a dogmatikus szabadelvűségnél, a szektaszerűen zártkörű és előkelő demokráciánál és a gőgös humanizmusnál.

Gondolat, 1937. május—június. 137—139. old. Bálint György: Baloldali mazochizmus vagy szekta demokrácia?

20

1937. június 5

BALOGH EDGÁR A DUNAI NÉPEK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉNEK FONTOSSÁGÁRÓL

Nem írták még meg a magyar szabadságharc és az 1849-es emigráció történetének szoros összefüggéseit az európai, sőt észak-amerikai szabadságmozgalmakkal, pedig a megoldatlan nemzeti és szociális kérdések hasonlósága menten ezekre az összefüggésekre utal, amint kigyúl valamelyik európai viharsarok.

E napokban idézték a magyar képviselőházban Kossuth Lajos 1862-ben kelt levelét, melyet a bujdosó magyar államférfiú a forradalmi Spanyolország demokratikus kormányának egyik tagjához írt. „Üdv, hát, háromszor üdv az európai szabadság hajnalának a Manzanáresz partjain! Éljen az Egyesült Spanyol Státusok köztársasága!” — így záródik a levél, s bizonyára nem véletlen, hogy ugyanebben az esztendőben jelent meg a milánói Alleanza című lapban Kossuth Lajos híres tervvázlata is az al-dunai nemzetek konföderációjáról. Az a Kossuth, aki az ibériai (spanyol) demokratikus államszövetség gondolatát üdvözli, már nem Avram Jancu és Hurbán ellensége, már nem a dunai magyar egyeduralom szónoka, aki kardot dob a követelőző nemzetiségek képviselői elé, hanem a magyar szabadságharc bukásának tanulságait felismerő történelembölcslő, aki a német imperialista veszedelemmel szemben magyarok, szlávok és románok összefogását hirdeti.

Az Egyesült Spanyol Státusok Köztársaságát hét évtizedre eltemette a Bourbon-restauráció, s a Duna-konföderáció álma akkor sem ment teljesedésbe, amikor a kelet-európai nemzeteket egymás ellen uszító s egyformán kizsákmányoló három nagyhatalom, a török birodalom, a cári Oroszország s a Habsburg-monarchia megsemmisült. Az Ibériai-félszigeten csak 1931-ben kezdte meg újból forradalmi harcát demokrácia és nemzetköziség a múlt hatalmaival szemben. Egy pillanatra se feledjük, hogy a demokratikus változások nemcsak a szociális fejlődés újabb szakaszát nyitották meg Spanyolországban, de a nemzeti önrendelkezés alapján módot nyújtottak a népek szabad társulására is. Demokrácia és nemzeti felszabadulás együtt járt, s az ibériai népek közös harca a spanyol reakció s az idegen imperialisták ellen a régi spanyol impérium helyén ma a spanyol, baszk és katalán köztársaságok ibériai konföderációját teremti meg. Nem véletlen, hanem az európai demokratikus erők új megmozdulásainak történelmi törvényszerűsége, hogy a mi négyországi magyar életünkben is új indulásban a szociális néptörekvések s az új német imperializmus egyre fenyegetőbb szorításában megint a dunai népek összefogásának gondolatát veti fel a magyar demokrácia. Az ibériai és a dunai konföderáció kérdése a történelemben ismét egymás mellé került.

Egyfelől a kisebbségek elnyomása, másfelől a revizionisták háborús uszítása ma a dunai valóság. S a háttérben a Harmadik Birodalom félelmetesen készülődő katonai imperializmusa, mely hol a magyar revíziós törekvések szításával, hol a kisebbségeket megsemmisítéssel fenyegető, szélsőjobboldali román, csehszlovák és délszláv irányzatok támogatásával készíti elő a talajt műveletei számára a keleti színtéren. Csoda-e, ha a magyar demokrácia elválaszthatatlanul egybeforrott a nemzeti kérdéssel? Csoda-e, ha a magyar demokraták az elnyomás, a háború és az idegen imperializmus veszedelmével szemben a dunai népek testvériségéért szállnak síkra?

Erdélyben, ahol legkiáltóbb a kisebbségi helyzet, a Magyar Dolgozók Szövet-

sége nyíltan magáévá teszi Kossuth Lajos dunai konföderációjának eszméjét, s a magyarság jogaiért folytatott küzdelmében a román demokratikus erőkkal szövetkezik, visszautasítva minden olyan beleszólást a kisebbségi magyarság dolgaiba, mely ellentéteket támaszt a dunai nemzetek között. „Ha az elnyomás ellen acsarkodó nacionalizmusok felmorzsolják, viszont a népi demokrácia a legteljesebb mértékben össze tudja egyeztetni az egymással összefonódó nemzetek érdekeit, önrendelkezési joguk kölcsönös tisztelete alapján, megszüntetve a gazdasági és politikai kiváltságoknak a számbeli vagy erőviszonyokhoz mért skáláját” — írja a *Korunkban* Bányai László, a szövetség egyik szellemi irányítója.

A szabadságharc és a kiegyezés történelmi félmegoldásaiból indul ki követeleéseinek felállításában a magyarországi demokratikus szellemi erők új tömörülése is: a Márciusi Front. A Múzeum-kertben lezajlott emlékezetes március tizenötödiki gyűlésen mondotta Féja Géza, hogy „1867 is 1848 bűneit folytatta. Levette a napirendről a parasztkérdést, s bezárta az ország kapuit a Duna-konföderáció hívóinak intései elől, akik arra figyelmeztették, hogy ne a Habsburgokkal, hanem a dunai népekkel keressünk kiegyezést”. A Márciusi Front e történelmi felismerések alapján szövegezi meg Magyarország régóta esedékes demokratikus átalakításának feltételeit s belső magyar revíziót hangoztat a magyar uralkodó körök háborús revizionizmusa helyett. Magyarország demokráciája azonban nem választható el az egyetemes magyarság megoldatlan sorskérdéseitől. Ezért bővül a belső magyar revízió tizenegy követelése új márciusi tizenkét ponttá: a fiatal magyar demokraták állást foglalnak a kelet-európai kérdésben is. A duna-völgyi népek számára az önrendelkezési jog tiszteletben tartását követelik, a duna-völgyi öncélúság és konföderáció gondolatának megvalósításával akarják visszaverni az idegen hatalmak imperialista törekvéseit.

Aki ma a magyar tömegek érdekében szót emel, nem kerülheti meg a dunai kérdéseket. S a magyar demokrácia egyetemes európai jelentőségét éppen dunai vonatkozásai adják meg. Míg az 1848—49-es magyar szabadságharc, melyet Marx és Engels a forradalmi háború legszebb példájának tekintett, belső következetlenségei és félmegoldásai folytán nem tudta maga mellé állítani a nemzeti-ségeket, a spanyol felkelő tábornokok és az olasz—német beavatkozás ellen folytatott mai forradalmi háborúban a demokratikus spanyol népfront a szabadságukban veszélyeztetett ibériai népek szövetségévé terebélyesedett ki.

A fasiszta Olaszország s a Harmadik Birodalom új európai szent szövetsége azonban Kelet-Európát is fenyegeti. A nemzetközi reakcióval itt is csak az a demokrácia szállhat szembe eredményesen, amely történelmi ellentéteik békés megoldása alapján társulásra bírja a testvérsorsú szomszéd nemzeteket. Gondoljuk csak el, milyen volna a helyzet ma Spanyolországban, ha a baszkok és katalánok a spanyol népfront ellen fordultak volna, mint annak idején a romá-

nok, szlovákok, szerbek és horvátok Kossuth kormánya ellen! Az a magyar demokrácia azonban, amely már a dunai konföderáció eszméjével indul s a szomszédnépekkel demokratikus megegyezést keres, az ibériai népek forradalmi szövetségének méltó párja lehet. Ebben a nagy európai jelentőségében kell felfognunk és értékelnünk a budapesti demokrata fiatalok bátor dunai állásfoglalását.

Olvassuk el figyelemmel a református *Magyar Útban* Kovács Imre kis elmefuttatását a Duna-konföderációról, s megkapjuk a magyar néperdekek érvényesülésének nemzetközi értelmét a mai Európa feszültségei között. Az író t ismerjük, az alföldi parasztlélek szomorú torzulásaira, a szektamozgalmakra ő hívta fel a közfigyelmet. Amikor a Múzeum-kertben a Márciusi Front tizenkét pontját felolvasta, magára zúdította a reakciós lapok támadásait. Éppen a dunai kérdésről szóló tizenkettedik pont váltott ki nagy ellenszenvet a jobboldali körökben, ahol vagy a Habsburg-restaurációt, vagy a feltétlen németbarátságot hirdetik a magyar kérdés igazi megoldásának, s egyöntetűen holt ideának bélyegzik meg a Duna-konföderációt. A budapesti hitlerista és klerikális sajtó támadásaira válaszolva írja Kovács Imre, hogy a német orientáció „végzetesen veszedelmes, mert a mai magyar társadalom kiválóan alkalmas a gyarmatosításra, és Németországnak ez a célja. A Habsburg-restaurációra pedig mi mondjuk, hogy holt idea. A nagy monarchia többet nem rakható össze; magyar—osztrák egyesülés meg nem sokat jelent. Maradjunk csak meg amellet a gondolat mellett, hogy a Duna völgye a duna-völgyieké! Az itt élő népeknek kell egymásra találniuk. Nekünk magyaroknak ez az élet-halálkérdésünk. Kossuth Lajos is turini magányában, amikor már túl volt mindenen, látta, hogy ez a magyar valóság. És azóta kísért minden magyart ez a gondolat, aki aggódó szorongással figyeli Európának ezt a viharzónáját. Duna-konföderáció: más út nincs. A magyar demokrácia egyetlen lehetséges külpolitikai elgondolása ez, az egyetlen nagyvonalú terv, mely „megakadályozhatná Németország duna-völgyi gyarmatosítási törekvéseit”.

Nincs más hatalom, mely a nemzeti ellentéteket eltüntethetné s a népek testvéri szövetkezését megvalósíthatná, mint maga a nép, a demokratikus jogaihoz jutott dolgozó tömeg. Éppen az ibériai események mutatják, hogy a nemzetek testvériesülése elválaszthatatlan a népszabadságtól. Ez az ibériai példa szóljon mindazoknak, akik a mi duna-völgyi nemzeti kérdéseinket a demokratikus néptörekvésektől függetlenül oldanák meg, s hol eszményi tolvajnyelven beszélnek közép-európai sorsvállalásról, hol közönséges diplomáciai szemfényvesztést űznek a dunai összefogás szólamaival. Mennyivel őszintébb és igazabb a spanyol, baszk és katalán dolgozók ibériai testvérisége harcos demokráciájuk meggyőző realizmusában, mint az a légies „közép-európai humanizmus”, amit például a budapesti *Apolló* hirdet, éppen úgy elködösítve a dunai valóságot, mint a különböző kormánypolitikuskok alkalmi frazeológiája a dunai

népek közeledéséről. *Apolló* esete egy a sok közül. A reakció legelsőbb igyekezete, hogy elszakítsa a nemzeti eszmét történelmi gyökerétől, a demokráciától, s a maga kizsákmányoló osztályérdekeit leplezze vele. Ugyanez történik a dunavölgyi nemzetek összetett kérdésével: a dunai problémával. Az *Apolló* a dunai kérdés és a demokrácia erőszakolt elméleti szétválasztásának egyik kísérleti telepe. A dunai eszméért csak úgy lehet küzdeni, hogy a feltörekvő néptömegeket tesszük szabaddá: a dunai nemzetek találkozása csak dunai demokráciák találkozása lehet.

Nagyon helytálló ebből a szempontból a Márciusi Fronthoz csatlakozott debreceni fiatalok nyilatkozata. Lelkesen követelik a magyar közélet demokratiszálására, mert ezt tekintik a legreálisabb védekezésnek a hitlerista pángermán veszéllyel szemben, majd így folytatják: „Közel céljainkért úgy küzdhetünk eredményesen, ha előttünk lebeg állandóan a távoli nagy cél. Duna-konföderációról beszélve mindenekelőtt azt kell kijelentenünk, hogy azt olyan távoli nagy célnak tartjuk, melynek gondolatával egyelőre mást nem is tehetünk, mint megakadályozzuk elárulását és kijátszását”.

Nemcsak az *Apolló* merev idealizmusával szemben kell megvédenünk a dunai nemzetköziség reális gondolatát. Van egy másik véglet is: a nemzeti kérdések semmibe vevése egy „őszintén gondolkodó és meg nem alkuvó baloldal” nevében. Sándor László szlovenszói publicista egy ilyen baloldalra hivatkozva azt állítja, hogy „a kelet-európai kérdés részletkérdés, annak a nagy problémakomplexumnak egyik részlete, amely csakis az egész világgazdasági rendszer megváltoztatása révén oldható meg.” Ebben a felfogásban a gazdasági rend megváltoztatására törő társadalmi erők minden földrajzi és nemzeti vonatkozás nélkül szerepelnek; nem a legszélesebb népmozgalmak történelmi rugóiként, hanem földi salaktól mentes eszmei tisztaságban. Az ilyen rideg pálcatorrés a világ nevében holmi regionális kérdések felett valahogyan azt akarja kifejezni, hogy előbb az egész világ megváltására kell törekednünk, s csak azután térhetünk a magunk oldalára. Mondanunk sem kell, hogy az ilyen idealista okoskodás csak úgy kap értelmet — ha a talpára állítjuk: pontosan a fordítottja igaz. Éppen azért, mert Kelet-Európa kérdései nem ragadhatók ki az egyetemes társadalmi fejlődésből, sőt, mert a mai európai történelmi eseményekkel a legszorosabban összefüggenek, nemzetközi jelentősége van minden olyan törekvésnek, mely a Duna-medencében demokratikus megoldást keres.

Minden magyar demokratát felháborított az a cinizmus, amellyel a budapesti *Apolló* prágai testvérlapja, az *Új Szellem*, Kossuth Lajos eszmei hagyatékát megtagadva a spanyol polgárháború kérdésében semlegességet javasolt: a humanista ágálás mögött azonnal megláttuk a magyar úri reakció fondorlatát. Hős magyar katonáink a nemzetközi hadosztályban nemcsak az ibériai népek szabadságáért küzdenek, de előharcosai egyben „az európai szabadság hajnalának a Manzárezs partjain!” 1848-ban bécsi német diáklégió is küzdött a ma-

gyar néphadsereg soraiban. Lengyel és olasz önkéntesek sereglettek a magyar zászló alá, hogy megvédjék az európai szabadságot. Most magyar fiúk is védik az ibériai demokráciát. A szabadság ügye sohasem magánügy, sohasem részletkérdés. Mindig és mindenütt elsőrangú közügy, mindannyiunk legszentebb ügye. A demokrácia, mely nem tűrhet semlegességet az ibériai szövetkezett nemzetek szabadságharca kérdésében, önmagát árulná el, ha süket és vak maradna a megoldatlan dunai problémák kiáltó követelményeivel szemben.

Győzelmes népfronttá Kelet-Európa államaiban is csak azok a demokratikus mozgalmak állhatnak össze, amelyek megvédik a kis nemzetek fenyegetett függetlenségét, gyökeres megoldáshoz segítik a kisebbségi kérdést, és közös regionális politikára bírják a rokon sorsú szomszéd népeket a háborús imperializmus és fasizmus ellen. Aki ma a világ bármely táján a magyar demokráciáért küzd és népi arcvonalat sürget, emeljen szót a dunai demokratikus erők összefogásáért is! Hadd váljék a népfront a Duna-medencében is szövetséges népek frontjává a reakció sötét hatalmaival szemben!

Balogh Edgár
(Kolozsvár)

Szabad Szó, 1937. június 5. A dunai demokráciák szövetsége.

21

1937. augusztus 2., 3., 4

CSENDŐRSÉGI JELENTÉS A BUDAPESTI IFJÚMUNKÁSOK NAGYGYŰLÉSEIN LEZAJLOTT ANTIFASISZTA TŰNTETÉSEKRŐL

Baloldali mozgalmak
Szociáldemokrata párt

1. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt az utóbbi időben mindjobban fokozza az ifjúmunkások közötti agitációját. Evégből sorozatosan tartja ifjúsági nagygyűléseit.

Augusztus 2-án a Magdolna utcai Munkásotthonban, augusztus 3-án a Gutenberg-házban, augusztus 4-én pedig ugyancsak a Magdolna utcai Vasmunkásotthonban voltak ifjúsági nagygyűlések, amelyeken nagy számban vettek részt Budapest ifjúmunkásai. A gyűléseken mint előadók Büchler József szociáldemokrata országgyűlési képviselő¹, Lőke Gyula, Bottyánszky Margit, Wiener

¹ Büchler József nem volt országgyűlési képviselő. Ő ebben az időben az MSZDP főtitkára.

(Vágvölgyi) Tibor budapesti szociáldemokrata ifjúsági vezetők szerepeltek. Az előadók általában követelték az ifjúság megmozdulásait a kapitalista kizsákmányolás ellen, a magyar burzsoázia reakciós törvékeiseivel szemben, a parasztság és az ipari munkásság egységfrontját, a 40 órás munkahét bevezetését, a munkanélküli-segélyt, továbbá a nyilaskereszteseknek és a fasisztáknak börtönbe zárását.

A gyűlések lefolyása minden egyes esetben tüntetésszerű volt, és az előadókat az egyébként is felelőtlen politikai kalandorok által felizgatott ifjúnunkás-tömegek „Munkát! Kenyeret! Éljen a Szovjetunió! Éljen a népfront! Le a háborúval!” jelszavak kiabálásával állandóan zavarták. A gyűlések ideje alatt a munkásotthon összes helyiségeiben fasisztagyalyázó és háborúellenes jelszavak voltak a falra festve, ami nagyban hozzájárult az ifjúnunkások hangulatának felfokozására. A gyűlésen megjelentek között a szociáldemokrata párt kiadásában megjelenő „Munkásifjúság” és „Dolgozó Magyar Fiatalok” című röpiratokat terjesztették, melynek egy-egy példányát a belügyminiszter úrnak (VII. osztály) jelentésemhez csatolok.

Sokszorosított jelentés. — PI Archivum. Baloldali összesítő. 1937. augusztus 13.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 124—125. old.

22

1937. szeptember

A GONDOLAT BÍRÁLJA A MÁRCIUSI FRONTOT SZELLEMI MOZGALOMMÁ VÁLTOZTATNI AKARÓ NÉPI ÍRÓK CSOPORTJÁT

Féja Géza a *Válasz* júniusi számában programatikus cikket írt a Márciusi Front törekvéseiről. A cikk szerint:

„A Márciusi Front azzal a szándékkal alakult, hogy nem politikai párt, és nem hajlandó a napi politikában részt venni. Tagjai szabadon helyezkedhetnek el bármelyik politikai pártban, hiszen szellemet képviselnek, melyet minden társadalmi és politikai keretbe be kell vinniök.”

„*Szellemi mozgalom vagyunk*” — ismétli Féja, és mintegy önmaga támogatására idézi Veres Pétert:

„... azt tanácsolom, a mozgalom maradjon szellemi mozgalom. Szociológiai, irodalmi, világnézeti irányító mozgalom, mert a mai politikában csak elposványosodna a dolog.”

Ha egy mozgalom, melynek célja a magyar társadalom demokratikus meg-

újhodása, hangsúlyozza *szellemi* jellegét, akkor ez ellen senkinek sem lehet kifogása.

Szellemi mozgalom a Márciusi Front, mert *elvi* alapon akar állni, politikai és társadalmi célkitűzései egységes demokratikus világnézetből erednek, mert törekvései nem politikai klikkek és érdekcsoportok részleges és pillanatnyi érdekeit, hanem a dolgozó magyar nép egészének általános és maradandó érdekeit akarják szolgálni. Mert nem apró-cseprők, hanem *nagyok* a céljai.

A Márciusi Front azonban fentiek szerint azért *szellemi* mozgalom, mert nem avatkozik a napi politikába, nem hajlandó benne részt venni. Nem akarja, hogy köze legyen hozzá. A *szellemi* mozgalomnak ez a szűk értelmezése méltatlan egy olyan mozgalomhoz, mely mély és átfogó társadalmi reformot akar. Az irodalom is elsatnyul, ha bezárkózik a szellem elefántcsonttornyába, és hátat fordít a korát mozgató nagy társadalmi erőknek, de egy társadalmi reformmozgalom egyenesen önmagát ítéli halálra, ha programatikusan csak *szellemi* akar maradni, vagyis, ha eleve lemond arról, hogy hatóerővé váljon a napi politikában. Nem szabad „napi politikán” megalkuvások vásárát érteni, válaszfalakat emelni napi politika és *szellemi* mozgalom közé. Ha a *szellemi* mozgalom népi mozgalom akar lenni, a néptömegek történelmi céljainak és általános érdekeinek akar szószólója lenni, akkor arra kell törekednie, hogy a napi politikába *belevigye* ezeket a célokat és érdekeket. A *szellemi* mozgalom csak a napi politikával való társulás, összeolvadás útján tud népi mozgalommá mélyülni. A szellem a napi politikába való elmerüléssel nem elposványosodik, hanem elmélyül, mert közelebb kerül a néptömegek életéhez, meggazdagodik benne, a tömegek életében és harcában válik anyagi hatóerővé. Az eszme, mely megragadja a néptömegeket, maga is anyagi erővé lesz és megfordítva: ha nem tudja megragadni a tömegeket, ha nem válik anyagi erővé, mint eszme is elfakul és elhal. A napi politikával szemben való közömbösségnek mint elvnek a proklamálása arra kell hogy vezessen, hogy a társadalmi reformmozgalom — és a Márciusi Front a maga nagy jelentőségű tizenkét pontjával ennek indult — nem demokratikus népi tömegmozgalom elindítására törekszik, hanem az uralkodó réteg „meggyőzésére”. Féja röviddel a *Válaszban* megjelent cikke után, melyben a Márciusi Front társadalmi reformprogrammal induló mozgalmát pusztá „*szellemi* mozgalommá” fékezi vissza, a *Magyar Útban* ilyen kijelentést tesz: „Én a vezető rétegeket izgattam, hogy gyógyítsák meg e mérhetetlen magyar szenvedést, mentsék meg ezt a népet és ezáltal önmagukat.”

Mi azt hisszük, hogy Féja Géza igazságtalan önmagával szemben. Mi nem hisszük, hogy a Márciusi Front nem a nép szószólója, hanem csak az uralkodó réteg „lelkiismerete” akar lenni.

Jól értsük meg egymást. Nem arról van szó, hogy a Márciusi Front alakuljon át politikai párttá. Nem kicsinyeljük le a szociográfiai kutatás, a Magyarországot felfedező könyvsorozat folytatásának, a magyar történelem és a magyar

társadalmi élet alapvető, nagy kérdései tisztázásának fontosságát. Csinálja ezt is a Márciusi Front. De ezt a szellemi munkát csak úgy végezheti eredménnyel, ha mozgalma nem éppen merül ki, hanem, ha ez a szellemi munka is része, esz-
köze, fegyvere a napi politikába beavatkozó demokratikus népi mozgalomnak. Mert nekünk a *Viharsarokról*, a *Néma forradalomról* is más, *jobb* a véleményünk, mint Féja Géának és Kovács Imrének. A vezető rétegek lelkiismeretére akartak könyveikkel hatni? Ha könyveik jelentősége csak ebben állna, akkor szinte szót sem volna érdemes vesztegetni rájuk. A valóság feltárása, az igazság kimondása a magyar parasztság helyzetéről azt jelentette, hogy a magyar intelligencia legjobbjai a *parasztság szemszögéből* kritizálták a magyar társadalmat, és ezzel a magyar parasztság szószólóivá, történelmi akciójának beharangozóivá, sőt bizonyos értelemben megindítóivá lettek. Nem azon fordul meg a dolog, hogy Féja Géza „ingyen osztogatta” e művét a „falu sikátoraiban”. Engels sem osztogatta a munkásnegyedekben fiatalkori szociográfiai művét az angol dolgozó osztály helyzetéről, könyve alig jutott el akkor a munkásokhoz, mégis ez a könyve azt fejezte ki, hogy a polgári intelligencia legjobbjai a burzsoáziától elszakadtak, a munkásosztály szemszögéből tárták fel a kapitalizmus valóságát, és ezzel a munkásosztály történelmi akcióját emelték magasabb színvonalra. És ugyanez az Engels nem elégedett meg szociográfiai művek írásával, hanem a munkásosztály szocialista társadalom-kritikájának és átalakító programjának elvi színvonaláról avatkozott be kora napi politikájába. Politikai cselekvés nélkül a szellem elhal, politikai cselekvés pedig csak a néptömegek napi életével, tehát a „napi politikával” kapcsolatban lehetséges. Az új válaszok a nemzeti élet nagy kérdéseire csak a napi politika aprópénzére váltnak juthatnak el a milliókhoz. Petőfi, akinek *Apostola* a szellem legmagasabb régióiban él, nem átalott beavatkozni pl. abba a fölöttébb napi politikai kérdésbe, hogy az 1848-as országgyűlés többsége — és vele Vörösmarty — az önálló magyar hadsereg felállítása ellen szavazott. Hűtlen lett ezzel az *Apostol* szelleméhez?

Voltak persze a történelemben olyan nagy szellemi mozgalmak is, melyek a maguk korában szellemi téren maradva, *csak előkészítették* a rájuk következő történelmi időszak napi politikáját. Saint-Just és Robespierre Rousseau szellemén nevelkedtek, és történelemellenes ostobaság lenne több mint másfél évszázad múlva az enciklopédisták szemére vetni, hogy tanaikból a napi politikai következtetések levonását átengedték jakobinus utódaiknak. A nyelvújítás szellemi mozgalma megelőzte és bevezette a magyar reformkorszakot, de kinek jutna eszébe Kazinczy szemére vetni, hogy Kufsteinből szabadulva, nem folytatta Martinovics összeesküvő tevékenységét? Vannak korszakok, amikor a „szellemi mozgalom” és a „napi politika” közé maga a történelem von mély elválasztó árkot, amikor az objektív helyzet még éretlen ahhoz, hogy a történelmi arénán megjelenjék az a reális tömegerő, mely az előkészítés munkáját elvégző szellemi mozgalom céljait akciójával a napi politikában realizálja. De vajon

mit gondol Féja Géza, ilyen éretlen kor-e a mai? Vajon a magyar parasztság nem képes-e a Viharsarok szellemében a napi politikába beavatkozni? Mik akarnak lenni Féja Gézáék: a magyar parasztság felszabadításának tudós enciklopédistái vagy cselekvő részesei?

Gondolat, 1937. szeptember. 317—319. old. Szellemi front?

23

1937. október 5

A MÁRCIUSI FRONT MAKÓI NAGYGYŰLÉSE KIÁLTVÁNYBAN ERŐSÍTI MEG KÖVETELÉSEINEK VÁLLALÁSÁT

Vasárnap délután Makón nagygyűlést tartott a Márciusi Front. Ez volt az első nagy megmozdulásuk azóta, hogy március 15-én a múzeum lépcsőjén fölolvasták tizenkét pontjukat. A makói nagygyűlés a társadalom minden rétegének nagy érdeklődése mellett zajlott le. A környékről és a messze Tiszántúlról is küldöttségek jöttek, hogy hallgassák a szabadság szellemét hirdető írók megnyilatkozását.

A Márciusi Front a makói Korona Szálló nagytermében „Ország és irodalom” címmel tartotta vándorgyűlését, amelyen *Sárközi György* beszélt a Márciusi Front írói mozgalmáról, *Kovács Imre* „A magyar föld és irodalom” címmel adott elő, *Veres Péter* „Munkásság és irodalom”, *Erdei Ferenc* „Parasztság és irodalom”, *Féja Géza* „Polgárság és irodalom” címmel tartott előadást, majd *Illyés Gyula* olvasott föl irodalmi munkáiból a közönség viharos tetszésnyilvánítása mellett.

Tizenkét pont

A Márciusi Front ebből az alkalomból kiáltvánnyal fordult az ország népéhez, amelyben megismétli tizenkét pontját. Ez a következő:

1. Követeljük az ország demokratikus átalakítását.
2. Gondolat-, szólás-, sajtó-, gyülekezési és szervezkedési szabadságot.
3. Az általános, egyenlő és titkos, minden korrektívium nélküli választójogot.
4. Az országgyűlési képviselők összeférhetetlenségének legteljesebb betartását; országgyűlési képviselő ne vállalhasson igazgatósági, érdekképviselési tagságot.

5. Az ötszáz katasztrális holdon felüli birtok kisajátítását.
6. A bankok, kartellek és monopóliumok magyarságot sorvasztó uralmának megszüntetését.
7. A progresszív adórendszer bevezetését.
8. A munkát minden dolgozni akaró magyar számára: a negyvenórás munkahét bevezetését a szellemi és fizikai munkában egyaránt, az álláshalmaz és mammutjövedelmek megszüntetését.
9. A minimális munkabérek megállapítását a biológiai létminimum fölött.
10. A dolgozók gazdasági vonatkozású szervezkedésének szabadságát.
11. Az alsóbb néposztályok érdekében a közép- és főiskolákon a progresszív tandíjrendszer és a minőségi szelekció bevezetését.
12. A magyar revízió: a Duna völgyi népek számára a hovatartozandóság kérdésében az önrendelkezési jog tiszteletben tartását. A pánszláv és pángermán imperialista törekvésekkel szemben a Duna völgyi öncélúság és konföderáció gondolatának megvalósítását.

Népies demokráciát!

A kiáltvány vitatkozik a Márciusi Front támadóival, és megállapítja, hogy a Márciusi Front népi demokráciát akar, *az emberiség, az egyenlő jogok és kötelezettségek alapján.*

„S akarjuk azért, mert meggyőződésünk és tapasztalataink szerint csak a dolgozó néposztályoknak az állam életébe való hatásosabb bekapcsolódásától remélhetjük a megpróbált magyar nemzet szellemi és anyagi megizmosodását. Valljuk, hogy csak az alulról felépített politikai nemzet tudja képviselni a széles néprétegek érdekeit. Nem vagyunk hajlandók a magyar nép sorsát kétes parancsuralomra tülekvő diktátorokra bízni.”

A kiáltvány újból állást foglal a *dunai népek összefogásának szükségessége mellett*, és foglalkozik a zsidókérdéssel, amellyel némelyek el akarják terelni a figyelmet a társadalmi átalakulás szükségességéről.

„A zsidóságnak a nemzetre nézve kártékony elemeit egy percig sem védjük, de a nemzettel közösséget vállalókat nem vagyunk hajlandók a nemzet életéből kizsákolni.”

A kiáltvány újból megerősíti a tizenkét pontot, de megemlíti, hogy „a magyar élet alakulása mégis azt kívánja, hogy a pontok közül időrend szempontjából egyet kiemeljünk. Ez a választójog és a szabadságjogok kérdése. A Márciusi Front az általános, titkos, egyenlő, minden magyar dolgozóra kiterjedő választójog azonnali megvalósítását követeli. E választójognak azonban csak úgy van értelme, ha a gyülekezési, szervezkedési, szólás- és sajtószabadságnak minden korlátozását azonnal megszünteti.”

A Márciusi Front makói összejeövetelén elhatározta, hogy működését kiterjeszti, és elveinek megvalósítására *gyakorlati föladatokat* is vállal. A választójogról rövidesen röpiratot ad ki. A kiáltványt a Márciusi Front nevében *Erdei Ferenc, Féja Géza, Illyés Gyula, Kovács Imre és Veres Péter* írta alá.

A Márciusi Front vasárnapi megnyilatkozásáról Féja Géza a következőket mondotta:

— Értekezletünk kimondotta, hogy nem kíván a napi politika harcaiba beavatkozni, hanem eredeti gondolatához híven, továbbélesztgeti a magyar társadalom történelmi felelősségérzetét, és irányító eszméket nyújt a magyar közösségnek.

Népszava, 1937. október 5. A Márciusi Front makói nagygyűlése.

24

1937. november 3

A MAGYAR ÍRÓK KIÁLTVÁNYA A PARLAMENTBEN A PERBE FOGOTT NÉPI ÍRÓK VÉDELMEBEN

A magyar írók deklarációja:

— A magyar közéletnek azok a munkásai — kezdte a nyilatkozat ismertetését *Matolcsy* —, akik akár politikai, akár szellemi téren elsősorban a magyarság törzsének, a sínylődő parasztrétegnek jobb sorsáért, anyagi, erkölcsi és szellemi fölemeléséért küzdenek, szomorúsággal és megdöbbenéssel látják, hogy a nagy nemzeti sorsproblémákat boncoló, mély és aggódó hazaszeretettől fűtött munkájuk ellen kíméletlen irtóhadjárat indult.

— Meghökkenítő vádak hangzanak el a kormány irányított sajtójában, majd az ügyészi emelvényről, amelyek befeketíteni igyekeznek magyar írók tiszta szándékát; bírói tárgyalásokon a magyar élet valóságait fájdalmasan nem ismerő, teljes szociális érzéketlenségről tanúskodó apodiktikus kijelentések hangzanak el. És súlyos megalázó vétkekben elmarasztaló ítéletek törnek pálcát a magyar élet sebeit, bajait feltáró írók felett anélkül, hogy ezek állításaikat bizonyíthatnák.

— Mélységes keserőséggel látják a magyar toll tiszta szándékú munkásai ezeket a jelenségeket, amelyek azt a látszatot keltik, mintha egyetlen kicsiny számú, de nagy befolyású osztály, a nagybirtokosság különös védelmet élvezne és a kormányzat lehetetlenné akarná tenni hibáiknak, bűneiknek még kritikáját is. Holott ezek a hibák egy mérhetetlenül számos osztály, a mezőgazdasági

munkásság és cselédség, általában a kisparasztság életérdekeit és ezen keresztül az egész magyarság életérdekeit veszélyeztetik.

— Némuljon el hát a magyar irodalom legjobb része? Siketítse meg lelki ismeretét? Vagy legyen az olcsó mulattatás, az éktelen sebekre hazug mázt rakó kuruzslás cinikus bűvára? Legyen hűtlen a magyar irodalom tiszta hagyományaihoz, halhatatlan klasszikusaihoz, akik szüntelen ostromozták a nemzet vétkeit? Tekintse osztályellenes izgatásnak Tiborc panaszát legnagyobb nemzeti tragédiánkban vagy Petőfi lírájának legszebb darabjait? Tekintse a nemzet rágalmozásának Berzsenyi haragos kiáltásait, Vörösmarty elborult fájdalmát, Arany keserű remekművét, a „Nagyidai cigányok”-at? Legyen hűtlen Széchenyi önmagát és nemzetét marcangoló nagy szelleméhez? Legyen hűtlen Ady Endre mélyen magyar prófétai sorslátásához?

— Nem.

— A magyar szellem sohasem árulhatja el a magyar népet. Nem engedjük megfélemlíteni magunkat. Rágalom, fenyegetés és büntetés nem riaszthat vissza bennünket attól, hogy el ne mondjuk, amit a magyar élet mélységeiben meglátunk, hogy el ne kiáltunk intéseinket, amikor a lét vagy nemlét kérdése forog kockán. Mi jobban szeretjük nemzetünket, mint önmagunkat, a magunk megmaradásáért nem vagyunk hajlandók némán nézni népünk pusztulását.

— Folytatni fogjuk munkánkat. Megingathatatlan hitünk, hogy igenis, fel kell tárnunk a betegségeket, különben nincs gyógyulás. Tiltakozunk bármilyen oldalon álló magyar írók (Erdélyi József, Szabó Dezső, vitéz Málnási Ödön) sorozatos pörbefogása ellen és kivált Féja Géza és Kovács Imre nemzetismerető munkáinak megbélyegzése ellen. A „Viharsarok” és „A néma forradalom” című műveket magyar érzésből fakadó, segítő szándékú, hasznos munkáknak ítéljük. Szerzőik tiszta szándékával azonosítjuk magunkat. Azoknak pedig, akik azt hiszik, hogy a magyar szellem szavát durva erőszakkal torkunkba és lelkünkbe fojthatják, egy régi magyar író szavaival felelünk:

— És hova nagyobb rajtunk a kínzás, annyival buzgóbb lesz a kiáltás.

Bartók Béla, Mórcziz Zsigmond, Zilahy Lajos, Matolcsy Mátyás, Erdei Ferenc, Fodor József, Illyés Gyula, Németh László, Remenyik Zsigmond, Szabó Lőrinc, Szabó Pál, Szabó Zoltán, Tóth Aladár, Veres Péter

Népszava, 1937. november 4. A magyar írók deklarációja.

A NOBEL-DÍJAS SZENT-GYÖRGYI ALBERT HITVALLÁSA A BÉKE MELLETT

— Professzor úr decemberben Stockholmba utazik egy szomorú, izgatott Európán keresztül. Bíz-e abban, hogy a tudomány és az ész egyszer mégis leküzdi a rémeket, és nagyobb megértést hoz az embereknek? — kérdezte Cs. Szabó.

Szent-Györgyi tanár a következőképpen válaszolt:

— A tudomány embereit ma az egész világon tudományuk mellett elsősorban a béke kérdése foglalkoztatja, mert a mi minden igyekezetünk hiábavaló, ha fölfedezéseinkből a rombolás eszközeit kovácsolják és békés munkánk gyümölcseit egy világégés pusztítja el. Pasteur egyik beszédében azt mondotta, hogy az emberi történelem két erő küzdelme: az egyik oldalon áll a tudatlanság, a sötétség, a félelem, az erőszak és a háború. A másik oldalon: a tudás, a jó akarat, a bizalom és a béke. Az emberiség születése óta ez a második van erőszódóban, és végül győznie kell.

— A mai ijesztő politikai feszültségnek nincsen az emberi lélekben alapja. Ez nem az emberi természethől következik, és így megmásítható. Hely és kenyér is juthatna mindenkinek, csak egymást kell hogy jobban megbecsüljük, megértjük, és kell, hogy inkább higgyünk a szeretet és építés, mint a fegyverek és rombolás erejében.

Népszava, 1937. november 7.

IRODALMI ANKÉT HALADÓ MAGYAR ÍRÓK MŰVEIBŐL

A Szabadság Budapesti Munkásképző Egylet Ady Endre Akadémiája 1938. évi január hó 1-én, szombaton este 8 órakor a Zeneművészeti Főiskola nagytermében rendezi *irodalmi estjét*¹, amelyen személyesen, illetőleg műveikkel szerepelnek: Ascher Oszkár, Baló Elemér, Bartók Béla, Darvas József, Demjány Éva,

¹ Az irodalmi ankétot nagy sikerrel tartották meg.

Déry Tibor, Faludi György, Fodor József, Forgács Antal, Gelléri Andor Endre, Havas Endre, Heimer Jenő, Illyés Gyula, Jemnitz Sándor, József Attila, Justus György, Kassák Lajos, Keszthelyi Zoltán, Kiss Ferenc, Murányi Kovács Endre, Nagy Etel, Pártos Ödön, Radnóti Miklós, Szakasits Árpád, Torday Judit, Vas István, Várnai Zseni, Veres Péter, Vészi Endre, Zelk Zoltán.

Jegyek 30 fillértől 1,50 pengőig kaphatók a Szabadság központjában (VIII. Dob utca 90.), a *Népszava* könyvkereskedésben és a megbízottaknál.

Népszava, 1937. december 23.

27

1938. január

RÉSZLET SZÁNTÓ ZOLTÁN JELENTÉSÉBŐL, MELYET A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLÉNAK ADOTT A KMP MUNKÁJÁRÓL

Az egyetemi ifjúság mozgalma és a Márciusi Front

Munkánk kezdetén felvettük a kapcsolatot a budapesti egyetemi szövetség tulajdonképpeni politikai vezetőjével, Donáth Ferenc elvtárssal. Az egyetemi szövetség régi, félig legális, de embert nevelő szövetség a szocialista és kommunista ifjúság körében azért jött számításba, mert néhány tucat fiatal antifasiszta egyetemi hallgató ebbe a szövetségbe belépett, és tagjait a vezetőségbe megválasztották. Hasonlóan történt ez a debreceni egyetemen. A budapesti egyetemi szövetség után a kapcsolatot velünk felvette Pécs és Szeged is.

A Donáth elvtárssal való első megbeszélést Krejcsi arra használta fel, amint én ezt egy évvel ezelőtti levelemben ecseteltem, hogy Kun Béla káros instrukcióit a „baloldali ifjúsági frontról” ismertesse. A második találkozásról, amelyet velem tartott, már ugyancsak jelentést adtam egy évvel ezelőtt. Az egyetemi szövetség vezetői kapcsolatba léptek szocialista és demokratikus írókkal, újságírókkal, de olyanokkal is, akik régebben Gömbös új szellemi frontjához tartoztak, de Gömbös fasiszta demagógiájának hátat fordítottak. Ennek az értelmi-ségi csoportnak nagyobbik része, amely a magyar ellenforradalom légkörében nőtt fel, nem tudott maradék nélkül a fasiszmus ideológiájától megszabadulni. A másik részét nem joggal nevezik „magyar narodnyikoknak”. A közös mindezeknél az irányzatoknál, hogy a fasiszta diktatúra ellen vannak, és a föld-reform, valamint demokratikus jogok hívei. Javaslatunkra az egyetemi szövet-

ség elhatározta, hogy március ünnepét Budapesten az egyetem kertben tartják. Elhatározták, hogy ebből az alkalomból bejelentik a „Demokratikus Magyarország programját”. A tizenkét pont megszövegezésénél azok az instrukciók játszották a legnagyobb szerepet, amelyeket a demokratikus Magyarorszáért vívott harc érdekében mi megbeszeltünk Donáth elvtárrsal.

Az elvtársak azonban a különböző irányzatokkal szemben nem tudtak kellően fellépni. A program nem következetes és nem egységes. Vannak benne olyan ellentétes pontok is, amelyeket mi helytelenítettünk. Az elvtársak azonban nem akarták ezt a fontos akciót megzavarni, és belementek egy kompromisszumos megoldásba.

A demokratikus ifjúság márciusi ünnepségei fontos politikai eseménnyé váltak. Ezen alkalomból ők és a hozzájuk csatlakozott értelmiségi csoportok az ún. Márciusi Frontba tömörültek. Ez a demokratikus, antifasiszta fellépés az egész országban nagy hatást váltott ki. A sajtó is állást foglalt e kérdésben. Az egész országból üdvözölték a Márciusi Front vezetőit. Egyesületek, újságok, folyóiratok biztosították őket támogatásukról. Ugyanakkor a Márciusi Front kihívta a reakciós sajtó dühödt támadását. Kísérlet történt arra, hogy a Márciusi Frontot a zsidók machinációjaként bélyegezzék meg. Mindez azonban nem változtatott a helyzeten. A Márciusi Front népszerűsége állandóan nőtt. A reakció heves támadása azonban a Márciusi Fronton belüli irányzatokra különbözőképpen hatott. A jobboldalon álló, az antiszemizmussal szimpatizáló csoport, amely Németh Imre képviselő köré tömörült, arra használta fel az alkalmat, hogy növelje a demokratikus tömegek előtt népszerűségét azzal, hogy védelmébe veszi a Márciusi Frontot. Nyilvánosan mellette lépett fel. Meg kell mondanunk, hogy Németh Imre magatartása a Márciusi Front számára nagyon előnyös volt, és ez számára védelmet is jelentett. A Féja Géza és Illyés Gyula köré csoportosultak (akik maguk sem képezték egységes csoportot) kijelentették, hogy a Márciusi Front csak egy szellemi irányzat, amelynek a napi politikával nem kell foglalkoznia. A harmadik csoport a kommunisták, a paraszt-szocialista Veres Péter, a polgári demokratikus író Kovács Imre, Erdei Ferenc azonban a Márciusi Front politikai aktivizálása érdekében léptek fel.

A Márciusi Front fejlődésére nagy hatással volt a „falukutatók” letartóztatása. A Márciusi Fronthoz tartozó írók a latifundiumok uralkodó hatásáról és a falusi lakosság szörnyű nyomoráról szóló könyvei erősítette a földreform és demokratikus választójogi követeléseket. Féja Gézát és Kovács Imrét börtönbüntetéssel sújtották, könyveiket bezúgták. Elvtársaink ebben a helyzetben a Márciusi Frontban azzal a javaslattal léptek fel — ezt mi nekik már hónapokkal ezelőtt megadtuk —, hogy szervezzék meg az ország összes demokratikus erőinek egységes fellépését, mégpedig a demokratikus Magyarország két legfontosabb követeléséért: a nyilaskeresztes propaganda betiltásáért és az általános, titkos, közvetlen választójog bevezetéséért. Makóra egy „demokratikus

találkozót” hívtak össze. A találkozó programját velünk megbeszélték. A találkozót nagy sikerrel meg is tartották. Ezen a szociáldemokrata párt, a kisgazdapárt, a Kossuth Párt képviselői, különböző folyóiratok szerkesztői, neves írók vettek részt. Itt a Márciusi Front programját újból meghirdették, és elhatározták, hogy kiadnak egy brosúrát a demokratikus választójog, a sajtószabadság és a gyülekezési szabadság fontosságáról. A brosúra el is készült, de a kéziratot egy házkutatás alkalmával írójánál megtalálták és elkobozták. Hasonló jellegű összejöveteleket más vidéki városokban és Budapesten is tartottak. A Márciusi Front erősödése, a növekvő elégedetlenség, Eckhardt Tibor politikai vezetése alatt a kisgazdapárt megalkuvó politikája napirendre tűzte egy új, demokratikus parasztpárt alakítását. Mi ebben a kérdésben is állást foglaltunk a Márciusi Frontban. Javasoltuk ennek a lépésnek alapos előkészítését. Útmutatásainkban arra is utaltunk, hogy politikai kérdésekben és aktivitásban a Márciusi Frontban is nagy ingadozás mutatkozik, ezért a „szellemi irányzat” képviselőit kell először a parasztpárt megalapításához megnyerni. Letettünk arról, hogy a Márciusi Front belépjen egy meglevő pártba; kisgazda vagy Kossuth Pártba, vagy hogy engedjük a Márciusi Frontot különböző pártokban főlészívódní. Azon az állásponton vagyunk, hogy csak akkor lehet az új parasztpártot megszervezni, ha az ellentétek a kisgazdapártban szakításig feszülnek, és biztosíték van arra, hogy a helyi szervezetek az Eckhardt-pártból az új pártba átvíhetők. Az új párt a Márciusi Fronton és a kisgazdapárt egy részén kívül magába foglalná a Kossuth Pártot és más helyi jelentőségű kisgazda csoportokat. Múlt év novemberében úgy látszott, hogy a kormány választójogi politikája és Eckhardt megalkuvó politikája ebben a kérdésben elvezet a kisgazdapárt szakadásához, és ezzel az új parasztpárt megalakulásának kérdése megériik. A nemzetközi helyzet, különösen a romániai események, egy új, fasiszta rezsim létrejötte Magyarország határán azonban gátolták a kibontakozást. Moszkvába való megérkezésem után olvastam a magyar sajtóban, hogy a Márciusi Front a különböző demokratikus szervezetek képviselőit megbeszélésre hívta össze a választójog kérdésében. Ezt a megbeszélést a rendőrség titkos összejövetelnek minősítette és feloszlatta. . .

AZ ÚJ HANG BARTÓK ÉS KODÁLY SZEREPÉRŐL AZ ÚJ MAGYAR ZENEMŰVÉSZET KIALAKÍTÁSÁBAN ÉS DEMOKRATIZÁLÁSÁBAN

Kodály Zoltán a „Magyarság néprajza” nemrég megjelent negyedik kötetében a „Magyar népzénéről” írott cikkében következő szavakban összegezte az új magyar zeneművészet több mint 30 éves hitvallását.

„A magyar parasztság dalkincsére kell építenünk egész zenei műveltségünk, mert e szilárd alap nélkül nem lehet gyökeres magyar zenénk. Felsőbb osztályainknak meg kell ismernie hétmillió magyar zenei érzését, melyet ma szinte idegenkedve hall, mert ebben van a magva a jövő magyar zenekultúrának.”

Aki jól ismeri a mai magyar életet, az meg fogja érteni, miért idegenkednek „felsőbb osztályaink” hétmillió magyar zenei érzésétől, hétmillió magyar jobbágy őseinek szívéből fakadt nótáitól. Aki csak a Márciusi Front falukutatóinak könyveit olvasta, az is láthatja, hogy a jobbágyösöktől öröklött, művészi értékekben oly gazdag népdalkincsünk leginkább a béresek, a szegényparasztok és a belőlük kinőtt dolgozó néprétegekben él és virágzik.

Semmi kétség. Idegenkedve hallgatják úri „osztályaink” a dolgozó magyarság zenei érzését. Annyira idegenkedve, hogy a hétmillió magyar kipusztulófélben levő zenei érzésének tudományos felkutatására, feldolgozására és megőrzésére a magyar állam, a Néprajzi Múzeumon keresztül sem többet, sem kevesebbet, évi 250 pengőt fordít. A magyar államnak több pénze, mint 250 pengője, ezen cél érdekében nincs — írja Bartha Dénes, a mai reakciós Magyarország egyik legelőkelőbb folyóiratában, a *Magyar Szemlében* (XXIX. köt. 2. szám). Ha nem felejtjük el, ki az a hétmillió magyar, akinek zenei érzését az úri osztályok idegenkedve hallgatják, világos, hogy a 250 pengőt is csak álszeméremből adja a magyar állam. Akiiket meg akarnának tévesztetni a fajszeretettől csöpögő, magyarkodó szólamok; akiket meg akarna tévesztetni a Szent István-napi ünnepek egyik főattrakciója, a „Gyöngyös Bokréta” színes karneválja, idegenforgalmi, üzleties reklámja, az dobja a mérleg másik serpenyőjébe ezt a 250 pengőt. Ezzel is lemérheti, hogy „úri osztályainknak” mennyire semmi közük ahhoz a hétmillió magyarhoz, amelynek zenei érzését Kodály szerint olyan megdöbbenően idegenkedve hallgatják.

Érthető, hogy a hivatalos körök sohasem tudták egészen eltitkolni idegenkedésüket attól az új magyar zeneművészettől sem, melynek éltetadó humusza hétmillió magyar dolgozó zenei érzése. Ellenszenvüket fokozta az is, hogy az

új magyar zeneművészet két világhírű képviselője: Bartók Béla és Kodály Zoltán, beolvasztották hétmillió magyar zenei érzését abba az európai zenekultúrába, melyet a zeneművészet nagy klasszikusai építettek ki és hagyták örökségül az emberiségre. Korunk minden pozitív és progresszív zenei eredményével felvértezett új magyar zeneművészete mindig bántóan kirívó jelenség volt a magyar ugaron. Szervesen soha sem tudott beleilleszkedni abba az idejétmúlt, mézeskalácsos Magyarország mesterségesen stilizált légkörébe, abba a hazug, millenáris időkből ittrekedt, sírva vigadó, álmagyar világba, melyet évtizedeken keresztül olyan nagy igyekezettel szerettek volna a dolgozó népre a hivatalos fórumok rátukmálni. A hivatalos zenekritika: a Liszt Ferenc-i rapszodiák morzsáin élősködő zenei spiszbügereknek tapsolt, a paszománttal és vitézkötéssel kizsinórozott Wagner-imitátorok zenei magyarságáért lelkesült. Még ma is, mikor az új magyar zeneművészet kimagasló képviselői — elsősorban Bartók Béla és Kodály Zoltán — már rég az egész világ közkincsévé avatták a magyar szegényparaszt népzenejét, nyíltan hangzanak el a kormánykörökhöz közel álló orgánumokban olyan vádak, hogy különösen Bartók, de sok tekintetben még Kodály is, destruktív lélek, aki a legzseniálisabb muzsikán keresztül is ezt a kietlen, destruktív lelkeséget érezteti és viszi diadalra. Vannak olyanok is, akik kevésnek találják a destrukció vádját. Tiboldi József pl. „A magyar népdal családfája” című nemrég megjelent könyvében egyenesen így ír: „Évek óta figyelhetjük azt a kíméletlen harcot, amelyet a parasztdalok túlzói és követői a polgári társadalommal szemben folytatnak.”

Pedig Kodály és mások az utóbbi 10—15 évben igazán elégszer megkísérelték kibékíteni, hozzáidomítani az új magyar zeneművészetet a magyar hivatalos körök elképzeléseihez. Akadtak szép számmal szakértő közvetítők is, kik Bartók és Kodály nagy külföldi sikereit spanyolfalul szerették volna felhasználni, hogy elkendőzhessék közállapotaink sötét balkánját, a hivatalos kultúrélet mai sivárságát és lesújtó nyomorát. Szerették volna Kodály ingadozásait is kihasználni, megpróbálták őt a miszticizmus posványába csalni, a katolicizmus zenei dicsőítőjévé elkorcsosítani. Eckhardt Sándor, Prahács Margit és mások, felsőbb sugalmazásra sokat fáradoztak azon, hogy Kodálynak fáradt, divatos, katolikus miszticizmus felé sodródó, népi ősforrástól elhulló műveit, Bartók műveinél magyarabbnak, művészileg értékesebbnek ismertessék el. Mindezek a kísérletek hajótörést szenvedtek, mert az új magyar zeneművészet sohasem tért le létét biztosító alapjairól, még ma is a hétmillió magyar zenei érzéséből szívja éltető nedveit. Másrészt pedig a magyar úri osztályok osztályösztone sokkal élesebb, szellemi nívója sokkal alacsonyabb rendű, semhogy valaha is magáénak tudná érezni a zeneművészet klasszikusainak hagyományain felcseperedett új magyar zeneművészetet, amelynek ereje a sok száz éves elnyomatás keservében, könynyében született népdal.

Egy Katona Györgynek adott nyilatkozatában rezignáltan állapítja meg Ko-

dály: „Az új magyar zene a népből jön, és idegen lélekhez érkezik. Azokhoz, akiknek szólna, nem is jut el.” Eddig bizony még nem jutott el hozzá. Ahhoz, hogy eljuthasson sok mindennek kell megváltoznia Magyarországon. De egyszer el fog jutni hozzá, ebben bízunk minden becsületes magyar zenész. Ezen hitünkben megerősít bennünket a Márciusi Front lelkes fiatalságának bátor fellépése a magyar politika porondján. Nem véletlen, hogy a magyar nép szeretetétől áthatott kiállásuk hullámai átsaptak az új magyar zeneművészet területére is. Őszinte örömmel láttuk, hogy Bartók Béla, a magyar nép zenéjének zseniális kutatója, nem tudott hallgatni, mikor látta, hogy börtön fenyegeti a magyar nép szörnyű nyomorának leleplezőit. Örömmel és büszkeséggel láttuk mi, magyar zenészek, hogy Bartók Béla és az új magyar zeneművészek lelkes propagálója, Tóth Aladár is aláírta azt a tiltakozó nyilatkozatot, melyben azonosítják magukat a Márciusi Front börtönre ítélt bátor képviselőivel, Féjával és Kováccsal. És akárhogy elszomorítottak is bennünket Kodály utolsó 12 év alatti ingadozásai, még benne is bízunk. Tudtuk, hogy nem hagyja cserben zenei harcos társát. Bartók Bélát és önmagát. Bizalmunkban nem csalódtunk. A Márciusi Front pár héttel ezelőtt megtartott Bartók—Kodály-estélyen bemutatott új kórusművészet: Ady Endre „Felszállott a páva” című versének megzenésítésével Kodály nyíltan leszögezte a Márciusi Fronthoz való csatlakozását. A „Felszállott a páva” megzenésítésével szárnyat adott annak a népből fakadó mélységes gyűlöletnek, mely évszázadok óta parázslék a magyar lélekben, az úri hitványságot megszemélyesítő megyeháza ellen. A „Felszállott a páva” megzenésítése tiszta vizet önt a pohárba, kihangsúlyozott eb ura fakó mindazok felé, akik őt katolikusnak, misztikusnak szeretnék látni. A „Felszállott a páva” megzenésítése visszahozta őt az ingadozást nem ismerő régi énjéhez, ahhoz a Kodályhoz, akit mi nagyon szerettünk, akiért tiszta szívvel lelkesedtünk.

Bartók Béla és Kodály Zoltán nagy alkotóművészetének forrása, a magyar dolgozó néppel való élő, soha el nem szakadó kapcsolatában rejlik. Ezért élnek, ezért időszerűek műveik. Ezért nem jutottak soha egészen az üres formalizmus zsákutcájába, mint annyi sok igen nagytehetségű zeneszerző kortársuk. Kiállásuk az üldözöttek mellé, művészi, igaz meggyőződésükből fakadt. Ez a merész kiállítás ki fogja mélyíteni, öntudatosabbá fogja nevelni az új, magyar zeneművészetnek a néphez, a magyar valósághoz való kapcsolatait.

Új Hang, 1938. január, 93—94. old. Szabó Ferenc: Az új magyar zeneművészek és a Márciusi Front.

A MAROSVÁSÁRHELYI TALÁLKOZÓN A ROMÁNIAI MAGYARSÁG A DUNA MENTI NÉPEK ÖSSZEFOGÁSÁÉRT

1937 októberének első napjaiban Marosvásárhelyen az erdélyi magyar ifjúság 136 képviselője gyűlt egybe. A romániai magyar kisebbség 18 éves történelmében fordulópontot jelent ez az összejövétel. A vásárhelyi találkozó harcosai, az erdélyi magyar nép minden rétegének képviselői haladó, demokratikus szellemű írók vezetése alatt a nemzeti kisebbségek kérdéséhez s emellett az összes dunai népek testvéri együttélésének égető problémáihoz foglaltak állást. A fiataloknak ez a pártkereteken felül álló gyűlése harcra hív fel az anyanyelvért, a szellemi szabadságért és a gazdasági létért — a nemzeti elnyomás összes megnyilvánulásai ellen. A vásárhelyi találkozó szerepét és jelentőségét azonban legjobban az mutatja, hogy az erdélyi magyar értelmiségek színe-java itt jelentette ki először, hogy együtt akar működni a munkássággal, együtt akar működni a román demokratikus erőkkal.

Marosvásárhelyen összesen kilenc határozatot hoztak, olyan kérdésekben, amelyek nemcsak a másfél milliónyi romániai magyarságot, hanem az egész közép-európai magyarságot is érdeklik. Amiként ezt „Az erdélyi magyar és a román nép építő együttélésének feltételei és útja” című előadás után elfogadott határozatukból is látható: „A közép-európai magyarság egyetlen nyelvi és kultúrközösséget képez, amelynek a romániai magyarság is alkotó része.” Ez a határozat, mely szembeszáll a román kormány leigázó nemzeti politikájával, a „nemzeti és emberi életjogaiban veszélyeztetett magyarság” nevében leszögezi, hogy „a romániai magyarság s annak itt összegyűlt ifjúsága, a román néppel való testvéri együttélés és megbékélés szükségességét vallja”. „Valljuk — hirdeti Marosvásárhely —, hogy a Duna menti kis népeknek egymás mellé kell állniok, ha egyáltalában a saját lábukra akarnak állani... ennek a magasabbrendű politikai eszménynek az érdekében közösen kell felvonulniok, ha nem akarnak továbbra is csak színesítő anyag vagy éppen ürügy lenni más államok egymás közötti osztozkodásában, hanem önálló történelmi hivatást igényelnek maguknak.”

Gyakorlati munkásságban a vásárhelyi találkozó köré tömörülő romániai magyar ifjúság arra törekszik, hogy a dunai összefogás gondolata gyökeret verjen a román népben is. Nem ennek politikai pártjaihoz fordul elsősorban, hanem magához a román néphez, mégpedig azokon a románokon keresztül, akik már látják a dunai gondolat feltétlen politikai szükségességét. A vásárhelyi

találkozó magától adódó kötelességének tartja a többségi nép demokratikus erőinek támogatását, megerősítését és — nem utolsósorban a román reakcióval paktáló egyes Magyar Párt-beli politikusok címére — hangoztatja, hogy ezt a természetes szövetséges társat megtagadni vagy éppen elárulni bűn. Feladatának vállalja továbbá Magyarország és Románia valódi, demokratikus közeledésének közvetítését. Ez a cél pedig megköveteli, hogy a romániai magyar demokratikus tábor kapcsolatot létesítsen a magyarországi demokratikus mozgalmakkal, amelyek a dunai összefogás gondolatát máris képviselik: „Össze kell hoznunk ezt a két, egy cél érdekében harcoló oldalt, munkájuk eddigi eredményeit kölcsönösen ki kell cserélnünk közöttük. Komoly néptörekvést láthatunk abban is, ha a magyar demokratikus erők fokozott támogatásával erősítjük e gondolat magyarországi képviselőit és munkásait hitükben és akaratukban, s erősítjük őket a magyar közvélemény előtt is azzal, hogy a mi fennmaradásunk és fejlődésünk biztosítóit bennük látjuk.”

A vásárhelyi találkozó tábora az erdélyi magyarság demokratikus harcában nem áll elszigetelten. Nemcsak Erdélyben, az egész Duna völgyében és azon túl, nagy rokonszenv kíséri ezt a demokratikus megmozdulást.

Új Hang, 1933. 1—4. sz. 116. old. L. Z.: Vásárhelyi találkozó.

30

1938. január

RÉVAI JÓZSEF AZ ÉRTELMIÉGNEK A MAGYAR NÉPFRONTBAN BETÖLTÖTT HELYÉRŐL ÉS SZEREPÉRŐL

A magyarországi népfront kialakulásának, illetve kialakításának gyakorlati kérdései egyre sűrűbben foglalkoztatják a magyar intelligencia demokratikus gondolkodású rétegeit. Egyre inkább hangzik el a kérdés — egyelőre persze csak folyóiratcikkekben, előadásokban, vitákban —: lehet-e Magyarországon egyáltalán népfront, és hogy milyen legyen a demokratikus intelligencia szerepe egy esetleges népfrontmozgalomban. A Márciusi Front íróinak könyveit és előadásait körülvevő kétségtelen szimpátia-megnyilvánulások az ország minden részében mutatják, hogy van egy demokratikusan, becsületesen, népi módra gondolkodó intelligencia. És azt sem vonja senki kétségbe, hogy ez a demokratikus intelligencia alaposan figyeli a fasizmus elleni világharc egyes fázisait, hogy nemcsak a hitleri barbarizmus közép-európai befészkeléséről, de a francia és spanyol antifasiszta ellentámadás részleteiről is meglehetősen tájékozva van.

Mégse állíthatjuk azt, hogy a magyarországi népfront alapvető kérdései minden tekintetben tisztázva lennének, hogy a demokratikus áramlatok soraiban egyöntetűen igennel válaszolnának a felvetett kérdésre („Lehet-e Magyarországon népfront?”), és hogy a demokratikus intelligencia képviselőinek túlnyomó része az intelligencia szerepét egy ilyen népfrontmozgalomban helyesen látná. Vannak, akik a kérdést csak azért vetik fel, hogy mindjárt nemmel feleljenek rá, és vannak olyanok, kiknek az intelligencia vezető és nemzetnevelő szerepéről olyan fogalmaik vannak, amik a gyakorlatban csak kudarchoz és sajnálatos erőpocsékoláshoz vezethetnek.

Vegyük szemügyre azoknak érveit, kik a mai adott körülmények között nem tartanak Magyarországon egy népfrontmozgalmat lehetségesnek.

Az első, legsűrűbben hallható érv az, hogy a munkásosztálynak nincs partnere egy esetleges népfrontmozgalomhoz. Hol van nálunk a polgári demokrácia pártja? — kérdik ezek a szkeptikusok. Talán Rassayék és Fábíánék képviselik ezt a demokráciát, kik a városi kispolgárságnak egy egészen elenyészően csekély töredékére támaszkodnak, és semmi reményük sincs arra, hogy valaha is nagy tömegek tekintsék őket képviselőiknek? Avagy az a két nagy párt valamelyike lehet-e egy népfrontmozgalom partnere, melyik magát ellenzékinak nevezi; a keresztény- vagy a kisgazdapárt? Hiszen a kereszténypárt élén a félfudális Zichy gróf áll, a levezérei közt szerepel a félfasiszta Csilléry s a püspöki kar és a katolikus legitimista arisztokrácia a párt vezetésére mindenki által ismert befolyást gyakorol. A kisgazdapárt vezére, Eckhardt pedig már évek óta egyebet se tesz, minthogy magát az ellen a „gyanú” ellen tisztázza, mintha a népfront gondolatával rokonszenvezne. Hiszen ő az, aki a „spanyol borzalmakról” „pánszláv veszélyről” szónokol, ő az, aki helyesli a választói jog megnyirbálását, részt vesz a legitimista koncentrációban, aki támogatja a Darányi-kormányt, melynek szárnyai alatt nő a német pénzen felbérelt különböző magyarországi náci-frakciók fasiszta mozgalma. Hol van tehát a partner?

Ez az érvelés ott sántikál, hogy, először is a pártvezéreket a pártok tömegeivel és másodszor a népfrontmozgalmat holmi parlamenti kombinációs játékkal téveszti össze. Úgy a kisgazdapártban, mint a kereszténypártban nagy demokratikus tömegek vannak, melyek a fasiszmus előretörését aggodalommal és kifejezett ellenszenvvel nézik. És ámbár nem jelentéktelen erők kísérleteznek mindkét pártban azzal, hogy a tömegek elkeseredését félfasiszta irányba tereljék, száz és száz szimptóma beszél arról, hogy a kisgazdapárt legkülönbözőbb vidéki szervezetei éppúgy, mint a katolikus demokrácia csoportjai egyaránt aktív ellenállást kívánnak a fasiszta veszéllyel szemben. Természetes, hogy a parlamenti frakciók magatartásában ez a hangulat csak nagyon közvetve jut kifejeződésre. És amíg a politika parlamenti kombinációs játék marad, nem is lesz ez másként. Ahogy azonban egy közvetlen népi tömegekre támaszkodó mozgalom (és ezt jelenti a népfront) bontaná ki zászlaját, azonnal mozgásba jönnek

ezeknek a pártoknak demokratikus tömegei, erősebb ellenőrzés alá kerülnének képviselőik, saját soraikból küldenének az aktivizálódó tömegek a politikai életbe olyanokat, kik hűségesebb kifejezői akaratuknak. Feltétlen tisztázódás áll be ebben az esetben ezeknek a pártoknak soraiban, és tömörülnek a komolyan demokratikus elemek. Elég csak a Márciusi Front megnyilatkozásainak a kisgazdapárt balszárnyára gyakorolt hatására utalni, hogy ennek az egész, partner hiányán siránkozó érvelésnek minden szűkkeblűsége, korlátoltsága és pedáns fantáziátlansága világos legyen.

A második, szintén elég sűrűn hallható érv az, hogy Magyarországon igazi fasiszta veszély nincs. Az álokoskodás ilyen: igaz ugyan, hogy mozog egy pár ezer nyilas demagóg, hogy Hitlerék napilapot (az *Új Magyarországot*) és egész sereg lapocskát jelentetnek meg, hogy az államigazgatásban és a hadseregben szép számmal vannak szimpatizálóik, de mindez nem elég arra, hogy az országot felborítsa és a parancsuralmi rendszert megvalósítsa. A fasiszmus mindig a demokrácia ellen irányul. Magyarországon azonban komoly polgári demokrácia nincsen. Miféle „liberális rendszer” ellen intézzenek a magyar nácik rohamot, mikor ilyen rendszer nincsen? Ez az érv se tűnik ki túlságos alaposságával. A fasiszta veszélyt ma nemcsak a nyilasok képviselik, hanem az a kormánypolitika is, mely ezeknek a nyilasoknak szövetségese, mely melengeti, támogatja, készenlétbe helyezi ezeket a „nemzeti érzésűnek” dicsért német—olasz ügynököket, hogy aztán minden demokratikus mozgalommal szemben kijátssza őket. Éppen az lenne a népfront egyik legfőbb kezdeti feladata, hogy *tömegeivel* nyomást gyakoroljon a kormányra és a nyilas bandákkal való szembenállásra kényszerítse. Ilyen tömegek vannak, az kétségtelen. Hogy viharzanak a kisgazdapárt tömeggyűlései, hogy tiltakoznak a Tattersall proletárezzei, midőn a szónok azokat a vérlázító tényeket ecseteli, melyek a kormány és az állami apparátusnak a nyilasokkal való együttműködéséről beszélnek. Milyen úrikaszinói kérlekaláissan-tónusúak, milyen bűnpártolóak ezzel szemben Eckhardt parlamenti felszólalásai, milyen erőtlenül hangzanak ezekhez a tömegekhez képest Peyer vagy Buchinger interpellációi.

Rokon ezzel a rokkant érvvel az a harmadik érv is, amit olyan entellektüelek szoktak hangoztatni, akik a munkásmozgalom szélső jobboldali, népfrontellenes vezéreihez állnak közel. A népfront magja — a munkásosztály. Mégpedig az ereje teljében levő, politikailag aktív, harci akaratban egységes munkásosztály. A munkásságot, annak manapság még passzív rétegeit is aktivizálni, ereje kifejtésére bírni, harci akaratát egységesíteni, csak az antifasiszta tömegharc nagyarányú kifejlesztésével lehet. Ehhez azonban fel kell a tömegeket világosítani, és meg kell mutatni a fasiszta veszély egészét. Minek azonban a tömegeket „felizgatni”? A tömegek hajlamosak a gyors akciókra, s erre a kormány azonnal brutális rendszabályokhoz nyúlna a baloldal ellen. Azonfelül a kormányt „a nyilasok karjaiba kergetnők”, és a mai politikai egyensúlyt, amit a

kormány állítólag fenn akar tartani, mi magunk borítanók fel. Ma még az igazi nagy tömegek távol állanak a nyilasoktól. Ha azonban mi erősen lépünk fel, és a kormány elkezd „erősen” dolgozni, a nyilasok is felbátorodnak és megsokasodnak. Maradjunk tehát nyugodtan.

Nem kell sokat magyarázni, hogy ez az állásfoglalás semmi egyéb, mint visszarettenés attól a nagy erőttől, amit a munkásmozgalom a magyarországi politikai harcokban jelenthetne egy egységes, az egész dolgozó nép érdekeit képviselő következetes antifasiszta politika esetén. Azok, kik úgy beszélnek, ahogy azt fennebb igazán objektívan, mintegy saját szavaikkal visszaadtuk, megijednek a felvonulásban levő tömegeknek már az árnyékától is, menekülnek a harci területről, és megfutamodásukat valótlan érvekkel fedezik: Hisz a „politikai egyensúlyról” szóló legendát maga a napi kormánytevékenység cáfolja meg: „Nálunk nincs szociáldemokrata uralom, nincs kommunista veszedelem, nincs liberális kormány, s ez az örvendetes helyzet joggal befolyásolja a jobboldali célkitűzéseket és harci modort...” — írja a Goebbels-féle propaganda-minisztérium budapesti napilapjában, az *Új Magyarországban* Rajniss Ferenc. Mi egyebet jelent ez az idézett mondat (amit különben tetszés szerint lehetne szaporítani), mint az azok ellen szóló elsőrangú tanúbizonyságot, kik a magyarországi nácikat a kormánytól túl nagy távolságra levőknek képzelik, és meg sem mernek moccanni, nehogy ez a különben csak a gyáva lapítók fantáziájában élő nagy távolság lecsökkenjen.

A munkásszervezetek nagyon jól tudják, hogy a szervezett munkásság alkotja az ország fasizálódásának legerősebb gátját. Egyre erősebben ver gyökeret ezeknek a szervezeteknek tömegei és funkcionáriusai között az a tudat, hogy a kormány és a nyilasok közti távolság szabályozása nagymértékben függ éppen magától az antifasiszta tömegeknek aktivitásától, mindenekelőtt a szervezett munkásság aktivitásától. Persze vannak olyan funkcionáriusok is, akik minden harcot le akarnak szerelni, mert a harc a reakciót csak ellenakcióra, a munkásszervezetek feloszlatására ingerelné, de így csupán azok gondolkodnak, kik az ellenforradalom kezdete óta mindig a mindenkori kormányok és hatalmi szervek akaratahoz való *simulásban* látják az egyetlen kivezető utat. A munkásszervezetek tömegei nagyon jól tudják, hogy egy széles körű tömegmozgató politika, mely a munkásosztály, a dolgozó parasztság, a városi kispolgárság és az intelligencia érdekeit ténylegesen megvédené, rendkívüli módon megerősítené a munkásosztály szervezeteit, azok egyenesen a kispolgári s paraszti tömegek rokonszenvével öveződnének körül. A fasizmus meggondolná, hogy ezeket a munkásszervezeteket megtámadja-e. És éppen fordítva: egyre többen látják be, hogy a félelem a tömegek erejétől a harc elől való kibúvás, a lemondás a dolgozók érdekeinek hatásos és tényleges védelméről, csak lehangolja és leszereli az antifasiszta és demokratikus tömegeket, eltávolítja őket a munkásszervezektől és kedvező talajt ad a fasiszták szociális demagógiája számára. Lehetővé

teszi, hogy a nyilas parasztfogás minél több „kiábrándultat” és csalódottat fogjon meg hálójában.

Jó, hát harcolni kell a fasizálódás ellen — mondják némelyek. — De ki harcoljon? Miért a munkásosztály, miért általában a nagy tömegek? Hiszen a parancsuralmi rendszer elsősorban a polgári pártok ellen irányul. Hallani olyasmit is — és ez akar a negyedik érv lenni a magyarországi népfrontgondolat ellen —, hogy „még a Nemzeti Egység Pártja is többet veszíthet, mint a munkásság pártja”. Aki így beszél, s ezt nyíltan meg kell mondanunk: nem nevezheti magát a jelenlegi körülmények közt haladó szellemű entellektüelnek. Hiszen a népfront célja nem merülhet ki abban, hogy a demokratikus jogok szegényes foszlányait megvédje, hanem, hogy vezesse a nép harcát a magyar élet gyökeres megváltoztatásáért, az őszintén és mélyen demokratikus Magyarország megteremtéséért, a hárommillió koldus országának átváltoztatásáért, azért a Magyarorszáért, amely biztosítja minden dolgozó magyar számára a megélhetést, a szabadságot, a békét.

Milyen messze vagyunk ettől! Milyen nagy utat kell még odáig megtenni! És milyen sokan vannak a félig-meddig antifasiszta érzelmű polgárság soraiban is olyanok, akiknek antifasizmusra nagyon is ingatag alapokon nyugszik, akik hol egy, hol más oknál fogva ellenzik ugyan a nyílt parancsuralmi terrorizmus bevezetését, de azt is sanda szemmel nézik, ha a dolgozó tömegek komoly jogokhoz és széles harci lehetőségekhez jutnának. Az ilyenek reményeiket elsősorban az uralkodó osztályon belül levő különböző frakciók egymás elleni intrikáiba, parlamenti kombinációkra, politikusok sakkhúzásaiba vetik. Az a fasizmusellenes mozgalom, melynek élén ezek a kétlaki érzésű és gondolkodású polgárok állnának, sohase nevezhetné magát népfrontnak. Egy politikai áramlat, amelyet ez a félreakciós polgárság vezetne, a demokratikus szabadságjogok összességét és a köztársaságot soha ki nem harcolja, a nagybirtokrendszert meg nem szünteti, a kartelleket meg nem fékezi, a munkabéreknek a létminimumra való emelését lehetővé nem teszi, a komoly szociális törvényhozást ki nem építi, közigazgatás félfeudális dzsungeljét ki nem füstöli.

Mindezt azonban kivívhatja (és hisszük, ki is fogja vívni) a népfront, melyben a munkásosztály vezetése alatt egymásra találhatnak a szervezett munkások, a falu szegényei, a kiscgazdapárt paraszti, a keresztény gazdasági párt városi kispolgári antifasiszta érzelmű tömegei. Ez a népfrontmozgalom újabb százezreket kapcsolna be a magyar politika sodrába.

És így születik meg majd az az igazi politikai élet: ha a magyar politika medre kicsap a parlamenti kombinációk szűk kis vizeiből, és éppúgy, mint 1848—1849-ben, éppúgy mint 1918—1919-ben a nemzet nagy tömegei maguk akarnak a nemzet sorsának irányt adni.

Az intelligenciára nagy, nagyon nagy szerep vár ebben a harcban. A nagy népmozgalom százával várja a maga világos szavú agitátorait, körültekintő és

bátor szervezőit, utat törő publicistáit. Egyet azonban sohasem szabad elfelejteni. Az agitátor csak akkor fog igazán mélyről jövő tetszéssel találkozni, a szervező csak akkor találja meg helyét a tömegek között, ha egy percre sem felejt el, hogy az *intelligencia nem osztály*. Olyan osztály, mely a magasabb értelem, a sugárzó erkölcs, vulkanikus lendületű szónoklat pusztá erejénél fogva utat tudna mutatni, nincs, nem volt és nem lesz. Nagyon helyesen mutat rá Erdei Ferenc a *Válasz* legutóbbi számában arra, hogy milyen naivitás egyes demokrata írók részéről azt hinni, hogy, „lelkiismeret-ébresztő” irodalmi munkásságukkal az ellentéteket el fogják simítani, és megteremtik azt az új nemzeti egységet, melynek élén nagy szellemek és „erkölcsi zsenik” állanak. Nem. Az intelligencia nem állhat a nép fölött, hanem csakis a nép szolgálatában. A Márciusi Front nagy jelentősége éppen abban áll, hogy szoros kapcsolatot tudott találni széles paraszttömegekkel, de még nagyobb jelentőségre fog szert tenni, ha a szervezet magvát alkotó írók rájönnek majd arra, hogy „nemzetnevelő” és „útmutató” munkájuk *csakis akkor lesz eredményes*, ha a dolgozók tömegeivel még jobban összeforrnak. Az intelligencia a munkásság és a parasztság osztályaival összenőve, ismételjük: azok *szolgálatában* fontos motorja lehet az új Magyarorszáért való harcnak. Azok az egyes entellektüelek azonban, kik a tömegek fölé akarnak emelkedni valami előre kiagyalt Rendszer, egy jobbra-balra méricskélő Igazság-Elv vagy néha csak egy-egy irodalmi frázis nevében, igen hamar a tömegek alá jutnak, és szembe kerülve a történelmi fejlődéssel, felmorzsolódnak.

Új Hang, 1938. január. 1—4. sz. 86—90. old. Késmárki Endre [Révai József]: Az intelligencia és a népfront.

31

1938. március

A TOVÁBB MÉRLEGE A MÁRCIUSI FRONT EGY ESZTENDEJÉRŐL

A csend

A hagyományos magyar politikának 1918—1919-ben történt durva és váratlan arculcsapásában kevesek látták meg a múltak bűneiért való bűnhődést. A forradalom utáni javító szándékok gyorsan behullottak a konszolidáció süket terméketlenségébe, s a kellő időben és légkörben elodázott létkérdések jó időre seholsem találtak menedéket. A becsületes földreform és az általános, titkos

választójog hamarosan elsikkad a Bethlen-kormány kezén. A nemzet vezető rétege a veszély elmúltával kettőzött erőfeszítéssel igyekszik visszaszerzett helyzetét és megbolygatott jogait körülbástyázni. Az ellenforradalom teljes értékű reakcióvá süllyedt, s örök érvényű országlásra rendezkedett be. A magyar nép mások bűneiért lakolt, s az ifjúság szociális érdeklődését jó ideig a zsidóverés jelentette. Az ország „a béke és rend közép-európai szigetévé” vált. A forradalom bűnbakjává kijátszott szociáldemokrácia, terjeszkedési lehetőségétől megfosztva, néhány fellegvárába húzódott vissza, s kényszerhelyzetében kegyelempozícióinak megtartásán fáradozott. Komoly polgári ellenzéki párt nem alakult ki. A Független Kisgazdapárt Nagyatádi Szabó István halálával jó időre ártalmatlan „ellenzékké” vált, s a keresztény pártok is inkább az uralkodó rétegek bizonyos részének hatalmi törekvéseit fejezték ki.

Az 1929—1932-es gazdasági válság, amelynek hullámmása Németországban a nemzeti szocializmust dobta felszínre, nálunk az ellenforradalom egyik legellenforradalmibb alakját, Gömbös Gyulát juttatta uralomra. Ennek a kormánynak jutott feladatul a gazdasági válság terheinek a dolgozók vállára való áthárítása — ha kell, a diktatúra segítségével is. A Szociáldemokrata Párt helyzete nem sokat változott, de a Független Kisgazdapártnak Gömbössel és irányzatában jelentkező fasiszta törekvésekkel való szembefordulása a magyar demokrácia erőinek gyarapodását sejtette. A Harmadik Birodalom szomorú vallási viszonyai az egész katolicizmust harcosabb magatartásra kényszerítette, s az Egyesült Kereszténypárt határozott antidiktatórikus frontjában ez kifejezésre is jutott.

Gömbös Gyula halála pontot tett elvégzett küldetése végére. A jelenlegi társadalmi rend egész építményét megrázó gazdasági válságot az ő segítségével vészelte át a magyar feudál-kapitalizmus, s romboló hatásai ismét csak a proletariátus számának további növekedésében és életszínvonalának ijesztő süllyedésében mutatkoztak. Az új gazdasági föllendülés szintén csak a döntő gazdasági körök számára jelentett javulást, de nem a dolgozók számára. A Gömbös halála után megalakult Darányi-kormányt a diktatúrától rettegő ellenzéki pártok féltő szeretettel igyekeztek életre támogatni, s fellelegzésükben nem vették tudomásul, hogy ez a kormány — ha kevesebb zajjal is — folytatója elődje politikájának, és hallgatása csak a germán diktatúrák törekvések térhódítását növeli nagyra.

Vihar

A magyar közéletnek ebbe az áporodott, reménytelen csendjébe harsant bele 1937. március 15-én a Márciusi Front megalakulásának proklamációja: Féja Géza, Kovács Imre, Zilahy Lajos Tizenkét Pontja.

A Márciusi Front létrejötte és megalakulásának formája történelmi szükség-szerűség volt. Eredetileg egy írógárda szövetkezése, amely céljául tűzte ki a falu szociális és kulturális helyzetének valósághoz hű feltárását. Törvényes utóda a Gömbös-kormány uralomra jutásakor megalakult Új Szellemi Frontnak, amely a falu és a város mesterként szembeállítását dilemmává tette, s magát minden vonatkozásban a falu mellé kötötte le. Ez a mozgalom azonban, amely idealista tájékoztatlanságában hajlandó volt hinni a diktatúra népboldogítás-nak, rövidesen maga is tapasztalta elgondolásainak csődjét. Ilyen tapasztalatok birtokában szükségét érezték meggyőződésük és követeléseik rendszerezésének. Politikai mozgalmat akartak elindítani szellemi síkon. Az Új Szellemi Frontból megmaradt a falu öröksége, de már nem a város és falu romantikus szembeállít-ásában, hanem a falu és város valódi összefüggéseinek felismerésében: a ma-gyar dolgozók egységének és összefogásának megteremtésében. Harcot hirdet-tek a magyar dolgozók felszabadításáért az egyetlen lehetséges úton: a demok-rácia jegyében és legerélyesebb harcot a fasizmus ellen, amely magában véve is népelnnyomás, az uralkodó rend páncélja, de amely Magyarországon nemzeti el-nyomást is jelentene — a német imperializmus előtti gyáva, harc nélküli le-hasalást.

„Követeljük az ország demokratikus átalakítását” — jelentette be a Múzeum-kertben összegyűlt ifjúság. A reakciós sajtó pedig csodálatos ösztönnel fedezte fel azonnal, hogy itt valami őszinte és komoly kezdeményezésről van szó, ami könnyen leleplezheti a keresztény és nemzeti máz mögötti igazi valóját. Ezúttal nem kávéházi entellektüelek „destruktív” szellemeskedéséről volt szó. Még az az eddig mindig hatásos fegyver sem állott rendelkezésükre, hogy kimutathat-ták volna a magyar demokráciáért kiálló írók zsidó voltát. Nagy bosszúságukra ezek az írók jóval közelebb állottak a magyarsághoz, mint a „keresztény és nemzeti hősök”. Közelebb állottak még akkor is, ha nem festették minden sza-vukkal magukra a nemzeti színeket. De nem sikerült valami jótékony és meg-mentő szépséghibát felfedezniök a debreceni Egyetemi Kör és a Werbőczy Baj-társi Egyesület ifjúságában sem. Valami mást kellett kitalálni, hogy céljukat elérhessék és a Márciusi Front megnyilatkozását lejárássák. Itt csak egy segít-hetett: ha a márciusi frontisták nem zsidók, rájuk kellett fogni, hogy „zsidó-bérencek”, legjobb esetben „félrevezetett báránycák”. Jellemző az irányított sajtó akcióira a helyi kormánylap támadása. Ez az újság, elhallgatva tizenegy, sorrendileg is előbb álló pontot, a Márciusi Front programjának tizenkét pont-ját igyekezett könnyedén úgy elferdíteni, hogy abból az így félrevezetett köz-vélemény lehetőleg hazaárulást olvashasson ki. De nem volt elég a sajtóban való támadás. Megindult a hajsza magukban az ifjúsági egyesületekben is. Minden eszköz jó volt, amellyel céljaikat elérni remélték: felfüggesztették a ve-zetőket, terrorizálták az ifjúságot, mesterséges vihart támasztottak, műfelhá-borodásban fogant nyilatkozatokat tettek közzé. Sikerült elérniök: becsukták

az Egyetemi Kört Pesten, becsukták Debrecenben, az új utakra lépő bajtársi egyesületet pedig viaszorították régi jó és a rendszer uraira kipróbáltan veszélytelen keretek közé. Mindez sikerült, de egy kicsit mégis elkéstek, mert ennek a viharnek a tombolásában alakult ki és erősödött meg az az ifjúsági réteg, amelyiket többé nem lehetett visszafordítani, nem lehetett megingatni, nem lehetett többé jó fiút faragni belőlük. És ezek a harcok győzték meg és erősítették meg azt az írói tábor is, amelyik a múlt év folyamán oly kíméletlen őszinteséggel és megrázó erővel tárta fel a magyar valóságot.

Álljuk a harcot

Féja Géza „Viharsarok” és Kovács Imre „Néma forradalom” című könyve körül támadt forgószél sok leülepedett szennyet és avas lelkiismeretet kavart föl. A művek és szerzőik körüli vihar a magyar politikai élet választóvizévé vált: leeresztett sisakrostélyok csapódtak fel, és jelszavakba burkolt önzések kerültek napvilágra. A túloldalról jövő tudományos mezbe öltöztetett lekicsinylések és érdekvédő fenekedések azonban nekifeszült mellekbe ütköztek: a magyar fiatalság kemény állásfoglalásába. A vitából per lett. Az ügyészség osztályellenes izgatás és nemzetgyalázás miatt vádat emelt a „Viharsarok” és a „Néma forradalom” szerzői ellen, s ezzel a Márciusi Front a vádlottak padjára került.

A per azonban nemcsak a bíróságon folyt le. Sok hivatalból kirendelt ügyész s talán kevesebb, de semmi esetre sem hivatalból kirendelt védő viaskodott egymással. A harc állt és álltunk a harcot. A per bíróság és nem bíróság előtt folyó részletei túlságosan frissek és közismertek ahhoz, hogy minden részletét újra ismertessük.

A kormány sajtója: az *Új Magyarság* és szubvenzionált függelékei túlfűtött buzgalmunkban be sem várva a bírói ítéletet, gyanúsításokkal, rágalmozásokkal indítottak hajsztát Féjáék ellen: „antirevizíós fegyver lett Féjáék könyvéből”.

A falukutatók könyvének óriási hatása elszakított területeinken is megnyilatkozott, s éppenséggel nem nehéz a megjelent sajtóközlemények tömegéből kiválogatni egyet-kettőt azok számára, akik esetleg hittek volna *Új Magyarság*ék áskálódásainak.

A Kolozsvárott megjelenő *Hitel* írja:

„Teljes erővel osztozunk az új magyar népi, társadalmi, tudományos, realiztikus elindulásokban, amelyek Szekfű Gyula kezdeményezéseitől Illyés Gyulán, az új katolikus demokrácián, a határozott népi szociális irányon át a városi, Európához hasonlított polgári demokráciáig terjednek... Nekünk erőnk és támaszunk ez a megújulás; tudjuk, hogy szociális és demokratikus nevelésű fiatalságunk hihetetlen feszültséggel érdeklődik utána, neki talán fontosabb az

ügy, mint a magyarországiaknak, felpozíciót érdeklődésüket a magyarság iránt, és nemzeti apátiája az új mozgalom következtében eltűnik. Így lesz a magyar társadalmi újjáéledés hatása kisebbségi megtartó erő.”

A Prágában megjelenő *Új Szellem* írja:

„Féja Géza »Viharsarok« című műve egyike azoknak a mélyenjáró munkáknak, amelyekre büszke lehet a magyar fiatalság. A könyvből a lázító tendenciákat még csak félremagyarázva sem tudom kiolvasni... Nekünk, akik napról napra küzdünk nemzeti megmaradásunkért, kötelességünk azok mellé ülni, akik napról napra a megélhetésért küzdő sok milliónyi magyar nincstelen jobb jövőjéért dolgoznak, akkor is, ha ez a hely a vádlottak padja.”

A törvényszék Féja Gézát osztály elleni izgatás, a magyar állam és a magyar nemzet megbecsülése ellen irányuló vétségben bűnösnek mondotta ki, és öt hónapi fogházbüntetésre ítélte.

A törvényszék Kovács Imrét három hónapi fogházra ítélte nemzetrágalmazás és osztály elleni izgatás vétsége miatt.

Illyés Gyula „Rend a romokban” című verses kötetét elkobozták.

Matolcsy Mátyás képviselő a parlamentben a magyar írók deklarációját olvasta fel, melyben az írók sorozatos perbefogása és kivált Féja Géza és Kovács Imre nemzetismertető munkáinak megbélyegzése ellen tiltakoznak. Aláírták: Bartók Béla, Móricz Zsigmond, Zilahy Lajos, Matolcsy Mátyás, Erdei Ferenc, Fodor József, Illyés Gyula, Németh László, Remenyik Zsigmond, Sárközi György, Szabó Lőrinc, Szabó Pál, Szabó Zoltán, Tóth Aladár és Veres Péter.

A falukutató írók és a parasztság képviselői találkozót terveztek Berettyóújfaluban, ahol a parasztságot érdeklő problémákat akarták megvitatni. A hatóságok betiltották a találkozást azzal, hogy ezek a kérdések ma nem aktuálisak.

A magyar demokratikus szellemű folyóiratok és társadalmi szervezetek a marosvásárhelyi találkozó mintájára kecskeméti találkozót terveztek. A találkozó megbeszélésére egybegyűlt írók és kiküldöttek összejövetelét a rendőrség feloszlatta.

A budapesti rendőrség elkobozta a *Híd* folyóirat második számát izgatás és nemzetgyalázás címén.

Féja Géza perének tárgyalási anyagát a Márciusi Front, Kovács Imréét a Szolgálat és Írás Munkaközössége kiadta.

A *Válasz* és a Márciusi Front írói Budapesten a Zeneakadémián nagysikerű irodalmi matinét rendeztek.

Debrecenben és Hajdúbosszörményben a *Kelet Népe* irodalmi matinéján ünnepelték a Márciusi Front szereplő íróit.

A Győri Fiatalok Rendje néven új ifjúsági alakulat keletkezett, mely magáévá tette a Márciusi Front programját, és annak értelmében kíván dolgozni.

A múlt év őszén a Márciusi Front Makón fronttalálkozót rendezett. Ez volt

a Márciusi Front erőinek első komoly felmérési lehetősége, eddigi eredményeinek és hatásának tükre. A háromnapos konferencia résztvevői a Makói Kiáltványban szögezték le álláspontjukat. Ebben megállapítják, hogy:

„Sikerült felráznunk az ország lelkiismeretét. Felkeltettük a nemzet érdeklődését a nagy magyar sorskérdések iránt, amelyeket egy dermedt korszakban még a szakemberek s a jóakarátú segíteni akarók sem ismertek: megvilágítottuk a magyar nép alsó rétegeinek valódi életét és vágyait. Sikerült a köztudatba vinni a magyar birtok- és jövedelemmegoszlás aránytalanságait, az egyke és a szekták nemzetpusztító veszedelmét, a német veszély fenyegette Dunántúl helyzetét, a kisparaszság, a mezőgazdasági munkások, a tanyák és a puszták népének mérhetetlen szenvedéseit. Igyekeztünk lebontani az ipari és mezőgazdasági munkásság közé mesterségesen emelt válaszfalakat. Felébresztettük a magyar ifjúság legjobbjainak hitét a magyar jövőben; meggyőztük őket arról, hogy sorsuk össze van kötve a magyar dolgozók sorsával.

A magyar szellem így ismét eleven hatóerő lett az utódállamok már-már tespedésbe merült ifjúságának életében is.

A márciusi kiáltvány minden pontját egyaránt fontosnak tartjuk. A magyar élet alakulása mégis azt kívánja, hogy e pontok közül időrend szempontjából egyet kiemeljünk. Ez a választójog és a szabadságjogok kérdése.”

Ezek a harcok azonban eddig a felszínen folytak; a mély rétegek hallgattak, s legnagyobb részük nem is vett, mert helyzete miatt nem is vehetett tudomást az érte vívott küzdelemről. Nevével burkolóztak a támadók, rájuk hivatkoztak a támadottak. Mindkét oldal tudja azonban, hogy nem menekülhet a hatalmas harmadik: a magyar dolgozók törvénytétele elől. A Márciusi Front ettől nem fél, mert tudja jól, hogy kinek a javára fog eldőlni végső fórumon az a per, amelynek bíróságát az ő küzdelme segíti majd jogos székébe.

Tovább

Addig pedig álljuk a harcot. De nem helyezkedhetünk pusztán a várakozás álláspontjára. A csatatér eddig csak szellemi sík volt. Nem mintha megengedhető luxusnak tartottuk volna a mozgalomnak egy szűk értelmiségi rétegre való korlátozását, de a fentiekből kitűnőleg egyszerűen nem volt más lehetőség. Egy őszinte demokratikus mozgalomnak szükségessége természetesen csak a legnagyobb igényű értelmiségiekben ébredhetett fel. A nagyigényű ember számára viszont — ahogy ezt Veres Péter is megállapítja — nem nyújthat kielégülést. Így lett politikává az egészségtelen társadalmi berendezkedés kényszerű következményeképpen az irodalom.

Viszont éppen ez a nagyigényűség hozza magával, hogy a Márciusi Front harcosai, akik Erdei Ferenc szavai szerint „nemcsak írómesterek, hanem a tár-

sadalom közszereplői és amellet politikai igényű egyéniségek”, nem elégedhetnek meg egyszerűen azzal, hogy csak írásban jelenítsék meg igényeiket.

A beszéd, az írás árnyéka a tettnek. Néha előrevetett árnyéka. Mert vannak korok, amikor a tett és írás nem jelentkezhetik egyidőben egyszerre. Akkor ugyanis, ha a történelmi helyzet még nem teszi lehetővé és nem is igényli feltétlenül annak a tényleges megvalósítását, aminek szükségességére a legjobbak már rájöttek.

A Márciusi Front íróinak, akik a nép szabadságáért küzdve, írói és személyes szabadságukat tették kockára, tudniok kell, hogy a mi korunk nem ilyen kor. Hiszen éppen a falukutató írók látják legvilágosabban, hogy a kisemmizett népi tömegek nem azért hiányoznak a magyar politikai élet színpadáról, mintha alkalmatlanok volnának történelmi szerepre, hanem egyszerűen azért, mert mesterségesen vannak elzárva ettől a lehetőségtől. Éppen ezeknek az íróknak kell legjobban tisztában lenni azzal, hogy „a népünk politikai éretlenségéről” és „magasabb nemzeti szempontokról” szóló konzervatív mese mit takar. Lassan mindenki előtt világos lesz, hogy akik ezeket hangoztatják, nagyon is félnek attól, hogy ha alkalom adódik rá, a tömegek fel fogják ismerni saját érdeküket, ami ugyan objektív értelemben véve nemzeti érdek is egyúttal, de mivel nem érdeke azoknak, akiknek egy ilyen felismeréstől joggal lehet félténi-valójuk, az osztálytársadalom terminológiája szerint nem kaphatja meg soha a „nemzeti” jelzőt, hanem örökre veszedelmes és elkerülendő szélsőséges megnyilvánulás marad. Vagyis éppen ez bizonyítja, hogy ma, ha le is van fojtva, mégis megvan már társadalmunkban az igazi történelmi cselekvés lehetősége. A mai rendszert „néma forradalommal” tagadó tömegek az „igent” is kimondanák — ha hagynák, hogy kimondják. De nem hagyják. Így a lehetőség a szabadsághiány miatt nem válhat valósággá. De mert lehetőség van, éppen ezért az arra való törekvés, hogy valósággá legyen — vagyis a politikai útra lépés —, szükségképpen korparancs. Azok tehát, akik a problémákat az elnyomott tömegek szempontjából nézik és tárják fel, nem csinálhatnak csak szellemi mozgalmat. A Márciusi Front íróinak többet kell, mert többet lehet vállalni, mint pusztá előkészítést. Írásnak és tettnek, szellemi és politikai mozgalomnak, ebben a korban egymással szerves összefüggésben, egymással kölcsönösen hatva kell haladniuk. Vagyis az írói működésnek nem „előkészíteni” kell egy későbbi korban elkövetkező politikai mozgalmat, hanem életre kell hívni a ma aktuális politikáját.

Ennek a mindenképpen helyes követelménynek ad hangot Erdei Ferenc a *Válasz* decemberi számában megjelent „A szabadság politikája” című cikkének befejező soraiban: „Féja Gézáéknak pedig, akik az írói hősiesség legnagyobb példáját adták, az az üzenetünk, hogy állunk mellettük, és velük maradunk minden üldöztetésben, azonban valljuk, hogy ők nagyobbakra valók, és mi

többre vagyunk készek értük. Politikai hatásra vezető úton akarunk együtt-haladni velük, és ott tenni kockára egyéni létünket és egyéni szabadságunkat.”

De tudomásul kell venni, hogy minden politika már eleve feltételez egy bizonyos fokú szabadságot, mozgási lehetőséget. Éppen ezért a Márciusi Front nem dolgozhat ki ma egy végső okokig és végső célokig tisztázott reformprogramot. Nem dolgozhat ki ilyet, már csak azért sem, mert nincs annyi szabadság nálunk, amelyik egy őszinte politikai kiállást eredményessé tehetne. Az a rendszer, amelyik Féljének tiszta irodalmi megnyilatkozására politikával felelt, hasonló eszközökkel válaszolna egy fedezék nélküli politikai mozgalomra is. Nálunk a szabadság nem jog, legfeljebb engedmény, ami bármikor elvonható (és el is fogják vonni), valahányszor a hatalmon levők érdeke úgy kívánja. Különben mindennél fényesebben igazolja ezt éppen a „sajtószabadság” esete. Idáig a sajtó volt az egyetlen terület, ahol kifejezésre jutottak a némaságra ítélt tömegek érdekei. Kifejezésre jutottak és — a válasz rájuk az új sajtótörvény-tervezet. Ebből, azt hiszem, joggal következtethetünk arra, hogy ez a sors várna a ma még úgy-ahogy mozgást biztosító többi politikai szabadságjogokra is, mihelyt „veszélyes”, értsd: őszinte mozgalom állítaná szolgálatába.

Vagyis tudomásul kell venni, hogy nálunk ma csak a politikai előfeltételekért mehet a harc. A legsürgősebb tennivaló tehát: felszínre hozni, összefogni és szervezni a fenyegető diktatúrával (fasizmussal) szemben, a lappangó és szét-szórt, tervszerűtlenül működő, de máris meglevő, demokratikus vagy legalábbis antifasiszta erőket. Ezeknek a segítségével kiharcolni, vagy legalábbis megvédeni a történelmi cselekvés számára teret biztosító szabadságjogokat, nyitva tartani a fejlődés útját, megteremtteni a lehetőségeket, az előfeltételeket az igazi népszabadság megépítése számára.

Addig pedig félre kell tennünk minden reformprogramot, hiszen a fasiszták-tól éppen az különböztet meg bennünket, hogy írunk és cselekszünk a népért, de a nép helyett fogalmazni meg a közösségi életet szabályozó programot nem volna demokratákhoz méltó magatartás. Nem fecselelhetjük az időnket annak találgatásával, vajon mit akarna a nép, ha akarhatna. Mindenesetre félre kell tenni a napi politikától való idegenkedés gondolatát, bele kell elegyedni a mindennapi küzdelmekbe, hogy joggal mutathassunk túl rajtuk. Szürke napi küzdelmekben kell dolgoznunk a munkásság, a parasztság és a haladó értelmiség közös frontjának megteremtéséért. Elhisszük, nehéz a történelmi cselekvés igényét magukban hordozóknak a cselekvés előfeltételeiért küzdeni. Nehéz az iránytudatosoknak velük kanyarogni a kanyargókkal. De vállalni kell, mert más út nincs. És biztosak vagyunk benne, hogy a Márciusi Front írói fogják is vállalni ezt. Mert a napi politikába való beleelegyedés csak látszólag jelent igényleszállítást, mert ténylegesen igényfeladásról szó sincs. Hiszen ők lesznek a mozgalom iránytűi, akik, ha végig is kísérik, mert végig kell kísérniök a napi politika kanyarait, vigyáznak és nem tévesztik szem elől az irányt, amerre

haladni kell. Vállalni fogják, mert ha különböző elképzelésük is volna a jövőt illetően, egyben mindnyájan megegyeznek, föltétlenül alávetik magukat annak az életformának, amit a nép maga fog megállapítani magának. Vállalni fogják, mert tudják, néha az a több, ami kevesebbnek tűnik fel, és az a hősibb, ami szürkének látszik. Jelenleg a politikai előfeltételekért való harc.

Tovább, 1938. március. Egy év.

32

1938. március

„MIT KÍVÁN A MAGYAR NÉP?” — A MÁRCIUSI FRONT ÁTFOGÓ, DEMOKRATIKUS PROGRAMJA¹

1

A Márciusi Front 1937. március 15-én állt ki a Magyar Nemzeti Múzeum lépcsőjére, ahol Petőfi állott egykoron. Azóta eltelt egy esztendő és írói szándékaink beteljesedtek. Írásainkat ezrek olvasták megdöbben lélekkel, eszméink ápolására városi és falusi tömegek sereglettek, s mi magunk eszméink kemény harcosaivá edződünk. De föltámadt az ellenhatás is. Előadásainkat nem engedélyezték, könyveinket elkobozták, kiadóinkat megfélemlítették, ellenünk bűnvádi pereket indítottak, s a rágalom és gyalázkodás olyan özönét zúdították ránk, amelyet régen látott a magyar közélet.

Irodalmi mozgalmunknak országmozdító hatásán kívül két eredménye lett: föltártuk a magyar társadalom válságos állapotát, és a magyar nép széles rétegeiben tudatossá tettük társadalmi berendezkedésünk tarthatatlanságát.

Az ország felfedezésének munkáját még nem végeztük el teljesen. Időnk, eszünk és emberünk kevés volt ahhoz, hogy részletekbe menő helyzetképet adjunk, de föltártuk a legnagyobb bajokat és megnyitottuk a további föltárásnak az útját.

Társadalomkutató írásaink nem születtek sem írói élménykeresésből, sem tudományos kíváncsiságból; a történelmi felelősség érzése vitt rá bennünket.

¹ A program az 1938 március közepére, az 1848-as szabadságharc 90. évfordulójára Kecskemétre tervezett népfronttalálkozóra készült. A programpontokban erősen érződnek a KMP útmutatásai, az ezt kísérő szöveg viszont jelzi a Márciusi Front táborán belül jelenlevő ellentmondásokat is. A Kecskemétre, majd ennek betiltása után Debrecenbe tervezett találkozóra azonban nem került sor. A rendőrség az utóbbit is betiltotta. A program a *Válasz* című folyóirat és a *Híd* időszaki havi lap 1938 márciusi számában jelent meg.

A magyar népnek kétségbeejtő nyomorúsága adta kezünkbe a tollat, s az a tudat vezette lépéseinket, hogy méltatlan ez a nyomorúlt sors az emberhez, és keresni kell a külön és emberségesebb élet útját. Ezt a meggyőződést írásaink és szavaink azóta széjjelsugározták az országban és ma már széles körben általános a magyar társadalom gyökeres átépítésének követelése.

Irodalmi mozgalmunk eredménye tehát további lépésekre kötelez bennünket. Ha eddig írói művekkel mutattunk rá társadalmunk sebeire és ugyanezekben a művekben a változtatás és az emberségesebb megoldás szellemét sugalmaztuk, akkor most vállalnunk kell a cselekvő szándék irányítását is, mert ezt várja tőlünk az ország és ezt követeli a magunk lelkiismerete is.

Vállaljuk.

Jól látjuk a magyar társadalom mai történelmi helyzetét, és tisztában vagyunk a politikai küzdőtéren szereplő irányzatok céljaival. Egyik oldalon a nagybirtokos feudalizmus, a bank- és ipari kapitalizmus és a hatalmasra nőtt hivatali bürokrácia kísérletezik a fasiszmusokból orzott módszerekkel és fogásokkal, hogy ingadozó hatalmát továbbra is megtarthassa, a másik oldalon pedig vagy szorongatott demokratikus pártok küszködnek pusztá létükért, vagy a nemzeti szocializmus hivatlan apostolai próbálkoznak uralmi terveikkel. Tudjuk, hogy a jelen pillanatban a konzervatívok a legerősebbek, s tartalékaikból futja még néhány esztendőre. Azt is látjuk, hogy a jövőért a nemzeti szocialista mozgalmak nagyon is komoly esélyekkel harcolnak a demokratikus front ellenében, mivel a szervezkedésre és az agitációra nagyobb a lehetőségük.

Nincsenek hiú elképzeléseink a magyar társadalom gazdasági fejlődéséről és társadalmi tagozódásáról. Tudjuk, hogy Magyarország termelő erői — munkáskezek, szántóföldek, nyersanyaglehetőségek — nagyrészt kihasználatlanul hevernek. A magyarországi kapitalizmus termelő viszonyai mellett nincs is mód arra, hogy teljes értékükkel részt vegyenek a termelésben. Azt is tudjuk, hogy társadalmunk mai szerkezete lehetetlenné tesz minden komoly reformpolitikát. A feudális kiváltságokat és mindmáig töretlen úri tekintélyt élvező nagybirtokosok, az ipari termelés és hitelélet tőkés polgárai, a betegesen megnőtt bürokrácia hivatalnok urai kíméletlen védőfrontba tömörülnek, melyet társadalmunk gyökeres átalakítása nélkül áttörni lehetetlen.

Látjuk, hogy a dolgozó középosztálybeliek, kispolgárok, parasztok és munkások tehetetlenül viselik sorsukat, politikai és gazdasági elnyomatásukat ellenkezés nélkül tűrik. Tudjuk, nincs más mentség, minthogy ezeknek a rétegeknek az öntudatát és emberi igényeit feltámasszuk, és olyan politikai követelések vállalására bírjuk, amelyek a magyar nép minden rétege számára emberhez méltó gazdasági és társadalmi sorsot biztosítanak.

A feladat elől nem hátrálunk meg. A jövőért való harcba mi is bele akarunk szólni, és nem engedjük, hogy az országépítés kivételes pillanata kalandorok könnyű prédája legyen. Ám történelmet alakító politikai mozgalom nem indul

hat pusztán hatalmi vágyból. Valljuk, hogy történelmi igényű mozgalom csak politikai eszmékből fakad. Ha a zászlóra írt eszme kifejezi a társadalom tiltakozását nyomorúsága ellen és megfelelő tervet ad a megoldásra, akkor majd megtalálja az érvényesüléshez vezető hatalmi eszközöket is.

Nem alakultunk párttá, de politikai mozgalommá akarunk fejlődni; világosságot akarunk a politikai eszmék vásári zűrzavarában, hogy megteremtsük a politikai cselekvés legelső feltételét: a tiszta, világos programot.

Politikai tevékenységünk nem ölthet más formát e pillanatban, minthogy előállunk azokkal a politikai eszmékkel, amelyek szavainkban és írásainkban eddig is benne voltak, s a magyar közvélemény nyilvánossága elé bocsátjuk azokat. Lássá és ítélje a magyar nép törekvéseinek célját és értelmét.

2

Nem vagyunk fasiszták, mert a gazdasági kizsákmányolást s társadalmi elnyomást gyökeresen meg akarjuk szüntetni, nem pedig letagadni, vagy a tőkés és munkás hatóságilag előírt békessége alatt elkendőzni. Nem vagyunk a faji mítosz megszállottjai, mert ez kis nemzetünk számára öngyilkosságot jelent. A magyarságot nemcsak a vér kovácsolta egybe, hanem a történelem is, és a szabadsághoz való jogát nem más népek alacsonyabbrendűségére kell alapítani, hanem a maga életképességére és teremtmő erejére.

De nem vagyunk nemzettagadók sem. Elsősorban magyar szabadságharcot akarunk, s a magyar nép felszabadításával nem vagyunk hajlandók a Kongónégek felszabadításáig várni. Ez a föld a mi hazánk, ez a nép a mi népünk, semmi nem kárpótolhat bennünket, ha a magyar nép nyomorúságának és megalázottságának nem tudjuk végét vetni.

Nem vagyunk semminemű diktatúra hívei. A magyar nép eleget szenved naponta ahhoz, hogy ne kívánja a hatalmaskodást és nyájszellemet a politikai élet egészére kiterjeszteni. A szabadságjogokban és a demokráciában a magyar történelem legnagyobb eszményeit látjuk, és tudjuk, hogy a magyar nép csak az olyan erős államvezetést fogadja el, mely a vezetettek bizalmából meríti erejét és azok ellenőrzése alá meri helyezni magát.

De nem vagyunk liberálisok sem. Nem akarjuk azt az egyoldalú gazdasági szabadságot, mely a tőke, az uzsora és a kizsákmányolás szabadságát jelenti. Mi a közösségnek és a közösségbe beilleszkedő egyénnek szabadságát kívánjuk.

Hiszünk a magyar népben. Hisszük, hogy az egyén csak egy nép társadalmának sorsközösségében valósíthatja meg jólétét és szabadságát, s csak egy nép hagyományainak a vállalásával élheti át a kultúra teljességét. Különösen hisszük, hogy abban a magyar népben, amelyet mostoha századok elesettségbe és tehetetlenségbe taszítottak, van annyi életigény és cselekvőerő, hogy lerázza tehetetlensége és szolgasága láncait, cselekvő testté elevenedjék, és újra megjelje helyét Európa népei között.

Hiszünk az egyénben. Nem tudunk beletörődni abba, hogy az emberhez méltó életet biztosító gazdasági és társadalmi rend csak az egyéni szabadság és az emberi méltóság teljes feladása árán lehetséges. Minden társadalmi és kulturális teljesítmény egyik nélkülözhetetlen forrása az egyén, és hisszük, hogy a felszabadult egyén képes vállalni azt a feyvelmet és szolidaritást, amit a szervezett termelés és osztály nélküli társadalom megkövetel. Hisszük, hogy a társadalom szükséges szervezetségét és egy népközösség szükséges szolidaritását nem is valósíthatja meg más, mint szabad egyének önrendelkező társulása és kölcsönös felelőssége.

Hiszünk a szabadságban. Hisszük, hogy minden rendnek ez a kezdete és minden érték érvényesülésének ez a feltétele. Hisszük, hogy a társadalom szervezeteinek csak akkor van értelmük, ha azok nem csökkentik, de növelik és biztosítják az egyén szabadságát. És hisszük azt, hogy van a szabadságnak egy komoly mértéke, ami nélkül sem népnek, sem egyénnek nem érdemes élnie.

Hiszünk az emberi szellemben. Valljuk, hogy a történelmi eseményeket nem csak a gazdaság és a társadalom tárgyi világa alakítja, hanem az emberi tudat és a szellem is.

Hiszünk abban, hogy emberek csak egy nép osztály nélküli társadalmában élhetnek szabadon és emberhez méltón, hisszük, hogy ez a társadalom lehetséges és megvalósítása egy-egy nép kezében van. Valljuk, hogy az egyének szabadságát, a termelés gazdaságos szervezeteit és a kultúra teljességét nem a világtársadalom légüres tere, de egy nép társadalmának eleven egysége valósíthatja csak meg. Magyarország dolgozóinak felszabadítása és a magyar politikai szabadság kivívása nem csupán a világ dolgozóinak remélt szolidaritásán és nem a világ imperialistáinak kollektív letörésén fordul meg, hanem elsősorban a magyar dolgozók összefogásán és a magyar osztálykiváltságok megszüntetésén. Ha adatik ember számára szabadság, jólét és kultúra a társadalomban, ez magyar számára csak a magyar nép sorsközösségében teljesülhet.

Megvallott hitünk és meggyőződésünk szerint adunk most feleletet — mint elődeink tették 1848. március 15-én — arra a kérdésre, hogy *mit kíván a magyar nép?*

1. Az ország demokratikus átalakítását: az általános, egyenlő és titkos, minden korrektívum nélküli választójogot, a hatalmaskodó bürokrácia visszaszorítását és az egyéni és politikai szabadságok helyreállítását.

2. A közigazgatásnak a népi önkormányzat alapjára való helyezését: a vármegyerendszer átalakítását városi központok körül szervezett, a falvakra és tanyákra is kiterjedő népies helyhatóságokká, és az országnak olyan területi átszervezését, amely életképes vidéki igazgatási és kulturális gócpontok kifejlődését segíti elő.

3. A feudalizmus teljes lebontását: a kötött birtokok felszabadítását, az 500 kat. holdon felüli nagybirtokok kisajátítását, az alakítandó és meglévő parasztgazdaságok szövetkezeti egybeszervezését, vagy az érdekelt parasztság döntése szerint kollektív termelőüzemek létesítését, továbbá a mezőgazdasági termelés korszerű fejlesztését; addig is a mezőgazdasági munkásság és cselédség élet-színvonalának intézményes emelését.

4. A nagytőke hatalmának a letörését: a kartellek és monopóliumok megszüntetését, a nagyipari termelésnek a munkásság igényei szerint való átszervezését, a kisipar szövetkezeti megszervezését, az ország természeti adottságainak megfelelő iparosodást.

5. A hitel, az értékesítés és az elosztás megszervezését a közösség érdekében: a tőkések és álláshalmozók mammutjövedelmeit szolgáló bank- és egykéz-monopóliumok megszüntetését, a termelők, kereskedők és fogyasztók egyenjogú szövetkezésén alapuló forgalmi hálózat megteremtését, a fogyasztóképes-ség növelését és az igazságtalan adórendszer szociális reformját.

6. A munka jogát mindenki számára: a maximális munkaidő, a minimális munkabér és az általános társadalombiztosítás törvényes szabályozását az ipari, mezőgazdasági és szellemi munkásság számára, valamint az összes dolgozók szervezkedésének a szabadságát.

7. A gazdasági élet általános szövetkezeti megszervezését: az álszövetkezetek megszüntetését, s helyükbe a termelők és fogyasztók valóságos szövetkezésén és önkormányzatán alapuló szervezetek kialakítását vidékenként és termelési áganként.

8. Az osztályszellemű társadalomvezetés megszüntetését: a magyar nép egészére terjedő, származástól és foglalkozástól független emberideál kialakítását, s a társadalom népi szellemű vezetésének a magyar nép legjobbjai számára való biztosítását.

9. A magyarság vezető szerepét a magyar társadalom egész területén; a nem

magyar öntudatú kisebbség számára a kisebbségi jogok teljességét, de a való-
ságos beolvadás teljes megbecsülését.

10. Népi gyökerű egyetemes magyar nemzetnevelést: kötelező ingyenes és
mindenkire kiterjedő egyöntetű iskoláztatást 14 éves korig, azután pedig min-
den élethivatás számára magasfokú szakképzést, különösen a mezőgazdasági
szakoktatás kifejlesztését, az egyetemeknek a tudományos kutatás és a legma-
gasabb tudományos nevelés számára való felszabadítását, a magyar nevelés-
szervezet önkormányzatát és az állami és társadalmi élet minden területén mi-
nőségi kiválasztást.

11. Népi gyökerű, egyetemes és európai magyar kultúra kifejlesztését: a ma-
gyar szellemi élet felszabadítását a korszerűtlen úri szemlélet és az illetéktelen
idegen kultúrhatás alól, új magyar kultúrközösséget a parasztság és munkásság
teljes szellemi bekapcsolásával.

12. Magyar revíziót: a Duna völgyi népek önrendelkezési jogának érvényesi-
tését, minden nagyhatalmi imperializmusnak a Duna völgyéből való kirekesz-
tését, idegen hatalmak szálláscsinálóinak a magyar politikai életből való ki-
pusztítását, a magyar nemzetvédelem teljes felkészültségét és olyan belpoliti-
kát, mely önálló magyar külpolitikának ad biztos alapot.

5

Politikai eszméinket a magyar nép végső veszedelmének érzete és utolsó erejé-
vel feltámadó életösztöne diktálta. A magyar társadalom tengernyi nyomorú-
ságának látása és átélése oltotta belénk azt a meggyőződést, hogy elpusztul ez
a nép, ha nem kel föl aléltságából, nem tör ki tehetetlensége fojtogató gyűrűjé-
ből, s vele pusztul az a reménység, hogy a magyar munkások, magyar parasztok
és magyar szellemi alkotók valaha is kiharcolhatják szabadságukat.

A magyar nép nevében szóltunk. A magyar nép összességével egynek tudjuk
magunkat, de tudjuk azt is, hogy népünk sorsa egy a magyar dolgozók sorsával.
Meg akarjuk teremteni a magyar nép igazi egységét, ezért szólunk a magyar
munkássághoz, a magyar parasztsághoz és a magyar értelmiséghez.

Nem akarjuk megbontani az osztálytudatos munkásság sorait, sőt inkább
keressük a velük való együtthaladás útjait. Egyetértünk társadalomkritiká-
jukkal és együttérzünk felszabadulási törekvésükkel, de a felszabadulást mi a
magyar nép sorsközösségében és a magyar nép egészéért hisszük megvalósítha-
tónak. A munkásság öntudata a legtisztább, éppen ezért felvilágosító, tudato-
sító és szervező munkánkat elsősorban nem a munkásság, hanem a parasztság
és az értelmiség felé fordítjuk.

Első szavunk a parasztsághoz szól. A parasztságot valljuk a magyar nép tör-
zsének és a parasztság elnyomott és hátramaradott állapotában látjuk a magyar

társadalom bajainak a fő okát. Harcolunk az egész parasztságért, és számítunk az egész parasztság támogatására, de különösen bízunk a kisparasztság és a mezői munkásság tömegeiben.

Bizalommal fordulunk azokhoz a kisgazdákhoz, akik termelési kultúra, társadalmi tudat és szellemi igények vonalán egyaránt elégedetlenek paraszt sorukkal. Minden igyekezetünk az, hogy tudatára ébresszük őket a földmunkássággal azonos érdekeinek és a tiltakozás szükségességének a közös elnyomás ellen.

Számítunk a földmunkásságra, mely a falvak, puszták és tanyák kietlenségében mások szolgálatában vagy szabad bémunkásként küszködik a nyomorúsággal. Ők a magyar föld legmostohább fiai, és követeléseink értük a leghangsúlyosabbak. Valljuk, hogy az ő földhöz juttatásuk a magyar gazdaságpolitika legelső feladata, s felemelésük nélkül nem lehet semmiféle építés ebben az országban.

Számítunk a magyar sorsközösséget átérző és szabad alkotó munka után sóvárgó értelmiség csatlakozására. Számítunk a magyar fiatalságra, a márciusiak utódaira, akiknek nagyon jól kell tudniuk, hogy sorsuk és jövőjük egy a magyar dolgozókéval.

Azokkal szemben pedig, akiknek jó így ez az ország, ahogy van, s továbbra is görcsösen ragaszkodnak uralmukhoz, bizvást vállaljuk a harcot. Ebben a harcban tönkretelhetnek, bebörtönözhetnek, üldözhetnek bennünket, eszméinktől eltéríteni nem fognak soha. Mi álljuk a harcot, és készek vagyunk ennél többre és nagyobbra is.

A Márciusi Front harca ma még szellemi harc, ám tudják meg, hogy ez az első és döntő csatater, s minket ezen a küzdőtéren le nem győzhetnek.

Híd, 1938. március.

A DEBRECENI FŐKAPITÁNY-HELYETTES BETILTÓ HATÁROZATA A MÁRCIUSI FRONT ÜNNEPSÉGEIRŐL

A m. kir. rendőrség debreceni kapitánysága

Szám: 66/95—1938.

Tárgy:

A Debreceni Reform Társaság (kormányhatóságilag láttamozott alapszabályokkal bíró egyesület) nevében Sipos Imre ref. lelkész, mint az egyesület elnök-helyettese, bejelentette, hogy az egyesület 1938. március 27-én délelőtt fél 11 órakor Debrecenben az Arany Bika Szálló dísztermében „Márciusi ünnepség”-et kíván rendezni belépődíj mellett, a következő előadók közreműködésével:

1. Bevezető. Tartja: *Thury Levente* debreceni lapszerkesztő.
2. *Féja Géza* polg. isk. tanár (Budapest): „Két március.”
3. *Erdei Ferenc* író (Makó): „A magyar agrárkérdés.”
4. *Kállai Gyula* tanárjelölt, vármegyei levéltári tisztviselő (Berettyóújfalu): „Szabadságjogok és nemzeti függetlenség.”
5. *Újhelyi Szilárd* ügyvédjelölt (Debrecen): „Nagytőke és a magyar kibontakozás.”
6. *Veres Péter* író (Balmazújváros): „A szabadságjogok kérdése és a magyar dolgozók.”

Véghatározat

A bejelentett ünnepély megtartását a 6622/1920. ME sz. rendelet 2. §-a alapján megtiltom.

Megokolás:

Az ünnepélyen szerepeltetni kívánt, bejelentett előadók ismeretem szerint csaknem mind az ún. Márciusi Front mozgalomhoz tartoznak. Előadásaik címéből következtetve, előadásuk politikai tárgykörben mozgónak látszik, s így nyilvánvaló, hogy az ünnepély célja a Márciusi Front politikai eszméinek a propa-

gálása. Ennek a mozgalomnak egyes ismert tagjai 1938. február 6-án Debrecenben egyik irodalmi egyesület rendezésében tartott színházi matinén már szerepeltek, s az előadás szinte politikai gyűlés jellegét öltötte magára, és az ezáltal propagandát a város közönsége tekintélyes részében élénk visszatetszést váltott ki. Az előzmények ismeretében is alaposan tartani lehet attól, hogy főleg az ellentétes világnézetű ifjúság között a tervezett ünnepély olyan ellenhatást váltana ki, mely könnyen összecsapásra, tüntetésre vezetne magán az ünnepélyen s esetleg azon kívül is.

A tervezett ünnepély megtartását ezek folytán a közrend s köznyugalom szempontjából aggályosnak kell tartanom, ezért megtartását meg kellett tiltanom.

Ez ellen a véghatározat ellen a kézbesítéstől számított 15 nap alatt a m. kir. rendőrség vidéki főkapitányához birtokon kívül fellebbezésnek van helye. A fellebbezést a debreceni rendőrkapitányságnál kell benyújtani.

Erről a Debreceni Reform Társaságot Sipos Imre elnökhelyettes útján értesítem.

Debrecen, 1938. március 18.

Lám s. k.
főkapitány-helyettes

Tovább, 1938. április—május. Két dokumentum.

34

1938. április

DARVAS JÓZSEF AZ ÉRTELMISÉGI IFJÚSÁG HELYÉRŐL ÉS SZEREPÉRŐL A DOLGOZÓKKAL VALÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN

Személyes vallomással kezdem: nem érzem magam az értelmiségi fiatalsághoz tartozónak. Általános műveltségem, iskolai végzettségem után odatartoznék ugyan, de az ember helyét és végsőfokon társadalmi szerepét nem ezek a külső körülmények határozzák meg, hanem az egyéniség kifejlődésének utat szabó, általánosabb érvényű adottságok: elsősorban a származás. Én a szegényparasztság legalsó rétegéből, a földmunkásságból vergődtem föl — márpedig a mélységből jött emberekből sohasem lesz igazán entellektüel. A kulturális emelkedés egy bizonyos fokán vagy fölébred bennük a soha le nem tagadható osztálysors tudata, és ez arra kényszeríti őket, hogy a több tudás s a szélesebb perspektívák

hatékonyabb fegyverével elfoglalják helyüket az osztály egészének fölemelkedéséért való küzdelemben, vagy pedig a visszazuhanástól való félelemben elföldözik az arcukat a kísértő látnivalók előtt, anyagi vagy szellemi törtetés ámokfutói lesznek, és a múltnak még az emlékét is igyekeznek magukból kiirtani. A külső jegyeket tekintve, látszólag az ő sorsuk sem más, mint az entellektüeleké, hiszen ez utóbbiak között is ugyanúgy akadnak társadalmi felelősségtudattal eltelt emberek és egyéni karrieristák, — a belső lényeg és indítás azonban itt is, ott is egészen más. Éppen ezért teljesen különböző a betöltött szerep is.

Az általános magyar helyzet következménye, hogy a fentebb leírt alternatíva: a mélységből föltörekedett emberek ilyen vagy olyan útválasztása nálunk bizony nem túlságosan gyakori, mert az adott viszonyok mellett elenyészően kicsi azoknak a száma, akik egyáltalán föl tudnak törni, s eljutnak addig, hogy választaniuk kelljen. Különálló dolog azután az a tragédia, hogy még ebből az elenyésző kisebbségből is a többség rendszerint a karrierhajhászás útjára tér. . . Nem lenne lényeges ez az egész kérdés, hogyha a szellemi, kulturális fölemelkedés egyéb útjai (önnevelés, politikai nevelés stb.) nyitva lennének az alullevő rétegek egésze számára, sőt ez lenne a helyes és kívánatos állapot, mert lennének is bármilyen sokan s lennének is bármilyen becsületesek, hűek az egyénileg föltörekedők, a különállás mindig csökkenti a társadalmi helytállás hatékonyságát, sajnos azonban nálunk az iskolai képzés az egyetlen szűk út a fölemelkedésre, különösen a legmostohább viszonyok között élő szegényparasztság számára. (Mert a Veres Péter-féle ritka kivételek igazán csak a szabályt erősítik.) De mert, mint mondtuk, ez a szűk út is igazán annyira szűk, hogy mindeddig csak igen keveseknek sikerült keresztülvickélni rajta, s mert ebből a kevésből is alig néhány maradt hű az osztálysorshoz, amely elindítója volt, ezért van az, hogy nálunk az értelmiség, különösen a társadalmi kérdések iránt érdeklődőbb értelmiségi fiatalság problémája olyan különvaló jelentőségű lett: a föltörekvő rétegek innen kapták és kapják ma is a szellemi vezető gárda túlnyomó többségét. Nem egészséges helyzet ez természetesen, amint egész társadalmi berendezkedésünk se egészséges, de mert társadalmi kérdésekben sohasem a kívánnak, hanem a tények a döntők, tudomásul kell vennünk ezt a tényt is. S ha már olyan nagy jelentőségű a probléma: próbáljunk vele szembenézni!

A különböző szellemi és társadalmi mozgalmakhoz tartozó értelmiségi fiatalságban ma már egyetlen csoport sincs talán, amelyik nem azt vallaná, hogy a magyar dolgozóknak és az értelmiségi fiataloknak egy táborban van a helyük; ez azonban így önmagában csak annak a korjelenségnek a kifejeződése, hogy ez a fiatalság is ráébredt, hogy az egyetemes magyarság sorsproblémáit s benne a magukét is, a magyarság többségét jelentő dolgozókkal való összefogás oldhatja meg csupán. A döntő kérdés azonban az, hogy melyik csoport mit ért ez alatt az összefogás alatt? A legtöbb nyilván azt, hogy a dolgozóknak is abban

a táborban van a helyük, amelyhez tartozóknak éppen ők érzik magukat... Van azonban már egy másik csoport is, amely eljutott addig a fölismerésig, hogy ez az összefogás nem jelenthet mást, mint a legteljesebb és fönntartás nélkül való azonosulást a dolgozók, elsősorban a legelhagyatottabb szegényparasztság társadalmi igényeivel. Ennek a csoportnak a fölfogását s egyben társadalmi szerepvállalását fejezte ki *Létai György* a *Tovább* első számában írt vezető cikkében, ahol ezeket mondotta: „A parasztság problémáit mi nem oldhatjuk meg. Mi csak segítségükre siethetünk kérdéseik tisztázásánál és megoldásánál. Dolgozhatunk értük, de helyettük sohasem. Meg kell elégednünk azzal a szerény, de nehéz feladattal, hogy a parasztság társadalmi és politikai tudatát igyekszünk olyan magas fokra emelni, hogy képes legyen a saját maga problémáinak megfogalmazására és képviselésére.”

Valóban: a helyesen és történelmi felelősséggel gondolkozó értelmiségi fiatal-ság ezt a szerepet kell hogy a magáénak vallja, mert az egyetemes magyar sors a dolgozó tömegek életkérdéseinek a megoldásával áll vagy bukik! S ha már ez a sajátos magyar társadalmi struktúra azt a visszás helyzetet adta, hogy a dolgozó rétegek társadalmi és történelmi igényeit szellemi téren egy olyan csoportnak kell képviselnie, egyelőre csaknem egyedülvalóan, amely csoport normális viszonyok között csak a tömegek sodrásában elvegyülve kellene hogy éljen s hasson, tessék helytállni: ennél ma nincs nagyobb és igazibb feladat!

S talán nincs is nehezebb feladat. Éppen ennek a helyes fölismerésig eljutott csoportnak a példája mutatja, hogy milyen nehéz a dolgozó rétegek érdekeivel való azonosulás azok számára, akiket nem köt az osztálysors élménye, hanem akik az értelmi fölismerés küzdelmes útján juthattak csak el odáig. Egy suta kezdeményezésekkel s nagyszerű torzókkal teli irodalom jelzi ennek a küzdelemnek az útját: irodalom, amelynek talán az a legnagyobb jelentősége, hogy munkálása közben a valósággal való új meg új összecsapás közben formálódtak ki maguk is. A küzdelemnek természetesen ma sincsen vége. A mérték ugyan, amelyet elismertek magukénak: a magyar dolgozók társadalmi igényeinek a vállalása, már köti őket s védi az eltévelyedéstől, a föladat, a szerep viszont, amelyet vállaltak: a szegényparasztság társadalmi és politikai tudatának az emelése, még nagyobb kötelességeket ró rájuk, hogy a valósággal tartott eleven kapcsolatban állandóan emeljék és tisztítsák a maguk tudatát is. Az az értelmiségi fiatal, akiben őszinte szándék él a magyar dolgozókkal való összefogásra, csak az ő útjukat választhatja.

Darvas József

Tovább, 1938. április—május. Darvas József: Az értelmiségi fiatal-ság szerepéről.

LEVELEK, NYILATKOZATOK, VÉLEMÉNYEK

A TOVÁBB HASÁBJAIN

A MÁRCIUSI FRONT CÉLKITŰZÉSEIRŐL

A Márciusi Front szellemi mozgalom, mert *elvi* alapon akar állni, politikai és társadalmi célkitűzései egységes, demokratikus világnézetből erednek, mert törekvései nem politikai klikkek és érdekcsoportok részleges és pillanatnyi érdekeit, hanem a *dolgozó magyar nép* egészének általános és maradandó érdekeit akarják szolgálni. Mert nem apró-cseprők, hanem nagyok a céljai.

Politikai cselekvés nélkül azonban a szellem elhal, megfakul, politikai cselekvés pedig csak a néptömegek *napi* életével, tehát a „napi politikával” kapcsolatban lehetséges.

Mindezeknek tudatában avatkozott bele a Márciusi Front abba a napi politikai harcba, melyet az ország demokratikus meggyőződésű pártjai és politikusai indítottak meg a mindent elsöpréssel fenyegető szélsőjobboldali mozgalmak ellen. Beavatkozásának jelentőségét egy pillanatra sem becsüli túl. Állásfoglalására érkezett visszhangok azonban azt igazolják, hogy a napi politikai harcba való beavatkozás nem volt eredménytelen. A szélsőjobboldal tájékozó támadása, az alantas vádak egész serege: bizonyosságai annak, hogy a demokrácia ellenfeleit igen érzékeny részükön sebezte meg a Márciusi Front.

De máshonnan is érkezett visszhang, amikor legnagyobb volt a kavarodás. Levelek, nyilatkozatok, üzenetek jöttek az ország minden részéből. A Dunántúl városaiból éppúgy, mint a „Viharsarok” falvaiból. Küldőik, íróik értelmiségiek, parasztok, munkások. Dolgozó magyarok. Azok és azoknak képviselői, akik napról napra folyton megújuló küzdelmet vívnak a kenyerükért. Akik azonban mégsem fásultak el, és nem estek áldozatául a szélsőjobboldal és a nyilaspartok minden jóval fűszerezett ígéreteinek. Nem fásultak el és nem lettek áldozatai sem a „forradalmi”, sem az „alkotmányos” húrokat pengető nyilas agitációnak, mert egyre világosabban áll előttük az, hogy a kenyér és szabadságjogok, az emberibb élet és a népi demokrácia egymástól elválaszthatatlanok.

*

Hármat közlünk a hozzánk érkezett levelek, nyilatkozatok közül.

*

Debrecen

Szólunk azok ellen, akik a Márciusi Frontra öltögetik a nyelvüket! Alulírottak, akik a magyar parasztság nehéz sorsát viseljük, úgy a magunk, mint Csonka-Bihar öntudatos paraszttömegei nevében a nagy nyilvánosság előtt volna néhány szavunk azokhoz, akik a Márciusi Frontot támadják.

Előre bocsátjuk, hogy a mi felfogásunk szerint a mai rettenetes helyzetből csak a magyar föld elesett népének feltámadása révén lehet kiutat találni, és teljesen tisztában vagyunk azzal, hogy a Márciusi Frontba tömörült tanult fiatalság az, amelyik a mi céljainkat szívből és önzetlenül tartja szem előtt, és az új Pusztaszer felé csak a mi kezünket fogva lép arra az útra, amelyen haladni akar.

Az általunk elvetett mag bennünk, paraszttömegekben termékeny talajra talált, és mi hisszük, hogy az aratás nem késheik már soká. A Márciusi Frontot támadó urak — elsősorban azok, akik az ismeretlenség homályából bukkantak elő — meg kell hogy lássák: az öntudatos magyar paraszt ma már tudja, hova álljon. Éspedig teljes mellel a Márciusi Front mellé áll, mely a mai súlyos feszültség levezetését gyors és gyökeres szociális intézkedéseknek *törvényes* eszközökkel való meghozatalában látja.

A Márciusi Frontban tömörült vezető ifjúságnak pedig azt üzenjük, mi, magyar parasztok, hogy suhogtassa meg keményen az ostort a nyilas gáncsvetők felé, s ebben a harcban az öntudatos magyar parasztságot mindenkor maga mellett fogja találni.

Derecske, 1938. június 12.

*Csizmadia Lajos, Buzi János, Szöllősi Vince,
Szabó Károly, Hegedüs János, Szabó Sándor,
Kalmár Imre, Kiss Imre, Arany Sándor,
Török Áron, Gombos Áron, Szatmári Sándor,
Husi Lajos, Molnár Imre, Hegedüs Sándor,
Szatmári József, Csizmadia József, ifj. Arany Lajos,
Fábián Károly, Kovács Imre, Széplaki Lajos és Kovács István*

*

Mi, alulírottak, ipari és mezőgazdasági munkások, a legteljesebb szolidaritásunkat fejezzük ki a *Tovább* és a Márciusi Front felé. Úgy látjuk, hogy eddigi szereplésük bátor és független. Ez ipari és mezőgazdasági, valamint a földmunkás-ság egyedül harcolt eddig jogaiért, örömmel ragad meg tehát minden kezét, amely segítséget ígér ahhoz a harchoz, amelynek a célja megteremteni az új, független! demokratikus! népi! magyar közéletet.

Ezeket keresztül látjuk elérhetőnek a proletariátus szociális felemelkedését is.

Nyíregyháza, 1938. július 15.

Barátságos üdvözlettel:

Pálfy Ernő vasmunkás, *Sajben András* földmunkás,
Pásztor József földmunkás, *Dankó János* építőmunkás,
Mócsán István földmunkás, *Mike József* famunkás,
Kupferschmied András vasmunkás, *Horváth József* vasmunkás,
Pintér András villanyszerelő, *Pristyák József* építőmunkás,
Pollák Pál építőmunkás, *Váradi Pál* építőmunkás,
Jeszenszky István építőmunkás, *Deme István* építőmunkás,
Gyureskó Mihály ács, *Grencsó András* ácssegéd,
Szalay Jenő építőmunkás, *Pikó János* építőmunkás,
Drenyószky Pál építőmunkás, *Mákhel Sándor* építőmunkás,
Kocsik András építőmunkás stb.

Nyilatkozat

Ma, amikor tőlünk minden tekintetben idegen és értelmetlen jelszavak lármája harsog a falu felé, kénytelenek vagyunk egyet mosolyogni, csakúgy csendesen, mint ahogy a csalódásoktól elkeseredett parasztok szokták. Tudjuk nagyon jól, mit jelentenek azok a népugraszto jelszavak, amelyeket a keresztes mozgalmak nagydörgelemű, fakardos vitézei pufogtatnak felénk.

Mi csendesen és meggondoltan adunk visszhangot ezen jelszavak lármájára, s csak annyit legyintünk vissza: hogy itt már dobbal nem lehet verebet fogni, parasztot még úgy sem, tévednek tehát ezek a jó urak. Ne feledje el senki, nekünk is van már annyi eszünk, hogy tudunk a jó és rossz között választani. . .

Meggondoltan és józan ésszel állunk a Márciusi Front törekvése mellett, mert itt látjuk az igazi harcot, mely értünk indult el. A Márciusi Front nem üres,

hangzatos jelszavakkal jött, nem ígér hegyet-halmot, kacsalábon forgó mesevárat, hanem a magyar élet nagy igazságait hirdeti, minket pedig tanít, nevel, gyújtogatja lelkünkben a tudás világosságát, amely fölemel bennünket a sötétség porából, ahol mi nyolcvan filléres életünket tengetjük.

Éppen ezért tiltakozunk tehát minden ócsárlás és gúnyolódás ellen, mely a Márciusi Front ellen irányul.

Mi jobb sorsot és emberibb életet sóvárgó földmunkások meggyőződésünkkel állunk a Márciusi Front mellett.

Sárrétudvari, 1938. július hó

*Nagy Imre földm., Szöllősi Balázs, Mácsik Péter,
Horváth Ferenc, Kovács József, Szöllősi Károly,
N. Gál Lajos, Mike Gyula, Orbán Lajos,
Kárnyáczy Lajos, Szabó Lőrinc, Madar Károly,
Bakó Elek, Czeglédi Mihály*

Tovább, 1938. szeptember. Visszhang.

36

1937—1938

A KÜLFÖLDÖN ÉLŐ HALADÓ MAGYAR SZERVEZETEK SZOLIDARITÁSA A MÁRCIUSI FRONT CÉLKITÚZÉSEIVEL

a)

1937. július

AZ AMERIKAI MAGYAR EGYSÉGFRONT KONFERENCIÁJA HITET TETT A DEMOKRATIKUS MAGYARORSZÁG MELLETT

Az Amerikai Magyar Egységfront 1937. május 2-án, New Yorkban megtartott konferenciája egyhangú határozattal a következő kiáltványt intézte Magyarország, Amerika, Csehszlovákia, Románia, Jugoszlávia, Kanada és a világ valamennyi országának magyarságához:

Magyar Testvérek!

Munkások, földművesek, polgárok, entellektüelek!

Magyarországon és Magyarország körül sorsdöntő események zajlanak le. Bent az országban, a magyar nép évtizedes szenvedések után elérkezett teherbíró képességének végső határához. Ha nem történik valami a megmentésére, elpusztul. A világesemények forgatagában egy új, szörnyű háború meredekére került. Ha haladéktalanul vissza nem tér a béke útjára, a teljes megsemmisülés fenyegeti.

A magyar nép és Magyarország felénk kiált. Meg kell hallanunk ezt a kiáltást! Ez a nép Európa egyik legszebb, legéletképesebb népe. Most lerongyoltan, föld, kenyér és szabadság nélkül tengődik a Duna—Tisza mentén.

Pusztulás előtt a magyar nép

Nincs földje. Akiknek még van egy kevés, az adóterhek miatt többé megélni nem tud belőle. A magyar Kánaán 49 és fél százaléka 11 000 nagybirtokos kezén van, mialatt 3 millió földműves koldussorsra jut. Gyermekeinek sem egy falat kenyeret, sem rendes ruhát juttatni nem tud többé. Bélhurut, tüdőbaj, korai gyermekhalandóság és különböző járványok pusztítják a földmunkásság sorait.

A magyar ipari munkásság sorsa sem különb. A bére — ha dolgozik — legalacsonyabb talán egész Európában.

A középosztály együtt szenved az ipari és földmunkássággal. Orvosok, tanítók, ügyvédek, hivatalnokok ezrei állás és segély nélkül vannak. Orvosok százai dolgoznak a pusztta ételért Magyarország kórházaiban. A magyar nép kulturális jövőjét is a legnagyobb veszély fenyegeti. A falvak iskolái túlszűfoltak, a tanítók nyomorognak. Szólás-, írás-, sajtószabadság nincs. A magyar nép égbekiáltó nyomoráról szóló könyveket elkobozzák. Szervezkedési és gyülekezési szabadság nincs. A szabad szóért, politikai véleményért üldözés jár. A börtönök még mindig telve vannak.

A nagyúri kormányzás Hitler és Mussolini nyomán nagy léptekkel halad a teljes fasizmus felé. Ez Magyarország népét végleg gúzsba kötné, pusztulását megpecsételné. Katasztrófa felé viszi Magyarországot rohamléptekben a jelen uralom a maga külpolitikájával is. A legszerencsétlenebb külpolitikával odakötötték Magyarországot Európa és az egész világ legreakciósabb kalandorpolitikájának, a nemzetközi fasizmusnak szekere elé.

Magyarországot a háborús katasztrófa örvényének közepébe rántották azzal, hogy Hitler és Mussolini fasiszta politikájához szegődtték. Ha ez így marad: Magyarország lesz a nemzetközi fasizmus felvonulási területe egy új háborúban, amelyben a magyar nép elvérezhet.

Mi demokráciát és békét, haladást, valamint minden néppel való egyetértést

akarunk a fenti politika helyett. Nem lehet megengedni, hogy Magyarországot a háború és fasizmus martalékául dobják oda.

A katasztrófa közeledtének megérzésével jajdul felénk a magyar nép, hogy siessünk segítségére. Nem maradhatunk el.

Mi a teendő?

Ahhoz, hogy a magyar népet és Magyarországot segíteni tudjuk, a következő a teendő:

A magyar nép keze gúzsba van kötve. Így tehát a Magyarországon kívül élő magyarságnak kell megmozdulnia és cselekednie.

Mi, amerikai magyarok, szabadon gyakorolhatjuk gyülekezési és szervezkedési, valamint szólás- és sajtószabadságunkat, úgy gazdasági, mint politikai téren. De nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy ezekkel a jogainkkal kötelességek is járnak. Kötelességünk, hogy segítségére siessünk mindazon népeknek, amelyeket — mint a magyar népet — a reakció megfosztott ezektől a demokratikus jogaitól.

A haladó szellemű amerikai magyarság 1937. május 2-án New Yorkban tartott konferenciáján mélyreható tanácskozás után kimondotta, hogy ezzel a kiáltvánnyal és programmal fordul a világ magyarságához:

1. Meg kell teremteni haladéktalanul a kapcsolatot Magyarország Észak- és Dél-Amerika, Kanada, Csehszlovákia, Románia, Jugoszlávia, Franciaország, Belgium és minden ország magyarságával.

2. Alakuljon meg egy közös bizottság, s hívja össze világértekezletre a magyarság képviselőit Európa egyik fővárosában (lehetőleg Párizsban).

3. A világértekezlet dolgozzon ki tervet és programot az alábbi célok megvalósítására:

a) boldog, szabad, demokratikus Magyarországot akarunk;

b) becsületes munkabért a magyar népnek, úgy az ipari munkásoknak, mint a földműveseknek. Életbiztonságot, tisztességes megélhetést a magyar középosztálynak;

c) szabad demokratikus jogokat követelünk a magyar nép minden rétegének, vallásra, politikai nézetre való tekintet nélkül, és mint ennek legelemibb feltételét, az általános, titkos választójog bevezetését;

d) a földkérdésnek a magyar nép által rég óhajtott megoldását;

e) békét és nem háborút, demokráciát a fasizmus helyett, minden összeköttetés megszakítását a kalandor, háborúra vezető nemzetközi fasizmussal, testvéri együttműködést minden szomszéd néppel és demokráciára törekvő országgal;

f) amidőn a magyar nép demokratikus jogaiért síkra szállunk, ugyanakkor állást foglalunk az utódállamokban élő magyarok szabadságjogaiért is. Bizto-

sítsák a magyar nép és minden nemzeti kisebbség teljesen kulturális és politikai jogait, valamint önrendelkezési szabadságát a legmesszebbmenő határig. Jöjjön létre a dunai államok gazdasági és politikai demokratikus szövetsége a nemzetközi fasizmussal szemben.

Magyar véreink! Ezek az amerikai magyarság javaslatai, ezt látja célravezetőnek egy szabad, boldog, demokratikus Magyarország megteremtésére. Ezzel egyúttal elősegítjük a demokratikus erők felsorakozását a népeket elnyomó és háborút előidéző fasizmussal szemben.

A konferencia nevében:
Az Elnökség

Sarló és kalapács, 1937. július 1. A demokratikus Magyarországért.

b)

1938. április

A MÁRCIUSI FRONT FELHÍVÁSA A KÜLFÖLDÖN ÉLŐ MAGYAROKHOZ

Nem koldulunk, csak őszintén feltárjuk a helyzetünket. El kell mondanunk, hogy mi, akik visszavonhatatlanul elszántuk magunkat a magyar népért, a magyar demokráciáért való küzdelemre, ebben a harcunkban a magyar társadalomnak egyetlen rétegétől sem várhatunk jelentősebb anyagi támogatást. Nem várhatunk, mert: 1. Nem szolgáljuk a nagytőke érdekét, sem a nagybirtokét. Tőlük nem kaphatunk és nem is akarunk kapni semmit: nem vagyunk nyilaskeresztesek. Nem tartozunk azok közé az álszocialista és áldemokratikus mozgalmak közé, amelyek egyik kezükkel fenyegetik a hatalom tényleges birtokosait, a másikkal elfogadják az árulás bérét. Mi erre az útra nem léphetünk. 2. De nem várhatunk támogatást a magyar középosztálytól sem. Ezt várni két okból is illúzió volna: részint a magyar középrétegek egyre inkább ijesztő mértékben haladnak az elproletarizálódás felé, részint ez a társadalmi osztály van legjobban inficiálva a szélsőjobbboldali demagógia által. 3. De hiába várnánk azoknak a rétegeknek anyagi támogatására is, akiknek érdekében vállaljuk a harcot, hiszen napi 12—14 filléres egyszemélyre eső „jövedelmek” mellett lehetetlen kívánság volna, hogy a magyar dolgozó társadalomnak ez a rétege hathatós anyagi segítséget nyújtson a magyar demokrácia ügyét szolgáló mozgalomnak.

Igen, hiába is titkolnánk, veszélyben vagyunk, fenyeget bennünket az a helyzet, hogy a még meglevő szűk politikai lehetőségeket sem tudhatjuk kihasználni anyagi helyzetünk miatt. Nem tudjuk kihasználni akkor, mikor a reakció tűz-

zel-vassal, a hazai nagytőke és nagybirtok nyílt vagy burkolt támogatásával döntő rohamra készül ellenünk.

Segítséget kérünk. Segítséget azoktól a magyaroktól, akik idegen közösségbe kerülve tanulták meg, milyen kincs az emberi szabadság. Azoktól a magyaroktól, akiket ha a körülmények el is szakítottak mitőlünk, mégis — tudjuk — nem érdektelen számukra, ami itthon történik. Nem érdektelen, hogy egy szolgál- vagy szabad nemzethez tartozóknak érezhetik-e magukat.

Tudjuk, hogy aki kér, mindig gyanús. De hisszük, hogy a határokon túli magyarság meg fogja érezni azt, hogy itt többről van szó, mint egyszerűen néhány fiatal írónak öndokumentációjáról. Meg fogja érezni azt, hogy a közeli események a magyar demokrácia, végsősoron az egész magyarság felől fognak dönteni.

Nem adjuk el magunkat és a mozgalmunkat. De elhallgatni sem akarunk azelőtt, mielőtt a komoly harc megkezdődhetett volna. Ezért fordulunk a határokon túl élő magyarsághoz, ezért kérjük erkölcsi támogatásuk mellett anyagi segítségüket is. Vegyenek részt a magyar nép szabadságharcában azzal, hogy megteremtik számunkra a harc előfeltételeit, megteremtik a lehetőséget arra, hogy hallassuk a szavunkat, öntudatra ébresszük az elnyomott tömegeket és megakadályozzuk a mai helyzetünket csak súlyosbító fasizmus bekövetkeztét.

Márciusi Front

Tovább, 1938. április—május. Külföldi magyarokhoz.

c)

1938. április

A KANADAI MAGYAR DEMOKRATIKUS FRONT KIÁLL
A MÁRCIUSI FRONT ELVEI MELLETT

Bárha a feneketlen magyar nyomor ki is taszított hazánkból, népünk ezeréves hagyományai mégis a Tisza—Duna tájához, szülőföldünkhöz kötnek bennünket. Éppen ezért fáj, hogy népünk egyre lejjebb sodródik a pusztulás lejtőjén; fáj, hogy hatmillió magyar testvérünk koldussorsban nyomorog. „...pusztulunk, veszünk. Mint oldott kéve, széthull nemzetünk...” A magyar nép évszázadokon át vére pazar hullatásával harcolt nemzeti függetlenségéért. Smost? ... Hitler újra német gyarmattá akarja tenni hazánkat, rabszolgájává Árpád népét.

Kanada 100 000 magyarja örömmel hallotta meg otthoni testvéreinknek a Márciusi Fronton keresztül kikiáltott élniakarását, hívó szavát új Magyar-

országért, mely 48-as nagyjaink, Petőfi és Kossuth szellemében, az ország demokratikus átalakítását tűzte a magyar zászlóra.

Magyar Testvérek! Fogjatok össze minden népi erőt a külső és belső fasizmus veszedelme ellen: a demokratikus választójogért, a sajtó-, a gyülekezési és szervezkedési szabadságért, a terheknek a gazdagok hátára való hárításáért, a parasztság földhöz juttatásáért, a nagybirtok nemzetgyilkos kiváltságai ellen.

Cselekedjünk azonnal, *Mindannyian!* Dobjuk félre a kicsinyeskedést, mely sorainkat szétszaggatja. Mi, Kanadába szakadt magyarok, a világ minden táján élő testvéreinkkel együtt erkölcsi és anyagi segítséggel akarunk a ti nemzetmentő és alkotó összefogástok támogatására sietni!... A magyar nép szenved, segítségért kiált! Egy új világháború elnyeléssel fenyegeti az egész civilizált világot! Egyesüljünk, hogy segíthessünk!

*Előre a szabad, boldog, demokratikus Magyarországot!
A Kanadai Magyar Demokratikus Front*

Tovább, 1938. április—május. Magyar Testvérek.

d)

1938. július 2

A SPANYOLORSZÁGBAN HARCOLÓ MAGYAROK TÁMOGATJÁK A MÁRCIUSI FRONT PROGRAMJÁT

Mi, Spanyolországban harcoló magyar önkéntesek, akik visszavonhatatlanul elszántuk magunkat a világ népeiért és a világdemokráciáért, a magyar népért, a magyar demokráciáért való küzdelemre, üdvözljük a Márciusi Frontot.

Igen, éppen itt, „idegenben”, a német és olasz fasizmus gyalázatos, gyilkos intervenciója közben tanultuk meg leginkább, milyen kincs az emberi szabadság.

Az emberi szabadság eszméje vezérelt minket ide, hogy segítsünk a hősiek spanyol népnek, amelynek demokratikus népfrontja szilárd gát a fasizmus szennyes áradata ellen, mely elsősorban a kisebb népeket, Spanyolországot, Csehszlovákiát, Magyarországot akarja elnyelni.

A mi itteni harcunk — melyben részt vesz keresztény, zsidó, munkás, paraszt, kereskedő, orvos, mérnök, író — összekapcsolódik hazánk függetlenségének sorsával is.

Hitler és Mussolini spanyolországi csatavesztése meg fogja törni a nemzetközi fasizmus erejét.

Hitler és Mussolini spanyolországi megtorpanása fényes példa a világ népei

számára: a népi erők bátor összefogása biztosítja számunkra a békét, kenyeret, szabadságot, nemzeti függetlenséget.

Mi itt igenis készen állunk mint hazánk hű fiai, támogatást nyújtani minden demokratikus népi megmozdulásnak, amely zászlajára a népi szabadság és nemzeti függetlenség jelszavát írja!

Csak egyet kívánunk a Márciusi Fronttól, ne csak szavakkal, de tettekkel is álljon helyt feladatainak. Kössön szövetséget az összes magyar demokratikus erőkkel, a magyar munkássággal, harcoljon a magyar reakció német szolgálat ellen, küzdjön minden intervenció ellen, amely fasiszta érdekekért, akár a demokratikus Csehországot vagy Spanyolországot vagy Magyarországot fasiszta szolgátságba akarja taszítani.

*A köztársasági Spanyolországban
harcoló magyar önkéntesek*

Szabad Szó, 1938. július 2. Magyar milicisták válasza a Márciusi Front felhívására.

37

1939. augusztus

RÉVAI JÓZSEF A NÉPIEK MOZGALMÁRÓL ÉS A DEMOKRATIKUS ÁTALAKULÁS LEHETŐSÉGEIRŐL, PERSPEKTÍVÁIRÓL

A népiesek két áramlatának fő problémái: a polgárosodás és a paraszti közösség, a polgári demokrácia és a szocializmus. 1867 és 1919 kérdései — nem emlékeztetnek-e bennünket azokra a vitákra, melyek évekkel ezelőtt a mi sorainkban folytak a magyar forradalom jellegének kérdéseiről? A mi vitáink természetesen más elméleti és gyakorlati kiindulópontból, más osztályszempontból, más módszerekkel folytak, de az a magyar társadalmi valóság, amiről vitatkoztunk, *ugyanaz* volt, amiben a népiesek is élnek és aminek objektív fejlődéstendenciái meghatározzák a népiesek kérdésfeltevését is, ha más is a kiindulópontjuk, a módszerük, az osztályálláspontjuk, mint a mienk.

Hogy a népiesek két áramlata között felbukkanó eltérésekben ugyanazokkal az alapkérdésekkel találkozunk, mint amelyekről mi marxisták vitatkoztunk, azt bizonyítja, hogy a magyar történelmi fejlődés objektív fő kérdéseit érintettük mi is, ők is.

Mi marxisták, annak idején Magyarország szocialista átalakulásának perspektívája mellé álltunk, és azt vallottuk, hogy ennek a szocialista forradalomnak

a keretében fog megoldódni a parasztkérdés is, egy demokratikus agrárforradalom útján. A szocialista proletárforradalom és a demokratikus agrárforradalom összefonódásában véltük megtalálni az utolsó háromnegyed század ellentmondásaiból a történelmi kivezető utat a magyar nép számára, arra vettük az irányt, hogy a feudális maradványokat és a kapitalizmust *egyszerre* kell megsemmisíteni.

Marxista önkritika

Ennek a perspektívának nagy fogyatékosága *nem* abban állt, hogy egyáltalában összekapcsolta a magyar átalakulás demokratikus és szocialista feladatait, hogy félf feudális nagybirtok és a kapitalizmus megsemmisítését egyetlen és egységes forradalmi folyamatra akarta bízni. Ennek a felfogásnak mások voltak a fogyatékoságai. Az első abban állt, hogy nem vettük figyelembe: a demokratikus agrárátalakulás és a szocialista proletárátalakulás *egybekapcsolása* — magyar viszonyok között — nagy nehézségeket, komoly ellentmondást tartalmaz. A demokratikus agrárátalakulást a magyar birtokos parasztság jelentős része azért óhajtja, hogy felemelkedése, gazdasági és politikai megerősödése, *polgári fejlődése* elől elháruljanak az akadályok. Ha ez az átalakulás egy szocialista forradalom keretében megy végbe, amely maga is gátakat szab a parasztság *polgári* felemelkedésének, akkor egy ilyen demokratikus agrárátalakulásban a birtokos parasztság nem jelentéktelen része alig lett volna érdekelve. A szocialista proletárforradalommal egybefonódó demokratikus agrárforradalom felfogása is a munkásság és parasztság szövetségére épült, de a hiba az volt, hogy ezt a szövetséget csak a munkásság számára való *kívánatosság* szempontjából fogta fel, nem pedig egyben a parasztság számára való *elfogadhatóság* szempontjából is. Ez a felfogás a maga célkitűzésénél fogva jelentékeny paraszti rétegeket kirekesztett a munkás- és parasztszövetségből, amely a magyar átalakulást hordozó népi egység széles alapja kell hogy legyen.

A mi régi felfogásunk másik és egyben fő hibája abban állt, hogy a szocialista átalakulás *lehetőségét*, amelyért — mint a legkedvezőbb történelmi *eshetőségért* — harcolni kell, úgy értelmeztük, hogy *nincs is más eshetőség ezen az egyen kívül*. Nem vettük számba a történelem átmeneteit, kerülő útjait, bonyodalmain, vargabetűit, esetleges lépéseit visszafelé. A legkedvezőbb eshetőségért való harcot úgy értelmeztük, hogy minden más — kevésbé kedvező, de mégis haladást jelentő — eshetőség *ellen* kell harcolnunk. Abból, hogy Magyarországon a polgári demokratikus átalakulásnak — 1867 demokratikus revíziójának — feladatait nem lehet megoldani anélkül, hogy az ország ne tegyen legalább lépéseket a szocializmus felé, azt a következtetést vontuk le, hogy 1867 demokratikus

revízióját egyedül 1919-es módra lehet végrehajtani: szocialista átalakulás keretében.

Pedig nyilvánvaló, hogy a magyar gazdaság és a magyar társadalom osztály-szerkezetéből, úgyszólván statisztikai tényeiből nem lehetett egyértelmű, biztos, szinte receptszerű következtetéseket levonni arra nézve, hogy egy adott helyzetben a magyar átalakulás folyamatában *milyen arányban* fognak keveredni, „összefonódni” a demokratikus és a szocialista átalakulás elemei, hogy a polgári demokratikus átalakulás feladatainak megoldása közben a konkrét történelmi helyzet *mekkora* lépéseket tesz lehetővé a szocializmus irányában. A polgári demokratikus átalakulásra és a szocialista proletárátalakulásra való orientáció nem egymást mereven kizáró politikai terv, hanem kiegészíti egymást, magában a magyar társadalom fejlődésében van meg az objektív alapja mindkét tendenciának.

A feladat abban áll, hogy a mindenkori történelmi helyzetnek megfelelően — tehát nem egyszer s mindenkorra — kell megtalálni a magyar forradalom vegyületének konkrét képletét, demokratikus és szocialista elemeinek sajátos atomsúlyát. A fasiszmus győzelme Németországban nálunk is olyannyira előtérbe tolta a demokráciáért való harc feladatait, hogy a magyar átalakulás demokratikus és szocialista elemeinek aránya mélyrehatóan eltolódott és ezzel a magyar forradalom egész képlete is megváltozott. A mi felfogásunk *fő hibája* éppen abban állt, hogy receptszerű merevsége folytán nem tudta számba venni a fasiszta veszélyt és a magyar átalakulás *jellegének* e veszély okozta megváltozását. Nyilvánvaló, hogy a polgári demokratikus átalakulás feladatainak összefonódása a fasiszmus elleni harc és az ország függetlensége védelmének feladataival, az osztályerők más csoportosulása alapján kell hogy folyjék. A fasiszmus veszélye elleni harcnak és az ország függetlensége védelmének feladatai nem egyszerűen azt jelentik, hogy a régi demokratikus feladatokhoz most *eggyel* több járult, hanem azt, hogy *az egész harci terep* átalakult, az osztályok csoportosulása megváltozott, és így a régi harci célok is új megvilágítást, új hangsúlyt, bizonyos mértékig új tartalmat is nyertek a fasiszmus elleni küzdelem általános és átfogó összefüggésében. *Nem elsősorban* az agrárkérdésben, hanem elsősorban a fasiszta veszély kérdésében elkövetett hibák miatt kell bírálnunk és kijavítanunk régi felfogásunkat. Ha elsősorban az agrárkérdésben látnánk régi felfogásunk fő hibáját, akkor e hiba kijavításának abban kellene állnia, hogy szocialista átalakulás helyett polgári demokratikus átalakulásra vesszük az irányt (és ebben az esetben már tíz évvel ezelőtt arra kellett volna vennünk). Ha azonban a fasiszmus veszélyének lebecsülésében (és ami ebből folyik: a demokráciáért való harc lebecsülésében) látjuk a fő hibát, amit elkövettünk, akkor a hiba kijavítása abban fog állni, hogy egy fasisztaellenes, demokratikus népforradalomra vesszük az irányt (anélkül, hogy már tíz évvel ezelőtt is erre kellett volna vennünk).

Ez a fasisztaellenes demokratikus népforrádalom új módon kapcsolja össze, új arányban vegyíti a magyar átalakulás demokratikus és szocialista elemeit. Ez az átalakulás polgári demokratikus lesz annyiban, amennyiben az agrárkérdést a polgárosodó és polgárosodást kívánó parasztrétegek és a szegényparaszt-ság érdekeinek lehető összeegyeztetése alapján oldja meg, továbbá annyiban, amennyiben megteremti a politikai demokráciának polgári demokratikus formáit és vívmányait, melyek a nép kispolgári rétegei — elsősorban a parasztság — számára is lehetővé teszik, hogy önállóan, az úri osztály gyámkodása alól felszabadulva, számuknak, gazdasági súlyuknak, szervezetségüknek és politikai öntudatuknak megfelelő mértékben vegyenek részt az ország politikai életében és kormányzásában. Végül annyiban, amennyiben az *egész nemzet* számára biztosítani fogja az ország független létét és szabad nemzeti fejlődését az imperialista gyarmatosítókkal szemben. Az átalakulás szocialista elemeit pedig nem annyira a forradalom közvetlen szocialista rendszabályai fogják alkotni, mint inkább átmeneti rendszabályai — politikai és gazdasági téren —, melyekkel túl fog menni a polgári demokrácia hagyományos keretein. Az átalakulás jellege annyiban lesz több mint polgári demokratikus, amennyiben forradalmi lesz, vagyis a nép ellenségei elleni harcban nem fog visszariadni attól, hogy az egész nép érdekében belenyúljon a monopoltőke tulajdonviszonyaiba, amennyiben a szocialista munkásság lesz a legmegbízhatóbb, legszervezettebb, legéberebb, legtetterekesebb támasza, más szóval: vezető ereje.

Ennek a demokratikus forradalomnak a szempontjából nem kell „választanunk” a népies baloldal két irányzata között. A fő eltérést a két irányzat között alapjában véve abban lehetne összefoglalni, hogy az új Magyarország népi demokráciájában mennyi lesz az, ami polgári demokrácia és mennyi lesz az, ami *több* a polgári demokráciánál. Hogy ennek az eltérésnek ellenére a népiesek két irányzata egységesen tud küzdeni, annak az a magyarázata, hogy ezek az eltérések nem érintik magának az átalakulásnak *demokratikus* alapjellegét. Az a népi demokrácia, melyre mindkét irányzat törekszik, nem győzhet anélkül, hogy a népi egység gerincét ne a munkásság és a parasztság szövetsége alkossa, *akár* a parasztság polgárosodása és az úri középosztály leváltása lesz ennek a népi demokráciának fő tartalma, *akár* pedig a szocializmushoz való átmenet előkészítése és alapjainak lerakása. Mindkét esetben népi demokráciáról lesz szó, de míg az előbbiben a népi demokrácia polgári elemein, megállapodásra törekvő tendenciáin lenne a hangsúly, addig az utóbbi esetben a népi demokrácia előremutató, a jövő felé törő, továbbfejlődésre késztető tendenciáin. Mi, marxisták, természetesen a továbbfejlődésért, a szocialista jövő felé mutató népi demokráciáért küzdünk *anélkül, hogy eleve szembe fordulnánk* a népi demokrácia korlátoltabb, polgárabb, megállapodottabb formájával. Ma, amikor a népi

demokráciáért való egységes harc a legfontosabb, nem azon van a hangsúly, hogy milyen különböző utakon fejlődhetik majd tovább az a népi Magyarorszá-
g, melyet meg akarunk valósítani. Hanem azon, hogy a parasztság a maga polgárosodási igényének kielégítésére korlátozódó demokratikus átalakulást sem vívhatja ki a munkássággal való szövetség nélkül és a munkásság is csak a parasztsággal szövetkezve gondolhat a népi demokrácia szocialista továbbfejlesztésére. 1867 paraszti revíziójára is csak az 1918—1919-es történelmi hiba jóvátétele alapján kerülhet sor, még akkor is, ha a hiba jóvátétele nem is jár együtt az 1918—1919-es célok elérésével. És az 1918—1919-es célokat is csak az 1867-es hiba jóvátétele alapján közelíthetjük meg újra, még akkor is, ha a hiba jóvátételének alapja csak az 1848-hoz való paraszti visszatérés lesz.

Konzerválni vagy likvidálni?

Csak ennek a forradalmi perspektívának az alapján lehet feloldani a népies bal-
oldal két irányzata közt fennálló elvi ellentmondásokat. A parasztság polgáro-
sodását valló népiesek és a paraszti „szocializmust” valló népiesek ellentéte
elvileg kibékíthetetlen addig, amíg egymásközt maradnak, és nem veszik igénybe
a marxizmus eszmei támogatását. Az egyik irányzat azt fájlatja, hogy a ma-
gyarországi feudális maradványok miatt a paraszt — paraszt maradt, polgári
fejlődése megakadt, elnyomott, elszigetelt, hátramaradt, félig középkori sorban
él. Ez az irányzat a nagybirtok árnyékában pusztuló parasztságnak azt a vágyát
tolmácsolja, hogy nem akar tovább „paraszt” maradni. *A paraszt végre emberré
akar lenni* — így fogalmazza meg Erdei Ferenc ezt a mély paraszti vágyakozást
a szabad, civilizált, emberhez méltó életre. (Parasztok. 212. old.) A paraszti
állapotot nem konzerválni kell, hanem siettetni azt a fejlődést, mely odavezet,
hogy a paraszt, nem „paraszt” többé, hanem szabad polgár. De vajon emberré
lesz-e a paraszt — így kételkedik a másik irányzat —, ha polgárrá lesz?
A paraszti állapotból való kivetkőzés, a paraszti közösség elhagyása nem azzal
jár-e, hogy a parasztság nagy többsége lenyomorodik, lesüllyed, elpusztul?
Kívánhatjuk-e a parasztság polgárosodását, ha ez a parasztság bomlásával,
pusztulásával van egybekötve? Nem inkább olyan új rendre kell-e törekedni,
mely megőrzi a paraszti közösséget, de egyben felszabadítja a parasztot a rö-
ghözkötöttség, a civilizálatlanság, a társadalmi számkivetettség állapotából?
A paraszti „kollektivitást” valló népiesek álláspontja végső soron arra lyukad
ki, hogy nem elég lebontani a parasztság polgári fejlődése elé tornyosuló fél-
feudális gátakat, hanem gondoskodni kell a parasztság védelméről a kapitaliz-
mus bomlasztó hatásaival szemben is. Meg kell menteni, más szóval: *konzerválni*
kell a parasztságot! Erdeiék nem akarják konzerválni a parasztságot, hanem
„felszámolását” sürgetik. A nagybirtok elpusztítását, a demokráciát *épp azért*

akarják. A szabadon fejlődő kapitalizmust — a magyar „feudálkapitalizmus-sal” szemben — épp ezért üdvözik, mert a parasztot „kényszeríti és segíti, hogy ne legyen paraszt”. (Parasztok. 193. old.)

Mindkét álláspontnak megvan a maga egyoldali „jogosultsága”. A kisparaszt a nagybirtok felosztását nem úgy képzei, hogy cseberből vederbe esik, a feudális maradványok okozta nyomorúságból nem azért akar kikecmeregni, hogy a kapitalista verseny, a piac törvényeinek kérlelhetetlen gépezetében pusztuljon el. A polgárosodó, jómódú paraszt számára viszont a paraszti „közösség” csak a közös nyomorúságot jelenti, és ha ebből a bilincsnak érzett paraszti „közösségből” csak a kisebbségnek lehet menekülnie és csak úgy, hogy a többségnek át kell esnie a kapitalizmus poklán, akkor nem marad más hátra, mint átesni rajta: a kisebbség felemelkedésével járó haladásért meg kell hozni a többség pusztulásával járó áldozatot.

Az egyik álláspont végső következménye: fogékonyság a parasztságot „mentő” reakció iránt. Hiszen ma már a reakciós kapitalizmus is „menti” a parasztot. A fasizmus is „hirdeti”, hogy a parasztság fölött nem uralkodhatnak a szabad verseny, a szabad piac törvényei: ezért a fasiszta állam monopolista árdiktatúrájának veti alá a parasztgazdaságot. A fasizmus is „kárhóztatja” a parasztság bomlását: ezért újból röghöz köti a parasztot, korlátozza a tulajdonjogát önnön birtoka fölött, és a paraszti termelést a fasiszta állam szükségletei szerint „irányítja”.

Amíg kapitalizmus van, addig a paraszti kistermelőnek életeleme is, végzete is a szabadpiac, a szabad verseny, a hitel és a forgalom törvényeinek szabad érvényesülése. Ha a reakciós monopoltőke „védelmezi” a parasztot a szabadpiac bomlasztó hatásaival szemben (politikai okokból: hogy tömegbázist teremtsen magának, gazdasági okokból: hogy a fasiszta vagy reakciós állam háborús célokra szükséges önellátását elősegítse), akkor ez mindig azzal jár, hogy megelevenednek a paraszti *kötöttség* régi formái, vagy megteremtődnek új formái: tehát mindig a parasztság gúzsbakötésével. A paraszti kistermelő azonban a szabad verseny pusztító hatásai elleni lázongás közben könnyen áldozatává lehet a fasizmus „parasztmentő” demagógiájának. Így a parasztság társadalmi talaján nőtt antikapitalista irányzatok is hajlamosak arra, hogy parasztmentésnek, kapitalizmusellenességnek nézzék, ha a monopoltőke saját érdekei szerint korlátozza, irányítja a szabadpiac törvényeit.

Ha a parasztságot konzerválni igyekvő álláspontnak ebben áll a veszélye, a parasztság „felszámolását” sürgető álláspont viszont a kapitalizmus *apológiájára* hajlamos és kész megfeledkezni a parasztság polgárosodásával járó előnyök kedvéért a parasztság nagy többségének sorsáról a kapitalizmusban. A parasztság konzerválására való törekvésben van egy bizonyos szembehelyezkedés is a parasztság polgárosodásával, a parasztság „felszámolására” való törekvésben pedig van egy bizonyos közömbösség a parasztság polgárosodásával együttjáró

szenvedésekkel szemben. Érzi ezt az ellentmondást a népiesek mindkét irányzata. Féja szeretné megmenteni a parasztságot, de úgy, hogy ez ne jelentse egyben a paraszti polgárosodás, felemelkedés megakadályozását, Erdei azt akarja, hogy a paraszt polgárosodjon, de úgy, hogy ennek ne kelljen egyben a parasztság felbomlásával járnia, ő azt szeretné, hogy a paraszt emberré legyen, de parasztnak is maradjon meg.

Új Hang, 1939. augusztus. 42—46. old. Vörös Sándor [Révai József]: Pillantás a jövőbe.

38

1939

RÉSZLETEK LUKÁCS GYÖRGY AZ „ÍRÁSTUDÓK FELELŐSSÉGE” C. MUNKÁJÁBÓL, ILLYÉS GYULA „MAGYAROK” CÍMŰ KÖNYVE NYOMÁN

Illyés Gyula új könyve, a „Magyarok”, érdekes könyv, tartalmas könyv. És ha ismertetést vagy éppen bírálatot akarnék írni róla, messziről kellene nekifutnom, hogy a szélesen eláradó és mégis egy kérdésben tömörülő problémákat méltóan tárgyaljam és elemezzem. Mert Illyés itt — formailag lazán, naplószerű feljegyzések formájában — a magyar múlt és jelen úgyszólván összes fontos kérdéseire szól hozzá. Az igazi bírálatnak minden egyes kérdésben külön kellene kimutatnia az egyetértést, illetve a meg nem egyezést, hogy ezeknek a fejtegetéseknek az összességéből Illyés vezérlő gondolatának ereje és gyengesége igazságosan kiegyensúlyozva álljon az olvasó szeme előtt.

Ezek a megjegyzések nem lépnek fel ilyen igényekkel. Illyés könyve nemcsak tartalmas, hanem a szó legjobb értelmében aktuális is. És — ez nagy érdeme Illyésnek — minden kérdése, akár az egykéről, akár Ludas Matyiról, akár francia benyomásairól beszél, ugyanabba az aktuális problémába torkollik.

A magyarság kifelé is, befelé is sorsdöntő időket él át az utóbbi években. Ismét válaszúton áll, és az, hogy melyik úton fog elindulni, melyik úton fog továbbmenni, mikor (még idején?) fog megfordulni: hosszú időre dönti el a magyar nép sorsát.

Mit mond az író népének ezekben a nehéz órákban? Ez a kérdés áll az itt következő jegyzetek központjában. Ha — látszólag — önkényesen ragadok ki egyes fejtegetéseket Illyés gondolatmenetéből, kérem az olvasót, ne felejtse el, hogy formailag a szerző is megjegyzéseket illeszt egymás mellé könyvében, és

a lényegét tekintve, a cikkíró megjegyzései kivétel nélkül Illyés könyvének vezérlő gondolatához kapcsolódnak. . .

Illyés többször és helyesen fejezi ki kételyét akörül, mintha Magyarországon „felülről”, a nép, a parasztság aktív szerepe nélkül lehetne változtatni a birtokelosztáson. De ezt a kételyét nagyon félreérthető stílusban fogalmazza. „Jóhiszemű idealizmus, hogy lényegbevágó újításokat felülről is be lehet verni egy ország tömbjébe. . .” — írja. És az olvasó nem lát tisztán: ki a „jóhiszemű idealista”? Az-e, akit becsapnak az 1920 óta napirenden levő állítólagos kormánykísérletek, vagy esetleg maga a tervekkel, javaslatokkal stb. előálló kormány? Lehetségesnek hiszi-e Illyés a „jóhiszemű idealizmust” a földkérdésben a mai magyar kormányok, a nagytőke és nagybirtok kormányai részéről?

Illyés hallgat erről a kérdésről. Joga van hozzá. De az írói felelősség kérdése az volna: úgy hallgatni, hogy ez a hallgatás ne legyen félreérthető, nevezetesen ne lehessen félreérthető a reakció támogatása irányában. És itt van Illyés könyvének egyik legfőbb gyengesége. Szó van benne magáról a parasztságról; szó arról, hogy a falusi intelligencia elszakadt a néptől, idegenül áll a néppel szemben. De egyetlen szó sem esik a nagybirtokosságról (csak a nagybirtokról általában mint fátumról), egyetlen szó sem esik a nagybirtok politikai és közigazgatási végrehajtó szerveiről: megyéről, kormányról, dzsentrí uralomról stb. Éspedig nemcsak politikai vonatkozásban nincs szó róla, hanem még az Illyést különösen — és joggal — érdeklő kultúrkérdésekkel kapcsolatban sem.

Azt lehet erre felelni: az író arról beszél, amiről akar, amivel írói tapasztalatai szerzése közben találkozott. Ez igaz, de csak féligazság. Mert Illyés könyve formailag ugyan napló, szellemi és morális önéletrajz-féle. De ugyanakkor, anyagának és szempontjainak súlya következtében ez a könyv — akár akarta szerzője, akár nem — olyan ígénnyel lép fel, hogy a parasztság szenvedéseiből kiindulva, a magyar nép, a magyar kultúra kérdéseinek enciklopédiáját adja. És ebben az összefüggésben nagy jelentőséget nyer az, hogy mi ellen *nem* polemizál, mit *nem* kritizál Illyés Gyula.

Annál inkább, mert a könyv tele van éles és éles elméjű polemikus kritikai fejtegetésekkel. Itt pedig fény és árnyék elosztásának proporciója külön gondolati, külön politikai tartalommal csap át. Illyés polémiája szinte kizárólag „a” város ellen irányul. Ez „a” város persze elsősorban Budapest, melynek a magyar népelettől való idegenségét Illyés nem győzi eléggé hangsúlyozni, Budapest „az országnak tán fővárosa volt, a nép mindig idegennek tudta”. „A fővárostól várjuk a segítséget, Budapesttől? Nem várhatunk tőle semmit; igaz, nem is hibáztatjuk” stb. stb.

Falu és város ilyen módon mereven, idegenül, ellenségesen állnak egymással szemben Illyés könyvében. Ezzel pedig elérkeztünk a magyar népi demokrácia központi kérdéséhez, amelyet már Ady rendkívül világosan felismert, amelyet illetőleg Illyés messze elmaradt Ady tisztánlátása mögött. Ady tudta: a magyar

nép azonos a magyar dolgozó néppel, vagyis parasztsággal, munkássággal, városi kispolgársággal, dolgozó intelligenciával. Illyés magyarországi helyzetképében a munkásság nem létezik. Budapesten csak siberek, szélhámosok, a parasztság verejtékén élőködők laknak.

Ne tagadjuk: munkások és parasztok viszonya az 1918—1919-ben elkövetett hibák, az 1919-es katasztrófa következtében ma is még felette problematikus. A munkásság legális pártja úgyszólván semmit sem tesz abban az irányban, hogy a magyarországi dolgozó nép egyesüljön a demokráciáért vívandó harcban. A parasztság úgynevezett parlamentáris képviselői pedig a legtöbbször egyenesen arra törekszenek, hogy a város és falu dolgozói között kétségtelenül fennálló kapcsolathányt szakadékká, ellenséges szembenállássá fokozzák.

Itt merül fel élesen az író felelősségének kérdése. Illyés többször hangsúlyozza az író függetlenségét a politikai pártoktól és azok taktikájától. És ilyenkor — helyesen — azt emeli ki, hogy az író a párttaktikával nem törődve, a magyar nép nagy, központi érdekeinek szolgálatába állítsa írásait. Eddig, ilyen általánosságban minden rendben volna: ilyen általánosságban Illyés álláspontja mai alkalmazása Ady hagyományainak.

Ámde Ady ezt a programot konkrétan is megvalósította. Adyt nem kötötték sohasem a szociáldemokrata párt, sem a „Társadalomtudományi Társaság” taktikai megfontolásai. Írói felelőssége teljes tudatában hirdette Ady a munkások és parasztok szükségszerű érdekközösségét, sorsrendelte szövetségét, nem törődve azzal, mit akartak, mit tudtak ebből a politikai kortársai megvalósítani. . .

És itt megint előttünk áll az írástudók felelőssége: kérlelhetetlenül feltárni az igazi, a nagy összefüggéseket, és éppen ennek a kérlelhetetlen igazságnak erejével leleplezni a napi politika kicsinyes sakkhúzásait. A társadalmi igazságnak ez az ereje alapozta meg Petőfi és Ady nagyságát. Hogy gyakorlati eredmény nélkül hirdették? Mit tesz ez? Ezek az igazságok voltak (és lesznek) a magyar nép tragikus konfliktusainak valóságos megoldásai. Nem az író kezében van, megkapja-e korától a választ. De rajta múlik; olyat mond-e, amire jöhet a nép erejéből előrevívó válasz. Szépen mondja Illyés könyvének egy helyén: „Mi kiállunk a népért; mikor fog kiállni a nép miértünk? Nyilván, mikor érdekeink azonosak lesznek az övéivel.” *Kinek* az érdeke azonban az olyan ellentmondások hirdetése, amilyenekkel, mint sajnos látjuk, tele van Illyés könyve?

Egy bizonyos: nem azoké, akikért Illyés harcba indult, akikért ma is harcol. És éppen, mert e sorok írója ezt a harcot is, Illyés szerepét is benne igen fontosnak értékeli, lettek ilyen élesekké a könyv ellentmondásainak leszögezései. Mert a mai Magyarországon nem privát ügye Illyésnek, hogy mit gondol és mit ír, hanem tehetsége, ismeretei kötelezettséget jelentenek arra, hogy ne csak ösztönösen, hanem értő és tudó szeretettel szeresse az egész magyar népet. Nem

szabad túrnie, hogy gondolkodásának zavarosságaiából, gondolatainak végig nem vitt állapotából utak nyílnak a reakciós ideológia elterjedése számára.

Ez az író igazi hűsége. Amit Illyés erről a kérdésről utoljára írt: pusztá illúzió. Már egyszer idézett cikke végén azt mondja: „Meglehet, hogy hősökké kell válnunk. Lesznek köztünk, akik mániákussá fognak válni, lesznek, akik majd csak hörögnek vagy teljesen elnémulnak, lesznek, akik megtépik ruhájukat, éscsak zokognak vagy átkozódnak, mint Jeremiás. . . Csak Júdás nem lesz közöttünk, nem lehet.” Igazán olyan biztos ebben Illyés Gyula? Nem hatnak rá intő erővel bizonyos nemrég lejátszódott események saját közeli fegyvertársai köréből? Nem fogok itt tényeket ismételni, és távol áll tőlem Illyést személyesen felelőssé tenni azért, hogy egyesek a „népiesek táboráról extra-turokat táncolnak a nyilaskeresztesek bordélyaiban”.

Csak azoktól az illúzióktól szeretném óva inteni Illyést, amelyeket az utolsó időben a belső biztonság pátozával foglalt szavakba. A világért sem mondanám, hogy minden ingadozóra keresztet kell vetni; lehet, hogy hamarosan be fogja látni eltévelyedését. De akkor nem az irodalom Illyés hirdette önkorrrektúrája hozta vissza a demokrácia táborába, hanem az események logikája, a politikai felelősségérzés, a társadalmi összefüggések helyesebb belátása.

Ilyen belátás felé sok energikus nekifutás — közte sok sikerült — is van Illyés gazdag és tartalmas könyvében. Akármilyen élesek is ezek a bíráló megjegyzések, semmiképp sem jelentenek egyetértést a „népiesek” magyarországi baloldali bírálóival. A magyarországi demokrata irodalom szerencsétlensége, hogy két egyoldalú véglet folytat egymás ellen — végső fokon — mindkét oldalról igazságtalan vitát. Vitát, amelynek hevésségéből csak a reakció húz hasznot. De amíg Illyés az esztétaság maradványainak segítségével idealizálja a paraszti hátramaradottságot, a városellenességet, a munkásságtól való idegenséget, amíg válogatás nélkül tesz magáévá divatos reakciós jelszavakat, és segítségükkel önmaga előtt is, olvasói előtt is elhomályosít világos összefüggéseket, amíg nem látja meg az egész magyar dolgozó nép harci egységének szükségességét, és nem ennek az egységnek szolgálatába állítja ragyogó írástudását, addig minduntalan oda fogja vezetni saját gondolatainak árja, hogy, mint azt pár esetben láttuk, kétségbeesetten, lelkifurdalásoktól mardosva nézzen körül: hová is vitték saját gondolatai?

Főképpen pedig — ez az írástudók felelőssége — nincs joga olvasóitól a sajátjánál nagyobb, a sajátját korrigáló tisztánlátást követelni. Ellenkezőleg: tudnia kell, hogy az átlagolvasó igen gyakran leegyszerűsíti a szerző gondolatait. Amit ő csak játékosan, fenntartásokkal pedzett, az az olvasóban eleven, politikailag károsan ható irányzattá sűrűsödhetik és sűrűsödik is. Ezért pedig az írástudó felel. Felel azért, hogy ilyen gondolati játékok, ilyen kacérkodások a reakció ideológiájával fálnak viszik a hiszékenyebbeket, kétségbeesésbe az

elgondolkodni, de végiggondolni nem tudókat. Illyés ezt nagyon jól tudja, és sokkal szebben is tudja kifejezni mint én. Átadom neki az utolsó szót:

Nem ide jöttem én, nem ide indultam.
Valamit rám bízta, amit elárultam.
Tapogatom arcom: hová is tévedtem?
S merre tűnök tova...

A cikk megírásának ideje 1939. Lukács György: Írástudók felelőssége. Szikra 1945.

39

1940. május

RÉVAI JÓZSEF A NÉPI ÍRÓK TÁBORA ÉS A MÁRCIUSI FRONT SZÉTHULLÁSÁNAK OKAIRÓL

Ki kell mondani az igazat: népies csoport, mely *egységes* szellemi irányt követ és mely a demokratikus paraszti törekvéseknek ad hangot, Magyarországon *nincs többé*. E sorok írója még jóval a nagy európai háborús válság kitörése előtt mutatott rá a népiesek ideológiájának, egész politikai magatartásuknak belső ellentmondásaira és azokra a veszedelmekre, melyek ebből következtek. E veszedelmek ma már nem „veszedelmesek”: a bomlás és szétesés, mely akkor csak lehetőség volt, mely az 1938-as szeptemberi európai válság következményeinek hatása alatt kezdett valósággá válni, ma kézzelfogható, vaskos tény. Féja Géza, a demokratikus népies csoport vezéralakja, bevezett Szvatkó Pálék kikötőjébe, és az egyéni korrumpálódást (a megrendszabályozott tanár felcsapott jól fizetett kormánypárti újságírónak) eszmei korrumpálódással kapcsolta egybe. Szabó Zoltán, a „Tardi helyzet” érdemes szerzője, „szellemi honvédelmet” hirdet, más szóval a magyar haladás klasszikusaitól kölcsönzött ideológia köntösébe öltözteti a „birodalmi” gondolatot, melynek a magyar haladáshoz az égvilágon semmi köze. Darvas József ápolgatja és élesztgetni próbálja a Márciusi Front eszméit, hűséget fogadva az „alvégnék”, de egyedül van, mert a *régi* eszmékhez való hűséget nem tudja összekötni az *új* kérdésekre való válaszadással. Kovács Imre keres, próbálkozik, de az irányt, amerre haladni kell, nem látja ő sem. Erdei Ferenc csak azt tudja, hogyan *nincs* jól, hogy mivel *nem* lehet segíteni a magyar parasztságon, de azt nem látja, hogyan lenne jól, mivel lehetne rajta segíteni. Említsük még Szabó Pált, Veres Pétert,

akik már akkor sem tudták, hogy merre kell menni, amikor még semmi okuk sem volt megzavarodniuk?

A népies csoport szétbomlott, egymással hadakozik, és egyes tagjai vagy magukra maradnak, vagy a nyílt reakcióhoz csatlakoznak, vagy visszavonulnak a pusztán „kulturális” munka fedezékeibe. Móricz Zsigmond, mint a *Kelet Népe* főszerkesztője, a kotlós szerepét tölti be, aki szárnya alatt akarja még tartani a csoport szétszéledő csibéit. Jobb ügyhöz méltó buzgósággal fáradozik azon, hogy a *Kelet Népe*ből kikapcsoljon mindent, ami széthúzást idézhetne fel a népies csoportban — ezért aztán a fürdővízzel együtt a gyereket is kiönti: az igazi, az életbevágó, a világot rengető és ezért a magyar nép életét döntően befolyásoló kérdéseket rekeszti ki a *Kelet Népe*ből, hogy a népies csoport egész figyelmét a paraszti nyomorúságok egy kis darabkájára, felületi másodlagos jelenségre irányíthassa: a kulturális bajokra. A világ négy sarka ég, de Móricz Zsigmond azon fáradozik, hogy népfőiskolát szervezzen! Éjt nappallá téve fáradozik rajta, utazik, lőt-fut, szervez és agitál, de hiszen van olyan oblomovizmus is, mely lázasan tevékenykedve fordít hátat a világnak. Persze, nincs „népies” egység, bármennyit fáradozik is rajta Móricz Zsigmond. A csoport szétszéledt tagjai mérgesen marnak bele egymásba, nem a kis, hanem a nagy kérdésekben. Darvas József nem tud *másról* beszélni (ezért becsületes író és nagy ígéret a jövőre), mint amiről *kell*. Jól érzi, hogy a demokratikus népies mozgalom fő kérdése az volt, hogy a parasztság fő tömegének, a falusi szegénységnek szószólója legyen-e, vagy pedig a parasztság és a „történelmi osztály” összebékeltetésének sziszifuszi munkáját vállalja-e. Tudja, hogy a népies mozgalom megfeneklésének és csődbejutásának oka éppen az, hogy ebben a kérdésben akarta megoldani a kör négyyszögesítésének feladatát. Furdalja a lelkiismeret, érzi, hogy valamit elhibáztak valahol, de az egész kérdést csak lelkiismereti kérdésnek tekinti — (és ezzel már letért az útról, amelyen megellehetné az igazi választ) —, ezért fogad *egyénileg* hűséget a szegénységnek. Féja Gézában ezzel a hűségnyilatkozattal felébreszti a minden gonoszban lappangó „lelkiismeretet”. Ő cserbenhagyta az alvéget, de dühe és mérge azok ellen irányul, akik erre figyelmeztetik. A *Magyar Útban* megtámadja Darvast, mert Darvas „hűségnyilatkozata” a szegénységnek „szerinte” azt jelenti, hogy Darvas elárulja a „kultúrát”. Aki valamikor Dózsa György szellemét idézte, most azon fáradozik, hogy „felemelje” az alvéget a „kultúra színvonalára”. A nép ügyének minden árulója mindig „kultúrával” akarta boldogítani a népet, amikor földről, kenyérről, szabadságról volt szó. A tömeg önálló harcának hátbatámadói, a parasztság ügyének renegetjai mindig a nép „felemelésének” jelszavával takargatták árulásukat.

De van még valami, ami Féja éjszakai nyugodalmát háborgatja. Ez is központi kérdése volt mindig a népies mozgalom ideológiájának és egyik oka szellemi megfeneklésének. A marxizmusoz való viszonyukról van szó. A népies csoport becsületes és gondolkodó tagjai mindig érezték, hogy tisztázniuk kell a marxiz-

mushoz való viszonyukat. Erdei Ferencen, Kovács Imrén, Darvas Józsefen meglátszott, hogy küszködnek ezzel a kérdéssel. Minden becsületes népies bele kellett, hogy ütközzön a parasztság és a munkásság viszonyának kérdésébe, és ennek révén nem lehetett megkerülni a munkásság harcoss világszemléletéhez, a marxizmus-hoz való állásfoglalást sem. Erdei mélyebben hatolt bele a kérdésbe (bár korántsem járt a végére), mint Kovács vagy Darvas, akik csak másodkézből tanulmányozták, de mindenesetre mindketten igyekeztek közeljutni a munkásmozgalom szelleméhez. Féja Géza most megtámadja azokat a népieseket, akik nem tudták kivonni magukat a marxizmus nagyszerű szellemének hatása alól. Darvas Józsefen, Kovács Imrén azért üt egy nagyot, mert próbáltak tanulni Marxtól, de nem olvasták „eredetiben”! Féjának nem kell Kovács és Darvas „következetlensége”, amely abban áll, hogy *hat rájuk* a marxizmus forradalmi tanítása, de nem marxisták. Ó, Féja Géza ennél sokkal következetesebb: a népies ideológia ellentmondásait ő — legalább magára nézve megoldotta, „következetesen” végiggondolva a népies ideológia reakciós elemeit, beállt gouvernementális¹ tollforgatónak. És a renégatok „egységes” és „következetes” világnézetének magas lován ülve tanítja ki Kovácsot és Darvast azért, mert keresgélve, bukdácsolva, megzavarodva, de becsületes erőfeszítéssel próbálnak kitartani az „alvég” mellett, és mert e keresgélésben és próbálkozásban segítséget keresnek a marxizmusnál is.

A népies csoport szétesése, a renegálás és az irányvesztés nem véletlen jelenség. Ha a háború nem tört volna ki, akkor hosszantartó krízis várt volna a népies mozgalomra, ugyanazon okok miatt, melyek a háború következtében gyors összeomlásra vezettek.

Mik ezek az okok?

A népies gondolkodás provinciális korlátoltsága. A népiesek nem törődtek a kapitalista világot mozgató erőkkel és törvényszerűségekkel, azt gondolván, hogy a magyar parasztság sorsát ki lehet kapcsolni ezekből a törvényszerűségekből. Így a második imperialista háború kitörése — de már azok a külpolitikai válságok is, melyek e háborút közvetlenül megelőzték — megzavarta őket, és oly kérdéseket adott fel nekik, melyekre nem tudtak válaszolni. A háborúhoz állást foglalni csak akkor tudtak volna helyesen, ha tudták volna mi az imperializmus. De nem tudták. És azért nem tudták, mert a magyar parasztság problémáit elválasztották a kapitalista világ nagy alapellentételeitől.

De a provinciális korlátoltság mögött jó adag nemzeti korlátoltság, nacionalista elfogultság rejtőzött. A magyar népi, paraszti demokrácia sorsát elválasztották a nemzetközi haladás érdekeitől. Ez pedig azt jelentette, hogy nem volt mivel védekezniök, amikor a csehszlovák válsággal kapcsolatban 1938 végén a magyar nacionalista Franco kikezdte, aláaknázza egész gondolkodásukat.

¹ A kormány érdekeinek megfelelő.

Nem tudtak, nem akartak szembefordulni vele, mert szembefordulni vele csak a nemzetközi haladás érdekeire, a magyarországi és a nemzetközi haladás érdekeinek azonosságára hivatkozva lehetett volna. Ekkor fertőzte meg őket a „birodalmi gondolat”. A paraszti demokratizmust szétbomlasztotta a nacionalizmus. Az imperialista háború kitörése pedig teljesen megzavarta őket. Elvesztették az irányt. Nem tudták megtalálni a nemzetközi haladás táborát ebben a háborúban, mert a két imperialista tábor közül az egyikben keresték. Így egyik részük ide-, másik részük odafordult. Szabó Zoltán a nyugati imperializmust, Féja Géza a németet pártolja. A harmadik rész próbál egyikhez sem csatlakozni, de az a „semlegesség” a strucc semlegessége, amikor homokba dugja a fejét. A munkásság álláspontjáról lehetett volna egyedül felülemelkedniök az egyik vagy a másik imperialista táborhoz való csatlakozás dilemmáján — ezt az álláspontot azonban elzárta előlük saját gondolkodásuk.

És végül: mindezen okok mögött ott volt az alapvető ok; nem tudták tisztázni a munkássághoz, a munkásmozgalomhoz, a proletár szocializmushoz való viszonyukat. Az „antimarxista” ellenszenv és a munkásság iránti platonikus rokonszenv közt bukdácsoltak. A parasztságot nem merték, nem akarták, nem tudták a munkásosztállyal való harci szövetség szellemében nevelni. A munkásmozgalmat is úgy kezelték gyakran, mint ahogy egyesek közülük a „népet”; „boldogítani” akarták holmi „új eszmékkel”. Azt szerették volna, hogy a munkásság csatlakozzék hozzájuk, és álljon az ő eszmei talajukra. Ebből persze nem lett, nem lehetett semmi. De ahelyett, hogy ezt megértették volna, egyesek közülük „megharagudtak” a munkásmozgalomra. A népiesek gondolkodásában lappangó „antimarxizmus” nyílt és dühös támadásba kezdett. Ez végleg eljegyezte az illetőket a reakció legsötétebb fajtájával.

Van-e még perspektívájuk a népieseknek? Lehet-e feltámadásra számítaniok? Vagy azt kell mondani: ami volt, az elmúlt, a halottakat nem lehet, de nem is kell feltámasztani? Lehet-e arról szó, hogy a népies tábor becsületes elemei rálépnek a helyes útra anélkül, hogy gyökeresen szakítanának azzal a népies gondolkodással, mely — íme — zsákutcába vitte őket?

Nem azért vetjük fel ezeket a kérdéseket, mert a népiesek múlt érdemeire gondolunk, és mert sajnáljuk, hogy e szép kezdeteknek rossz lett a folytatása. A múlt dicsőségén szentimentálisan eltűnődni lehet, de ezen az alapon nem lehet továbbjutni. A múlt nem tér vissza, és Féja Gézából, a reakció tollforgatójából nem lesz többé a „Viharsarok” írója.

Ha a népiesek becsületesen demokratikus elemei azt akarják, hogy törekvéseik újra jelentsenek valamit Magyarországon, akkor éppen arra van szükség, hogy bátran szakítani merjenek a renegátokkal, Szembe kell nézniök azzal, hogy nincs népies „egység”, és nem is szabad arra törekedni, hogy pl. Darvas József és Féja Géza között legyen. Nem szabad visszasírniök és visszakívánniök a régi „egységet”, hanem bátran és következetesen meg kell vizsgálniök az okokat,

melyek miatt a Féja Gézákából renegátok lettek és e megvizsgálásból le kell vonniok a következtetéseket.

Ha a becsületes népiesek azt akarják, hogy törekvéseikből újra tényező legyen az ország társadalmi és politikai életében, akkor legelsősorban a háború kérdéseivel kell tisztába jutniok. *Ez ma mindennek a kulcsa.* Nem lehet ettől függetlenül megoldani akarni a parasztság problémáit, nem lehet enélkül dűlőre jutni a földkérdéssel sem. Csak ha felismerik a háború reakciós, imperialista jellegét, és következetes békepártiakká lesznek a magyar uralkodó osztályokkal szemben is, csak akkor találják meg a kapcsolatot a magyar parasztság problémái és a nemzetközi haladás kérdései között.

Ehhez persze az kell, hogy a magyar munkásmozgalommal, a magyar munkásosztály haladó elemeivel és problémáival belső kapcsolatba jussanak, és hogy gyökerestől szakítsanak azzal a hitükkel, hogy a parasztságnak nincs szüksége a munkásságra céljainak elérésénél.

A holtak nem támadnak fel, de *ha* a népiesek komoly és becsületes része ezekben a legfontosabb kérdésekben kész arra, hogy a megváltozott időknak megfelelő új álláspontot foglaljon el, *akkor* a népies mozgalmából lehet még újra tényező Magyarországon.

Új Hang, 1940. május—június. Révai József: A „népiesek” széthullása.

40

1940

RÉSZLETEK LUKÁCS GYÖRGY

A SZÉP SZÓ ÉS A NÉPIEK VISZONYÁRÓL SZÓLÓ ÍRÁSÁBÓL

Ezek a megjegyzések egy már lezárt szakasz ideológiai kérdéseivel foglalkoznak. Az utolsó idő nemzetközi eseményei Magyarországon is átcsoportosulásokat, régi kérdések elavulását, új problémák felvetését hozták magukkal. Mégis azt hisszük, hogy ezek a sorok nem pusztán történelmi kérdésekre vonatkoznak. Ha a problémák történelmileg módosulnak is, van folytonosságuk. Az 1918-as októberi forradalom vizsgálata és bírálata még mindig nem veszítette el aktualitását. Azt hisszük, az itt lezárt szakasz még kevésbé.

A magyar fejlődés tragikus vonásai között nem utolsó helyen áll, hogy az igazi, következetes polgári demokráciát Magyarországon sohasem képviselte tömegpárt. Különös paradoxon: kis parazita rétegek önző érdekei védelmére hatalmas pártszervezetek jönnek létre, a kizsákmányolt milliókat, a valóságos

magyar népet nem képviselte soha tömegszervezet. Mocsáry, Justh Gyula, Ady Endre egyedül álló emberek voltak, még Károlyi Mihály is magára maradt az októberi forradalom vezető rétegében, és a körülötte kikristályosodó paraszti lelkesedés nem kapott szervezeti formát. Ennek nemcsak a tömegek jogfosztottsága az oka. A cári Oroszország brutálisabb elnyomása nem tudta megakadályozni a narodnyik mozgalmak szervezett begyökerezését a paraszttömegekbe. (A forradalmi munkáspártról ebben az összefüggésben nem beszélünk.)

Falu és város egymáshoz való viszonya döntő tényező volt az európai demokráciák kialakulásában vagy elvetelésében. A hanyatló, középkorian kicsinyes városok közönyössége, polgárainak szűk látóköre buktatta meg a német parasztforradalmat, vetette vissza évszázadokra Németország kulturális fejlődését. London és a „yeomanry”, Párizs és a francia parasztság forradalmi-demokratikus szövetsége az alapja a mai nyugati demokráciák létezésének. Azóta a kapitalizmus kibontakozása, a munkásosztály önálló, forradalmi fellépése jobbra hajtotta a polgárság vezető rétegeit. Ugyanannak a szövetségnek hiánya, melynek megléte az angol 1648-ból, a francia 1793-ból nemzetet teremtő, nemzetközileg kitörölhetetlen eseményt teremtett, keserves tragikomédiát csinált a német 1848-ból. A gazdaságilag elmaradt Oroszország városa és faluja már mint munkásság és parasztság szövetkezett 1905-ben és 1917-ben. A demokrácia győzelme itt már új világtörténeti szakaszt jelentett: a szocializmus győzelmét. Vajon lekerült-e ezzel a polgári demokrácia a történelem napirendjéről? Csak Ibéria hősieb túsáira kell visszaemlékezni, csak a most folyó, japán imperializmus elleni kínai szabadságharcot kell figyelni, hogy a kérdésre helyesen válaszoljunk. A világtörténelem menete az elmúlt évtizedekben a demokráciának ismét szinte váratlanul nagy kilátásokat adott. A spanyol szabadságharc bukása és még más példák is azt mutatták, hogy az akkori angol—francia demokráciák nem állottak helyzetük magaslatán. Hogy milyenek lesznek a jövőben a demokrácia kilátásai, mik lesznek konkrét, napi problémái, erről ma meddő volna vitatkozni. Annál fontosabb és aktuálisabb feladat az elmúlt eredmények és balsikerek okainak tisztázása. A jövő cselekvés körülményeit senki sem tudhatja előre. A győzelem záloga nincs senkinek a tarsolyában. Annál világosabban kielemezhetők azok a szubjektív tényezők, melyek bármilyen körülmények között a polgári demokrácia vereségéhez kell hogy vezessenek.

Itt csak a magyar demokrácia gyengeségeiről fogunk beszélni. Mi az oka, hogy a népfrontmozgalmak virágkorában Magyarországon még csak ideiglenes ideológiai közeledés sem jött létre a reakció ellen harcoló csoportok között? Ennek az időnek egyik legjellemzőbb tünete volt, hogy az annyszor becsapott, csalódott parasztság elégedetlensége és vágyódása végre irodalmi hangot kapott. Ez volt a „népies” mozgalom elsőrangú fontossága; egyes képviselőinek tehetsége, fogyatékosága stb. emellett eltörpül. Az, hogy végre a paraszttömegek

bajai és kívánságai napirendre kerültek, hogy a közvélemény kénytelen volt velük foglalkozni, rajtuk vitatkozni: új, nevezetes tény volt. A komoly viták, melyek a „népiesek” zavarosságait, ingadozásait, reakciós kilengéseit és tendenciáit kíméletlenül felfedték volna — elismerve e mozgalom fontosságát, amelynek az egyes írók és könyvek csak felkavart hullámai voltak —, a magyar demokrata tábor kialakulásának kezdetei lehettek volna.

Az olvasó a következő cikkben megtalálja e bírálát legáltalánosabb körvonalait. De ez a kritika mindig a fent meghatározott kettős célt tartotta szem előtt: a „népiesek” hibái nem takarták el e sorok írója előtt a lassan készülő népmozgalom fontosságát, sőt a bírálát tárgyi élességét éppen ennek a háttérnek jelentősége adta meg.

A magyar polgári demokrácia legtudatosabb és leghatározottabb irodalmi orgánuma, a *Szép Szó*, mereven elutasította a „népiesek”, a „falukutatók” irodalmát. Ebben az élességben a *Szép Szó* egyik legpozitívabb oldala is megnyilvánul: a lap vezető írói — igen helyesen — nem ismernek tréfát a modern reakció nyílt vagy elkendőzött elméleteinek kérdésében. Míg a „népiesek” gyakran kokettálnak a „fajelmélet” különböző változataival, sőt egy részük egyenesen elsüllyed bennük, addig a *Szép Szó* állásfoglalása ebben a kérdésben határozott, kompromisszumot nem ismerő. Gáspár Zoltán élesen és találóan bírálja Jászi Oszkárt, amiért engedményeket tesz a „falukutatók” ilyen irányú tévelygéseinek, és egy későbbi cikkében kegyetlen iróniával leplezi le Németh László „mélymagyar” és „hígmagyar” elméletének reakciós ellentmondásait és abszurd következményeit. Ez a *Szép Szó* irányvonala a mai magyar kultúra bírálatában. Helyes és értékes irányvonal. A reakciós elméletek — különösen a fajelmélet — veszélyességét ma Magyarországon nem lehet túlozni. Éppen a mai reakcióra, a „fajelméletre” és társaira áll, hogy aki az ördögnek a kisujját odanyújtja, annak az hamarosan elkapja az egész kezét.

De a *Szép Szó* publicistái és kritikusai a „népiesek” mozgalmában ezt a reakciós negatívumot látták. Úgy harcoltak ezek ellen a hibák és tévelygések ellen, mintha itt és nem a hatóságban, nem a nyilasoknál lenne a reakció fő fészke, mintha a gyakran csakugyan reakciós kilengések, elméletek stb. mögött nem mozgolódna valami, amit az igazi demokratának örömmel kellene látnia, féltő gonddal kellene ápolnia: a parasztság kezdődő felébredése az első ellenforradalmi éveket követő fásult közönyéből. Ez az egyoldalúság teszi a *Szép Szó* polemikus cikkeit még ott is hatástalanokká, ahol tartalmilag nem helytelenek.

Aki a *Szép Szó*nak csak néhány számát is figyelmesen elolvassa, különös stíláris megfigyelésre jut: kevés magyar lapot írnak ilyen szenvedélyes gondossággal és főleg olyan gondosan kifejezésre jutó szenvedélyességgel, ahol pátosz és gúny egyaránt jelzik, hogy az írók szívügyükről szólnak: szeretet és gyűlölet, lelkesedés, harag és megvetés egyaránt őszinte, belülről jön, és ezért megkapja az olvasót.

Csak egy tárgykör van, amelyről a *Szép Szó* írói jéghideg objektivitással beszélnek: ez a magyar földreform kérdése. . .

Igazságtalanság volna ebben és hasonló cikkekben (például Remenyik Zsigmond: „Baloldal és hagyomány”) a keserű iróniát észre nem venni. Igazságtalanság lenne eltekinteni azoktól a nehéz körülményektől, amelyek között a *Szép Szó* íródott; eltekinteni attól, hogy Magyarországon ma sok mindent csak virágnyelven, körülírva, a sorok közt, sőt elhallgatással lehet kimondani. Ha tehát Ignotus Pál azt a jelszót adja ki: „Fiaim, csak zümmögjetek!” — teljesen egyetértünk vele. A virágnyelven folytatott propaganda a forradalmi demokrácia egyik legszebb hagyománya. Csernisevskij és Dobroljubov irodalmi kritikák formájában tépték szét a cárizmus ideológiáját, bírálták az ingadozó, megalkuvó liberalizmust, gyülekeztették a forradalmi demokrácia kádereit. Gábor Andor mintegy húsz évvel ezelőtt megénekelte már a „zümmögést”:

Harsányan szól, mi titkon szól, a dalban,
A hüvös szóhoz bűvös tűz tapad. . .
Költő mit elrejt, annál láthatóbb nincs,
S a z z a l lesz urrá vad hatalmakon.

És Horváth Béla, Gáspár, Ignotus nem egy írása megmutatja, hogy még a mai Magyarországon is sok mindent lehet — direkt vagy indirekt kifejezéssel — világosan elmondani. A „zümmögés”, a taktikázás ellen tehát a világért sem emelnénk kifogást. A baj ott van: *mit* „zümmög” — sajnos elég gyakran — a *Szép Szó*?

Ne legyen félreértés: nem a szocialista forradalom igenlését vártuk a *Szép Szótól*. A mi bírálatunk teljesen immanens: csak annak következetes végiggondolását s hirdetését kereste a *Szép Szó* hasábjain, amiért ez a folyóirat megalakult: az önmagát komolyan vevő polgári demokratizmust.

De ennek van egy csalhatatlan próbaköve: a szenvedő, az elnyomott és kiszákmányolt tömeghez való viszony; akkor is — sőt éppen akkor —, ha ezeknek a tömegeknek kívánságai, akár tartalomban, akár módszerben, eltérnek a demokrata ideológusok elképzeléseitől. Ilyenkor súlyos problémák, lélekbe vágó konfliktusok merülhetnek fel. Hogy azonban valaki igazán, szíve mélyén demokrata-e, az ilyenkor válik el. A kérdés, mit akar inkább, demokráciát mindenáron, vagy csak olyan demokráciát, amilyent ő — nem véletlenül, hanem társadalmilag meghatározott világnézeti motívumoktól hajtva — magának elképzelt? A kérdés: mitől tart inkább; attól, hogy nem mozdulnak meg szavára a tömegek és győz a reakció, vagy attól, hogy a megmozduló, a reakciót leverő tömegek megzavarják a „rendet”, „káoszt” teremtenek, lerombolnak olyat is, ami az ideológus szívének kedves?

A demokrata ideológusoknak ez a dilemmája az újkori történet minden komoly

fordulóján újra és mindig új formában jelentkezett. A XIX. század folyamán azonban ez a konfliktus gyökeresen új tartalmat kapott azáltal, hogy a polgári társadalom súlyánál és szervezettségénél fogva legfontosabb tömege, a munkásosztály, a polgári demokráciától eltérő, saját célokért indult a harcokba.

Liburne vagy Marat idejének konfliktusai ezáltal megváltozott, elmélyült formában merülnek fel. A munkásosztály a szocializmust akarja; az olyan ideológusok, mint a *Szép Szó* írói, polgári demokráciát akarnak. A komolyan veendő polgári demokraták elé ily módon a következő lelkiismereti kérdés mered: mitől félnek jobban: attól-e, hogy a munkásosztályt elnyomó reakció egészen vagy részben leszámol a polgári demokratikus szabadságjogokkal, vagy pedig attól, hogy a tömegek esetleges győzelme társadalmi intézkedéseiben túlmegy a polgári társadalom korlátain? Mit gyűlölnék jobban: a munkástömegeket elnyomó reakciót, mely a polgári demokráciát is gúzsba köti, vagy pedig a szocialista társadalmi rendet, melynek perspektívája a munkásosztály minden megmozdulásában benne rejlik?

Egyáltalában nem szükségszerű, hogy ez a dilemma mindenkor azzal az éles aktualitással merüljön fel, mint Oroszországban 1917-ben vagy Magyarországon 1919-ben. Sőt a spanyol és kínai szabadságharcok, a francia népfrontért vívott küzdelmek fontos tanulsága, hogy épp a munkásosztály legforradalmibb rétege, ha a körülmények megkövetelik, hajlandó és képes lemondani saját céljai rögtöni megvalósításáról még akkor is, ha a belső erőviszonyok azt megengednék.

De ebből soha és sehol sem következhetik örökös, egyszer s mindenkorra való lemondás. Persze: forradalmi munkáspárt is lemondhat egyes esetekben az aktuális, a rögtöni megvalósításról. A munkásosztályt azonban gazdasági léte a szocializmus irányába fejleszti; az ő problémái csak a szocializmusban találhatnak végleges megoldásra, bár nemegyszer belső és nemzetközi körülmények helyes felismerése egy hosszú szakaszra is kiküszöböli a szocializmusért folytatandó közvetlen harcot.

Ez a kilátás a mai polgári demokrácia alapvető lelkiismereti kérdése, konfliktusa. Mert ennek a perspektívának állandó, bár lappangó létezése új fényt vet a napi politika minden kérdésére, még akkor is, ha a forradalmi munkásság az adott taktikai helyzetben elutasítja, sőt provokációnak, a proletariátus fontos érdekei megsértésének minősítené a szocializmus aktuális megvalósításának felvetését (Spanyolország, Kína). Ezen a vizsgán, ahol nem egyes elméleteket kiagyaló doktrínék kérdeznek, hanem a történelem maga adja a censust, megbukott nem egy szubjektíve őszinte meggyőződésű demokrata: ilyen vagy olyan ideológiával, elveit cinikusan vagy önmardosással megtagadva, tényleg, tetteivel a reakció szolgálatába lépett. . .

Nem pusztán elméleti kérdésről van itt szó. Ez a magyar politika egyik fontos kérdése. A *Szép Szó* itt felsorolt gyengeségei tették hatástalanná bírálatukat

a paraszti demokrácia kialakuló, zavaros ideológiájáról; még akkor is, ha sokban helyes volt a bíráló. Az utolsó években megindult demokratikus mozgalmak két iránya — a városi és a falusi — nem talált egymásra, nem korrigálta bajtársi kritikával egymás hibáit. Sőt ellenségesen állottak egymással szemben, és ez a viszony hozzájárult ahhoz, hogy *mindkettejük hibái elmélyültek*.

Bírálatunk egy már lezárt történelmi szakaszcól szólt. De ez távolról sem jelenti azt, mintha maga a kérdés pusztán történelmi jelentőségű volna. Senki se tudhatja, milyen fordulatok elé kerül még a magyar nép sorsa. De akármi lesz, fontos kérdés marad: milyen típusú megoldás felé törekszenek a magyar demokraták? Fontos kérdés marad: Ady Endre és Károlyi Mihály, vagy Vázsonyi Vilmos követői lesznek-e a magyar sors egy eljövendő válságában? A gyáva megalkuvás útja pedig zsákutca. Nem enyhíti a reakció engesztelhetetlen gyűlöletét, ugyanakkor azonban reménytelen elszigetelődést jelent a haladás minden tényezőjétől. A *Szép Szó*-csoport jobb sorsot érdemel, ha ma — reméljük: csak ma még — vannak is benne olyan tendenciák, melyek e zsákutca felé vezetnek.

4. NEMZETI ÖSSZEFOGÁST AZ ORSZÁG FÜGGETLENSÉGÉÉRT, DEMOKRATIKUS ÁTALAKÍTÁSÁÉRT, A HÁBORÚ ELHÁRÍTÁSÁÉRT

41

1938. április

A KMP A SZÉLES ANTIFASISZTA NEMZETI ÖSSZEFOGÁS MEGTEREMTÉSÉÉRT

Az osztrák események¹ ki kell hogy nyissák azoknak a szemét, hallóvá kell, hogy tegyék azoknak a fülét, akik eddig se látni, se hallani nem akartak, hogy ne kelljen észrevenniök azt a veszedelmet, amely Magyarországot fenyegeti.

Azok előtt, akik figyelemmel kísérték Magyarország és Németország viszonyát az utolsó években, eddig sem volt titok, hogy a náci imperializmusnak az a célja, hogy Magyarországot alávesse magának, vazallus államává, gyarmatává tegye. Ezt a célt szolgálta a magyar politikai viszonyok gleichschaltolására irányuló nyomás, amely oly készséges bérenceket talált a nyilas-, kaszás- és más keresztésekben és olyan előzékeny támogatásra lelt a magyar kormánypolitikában. Ezt a célt szolgálta a gazdasági nyomás, amely szintén odaadó zsoldosokra talált az egykézhirdető Mecsér és társaiban és segítő szövetségesre a hivatalos gazdaságpolitikában. Ezt a célt szolgálta a külpolitikai nyomás, mely Darányi—Kányáék támogatásával abba a szerencsétlen helyzetbe taszította az országot, hogy ma a fasiszta Németország, Olaszország és a félfasiszta Lengyelország kivételével nincs barátja az európai hatalmak közt. Ezt a célt szolgálta a Németországból német pénzen irányított propaganda a magyarországi német kisebbségek közt.

A magyar nép nemzeti függetlensége van veszélyben. Akarva-akaratlanul ezt a függetlenséget veszélyezteti és a fasizmus céljait szolgálja az, aki ezt még Ausztria legázolása után is tagadja.

A nemzeti veszéllyel szemben nemzeti összefogásra, minden magyar erő összefogására van szükség!

Ne hiányozzon ebből a nemzeti összefogásból senki, aki a náci veszedelem

¹ 1938. március 13-án Hitler megszállta és a náci birodalom integráns részévé nyilvánította Ausztriát.

ellen és a magyar függetlenségért harcolni akar, bármilyen eltérés legyen is az összefogás tagjai közt a magyar politika egyéb kérdéseiben.

A „nemzeti összefogás” jelszava nem új a magyar politikában. Polgári politikusok is gyakran követeltek összefogást, de sohasem azt akarták megvalósítani, amit mi hirdetünk.

A kormánypárt nevében hordozza a nemzeti egységet. De milyen egység ez? A kormánypárt még a polgári ellenzékkel sem akar összefogni, ugyanakkor azonban nemcsak nyitva áll a náci elemek előtt, de egyre nagyobb tért enged nekik. Ezért ez az „egység” valójában a magyarság ellenségeinek egysége.

A polgári ellenzék vezeterei a múlt év folyamán többször követeltek *ellenzéki* összefogást a náci veszély ellen. Ezek a törekvések a veszély helyes felismeréséből indultak ki, és megvalósításuk esetén haladást jelentettek volna. Alapvető hiányosságuk volt azonban, hogy az összefogásból hallgatólag vagy kifejezetten kizárták a fasizmus leghatározottabb ellenségét, a munkásságot és annak igazi szervezeteit, a szociáldemokrata pártot és a szakszervezeteket. Nem volt helye az összefogásban a parasztság nagy részének sem. Mi nem ilyen összefogást akarunk.

Darányi győri beszéde² és Ausztria leigázása után voltak olyan polgári politikusok is, akik „nemzeti” összefogást követeltek egyenest a háború előkészítésére, alapjában véve a német imperializmus kiszolgálására, a magyar nemzet vesztére. Az ilyen összefogás gondolata a legélesebb ellentétben van azzal, amit mi követelünk.

Ausztria önállóságának letiprása után azonban akadtak a polgári ellenzék soraiban olyanok is, akik a magyarságot fenyegető nagy veszélyt felismerve *igazi* nemzeti összefogást követeltek a magyar függetlenség megmentésére. Ezt az őszinte hazafiságból fakadó akaratot örömmel üdvözljük.

Annak azonban, aki a náci veszélyt felismerte, aki a nemzeti függetlenséget igazán meg akarja védeni, éppen az *osztrák eseményekből* meg kell értenie, meg kell tanulnia, hogy a munkásság kikapcsolása megbénítja a nemzet ellenálló erejét és vereségre kárhoztatja a nemzetet a fasizmussal szemben.

Ahhoz pedig, hogy ez a felismerés általánossá váljon, az kell, hogy a magyar munkásság és egyetlen legális tömegpártja, a szociáldemokrata párt, a munkásság erejének és akaratának megfelelően mint a fasizmusellenes erők gyülekeztetője, a nemzeti összefogás eszméjének igazi hordozójaként lépjen fel.

Sajnos, a szociáldemokrata pártot ezen a téren súlyos mulasztások terhelik. Egyes szociáldemokrata vezetők még ma is azt hiszik, hogy a fasizmus elsősorban a polgárságot fenyegeti, és hogy ezért elsősorban a polgárságnak kell ellene védekeznie. Ennek a káros és veszedelmes felfogásnak megfelelően a *Népszava*

² Darányi 1938 márciusában Győrött bejelenti az 5 éves időszakra szóló, úgynevezett győri programot. Ennek keretében 1 milliárd pengót ruháztak be főként katonai, háborús célokra.

a múltban maga is gyakran szegődött a polgári ellenzéki összefogás eszméjének szolgálatába anélkül, hogy rámutatott volna egy ilyen összefogás hiányosságaira. Annál nagyobb meglepődéssel tölt el minket, hogy az utóbbi időben szociáldemokrata vezetők részéről is hallottunk olyan megnyilatkozásokat, melyek helyesen jelölték meg a munkásság szerepét és feladatait a fasizmus ellen és a magyar függetlenségért vívott küzdelemben. Hogy csak egy példát idézzünk, *Peyer* angyalföldi képviselői beszámolójában nagyon helyesen mondotta: „Az egész ország népének egységesen kell küzdeni az idegen törekvések ellen, és ebben a küzdelemben a vezető szerep a munkásságra vár.”

Reméljük, hogy ez és hasonló nyilatkozatok nem maradnak pusztá szavak, hanem azt az utat jelzik, melyen a jövőben a szociáldemokrata párt politikája, a szociáldemokrata párt cselekedetei haladni fognak.

Dolgozók Lapja, 1938. április. Igazi nemzeti összefogást!

42

1938. április

KÁLLAI GYULA A TOVÁBB HASÁBJAIN A NEMZETI FÜGGETLENSÉG VÉDELMEBEN NÉPI ARCVONAL LÉTREHOZÁSÁT SZORGALMAZZA

Pillanatnyi aggodalom fog el bennünket, amikor e címet leírjuk. Van-e, vagy volt-e népi arcvonal népünk ezeréves történelmében. Nem jobb volna-e kérdőjelet biggyeszteni e szavak végére s kiáltó szóval kérdezni: történelmünknek hol vannak a kialakítói, formálói, hol vannak a sokat emlegetett keleti és nyugati áramlatok hullámtörői: véreink, „a dübörgő ezrek”. A népi arcvonal mindig fájó kérdése volt a magyar életnek, de sokszorosan az ma, amikor nyugaton egy falánk és barbár életforma döngeti kapuinkat.

Ausztria annektálása teljes meztelenségében vetette fel a magyar függetlenség kérdését. Mi lesz velünk? Ki tud itt Megállj!-t parancsolni, amikor a nagynémet fasiszta étvágy egy percig sem titkolja, hogy telhetetlen gyomra számára ingyencfalatnak szánja hazánk legistenáldottabb földjét: a Dunántúlt? És ha a Dunántúlt eltűnt a német étvágy süllyesztőjében, remélhetjük-e, hogy a vén Duna megvéd bennünket a további inzultusoktól? Budapest idegenekkel szaturált lakossága aligha tudna ellenállni a sváb harapófógó szorításának. Budapesttel pedig eltűnne az ország is.

A kormány minden magyar függetlenségéért aggódó kiállásra jóelőre megadta

a választ. Ünnepelesen kijelentette, hogy bennünket semmiféle, sem kívülről, sem belülről jövő veszedelem nem fenyeget. Határainkon kívül senki sem akar kezdet emelni ránk, határainkon belül semmiféle veszedelem magvai nem csíráznak, a világnézeti harcok már eldőlték, szóval: csonka hazánk a csodálatos rend és béke szigete.

Ezt mondja a kormány! De mi érezzük, hogy talpunk alatt parázsluk a föld, és fejünk felett kigyullad a tető. Mert hiába igyekszik a kormány a háborgó idegeket megnyugtanni, mi látjuk, hogy milyen mértékben nő itt a szociálisabb Magyarországért küzdők csapata, bizonyos körök ugyanolyan mértékben igyekeznek önző érdekeiket megvédeni — függetlenségünk feladása árán is. Állítjuk, hogy a fasiszta veszély nemcsak hogy nem szűnt meg, de nőttön-nő. Míg előadásokat tiltanak be, míg lapokat koboznak el, míg írókat ítélnék el csupán azért, mert a hazátlan magyarból felelős honpolgárt akarnak csinálni, a fasiszta veszélyt nem tekinthetjük megszűntnek.

Ezekben a sorsdöntő órákban komolyan és higgadtan kell foglalkozni kérdéseinkkel. Mondanivalóink komolysága nem tűr semmi cicomát s miközben ellenfeleink a fogalmak minél kiadósabb elmázolásán fáradoznak, mi azon leszünk, hogy az egyszeregy világosságával magyarázzuk problémáinkat. A politikai ábécé leegyszerűbb nyelvén akarunk beszélni.

Miért van szükség a népi arcvonalra?

A feltett kérdésre legjobban az osztrák tragédia felidézésével felelhetünk. Miért bukott el Ausztria? Azért talán, mert a német óriás szemet vetett rá? Ó, nem azért! Az osztrák eseményeket nem is annyira a Német Birodalommal való egyesülés ténye, mint inkább a fasiszmus kényszerű vállalása teszi tragikussá. Ilyen értelemben pedig Ausztria nem is most bukott el. Tragédiája 1934 telére nyúlik vissza, azokra a zord februári napokra, amikor Dollfuss akkori kancellár elszánt utcai harcokban semmivé zúzta az osztrák munkásmozgalmat s vele együtt az osztrák demokráciát is. A horogkereszt osztrák és nagynémet agitátorai csak erre vártak. Élénken megtapsolták a kis kancellár fényes győzelmét és kifejezték előtte szerencsekívánataikat. Hódolatukban nem volt semmi képmutatás. Világosan látták, hogy a demokrácia fegyveres letörésével Dollfuss az ausztriai horogkeresztes mozgalmat legádázabb ellenfeleitől szabadította meg. Ezért pedig csak hálával tartozhattak. Lelkesen ünnepelték hát a győztest s azonnal akcióba léptek — ellene. Az új rendi állam, a maga pénznélküliségével, nem volt képes védőgátat emelni az egyre féktelenebbé váló horogkeresztes uszítással szemben. Akik tiltakozhattak volna: Ottakring és Floridsdorf munkásai vagy fizikailag semmisültek meg, vagy föld alá szorítva élték tehetetlen életüket. Dollfuss a munkásmozgalmon aratott győzelmével az osztrák függet-

lenségnek ásta meg a sírját, amelybe — nem telt bele egy félév — ő maga is oly szánnalmasan belehullt.

Ausztria tragédiája beteljesedett. Sorsán — úgy látszik — egyelőre változtatni nem lehet. Az osztrák példa tanulságait azonban le lehet, sőt kötelessége is minden demokráciáért küzdő népnek levonni. Ez a tanulság pedig így hangzik: Nevetséges szélmalomharcot folytat a fasizmussal, aki egyidejűleg a munkásosztály demokratikus frontjának is hadat üzen! A fasizmussal, a fasiszták imperialista étvágyával szemben a nemzeti függetlenség egyedüli biztosítékát a legszélesebb és legmélyebb alapon szervezett nemzeti-népi arcvonalt nyújtja.

Párt nélküli ország

Nemzeti függetlenségünk e kritikus perceiben félve tesszük fel a kérdést: Magyarországon van-e ilyen határozott népi arcvonal? Vannak-e pártok, vannak-e pártszövetségek, amelyeknek kiállása és szívós harca megmenthetné e csonka földet? Az őszinte feleletet fáj kimondani. Sajnos, sehol sem látjuk a néptömegeknek azt a szilárd acéltömbjét, mely szembehelyezkedne a fenyegető nemzetellenes áramlatokkal. Annyira hiányoznak nálunk az osztályalapon szervezett néptömegek, hogy kevés túlzással azt mondhatnánk: Magyarországon csak pártvezetőségek vannak, de határozott arcú párttömegek nincsenek. Szörnyű kimondani: Magyarország párt nélküli ország!

Tartsuk csak meg szomorú seregszemlénket! Kezdjük mindjárt az uralkodó osztály pártján: „a dicsőségesen országoló” NEP-en!

A Nemzeti Egység Pártja a magyarországi fasiszta törekvések politikai vetülete. Gömbös Gyula is ennek szánta. De vajon párt-e a NEP?

A fasizmus az uralkodó osztály érdekeinek fegyveres védelme. Osztályérdekeket véd, miközben mereven szembehelyezkedik a társadalmi haladással. A fasizmus pártja egyenesen abból a célból lép üzembe, hogy a munkásosztály szervezeteit felőrölje. Hogy kiüsse kezéből az önvédelem fegyverét és ezt azokra bízza, akik a munkásságnak gazdaságilag, politikailag és kulturálisan is szöges ellenfelei.

Pedig komoly és történelmi igényű pártok mindig azonos érdekű emberek elvi és harci szövetségei voltak. Mindig határozott osztályjellegük volt, s egyetlen feladatuk az volt, hogy a társadalom gazdasági és politikai mérlegét egy új társadalmi egyensúly megteremtésével a maguk javára billentsék. Ezt csak a szemben álló tábor elleni szívós harccal tudták elérni.

Ezzel szemben a reakció pártjai az osztálybéke megteremtésére törekszenek. Az ilyen törekvésektől átitatott alakulat azonban már nem párt a szó előbb meghatározott értelmében. Célja: az osztályellentét elmosása és a felebaráti szeretet hirdetése. Az uralkodó osztály, mely történelmi pályafutása alatt állan-

dóan tárva tartotta polipkarjait, hogy szeretett gyermekét, a munkásságot, keblére ölelje, a faszizmusban egy lépéssel tovább megy. Erőszakkal kényszeríti a munkásságot szerelemre.

Kormányférfiaink gyakran tesznek olyan melldöngető kijelentést, hogy nekik szerte az országban milliós tömegek vannak. Mi azonban nagyon jól tudjuk, hogy nem a NEP-párthívek száma rúg milliókra, hanem az elesett, az adósságba fulladt, a nincstelen és a mindennapi falatért küzdő emberek száma. A kormány ezen elesettek függő viszonyát kihasználva keresztülvitte, hogy sokan „lemondtak” az ellenzéki politikában való aktív részvételről, s az ilyképpen passzivitásra kényszerítettekről az élharcosi bölcsesség csakhamar megállapította, hogy: íme, ezek a mi párthíveink. De ezek a párthívek semmire sem alkalmassak, egyedüli értékük mozdulatlanságukban és hallgatásukban rejlik. Olyan párthívek ezek, akik meggyőződésüket nem a fejükben és szívükben, hanem mélyen korgó gyomrukban hordják.

A második nagy pártalakulat: a Független Kisgazda Párt. Sajnos, ennek a pártnak is határozottabb a vezérkari, mint a tömegarca. Rengeteg híve van, de hosszú évek sok-sok erőfeszítése árán sem tudott uralkodó pártja lenni a magyar politikai életnek. Ennek szerintünk két oka van. Egyfelől az, hogy letért a sikeres pártszervezés legkipróbáltabb útjáról, nem osztályalapon szervezkedik, másfelől pedig, hogy nem törekedett kellő súllyal a vezérkar és tömeg nélkülnölközhetetlen totalitásának megteremtésére. Hogy e feltételek mennyire fontosak, azonnal látni fogjuk. A parasztságról sokan, sokszor és sok helyen megállapították már, hogy nem osztály, hanem osztályoknak a komplexuma, mely rengeteg ellentétes érdeket rejt magában. Ezeket a gazdasági életbe mélyen beágyazódó ellentéteket a politika síkján egy kalap alá venni egészen elhibázott dolog. Az ötvenholdas gazda és a legteljesebb nincstelenséggel rendelkező földmunkás nem vallhatják százszázalékosan ugyanazokat az elveket. Ha mégis egy táborba tereljük őket, állandóan felüti köztük kígyófejét a gyanakvás, az osztálygátlás, az ebből folyó lassú széthúzás.

A magyar földmunkásságot — ezt határozottan leszögezhetjük — osztályhelyezete és osztályhelyzetéből fakadó proletár volta a városi munkássággal predestinálja elvi és harci közösségre. Osztálymentalitása, osztály-pszichológiája egyedül az ipari munkásosztállyal való fegyverbarátság tényében érvényesülhet gátlástalanul, s csak így tehet szert igazi társadalmi és politikai jelentőségre. Demokratikus szervezkedés híján a földmunkásság egységes tömbje megbomlik, s a reformok kiharcolásában nélkülözhetetlen hadsoraik törmelékkeit igen gyakran egymással farkasszemet néző pártok kereteiben találjuk fel. Egyesek mint „egységespártiak” bablevesért és rozskenyérért kilincselnek, mások a Független Kisgazda Párt módos parasztjai között szövögetik halvány reményeiket, ismét mások a nyilasok sajnálatos eszközeivel ítélkeznek önmaguk és osztályuk felett.

Az ipari és mezőgazdasági proletariátus természetes szövetségét elősegíteni a Független Kisgazda Pártnak is komoly kötelessége. Tudjuk, hogy ez a törekvés ma még korai, s hogy megvalósítása a mai társadalmi-történelmi helyzetben csak a félve dédelgetett demokráciánk gyengeségét jelentené. De mint lehetőséggel feltétlenül számolnunk kell. Ha a Független Kisgazda Párt a magyar vidék igazi nagy tömegpártja lesz, s ha a magyar demokrácia a mainál biztosabb alapokra helyezkedik, megindulhat ez a differenciálódás. Demokráciánk ezzel csak kibővül, s a számbeli veszteségért a Független Kisgazda Párt hatalmas erkölcsi nyereséggel kárpótolhatja magát. A belső gátlások alól felszabadult munkásfront felvillanyozza az egész magyar polgári ellenzéket, s mindig hűséges fegyvertársként áll a mögött a párt mögött, mely az elmúlt évek diktatórikus törekvései közepette számtalanszor bebizonyította, hogy akar is és tud is a magyar nép és demokrácia ügyéért harcolni.

A Független Kisgazda Párt megrekedésének másik oka a pártvezetőség és párttömegek hiányos egysége. Hány és hány olyan pontja van az országnak, ahol a parasztok minden hatósági üldöztetés ellenére is kitartanak a független kisgazda elvek mellett, ahol számtalan szavazattal erősítették már meg a pártot anélkül, hogy vezetőiket hallották, vagy csak látták volna. Ilyen körülmények között a szükséges párthűség és pártfegyelem nem fejlődhetik ki. A társadalmi és politikai tudatnevelés elsőrendű kérdései elsikkadnak, a vidéki szervezetek elvesztik expanziós erejüket, s kezdik közömbösen nézni azt a zászlót, amely alá 150—200 kilométer távolságból is oly sok fanatizmussal jelentették be felsorakozásukat.

A magyar ipari munkásság tömegpártja: a Szociáldemokrata Párt. Minden ipari központban erős szervezetei vannak. Politikai iskolázottság, vezetők és vezetettek közötti viszony tekintetében ez a párt kétségtelenül az első helyen áll. Igaz, hogy egyes helyeken, különösen Budapesten, erős pártbürokráciát fejlesztett ki, de pártszervezeteinek egészséges funkciója mindig kitermeli tömegeik természetes vezetőit. A Szociáldemokrata Párttal az egész magyar oppozíciónak keresni kell az együttműködés lehetőségeit.

Seregszemlénk végén szólnunk kell a nyilaskeresztesek szomorú táboráról. Vezetőikről, a középosztály és arisztokrácia zavaros egyéniségeiről, akik magas politikai, katonai és közgazdasági pozíciók elnyerése reményében úzik mesterkedéseiket, nem beszélünk. Őket minden további nélkül átadjuk a jelenkor megvető ítéletének. De igenis szólnunk kell e politikai maszlag áldozatairól: a nyilaskeresztes parasztságról. A nyilaskeresztes mozgalom a magyar politikai élet szektája. Ahogy az ördögűzés megfertőzi és feldúlja a lelkeket, éppen úgy fertőzi meg és dúlja fel a nép politikai tudatát a kampóval vagy kaszával párosított kereszt. Még eredetük is megegyezik. Akit a hatósági üldözés a komoly politikai mozgalomtól visszariaszt, végül kinyújtja kezét a felkínált egyenruha, röpcédula és bot után. Hogy üldözik őket? Az taktika. Üldözik, és ugyanakkor

pénzelik is, s a két tevékenység csodálatosan egybevág. A szektaszellem megszállottai minden korbácsütés után dacosabban nyúlnak a röpcédula és bot után.

A magyarországi horogkeresztes mozgalomnak minden gyászos drapériája ellenére is van egy nagy tanulsága. Éspedig az, hogy a népi elégedetlenség cselekvésben készül kirobbanni, s a nép legszívesebben annak a zászlaja alá szegődik, aki aktivizálni tudja őket. Havi szemlékkel, tetszetős elméletek hangoztatásával már nem sokra megyünk. Meg kell teremtenünk a cselekvés mitológiáját, éppúgy, ahogy a horogkeresztesek csinálják. Nem a fokos és nem a bot mitológiáját, hanem az összes ellenzéki pártok tervszerű együttműködését a néptömegek mobilizálására.

Vizsgálódásunk rövid mérlege a következő: Magyarországon nincsenek erős osztályalapon szervezett pártok, s így nincsenek határozott osztálytudatok és célok sem. Magyarországon nincsenek politikai harcokban megedzett pártszövetségek, s így nincs életképes demokrácia sem. Nincs meg a pártok közötti kontroll, s így nincs meg a felelősség sem.

Mit akar a népi arcvonal?

Hogy mit akar? Cáfolni és követelni! Meg akarja cáfolni a rázúdított rágalmakat és követelni akarja jogait.

Meg akarja cáfolni azt a mesét, hogy a kormány azért akarja a dolgozó tömegeket a választójogból az eddiginél is hatékonyabb mértékben kizárni, mert a nép műveletlen. Állítja, hogy a nép a politikai iskolázottság terén eljutott arra a fokra, hogy a politikai fékek meglazítása után biztos öntudattal képes megválasztani sorsa intézőit. Ezért: bejelenti harcát az általános, egyenlő, titkos választójogért!

De meg akarja cáfolni azt a másik mesét is, hogy Magyarországon a világnézeti harcok már eldőlték. Állítja, hogy ez a kijelentés csak a kormánykörökre jellemző, és csak azt jelenti, hogy ők már eldöntöttnek tekintik a harcot, meg vannak elégedve a jelenlegi társadalmi és politikai statuskvóval és felkészültek minden támadásra.

De silány illúzióvá akarja a népi arcvonal törpíteni azt a kijelentést is, mely szerint az az állapot, amelyben a népmilliók tengeri- és korpakenyéren s egy-szersmind édenkerti ruhátlanságban élnek, a rend és béke korszaka volna. Szerinte ez a legnagyobb rendetlenség. Ennél sokkal nagyobb rendnek tartaná már a társadalmi emóciók korszakát is, mely termékeny nyugtalanságával a néptömegek problémáinak kiegyensúlyozásához vezetne.

És meg akarja cáfolni azt az önző állítást is: az uralkodó körök érdekei egyetemes nemzeti érdekek. Állítja, hogy a munkásosztály s főként a 3 millió ma-

gyar koldus megsegítésénél nincs ma egyetemesebb magyar érdek. A hitleristák Dunántúlra kacsintgató Ostraum-szándékával szemben bejelenti a békési, a bihari, a hajdúsági és nyírségi földmunkások sürgető Westraumát.

Ha győz a nép, ha diadalmaskodik a népítélet hatalmas igazsága, jöhetnek az új keleti és nyugati áramlatok, mi itt, a Duna—Tisza partján továbbra is megálljuk a helyünket. Népünk, hitünk, földünk nem kerülhet a zsibvásári portékák olcsó piacára!

Tovább, 1938. április—május. Kállai Gyula: A népi arcvonal.

43

1938. április

RÉVAI JÓZSEF A MAGYAR MUNKÁSSÁG FELADATAIRÓL A MEGVÁLTOZOTT NEMZETKÖZI HELYZETBEN

1938. május 1-én a világ proletárságának — és vele a magyar munkásosztálynak — nehezebb a helyzete, felelősségteljesebbek a feladatai, mint az utóbbi évek folyamán bármikor.

A német fasizmus fegyveres erővel legázolta a független Ausztriát, és most készül, hogy folytassa hódító útját a független demokratikus Csehszlovákia, a független Magyarország ellen, hogy a népek börtönévé tegye a Duna völgyét, hogy birtokba vegye egész Délkelet-Európát. Azután a Szovjetunió ellen akar vonulni, és az a terve, hogy megvalósítsa a fasiszta Németország barbár világhuralmát.

Az olasz fasizmus Spanyolország szabad népét készül letaposni. Ágyúk, tankok, repülőgépek ezreit szállítják szakadatlanul Németországból és Olaszországból spanyol földre, hogy a fegyverek túlerejével törjék meg a spanyol nép szabadságharcát.

Anglia és Franciaország magára hagyta a spanyol népet. A reakciós angol burzsoázia megkötötte az alkut az olasz fasizmussal a spanyol nép bőrére. A francia burzsoázia reakciós körei az angol lordok példáját készülnek követni. Mindent megtesznek, hogy felrobbantsák a népfrontot, a francia nemzet nagyságának és önvédelmének biztosítékát, a világ kis népeinek, az egész nemzetközi demokráciának ezt a hatalmas hátvédjét. A reakciós burzsoázia az országos érdekek, a nemzeti érdekek ellen fordul — osztályérdekből, a munkásosztálytól, a dolgozó néptől való félelemből.

De más a reakciós burzsoázia és más a nép! Nincs ok pesszimizmusra! A spanyol demokrácia tud cselekedni, mert a munkásosztály, a nép áll az élén.

A spanyol nép megfeszíti minden erejét, fiainak újabb és újabb százazzeit állítja fegyverbe az idegen hódítók ellen, szabadságáért küzd és ezért leverhetetlen. A francia nép is meghiúsítja a népfront elleni reakciós összeesküvéseket. A francia munkásosztály egységfrontja megingathatatlan erő, szilárd alapja a francia nép egységének. És megmozdult az angol nép is. Az angol kormány reakciós külpolitikája ellen oly széles közvélemény, oly erős tömegmozgalom indult rohamra, követelve a Spanyol Köztársaság megsegítését, a veszélyben forgó kis államok határozott védelmét, amilyenre hosszú idő óta nem volt példa Angliában.

A demokrácia védelme, az ország védelme, a nemzeti érdekek védelme mindenhol a nép kezében van *biztos* kezekben. A fasiszmus fája nem nőnek az égig! Kínában lehetünk tanúi annak, hogy mire képes az egységes nép. Az imperialista Japán számára megkezdődött Kínában a vereségek sorozata. Mind biztosabb, hogy a militarista Japánnak Kínában nem diadalmenet, hanem végleges vereség lesz osztályrésze.

A burzsoá országok néptömegeinek harca a fasiszmus ellen, ellenállása a reakciós burzsoázia árulásával szemben, végül is győzelmes lesz. Megingathatatlanul, erőben gyarapodva áll a Szovjetunió és odanyújtja erős kezét minden megtámadott nép megsegítésére. A Szovjetunió ereje és a néptömegek demokratikus mozgalmának ereje *együtt* hatalmasabb, nagyobb erő Berlin, Róma és Tokió repülőgépeinél, demagógiájánál, brutális erőszakánál.

Az egész világ munkássága 1938. május elsején harcos seregszemlét tart. Mozgósítja csapatait, erőt, bizalmat önt az antifasiszta tömegek soraiba, megszilárdítja szövetségét a dolgozó tömegekkel és a demokratikus és háborúellenes polgársággal, és a közös harci front erejének tudatában száll szembe a fasiszmus támadásával, a szabadság, a béke, a demokrácia ügyéért. 1938. május elsején megfogadja a világ munkássága, hogy fokozott erővel küzd a béke fenntartásáért, a német és olasz fasiszmus spanyolországi intervenciós hadjárata ellen, és megsegíti a szabadságáért küzdő spanyol népet, támogatja a fasiszta japán szoldateszka ellen harcoló kínai népet, és szilárdan védi a Szovjetuniót, a szocializmus hazáját az ellenforradalmi háborút előkészítő nemzetközi banditák ellen.

A magyar munkásság előtt is tornyosodnak a nehézségek, nehezebb a helyzete, nagyobbak a feladatai. Feladataival együtt kell nőnie erejének és bátorságának! Minél inkább rohannak rá a fasiszmus kopói, hogy szétverjék szervezeteit, kezdjék évtizedes szocialista öntudatát, annál inkább meg kell vetnie lábát a régi, dicsőséges jelszó jegyében: *Munkás, ne hagyd magad!*

Nálunk is előretört a fasiszmus. Ausztria megszállása után a Darányi-kormány még inkább mint eddig, engedi át a teret a szélsőjobbboldalnak, lesz szállás-

csinálójává a Hitler-fasisztáknak. A zsidótörvénnyel, a sajtótörvénnyel már megkezdték az ország Hitler képére való formálását. Hitlerrel szövetségben készítik elő a háborút, a magyar nép, az egész ország vesztét. A német fasizmus ott áll határainkon, feni a fogát a magyar föld kincseire; búzájára, marhájára. A magyar népet katonának szeretné besorozni hódító seregeibe.

Veszélyben az ország! De a veszedelmet az ország mai vezetői letagadják. Csehszlovákia elleni féktelen uszítással akarják vakká tenni a népet az *igazi* veszély iránt. A Hitler-uralom magyarországi ügynökei dicsőítik a független és szabad népek legnagyobb ellenségét a náci birodalmat, és a kormánnyal együtt készülnek végrehajtani a nemzetvesztő tervet, a magyar öngyilkosságot: Csehszlovákia megrohanását Hitler vezényszavára. Magyarországnak nem érdeke a függetlenségét védelmező Csehszlovák Köztársaság hátbatámadása. Magyarországnak az az érdeke, hogy megegyezzen Csehszlovákiával és valamennyi fenyegetett dunai országgal a közös ellenség ellen. Magyarországnak az az érdeke, hogy segítsen fenntartani a világbékét, és összefogjon mindenki-vel, aki a nagynémet imperializmus további hódító útját el akarja torlaszolni. De az ország urai készek kiszolgáltatni a magyar népet a német hódítóknak.

A magyar munkásosztály ebben a helyzetben felelőssé lett az egész országért, a magyarság jövőjéért, a nemzet sorsáért. Álljon élére annak a harcnak, melynek meg kell indulni az ország függetlenségének megvédelmezésére. Ha Magyarországon a német fasizmus lesz az úr, akkor a munkás, a paraszt, a polgár egyaránt cselédje lesz az idegen hódítóknak. Az ország függetlenségének megvédelmezése ezért *közös érdeke az egész magyar népnek, az egész nemzetnek.* Ezért van szükség *nemzeti egységre, a nép összefogására.* A magyar proletárság hirdesse legmesszehangzóbban, legállhatatosabban ezt a követelést. Azokkal szemben, akik el akarják árulni az országot, akik a német imperializmus hadiszekeréhez akarják láncolni a magyar népet, akik a háborút készítik elő, sorakoztassa fel az ország függetlenségének, a békének, a magyar jövőnek megmentésére a becsületes és igaz magyarokat.

Csak szabad ország szabad népe védheti meg magát. Jól tudják Hitler ügynökei, a nyilasok, a szélsőjobboldaliak, hogy miért akarják megsemmisíteni a demokratikus jogok maradványait is és miért akarják megteremteni a népet hallgatásra, tűrésre és engedelmességre ítélő parancsuralmat. Mert a gúzsbakötött ország ellenállás nélkül lenne az idegen hódítók prédájává. Aki kész védeni Magyarország függetlenségét, annak síkra kell szállnia a magyar nép szabadságjogaiért. Szembe kell fordulnia a választójogi törvény jogfosztásával. Követelnie kell, hogy a dolgozó nép szabadon gyülekezhessen és szervezkedhessen. Oda kell kiáltani a reakciónak, mely a szociáldemokrata párt és a szakszervezetek megsemmisítésére készül, hogy: el a kezekkel a munkásszervezetektől! A zsidótörvény gyalázatával szemben a jogegyenlőség megóvásáért kell küzdenie. A nemzeti összefogás nem valósulhat meg a nép szabadsága nélkül.

Nyomorgó, pusztuló nép nem védheti az országot. Nem Darányi, Bethlen és Eckhardt összefogásából áll a nemzet egysége, hanem a munkás, a paraszt, az értelmiség, a polgár összefogásából.

A nemzeti összefogás nem valósulhat meg, ameddig a nép nyomorog és pusztul. Küzdenünk kell a földreformért, emberséges bérekért, munkáért, kenyérért, a kartellek árdiktatúrája, a nagybankok hiteluzsorája ellen, a kisemberek érdekeinek megfelelő adórendszerért. Teremtünk olyan rendet, hogy a nép örömet védje az országot, érezze, hogy a sajátját védi.

Mi, magyar kommunisták, arra hívjuk fel a munkásságot és a munkásság egyetlen legális tömegpártját, a szociáldemokrata pártot, hogy 1938. május elsejét ünnepelje a független, szabad, demokratikus Magyarországért, a nemzeti összefogásért, a békéért, a fasizmus ellen folyó küzdelem jegyében. A német imperializmus ellen Magyarország önállóságát védelmezve, a fasizmus nemzetközi támadása ellen harcolva segíti meg cselekvő szolidaritással a hősi spanyol népet, járul hozzá a nagy kínai nép végső győzelméhez, segíti elő a nemzetközi proletáregység megvalósulását és a nemzetközi proletárság közös hazájának, a szocializmus országának, a Szovjetuniónak védelmét és további felvirágzását. Így veszi ki részét a magyar munkásosztály a nemzetközi proletárság nagy harcából a békéért, a szabadságért, a haladásért, a szocializmusért.

Cselekvésre, bátorságra, helytállásra, a magyar nép erőinek gyülekeztetésére van szükség! Nincs több veszíteni való idő!

Szabad, független, népi Magyarországot akarunk!

Dolgozók Lapja, 1938. április. Révai József: Május elseje és a magyar munkásság feladatai.

44

1938. május 5

ÍRÓK, MŰVÉSZEK ÉS TUDÓSOK DEKLARÁCIÓJA A ZSIDÓTÖRVÉNY¹ ELLEN

A magyar irodalom, tudomány és művészet művelőinek egy csoportja az állampolgári jogegyenlőség elvének védelmében a következő deklarációval fordul a magyar társadalomhoz és a törvényhozás tagjaihoz!

Mi, magyar írók, művészek és a tudomány munkásai, különféle világnézetek

¹ Az első zsidótörvény-tervezetet, amely ellen tiltakoztak a magyar értelmiség legjobbjai, 1938. május 5-én fogadta el a képviselőház.

és pártállások szószólói, különféle társadalmi rétegek szülöttei és tagjai, akik a legkülönbözőbb hivatalokban és munkakörökben dolgozunk, akik valamennyien az évezredek magyar művelődés megtartásának és gyarapításának rendeltetését vettük örökbe, mi, akik valamennyien keresztény családok leszármazottai vagyunk, az emberi becsületérzés és igaz kereszténység, a józanság és hazafiasság magától értetődő egységével és szilárdságával emeljük föl szavunkat az állampolgári jogegyenlőség elvéért, melyet az úgynevezett „társadalmi egyensúly hatályosabb biztosításáról” szóló törvényjavaslat” megvalósulása esetén törölne a magyar alkotmányból.

Ez a javaslat a társadalmi egyensúly biztosítását ígéri, de egy szava sincs a legszegényebb, gazdaságilag legelesettebb és legárvább rétegek sorsának jobbrafordításáért.

Ez a javaslat még a zsidóságot sem alázza meg annyira, mint amennyire megsérti a keresztény középosztály fiait, amikor azt teszi fel róluk, hogy — az állampolgári jogegyenlőség megszentelt alapelvének semmibevevételével — jogfosztásból, megszégyenítő gyámkodástól, kényszeralkalmazkodástól várják megélhetésük biztosítását. S felteszi róluk azt az erkölcsi eltévelyedést, hogy polgártársaik egy részének vallása miatt való megbélyegzése, polgári jogai teljességéből való kiforgatása árán akarnak érvényesülni és boldogulni.

Ez a javaslat a zsidók közül is elsősorban a szegényeket veszi célba, azokat, akik leginkább vannak kiszolgáltatva munkaadók kénye-kedvének, s még ezek közül is kivált a fiatalokat sújtja, akiket egyetemlegesen megbüntet amiatt, hogy nem lehettek katonák a háború alatt.

Lelkiismeretünkkel nem tartjuk összeegyeztethetőnek, hogy a világi hatóságok a megkeresztelesek között dátum szerint tegyenek különbséget, holott a keresztiséget különbségtevés és fenntartás nélkül adja meg az egyház a kebelébe térőnek, az Isten előtti egyenlőség és keresztényi testvériség jegyében.

Minket keresztény hitünk, hazafias meggyőződésünk, az ország európai hitelezéhez és nemzeti függetlenségünkhöz való ragaszkodásunk késztet arra, hogy soha ne tágítsunk az állampolgári jogegyenlőség elvétől, melyet történelmünk legszebb korszakában, az európai magyarság legnagyobb elméi vívtak ki.

Minden erejére szüksége van a mai válságos történelmi időkben a magyarságnak. A megszállott területek urai statisztikai mutatóványokkal igyekeznek elválasztani a magyar néptörzstől azokat a zsidó vallású magyarokat, akik elenyésző kivételektől eltekintve a kisebbségi sorsban is rendületlenül kitartanak a magyar sorsközösség mellett. Szabad-e nekünk akaratlanul is ezt a példát követni és kiközösíteni a magyarságból 400 000 polgárunkat?

Elfeleltük volna, hogy ezek a polgártársaink a kultúrtörténelem megdönthetetlen tanúsága szerint nemcsak egyszerűen résztvevői, de támaszai és építői is voltak a magyar kultúrának? Tagadjuk le önmagunk előtt, hogy ezt a sorsközösséget 1848 szabadságharcában és a világháborúban vérükkel pecsételték meg?

Valljuk, hogy magyarok ezek a polgártársaink, és magyarságukat annál kevésbé engedjük vitássá tenni, mert csíráznak ma nyugtalan hajlandóságok, melyek már végleg megmagyarosodottnak hitt és a vezető rétegekbe emelkedett állampolgárokat hajlítanak el a magyarságtól.

Ezért tiltakozunk lelkiismeretünk minden erejével, és hisszük, hogy szavunk nem marad hatás nélkül abban a hazában, amely minden dicsőségét a hit- és gondolatszabadságért, az emberi jogok teljességéért vívott hősi harcának köszönhetette. E belső parancsra fordulunk a magyar törvényhozás mindkét házának tagjaihoz, a keresztény egyházakhoz, a foglalkozások, gazdasági ágak kamaráihoz, szakszervezetekhez és egyéb érdekképviselőkhöz, a politikai, társadalmi és kulturális egyesületekhez, az egész ország józan és hazafias népéhez azzal a kéréssel:

tegyenek bizonyosságot önérzetükről, bátorságukról, önzetlenségükről, és lépjenek sorompóba a mindannyiunkat sértő javaslat ellen.

Gondolja meg minden kortárs, mekkora felelősség terheli, ha a lelkiismereti tiltakozás ellenére is megszületik egy törvény, melyre valamikor minden magyarnak szívenkezdve kell gondolnia!

*Gróf Apponyi György, Bartók Béla, Bárczy István, Berda József,
Berecz Sándor, Bernáth Aurél, Blaskó Mária, Bóka László,
Csécsy Imre, Csók István, Darvas József, Erdős Jenő, Eszenyi Jenő,
Győri Farkas Imre, Ferenczy Noémi, Féja Géza, Fodor József,
Földessy Gyula, Földessyné Hermann Lula, Gáspár Zoltán,
Hertelendy István, Horváth Béla, Pálóczi Horváth György,
Kárnói Kocsis László, Kodály Zoltán, Kozma Erzsébet, Kun Zsigmond,
Lovászy Márton, vitéz Makay Miklós, Márffy Ödön, Mátyás Ferenc,
Mihályfi Ernő, Molnár Farkas, Molnár Kálmán, Móricz Zsigmond,
Polner Ödön, Rab Gusztáv, Rados Gusztáv, Remenyik Zsigmond,
Riedl Margit, Schöpflin Aladár, Simándy Pál, Somlay Artúr,
Supka Géza, Szabó Zoltán, Szakasits Árpád, Szász Zoltán,
gróf Széchenyi György, Szimonidesz Lajos, Tersánszky J. Jenő,
Tóth Aladár, Vaszary János, Vikár Béla, Vilt Tibor, Zilahy Lajos,
Zugligeti Pintér József*

Pesti Napló, 1938. május 5.

REVÍZIÓ HITLER JÓVOLTÁBÓL, A NÁCI NÉMETORSZÁG VAZALLUSSÁ VÁLTOZTATJA AZ ORSZÁGOT — ÍRJA RÉVAI JÓZSEF

Revízió igen, ha ennek módja és eredménye a Duna-medence népeinek és országainak a megbékélését és ezen keresztül a háborús veszély európai méretű csökkenését jelenti. Ma ellenben a magyar imperialista revízió a német imperialista keleti terjeszkedés függvényeként, a müncheni gátszakadás folyamánnyaként, — csak még jobban kimélyíti a Duna-medence államai közötti ellentétet, az imperialista hatalmak versengését ezen a területen, és csak még közelebb hozza azt a veszélyt, hogy a Duna-medence és a Balkán népeit „megfelelő előkészítés után” fel fogják hajtani egy a Szovjetunió ellen indítandó háborúban. München után a döntő szó Délkelet-Európában a hitleri Németországé. A német „keleti tér”, a hitleri Délkelet-Európa megszervezésének egyik eszköze viszont, hogy az egyes kisállamokat kijátssza egymás ellen. Magyarország továbbra is, és még fokozottabb mértékben, alanya és tárgya lesz az imperialista politikának.

Revízió igen, ha ez őszintén, elvi alapon, demokratikus szellemben minden magyarlakta határterületre vonatkozik, ha az önrendelkezési jog valóban az érdekelt néprész önrendelkezését, szabad akaratnyilvánítását jelenti, és nem trójai falovat az imperialista terjeszkedés számára. Ma ellenben a nemzetiségek önrendelkezési joga az imperialista nagy- és kisállamok kezében csak demagóg frázis és — faltörő kos a hatalmi expanzió szolgálatában. Ez volt a szudétanémetek, a tescheni lengyelek és a dél-szlovenszkoí magyarok esetében is a helyzet. Az illető népeket mégcsak meg sem kérdezték sem München előtt, sem München után. A dolgozó népet csak terelték és terelik a német, lengyel és magyar iga alá. Hogy a magyar kormány részéről sem elvi kérdésről, hanem politikai üzletről van szó, mi sem bizonyítja jobban annál, hogy Horthy—Imrédy politikai szatócsok módjára lemondtak a jugoszláviai magyar kisebbségekről, a magyar—lengyel közös határ érdekében folytatott bukaresti tárgyalások alkalmával pedig lemondtak az erdélyi magyarokról. A németek által bekebelezett Burgenland magyarjait viszont végképp elfelejtették, ők mégcsak nem is léteznek a magyar kormány számára. . . . Pedig mindezek a területeken a magyarság nemzeti és osztályelnyomása ezerszer nagyobb, mint aminő a demokratikus Csehszlovákiában volt. A nagy német ragadozó után megjelentek a középnagy és kis ragadozók, a lengyel és magyar burzsoázia is, hogy a kiterített áldozat testéből lakmározzanak. Hogy a zsákmány felosztása körül a kis és középnagy ragadozók között egyrésről és e nagy ragadozók között másrés-

ról, a ruszinszkoí kérdésben, a magyar—lengyel közös határ ügyében némi ellentétek támadtak, ez az imperialista hatalmak természetrajzához tartozik. Ennek nem sok köze van a magyar etnikai határ kérdéséhez, vagy a hazug történelmi jog alapján emelt igényhez, még kevésbé a rutén nép önrendelkezési jogához. A valóság az, hogy a magyar kormány lábbal tiporta a magyar nemzetiségekre is érvényes igazi demokratikus önrendelkezési jogot: vagy megkérdésük nélkül rendelkezett velük, mint a csehszlovákiai magyarok esetében, vagy galádul lemondott róluk reakciós és fasiszta elnyomók javára, mint ez a jugoszláviai, romániai és németországi (burgenlandi) magyarság esetében történt.

Marad még egy kérdés. Azt mondhatná valaki:

— Igen, ez az egész értékelés helyes volt eddig, de most már nem az, mert Csehszlovákiában is a reakció az úr, Szlovenszkóban pedig fasiszták sanyargatják az ottani magyar népet?

Az ellenvető és az ellenvetők elfelejtik, mióta és miért következett be ez a változás Csehszlovákiában és ezen belül Szlovenszkón. A kiindulópont München. München után, a hitleri Németországnak való külső kiszolgáltatottság után következett be Csehszlovákia demokratikus belső rendjének összeroppanása, a reakció belső győzelme. München után, a nagy, középnagy és kis ragadozók zsákmányra éhes külső hadjárata után és csak ennek fedezete mellett tudott győzni a belső cseh, szlovák és rutén reakció.

Akik az utóbbit most szemére vetik Csehszlovákiának, azoknak elsősorban Münchent, az egész müncheni művet kell tetemre hívni, azoknak mindenekelőtt a német, lengyel és magyar kormányok ezen a téren is fennálló felelősségét kell leszögezni.

München nélkül nincs magyar imperialista területi revízió, de nincs szlovák fasiszta kormány sem. München nélkül áll a demokratikus Csehszlovákia és áll a szlovenszkoí magyarság demokratikus szabadsága, amely különb volt annál, amit Magyarország egész dolgozó lakossága „élvez”. Mikor tehát arról van szó, hogy Szlovenszko magyarsága a „békés néma magyar bajonettek” kíséretében helyet cserél, akkor új magyarországi helyzetét, teljes joggal avval fogja összehasonlítani, amiben része volt a München előtti demokratikus Csehszlovákiában, és amely München nélkül nem változott volna meg. Ehhez még azt kell hozzátenni, hogy Szlovákia jelenlegi kormánypártja, a klerikális-fasiszta Hlinka-párt évek óta mindmáig a magyar kormány zsinórján rángatott csehszlovákiai Egyesült Magyar Párt támogatását élvezte a csehszlovákiai demokratikus magyarság legnagyobb kárára.

Imrédy miniszterelnök számos beszédében, Kánya külügyminiszter pedig több diplomáciai jegyzékben leszögezte, hogy a müncheni egyezmény a Csehszlovákiával szembeni magyar területi revízió kiindulópontja és jogforrása. Ebben nekik, a maguk módján teljesen és tökéletesen igazuk van. Az imperialista magyar revízió jogforrása valóban München.

Ellene vagyunk a világ új, imperialista felosztásának, ellene vagyunk tehát Münchennek is. Mert München a hitleri Németország hegemoniáját hozta Csehszlovákián keresztül, az egész Duna-medence és Balkán felett, ellene vagyunk annak, hogy a Hitler kegyelméből végrehajtott magyar revízió Hitler vazallusává tegye Magyarországot és népét. A revízióval űzött győzelmi mámor csak az új magyar nemzeti katasztrófa kezdetét leplezi, mert a külső revíziót az ország belső fasiszta átalakítása kíséri, mert a visszacsatolt szlovenszkói magyarságot és az anyaország dolgozó népét a fasiszta pokol és a szovjetellenes koalíciós háború réme fenyegeti. Mindezt ellene vagyunk a „magyar igazság 1938-as győzelmének”, amely a valóságban történelmi vereség.

Revízió igen, de kinek a javára? München, Komárom, Bécs — világos feleletet adnak erre a kérdésre: a fasiszta tengelyhatalmak, mindenekelőtt a hitleri Németország javára, a magyar imperialista finánckapitalisták, nagybirtokosok és tábornokok javára, a magyar reakciós pártok, a nyilas-fasiszta pártok és gárdái javára, ellenben a magyar dolgozó nép kárára, az egyetemes magyar jelen és jövő kárára.

Nekünk nincs szükségünk arra, hogy megvárjuk a „történelmi távlatot”, és csak azután mondjunk véleményt az 1938-as revíziós akcióról. Mi már most mérlegelhetjük ennek a műnek a jelentőségét, valamint magyar és külföldi felelőseinek szerepét. A magyar nép átka fogja kísérni őket és művüket.

Szabad Szó [Párizs], 1938. november 19. Rozgonyi Endre [Révai József]: Revízió, de kinek a javára?

46

1939. január

AZ ORSZÁGOS IFJÚSÁGI BIZOTTSÁG AKCIÓPROGRAM-JAVASLATA AZ MSZDP XXXII. KONGRESSZUSÁRA¹

Az önálló magyar belpolitikában létkérdéssé vált a kormánynak az ország függetlenségét veszélyeztető politikája elleni küzdelem. Egyoldalú gazdasági kapcsolatok, egyoldalú külpolitikai barátság, kacérkodás az idegen imperialista érdekeket támogató nyilas csoportokkal, a diktatúrára törekvés jellemzik a kormány politikáját. Ez a magatartás csak az önálló magyar élet gyengítését sietteti, és az idegen befolyásnak szolgálatja ki az országot.

¹ Az MSZDP XXXII. kongresszusát 1939. január 29-én tartotta. A javaslatot a kongresszus a pártvezetőség elé utalta, amely elfektette.

Szinte elképzelhetetlen, hogy Magyarországon, magyar iskolába kívánczókát német iskolákba kényszerítsenek, hogy a magyarországi németiség egyik lapja a Dunántúlt „német élettérnek” (Lebensraum) nevezzi, és már eleve tiltakozik mindenféle földreform ellen.

A földreformot, úgy látszik, már két évre el is halasztották. Ezt is bizonyítja a szociális reformok elodázására készülõ mindkét zsidótörvény, és ezek megvalósítása azt is jelenti, hogy a kormány elébe megy a külsõ befolyásnak. Mert a zsidótörvény a reformok elodázásán túl a munkásság munkalehetõségének és az egész gazdasági életnek lerontását eredményezi. Munkássorba taszít tisztviselõket és kispolgári rétegeket, és ezzel növeli az amúgy is nagyszámú ipari tartaléksereget. Gazdasági pánikot idéz elõ, s így tönkreteszi a magyar ipart. Ha ez bekövetkezik, szabad prédaként hull az ország egy szervezett, külsõ ipari és politikai hatalom ölébe.

A polgári ellenzék is felismerte ezt a veszélyt, és mozgalmat indított az ország függetlenségének és belsõ szabadságának megvédésére. A mi feladatunk ezt a mozgalmat népmozgalommá szélesíteni azért, hogy a függetlenségi harc tengelyébe a dolgozó néptömegek követeléseinek azonnali teljesítését állítjuk. Ellen esetben az idegen érdekeket képviselõ nyilas mozgalomnak sikerülhet a függetlenségi harcot leszerelni azzal, hogy a dolgozók igényeinek kielégítését csakis az idegen befolyás biztosítja.

Az ország függetlenségének, a nép szabadságának biztosítására követeljük

Külpolitikai és külkereskedelmi téren:

1. Függetlenítést minden nagyhatalmi érdektõl és befolyástól.
2. Az ország függetlenségének megóvására, elszigeteltségünk megszüntetésére közös magyar—lengyel határt.
3. Következetes békepolitikát: barátságos viszonyt a Duna menti kisállamokkal. Semlegességet minden nagyhatalmi összeütközés esetére.
4. Egyoldalú gazdasági kapcsolatok fokozatos helyettesítését.

Belpolitikai, szociális téren:

1. Általános bérrendezést, minimális 3,50 P keresettel és általános 30 százalékos béremeléssel, napi 8 órai munka mellett.
2. Napi 2,— P munkanélküli-segélyt.
3. Földreformot: hitbizományok és kötött birtokok azonnali kisajátítását. Ezer holdon felüli szabad forgalmi birtokok azonnali állami kártalanítás melletti kisajátítását, a megmaradó 200 holdon felüli részek 5 éven belüli felosztását és kisajátítását.
4. Fogyasztási adók eltörlését, progresszív adórendszert.
5. 1 és 2 szobás lakások bérének azonnali leszállítását és a kislakásépítés azonnali megindítását.

6. Általános, egyenlő, titkos választójogot a 21 éven felüli nőknek és férfiaknak, egyesülési, szervezkedési, gyülekezési, szólás- és sajtószabadságot minden korlátozás nélkül.

Független, boldog, szabad Magyarországot!

*Az Ifjúsági Összvezetőség megbízásából
az Országos Ifjúsági Bizottság*

Fogalmazvány. — PI Archivum. A. XVII. 1/1939/152. Révész-gyűjtemény. 33. old.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 190—191. old.

47

1939. február

QUO VADIS, HUNGARIA? — AZ ÚJ HANG AZ ANTIKOMINTERN PAKTUMHOZ VALÓ CSATLAKOZÁSRÓL

Az Imrédy-kormány szenzációval lepte meg a világot: Magyarország nevében csatlakozott az antikomintern paktumhoz.¹ Ez a lépés, a kormány nyilatkozata szerint, azért volt szükséges, mert a jövőben Magyarország hatásosabban akar részt venni a bolsevizmus elleni harcban.

Ez a nyilatkozat álmélkodást fog kelteni még a kormány legbárgyúbb híveiben is, mert joggal tehetik fel a kérdést, hogy a magyar ellenforradalom, közel húszéves fennállása alatt, nem harcolt-e minden erejével a kommunisták ellen? Eddig a magyar reakció igényt tartott arra a kétes dicsőségre, hogy Magyarország volt az első állam Európában, amely törvényen kívül helyezte a kommunista pártot, tisztí különítmények, rendőr- és csendőrpribékek szabad prédájává nyilvánított mindenkit, aki a magyar nép elnyomása, jogfosztottsága és kizsákmányoltatása ellen szót emelt; aki jobb bért követelt a munkásnak, földet a parasztnak, tisztességes megélhetést a dolgozó intelligenciának.

A magyar reakció büszke volt arra, hogy Somogyi Béla megöletése évekkel megelőzte a Matteotti-gyilkosságot; hogy a Gestapo szadista hóhérainak előfutárai Héjjas Iván, Prónay és Ostenburg voltak; hogy a hajmáskéri és zalaegerszegi internáló táborok rémségei méltán említhetők egy sorban Dachau, Oranienburg és Sachsenhausen szörnyűségeivel.

Annak, hogy Magyarország az antikomintern paktumhoz csatlakozott, pontosan ugyanannyi köze van a kommunizmus elleni harchoz, mint magának az

¹ A csatlakozást Csáky István külügyminiszter 1939. január 13-án jelentette be.

egész antikomintern paktumnak. Az antikomintern paktumhoz tartozó országok kormányai azt állították, hogy a paktum célja egy hatalmas világnézeti blokkot létrehozni, amely küzdeni akar az egész világon a forradalmi jelenségek ellen. A paktum létrejöttékor azonban a világsajtó leleplezte ennek az állításnak hazug voltát, és megírta, hogy ez a világnézeti paktum titkos diplomáciai és katonai szerződést takar, melyet a háborús agresszorok, a német horogkeresztesek, az olasz fasiszták és a japán szamurájok kötöttek a nyugati államok és a Szovjetunió ellen a világ felosztására. Hitler az antikomintern paktumot mint Berlint, Rómát, Tokiót összekapcsoló „világpolitikai háromszöget” jellemezte, mellyel az egész világnak számolnia kell.

A paktum országai féktelen harcot folytattak a béke és annak minden támasza ellen. Dühös ellenségei a kollektív biztonságnak és fáradhatatlan aknamunkájuk nagymértékben hozzájárult a Népszövetség megbénításához. A paktum kormányai a második világháború elindítóit Európában. Afrikában és Ázsiában fölgújtották a háború lángját, és a földkerekség népességének negyedrésze, félmilliárd ember nyög rablóhadjárataik szenvedései alatt. Az antikomintern paktum a kis népek és a gyengén védett országok fegyveres meghódítására és kirablására irányul. A paktum hordái pusztítják a védtelen abesszin népet, a demokratikus spanyol köztársaság és Kína nyílt városaiban légi bombákkal hullahegyeket emelnek asszonyok és gyermekek tetemeiből.

Mi keresni valója van Magyarországnak ebben a paktumban? Mi indította a magyar kormányt arra, hogy a háborús támadók szövetségébe belépjen?

A róma—berlini tengelyhatalmak a paktum létrejötte óta már több kísérletet tettek arra, hogy Magyarországot is bevonják a paktumba. A múlt év elején, Ciano budapesti látogatásakor, a tengely nevében ajánlatot tett a Darányi-kormánynak, hogy lépjen ki Magyarország a Népszövetségből, és csatlakozzon az antikomintern paktumhoz. A Darányi-kormány ezt az ajánlatot visszautasította. Miért? Azért, mert a kormány előtt nem volt titok az antikomintern paktum lényege, az, hogy a paktum elsősorban a nyugati államok ellen irányuló háborús blokkot képvisel és a magyar kormány a német hódító tervek ellen, a magyar érdekek védelmében a nyugati államoknál és a Népszövetségnél keresett támaszt. A Darányi-kormány nem csatlakozott a paktumhoz, mert ez a nyugati hatalmakkal és a Népszövetséggel való teljes szakítást jelentette volna. Magyarország teljes kiszolgáltatását jelentette volna a berlin—római tengelynek, a német befolyás fokozódását idézte volna elő Magyarországon. Azt a tényt, hogy Magyarország egy évvel ezelőtt nem csatlakozott az antikomintern paktumhoz, az egész világ a békepolitika sikereként, a tengelypolitika vereségeként könyvelte el.

Egy év óta azonban sok víz folyt le a Dunán!

Hitler Németországa megszállta Ausztriát, a magyar kormány aktív támogatásával porba sújtotta Csehszlovákiát, és ezzel erősítette Duna menti pozíció-

ját. Hitler délkelet-európai előnyomulása a Duna-medence kis országainak helyzetét megnehezítette. Chamberlain és Daladier müncheni árulása következtében külpolitikai mozgási lehetőségük erősen csökkent. Imrédy még nem régen azt mondotta, hogy München és Bécs után Magyarország, Hitler és Mussolini támogatásával, nagyobb és erősebb lett.

Magyarország csatlakozása a paktumhoz legkiáltóbb bizonyítéka annak, hogy a „megnagyobbzott” Magyarország sokkal gyöngébb annál a Magyarországnál, amely egy évvel ezelőtt még visszautasíthatta az antikomintern kormányok „szíves” meghívását. A paktumhoz való csatlakozás Magyarország számára azt jelenti, hogy a Horthy—Imrédy-kormány, a fasiszta hatalmak nyomása alatt, lemondott az ország külpolitikai mozgásszabadságáról, hogy az országot teljesen alárendeli a tengely háborús politikájának.

A paktumhoz való csatlakozás hatalmas lépés a magyar függetlenség feladásának útján. A csatlakozás egyenes következménye annak az áruló politikának, amit a magyar reakció a magyar nemzeti érdekek ellen folytat, amióta Hitler akcióját Csehszlovákia ellen támogatta, ahelyett, hogy Magyarország jól fel fogott érdekében, a demokrata Csehszlovákiát részesítette volna támogatásban.

A paktumhoz való csatlakozás arra mutat, hogy a magyar reakció végleg feladja ellenállását Hitler terjeszkedésével szemben, és Magyarország népét és területét a háborús támadó blokk rendelkezésére bocsátja. A müncheni politika, a háborús revíziós politika gyümölcsei gyorsan érnek. A „magyarság felszabadítási harcának” hazugsága, mint a magyar nép fasiszta leigázásának szomorú valósága lepleződik le. A népek leigázását célzó antikomintern paktum ellen a magyarságnak a népek szabadságát és békéjét kiküzdő antifasiszta frontban van a helye.

Új Hang, 1939. február. K. L.: Quo vadis, Hungaria?

48

1939. február 5

A NÉPI ÍRÓK ÉS A PARASZTSÁG KÜLDÖTTEINEK KIÁLLÁSA A NÉPI GONDOLAT ÉS A PARASZTSÁG FELSZABADULÁSÁHOZ SZÜKSÉGES REFORMOK MELLETT

Múlt héten, csütörtökön este, Szabó Pál tízéves írói jubileumát ünnepelték a magyar írók és a magyar parasztság kiküldöttjei. A megjelentek azzal az elhatározással oszlottak szét, hogy a népi gondolat és a népi reformok megvalósítása érdekében a jövőben tervszerű szellemi munkát fejtenek ki.

A legtöbb politikus teljes tudóval hirdeti a népi gondolatot, a népi politika elkerülhetetlen szükségességét, és készségesen elismerjük, hogy sokan jóhiszeműen hirdetik. Ámde maga a nép tudja legjobban, hogy mi fáj neki és mi kell neki. Jobban tudja minden politikusnál. Szükséges tehát, hogy minden politikai testületben s a képviselőházban is ott üljenek a magyar nép legjobbjai. Ők tudják, hogy mi kell a magyar népnek, ők vigyáznának arra is, hogy a magyar törvényhozás elsősorban és mindenekfölött a magyar nép jogos érdekeit elégítse ki, és a magyar nép nagy kérdéseit oldja meg.

Ezért öntudatot akarunk adni a magyar népnek, hogy bízzék magában, higgyen a saját elhivatottságában, és törvényes úton, de a legnagyobb elszántsággal harcolja ki megillető jogait.

A magyar politikai életben igen sokat beszélnek erről a vacsoráról, és hisszük, hogy jelentőségét minden párt és minden politikus belátja. A népi politika idejét éljük, tehát senkinek sem lehet kifogása az ellen, hogy ha már így van, akkor kapjon helyet maga a nép is a politikában. Ez ellen sem emelhet kifogást egyetlen jó szándékú politikus sem, hogy művelni akarjuk a népet. A művelt néptől senkinek sem kell félnie. A művelt nép nem kapható politikai kalandokra. A művelt nép nem tér le a törvényes rend útjáról. A művelt népet nem tudják futó agitátorok elbódítani és helytelen vágányra vezetni.

Ez a vacsora a nemzeti kibontakozás ügyét szolgálja. Magyarország lakosságának jelentékeny része, legszámottevőbb rétege földműveléssel foglalkozik. A magyar földműves nép mindig józanul gondolkodott, s hű volt hazájához. Itt az ideje, hogy megnyílják előtte a politikai élet. Itt az ideje, hogy a magyar politika elsősorban a földművesnépnek, az ország legnagyobb és legmagyarabb társadalmi rétegének kérdéseit oldja meg. Ezt akarjuk. Sem kevesebbet, sem többet.

A magyar parasztság ezen az estén kezét fogott az írókkal, a szellemmel, és ezt a szövetséget már semmiféle erő sem tépheti szét. A magyar nemzetnek teszünk ezáltal szolgálatot. A magyar nép fölemelkedése a magyar nemzet fölemelkedése. A magyar nép jobb sorsa a nemzet erejét növeli a közéletben.

Szép célok ezek, nagy célok. És magyar célok. Teljesítjük őket!¹

Szabad Szó, 1939. február 5. A néppel a népért.

¹ A vacsorán megjelentek: Móricz Zsigmond, Zilahy Lajos, Illyés Gyula, Féja Géza, Kovács Imre, Jankovich Ferenc, Sárközi György, Darvas József, Sellyey József, Fodor József, Veres Péter, Thury Levente írók, Tildy Zoltán, Varga Béla, Szentiványi Lajos, Perr Viktor, Mátéffy Géza politikusok és a magyar parasztság itt felsorolt képviselői:

Debreceni Sándor, Bóka Menyhért, Laskai Mihály, Eugál Lajos, Rostás János, Dóra László József, Csizmadia Lajos, Danyi János, Taár József, Nagy Lajos, dr. Sántha György, Bíró László, Füle Kovács Lajos, Tárnoki László, Rózsa Viktor, Orlán Géza, Dancs József, Horváth Sándor, ifj. Papp József, Fekete Lajos, Jurida Ferenc, Nagy Ferenc, Onhaus J., Kocsi Pál, G. Illés János, Zóka Győri József, Körtvélyessy Géza, Nagy Ferenc, Mező Ferenc, Sente József, Juhász János, Pinke Lajos, Baráth János, V. Bede Béla, Varga György, Simon Endre, B. Szabó István,

ERDEI FERENC KOSSUTH SZAVÁVAL SZÓLÍT FEL AZ ORSZÁG FÜGGETLENSÉGÉNEK ÉS A NÉP SZABADSÁGÁNAK VÉDELMEÉRE

A szabadság nagyszerű eszményei nem lettek valóvá. A vakmerő vállalkozás elbukott. A hős hontalanná lett, s a száműzetés keserű kenyerén vigyázta mesz-sziről a vergődő nép sorsát. Távoli erőkkal tett kétségbeesett kísérleteket arra, hogy még egyszer fölemelje a fölkelés zászlaját, de minden hiába. A hazához csak a szüntelenül éber gond és az emésztő honvágy kötötte.

„Ó, én ismerem! Velem jár magányos bolyongásaimban, melyeknek fáradalmában az érzékek eltompulását keresem; velem virraszt az éjnek csöndjében, az éjjeli mécssem mellett; velem fekszik le, hogy szaggatott kábulást, de üdítő álmot is alig hagyjon szállani fáradt tagjaimra; velem kél föl, hogy mellettem üljön a napnak foglalatosságai közben, és megkeserítse életem szűk falatját, ürmöt vegyítsen italomba, és elhomályosítsa még azt a gyöngé örömsugárt is, az egyedülit, mely bús magányomat még kissé földeríthetné — azt, melyet nyugodt elmének a tudomány és a természetteli társalgás adhat.

Igen, én tudom, mi a honvágy; s kifejezhetetlen hálával áldanám a percet, mely fel hagyna lélegzenem anélkül, hogy lélegzetembe a honvágytól elszorult kebel tompa sóhaja vegyüljön. . .

Mivé lennének a nagy elvek, ha mártírai nem akadnának. Én kérem az istent, tartsa meg, miként eddig tevő lelkemben az erőt, hogy búbanatnak semmi terve miatt ne vágjak elébe a halandóság törvényeinek; de bármit hozzon a jövőndő, azt tudom, hogy a honvágy kínjaitól lelkiismeretem tisztaságainak árán nem fogok szabadulni soha . . .”

Bolla Zsigmond, Szabó Árpád, Csonka Péter, Kiss Gergely, B. Nagy Ferenc, Németh Pál, Pinczés József, Koszta László, Kozma György, Szabó István, Vastagh Ferenc, Fehér László, Gruber István, Molnár Gyula, Kakukk István, Koszér Nándor, Baráth Endre, A. Bene Lajos, Bráda József, Nagy Ferenc, Makkai Mihály, Bálint János, Nagy Imre, Kovács Lajos, Bodai József, Lukács Károly, Fábián Kálmán, Boros András, ifj. Nánásy László, Nagy Pál, Gáspár Vince, Pásztory Jenő, Tóth Béla, Csikos János, Makkai János, Elek Gábor, Balog József, Bujdosó Sándor, Nemes János, Latkótzky Miklós, Wolics János, Boros Gerzson, Rátz Antal, Dobi István, Kovács Lázár, Bt. Kiss Lajos, F. Szabó Lajos, Boros Sándor, Tárnok János, Váczi Antal, P. Nagy Lajos, Tárnok Géza, Bíró János, Hegyesi János, Guba Mihály, Szabó Péter, Nagy Károly, Impon Ferenc, Rétháti Ferenc, Rózsa Imre, dr. Varga Zsigmond, Varga János, Borsi Kerekes György, Várallyay Jenő, Varga Antal, Kubék Gyula, Tóth István, Józsa Lajos, Bencze Sándor, Gazdag Antal, Timár Dezső, Lukács Lajos, Tóth Ferenc, Kovács László, Klits András, Kovács Béla, Vörös Vince, ifj. Adorján József, Bankó János, Konecz Antal, dr. Zohári Ambrus, Török Sándor, Fekete Imre. (*Szabad Szó*. 1939. február 5.)

A nagy elvek mártírokat követelnek. Kossuth Lajos mártírja lett a magyar szabadság nagy elvének, s hontalanságából csak üzenetei jutottak az elborult hazai ég alá.

De a nép értette az üzenetet.

Értették azok, akik úgy akarták a magyar szabadságot, mint ő akarta. Szabadon és függetlenül élni: a magyar szándék és akarat szabja meg a haza életének az útjait, és sem külső hatalom, sem belső idegenség ne tegye mások szolgájává azt, aki sok századon keresztül tudott a maga ura lenni és tudta a maga életét élni.

Értették azok, akik igazi haladást és a magyar erők kifejlését akarták úgy, mint ő akarta. Együtt haladni Európával, fölhágni az emberségnek azokra a csúcsaira, amelyekre boldogabb népek eljutottak, de a magunk erejéből és a magunk törvényei szerint. Hallható hang lenni az európai harmóniában, de a saját szavunk zengésével és színeivel.

Értették azok, akiknek a népszabadság jussaiból kevesebb jutott, mint amennyi embernek és magyarnak elegendő. Az eszmélni kezdő parasztság úgy visszhangzott Kossuth üzenetére, mint aki a régen várt biztató szót hallja. Szűkmarkú juttatások után már-már éledeztek aléltságukból és elnyomottságukból, Kossuth üzenetében azt a szót hallották, amely a teljes szabadságot és a teljes emberséget ígéri számunkra.

Kossuth Lajos most is üzen. Azt üzeni, amiért vakmerő harcra mert vállalkozni, amiért viselte a száműzetés hontalanságát, és amiért bűvös erejű szavát utolsó lehelletéig fölemelte. Újra és újra ugyanazt üzeni, s most amikor nekünk éppúgy kell vállalkozni, mint neki annak idején, talán éppolyan, vagy még annál is vakmerőbb helytállásra, most különösen kell érteni a szót.

Még egyszer és minden időkre azt üzeni Kossuth Lajos, hogy nem vagyunk kis nép, nem vagyunk hányódó töredék, amely életet és oltalmat csak más szerencsések és hatalmasok árnyékában lelhet. Nem számít, hogy nyolcmillióan, tízmillióan vagy húszmillióan vagyunk, önálló és szabad nép vagyunk, amely tudja a maga életét élni, és érdemes arra, hogy örökre megálljon a népek nagy társaságában.

Azt üzeni, hogy

szabad és kell merni, mert ennyi veszedelem közt csak a vakmerő vállalkozás biztosíthatja az életet. Merni kell szabadnak lenni és merni kell minden elnyomatás és minden szolgaság ellen lázadni, mert mi ezzel a bátorsággal vagyunk elsősorban méltók az életre és a világosságra. Merni kell akkor is, ha minden veszettnek és reménytelennek látszik, mert csak az veszett el és annak az élete reménytelen, aki maga mond le róla, és maga hajtja a fejét járomba. Merni kell, mert erre kötelez az a múlt, ami mögöttünk áll és az a jövőendő, amelyre érde-
mesek akarunk lenni.

Azt üzeni,

hogy soha el ne felejtjük: nincsen szabad haza, ha a nép nem szabad a hazában. Szabaddá kell tenni a népet, azért is, mert ezt isteni és emberi törvények elalkudhatatlanul követelik, de azért is, mert a magyarság és a haza is ezt követeli. Nincsen idő, amely mást parancsolna. Ha veszélyben a haza, ha erő és egység kell kifelé, akkor annál kétségbeesettebben és annál vakmerőbb szíjjel kell egygyé forrasztani a népet, javakban, jogokban, szabadságban, emberi méltóságban és magyar öntudatban.

Azt üzeni,

hogy nincsen kiváltság arra, ki harcoljon és ki járjon elől a szabadságért való harcban. Küzdhet a nép szabadságáért nemcsak az, aki elesett, jogtalan, elnyomott és kizsákmányolt, ha ember és jó magyar, mellettük a hely annak is, akinek javakkal és jogokkal kedvezett jó sorsa, de a melléállás nem kegyet beszéd és nem könyörületes indulat, hanem komoly közösségvállalás és valóságos érdekegyesülés legyen, mert másképp a méltán föllázadó indulat teremt egységet és közösséget. Küzdhet a haza szabadságáért az is, aki nem kedvezményezett fia a hazának, mert neki is csak ez a haza adhatja meg azt, amit a mostoha sors megvont tőle, s ha elszántan küzd érte és szabaddá teszi, az ő hazája lesz elsősorban, s mindent megad, amit megadhat.

Azt üzeni,

hogy minden öntudat, minden igyekezet és minden elszánt küzdelem népért és hazáért, kevés ahhoz, hogy a szabad élet biztosan megépüljön ezen a földön, ha külső biztosítékát is nem keressük ennek a szabadságnak. Nem lehet szabad a magyar nép, és nem lehet szabad a magyar haza, ha telhetetlen hatalmasok kegyét és oltalmát keressük, mert a hatalmas szomszéd barátsága olyan elszegődés, amelynek szabadságunk és függetlenségünk a bére. Nincs másutt külső biztosítéka a mi szabadságunknak, mint a hasonló sorsú szomszédokkal való egyezségben, egyenrangúság és kölcsönösség alapján.

És legvégül azt üzeni Kossuth Lajos,

hogy a tennivalók közt mindenekfölött első a nép szabadsága. Csak erős és szabad nép tarthatja meg ezt szabadnak minden támadás ellen és minden szükséges egyezség ellenerői között.

„A magyarnak tehát most csak két teendője van. Egyik: föllátni tömegben . . . A másik: emlékezni!

Ha a magyar e kettőt nem teszi, akkor oly gyáva, nyomorult nép, melynek neve a világ históriájában ugyanazonossá lesz a szégyen és a gyalázat nevével; akkor a magyar oly gyáva, nyomorult nép, mely megfertőztette ősei szent emlékét, melyre maga az örökkévaló isten azt fogja mondani: »Bánom, hogy teremtettem!«; akkor a magyar oly istentől elátkozott nép, melytől a levegő meg fogja tagadni éltető erejét, melynek kezei alatt a televény búzaföld sivatag-homokká fog változni, melynek közelítésekor kialszik a szomjat enyhítő forrás,

ki hontalan bújdosandik a föld hátán, ki hiába kérendi az irgalomtól az alamizsnának száraz kenyerét, kit alamizsna helyett arcul csapand az idegen faj, mely őt saját hazájában vándor koldussá teendi, kit mint gazdátlan ebet büntetlenül verend agyon bármely gazember, olyanná lesz, mint a bélpoklos, kit minden ember kerül, mint az indus pária, kire az ebeket uszítják. Hiába forduland a vallás malasztjához, neki nem adand vigasztalást, isten, kinek terem-tési művét meggyalázza, nem bocsájtandja meg bűneit, sem ezen a világon, sem a másikon; a leány kihez szeimeit fölemelendi, seprővel hajtandja el a küszöbről, mint a rühös állatot, neje utálattal köpend gyáva szemei közé, s gyermekének első szava az lesz, hogy apját megátkozza.

Borzasztó! borzasztó, de így lesz.”

Magyarok Könyvtára. MEFHOSZ Könyvkiadó [Kristó Nagy István].

50

1939. március 26

VERES PÉTER A MUNKÁS-PARASZT SZÖVETSÉGRŐL

Régi vita, hogy a parasztság megszervezhető-e úgy, mint az ipari munkásság. A vita még nem dőlt el, mert a parasztság sem egészében, sem egyes rétegeiben nem jutott hozzá, hogy kipróbálja, mit segítene és hogyan segítene rajta a szervezkedés. A parasztság egészének sem, de különösen a földmunkásságnak alig volt politikai joga, még annyi sem, mint az ipari munkásságnak, pedig annak is szűken mérték.

Abból tehát, hogy a parasztság mindmáig szervezetlen, a különböző politikusok hamis érvet kovácsoltak. Tudniillik, hogy „a paraszti életformával nem fér össze a szervezkedés”, „hogy itt nem valósítható meg a nyolcórás munka”, s „hogy a magyar parasztság olyan individuális fajta, hogy csak egyedül érzi jól magát” — és más ilyen hamisságokat hordtak össze. Sőt voltak és vannak, akik egyenesen a parasztságot akarják felhasználni a szervezett ipari munkásság ellen. Azt hangoztatják, hogy az ipari munkásság magasabb bérei és a szociálpolitikai kedvezmények, mint: betegségi, baleseti, öregségi biztosítás stb. egyenesen a parasztság bőrére megy, hogy mindez a parasztság adójából telik ki vagy pótolódik.

Ideje, hogy tisztába jöjjön a parasztság ezekkel a kérdésekkel. Éspedig:

1. Abból, ha — teszem azt — az állam megsemmisítené vagy elfoglalná a munkásság szervezeteit: a parasztság dolgozó tömegeinek nem lehetne semmi

hasznuk. Ellenben káruk lenne az, hogy a földbirtok területén egyeduralkodó hatalmak megerősödnének most már az ipar ugyanilyen egyeduralkodó tényezőivel, a gyárosokkal és a bankvezérekkel.

2. Abból, ha így az ipari munkásság ma is alacsony béreit lejjebb szorítanák, a parasztságnak nem lenne semmi haszna, de kára annál több. Gondoljunk rá: az ipari munkásság ma is kevés tejet, tojást, vaját, baromfit, gyümölcsöt fogyaszt, mert a bére kenyérre, krumplira, főzelékre és zsírra is szűken futja. Akkor még kevesebbet fogyasztana.

3. De nem haszna, hanem kára lenne a parasztságnak politikailag is abból, ha az ipari munkásságot kibillentené mellőle a hatalom, ha politikai jogaitól és szervezeteitől megfosztaná a kormányzat. Téved az, aki azt hiszi, hogy a parasztság, amely ma már alig több mint 50 százaléka az ország lakosságának, egymaga döntő változást tud teremteni a magyar életben. Még akkor sem, ha teljesen öntudatra ébred és egészében szervezkedik is.

4. De nem is volna okos és igazságos dolog, ha a föld dolgozói sorsukra hagynák az ipar dolgozóit. Nemcsak azért, mert hiszen az ipari munkások is a parasztság fiaiból és unokáiból lettek és lesznek, hanem azért, mert az ipari munka fontossága a közösség életében nemhogy csökkenne, de folyton növekszik a jövőben is. Éspedig úgy gazdasági, mint katonai téren.

Nem azt kell hát néznünk, hogy az ipari munkások mennyire más életmódban élnek, nem azt kell néznünk, hogy mennyivel több pénz fordul meg a kezükön, nem azt kell néznünk, hogy esetleg több hús jut az asztalukra, s hogy vasárnaponként polgári, „uras” ruhába öltözködnék, mert mindezek külsőségek. Sorsuk alapján nem jobb, hanem rosszabb, mint a parasztság birtokos részének a sorsa, mert bizonytalanabb. Ellenben igenis azt kell néznünk, hogy a két nagy dolgozó réteg érdekei hol azonosak, hol párhuzamosak, de a kapitalista termelés vonalán sehol nem ellentétesek. Ennek megfelelőleg fegyverbarátságban kell küzdeniük úgy közös, mint sajátos érdekeikért.

A földmunkássággal ekörül már nincs is vita. A földmunkáságnak régi óhaja, hogy úgy szervezkedjen, mint az ipari munkásság. A Várkonyi-féle, Mezőfi-féle és a szociáldemokrata mozgalom egyszer-egyszer felrázta a földmunkásságot. Sajnos, sohasem tudta kikényszeríteni az uralkodó erővel szemben, hogy szervezetei beilleszkedjenek a magyar élet vonalába.

A birtokos parasztság is tanulhat az eddigiekből. Ha azt akarja, hogy szava legyen ebben az országban, akkor nem a felette levő uralkodó rétegekkel, hanem a mellette küszködő dolgozókkal, a földmunkássággal és az ipari munkássággal kell együttműködnie, úgy a gazdasági, mint a politikai síkon.

AZ ÚJ HANG TELEKI KÉTARCÚSÁGÁRÓL, A MUNKÁSOSZTÁLYNAK A FÜGGETLENSÉGI HARCBAN BETÖLTENDŐ SZEREPÉRŐL

Miért bukott meg Imrédy?

Alig hisszük, hogy akadna még Magyarországon jámbor lélek, aki elhinné azt a fasiszta dajkamesét, hogy Imrédyt zsidó ükapja és nem kortársai, a Magyarország jövőjét, a magyarság sorsát féltő tömegek ellenállása buktatta ki a miniszterelnöki székből.

Imrédy bukása egyik tünete volt az erősödő ellenállásnak, ami napjainkban Délkelet-Európa országaiban támad, a mind leplezetlenebbül megnyilvánuló német imperialista hódító törekvések és a nyílt fasiszta diktatúrára törekvő kísérletek ellen. A román kormány kemény kézzel likvidálta a Vasgárdát, Hitlernek eme kém- és terrorszervezetét. A jugoszláviai demokratikus tömegek mozgalma megbuktatta a fasiszta diktatúra hívét, Sztojadinovićot, aki Jugoszláviát ki akarta szolgáltatni a róma—berlini politikának.

A Balkán—antant értekezlete kísérletet tett arra, hogy a Duna-medence és a Balkán félsziget kis országai között az egyetértést mint a fasiszta imperialista rabság elleni harc előfeltételét létrehozza. El jelenségek mögött mindenütt ott láttuk Anglia törekvését, hogy a müncheni gátszakadás óta Délkelet-Európába beözönlő német terjeszkedésnek útját állja.

A német fasizmussal szemben fokozódó ellenállásnak ez a hulláma sodorta ki Imrédyt is a miniszterelnöki székből.

Imrédy kormányra lépésekor a belpolitikában a hitlerista nyilasmozgalom megzabolázását ígérte, továbbá azt, hogy a Hitler befolyása csökkentése érdekében az ország külpolitikáját az olasz barátságra és az Angliához való közeledésre fogja építeni. A nyilasmozgalom terjeszkedésének Imrédy nem a demokratikus magyar tömegek támogatásával, hanem az ország fokozatos fasizálásával akart gátat vetni. Imrédy, a fasiszta „koreszméknek” hódolt, amivel erkölcsileg igazolta a hitleristákat, és bizonyos vonzóerőt adott a nyilas agitációnak. A nyilasmozgalom megfékezésére szánt intézkedései, a közhivatal-viselés és nyilas párti tagság összeférhetetlenné nyilvánítása, továbbá a gyorsított bíraskodás a nyilas rendbontók ellen, csak aprólékos pepecselésnek bizonyultak, amiktől bizonyára maga Imrédy sem várt hathatós eredményt.

Az országot fenyegető Hitler-veszély elhárítására tett ígérete a revíziós politika következtében teljesen értéktelenné vált. A trianoni szerződés részleges

revíziójának, Szlovenszko és Ruszinszko visszaszerzésének reményében az Imrédy-kormány fenntartás nélkül Hitler oldalára állt a Csehszlovákia elleni kampányban. Imrédy csehszlovákellenes revíziós politikáját a parlament minden pártja támogatta. A sovinszta uszítás hullámai elborították az egész országot, és ennek hatása alatt a dolgozó tömegek tekintélyes része is azt remélte, hogy Csehszlovákia feldarabolása árán, Hitler támogatása mellett, egy szebb jövő napja fog a magyar népre virradni.

Kevesen hallgattak ebben az időben Magyarországon azokra, akik megmondották, hogy Magyarország sorsa szorosan összefügg a csehszlovák demokratikus köztársaság sorsával. A Csehszlovákia feldarabolását követő hónapok eseményei azokat igazolták, akik azt hirdették, hogy a csehszlovák demokrácia megsemmisítése nemzeti szerencsétlenségbe fogja dönteni a magyarságot, hogy Magyarország függetlensége, a magyar alkotmány, a magyar parlamentarizmus közvetlen veszélybe kerülnek, ha Hitlernek sikerül lábát Csehszlovákiában megvetni, hogy a magyar revíziós politika nem az ország erősödését fogja eredményezni, hanem az ország helyzete még területgyarapodás esetében is gyengülni fog, a német fasiszta hódítás veszélyét fogja az ország nyakára hozni. Csehszlovákia feldarabolásának következményei azokat igazolták, akik nem hagyták magukat a revíziós politika délibábjától megtéveszteni. Hitler be sem várta Szlovenszko magyarlakta területeinek megszállását, máris bemutatta Imrédynek a számlát, és bekérte Magyarország területi gyarapodásának az árát.

Hitler a magyar kormány politikájának német ellenőrzés alá helyezését követelte. Imrédy a német fasizmus engedelmes szolgájának bizonyult. Imrédy politikája következtében a német fasiszták számára Magyarország csak a német imperializmus „élettere”, melyet saját céljaiknak megfelelően akarnak berendezni. Hitler háborús terveiben a magyar nép a „segédcapatok” szerepét játszsza, s az lenne a feladata, hogy a német imperializmus rablóhadjáratait vérével támogassa. Ahhoz, hogy Magyarországot a német imperializmus életterévé alakítsák át, ahhoz, hogy a magyar népet a segédnép szegyenletes szerepére kényszerítsék, Hitlernek Magyarország egész politikai és gazdasági szerkezetét meg kellene változtatnia. Erre a szerepre vállalkozott Imrédy és vele együtt Hitler többi magyarországi bérence, a nyilaskeresztesek és a pángermán Volksbund vezetői. Imrédy, Hitler követelésének engedve, feláldozta Magyarország külpolitikai önállóságát, és az országot alárendelte a Berlin—Róma-tengely politikájának. Az úgynevezett antikomintern paktumhoz csatlakozva, Magyarországot beillesztette a fasiszta hódítók háborús rendszerébe.

A belpolitikában a zsidótörvénnyel nemcsak a fasiszta fajelmélet barbárságait akarta Magyarországra átültetni, hanem az ország gazdasági életének teljes felforgatásával utat nyitott a német hódítóknak ahhoz, hogy a magyar gazdasági élet vezetését kezükbe vegyék. A zsidótörvény következtében a vállalatok ezrei cserélnek gazdát, üzemek és vállalatok éléről a szakemberek tíz-

ezreit távolítják el. Az eltávolítottak helyét „magyar szakemberek hiányában” német megbízottak foglalják el, ami egyértelmű avval, hogy a magyar gazdasági élet német ellenőrzés, német irányítás alá kerül. A zsidótörvény máris valóságos káoszt idézett elő az országban. Megindult a tőkék menekülése, a bizonytalan jövő egész sor vállalatot üzeme csökkentésére vagy teljes feladására kényszerített. A munkanélküliség ugrásszerű növekedése sem a német, sem a magyar fasisztáknak nem okoz gondot. Ezek nem csinálnak titkot abból, hogy céljuk a magyar ipar leépítése, hogy Magyarországot a német imperializmus élesztárává, a német imperializmus mezőgazdasági függvényévé tegyék. Szerintük, magyar iparra nincs szükség. Imrédy, ugyancsak Hitler útmutatásai alapján, hozzálátott a magyar sajtó megfojtásához és a parlament eltörlésének bevezetéseként a fasiszta Magyar Élet Mozgalom kiépítéséhez.

Hitlernek azonban ez még nem volt elég. Imrédy tevékenységét nem tartotta annyira megbízhatónak, hogy magyarországi tervei megvalósítását erre az egy kártyára tegye fel. Szükségesnek tartotta, hogy Imrédyt a nyilasmozgalom és a magyarországi pángermán mozgalom állandó nyomása alatt tartsa. A nyilas hungaristák nyíltan Hitler magyarországi bizalmasainak hirdették magukat, rövid határidőre ígérték a hatalom átvételét, és terrorista akcióikkal nyugtalan-ságot és bizonytalanságot terjesztettek az egész országban.

A magyarországi pángermán mozgalom formái és módszerei veszedelmesen hasonlítanak az egykori Henlein-mozgalomra. Céljuk a magyarországi német-ség teljes kiszakítása a magyarországi életből, a német kisebbség zárt „nép-csoporttá” szervezése, a Harmadik Birodalomra támaszkodva messzemenő ki-váltságok kicsikarásával az ország biztonságának és belső erejének aláásása. A magyarországi német Volksbund feladata, hogy a végsőig szítsa az ellen-tétet a magyarság, a magyar állam és a magyarországi német kisebbség között, hogy zavargásokat keltve ürügyet szolgáltatson Hitlernek az „elnyomott ma-gyarországi némettség” érdekében történő beavatkozásra, úgy ahogy azt Hen-lein szudétanémet pártja Csehszlovákiában tette. Imrédy, Hitler kedvében jár-va, sorozatos engedményekkel segítette elő a Volksbund nyíltan magyar állam-ellenes bomlasztó munkáját.

A Hitlerrel szövetkezett politikának ezek az „eredményei” nagy nyugtalan-ságot váltottak ki az országban, és megbontották azt a „politikai békét”, ami kormány és ellenzék között a revíziós mozgalom jegyében létrejött. A Hitler-veszély komolyságára már nemcsak a baloldal, nemcsak a népfront hívei mu-tattak rá, hanem a jobboldali úgynevezett keresztény ellenzék olyan képviselői is, mint Bethlen István, Kornis Gyula, Eckhardt Tibor, Friedrich István és mások is hirdették, hogy veszélyben Magyarország függetlensége, veszélyben a magyar alkotmány, veszélyben a magyar parlamentarizmus. Imrédy a parla-ment mindkét házában s az országban is olyan erősödő ellenzéki mozgalommal találta szemben magát, hogy helyét el kellett hagynia.

Gróf Teleki Pál miniszterelnök szerepét a félhivatalos *Pester Lloyd* abban látta, hogy legfőbb feladata az országban uralkodó feszültség enyhítése. Tekintettel arra, hogy az „országban uralkodó feszültséget” a Hitler-veszély növekedése, a nyílt fasiszta diktatúra közeledő veszélye és a nyilas garázdálkodás idézték elő, az ország elsősorban ezekben a fontos kérdésekben várt választ az új miniszterelnöktől. Gróf Teleki Pál, a kormánypárt értekezletén tartott bemutatkozó beszédében Imrédy politikájának hűséges folytatását helyezte kilátásba. Annak bizonyítására, hogy a Teleki-kormány nem fog letérni az Imrédy által kijelölt politikai irányvonalról, Teleki arra a kétségtelen tényre hivatkozott, hogy Imrédy összes minisztereit átvette kormányába. Ha ehhez még hozzászámítjuk azt a másik, nem kis jelentőségű tényt, hogy Teleki az Imrédy-miniszterek mellett még a közismerten Hitler-fasiszta Hómant is bevette kormányába, akkor megértjük, hogy a Teleki-kormány megalakulása a fasisztaellenes közvéleményben lehangoltságot idézett elő.

Teleki Pál parlamenti programbeszédében, az alkotmányosság mellett tett nyilatkozatán kívül gondosan ügyelt arra, hogy az ország ne a fasiszta diktátor-jelöltet lássa benne, hanem a konzervatív grófot és a tudós professzort, akit az államvezetés munkájában az ősök hagyományai és a tudomány tanításai fog-
nak vezérelni. Teleki bemutatkozó beszédében párhuzamot vont első miniszterelnöksége és a ma reá váró szerep között. Annak idején — mondta — ő alkotta meg a numerus clausust, de ugyanakkor leszerelte a britanniás különítményt is. Ma átvette ugyan Imrédy fajelméletet zsidójavaslatát annak minden szörnyűségével, de az ország nyugalma meg akarja védeni a rendbontással szemben. Hogy elhatározásának komolyságát bebizonyítsa, feloszlatta a Szálasi—Hubay-féle nyilas pártot, és internáltatott néhány száz Hitler-bérencet. A parlamentarizmus és az alkotmány híveinek megnyugtatóására Teleki, az Imrédy-féle fasiszta Magyar Élet Mozgalom szervezésének beszüntetését, illetve e mozgalom és a kormánypárt egybeolvasztását ígérte.

Teleki miniszterelnöknek ezek az első politikai cselekedetei, bár bizonyos mértékben megnyugtatták az ország Hitler-ellenes közvéleményét, mégsem tisztázták a politikai helyzetet, és főleg nem voltak elégségesek arra, hogy megnyugtassák az ország jövőjét a fasizmus veszedelmétől féltő dolgozó tömegeket. Az a helyzet, amelyet Teleki kormányra lépése és a fasiszta diktatúrák törekvések ellen tett intézkedései előidéztek, szélcsendhez hasonlított. Sem Hitler, sem magyarországi ügynökei nem mondtak le Magyarország ellen irányuló terveik megvalósításáról. A hitleristák új harcokra csoportosították erőiket a fasiszta diktatúráért. A kérdés az volt, hogy Teleki fel akarja-e és fel tudja-e venni ellenük a harcot, és milyen eszközökkel akarja megvívni?

Teleki Pál mögött nem állt szilárd és egységes parlamenti többség. A kormány-párt fasiszta jobbszárnya alig titkolt elégedetlenséggel fogadta Teleki miniszterelnökségét, és ez a csoport Imrédy vezetése alatt, harcra készül az ország teljes fasiszálására. Milotay, Rajniss, Ulain, Csilléry és a fasiszta diktatúra más híveinek belépése a kormánypártba, a Hitler-barát irányzat erősítését célozta.

Telekit nem annyira a kormánypárt, mint inkább az úgynevezett keresztény ellenzék, a függetlenségi blokk támogatja. De elég garanciát nyújt-e a függetlenségi ellenzék politikája arra, hogy a siker reményében vehesse fel a harcot Hitler ellen, Hitler ügynökei ellen, a fasiszta diktatúra ellen, Magyarország függetlenségének megvédésére?

A függetlenségi ellenzék, a függetlenségi mozgalom vezetőinek, Bethlen Istvánnak, Kornisnak, Sztranyavszkynak és Eckhardtnak kétségtelen érdeme, hogy a magyar társadalom minden osztályának figyelmét ráterelték arra a nagy veszélyre, amellyel a német imperializmus Magyarország függetlenségét fenyegeti. A jobboldali ellenzék agitációja kétségtelenül népszerűsítette az országban a Hitler-ellenes „függetlenségi harc”, az „új magyar szabadságharc” jelszavait. Ezeknek a politikusoknak az állásfoglalása a német hódítás veszélye ellen alkalmas lett volna arra, hogy a fasiszta hódítás elleni harc szükségességét a közép-osztályban, az állami apparátusban és a hadseregben népszerűsítse. A függetlenségi blokk harcát éppen ezért minden magyar antifasisztának, a magyar függetlenség és a demokrácia minden hívének támogatnia kell.

De a függetlenségi blokk vezéreinek politikája nem elégséges arra, hogy vezetésük alatt a magyar nép megvívhassa függetlenségi harcát a fasiszta diktatúra ellen. A függetlenségi blokk vezérei, bár síkraszállnak az országot fenyegető Hitler-veszély ellen, de mégsem feltétlenül Hitler-ellenesek; a függetlenségi blokk vezérei, bár harcolnak a német imperializmus ellen, a magyar függetlenségért, mégsem antiimperialisták; bár a német fasiszta hódító elleni harcban a magyar népre apellálnak, mégsem demokraták, és nem akarják a magyar nép erőit a Hitler elleni harcra mozgósítani.

A függetlenségi blokk és Hitler

A függetlenségi blokk vezérei, Bethlen, Sztranyavszky, Eckhardt stb., nem vonták le a Csehszlovákia elleni kampány tanulságait, nem tanulták meg az utolsó hónapok eseményeiből azt, hogy Hitlernek bármely délkelet-európai állam rovására tett előnyomulása Magyarország Hitler-ellenes pozícióit gyengíti. A függetlenségi blokk vezérei a Csehszlovákia megcsonkítását követő eseményekből nem vonták le azt a tanulságot, hogy a német hódítók elleni harc-

ban a magyar nép csak úgy tudja megállni a helyét, ha közeledik Délkelet-Európa többi, Hitler által fenyegetett kis országának népeihez, és ezekkel szövetkezve száll síkra a német imperializmus ellen. A függetlenségi blokk vezetői nem a függetlenségükben és szabadságukban fenyegetett népek érdekösségét szegezik szembe a német hódító törekvésekkel, hanem a magyar imperializmus nevében fordulnak a német imperializmus ellen. A függetlenségi blokk programja: a magyar imperializmus hódító programja, a régi Magyarország visszaállításának, a Kárpát-medence magyar hegemoniájának programja. Ez a program ma ellentétben áll ugyan a német imperializmus céljaival, de ellentétben áll a közép- és kelet-európai népek függetlenségének és szabad egyesülésének, a népek önrendelkezési jogának demokratikus programjával is. A függetlenségi blokk vezetői nem veszik észre, hogy éppen ennek a magyar imperialista programnak a cseh, a szlovák, a ruszin, a román nép életérdekeivel való ellentétességét használja fel Hitler arra, hogy a Duna völgyében, a Kárpátok medencéjében egymásra uszítsa a kis népeket, hogy felszítsa a nemzeti gyűlölködés szellemét, hogy azután maga lehessen a döntőbíró s tarthassa korában (a német imperializmus érdekei szerint) az egymásra acsarkodó kis nemzeteket. A magyar imperializmus érdekeiért harcolva, a függetlenségi blokk nem tud következetesen küzdeni a német hódító ellen. A függetlenségi blokk vezetői féltik ugyan az ország függetlenségét a német imperialistáktól, de ugyanakkor a magyar imperialista érdekektől vezéreltetve, Hitler barátságát is keresik. Tiltakoznak az ellen, hogy Hitler a magyar uralkodó osztályokat elhanyagolható mennyiség gyanánt kezelje, és azt kívánják, hogy a „közös magyar—német érdekek javára” Hitler egyezzen meg Magyarországgal. Azt remélik, hogy a magyar—német „barátságot” nem a német imperializmus fogja kihasználni arra, hogy térdre kényszerítse és vazallusává tegye a magyar nemzetet, hanem a magyar uralkodó osztály használja majd fel revíziós törekvései elősegítésére. A függetlenségi blokk revíziós politikája, Hitler „barátságának” keresése: akadálya annak, hogy Délkelet-Európa kis országai Hitler ellen összefogjanak, és éppen ezért bénítja a magyarság legfontosabb érdekének, az ország függetlensége megvédésére irányuló harcot.

A függetlenségi blokk vezetőinek politikája nem alkalmas arra, hogy a magyar nép egész erejét mozgósítsa a Hitler-veszély, a fasiszta parancsuralom elleni következetes harcra. A függetlenségi blokk Hitler ellen, a fasiszta diktatúra ellen nem a demokrácia jegyében harcol. Bethlen, Eckhardt, Sztranyavszky védik ugyan a parlamentarizmust a fasiszta diktatúrával szemben, de ugyanakkor nem hívei a népjogok, a szabadságjogok kiterjesztésének. A magyar függetlenségi mozgalomnak súlyos kerékkötője az a tény, hogy a mozgalom élén olyan politikusok állanak, akik még két évvel ezelőtt a Darányi-kormányt a választók százezreinek a szavazójogtól való megfosztásában, Horthy jogkörének kiterjesztésében és a képviselőház jogkörének korlátozásában támogat-

ták. A függetlenségi blokk programjában a népjogok kiterjesztésének nyomát sem látjuk. A magyar függetlenségi mozgalom fejlődésének komoly akadály, hogy a mozgalom élén álló nagybirtokosok, nagytőkések és a gazdagparaszság képviselői, a demokratikus földreform programját nem tudják és nem is akarják a mozgalom zászlajára írni. A függetlenségi ellenzék meglegedéssel vette tudomásul, hogy Teleki Pál kormánya a kishaszonbérleti törvény előkészítésének határidejét, az Imrédy által kilátásba helyezett két évről három évre emelte fel. A magyar nép legégetőbb kérdésében, a földkérdésben, olyan mélyreható ellentétek választják el egymástól a függetlenségi blokk vezetőit, hogy lehetetlen egy egységes függetlenségi pártba tömörülniük. A függetlenségi blokk vezetőinek demokráciaellenes politikája és a nagybirtok-rendszerhez ragaszkodó politikája, lehetetlenné teszi, hogy a függetlenségi mozgalom az ő vezetésük alatt a magyar nép millióit felölelő harcos, Hitler-ellenes tömegmozgalommá fejlődjön. A magyar nép Teleki Pál és a függetlenségi blokk vezetése alatt nem lesz abban a helyzetben, hogy az ország függetlenségét a német imperializmus támadásával szemben megvédje.

A munkásosztály és a függetlenségi harc

A magyar antifasiszták feladata, a magyar függetlenség és a magyar népszabadság minden hívének feladata, hogy a német fasizmus ellen irányuló minden mozgalmat támogasson. Bár a fasizmus elleni harc érdekében a Bethlen, Eckhardt és Sztranyavszky körül csoportosuló függetlenségi mozgalmat is támogatni kell, a magyar antifasisztáknak mégis tisztában kell lenniük azzal, hogy a magyar nép függetlenségi harca csak akkor lesz eredményes, ha ez a harc a demokratikus szabadságharc jellegét fogja ölteni. Éppen ezért, a magyar függetlenség érdeke azt kívánja, hogy a függetlenségi mozgalom élén vezetőként és kezdeményezőként az ország leghaladottabb társadalmi osztálya, a magyar munkásosztály álljon. A magyar függetlenségért, a német fasizmus ellen folyó harcban, a munkásosztály legegységesebb életérdekeit védelmezi. Magyarország beillesztése az antikomintern paktumba közvetlenül fenyegeti mindazokat a jogokat, melyeket a magyar munkásosztály eddig még meg tudott védelmezni. Hitler Németországában nincsenek pártok, nincsenek szakszervezetek, sőt teljesen eltűntek a proletár kultúrszervezetek is. A Hitler-fasizmus magyarországi előnyomulása létében fenyegeti a magyarországi legális munkásmozgalmat is. Magyarország függetlenségének védelme Hitler ellen tehát a munkásosztály számára szervezeteinek védelmét jelenti és azt, hogy politikai és gazdasági helyzetének alakulásába beleszólási joga legyen. A munkásosztály pártjainak feladata ma az, hogy egyesítse a munkásosztály erejét, hogy egy bátor, demokratikus és nemzeti politika alapján a parasztság, a városi középosztály, az intel-

ligencia és a katolikusok tömegeit a német fasizmus és annak magyarországi ügynökei elleni széles harci frontba egyesítse. Bár a munkásosztály Bethlent, Eckhardtot és a függetlenségi ellenzék többi vezetőjét, a függetlenségi harcban támogatja, ugyanakkor azonban arra törekszik, hogy ez a mozgalom a magyar nép demokratikus harcává alakuljon át. A magyar függetlenségért folyó harc csak akkor lehet győzedelmes, ha ebben a harcban a magyar munkásosztály döntő tényezővé lesz. Az, hogy a magyar munkásosztály a függetlenségi harc döntő tényezőjévé váljon, nemcsak munkásérdek, hanem az egész magyarság nemzeti érdeke.

Mindezen nem változtat Ruszinszko „diadalmas meghódítása”, nem egyszerűsíti, hanem komplikálja, nem javítja, hanem rosszabbítja Magyarország bel- és külpolitikai helyzetét a Hitler-ellenes állásfoglalás szempontjából.

Új Hang, 1939. április. 13–18. old. Szebenyi Gáspár [Bolgár Elek]: Megvédi-e Teleki Magyarországot Hitler ellen?

52

1939. április

A KOMMUNISTA VARGA JENŐ AZ SZDP TÖRTÉNELMI SZEREPEÉRŐL ÉS FELELŐSSÉGÉRŐL

Magyarországot is az a veszedelem fenyegeti, hogy úgy, mint Csehország, Szlovákia és Ruszinszko, a fasiszta Németország gyarmatává válik, hogy a demokratikus szabadságnak sovány maradványai is elvesznek: hogy a magyar munkásosztály minden legális szervezetét erőszakkal megsemmisítik. A magyar uralkodó osztályok legreakciósabb része, Darányival, Imrédyvel és társaikkal az élén — hasonlóan, mint Beran Csehországban vagy Flandin Franciaországban — osztályuralmának fönntartását fontosabbnak tartja, mint az „ezeréves Magyarország” függetlenségét. A magyar reakciósok, éppúgy, mint a reakciósok az egész világon, rokonszenveznek a német és olasz fasizmussal, gyűlölik a szabadságát követelő dolgozó népet; munkásságot és parasztságot egyaránt.

Viszont a magyar nép óriási többsége — beleértve az uralkodó osztály tekintélyes részét — élesen szemben áll a Hitler-fasizmussal. Vannak az uralkodó osztálynak olyan rétegei, amelyek avval hitegetik magukat, hogy saját külön magyar nemzeti fasizmust tudnak teremteni. A magyar dolgozó népet ők is igyekeznek fasiszta módszerekkel még jobban leigázni, viszont meg szeretnék óvni Magyarország függetlenségét, mert látják Ausztria és Csehország példáján,

hová vezet a Hitler-fasizmussal való együttműködés. Horthy és klikkje megakarná őrizni a hatalmát; a katolikus püspökök és mágnások fényes pozíciójukat; a nagyiparosok rettegnek a német ipar versenyétől. Mindezek nem a fasizmus ellen vannak, nem a demokrácia és népszabadság mellett, hanem csak a német Hitler-fasizmus túlerejétől féltik pozíciójukat.

Német-Ausztria szomorú sorsa bizonyítja, hogy a Hitler-Németországgal szomszédos ország nem térhet a fasizmus útjára anélkül, hogy a Hitler-fasizmus martalékává ne váljék. Dollfuss és Schuschnigg szintén osztrák katolikus fasizmussal próbálkoztak, megkísérelték a német és olasz fasizmus belső ellentéteit kihasználni, Ausztria függetlenségét megőrizni. Dollfuss meggyilkolták a Hitler-fasiszták; Schuschnigg talán hasonló sorsra jutott; az osztrák nép ellenállás nélkül a Hitler-fasizmus prédája lett.

A Hitler-fasizmus fenyegető hódítása ellen nem lehet másféle fasizmussal védekezni! Magyarország függetlenségét csakis a fasizmussal az egész vonalon élesen szemben álló ideológiával, a nép legszélesebb rétegeit bevonó demokratikus politikával lehet megvédeni. Azok az urak, akik fasiszta vagy félfasiszta módszerekkel akarják Magyarország függetlenségét megőrizni, valójában Hitler útját egyengetik Magyarország leigázására. — Magyarország függetlenségét a fenyegető Hitler-fasizmussal szemben csakis a dolgozó nép legszélesebb rétegeire támaszkodva lehet megvédeni! A magyar dolgozó népben kétségtelenül megvan a hajlandóság a fasizmus elleni harcra.

A magyar dolgozó nép a maga egészében (eltekinthetve attól a kis töredéktől, amelyet Hitler ágensei pénzzel megvásároltak, avagy elbolondítottak) úgy a „magyar nemzeti” fasizmust, mint a Hitler-fasizmust elveti. A magyar parasztságban mélyen benne él az évszázados Habsburg-német elnyomás emléke. Nem hiába volt a „Mégis huncut a német!” egyik legkedveltebb nótája a magyar népnek. Sem az antiszemitizmus, sem a „fajelmélet” nem tudott soha igazán gyökeret verni a magyar dolgozó parasztságban, bármennyire próbálgatták is rituális pörökkel és más aljas úton-módon népszerűsíteni. Ami a magyar munkásságot illeti — a német, osztrák és cseh munkásság pártjainak és szakszervezeteinek sorsa minden öntudatos munkást a fasizmus elleni harc táborába visz. A magyar intellektüelek egy része ugyan kenyérirígységből részt vesz a fasizmust előkészítő antiszemita heccben, de nagy része tisztában van vele, mit jelentene a magyar intelligencia számára, ha Magyarország Hitler-Németország gyarmatává válna. A magyar mesteremberek is látják, hogy milyen módon bánik el a Hitler-fasizmus odahaza azokkal a kisiparosokkal, akiknek a hatalomra jutás előtt fűt-fát ígérgetett: elvonja tőlük a nyersanyagot, az iparendélyt, százezerszám kényszeríti őket, hogy feladván önálló megélhetésüket, a kapitalista üzemekben mint bér munkások dolgozzanak.

A magyar dolgozó népben kétségtelenül megvan a hajlandóság a fasizmus elleni harcra, az ország függetlenségének a megvédésére a Hitler-fasizmussal

szemben. De hogy a magyar dolgozó néposztályok a fasizmus elleni harcot sikerrel megvívhassák, elengedhetetlen az a szervezet, amely a fasisztaellenes erőket organizálja, tömöríti, azoknak élére áll, azokat vezeti. Az ország adott politikai helyzetében a Magyar Szociáldemokrata Pártra, a magyar munkásság egyetlen legális tömegpártjára hárul ez a történelmi feladat!

*

A Magyar Szociáldemokrata Pártnak vannak történelmi érdemei és végzetes történelmi mulasztásai.

Érdeme, hogy a magyar munkásságot szakszervezetekbe tömörítette, osztálytudatosá tette, harcba vitte érdekeinek megvédésére a tőkésekkel szemben. Történelmi mulasztása, hogy német mintára mindig *csak* a szervezett, a *kvalifikált ipari munkásság érdekeit képviselte* a kapitalista társadalmi rend keretén belül; hogy a milliányi földmunkás, szegényparasztság, a dolgozó nép széles rétegeinek sorsa alig érdekelte, hogy nem tartotta magát hivatottnak az egész dolgozó nép érdekeit képviselni.

Az a körülmény, hogy a Magyar Szociáldemokrata Párt valójában mindig *csak* mint a kvalifikált, szakszervezetekbe tömörült ipari munkásság pártja lépett föl, ez vált végzetessé számára. A magyar ipari munkásság hősiei küzdelme a háború előtt az általános, titkos, egyenlő választójogért, az ország demokratizálásáért a szociáldemokrata párt vezetése alatt kudarcot vallott, mert *csak* az ipari munkásság harcolt; mert a szociáldemokrata párt nem kapcsolta egybe a választójogért folytatott harcot a parasztságnak, a falusi szegénységnek a földosztásért folytatott harcával. A háború és a proletárdiktatúra alatt a szociáldemokrácia jobboldali vezetői egyenesen szembeszállottak a munkásság és parasztság legszélesebb rétegeinek érdekeivel, ténylegesen átfutottak a dolgozó nép ellenségének táborába. A Magyar Szociáldemokrata Párt — jobboldali vezéreinek hibájából — ezen a döntő ponton nem állotta meg a történelem próbáját!

Viszont elvitathatatlan nagy érdeme a magyar szociáldemokrata munkásságnak, hogy a proletárdiktatúra bukását követő fehérterror korszakában megtudta őrizni szakmai szervezeteit; hogy ki tudta védeni a reakciós demagógia támadását a szakszervezetek egysége ellen. A magyar munkásság hű maradt régi osztályharcos szociáldemokrata szakszervezeteihez, noha a reakció éllemszer-osztogatással, hatósági kedvezményekkel, minden úton-módon csalogatta őket a keresztényszocialista szakszervezetekbe.

A Magyar Szociáldemokrata Párt most újra történelmi próba előtt áll. Magyarország függetlensége, a magyar dolgozó nép, a magyar munkásosztály, a magyar szociáldemokrácia sorsa forog kockán. Ha a német fasizmusnak sikerül Magyarországot a maga gyarmatává tenni, akkor a magyar munkásmozgalmat

ugyanaz a sors fenyegeti, mint a németet és osztrákot. Mellesleg a magyar szociáldemokrata vezéreket ebben az esetben éppúgy a koncentrációs tábor várja, mint Ebertet, Heimannt, vagy a dicstelen emigráció, mint Welset vagy Otto Bauert. Lehet, hogy a magyar szociáldemokrata vezérek arra gondolnak, hogy cseh mintára valamiféle „munkás”-pártban elmerülve megússzák a vihart. Ez veszélyes illúzió: a német fasizmus *ma még* túri a cseh szociáldemokrata vezérek pusztá létét, miután tényleg lemondtak minden ellenállásról. De ez átmeneti állapot. A cseh *munkásság* nem adta fel a harcot a fasizmus ellen. A harc hamarosan ki fog élesedni, és a cseh szociáldemokrata vezetőknek választani kell majd, hogy a munkássággal együtt a fasizmus ellen mennek-e vagy a munkásosztály árulói lesznek. A mai helyzetben, a fasiszta reakció és a demokratikus haladás éles összeütközésének korszakában, végzetes volna „semleges-ségről” álmodni.

Magyarország függetlenségét, a magyar dolgozó nép, a magyar munkásság szabadságjogainak maradványait a fasiszta reakció fenyegető támadásaival szemben csak határozott harci politikával lehet megvédeni és tovább kiépíteni. A Magyar Szociáldemokrata Párt történelmi feladata ma a fasisztaellenes progresszív erőket — amelyek Magyarországon kétségtelenül sokkal erősebbek, mint a fasizmust támogató erők — tömöríteni és harcba vinni a reakció ellen. De hogy ez a harc sikeres legyen, kapcsolatot kell keresni és találni a világ demokratikus erőivel. A magyar antifasiszta erők egy táborba tömörülve elég erősek ahhoz, hogy a magyar fasizmus támadását a demokrácia ellen sikeresen kivédjék. De ha Magyarország egyedül fog szemben állni a fasiszta Németországgal, helyzete igen nehéz lesz. Ezért a magyar szociáldemokráciának, ha meg akarja védeni Magyarország függetlenségét és saját létét, ezt csak a világ demokratikus erőivel való szoros együttműködésben teheti. Csak úgy, ha Magyarország külpolitikai vonala gyökeresen megváltozik; ha a két fasiszta nagyhatalom közti hintázás helyett a nagy demokrata államokkal — Anglia, Franciaország, Egyesült Államok — létesít szoros kapcsolatot. Nem titok, hogy Anglia és Franciaország politikusai is tanultak a München utáni eseményekből. Bár nem vallják be nyilvánosan, mégis látják, hogy a müncheni módszer odavisz, hogy Németország egyik kis szomszédos országot a másik után falja föl, hogy ámbár a négy müncheni nagyhatalom „garantálta” a megcsonkított Csehszlovákia határait, Németország nem riad vissza attól, hogy csapataival „rendcsinálás” ürve alatt benyomuljon Csehországba, Szlovákiába és Morvaországba. Ezért mostanában Anglia és Franciaország elkezdtek támogatni a Hitler-ellenes irányzatot Romániában, Jugoszláviában és Lengyelországban, hogy gátat vessenek Hitler-Németország további terjeszkedésének a Balkánon és északkeleten. A Hitler-fasizmus terjeszkedésével szemben az angol és francia kapitalista demokratikus országok az utolsó hónapokban újból erősen közeledtek a demokrata Szovjetunió felé.

Kétségtelen, hogy Szlovákia megszállása a Hitler-veszedelmet Magyarország számára megsokszorozta. *Magyarország függetlensége immár közvetlenül veszélyben van!* Csak az összes antifasiszta erők tömörülése, csak a nagy nyugati demokrata országokkal, a Szovjetunióval és a Hitler-fasizmustól szintén fenyegetett szomszéd államokkal való legszorosabb kapcsolat mentheti meg Magyarországot.

A magyar szociáldemokrácia ismét történelmi próba előtt áll, ha nem állja meg a próbát, úgy éppoly dicstelenül eljátszotta szerepét, mint a német és az osztrák szociáldemokrácia.

Új Hang, 1939. április. 19—22. old. Varga Jenő: A magyar szociáldemokrácia történelmi felelőssége.

53

1939. április 9

KOMMUNISTÁK A MUNKÁSSÁG HAZASZERETETÉNEK ÉS NEMZETKÖZISÉGÉNEK KÖLCSÖNHATÁSÁRÓL ÉS AZ ORSZÁG FÜGGETLENSÉGÉNEK MEGVÉDÉSÉRŐL

A technikai fejlődés mai fokán egyetlen ország, egyetlen nemzet sem képzelhető el úgy, hogy a nemzetet alkotó társadalmi osztályok között ne foglalna helyet az ipari munkásság. Ha ez az osztály valamilyen módon eltűnnék, megszűnnék alkotó eleme lenni a nemzetnek, összeomlana annak egész gazdasági rendszere. Ipari munkásság nélkül nincsen fejlődés, nincsen haladás, nincsen nemzeti fel lendülés, nincsen nemzeti lét.

És mégis napról napra felhangzik a vád: a munkásság nem helyezkedik nemzeti alapra, közömbös a nemzet egyetemes érdekeivel szemben, mert a munkásság a nemzetköziség híve.

Fokozott mértékben hangoztatják ezt a munkásság legöntudatosabb, szakmailag legképzettebb, tehát a nemzet szempontjából legértékesebb rétegével, a szervezett munkássággal szemben.

Már itt, fejtegetéseink legelején is ellentmondásra bukkanunk. Egyfelől azt látjuk, hogy az ipari munkásság nélkül elképzelni sem lehetne a nemzet életét, másfelől pedig mégis azt reklamálják a proletariátustól, hogy legyen nemzetfenntartó elem. Az ő vállaikon nyugszik az egész nemzeti, társadalmi felépítés, és mégis őket nyilvánítják nemzetellenes osztálynak.

Az ellentmondás kézenfekvő, és magyarázata sem nehéz.

Kicsoda a nemzetfenntartó elem?

A polgárság, a mai uralkodó osztály, a nemzet fogalmát rendszerint azonosítja önmagával. Eszerint a haza érdeke pontosan egybeesik az uralkodó osztály érdekeivel. Bármennyire is nem osztjuk ezt a felfogást, mégis van bennünk annyi tárgyilagosság, hogy elismerjük: a polgárságnak történelmi érdemei vannak az egységes, feudális korlátaiktól megszabadított nemzeti állam kialakításában. A polgárságnak jutott a történelmi fejlődés során az a szerep, hogy vezetője legyen a feudális kiskirályok uralmának megszüntetésére irányuló küzdelemnek, bár az erőt, a tömeget ehhez is a munkásság és annak történelmi elődje, a parasztság adta. Tény az is, hogy ez a vezető polgárság nemegyszer hagyta cserben a tömeget. A polgárságé az érdem, hogy felhasználva a fejlődő kapitalizmus lehetőségeit, kifejlesztette a modern közlekedést, utakat, vasutakat, hajózást, amelyek összességükben lehetővé tették egy központi hatalom érvényesülését, a gazdasági élet különböző ágazatainak többé-kevésbé harmonikus együttműködését, s így a valóban egységes nemzeti állam kialakítását.

Természetesen ennek előfeltétele volt a modern ipari proletariátus megszületése, amely nélkül mindez nem történhetett volna meg.

De a proletariátusnak nem csupán a nemzeti állam alapjainak lerakásánál és felépítésénél volt döntő szerepe. Ugyanez áll a nemzeti lét másik hatalmas pillére: a nemzeti kultúra terén is. A magyar nyelvet a török és osztrák hódoltság évszázadaiban nem az uralkodó osztályok, hanem az alul levő, elnyomott jobbágytömegek ápolták, őrizték meg, fejlesztették, és ezzel óriási szolgálatot tettek az egész nemzetnek. Ma is a művészeteknek az a része, amely a proletariátus, a dolgozó tömegek életét vetíti ki, hatalmas forrása a nemzeti kultúrának, újabb és újabb tehetségek termelődnek ki a dolgozó tömegekből, a proletárművészet pedig egészében egyik legéleterősebb ága a magyar kultúra fájának.

De nem is lehet másképpen. A munkásság nem is élhet távol a nemzettől, nem izolálhatja magát a nemzet egyetemes érdekeitől, hiszen tömegeivel alkatrészét képezi a nemzet testének. Itt éli le a munkás robotos életét, és elképzelhetetlen, hogy ennek az országnak sorsa számára ne jelentsen többet, mint Törökország vagy Norvégia sorsa. Száz és száz szállal van idekötve a munkás is ennek az országnak a földjéhez, s a haza tagadása egyet jelentene a származás, a nyelv, a gyermekkori emlékek, egyszerűen legegységibb énjének megtagadásával.

Nemzeti függetlenség és munkásság

A nemzeti függetlenség megvédése a munkásság szempontjából mindenkor, ma is elsőrendű fontossággal bír. Ha Magyarország egy imperialista hatalom elnyomása alá kerülne, ez a legsúlyosabban a proletariátust érintené. A nemzeti

elnyomás a munkásság számára *kettős kizsákmányolást* hozna magával, hiszen a hódító hatalom is az ő bőrére igyekezne zsákmányhoz jutni. A nemzeti függetlenség megvédését és biztosítását így a munkásság elemi gazdasági érdeke is megköveteli.

Annyira kézenfekvő tények ezek, hogy felesleges további érveket felhozni amellett, hogy az ipari proletariátus szerves része a nemzetnek és attól el sem szakadhat.

Bizonyos azonban az is, hogy *ebben a hazában*, ezen ország keretein belül, annak talaján állva, a munkásság külön társadalmi osztályt is alkot. A proletariátus, amely nem rendelkezik a termelőeszközökkel, napról napra kénytelen egyetlen áruját, munkaerejét felkínálni azoknak, akik a nemzet keretein belül a termelőeszközök birtokában vannak. A munkás ezen viszonyból folyólag kénytelen szüntelenül készenlétben állani, hogy védekezzen gazdasági helyzetének romlása ellen, a kizsákmányolás fokozása ellen, és a maga részéről küzdjön magasabb bérért, kollektív szerződésért, politikai jogai megvédéséért, azok szűkitése ellen. A proletariátus ezen törekvésében állandóan beleütközik az uralkodó osztály érdekeibe. Ez az, amiért a hatalmon levők a munkásságot a nemzet ellenségének nyilvánítják.

De ez durva hamisítás. Tárgyilagosan nézve a dolgokat, egyáltalában nem sérti a nemzet érdekeit, ha a munkásság nagyobb darab kenyérért, több szabad időért, több jogért, több szólás- és gyülekezési szabadságért, egyszerűen *több demokráciáért* harcol. Ezzel talán sérti az uralkodó osztály érdekeit, magára vonja annak haragját, de semmi esetre sem támad a haza, a nemzet ellen. Senki sem kívánhatja a munkásságtól, hogy hazaszeretete 20 filléres órabérben, szervezkedési szabadságáról való lemondásban, egyszerűen teljes gazdasági, politikai, kulturális lezüllesztésben nyilvánuljon meg. Tud és hajlandó a munkásság áldozatot hozni a *nemzetért*, de nem hajlandó ezen a címen lemondani mindarról, amit sok évtized áldozatos harcában vívott ki magának a nemzet egy másik alkotóeleme, a polgárság javára. Aki ezt kívánja, az tényleg nemzetellenes dolgot óhajt, mert hiszen a nemzet jóléte elsősorban a dolgozó tömegek, a munkásság, a parasztság jólétének, megelégedettségének növekedésében kell hogy meg nyilvánuljon.

A hazát a baloldalon is lehet szeretni

Idők folyamán — különösen az utolsó két évtizedben — szinte bekövesedett a köztudatba, hogy csak az a politika nemzeti, ami *jobboldali*. A baloldalt egyszer s mindenkorra nemzetellenesnek, „belső ellenségnek” deklarálták. A munkásság, különösen annak szervezett része pedig kétségtelenül baloldali, az uralkodó nézet szerint tehát hazafiatlan.

Ez azonban nem így van. Miért ne lehetne a hazát szeretve, de azért — sőt éppen azért — harcolni az igazságosabb jövedelemelosztásért, a dolgozó tömegek fölemeléséért, demokratikus politikai rendszerért? Nem fogadhatjuk el azt a merész tételt, hogy csak az lehet hazafi, aki a kormány mögött áll. A hazaszeretet fogalmát nem lehet azonosítani a politikai reakció fogalmával.

Ez mind szép — mondják azok, akik képtelenek megérteni, hogy a munkás-ság harca nagyobb darab kenyérért, kultúráért, szabadságért, a haza talaján játszódik le —, de ti, szocialista munkások, a nemzetköziség hívei vagytok, hogyan lehetnétek hát mégis hazafiak?

Erre csak annyit válaszolhatunk, hogy a proletariátus nemzetközisége pontosan megfelel a nagytőke, a nagybirtok nemzetköziségének.

Mi, munkások, megértjük, hogy a gazdasági fejlődés mai fokán a tőke nem is lehet csak nemzeti. A technikai haladás mai korszakában lehetetlenség egy országnak teljesen elzárkózni a nemzetközi áruforgalom útvonalaitól. Minél kisebb országról van szó, annál kevésbé. A világ gazdaság ma már túljutott a nemzeti határokon, át és áthálózta az egész földet és nem nacionalizmus, hanem merő ostobaság volna azt követelni, hogy Magyarország kapcsolódjon ki a világforgalomból, éljen saját gazdasági erejéből úgy, ahogy tud. Mi, munkások, megértjük, hogy a nemzetközi áruforgalom, különböző országok termé-nyeinek kicserélése a gazdasági fejlődésnek egy szükségszerű és üdvös, az eddigiekhez viszonyítva fejlettebb foka. De senki se vegye rossznéven tőlünk, ha mi a különböző országok összedolgozó kapitalistáival szemben keressük és fenn-tartjuk a kapcsolatot más országok dolgozóival. A gazdasági élet törvényszerű fejlődése természetszerűleg összehozza a különböző országok tőkéseit. A munkásság gazdasági érdekeinek védelmében szükségképpen ugyanezt kell tennie, ha nem akar alulmaradni.

Ez a konkrét tartalma a munkásság nemzetköziségének.

Kezdjék meg a tőkés urak!

De nézzük meg, hogyan játszódik ez le a gyakorlati életben.

E sorok írója néhány évvel ezelőtt egy olyan gyárban dolgozott Budapesten, amely angol érdekcsoportokhoz tartozott. Itt készítették az egyiptomi vasutak elektrifikálásához szükséges gépeket. Amikor keveseltük az ezen munkáért fizetett béreket, az igazgatóság vasútra rakta a nyers és félig kész alkatrészeket s az egész óriási rendelést átadta egy csehországi gyárnak, amely ugyanazon angol bankérdekeltséghez tartozott. Íme, a szemünk előtt játszódott le a nagytőke nagyarányú nemzetközi együttműködése. Angol banktőke Magyarországon készítteti az egyiptomi vasutak gépeit, s ha itt nem boldogul, átmegy Csehországba. Mit tehettünk mi, munkások? Azonnal átírtunk a csehországi

vasmunkások szövetségének, felszólítva őket, hogy ők se csinálják meg ezt a munkát kevesebbért, mint amennyit mi követeltünk. Kétségtelen, hogy mi, magyar munkások is a nemzetközi együttműködés eszközeihez nyúltunk. *De álljon elő az az ember, aki azt meri mondani, hogy eljárásunk hazafiatlan volt!*

Néhány évvel ezelőtt jogáskörökben mozgalom indult a halálbüntetés eltörlése érdekében. Akkor éppen a legmaradibb ügyészek azzal érveltek: *Kezdjék a gyilkos urak.* Ha valaki azt követeli a munkásságtól, hogy szakítsa meg nemzetközi kapcsolatait, úgy mi is a maradi jogászok érvelésével válaszolunk: *Kezdjék meg a tőkés urak.*

Itt lenne már az ideje, hogy felismerje mindenki, hogy a munkásság nemzetközisége *kenyérkérdés* és egyáltalán *nem* összeegyeztethetetlen a hazaszeretettel, egyáltalában nem jelenti a nemzeti érdekekkel való szembenállást vagy annak tagadását.

Ezt a nemzetköziséget a szükség hívta életre, s aki az erről való lemondást követeli, az lényegében azt akarja, hogy a munkásság tegye le a fegyvert a nemzetközi nagytőke előtt, nyugodjon bele mindenféle bérle nyomásba, vegye szó nélkül tudomásul gazdasági kizsákmányoltságát. Ezt sok mindennek nevezhetjük, de semmi esetre sem lehet magyar és nemzeti érdeknek tekinteni.

*Kerekes Sándor*¹

Népszava, 1939. április 9. 9. old. A munkásság hazaszeretete és nemzetközisége.

54

1939. június 10

A KOMINTERN VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KMP POLITIKÁJÁRÓL, AZ ORSZÁG FÜGGETLENSÉGÉNEK MEGVÉDÉSÉRŐL

I. Határozat a magyar kérdéshez

A hitleri Németország és a fasiszta Olaszország mindinkább eszközül használja fel Magyarországot Dél- és Délkelet-Európa népeinek függetlensége ellen. A magyarországi uralkodó osztályok revíziós politikája nem a magyar nép érde-

¹ Álnév, a KMP egyik tagja írta.

keit, hanem a külföldi fasiszta államok, elsősorban a fasiszta Németország rabló, hódító céljait szolgálja. Kárpát-Ukrajna és Szlovákia egy részének — Hitler által kegyesen engedélyezett — meghódítását Magyarországnak máris külpolitikája függetlenségének elvesztésével kellett megfizetnie. Nemzeti érdekeivel ellentétben kénytelen volt az antikomintern paktumhoz csatlakozni. Hitler Németországa nem zárkózik el az elől, hogy Magyarországot bizonyos mértékig jóllakassa, hogy azután annál kihízottabban falhassa fel. Németország északról és nyugatról már bekerítette Magyarországot, az ország belsejében bomlasztó, aláaknázó tevékenységet folytat. Németország Magyarországon a német kisebbség körében teremti meg a maga „szudétáit”, magyar ügynökségét pedig a „nyilaskeresztesek” pártjának képében szervezi. Egyidejűleg Hitler be akarja vonni Magyarországot az imperialista háborúba, amelyben a magyar népnek ágyútöltelékként kellene szolgálnia a német fasizmus érdekeit.

Az uralkodó osztályok revíziós politikája tehát azt a közvetlen veszélyt rejti magában, hogy Magyarország valamilyen formában — Csehszlovákia, Ausztria vagy Albánia mintájára — a külföldi fasiszta államok „szövetségeséből” azok „protektorátusává” változik át.

A reakciós kormány, amelynek külpolitikai irányvonala Hitler-barát, egyidejűleg népellenes belpolitikát folytat. Alkalmazkodva a fasiszta Németország érdekeihez, tönkreteszi az országot, elpusztítja iparát, s ezzel elősegíti a munkanélküliség, a nyomor, az inség gyors növekedését a városi és falusi dolgozók szélesebb tömegei körében. Németország kedvéért és utasítására bevezette a barbár antiszemita törvényeket. Meg akarja semmisíteni a demokratikus szabadságjogok utolsó maradványait, és előkészíti a még megmaradt munkás- és nemfasiszta pártok és szervezetek széttűzését. Ösztökéli az országban levő Hitler-ügynökség áruló tevékenységét. Egész politikájával minden oldalról aláássa Magyarország ellenállóképességét a külföldi fasiszta agresszióval szemben.

II.

Ebben a helyzetben a magyar nép számára élet-halál kérdés az ország függetlenségének megvédése.

Az ország függetlenségének megvédése mindenekelőtt a munkásosztály, a parasztság, a többi városi dolgozó és a dolgozó értelmiség érdeke. Érdeke mindenekelőtt minden demokratikus pártnak és szervezetnek. De a német fasizmus hódításvágya fenyegeti a magyar burzsoázia bizonyos köreinek érdekeit is, amelyek attól félnek, hogy a külföldi fasiszta tőke kiszorítja őket gazdasági pozícióikból, amelyek nem akarják, hogy gyáraikat a német ipar ver-

senye érdekében tönkretégyék, bezárják vagy átadják a nagy német és olasz trösztöknek.

Függetlenségének elvesztése Magyarország számára azt jelentené, hogy a külföldi fasiszta hatalmak mezőgazdasági és nyersanyagfüggvényévé változik át, ami még jobban korlátozná az ország gazdasági fejlődését. Ez az ipari munkások számára a magyar és a külföldi tőke kettős kizsákmányolását hozná, vagyis még nyomorúságosabb munkabéreket és tömeges munkanélküliséget a gyárak és üzemek bezárása következtében. A parasztok számára gazdaságuk kényszerrendszabályokkal való irányítását jelentené, azt a kötelezettséget, hogy termékeiket hivatalos, alacsony árakon az államnak adják el, a szabad piac megszüntetését, ahogy mindez a fasiszta Németországban már gyakorlattá vált; a földbirtokosi elnyomás súlyosbodását hozná magával, a kizsákmányolást, a földnélküliséget milliós paraszttömegek számára; a városi kézművesek és iparosok számára ez lenne a csőd, a felülről való kényszerlikvidálás, ahogy azt most Németországban csinálják, ahol csupán 1938-ban több mint 150 000 kicsi és legkisebb vállalatot, műhelyt és boltot likvidáltak. Az állami alkalmazottak ezrei számára a munka elvesztését vonná maga után, mert helyükre — Cseh- és Morvaország mintájára — német fasiszta hivatalnokokat ültetnének.

Éppen ezért az ország függetlenségének megőrzése és megvédése, az anyagi lét kérdése a nép legszélesebb rétegei számára, a szó szoros értelmében a mindennapi kenyér kérdése. Ugyanakkor a legelemibb, a máris igen szűkös egyéni szabadságjogok kérdése, a régi magyar nemzeti kultúra további fennmaradásának — magának a magyar nemzet létének kérdése.

III.

A magyar nép évszázadokon át szívós, hősi harcokat vívott függetlenségéért a német hódítókkal szemben s közben tengernyi vért áldozott. Ezért Magyarország dolgozó népének legszélesebb rétegeiben ma is elevenen él a függetlenségért vívott harc hagyománya. És ma is, amikor a fasiszta Németország részéről halálos veszély fenyegeti a függetlenséget, mélységes nyugtalanság fogja el a magyar népet.

A magyar nép nem akar osztozni Ausztria, Csehszlovákia és Albánia sorsában. Szabad és független akar lenni. Szükség esetén készen áll, hogy fegyverrel a kézben védje meg függetlenségét az idegen hódítókkal szemben, amint azt történelme folyamán már oly gyakran megtette.

Az a fenyegető veszély, hogy Magyarországot a külföldi fasiszta leigázza, a dolgozó tömegek felháborodása a kormány áruló kül- és fasiszta belpolitikája miatt, valamint a magyarországi Hitler-ügynökök demagóg propagandájától való félelem — akik állítólag a nagybirtokosok terhére földet ígértek a parasz-

toknak — a reakciós körök egy részét is arra ösztönözte, hogy fellépjenek a függetlenség mellett, megteremtsék az úgynevezett függetlenségi blokkot. De e blokk vezetőinek legnagyobb része — amely a nagytőkések és a földbirtokosok osztályérdekeit képviseli — kapitulál Teleki kormánya és külföldi fasiszta parancsolói előtt. Ezek a vezetők — akiket megnyugtattott, hogy Hitler magyarországi hívei lemondtak a nagybirtok felosztásának demagóg jelszaváról, Hitler pedig megígérte, hogy nem sérti meg a nagytőkések érdekeit, és elősegíti az uralkodó osztályok revizionista törekvéseinek megvalósulását — most azt ajánlják, hogy mondjanak le a függetlenségért vívott harcról, és kijelentik, hogy a kormányönként jelenlegi feltételei között lehetetlen ilyen harcot folytatni. Azon fáradoznak, hogy passzivitást idézzenek elő a tömegek körében, a valóságban pedig elárulják a magyar nép legszentebb érdekeit. A függetlenségi blokk e kapituláns vezetőinek elszigetelése, áruló szerepük leleplezése feltétlenül szükséges a Magyarország függetlenségéért folytatott harc sikere érdekében.

Az ország függetlenségéért folytatott harc fő akadályja a jelenlegi reakciós kormány. Teleki kormánya a nemzeti árulás kormánya, készséges eszköz a német és az olasz fasiszmus kezében. Az ország függetlensége védelmének érdekei megkövetelik a legszélesebb néptömegek mozgósítását a Hitler-barát, népellenes kormány megdöntéséért és olyan demokratikus kormány megteremtéséért vívott kíméletlen harcra, amely kormány a dolgozó tömegekre támaszkodva, képes és kész arra, hogy ellenállást tanúsítson a külső agresszióval szemben.

A fasiszta kormány elleni harccal szoros kapcsolatban a legelszántabb, általában harcot kell kibontakoztatni a magyarországi közvetlen Hitler-ügynökök („nyilaskeresztesek”, német fasiszták és mások) ellen, le kell leplezni ezek népárnyítását, állati sovinizmusát, le kell leplezni, hogy elárulták az ország függetlenségének ügyét. Ez a feladat annál is halaszthatatlanabb, mert — amint a legutóbbi parlamenti választások mutatják — Hitler magyar híveinek sikerült jelentős mértékben növelniük a rájuk adott szavazatok számát. És ez főleg azért sikerült nekik, mert nem harcoltak és nem harcolnak komolyan ellenük. (Mindен ellenzéki párt feltételek nélkül támogatta a reakciós körök revizionista politikáját; ingadoztak a zsidóellenes törvények elleni harcban, remélték, hogy a kormány intézkedéseket tesz Hitler hívei ellen, miközben a valóságban a kormány egy blokkba lépett velük; a valóságban lemondanak a demokratikus agrárreformért való harcról.)

Lehetetlen sikerrel harcolni az ország függetlenségéért az egész kül- és belpolitika demokratizálása nélkül, anélkül hogy gyökerestül ki ne irtsák az ellenség, az országban levő fasiszta Hitler-ügynökségek bomlasztó tevékenységét. Az elszánt ellenállás és az agresszorok elleni védekezés külpolitikáját támogatnák a Nyugat nagy, nem agresszív államainak néptömegei; serkentené a németországi és olaszországi antifasiszta erőket; mindenekelőtt megkapná a Szovjet-

unió, a szocializmus nagy országa hatalmas segítségét. Sztálin elvtárs az SZK(b)P XVIII. kongresszusán kijelentette: „Mi azoknak a népeknek a támogatása mellett vagyunk, amelyek az agresszió áldozatául estek és harcolnak országuk függetlenségéért.” Az ország demokratizálása milliós dolgozó tömegeket ösztönözve vívmányaik védelmére; lehetővé tenné a lakosság legszélesebb rétegeinek, a magyar nép hatalmas többségének mozgósítását a fasiszta agresszió elhárításáért folyó aktív harcra.

A demokratikus kormánynak, mely hivatott Magyarország nemzeti védelmének megszervezésére és amelynek megalakításáért a kommunistáknak együtt kell harcolniuk az összes demokratikus erővel és szervezetekkel, a következő alapvető követeléseket kell megvalósítania:

A külpolitikában:

Szakítás az agresszorokkal együtt űzött reakciós revíziós külpolitikával, ki az agresszor-blokkból. El az antikomintern paktumtól. Csatlakozás a kollektív biztonság politikájához. Közeledés azokhoz a szomszéd államokhoz (Románia, Jugoszlávia, Lengyelország), amelyeket szintén a fasiszta agresszió fenyeget, együttműködés velük.

A belpolitika terén:

A gyülekezési és sajtószabadság bevezetése — a munkás- és demokratikus szervezetek tevékenységének szabadsága. Az általános, egyenlő és titkos választójog bevezetése a proporcionális választási rendszer alapján. A zsidótörvények hatályon kívül helyezése. Amnesztia az antifasiszta harcosok számára. A házi internálások megszüntetése. Erélyes intézkedések Hitler és Mussolini ügynökei tevékenységének megakadályozására.

Állami munkanélküli biztosítás, a minimális munkabérek megállapítása az iparban, mezőgazdaságban és kereskedelemben, figyelembe véve a létminimumot. A nyolcórás munkanap bevezetése minden foglalkozási ágban, bércsökkentés nélkül. A betegpénztár autonómiájának visszaállítása.

Föld kártérítés nélküli kiosztása a szegényparasztoknak és földmunkásoknak a nagybirtok terhére. Az egykézrendszer megszüntetése.

Állami, kamatmentes hitel a parasztok termékeire, azok értékének 50 százalékáig. A paraszti tulajdon elárverezésének tilalma. Kétéves moratórium a parasztok minden adósságára.

A nemzeti kisebbségek jogainak védelme, autonómia Kárpát-Ukrajna számára, bíróság és iskola az ukránok, szlovákok és németek számára. Anyagi segítség a nemzetiségi területeknek. A nemzetiségek teljes egyenjogúsítása. Egyidejűleg elszánt harc a külföldi fasiszta ügynökségeknek a nemzeti kisebbségek körében, különösen a német fasisztáknak a német nemzeti kisebbség körében kifejtett bomlasztó tevékenysége ellen.

Az ország függetlensége megvédésének döntő feltétele a fent ismertetett platformon nyugvó széles tömegmozgalom megteremtése; az igazi függetlenségi front megteremtése, amely egyesít az agresszió elleni harcban érdekelt minden erőt. Az összes munkás- és demokratikus szervezetek blokkja lehetne az a mag, amely körül ez a „front” összekovácsolódik. Az egységes munkásosztály az az erő, amely felépítheti a függetlenségi frontot, amely meg tudja teremteni a munkásosztály szövetségét a parasztsággal, a többi városi dolgozóval és a haladó értelmiséggel. Ezért a munkásosztály, az összes munkásszervezetek akcióegységének megteremtéséért vívott harc a széles függetlenségi front megteremtésének kiindulópontja és legfontosabb emeltyűje.

A jelenlegi időszakban a KMP fő feladata éppen az, hogy minden erejével a munkásosztály akcióegységének kialakítására törekedjék, és ugyanakkor elősegítse a Magyarország függetlensége védelmében sikraszálló összes erőnek a függetlenségi frontban való összefogását.

Számszerű és szervezeti gyengesége ellenére a Kommunisták Magyarországi Pártja sikerrel teljesítheti ezt a feladatot, ha bátran hozzáfog annak elvégzéséhez, ha le tudja küzdeni a magyar kommunisták körében még meglévő szektás maradványokat, ha gyökeréig kiirtja a pesszimizmust és a hasonló hangulatokat. Magyarországon a kommunizmusnak mély történelmi gyökerei vannak. A szabadabb életre, a proletariátus diktatúrájára való emlékezés ott él a magyar munkásosztály tudatában. A szocialista Szovjetunió nagy, világtörténelmi győzelmei hatalmas erkölcsi és politikai erőt adnak a magyar kommunistáknak az ország függetlenségéért vívott harcukban. A dolog lényege az, hogy ezeket a lehetőségeket helyesen használják ki a tömegek megszervezésére és a párt megszilárdítására.

A magyar szociáldemokrácia és a szakszervezetek jobboldali vezetői elutasítják az önálló osztálypolitikát, azon fáradoznak, hogy a munkásmozgalmat a reakció által kívánt útra vezessék, behódolnak a belső és a külső fasizmus előtt, úgy, ahogyan az osztrák, a német és a csehszlovák szociáldemokrácia kapitulált. A magyar szociáldemokrácia jobboldali vezetői támogatják a reakciós uralkodó osztályok revizionista törekvéseit, még csak kísérletet sem tesznek arra, hogy vezessék a tömegek függetlenségi mozgalmát.

Ezért az ország függetlenségének megvédésére irányuló széles körű tömegmozgalom megteremtéséért folyó harc megköveteli a szociáldemokrácia és a szakszervezetek jobboldali vezetői reakciós politikájának éles és minden oldalú bírálatát; megköveteli, hogy a KMP ideológiai offenzívát indítson a szociáldemokratizmus, mint a belső és külső fasizmus előtt való behódolás ideológiája ellen.

Ez egyúttal megköveteli, hogy a magyar kommunisták okosan, meggondol-

tan, elvtársi módon közeledjenek a szociáldemokrata munkásokhoz, a szakszervezeti tagokhoz és a munkásszervezetek vezetőihez, akik — ha még nem is látják elég tisztán a helyes utat és ha még ingadoznak is — de mégis akarják az egységet, őszintén harcolni akarnak az ország demokratizálásáért, a nemzeti függetlenségért.

Az ország függetlenségéért és demokratizálásáért vívott harc ügyében a párt fő erőfeszítéseinek a munkások tömegszervezetei, elsősorban a szakszervezetek és a szociáldemokrata párt jelenlegi politikájának megváltoztatására kell irányulniuk. A munkáosztály csak ily módon válhat az ország függetlenségéért folyó mozgalom szervezőjévé és vezetőjévé.

Habár a kommunisták munkája súlypontjának a tömegszervezetekbe, elsősorban a szakszervezetekbe való áthelyezése eddig még csak kismértékben valósult meg, de máris pozitív eredményeket hozott. Ezért a szakszervezeteknek mint a proletariátus osztályszerkezeteinek, amelyek a munkások jelentős részét egyesítik, a jelenlegi időszakban még inkább, mint bármikor, a párt tömegmunkájának legfontosabb területévé kell válniuk. A párt mindent el fog követni, hogy a szakszervezeteket, a szociáldemokrata pártot, a munkások kulturális szervezeteit stb. megvédje a reakció támadásaival szemben. Ez most annál is inkább sürgős feladata a pártnak, mert a kormány máris megindította az offenzívát a szakszervezetek ellen. (A kormánybiztosok kinevezése az első lépés a szakszervezetek fasizálása felé.) A párt megszervezi az új tagok toborzását a fent nevezett munkásszervezetekbe, arra törekszik, hogy politikailag aktivizálja azokat s minden tekintetben elősegítse megszilárdulásukat, célja az, hogy azok mint a munkáosztály legális szervezetei fennmaradjanak és az ország függetlenségéért és demokratizálásáért folyó mozgalom élére álljanak.

Vidéken a párt dolgozni fog minden fennálló paraszti tömegszervezetben, mindenekelőtt azonban a kigazdapárt helyi szervezeteiben, miközben arra törekszik, hogy leválassa az ebben a pártban levő mezőgazdasági munkásokat és parasztokat a vezető reakciós gazdagparaszti klikktől; a párt — kihasználva a legális lehetőségeket — azon fáradozik, hogy ott, ahol még nincsenek, megteremtse e párt új helyi szervezeteit. Falun a párt más fontos munkaterületei: a mezőgazdasági szövetkezetek és a Földmunkások Szövetségének még meglévő helyi szervezetei.

A kommunisták mindezekben a szervezetekben, védelmezve az azokban tömörült tömegek mindennapi gazdasági és politikai érdekeit, erélyes, fáradhatatlan propagandát folytatnak a függetlenségi front megteremtéséért.

A pártnak figyelmet kell fordítani a kispolgári demokrata pártokban (Kossuth Párt, Függetlenségi Párt, Liberális Párt) végzendő munkára, hogy ezeket a pártokat bevonhassa az ország függetlenségéért és demokratizálásáért folyó harcba, és lehetőleg ellensúlyozza vezetőik ingadozásait.

A párt elősegíti a Márciusi Front antihitlerista platform alapján történő újjászervezését, mint az ország függetlenségéért és demokratizálásáért folyó általános nemzeti mozgalom részét.

V.

Ahhoz, hogy a KMP teljesítse az előtte álló feladatokat, szükség van a párt szervezeti felépítésére. Lassanként olyan centralizált szervezetet és az országban olyan központi vezetőséget kell teremteni, amely minden körülmények között képes a párt rendszeres munkáját és önálló tevékenységét biztosítani. A valóban szervezett párt megteremtését célzó első intézkedések: az üzemekben és a szakszervezetekben, a szociáldemokrata párt szervezeteiben, a különböző tömegszervezetekben levő kommunisták egyesítése kis, jól álcázott csoportokban és e csoportok egységes vezetésének megteremtése területi méretekben. A párt újjáépítését a legszorosabban össze kell kapcsolni az összes párttagok felülvizsgálásával, a forradalom iránti odaadásuk szempontjából. Itt figyelembe kell venni, hogy a pártban évek sora óta garázdálkodó ellenségnek jelentős mértékben sikerült a pártot tisztátalan elemekkel teletűzdelni. A párt minden tagjának és minden szervezetének, de mindenekelőtt a párt vezetőségének állandóan foglalkoznia kell a provokáció, az ellenforradalmi trockizmus elleni harccal.

A párt különös figyelmet fog szentelni a nemzeti kérdésnek és a nemzeti kisebbségek körében végzett munkának. Célravezető a pártnak a zárt ukrán területeken levő szervezeteit egyetlen szervezeti egységbe összefogni.

A valóban bolsevik magyarországi párt kikovácsolásában hatalmas jelentőségű a kádereknek Lenin és Sztálin tanításai, a lenini—sztálini Kommunista Internacionálé tanításai szellemében való nevelése és e tanítások elsajátítása a párt vezető káderei által. Az SZK(b)P történetének rövid tanfolyama a jelenlegi helyzetben különös jelentőségű a KMP számára. Ezért a pártvezetés egyik legfontosabb feladata a „Rövid tanfolyam” megismertetése a párttagokkal és az illegális körülmények figyelembevételével e mű beható tanulmányozásának megszervezése.

Az osztály nélküli szocialista társadalom felépítésének befejezése a Szovjetunióban és a szovjetország fokozatos áttérése a szocializmusról a kommunizmusra,¹ hatalmas lehetőségeket tár fel a KMP tömegagitációja előtt, amelyek lehetővé teszik számára nemcsak azt, hogy harcra mozgósítsa a tömegeket

¹ Az akkori értékelés szerint a szocializmus alapjainak lerakása után megkezdődik az átmenet a kommunizmusba. A fejlett szocialista társadalom építése, mint a fejlődés elkerülhetetlen külön lépcsőfoka, jelentőségének megfelelő módon csak később tudatosodott a kommunista mozgalomban.

a függetlenségért és a demokratikus követelésekért, hanem azt is, hogy a dolgozó tömegeknek megmutassa a jobb jövőhöz, a szocializmushoz vezető utat. Az SZK(b)P XVIII. kongresszusának történelmi jelentőségű határozatai és mindenekelőtt Sztálin elvtársnak a kongresszuson elhangzott beszámolója hatalmas harci fegyvert adnak a magyar kommunisták kezébe. Ezért a KMP-nek a tagság körében feltétlenül rendszeres munkát kell végeznie a XVIII. kongresszus határozatainak tanulmányozása és propagandája érdekében, a pártnak széles körű tömegagitációval kell ismertetnie a szocializmus szovjetunióbeli vívmányait és hatalmas győzelmeit; és elszántan vissza kell vernie a fasizmus és a jobboldali szociáldemokrata vezetők szovjetellenes propagandáját. Ez a propaganda és agitáció emelni fogja a párttagság ideológiai színvonalát, erősíti a dolgozóknak saját erejükbe vetett hitét, a magyar nép és a nagy Szovjetország népeinek, a szabadságukért és függetlenségükért harcoló népek legszilárdabb támaszainak további közeledéséhez vezet.

A párttagok ideológiai színvonalának emelésében, helyi politikai tájékoztatásban, a párt sorainak összekovácsolásában a jelen helyzetben hatalmas jelentőségű a külföldön kiadandó központi lap. A központi lap kiadásán kívül meg kell szervezni az országban az agitációs anyag kiadását és terjesztését, hogy a párt számára lehetővé váljék jobb kapcsolatot teremteni a tömegekkel, jelszavait velük elfogadtatni és az eseményekre gyorsan reagálni.

A pártvezetésnek az emigrációt az országban végzendő munka tartalékának kell tekintenie (különösen a franciaországi emigrációt), segíteni kell neki a külföldön élő magyar dolgozók szervezésében, az emigráció sajtójának megjavításában, meg kell szerveznie, hogy az emigráció erkölcsi és anyagi támogatást nyújtson a KMP számára. Különös figyelmet kell fordítani a nemzetközi brigádok Spanyolországban harcolt résztvevőire. Közülük a legodaadóbbakat és legtehetségesebbeket az országban és az emigrációban végzendő pártmunkára kell felhasználni.

PI Archivum. F/643—201. ö. e. (németül). Párttörténeti Közlemények. 1962. május. 166—175. old.

A NEMZETI PARASZTPÁRT ZÁSZLÓBONTÁSA A MAROSON

„Péter-Pál napján¹ az ország minden részéből fiatal parasztemberek gyűlnek össze Makón, baráti vacsorára, hogy megbeszéljék a parasztság jövőbeni sorsát, magatartását és egy negyvennyolcas parasztpárt megalakítását. Mi a magunk részéről a legteljesebb mértékben helyeseljük a makói találkozót, elmegyünk, és hisszük, hogy onnan egy új, nagy parasztpárt gondolata fog szétáradni az országban.”

Ezt írtuk múlt számunk vezércikkében, s most, Péter-Pál után, számot akarunk adni mindazoknak, akik az országban szerte várják és sürgetik egy átfogó parasztmegmozdulás elindulását — számot akarunk nekik adni arról, hogy mi történt az elmúlt hét alatt cselekedet irányában. De számot akarunk adni magunknak is, akik a parasztság nagy tömegeinek összefogásában és kiállításában látjuk a jobb magyar jövődő legbiztosabb zálogát, hogy lássuk: hol tart ez a megmozdulás, és milyen feladatokat kell vállalni nekünk is.

A Makóra összehívott értekezéslet az utolsó pillanatban fölmerült közigazgatási akadályok miatt elmaradt — ez azonban csak annyit jelent, hogy az oda meghívott parasztvezetők és népi írók egyelőre nem dokumentálhatták közös kiállításukkal a közvélemény felé is azt, hogy megtalálták egymást, és immár együtt is maradnak, elválaszthatatlanul, egy magyar célú parasztmozgalom megteremtésének a szándékával. Ez a jelképes kiállítás elmaradt — a munka azonban folyik tovább. Már készül a megalakuló parasztpárt részletes programja, és rövid időn belül meg fog indulni a párt szervezkedése is, teljesen alkotmányos és demokratikus formák között. Szerettük volna, ha ezt az indulást megelőzi egy demonstratív kiállítás, aminek a makói találkozó készült, azonban azt tartjuk, hogy a legszebb és legnagyobb demonstráció mégis a munka, a cselekvés, a tett.

Péter-Pál napja azonban mégsem maradt a számunkra minden tanulság és biztatás nélkül. Azok a parasztvezetők és írók, akik későn értesültek a találkozó elmaradásáról és lementek Makóra, egy motoros kompon baráti kirándulást tettek a Maroson. Néhány órán keresztül együtt voltak, egy rozzant „bárkán” a vízen, hogy megismerjék egymást, egymás gondolatait — s az ország legkülönbözőbb vidékeiről, sőt a társadalmi lét egészen különböző szintjeiről való emberek: parasztok és írók csodálatosképpen ugyanegyféleképpen látták

¹ 1939. június 29-én a Makón összegyűlt parasztpolitikusok — mivel az értekezletet nem engedélyezték — a Maros folyón egy motoros kompon vitatták meg a feladatokat és alakították meg a Nemzeti Parasztpártot.

a magyar jelent és a jövő feladatait. Szinte a Biblia özönvíz-jelenetére emlékeztetett ez a bárkás marosi együttlét — az özönvíz-jelenetre, mikor fölszólította az Úr Noét, hitetlen népéből a leghivőbbet, hogy szálljon családjával bárkába, s teremtsen majd meg a hívőbb világot. . . Ott a marosi bárkában is hívők voltak együtt, néhányan csak a magyar Noék nagy családjából, de azzal a szent elhatározással, hogy összefognak mindazokkal, akik velük egy hiten élnek szerte az országban s szembeszállnak az „özönvízzel” a hívőbb, boldogabb Magyarorszáért. . .

Szabad Szó, 1939. július 9. Darvas József: Makó után.

56

1939. július 12

AZ ORSZÁGOS IFJÚSÁGI BIZOTTSÁG SÍKRASZÁLL A NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS A BÉKE MEGŐRZÉSÉNEK ÜGYÉÉRT A SZOCIALISTA IFJÚSÁGI INTERNACIONÁLÉ ÜLÉSE ELŐTT

A Szocialista Ifjúsági Internacionálé július 29-én és 30-án ül össze Franciaországban, Lille-ben, hogy megtárgyalja a világ problémáit és elsősorban a béke ügyét. Az állandóan súlyosodó nemzetközi helyzetet nem nézheti tétlenül a szocialista fiatalság. A világ ifjúsága mindenütt béke után vágyik, hogy a megszervezett béke és nemzetközi biztonság alapján erőit *belső építő munkára*: a nyomor elleni harcra és új társadalmi rendszer felépítésére fordíthassa. A világ ifjúságának ez a sürgető békevágya megszervezésre és kifejezésre vár. A szocialista és munkásifjúság kötelessége ezt vállalni, irányt, utat mutatni, és élére állni annak a dolgozó és haladó ifjúságnak, amely új világot akar a nemzetek közötti együttműködés alapján teremteni.

Sohase volt talán annyira szükséges és időszerű, mint ma, hogy a világ dolgozó ifjúsága egy nemzetközi összejeövetelen demonstrálja együttérzését és összetartását. Sohasem volt sürgetőbb, mint a mai hamis nacionalizmus és uszítás izzó légkörében, hogy kiálljunk hirdetni: a nemzetközi együttműködés és a nemzetek közötti béke szolgálja a valódi nemzeti érdekeket, a világ összes dolgozóinak, népeinek, országainak érdekét. Csak gonoszok és ostobák nem akarják látni, hogy a világ népei a boldogulás, haladás és felszabadulás útját hiába keresik egymás elleni hasztalan harcban.

A mi nemzetköziségünk a népek, a nemzetek érdekét szolgálja. A hamis nacio-

nalizmus álprófétái a világ népeinek egymás ellen uszításával legfeljebb a nemzetközi nehézipar és a fegyvergyárak halálkereskedőinek juttatnak busás hasznot, míg a tömegeknek egyre növekvő nyomor jut osztályrészül.

A világ ifjúsága sürgető vágyakozással eltelve néz minden olyan megmozdulás, cselekedet felé, amely a békét szolgálja és a békét akarja megmenteni. A szocialista ifjúság nemzetközi találkozójában ölt testet a dolgozó ifjúságnak ez a békevágya és az emberi kultúra fenntartásába vetett elpusztíthatatlan reménye.

Népszava, 1939. július 2. A szocialista ifjúság és a béke.

57

1939. július

KÁROLYI MIHÁLY FELSZÓLALÁSA

A PÁRIZSI BÉKEKONFERENCIÁN A FÜGGETLEN, SZABAD, DEMOKRATIKUS MAGYARORSZÁG MELLETT

Kedves Barátaim!

Egy kis ország, Magyarország, egy kis nép, a magyar nép nevében állok itt, hogy felhívjam figyelmüket és Önökön keresztül az egész világon a szabadság híveinek figyelmét azokra a veszélyekre, amelyek országunk és népünk szabadságát és fennmaradását fenyegetik; hogy együtt tanácskozzunk azokról az eszközökről, amelyekkel fennmaradásunkat és szabadságunkat biztosíthatjuk.

Magyarország? A magyar nép? — kérdezhetik önök csodálkozva: hiszen Magyarország a tengelyállamok tartozéka. Magyarország az antikomintern paktummal leplezett támadó háborús szövetség tagja, a Népszövetség legfrissebb renegátja, a müncheni diktátum és Csehszlovákia megszállásának kétszeres haszonélvezője, maga is, Jugoszláviával és Romániával szemben tanúsított magatartásával a béke állandó fenyegetője.

Nem vagyok sem Magyarország, sem a magyar nép hivatalos megbízottja, sem pedig a magyar nép választott képviselője. Mégis én, aki annyi erőfeszítéssel dolgoztam ennek a népnek a felszabadítása érdekében, merem állítani, hogy én képviselem a nép igazi érdekeit; hogy én és barátaim, azok, akik szemben állnak a hivatalos, a tengelybarát magyar politikával. És hirdetem ezt annál biztosabb meggyőződéssel, mert tudom, hogy a magyar népben, a magyar dolgozók tömegeiben és a magyar szellemi élet kiválóságai között többségben vannak a mi politikánk, a mi eszménk hívei.

Mindkét állítás bizonyításra szorul, és én bizonyítani akarom mind a kettőt.

Nem húzott-e Magyarország két ízben is szemmellátható nagy hasznát a tengelyállamokkal fennálló szoros szövetségből? Nem nekik köszönheti-e, hogy a magyar népet kétségtelenül súlyos igazságtalanságokkal terhelő trianoni békét Magyarország javára revideálták?

Nem, ez illúzió. A trianoni béke súlyos igazságtalanság volt a magyar néppel szemben, és mindig küzdöttünk azért, hogy e béke igazságtalan rendelkezései a népek önrendelkezési joga és a dunai kis népekkel barátságos együttműködése szellemében orvosoltassanak.

*

Ami azonban a népek önrendelkezési jogának ürügye alatt múlt év novemberében és még ezt az ürügyet is félredobva, ez év áprilisában történt, az nem igazságtalanságok jóvátétele volt, hanem újabb igazságtalanságok elkövetése; nem elnyomott magyarok felszabadítása, hanem az egész magyar nemzet elnyomása, idegen területek imperialista elfoglalása, idegen népek imperialista elnyomása.

Egy nép számára nem származhat szabadság és megerősödés más népek legigázásából. Legkevésbé származhatott nyereség a magyar nép számára abból a területgyarapodásból, melyet Magyarország a két nagy imperialista támadó, Németország és Olaszország jóvoltából, Németország és Olaszország kegyelméből nyert.

Magyarország területe megnőtt, de függetlensége, önállósága, szabadsága Trianon óta a legsúlyosabb csapást szenvedte el. A trianoni terhek egy részétől megszabadult Magyarország, de olyan áron, amely még Trianonnál is súlyosabb terheket jelent számára.

*

A trianoni béke tizenkilenc évében a területileg egyharmadára csonkított Magyarország önálló fennmaradása, jövője egyszer sem látszott kérdésesnek, veszélyben forgónak, legalábbis nem a tengelyhatalmak általános támadásának koráig. A megnagyobbodott Magyarországot az első pillanattól kezdve függetlenségének teljes elvesztése, állami létének megszűnése fenyegeti.

A Habsburgok alatt többé-kevésbé mindvégig félgymarmati helyzetben tartott Magyarország nem tudott lépést tartani a Nyugat szabadabban fejlődő országaival. Gazdasági tekintetben ma is Európa hátramaradottabb országai közé tartozik, ahol a népességnek még mindig több mint a fele mezőgazdaságból él, s ahol a fejlődést egy, az egész országon széjjelterpeszkedő nagybirtokrendszer gátolja. Az utolsó évtizedek fejlődése azonban mégis, amennyire ezt a gátló

körülmények engedték, főleg az ipar erős emelkedését jelentette. Ezzel erősödött az ország gazdasága, emelkedett kultúrszínvonala. A tengelyhatalmaktól való fokozott függés ennek a fejlődésnek megállításával és visszafordításával fenyeget. A tengelyhatalmaknak és elsősorban Németországnak nem jelentős iparú Magyarországra van szüksége, hanem magyar piacra a német ipar termékei számára, magyar búzára, húsrá és ipari nyersanyagokra a német hadsereg élelmezésére és a német ipar számára.

A nyilasok demagóg módra azt hirdetik Magyarországon, mint ahogy a nácik hirdették Németországban hatalomra jutásuk előtt, hogy földet adnak majd a nincstelen és törpeparasztságnak. Németországban nemcsak hogy földet nem osztottak, de a náci uralom, épp ellenkezőleg, a junkereket erősítette meg, sőt Hitlert részben a junkereknek Hindenburg alatt adott kedvezménypanamák eltussolása segítette a hatalomra.

A magyar nincstelenek se üljenek fel tehát az ilyen otromba hazugságoknak. Tudniok kell, hogy Németország azért is akarja Magyarországot igájába hajtani, mert a magyar gabonára van szüksége, amit a nagybirtokosoktól könnyebben tud felvásárolni.

A legújabban Magyarországon hozott zsidótörvény amellest, hogy az ország gleichschaltolásának szomorú tünete, egyúttal a magyar ipar s a magyar ipari fejlődés ellen intézett súlyos merényletet. E jellegét a törvény megalkotói sem tagadták vagy titkolták. Ez a gyalázatos törvény a Németországtól való függés megnövekedése és erős német nyomás nélkül sohasem kerülhetett volna a magyar törvénytárba. Zsidótörvény és Magyarországra kényszerített gazdasági megállapodások hivatottak elvégezni azt, amit hajdan a habsburgi elnyomás biztosított: Magyarország gazdasági gyarmatsorba szorítását.

De nemcsak gazdasági kiszolgáltatásról van szó. A területnagyságának és területe nagyságának eladta külpolitikai mozgásszabadságát is.

Az antikomintern paktumhoz való csatlakozás, a Népszövetségből való kilépés csak kiáltó bizonyítékai annak, mint fűzik a tengelyhatalmak egyre szorosabbra a magyar nemzetre vetett hurkot. Magyarország egyre ijesztőbb irányban sodródik afelé, hogy ellenállás nélküli báb legyen a tengelyhatalmak kezében, eszköz háborús provokációk számára, csatlós egy kiprovokált világháborúban, területe hadszíntér és fiai ágyútöltelék német és olasz imperialista érdekek szolgálatában.

S hogy belső ellenállás se gátolja ezt a fejlődést, azok, akik e politika szolgálatában álltak, elkerülhetetlenül a népszabadságok gyilkosai válnak. A belső és a külpolitikai gleichschaltung elválaszthatatlanul összefonódnak. Zsidótörvény és diktatúratörvények, fegyverkezés és uszítás a szomszéd kis államok ellen, azok az eszközök, melyeket a tengelyhatalmak politikájuk szolgálatába állítanak.

Ha ezeknek az eszközöknek a kihasználása még egy ideig folytatódhat,

Magyarország a tengelyhatalmakkal többé semmiféle ellenállást nem fog szembefordítani. Csupán azok jóindulatától fog függni, nem kebelezzik-e be egy szép napon szőröstül-bőröstül az egész országot, mint az utóbbi időben más kis országokkal cselekedték. Ausztria, Csehszlovákia, Albánia példái mindenesetre kiáltó bizonyítékai annak, hogy barátságnyilatkozatok, látszólagos kezességek, szerződések s miegyéb: semmiféle védelmet, vagy biztonságot ilyen szempontból nem jelentenek.

A magyar népnek különösen sok oka van rá, hogy Csehszlovákia megszállásának német indokolására felfigyeljen. Az a két indok, melyet Hitler az újabb hódítás igazolására felhozott, adott esetben szóról szóra alkalmazható Magyarországra is. Vagy nem állíthatja-e Hitler, hogy Magyarországon Németországnak igen fontos érdekei vannak veszélyeztetve? Kétségtelenül igen. Hiszen Magyarország búzája, marhája, bauxitja hallatlanul fontosak a német háborús politika számára s Magyarország a kapu Németország további balkáni és közélkeleti terjeszkedésének útján; döntő eszköz, mellyel Jugoszláviát és Romániát nyomás alá helyezheti. Nem állíthatja-e Hitler, hogy Magyarország évszázadokon át a német birodalom érdekszférájához, vagy éppen területéhez tartozott? Kétségkívül igen. Hiszen Magyarország csakugyan századokon keresztül része volt a Habsburg-birodalomnak és Hitler magát e birodalom örökösének tekinti. Nem állíthatja-e Hitler, hogy a magyarországi német kisebbség megvédelmezésére be kell vonulnia Magyarországra? Hisz Magyarországon több német él, mint élt Csehországban az annexió előtt!

Ki képviseli hát a magyar nép érdekét? Az-e, aki a tengelyhatalmak szolgálatába állítja az országot és ezzel vásárra viszi, ha ugyan már el nem adta, az ország fennmaradását, a magyar nemzet függetlenségét, vagy az, aki a hivatalos magyar politikával szembefordulva keresi a magyar nép boldogulásának, felvirágzásának útjait? Kétségtelenül az utóbbi. Kétségkívül mi vagyunk azok, akik nevében én ma itt beszélek, a magyarság igazi érdekeinek szószólói.

Ezzel első állításomat bebizonyítottam. Hátra van még annak bizonyítása, hogy nemcsak a magyar nép érdekeit, de többségének és legjobbjainak véleményét is mi fejezzük ki.

A magyar nép függetlenségét a tengelyállamok és főleg Németország részéről fenyegető veszélyek oly nagyok, oly közvetlenek, oly kézzelfoghatóak, hogy észrevételük elől ma senki sem zárkózhat el Magyarországon. Az ellenzék legkülönbözőbb csoportjaihoz tartozó politikusok, a polgári jobboldaliaktól a legális ellenzék szélső baloldalán álló szociáldemokratákig meghirdették már ezt a veszélyt. De még a hivatalos magyar politika képviselői sem térhetnek ki az elől, hogy elismerjék a magyar függetlenség feletti örökös szükségességét. Ez új dolog a magyar politikában. Készségünket függetlenségünk megóvásáért csak akkor hangoztatjuk, ha függetlenségünk veszélyben forog. Magyarországon a függetlenség veszélyeztetettségének érzése csak most egy éve, Ausztria

erőszakos megszállása után került a nyilvános élet középpontjába. De különösen megerősödött ez az érzés múlt év novembere óta. Éppen azóta tehát, hogy Magyarország területileg gyarapodott, s hivatalos politikusai szerint „nemzetileg megerősödött”. Azóta vészkiáltássá és riadóvá változott az ellenzéki politikusok hangja, és nem győzik ismétелgetni nemzeti függetlenségünk iránti hűségüket a kormánypolitika képviselői sem.

Mit jelent ez? Azt, hogy az országban komoly, elszánt és széles körű ellenzék mutatkozik a függetlenség kérdésében a hivatalos politikával szemben. Valójában oly széles, mondhatnám általános ellenzék, hogy minden eddigi gleichschaltolás, a sajtó, a gyülekezési és egyesülési jog kíméletlen elnyomása ellenére a kormány ebben a kérdésben védekezésre kényszerül. Még annak számára is, aki csak a felületet látja, nyilvánvaló, hogy a magyar nép nagy része egyre világosabban látja a támadó hatalmakkal kötött szövetségből saját magára háramló veszélyeket.

*

A hivatalos Magyarország és a politikai élet felületén mutatkozó Magyarország mellett van egy másik Magyarország is. Ez a másik Magyarország a munkások, a parasztok és az intelligencia Magyarországa, ma még alig jut szóhoz a törvényhozásban, szavát, még ha irodalomban meg is nyilatkozik, a hivatalos tényezők igyekeznek elfojtani. Mégis, ez a másik Magyarország jelenti az ország legjobb fejeit, legtehetségesebb, legönzetlenebb, legáldozatkészebb fiait. Ez a másik Magyarország mutatkozott meg mindenben, ami értéket a magyar kultúra az utóbbi években kisarjasztott magából: irodalomban, tudományban, művészetben. Ez a másik Magyarország a demokratikus haladás tábora, a fasiszta parancsuralom kérlelhetetlen ellenfele, a béke fenntartásának, a szomszéd népekkel való szövetségnek odaadó serege.

Ma még el lehet nyomni ennek a tábornak a hangját, de ha Magyarország egyáltalán fenn fog állni a jövőben, ez a jövő az övé lesz, a másik Magyarországé.

Amennyire szemben állunk a hivatalos Magyarországgal, annyira közel érezzük magunkat ehhez a táborhoz. Felfogásának és ezzel hitem szerint a magyar nép, a magyar dolgozók többsége felfogásának akarok itt hangot adni.

Mi harcot hirdetünk nemcsak azok ellen, akik Magyarországot a tengelyhatalmak fojtogató ölelésébe kényszerítették és ott tartják, hanem a kishitűek ellen is, akik azt tartják, hogy Magyarország most már túlságos messze ment ezen az úton, már nincs számára más lehetőség, mint végigmenni rajta egész a katasztrófaig, röviden: Magyarország sorsa megpecsételtetett.

Egy nép csak akkor veszett el, ha fiai már feladták a reményt, hogy sorsuk megváltoztatásáért küzdjenek, és lemondtak minden harcról.

Németország és Olaszország Duná-völgyi politikájának sarokköve a dunai kis népek egymásra uszítása. Hitler és Mussolini, ahogy uralomra jövetelük előtt nem ismertek határt az ígéretekben, mikor saját népeik becsapásáról volt szó, most is mindent megígérnek, egymásnak ellentmondó dolgokat is, a kis népek félrevezetésére, egymásra uszítására.

De ez a véres, szörnyű játék ma már megnehezedett számukra. A legutóbbi idők néhány példája intésül szolgálhat minden kis népnek. Hivatkozzam Szlovákia példájára? A szlovák népet Hitler a testvér cseh nép ellen uszította. A teljes függetlenséget ígérte neki s minden függetlenségét elrabolta, miután Szlovákia a neki szánt szerepet Csehszlovákia feldarabolásában hűen eljátszotta. Vagy hivatkozzam Ruszinszko példájára? Itt egy kis népet nemcsak teljes függetlenséggel, de egyenest nagyhatalmi álmokkal kecsegtetett Hitler, hogy azután alkalmas pillanatban az egész országot koncul dobhassa oda a magyar imperialistáknak.

Ez a játék folyik ma a mi bőrünkön. Magyarországnak csalétekül román és jugoszláv területeket kínálnak, Jugoszláviának és Romániának pedig védelmet a magyar követelésekkel és esetleges magyar támadással szemben. S a Magyarországnak szánt szerepet szeretnék eljátszatni Bulgáriával is, Románia, Görögország és Jugoszláviával szemben. Hogy ez az öt kis állam egymást fenyegetse, egymás erőit bénítsa s végül is engedelmes kiszolgálója, vagy védtelen zsákmánya legyen a támadó hatalmaknak!

Legyünk engedelmes játékszerek ebben a bőrünkre menő játékban? Nem kaptunk még elegendő leckét a tengelyhatalmak barátságának értékéből? Csak pár hete játszódtok le szemünk előtt, mint dobta félre Hitler egyetlen gesztussal a lengyel barátságot, melyre oly büszkén hivatkozott még néhány hónap előtt s amely oly kitűnő szolgálatot tett neki Csehszlovákia felosztásánál? Nem látjuk éppen a lengyel példán, hogyan fordulhat átokká minden áldás, mely a támadó hatalmak kegyéből származik? A közös lengyel—magyar határ, mely tegnap még Lengyelország és Magyarország kölcsönös erősítését látszott szolgálni, Hitler kegyelméből valósítva meg, holnap már újabb támadási lehetőséget, német csapatok számára felvonulási terepet jelenthet Lengyelország ellen.

Számtalan félbemaradt és meghíúsult kísérlet után, ma mégis eljutottunk oda, hogy a békét fenyegető fasiszta államok újabb támadásai elleni világharc kialakulása a napi politika homlokterében álló feladat. Ha létrejön a Szovjetunió, Anglia és Franciaország támadóellenes szövetsége, ez a szövetség a kis államok természetes biztosítója és szövetségese lesz. Minden kis állam, Magyarország és a dunai kis államok életérdeke is, csatlakozásukat követeli ehhez a szövetséghez.

Ám ezen a szövetségen belül és ettől a szövetségtől függetlenül is parancsoló szükségesség a dunai kis népek megegyezése egymással. A német és olasz háborús tengely valamennyiök állami önállóságát, nemzeti függetlenségét veszé-

lyezetteti. Egymást gyengítve, előbb-utóbb a támadó hatalmak áldozatául kell esniök. Egymással szövetségben ellenállhatnak a támadóknak, biztosíthatják a békét és a békében népeik fejlődését, gyarapodását gazdasági és kulturális téren egyaránt.

*

Magyarország csak úgy maradhat független, és csak úgy tudja magát megvédeni a német tenger nyomása ellen, ha jó viszonyba lép közvetlen szomszédaival, és velük együtt, velük közös frontban áll ellen. De még az sem elég, hogy Lengyelországgal, Romániával és Jugoszláviával keressen kölcsönös együttműködést. Ezen felül szükséges, hogy állami létének biztosítására a Tanácsuniónak támogatását is megnyerje.

Tevékeny részvétel a dunai kis államok békés szövetségének a megteremtésében, ez nemcsak aktuális feladata Magyarországnak, hanem történelmi hivatása is. Nagy német szomszédja oldalán Magyarországnak évszázadokon keresztül kellett küzdenie nemzeti függetlenségeért. Volt már a német birodalom része is elnyomó, de maga is elnyomott. Saját függetlenségének nincs jobb biztosítóka, mint a szomszéd kis népek biztos függetlensége és baráti szövetsége. Ezért nem új a magyar történelemben a dunai népek szolidaritásának, a dunai népek békés, demokratikus konföderációjának eszméje. A mai magyarság ezzel a követeléssel azt folytatja, ami Kossuth hét évtized előtti elgondolásában igazán haladó, igazán magyar és igazán európai volt.

Kossuth tervével szemben 1867-ben a magyarság és a többi dunai nép egyforma kárára az osztrák, a Habsburg-birodalmi hatalmi elgondolás győzött. Hitler—Mussolini elnyomó terveivel szemben a dunai népek demokratikus szövetségének kell diadalmaskodnia.

*

A mi összejövetelünk jelentőségének és hivatásának egy részét éppen abban látom, hogy bátorítást és útmutatást nyújtunk azoknak, akik velünk együtt féltik nemzeteik, a kis nemzetek életét, s e nemzetek fainak szabadságát a fasizmus támadásától és barbár elnyomásától. Nekünk, akik itt, a Nyugat szabadabb légkörében gyűltünk össze, feladataink vannak otthoni barátainkkal szemben, akik sokkal nehezebb körülmények közt küzdenek ugyanazokért az eszmékért, amelyeket mi hirdetünk. Azokkal szemben, akik hirdetik az eszmét ott, ahol az eszmék hirdetőit gyakran eltapossák. Nekünk bátorítanunk kell őket, nekünk meg kell világítanunk előttük a követendő utat, meg kell üzenünk nekik, hogy tudunk róluk, számon tartjuk őket, s együtt fogunk küzdeni és győzni a harcban.

Különösen örülünk, hogy itt jöttünk ma össze Párizsban, ezeknek a kérdéseknek a megbeszélésére, ezeknek az eszméknek hirdetésére. Franciaország és főleg Párizs a magyar haladás erjesztője és iránytűje hosszú idők óta. A magyarság szellemi zászlóvivői között alig van, aki szívében és gondolkodásában ne hódolt volna Párizsnak. Két legnagyobb költőnk, Petőfi és Ady, e két nagy magyar és európai, lángoló hívei voltak Párizsnak és az eszméknek, melyeket Párizs hirdetett: a haladásnak, demokráciának, szabadságnak. Mindez megerősít abban a reményemben, hogy innen induló szavainkat meghallják Magyarországon is.

Új Hang, 1939. július. 5—10. old. Károlyi Mihály: Független, demokratikus, szabad Magyarországról!

58

1939. augusztus 12

DARVAS JÓZSEF AZ ANTIFASISZTA ÖSSZEFOGÁSRÓL FOLYTATOTT VITA EREDMÉNYEKÉNT GYAKORLATI TOVÁBBLÉPÉST SÜRGET¹

Úgy érzem s úgy látom, hogy az a vita, amely heteken keresztül folyt a *Magyar Nemzet* hasábjain a következetesen s nemcsak szólamaiban, de gondolkodásában is magyar középosztály és a magyar függetlenséget mindenekelőtt szem előtt tartó szervezett munkásság találkozásának szükségességéről, a legszelebb érdeklődéstől kísértén elérkezett ahhoz a ponthoz, ahol valamit már cselekedni is kell. Tovább kell lépni egy lépéssel, ha nem akarjuk, hogy ez a kezdeményezés is megrekedjen — csupán csak a „lelki kiengesztelődés” igen szép és termékeny, de önmagában nem eléggé hatékony formái között. A szaladó órák és szaladó napok nyomán egyre magasabb fallá nőnek körülöttünk a veszedelmek, s nem tudhatjuk, hogy melyik pillanatban inog meg a föld, és dől ránk a rengeteg fenyegettetés. Igaz, hogy — mint ez a vita is megmutatta — egyre többen lesznek, az értelmiségben s a dolgozó magyar nép mélyrétegeiben egy-

¹ 1939 nyarán Millok Sándor SZDP országgyűlési képviselő *Magyar Nemzet*hez intézett levele nyomán vita bontakozott ki az ország függetlensége megvédéséről és ebben a nemzeti összefogás lehetőségéről. Millok és nyomában a Pethő Sándor vezette „szellemi honvédelem” tábora jobbra és balra, a nácik és a kommunisták ellen egyaránt frontot alkotó összefogást szorgalmaztak. A hozzászólásokba, a vitába a kommunisták, és velük szimpatizálók bekapcsolódása nyomán mindinkább egy helyes, az antifasiszta erőket tömöríteni akaró összefogás lehetősége és szükségessége alakult ki a *Népszava* és a *Magyar Nemzet* hasábjain folyó polémiaiban. A második világháború kirobbanása mind a vitát, mind a nyomában jelentkező gyakorlati megoldást félbeszakította.

aránt, akik rácbrednek, hogy a legigazabb, leghathatósabb védelem itt: egy minél szélesebb alapokon nyugvó belső összefogás. Napról napra nő azoknak a száma, akiknek, ha „nő a veszély, nő a bátorsága”, de éppen ezért nem elég most már csak az elmúlt hibákon, tévedéseken vitatkozni, még akkor sem, ha — mint Petőfi Sándor írja — a hamut „nem egymás szemébe szórjuk, hanem a saját fejünkre hintjük”. Nem elég hamvazószerdát tartani, hanem vállalni kell már a bőjtöt is, hogy minél előbb elérkezzék a húsvét — hogy ezt a bibliai hasonlatot folytassam. Sietnünk kell, mert hamar „elmúlik a jó óra, akiben ülünk.”

A további teendők legelső szakaszaként legalább azokat a szempontokat kell tisztáznunk, amelyekre figyelemmel kell lennünk, hogy ez az összefogás ne maradjon csupán hő óhaj és „jámbor szándék”, hanem csakugyan meg is valósulhasson. Ebben az írásomban ezt a feladatot próbálom elvégezni.

Sokak előtt, akik ismerik eddigi munkásságomat, bizonyára furcsának tűnhet, hogy én, aki eddig szinte minden sor írásomban a magyar szegényparasztsággal foglalkoztam, ennek a rétegnek a jobb sorsáért emeltem szót, most az ipari munkásság és középosztály találkozásának kérdéséről írok. A magyarázat igen egyszerű: legmélyebb és soha nem múló élményeimet a szegényparaszti osztállysors adta, viszont a szervezett munkásság mozgalmával való találkozás tett gondolkodó emberré, mondhatom, íróvá. Ez a találkozás ébresztette föl bennem a társadalmi érvényű gondolkodás igényét, és ez adta meg a perspektívát ahhoz, hogy gyerekélményeimet és mindazt a tapasztalást, amit szegényparaszti életemben szereztem, nemcsak őszintén, de igazán, az egész magyarságért kiáltóan meg tudjam írni.

Ezzel a „vallomással” mondanivalómnak egy külön hangsúlyt is szeretnék adni. Én, aki a magyar parasztság legmélyebb rétegéből, a földmunkásságból jöttem, s szellemi ember, író lettem a munkássággal való találkozás által, szeretném ezzel a szellemi emberek, a parasztság és munkásság találkozásának, ennek a „hármasszövetségnek” a jobb magyar jövőendő érdekében való szükségességét és igaz értelmét is dokumentálni. Aminthogy a *Magyar Nemzet* vitája is — bár csak a szervezett munkásság és középosztály viszonyáról szólt — tulajdonképpen egy ilyen szélesebb körű összefogás útját nyitogatta.

És egészen helyes, sőt szükségszerű volt, hogy ezen a ponton kezdődjék el a közeledést célzó, tisztázó vita, mert eddig a szervezett munkásság állt legtávolabb egy ilyen összefogástól. Félreértés ne essék: nem azt akarom ezzel mondani, mintha a szervezett munkásság valóban „nemzetietlen” lett volna, s szándékosan igyekezett volna magát kirekeszteni minden magyar célú megmozdulásból. Csupáncsak azt, hogy az elmúlt évek, évtizedek folyamán olyan széles és szinte már áthidalhatatlannak látszó érzelmi szakadékok ékelődtek a munkásság és a középosztály közé, amelyek talán még jobban akadályozták e két réteg összefogását, mint a valóságos vagy vélt érdekellentétek.

Most, amikor a közös veszélyek terhes viharfelhői alatt végre mégis megkezdődött a hídverés a szakadékok fölött, bizonyára felesleges is fölvetni a felelősség kérdését. Felesleges azt kutatni és vitatni, hogy a múltakért kit terhel a felelősség. „Mind a kettőnknek bőségesen megvan az okunk arra, hogy hamvazószerdát tartsunk” — írja Pethő Sándor. S ha én most néhány mondattal mégis megpróbálom megvillantani az okokat és következményeket, nem azért teszem ezt, mintha erre vagy arra nagyobb felelősséget akarnék megállapítani, hanem csak azért, hogy eggyel több tanulságunk lehessen a jelen és jövő közös munkájára.

Az egymást bonyolító okok és okozatok gyökere tulajdonképpen a sajátos magyar társadalomfejlődésben van. Közelebbről: a tragikus sorsú 48-as nemzet-i forradalomban, amely elbukott, mielőtt teljesen megvalósíthatta volna korszakos reformjait. A feudalizmus, bár megcsonkítva, megnyirbálva, továbbra is megmaradt, s a kiegyezés után nekilendülő felemás magyar életben a nemességből nem lehetett igazi értelmiségi réteg. A feudális szellemű nemességből, amely — a legjobbakat kivéve — legfeljebb odáig tudott fölemelkedni, hogy emberséges, „jó ura” legyen a jobbágyainak, most *feudális szellemű középosztály* lett. Középosztály, amely lefelé csak parancsoló szemmel tudott nézni. A kifejlődő ipari munkásság viszont, amelynek fölfelé tartó lendülete találkozott a szocializmus eszméjével, s így öntudatos osztállyá lett, nem bírta el a feudális gátakat. Jogot akart, hogy ne csak parancsolhassanak neki, hanem neki legyen szava a saját sorsa intézésében. Így következett be az az egyre jobban megmerevedő szembenállás, amely mindkét rétegnél azokat a szempontokat élezte ki mértéktelenül és összeegyeztethetetlenül, amelyek egészséges viszonyok között bizonyára föloldódtak volna egy helyes szintézisben. A középosztálynál a feudális göggé merevedő vezető, „nemzetfenntartó réteg”-tudatot, a munkásságnál pedig a nemzetköziség dacosan vállalt „soviniszta” elfogultságát.

Ez volt a múlt. S hogy az utóbbi időben mennyit változott ez a helyzet, arra legjellemzőbb ez a *Magyar Nemzetben* lefolyt vita. Nemcsak az jellemző ebben, hogy egy „aggódó magyar szociáldemokrata” s utána levelek tömegével jelentkező szervezett munkás ajánlotta föl baráti jobbát a magyar szabadságért aggódó középosztálynak a független Magyarország megvédésére, hanem az is, hogy a középosztályban szintén tömegesen akadtak, akik hajlandók egyszerre félretolni évtizedek érzelmi gátjait az összefogás útjából. A vita folyamán ezek az akadályok többé-kevésbé már el is tűntek, sőt hozzászólásokból egyre türelmetlenebbül csengett ki a cselekvő lépések után való vágyakozás.

A feladat egyszerű és világos: össze kell fogni, közös platformra kell hozni mindazokat, akik mindenekelőtt azt akarják s ezért küzdeni is hajlandók, hogy „Magyarország magyar ország maradjon!” Ne feledjük azonban, hogy egy ilyen összefogás, még ha csupáncsak rövid időre vagy valami konkrét feladat megoldására történik is, még akkor sem valósulhat meg olyan kötelező érvényű

„szerződés” nélkül, amelyben egyensúlyban van a „szerződő felek” joga és kötelessége. De nálunk, ahol hosszú évszázadok óta állandóan szabadságharcos állapotban él az ország, a nép, s változás csak abban van, hogy egyszer több, máskor pedig még több a veszedelem, nálunk egy ilyen „ad hoc” összefogás nem is elegendő. Itt olyan belső szövetkezés kell, amelyben a patriotizmus, az aggódó és cselekvő hazaszeretet egymás mellé sodor és összetart mindenkit, aki magyarul és emberül, tehát szabadon és emberi szinten akar élni ebben az országban.

Ennek a patriotizmusnak a tartalmi jegyeit szellemi és szociális síkon határozhatjuk meg legjobban. A középosztály és munkásság viszonyában a következőket kell elmondanunk erről. A középosztálynak át kell építenie eddigi nemzetfogalmát, amelyben bizony a népnek, a milliós dolgozó tömegeknek igen kicsiny hely jutott, és vállalni kell azt, amit a „vezető” rétegek legjobbjai minden korban vállaltak: a nemzet alapját jelentő nép szupremáciáját. Ehhez az átváltáshoz, áthasonuláshoz azonban a néppel való találkozás szükséges — viszont a néppel találkozni, igazán s termékenyen, csak egy gondolkodásában megváltozott középosztály tud. Íme: *circulus vitiosus* ez, szakadatlan körforgás, amelybe azonban valahol mégiscsak belé kell vágni! Belé kell vágni ott, hogy a középosztály lemond feudális előítéleteiről, s nem felülről lefelé néző parancsolója, hanem igazi vezetője, együtt dolgozó társa akar lenni a népnek. S hogy ez nem naiv vágyálom, arra volt már éppen elég példa történelmünk folyamán, sőt ma is vannak példák, hiszen éppen a szemünk láttára bontakozik ki középosztályunk legjobbjában az erre való törekvés.

A munkásságnak viszont vállalnia kell, tudatosan, a magyar múlt szellemi hagyományait és a magyar jelen igazi szellemi értékeit. A múltban ez nem volt mindig így. A főtebb elmondott okok következtében a szervezett munkásság a múltban egy olyan szellemi beállítottság rabja lett, amelyben sokkal több szerepe volt például Zolának, sőt Hugo Victorinak, mint például Petőfinék vagy Tancsicsnak. Ez a hibás elhajlás éveken, évtizedeken keresztül odáig fejlődött, hogy — jellemző példaként mondom csak ezt — kulturális csoportjaik műsorában hely jutott a néger songoknak s a kínai daloknak egyaránt, a magyar népdaloknak vagy a kuruc daloknak azonban nem. Ma már itt is egészen más a helyzet: a szervezett munkásság legjobbjában ma már elevenen ég a magyarság elkötelező élménye. Hogy ez csakugyan így van, arra jellemző példa, hogy például a Bartók—Kodály-dalok kultusza éppen a szervezett munkásság körében van leginkább elterjedve, s hogy például a falukutató munkák, általában a népi írók munkái itt keltettek legnagyobb visszhangot. Különben az „aggódó magyar szociáldemokrata” és a többi szervezett munkás hozzászólásaiból is kitűnt, hogy aggódásukat nem csupán osztályuk jövő sorsa iránti kétségük, hanem elsősorban magyarság-tudatuk ébresztette fel. Hogy akkor mégis miért kellett fölsorolnom az elmúlt „bűnöket”? Azért, hogy lássuk: van itt fejlődés a szintézis felé, s hogy tudatosan igyekezzünk kiirtani a még mindig kísértő hibákat.

Szociális vonatkozásban a szervezett munkásságnak be kell látni — s a legértelmesebbek, legtisztább tekintetűek már be is látták —, hogy ebben a szabadságharcos állapotban le kell mondania „végső megoldásra” törő osztály céljairól. „Ez a szervezett munkásság ma nem forradalmár” — írja Pethő Sándor. Ez igaz is. Mindez azonban nem jelentheti azt, hogy itt egyedül a munkásságnak kell áldozatokat hozni. Sőt! Az igazán magyar és igazán patrióta középosztálynak ki kell állani a munkásság jogos követelései mellé. Foglalkoznia kell bajai-
val, sérelmeivel, ki kell állania jogos szociális követelései mellé, s ki kell állania szabadságjogaiért és szervezeteinek szabadságáért, hogy ez a munkásság befelé is megvédhesse szociális érdekeit. Nemcsak azért kell így cselekedni, hogy ezzel „kifoghassuk a szelet” a népre apelláló nemzetellenes demagógia vitorlájából, hanem azért is, mert az igazi nemzetvédelem: helytállani a népért, hogy a nép is helytálljon a nemzetért.

Mindez különben nemcsak a munkásságra, hanem a szükséges nagy belső nemzeti összefogás, a *hármasszövetség* harmadik tényezőjére, a parasztságra is vonatkozik. Középosztálynak és szervezett munkásságnak, mindazoknak, akik aggódnak a haza jövőjén, s szükségesnek tartják egy széles belső összefogás megteremtését, ki kell állani a sokmillió parasztság sürgős szociális fölemelése mellett: a földreform és a népjóléti törvények követelése mellett, mert ugyan lehetséges-e honvédelem, még szellemi honvédelem is, nép nélkül? S ugyan elmaraszthalhatnánk-e a népet a közömbösség vagy sivár önzés bűnében, ha azt kellene látnia, hogy a patriotizmus jelmondatai mögött mások szűkkeblű önzése bújik meg? Szomorú lenne, ha még minket is elérhetne egyszer Jókai keserősége, aki ezeket írta lapjában, 1848. május 18-án: „Mi magunkat igen hosszú ideig csaltuk. Azt hittük, hogy népünk van. Pedig nincs. Míg volt, nemességünk volt az. A földművelő nagy tömeg előtt ismeretlen fogalom volt a szó: haza. Még most is az. Szabadságáért akárki más iránt háládatos, csak hazája iránt nem. Ha azt mondjátok neki, hogy keljen fel honát védeni a muszka ellen, sírva fakad, s azt mondja: inkább robotol és éhezik... Értünk fegyvert nem fog, szavainkban nem bíz, terveinkben nem segít. Így bünteti bennünk Isten apáink vétkeit”.

Ezek egyáltalán nem mellékes szempontok, sőt ezek a legfontosabbak, amelyeket mind figyelembe kell vennünk, ha azt akarjuk, hogy az annyiakban fölkelt „szükségesség”, az igazi nemzeti egység valóban meg is valósulhasson. Erről az ígényről pedig nem mondhatunk le, mert akkor le kellene mondanunk népünk jobb jövőjéről is. De sietnünk kell, mert — hogy még egyszer idézzem — hamar „elmúlik a jó óra, akiben ülünk...”.

Magyar Nemzet, 1939. augusztus 12. Tovább egy lépéssel.

AZ ORSZÁGOS IFJÚSÁGI BIZOTTSÁG A MUNKÁS-PARASZT SZÖVETSÉGRŐL

Szent István napján a falu népe fellátogat Budapestre¹, sokan a szegényparaszti-fjúság soraiból is.

A városi munkásifjúság üdvözlete a föld fiatal robotosainak, akik feljöttek baráti kézfogásra osztályos társaikhoz! Üdvözlét azoknak is, akiket a nyomor falujukban tart, de reménybeli várakozással néznek a falu és a város dolgozóinak minden összetalálkozása felé, mert bennük él az összefogás vágya. Végül üdvözlét azoknak, akikből évtizedek, sőt századok elhagyatottsága és reménytelen élete látszólag kiölt minden magasabb vágyakozást, minden eszmei törekvést, de akiknek lelkében az elfásultság jégtakarója alatt ott szunnyad és megváltásra vár a szabadság hite.

A magyar dolgozó osztályok és mondhatjuk az egész nemzet történelmi tragédiája, hogy a szervezett, osztályöntudatra ébredt ipari munkásság nem tudott eddigelé összetalálkozni a szervezetlen paraszti rétegekkel és így nem tudta mozgásba hozni a szegényparasztság milliós tömegeiben szunnyadó társadalmi erőket. Tragédiája ez a városi munkásságnak, amely így elszigetelt kisebbségként vívta a dolgozók harcát, tragédiája a föld nélküli parasztságnak, amely így nem tudott politikai erőre szert tenni és érdekei védelmében harcba szállni, és tragédia végül az egész ország számára, amely a dolgozó osztályok egységének és szervezett erejének az irányában nélkülözte azt az erőt, amely a társadalmi fejlődésnek az előfeltétele. Ez a hiány a valódi oka a magyar politikai élet 1918 utáni különös meddőségének, a feudális birtokrendszer időszerűtlen fönállásának és szociális elmaradottságunknak.

Nem vagyunk hajlandók azonban megelégedni azzal, hogy eddig nem sikerült ez az összefogás. A múlt hibái vagy eredménytelensége nem lehet sem ok, sem ürügy a tétlenségre. Ha a megfontolt szándék és józan érdek nem tudta létrehozni eddig ezt az összefogást, akkor az események kényszerítő szükségessége és a ránk leselkedő veszély kell hogy cselekvésre készítsen bennünket. Az idő sürget, és a kettős veszély, amely kívülről az ország függetlenségét, belülről a nép maradék szabadságát fenyegeti, nem tűr várakozást. E veszély ellen pedig csak a nagy, dolgozó tömegek összefogása nyújthat segílyt egy demokratikus, szociális és függetlenségi küzdelem jégében.

¹ Az OIB szervezésében először 1938. augusztus 20-án került sor Budapesten munkás-paraszti-fjúsági találkozóra. 1939-ben ezt megismételték. Ehhez kívánt útmutatást adni a fenti cikk.

Ezt az összefogást tehát ma már nemcsak a társadalmi fejlődés és a dolgozók osztályérdekeinek történelmi erői, hanem az ország legsürgősebb aktuális létérdeke követeli. Az imperialista hatalmak nagy harcában kis országok függetlenségét csak a dolgozók szervezett összefogása és kiállása védheti meg, karöltve azzal a polgársággal és középosztálybeli intelligenciával, amely hajlandó osztálykiváltságainak elzárkózottságából leszállni a széles tömegekhez, és üres szölamok helyett társadalmi előjogaiból áldozatot hozni egy valódi népi egység érdekében.

Mert természetesen a munkásság és parasztság demokratikus összefogása szociális erők mozgósítását is jelenti. Kenyeret, földet, jogot és szabadságot kíván a tömegeknek: tehát az ország belső demokratizálódását. Kötelezettségek vállalása nem járhat jogok igénylése nélkül, és így olvad össze az ország függetlenségének a védelme a dolgozók szociális jogainak a teljesítésével. Egy ország függetlensége akkor van igazán megalapozva, ha a nép a nemzet szabadságában a maga jogait és kenyerét is védi. A függetlenség igazi biztosítóka csak a dolgozók szabadsága és jóléte lehet, amint ezt Táncsics már 1848-ban sürítve így fejezte ki: „E kettő: nemzetőrség és robot össze nem fér.”

A függetlenségért és a szociális fölemelkedésért: a külső és belső szabadságért folytatott harcnak ez az összefonódása nálunk történeti hagyománnyal bír, és az 1848-as szabadságharcban örök példaként áll előttünk.

Akkor is egy függetlenségi harc szükségessége keltette életre azokat a társadalmi és politikai erőket, amelyek az ország belső demokratikus reformjait megteremtették (jobbágyság felszabadítása, népképviselet, szabadságjogok stb.). És ha igaz, hogy a függetlenségi harc elbukása magával rántotta a demokratizálódás ügyét — az is igaz, hogy ennek a nemzeti és szociális, belső és külső szabadságharc elesésének fő oka a széles néptömegek szervezetlenségében, jogainak, életigényeinek kielégítetlenségében rejtett. A nemesség egy része, ha „fél-tette a szabadságot Béctől, még inkább féltette előjogait a parasztoktól” — mint 48—49 legélesebb szemű történésze megállapítja. Mint a béke, úgy a szabadság is oszthatatlan —, kifelé és befelé csak egyaránt valósítható meg.

Az idő tehát sürgősen követeli a munkásság és a parasztság összefogását.

Ennek a föladatnak megoldásánál súlyos szerep vár reánk, dolgozó, haladó, magyar ifjúságra. Mert folytatva a történeti példázatot: 1848-ban is a haladó ifjúság, a márciusi ifjak indították meg ezt az összefogást, és állottak élére annak a harcnak, amely kifelé az ország függetlenségét, befelé a nép szabadságát, szociális fölemelését célozta. Történeti szükségszerűség és a pillanat fenyegető veszélyei egyaránt ránk parancsolják ennek a szerepnek a vállalását. Az ifjúmunkásság és a széles paraszti tömegek fiatalságának az egymásra találása az első lépés lenne a föladat teljesítésében, és előhírnökül például szolgálna a dolgozók két nagy rétegének összefogására.

Szent István napja, amikor a falu népének sűrű soraiban a föld dolgozó fiatal-

jai is föllátogatnak Budapestre fölszabadulást kereső, kutató útjukon, ezeket a gondolatokat váltja ki a szocialista munkásifjúságból. Ezekkel a gondolatokkal üdvözljük falusi osztályos és kortársainkat, és nyújtjuk kezünket testvéri kézfogásra. Ha ebből a testvéri kézfogásból politikai kézfogó lesz, és az érzelmi kapcsok cselekvési közösséggé, tudatos összefogássá szilárdulnak, akkor elérkezett nemcsak a magyar ifjúság, nemcsak a dolgozó magyar nép, hanem az egész nemzeti élet ahhoz a fordulóponthoz, amelyet a történelmi fejlődés szüksége és a jelen súlyos veszélyei sürgetően követelnek.

Népszava, 1939. augusztus 20. A dolgozó magyar ifjúság egységéért!; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1944. 201—203. old.

II / HARC A FÜGGETLEN, SZABAD, DEMOKRATIKUS MAGYARORSZÁGÉRT (1941—1944)

1. SAJTÓVITA A NEMZETI ÖSSZEFOGÁS LEHETŐSÉGÉRŐL ÉS SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL

60

1941. április 13

DARVAS JÓZSEF A NÉPI ÍRÓK ÚTJÁRÓL ÉS A MUNKÁS-PARASZT-ÉRTELMISÉGI ÖSSZEFOGÁS SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL¹

*Azt, hogy a nép fia vagy, igazolnod, sejh, ma nem azzal
Kellene: honnan jössz, — azzal, ecsém: hova mész!*

(Illyés Gyula)

Gondolt-e rá a költő, amikor kicsit gúnyosan, kicsit kötekedve és hetykélkedve odaszúrta önmagának, a „Puszták népe szerzőjének” ezt az epigrammát, hogy eljön az idő, amikor egy egész írói tábor mércéje lesz ez a könnyedén játékos, incselkedő két sor? Hogy eljön az idő, amikor az íróknak, akik a népért és a nép nevében szóltak, oda kell tenni maguk elé ezt a rövidke verset, és úgy felelni rá, mint a serpenyőbe dobott súlyra a mérleg nyelvének: *vajon elég súlyosnak talál-tatnak-e?* Mert én úgy érzem, hogy eljött az idő. Csak a magam nevében beszél-
lek, bár azt hiszem, hogyha őszinték akarnánk lenni s kicsit szigorúak is ön-
magunkhoz, mindnyájunknak oda kellene tenni a mérlegre szándékainkat és
amit megvalósítottunk belőle: mindnyájunknak, „népfiaknak”, akik azt tart-
juk magunkról, hogy nem tértünk le az egyenes útról, s akik életünk legfőbb
mértékének tekintjük, hogy azok is ezt tartsák rólunk, akikért szóra nyitottuk
a szánk. Mondom, csak a magam nevében beszélek, mert a tábor, amellyel

¹ A KMP Központi Bizottsága kezdeményezésére a *Népszavában* vita indult a munkás-
paraszt szövetség, az antifasiszta parasztegység kérdéséről. A vita folytatása volt az 1939 nyarán
megindult, majd a második világháború miatt félbeszakadt polémiának. A vita hamarosan mind
résztvevőinek számát, társadalmi helyzetét illetően, mind tartalmában kibővült, és központi
problémája a széles antifasiszta nemzeti összefogás lett. A vitába bekapcsolódtak a *Népszava*
mellett a *Szabad Szó*, a *Magyar Nemzet*, a *Független Magyarország* és az *Újság* című lapok is.
A polémiában részt vettek: Barcs Sándor, Darvas József, Fehér Lajos, Földes Ferenc, Gosztonyi
Lajos, Iliás Ferenc, Jordáky Lajos, Józsa Béla, Kállai Gyula, Kovács Imre, Losonczy Géza,
Mód Aladár, ifj. Nánási László, Szabó István, Szekfű Gyula, Takács József, Varju Pál, Veres
Péter és még sokan mások. Ezentúl számos levelet, hozzászólást is közöltek az egyes lapok.

együtt mondtam a népért való hit igazságait, *nincs többé*. Csak egyének vannak, magányosan hadakozó harcosok, s így még akkor is kevesebbek lennének, ha árulás és megalkuvás nem tizedelte vagy nem felezte volna meg sorainkat. Akik megmaradtunk, magányos harcosok, „partizánok” vagyunk, és ezekben a zord időkben azért kell minél szigorúbb szívvel megmérni a magunk dolgait, mert a magányos ember könnyen eltéved, még akkor is, ha tarsolyában az évszázados magyar szegénység sorsában osztozó ősök íratlan végrendeletét hordozza és irányítúként ott van kezében, agyában, szívében az eszme, amelyért élni érdemes. Zord idők ezek, halálos a hideg és sűrű a köd, az embernek még önmagával szemben is kétkedőnek kell lenni, ha nem akar eltévedni. . .

Nem valami pillanatnyi elkeseredés mondatja velem ezt az eléggé keserű számadást, hanem az utóbbi egy-két év és különösen az utóbbi hónapok sok szomorú tapasztalata. Ha irodalmi, szellemi életünk mai állapotát nézzük és összehasonlítjuk a két vagy három év előttivel, nem iskelhet bennünk más, mint ilyen kritika.

*

A népi írók ténykedése az utóbbi időben jórészt abban merül ki, hogy személyes élű támadásokat indítanak egymás ellen. *Burkolt vagy nyílt vádak hangzanak el, árulásról, megalkuvásról, gyávaságról s elvi következetlenségről*. Én a magam részéről nem kívánok részt venni ebben a sajtókoncertban. Nemcsak azért, mert ízetlennek és értelmetlennek találom, hanem még inkább, mert az ügy szempontjából is szerencsétlennek tartom. Bizonyára vannak elég számosan, akik kárörvendve nézik ezt a marakodást, és kezdettől fogva hangoztatott bizalmatlanságuk, gyanakvásuk, „különvéleményük” igazolását látják benne, mondván: „ez előre látható volt”, „ennek így kellett lenni”. . . De amennyire helytelen volt ez az „elvi” magatartás akkor, amikor még együtt volt s komoly erőt, lehetőséget jelentett a népi írók tábora, legalább annyira helytelen ma, a szétzúllás idején. Nem lehet ugyanis letagadni, hogy ez az írói csoportosulás — nevezzük akár falukutató mozgalomnak, akár Márciusi Frontnak — az utóbbi néhány évtized legjelentősebb magyar szellemi megmozdulása volt. Jelentőségét nem is annyira azzal kell mérnünk, amit megvalósított, hanem inkább azzal a szereppel, amelyet betölteni hivatott volt és hivatott lenne még ma is, talán még jobban, mint indulása idején. . .

Mondom, nem akarok részt venni a személyeskedő vitában, hanem az elvi kritika mérlegén próbálom lemérni azt, ami történt, és ezt sem a múltat terhelő ítéletként, hanem a jövőnek szóló okulásért. Különben is ezekkel a személyes vádaskodásokkal az a helyzet, hogy elvi ellentétek húzódnak meg mögöttük. Lássunk hát tisztán és beszéljünk őszintén!

*

Nincs rá helyünk, hogy a falukutató irodalommal, amelyből a Márciusi Front mint mozgalom kinőtt, bővebben foglalkozzunk. Azt azonban meg kell állapítani, hogy ha megnézzük a műveket, meglátjuk, hogy *a népi írók tábora már az első pillanatban sem volt egységes*. A parasztság sorsa izgatta mindegyiküket, és ez volt az a pont, amely körül találkozni tudtak. Egyik becsületes magyar középosztályi aggódással jött, a másikat a parasztság emelte fel, megkiáltani a mélyben élő milliók nyomorúságát, — voltak, akik a polgári megoldás felé tapogatóztak, kisreformeri tervezgetésekkel, mások a szocialista társadalomszemlélet szemszögéből vizsgálták a parasztságot is. Az első időkben ez mind nem volt fontos: *a merőben különböző műveket egyetlen nagy egységbe foglalta a parasztság felemelkedéséért munkáló igyekezet*. S ezt az egységet még csak jobban aláhúzta, megerősítette a közvéleménynek az a spontán kitörő érdeklődése, amely egyforma lelkesedéssel fogadott minden írást, amely a parasztságról szólt.

A kérdés akkor még csak így vetődött fel: „honnan jössz?” Nem éppen úgy, hogy a parasztságból származol-e, hanem, hogy *van-e erről a rétegről érdekes és érdemes mondanivalód?* Ez volt a falukutató művek születésének izgalmas és eseményekkel teli ideje. A szerep azonban, amelyet az írók magukra vállaltak, azt követelte, hogy a valóság megmutatása után igyekezzenek megkeresni a változtatás útját is. Most már előállt ez a kérdés is: „Hová még?”

A felelet, amely a Márciusi Front tizenkét pontjában fogalmazódott meg, helyes volt. A program megvolt, de hogy ezt már nem mindenki vállalta a népi írók táborából, csak később mutatkozott meg. Akkor, amikor a nagy világesemények hatása alatt a falukutató munkák iránt érdeklődő középosztály jórészenek a figyelme másfelé terelődött, és az írók magukra maradtak kezdődő közöny és üldöztetés közepette. Az egységesnek látszó írói tábor, mint üvegprizma alatt a fény, színképeire bomlott. . .

*

Voltak természetesen, akik hűek maradtak a programhoz és a vállalt szerephez, s igyekeztek tovább szolgálni az ügyet, amely mellé kiálltak. Azonban hiányoztak a tömegek, amelyekre munkájukban támaszkodhattak volna, és amelyekkel való eleven kapcsolatuk megszabhatta volna a mindenkor helyes állásfoglalást. Az öntudatos ipari munkásság ugyan mindig a legnagyobb szimpátiával figyelte munkásságukat, sőt olvasóközönségük jórésze is ebből a rétegből került, *de az írók legtöbbje idegenkedett a munkássággal való gyakorlati együttműködéstől*. A parasztsághoz viszont alig jutottak el műveik: csak egy egészen vékony réteg volt az, amely tudomást szerzett róluk. Jellemző erre, hogy míg ezek az írók valósággal hősi époszt teremtettek a paraszt név köré, addig a különböző néplapokban szenvedélyes vita folyt, hogy a parasztság vállalhatja-e még ezt a nevet. S a hozzászólások legtöbbje bizony úgy ítélte, hogy

el kell utasítani, mint lealázót. . . Ilyen körülmények között érthető, hogy a népi írók együtt maradt része a parasztság szervezett erejére se számíthatott, és hogy az a kísérlet, amely egy parasztpártban próbált tömegbázist teremteni, nagyon kevés sikerrel járt.

*

Így maradtak magukra az írók, majdnem légüres térben és a széthullás tovább folytatódott. Akadtak, akik a középosztály még érdeklődő részével, elsősorban az értelmiségi fiatalsággal való munkálkodás útját választották. Ennél a fiatalságnál azonban mind nyilvánvalóbb *egy újra ébredő paraszttrombita veszélye*. Aki olvassa lapjaikat, láthatja, hogy rengeteg becsületes igyekezet van bennük a parasztság iránt. Az egész magyarság jövőjét ebben a rétegben látják. Ez a talán jóindulatú egyoldalúság azonban olyan szociológiai eltévelyedéseket szül, amiket semmi esetre sem vállalhat az, aki valóban akarja a magyar parasztság társadalmi felemelkedését. Az „örök paraszt” és az egyéb hasonló rajongó jelszavak szociológiai vetülete inkább a reakció, mint a haladás irányába mutat, tehát ezeknek írói hitelt, fedezetet adni nem jelentheti a parasztügy igaz szolgálatát. . .

Mások a paraszt-polgárosodás tervét próbálgatják újra meg újra, elfeledkezvén arról, hogy a parasztság legnagyobb tömegei számára a polgárosodás útja immár el van zárva. A társadalomfejlődés ezzel éppen ellentétes folyamatot teljesített és teljesít a parasztság millióinál: *a proletarizálódást*. . .

Láthatjuk tehát, hogy a költő igazsága teljes: „azt, hogy a nép fia vagy, igazolnod nem azzal kellene, honnan jössz, azzal, ecsém, hova mész”. . . A parasztság ügyére való fölesküvés, helyesebben a parasztság ügye iránti jószándék önmagában nem jelenti azt, hogy amit teszel, az valóban a „nép”, a parasztság igazi érdekében való. A parasztkérdés a magyar társadalmi kérdés egyik legfontosabb része, de nem azonos azzal! Nincs az egésztől elválasztható parasztkérdés, munkáskérdés stb., hanem egységes magyar társadalmi kérdés van, ennek a megoldása pedig csak az összes magyar dolgozók: munkások, parasztok, dolgozó értelmiségiek összefogásán keresztül lehetséges.

Az íróknak, akik igazán hű „népfiak” akarnak maradni, ennek az érdekében kell munkálkodniuk!

Népszava, 1941. április 13. Darvas József: A népi írók útja.

KÁLLAI GYULA A MÁRCIUSI FRONTHOZ HASONLÓ, ANNAK TANULSÁGAIT HASZNOSÍTÓ NÉPFRONTMOZGALMAT SÜRGET

A napisajtó és a különböző pártállású folyóiratok hasábjain hetek óta szenvedélyes vita folyik a Márciusi Front-mozgalom szerepéről. A tollharc elindítója *Illyés Gyula* cikke volt, amelyben mérlegre ültette *Veres Pétert* s politikai szempontból kissé *könnyűnek* találta. A cikk megjelenése után, mintegy adott jelre, sorra megszólaltak a magyar népies mozgalom vezető alakjai, s kölcsönösen egymást tették felelőssé a falukutató irodalom s annak politikai lecsapódása: a Márciusi Front-mozgalom bukásáért.

Az elemi erővel fellángoló szenvedélyes vita azt mutatja, hogy a magyar népies mozgalom a keretek felbomlásával s az egykori fegyvertársak szétszéledésével nem szűnt meg, *csak rövid időre lekerült a napirendről*. Probléma volt keletkezésekor és ereje teljében, s problémának maradt szunnyadása ideje alatt is. Mutatja ezt a napjainkban megjelenő cikkek tömege.

Mi a kérdéssel kapcsolatban mindenekelőtt megállapítjuk azt, hogy a népiesek mozgalmát nem egyéni cselekedeteikben, hanem munkájuk társadalmi vonatkozásaiban nézzük. Ebből a szempontból kiindulva, megállapíthatjuk, hogy a Márciusi Front-mozgalom korántsem annak a tíz-tizenkét írónak a mozgalmá volt, akiknek a nevével a közvélemény ezt a mozgalmat fémjelezni szokta. Ha csak az ő mozgalmuk lett volna, könnyen napirendre térhetnénk fölötte, hiszen ennyi ember elvesztése komoly politikai mozgalmak további sorsa szempontjából jóformán szóba sem jöhet.

A Márciusi Front-mozgalom az általános európai népfrontmozgalom sajátos magyar megnyilatkozási formája volt. Kimondott és közvetlen célja az akkor erősen növekedő jobboldali diktatúra megakadályozása volt, távolabbi célkitűzései pedig a magyar sorskérdésekkel függtek össze: a földreform és a szabadságjogok kivívásának kérdéseivel. Olyan célkitűzések voltak ezek, amelyeknek kiharcolása érdekében szívesen szövetkeztek egymással a legkülönbözőbb pártállású és gondolkodású emberek.

A magyar népies írók magatartását többé-kevésbé már születésük meghatározta. Legtöbben a parasztság alsó rétegéből jöttek, s az onnét hozott mély emlékekkel elsősorban a szegényparasztság fölemelését állították politikai küzdelmeik irányvonalába. A küzdelem eleinte szellemi síkon folyt, s céljuk a magyar parasztság öntudatosítása, nevelése s régóta esedékes gazdasági és politikai fölemelésének kiharcolása volt. A küzdelem országos érdeklődéstől kísérve

meg is indult, de amint hamarosan kiderült — tisztázatlan elgondolásokkal. A népiesek nagy része nem látta tisztán, hogy a parasztság alsóbb rétegei milyen helyet foglalnak el egyrészt magában a nagy paraszti közösségben, másfelől magában a fennálló tőkés társadalmi rendben. Csak a parasztkérdésen lovagoltak, és nem vették észre, hogy ennek a kérdésnek a megoldása nemcsak a nagybirtokosok és a parasztság közötti osztályviszonylatoktól függ, hanem az illető ország osztályviszonylatainak összességétől, hozzászámítva a nemzetközi helyzetnek az illető országra gyakorolt befolyását is.

A magyar népies írók a parasztság fölemeléséről beszéltek, de még a parasztság osztálytagozódását és ebből folyó politikai állásfoglalását sem látták tisztán. Állásfoglalásuknak a hiányos szociológiai képzettségen kívül történelmi háttére is volt, ami nem volt más, mint a munkásosztály múltbeli veresége. Szerintük a kérdés így hangzott: ha a munkásság a múltban így leszerepelt, ki lehet a jövő hordozója? Csak a parasztság. Parasztorientációjuk nem volt ugyan munkásellenes, de kiindulópontja kétségtelenül a munkásság elszenvedett veresége volt, *s ezért nem láttak a munkásság mozgalmában, szervezeteiben és ideológiájában jövőt mozgató erőt.*

Mi, szocialisták, tudjuk, hogy az ipari munkásosztály az egyetlen társadalmi osztály, amelynek létfeltételei szorosan találkoznak a szocializmus célkitűzéseivel. A parasztság a maga kis magántulajdonon alapuló létfeltételeivel nem tud szervesen bekapcsolódni a szocializmus gondolatvilágába. Ez volt az, ami a magyar népieseket is megtévesztette, s ennek tulajdonítható, hogy amikor a parasztságot nem tudták maguk mögé tömöríteni, nem találták meg az utat az ipari munkásosztály felé sem. Ehelyett a középosztály felvilágosítására és meggyőzésére fektették a súlyt.

A Márciusi Front tévedésekkel és tisztázatlanságokkal terhelt mozgalma azért mégsem volt hiábavaló. Ezek az írók olyan gyökeres átalakulásról beszéltek, ami ha megvalósul, komoly lépést jelentett volna a parasztság régóta esedékes polgári demokratikus átalakulása terén. A falukutatóknak radikális követeléseik hangoztatása közben azonban látniok kellett volna azt is, hogy az agrárkérdés polgári demokratikus megoldásáért folyó harcban is a város vezeti a falut, az ipari munkásság vezeti a parasztságot.

A polgári társadalmi rend mai helyzete a feudális keretek között megrekedt mezőgazdaság számára így állítja fel a kérdést. Szükséges, hogy mindazok, akik a parasztság felemelésének ügyét komolyan veszik, maguk is így lássák a kérdést és az agrárkérdés megoldásának útját és módozatait ebből a szempontból bírálják el.

Népszava, 1941. április 13. Kállai Gyula: Őszinte szavak egy mozgalomról.

A NÉPI EGYSÉGNEK BE KELL FOGADNI A NEMZETISÉGEKET IS — ÍRJA JORDÁKY LAJOS

Az a vita, amelyet a Márciusi Front következetes résztvevői az utóbbi hónapokban elindítottak, mindinkább a magyar nép létproblémájának a vitájává válik. Milyen módon menthető meg a magyarság nemzeti léte: szabadsága és függetlensége ezekben a veszélyekkel annyira terhes időkben. Hol vannak azok az erők, amelyek képesek lehetnek és képesek kell legyenek megmenteni és felszabadítani a magyarországi népi rétegeket. Mi legyen a magyar középosztály becsületes értelmiségi csoportjának magatartása a magyar nép két nagy dolgozó osztályával: a munkássággal és parasztsággal szemben. Nem utolsósorban pedig milyen legyen a magyar népi rétegek vezető és irányító mozgalmainak álláspontja nemzetiségeinkkel szemben?

Úgy látjuk, ezek a kérdések összefüggnek, s mint a lánc egyes szemei, úgy kapcsolódnak egymásba. Legföljebb a sorrend más s a kérdések fontossága tekintetében lehetnek különbségek. Egybefüggnek azonban, mihelyt a magyar sors került a vita tárgyává.

A Márciusi Front körüli vitának konkrét eredményei már látszanak. Hatásuk a magyar közéletben szemmel láthatóan érezhető. A bomlás folyamata egyben tisztulást is jelent, így egyáltalán nem fájdalmas látni, hogy azok, akik különben is mindig ingadoztak, elhagyták véglegesen a nép táborát. Mert elhagyták, még ha bizonyos lapok hasábjain tiltakoznak is ez ellen.

Nem akarok a Márciusi Front vitájába avatkozni. Nem vettem részt annak munkájában, s barátaimmal innen Erdélyből minden gyanakvás mellett is túlzott rokonszenvvel kísértem azoknak a magyar íróknak és kutatóknak tevékenységét, akiknek volt elég bátorságuk a magyar közvéleménybe kiabálni a márciusi eszméket, a jog és szabadság jelszavait.

Nem beavatkozás ez tehát a résztvevők vitáiba. Nem felelősségre vonás azért, mit és hogyan csináltatok, hogy nem sikerültek nagy terveitek.

Az ipari munkásság és parasztság szövetségét meg kell teremteni, hirdeti Kovács Imre. Egyenlő osztályok szövetségét, amelyben becsületesen szövetkezik a magyar nép két legnagyobb osztálya önmaga felszabadítására, a magyar sors megváltoztatására s amelyben egymás érdekeit, célkitűzéseit, felfogását és gondolatait — éppen mert látszólagos ellentétek ellenére is azonosak — tisztelősen tartják. Egyik sem akar a másik rovására, a másik elárulásával a maga részére hasznot húzni. A munkásság, amint azt már vezetői kijelentették, vállalja ezt az egyenlő erők nyílt és becsületes szövetségét. Az erdélyi munkásság,

amely komoly kisebbségi küzdelmekben acélozta meg erejét, örömmel csatlakozik ehhez a szövetséghez.

A munkás-paraszt szövetkezésnek szüksége van az értelmiségre is.

A munkásság, parasztság és értelmiségek egysége kell hogy végül is megtalálja az utat a hozzánk került nemzetiségekhez. Felvidék, Erdély és Délvidék velünk együtt élő nemzetiségeket hozott haza. Történelmi sors az együttélésünk. Lehet-e nagyobb feladata a magyar népi rétegeknek szociális felszabadulásuk mellett, mint a nemzetiségi kérdés késedelem nélküli megoldása.

Szövetkezzünk, s állítsuk magunk mellé azokat a munkás- és paraszt rétegeket, amelyeket a román bojárok és liberális tőkések, a cseh bankok urai s a belgrádi diktatúra vezetői oly kíméletlenül nyomtak el az elmúlt évtizedekben. A nemzetiségeknek meg kell érteniök, hogy harcukat sérelmeik orvoslására és sorsuk megváltoztatására egymagukban amúgy sem tudják eredményesen megvívni. *Velünk kell élniök, együtt kell élnünk egyenlőként, ha akarjuk, ha nem.*

Népszava, 1941. május 25. Jordáky Lajos: Népi egységet.

63

1941. június 1

A PARASZTSÁGBAN IS TUDATOSÍTANI KELL AZ ÖSSZEFOGÁS SZÜKSÉGESSÉGÉT — ÍRJA ILLÁS FERENC

Nagy gazdasági és társadalmi változások küszöbén állunk. S aki tisztán és teljesen látja a fejlődés mozgó irányvonalait, tudja, hogy az új világ csak a dolgozóké lehet. A mostani társadalmi formáknak át kell alakulniuk olyanokká, amelyek a fejlődést és az életet magasabb szintre emelik. Azonban a fejlődésnek és a változásnak mi is részesei, sőt hajtóerői vagyunk. Ölbetett kezekkel nem nézhetjük az eseményeket. A sültgalamb nem repül a szánkba. Egyesek félreállhatnak, a gyávák meglapulhatnak, de maga az osztály nem vonhatja ki magát a küzdelemből.

A harcra pedig fel kell készülni. Új világot, más állapotokat csak tudatosan és szervezeten lehet felépíteni. A parasztság első feladata felismerni valóságos helyzetét s az ebből adódó magatartást. Tudni kell, kik a barátaink. Kikre számíthatunk és mennyiben. De ismerni kell ellenfeleinket is. Megtévesztő magatartásukkal, ravaszságukkal és irgalmatlan kegyetlenségükkel együtt. Semmit se szabad meggondolatlanul, értelmetlenül véghezvinni. Fegyelmezett-

ség és józan kritikai szellem hassa át a mozgalmat. Közösén tárgyaljuk meg a teendőket, de az egyénekben az önálló, bátor cselekvőképeség is meglegyen.

Tudnunk kell, hogy az első és legfontosabb szövetségesünk: az ipari munkás-ság. Tehát minden olyan ármánykodást, amely közénk, dolgozó parasztok és munkások közé bármiben és akárhogy is éket akar verni, a kezdet kezdetén lehetetlenné kell tenni. A küzdelmek során erre feltétlen sor fog kerülni. Zava-ros fejű emberek, munkásellenes társaságok és tőkebérencsek megkísérlik majd a parasztságot és a munkásságot szembeállítani vagy egymástól elszakítani. A dolgozó parasztság és a városi ipari és egyéb munkásság érdeke közös. Mindegyik réteg munkája után, emberi módon akar élni. A fejlődés, a javak bősége, a gép és az ember ésszerű együttműködése ezt lehetővé is teszi. A mos-tani torlaszokat, akadályokat, tervszerűtlenségeket, egyéni önzést és handaban-dázásokat kell megszüntetni, s új, boldog világ derül a dolgozókra. A gazdasági állapotok szükségszerűvé teszik ezt a kedvező változást.

A parasztság gazdasági és társadalmi helyzeténél fogva ingadozó réteg. De ma már a tömegek társadalmi ismerete, szemlélete és tudata egyre fokoza-to-sabban tisztul. A sors, a szenvedés, a nélkülözés a legjobb tanítómesterük. A tömeg tudatosítását és az emberek nevelését még sem bízhatjuk az időre. Ez lassú és nem „természetes” fejlődési mód. Az ugrásszerűség törvénye nem-csak a társadalmi fejlődés terén, de az emberi öntudat kialakulásában is érvé-nyes. De másokra sem bízhatjuk a parasztság öntudatosításának munkáját. Mindenki a maga érdekei szerint foglalkozik a parasztsággal. Azért sem a hiva-talos, sem a különböző egyesületek nevelőiben és előadóiban nem bízhatunk. A nép szellemi ereje is csak önmagából izmosodhat meg.

Minden vidéknek vannak értelmes, becsületes, kemény, fiatal parasztjai, akik közösségük érdekében az igazságért, életük igazabbá válásáért készek mindent elkövetni. A nép ismeri és becsüli ezeket. Társadalmi cselekvés idején bátran sorakoznak köréjük s velük készek a munkára, az áldozatra is. Fel kell kutatni ezeket az embereket s nevelni kell őket. Tudatosan és felkészülten ered-ményesebb munkát végezhetnek. Az egyéni és táji, elméleti és gyakorlati munka így válik szorosan egységgé és általánossá. Az egész ország parasztságával kell számolnunk. Mozgalmunk terjedjen ki az egész országra. Nem szabad engedni, hogy zavarosban halászó emberek bárhol is kezükbe kaparinthassák a paraszt-ságot, hogy aztán saját érdekeink ellen sorakoztassák fel fajtánkat, dolgozó paraszttársainkat.

Szabad Szó, 1941. június 1. Iliás Ferenc: A parasztság feladatai.

MÓD ALADÁR A PARASZTEGYSÉG ÉS AZ ANTIFASISZTA NEMZETI EGYSÉG MEGTEREMTÉSÉNEK ÖSSZEFÜGGÉSEIRŐL

A *Szabad Szó* olvasói bizonyára helyesléssel fogadták Varju Ákos cikkét a május 18-i számban. Valóban, a felülről irányított parasztmozgalmak sokszor váltak parasztfogássá. Érthetőek tehát Varju kiábrándult szavai: „Ezek után csak ábrándkép a mai világrendben »osztályegység« vagy akár a »parasztegység« hirdetése és megvalósítása.”

Csak az beszélhet „osztályegységről” falun, aki tájszólás vagy kendőviselet alapján ítéli meg a vidék népét, nem pedig a földhöz való viszonya, a földtulajdonban való tényleges részesedése szerint. Bizonyára helyes tehát a legnagyobb éberséggel figyelni, hogy a parasztegység jelszavát ki röppenti fel, kinek az érdekeit szolgálja. De arra is vigyázni kell, hogy ez az éberség ne váljék megcsontosodott bizalmatlansággá magával a jelszóval szemben. A parasztegység megteremtésének jelszava nemcsak a kevesek fegyvere lehet a nagy tömegek ellen. E jelszóval nemcsak visszaélni, hanem élni is lehet. Tehát ne lássunk mindig áthághatatlan árkot az alvég és a felvég, a módosabb gazdák és a falu nincstelenjei közt, amikor esetleg a mélyebb árok másutt van. Nemcsak az jelent döntő sikert a kevesek számára, ha a parasztegység jelszavával tömegeket foghatnak a maguk hintájába, hanem az is, ha a tömegek kishitűen és kiábrándultan, saját érdekeik kivívásánál is lemondanak a parasztegység megvalósításáról.

Varju Ákos nem esik ebbe a hibába. Kimondja: „népek, nemzetek, osztályok, rétegek együttműködése azért mégsem lehetetlen. — Így a parasztegység megvalósulása sem lehetetlen a jövőben, ha egyszer a társadalmi katasztrófák vagy gazdasági válságok oly súlyosakká válnak, hogy egy táborba sodorják a különböző parasztrétegeket. Azoknak az öntudatos parasztoknak, akik társadalmi, politikai műveltséget szereztek, akkor jut az a nagy feladat, hogy a szekérrúdját jó útra fordítsák.”

E sorokkal kapcsolatban önkéntelenül kérdések merülnek fel az olvasóban. Vajon nem időszerű-e máris a parasztegység megteremtése? Vajon valóban a válságokra bízunk a feladatot, hogy „egy táborba sodorják” a parasztságot? Nem azoknak az „öntudatos parasztoknak, akik társadalmi, politikai műveltséget szereztek” kell máris eggyé kovácsolni a parasztságot, hogy utat tudjunk törni a válságokból és katasztrófákból a szabad emberi élet felé?

Ezen az úton csak az első lépések egyikét jelenti a parasztegység megteremtése. Azért csak az első lépést, mert utat kell találnunk a város dolgozóihoz is.

Több mint nyolcszázézer magyar munkás dolgozik a gyárakban, s ugyanannyi mezőgazdasági munkás s jóval több gazda munkálja a magyar földet. De a falusi lakosság számára mégis nehéz gond az iparcikkek megszerzése, és nem könnyebb a városi dolgozók kenyerének gondja sem. Olyan bajok ezek, amelyek, ha nem is egyformán, de mindenesetre súlyosan érintik úgy a parasztság nincstelen és birtokló részét, mint a városi munkásságot és kispolgárságot. A közös bajokból közös összefogásnak kell születnie.

Még ennél is tovább kell mennünk.

Az ország megnagyobbodása újra idegen nemzetiségeket hozott körünkbe. Az idei nyáron valószínűleg már nagyobb számban fogunk találkozni az Alföldön, a Dunántúlon ruszin, román, tót munkásokkal. Fogadjuk őket jószívvel, ahogy sorstársakhoz illik. Támogassuk egymást: ha nyelvünk nem is azonos az övékével, érdekeink azonosak.

Országunk aránylag kedvező helyzetben volt idáig a háborús összezsapások közepette is. A veszély azonban az utóbbi időben nem csökkent. Arra a következtetésre kell tehát jutnunk, hogy egész széles — mondjuk ki a szót — nemzeti összefogásra van szükség. Nemzeti összefogásra, amely a nemzet érdekeit azonosítja a nemzet zömének, a legszélesebb tömegeknek: a munkásoknak és parasztoknak érdekeivel. E szónak vissza kell nyernie azt a nemes csengést amelyet 1848—49-ben kapott, amikor a nép egyszerre harcolt a haza ezeréves földjéért s a sajátjáért, jobbágytelkének biztosításáért.

Szabad Szó, 1941. június 15. Mód Aladár: Megvalósítható-e a parasztegység?; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 258—260. old.

65

1941. augusztus 3

KÁLLAI GYULA CIKKE KOVÁCS IMRÉNEK A PARASZTEGYSÉGRŐL ÉS AZ ANTIFASISZTA NEMZETI ÖSSZEFOGÁSRÓL KIALAKÍTOTT HELYTELEN NÉZETEIRŐL

A *Szabad Szó*ban Kovács Imre nyílt levelet intézett a parasztsághoz. Levelének kettős célja volt. Először is meg akarta nyugtatni a hozzá „aggódó hangú leveleket” küldözgető parasztokat, hogy terveik valóra válnak, másodszor fel akarta sorolni azokat az egyéni és tömegértékeket, amelyek garantálják, hogy

a parasztság vágyait és törekvéseit ez alkalommal nem sodorhatják újabb szakadéka a történelmi események.¹

A cikk látszólag szervesen beletartozik abba a gondolatkörbe, amely néhány hónappal ezelőtt éppen Kovács Imre kezdeményezésére olyan nagy visszhangot keltett a kérdésben közvetlenül érdekelt ipari munkásság és parasztság soraiban, de ezen túlmenően az eseményeket lelkiismeretesen figyelő és mérlegelő kispolgári és középosztálybeli rétegekben is. A cikknek változatlanul a parasztság és munkásság egymáshoz való közeledése az alapja, de erre a helyesnek fölismert fundamentumra Kovács ez egyszer olyan ideológiai építményt rakott, amely megítélésünk szerint nem állja ki minden tekintetben sem a szociológia eddig leszűrt eredményeinek tűzpróbáját, sem a most lezajló történelmi idők próbatevő igazolását. Előrebocsátjuk: alábbi fejtegetésünk nem akar egy jottányit sem elvenni Kovács Imrének a parasztság felemelése körül szerzett érdemeiből. Közelről ismerjük őt, és mint a népi írók legbátrabb, legkövetkezetesebb és legcéltudatosabb tagjának, örömmel bocsátottuk rendelkezésére lapunk hasábjait is, amikor arról volt szó, hogy a munkásság és parasztság történelmi egymásrautaltságának hangot adjon. Megjegyzéseink a barát és a fegyvertárs őszinte szavai — a további közös munka reményében és érdekében.

Hogy világosan láthassunk, miről is van szó, szükséges, hogy az olvasó pontosan megismerje Kovács Imre gondolatmenetét. Nem árt tehát, ha a cikk idevonatkozó pontokba foglalt részét szó szerint leközöljük. Íme:

1. A parasztegyeség megvalósítását mindenki helyesnek és szükségesnek tartja. Elsősorban mégis a földmunkások, cselédek és kisparasztok egységét akarjuk megvalósítani. A nagyparasztok inkább már a földbirtokosokhoz tartoznak, hiszen maguk nem dolgoznak, munkásokat fogadnak, azokkal műveltetik a földet. Rájuk tehát nem számíthatunk. Azok a parasztok, akik maguk művelik a saját földjüket, továbbá a más földjén dolgozó munkások, nap-számosok, részesek, cselédek stb. a parasztegyeség hívei, s pillanatnyilag ennek a tábornak a *Szabad Szó* a látható képviselője. Később ez a nagy család kezébe veszi sorsának irányítását olyképpen, hogy politikai párttá alakul, s részt kér az ország vezetéséből.

2. Mivel a parasztság egyedül nem tudja terveit megvalósítani, szövetségesekre van szüksége. A szövetségesek megválasztásával azonban nagyon vigyáz-

¹ 1941. június 22-én a hitleri Németország orvul rátámadt a Szovjetunióra, s ezzel megkezdődött a Nagy Honvédő Háború, a szovjet nép élethalálharca az agresszorokkal szemben. Június 27-én Magyarország is hadat üzent a Szovjetuniónak, ami azt jelentette, hogy a fasiszta tömb oldalán bekapcsolódott a második világháborúba. Ezzel új helyzet állt elő Magyarországon. Változatlanul szükség volt az összes antifasiszta erők tömörítésére, de az ország függetlenségének megvédése mellett döntő volt a háborúból való kilépés tudatosítása. Az antifasiszta erők frontjának gyakorlati megteremtésére és szélesítésére nagyobb lehetőség nyílt. Ez a változás érződik a vita második szakaszának anyagából is.

zunk. Jelentkeztek például a középosztály részéről fiatal írók és a parasztság mellé álltak. Könyvekben és cikkekben tárták az olvasók elé a parasztság helyzetét, s megoldást sürgettek. Azután egyszerre elfordultak vagy elhallgattak. Ma már nem írnak a parasztságról: visszatértek osztályukhoz. Ezek a derék fiatalok szép munkát végeztek, de nem váltak be mint szövetségesek. Feledjük el őket, s vonjuk le azt a nagy tanulságot, amelyet eddig, sajnos, mindig le kellett vonni. Az írók közül csak azokban bízunk, akik sorainkból származnak. Hála istennek, már sokan vagyunk olyan írók, akik a népből, a parasztságból vétettünk. A *Szabad Szó* oldalain mindég ismerős nevek szerepelnek, legyenek akár hivatásos írók, akár falusi tollforgatók: egytől egyig kemény, okos, hű emberek. Bennük bízhatunk, mert igazi és áldozatos szövetségesek.

3. Feltétlenül bízhatunk az ipari munkásokban. A családhoz tartoznak, csak körülményeik miatt a városba kerültek. Az ipari munkások jelentős része a falvakból költözött Budapestre és a vidéki városokba. Legtöbbjüket még élő szálak: rokoni és baráti kapcsolatok fűzik a faluhoz. Amikor meghallották, hogy a parasztok barátságra nyújtották feléjük a kezüket, rögtön elfogadták, és a legnagyobb lelkesedéssel nyilatkoznak a magyar dolgozók sorsközösségéről. Az ipari munkásokban soha nem fogunk csalódni.

Eddig tart Kovács Imre pontokba sűrített fejtegetése.

*

Kezdjük a magunk megjegyzéseit mindjárt az első pontnál. Mindenekelőtt állapítsuk meg, hogy Kovács nagyon sommásan intézi el az egész nagyparaszt kérdést. Szerintünk a nagyparaszt kérdést nem szabad ennyire leegyszerűsíteni. Induljunk ki abból a megállapításból, amit már a falukutató tábor tagjai tettek a parasztegység vizsgálatánál, hogy tudniillik a nagyparasztok között s ezeknek a parasztság alsóbb rétegeihez való viszonyában országrészek szerint is nagy különbségek vannak. Kovácsnak kell a legjobban tudnia — hiszen arról a vidékről való —, amit a „Viharsarok” írója is megállapít, hogy például Gyomán

— „politikai tekintetben megszűnik minden hierarchia, s minden esetben felülkerekedik a közösség érzése és tudata: a gazdák közös frontot alkotnak a mezei és az ipari munkássággal. A gyomai paraszt eredendően ellenzéki. Megszokta száz esztendő alatt, hogyha hű akar lenni önmagához, nem is lehet más. A hatalom politikai ágensei és irányító tényezői itten mindig a beköltözött vagy idehelyezett idegenekből kerülnek ki, a bennszülött tehát nem is tehet mást, mint hogy megellenzi politikájukat és törekvéseiket. — Az uralkodó politikának azonban volt egy áldásos hatása is. Egy táborba verte itt a parasztság és a munkásság egyetemét: a népjogok kiterjesztése érdekében és a népjogok megnyirbálói ellen.” (*Viharsarok*, 164. old.)

Így állván a helyzet: rendkívül fontos annak a kérdésnek az eldöntése, hogy részese lehet-e a gazdagparaszt — ha csak vidékenként is —, annak a paraszti egységnek, amely a földreform megvalósításának leghatalmasabb tényezője. Elméleti szempontból nyilvánvaló, hogy a parasztegység kialakulását a parasztság osztályokra tagozódása akadályozza, gyakorlati szempontból azonban felmerül a kérdés: a történelmi helyzetnek s az adott viszonyoknak megfelelően nem lehet-e szó egy olyan parasztegységről, amelynek a gazdagparaszt is részese, különösen, amikor a nemzeti élet s az agrárkérdés demokratikus megoldásáról és a feudális maradványok felszámolásáról van szó. Ebben a vonatkozásban, szerintünk, a nagyparaszt magatartását vagy esetleges közreműködését számításán kívül hagyni súlyos hiba volna. Azt mi is elismerjük, hogy a gazdagparaszság és a földmunkásság között is vannak ellentétek, de még mindig kérdés, mi az erősebb: a közöttük lévő ellentét vagy az egész parasztság ellentéte a nagybirtokkal.

Kovács Imre merev és elutasító kérdésfeltevése és válasza annál furcsább, mert az az író tábor, amelyikkel annak idején ő is indult, látta, hogy a polgarosodó paraszt „felemelkedési vágyának” és a „falusi szegénység felszabadulási törekvéseinek” egybekapcsolása beilleszthető abba az átfogó programba, amely a nemzet előtt álló feladatok összességét, mindenekelőtt a földreform megvalósítását, szabadságunk és nemzeti függetlenségünk védelmét tartalmazta. Hiba lenne, ha Kovács Imre az ipari munkássággal kötött szövetség után föladná a középparasztsággal való együttműködés lehetőségét, a földkérdés és más nemzeti feladat megoldásából a földmunkásokon és az ipari munkásokon kívül mindenkit kirekesztene.

„Írók közül csak azokban bízunk, akik sorainkból származnak” — állapítja meg Kovács Imre tézisekbe foglalt válaszában második pontjában. Szintén egy sommás ítélet! Azt hisszük, teljesen felesleges itt hosszú elméleti vitába bocsátkozni, elegendő megemlíteni azt, hogy a magyar irodalom tömegével mutatja fel az olyan írókat, akik egyáltalán nem a népből vették, és mégis hűségesebb letéteményesei voltak a nép vágyainak, követeléseinek és történelmi igényeinek, mint nagyon sok népfí. Nagyon igaz Illyés Gyula közismert disztichonja [párvers]:

Azt, hogy a nép fia vagy, igazolnod sejh, ma nem azzal

Kellene: honnan jössz, — azzal, ecsém: hova mész!

Ám, ha Kovács Imrét ilyen egyszerű utalás nem győzné meg, utalhatunk arra a példára, amelyre ő is hivatkozik: a Márciusi Front-mozgalom íróira. Ennek a mozgalomnak sem voltak az író- és értelmiségi tagjai teljes egészükben parasztszármazásúak, és mégis hű szövetségesei voltak a parasztságnak. Ismétlem: hű szövetségesei. Mert legyünk azzal tisztában, hogy a Márciusi Front-mozgalmat nem az írók árulása vette le a történelem napirendjéről. A mozgalom a 37—38-as politikai viszonyok sajátos megnyilatkozási formája volt,

az akkori idők egyedül helyes és lehetséges politikai módszere, abban a tekintetben, hogyan lehet minden jó szándékú, komoly és becsületes elemet a népi és a függetlenségi törekvések szolgálatába állítani. Abban az időben, amikor a második világháború kitörésének szele már átfújta Európát, és amikor még senki sem tudhatta, hogy a társadalom ez újabb, nagy viharában milyen szerep jut Magyarországnak, ez a tábor az ország ellenálló-képességének növelését, önállóságának, szabadságának és függetlenségének megóvását s mindezek bázisául a reformok sürgős megvalósítását sürgette. Az írók a jogosan fölhánytorgatott árulást csak később követték el, és árulásuk abban állott, hogy a Márciusi Front-mozgalmat követő idők politikai módszereit és harci eszközeit vagy nem ismerték föl, vagy már nem vállalták. De ebből azt a következtetést vonni le, hogy az írói magatartások kérdését pusztán a származás dönti el, a valóságnak meg nem felelő beállítás.

Ugyanebből a szemléletből fakad Kovács harmadik tézisének állítása is. Tökéletesen igaz, hogy a parasztság „az ipari munkásokban soha nem fog csatlódni”, de ezt a hitet azzal támasztani alá, vagy annak csak a látszatát is kelteni, mintha ennek az oka az ipari munkásság nagy részének paraszti eredete s a faluval való élő kapcsolata volna — az utóbbi évek faji mítoszához hasonló kasztszellemlre vall. Kovács e beállítása szerint a parasztság ügyének előmozdítása szempontjából csak azok jönnek vagy jöhetnek számításba, akik osztályközösségi kapcsolatot tartanak fenn a parasztsággal, holott az igazság az, hogy az ipari munkásság akkor is szövetségese volna a parasztságnak, ha nem fűznék rokoni vagy baráti szálak a faluhoz.

A parasztság és a munkásság szövetségének sokkal mélyebb gyökerei vannak. Olyan társadalmi adottságok, amelyek már a szövetséges társak nevének sorrendjét is megváltoztatják, és az ipari munkásokat teszik a szövetségben az első helyre. Komoly szociológiai megfontolások mondatják ki velünk, hogy nem az ipari munkásság szövetségese a parasztságnak, hanem fordítva: a parasztság sorakozik föl történelmi igényeinek megvalósítása érdekében a sokkal fejlettebb viszonyok között élő, szervezettebb, iskolázottabb és egységesebb ipari munkásság mögé. Egy percre sem szabad ugyanis elfelejtenünk, hogy — bár a nagybirtokrendszer uralkodó gazdasági és politikai tényező napjainkban is —, a mai társadalmi rend döntő tényezője mégsem a nagybirtok, hanem a nagyipar.

Éppen ezért, mert az ipari munkásság egy fejlettebb termelési ág produktuma, elmondhatjuk, hogy a szocialista célkitűzésért kizárólag az ipari munkásság harcolhat közvetlenül minden gátló körülménytől mentesen.

Az ipari munkásság és parasztság egymásra találásának éppen ebből a szempontból van nagy jelentősége. Az ipari munkásság a legteljesebb odaadással teszi magáévá azokat a követeléseket, amelyeknek hangoztatására és megvalósítására a parasztság egymagában nem képes. Az ipari munkásság a szö-

vetséges párt természetes odaadásával teszi ezt, hiszen az ipari munkásság a maga céljait sokkal elevenebben tudja egybekapcsolni az egész nemzeti élet új fejlődési útjáért folyó harccal: a nép alaptörekvéseinek szószólója és a nemzeti élet vezetésének előharcosa tud lenni.

Manapság sok szó esik a sorskérdésről és a sorsközösségről is. Azt nem szükséges magyarázni, hogy magyar és magyar között, lett légyen az földesúr vagy jobbágy, nagyiparos vagy bér munkás, a nemzetközi rivaldák fényében süt-kérező író vagy a népe sorsán kesergő szegény költő, mindenkoron volt egy bizonyos sorsközösség, ha legtöbbször a szemben álló felek sorsközössége is. Ez azonban egyáltalán nem jelentette azt, hogy bizonyos korokban nem jött vagy nem jöhetett volna létre harci közösség az alsó és felső osztályok között. Legyen elegendő ennek illusztrálására 1848 főlemlítése, amikor a magyar forradalomban az alföldi parasztnépet, Budapest plebejus ifjúságát és a vármegyei urakat a nemzeti egység és az ország függetlenségének biztosítása szólította egy táborba.

Ma is ilyen összefogásra van szükség, ha meg akarjuk állani a helyünket a jelenlegi világégésben, és ha meg akarjuk menteni a Kovács Imre által is nagyon helyesen említett „emberi jogok, szabadság, függetlenség, földreform” nép lelkében izzó követeléseknek nemcsak a jelszavait, de tényeit is.

Népszava, 1941. augusztus 3. Kállai Gyula: Sorsközösség, sorskérdés.

66

1941. augusztus 17

FÖLDES FERENC CIKKE A SZÉLES KÖRŰ NEMZETI ÖSSZEFOGÁS MEGTEREMTÉSÉNEK JELENTŐSÉGÉRŐL

„Sorsközösség, sorskérdés!” — írta Kállai nagyon helyesen már cikke címében. A munkásság és a parasztság sorsközössége ma sorskérdés nemcsak az ő számukra, hanem az egész magyar társadalom számára. A társadalmi fejlődés kisebb szakaszai mindmegannyi fordulóponthoz jelentenek a mindennapi politikai elgondolások szempontjából. Ezeken a fordulópontokon újra meg újra revízió alá kell vennünk eddigi mindennapi politikánkat. Kereteinket bele kell illesztenünk a nagyobb keretekbe, és sohasem szabad a jelent kikapcsolnunk és várnunk, mert hiszen a jövő „úgyis más politikát fog követelni”. A jelen adottságaiba rögtön bele kell illeszkedni, és követelményeinek eleget kell tenni.

Ez a szempont lebegett előttünk, amikor Kovács cikkét olvastuk és a cikk

végén ez hirtelen elő is bukkant: „Ma ez a terv (a szegényparasztság és a munkásság egysége) a legnagyobb politikai erő Magyarországon. Nem tudom, helyén való-e vagy célszerű-e a pillanatnyi politikai szituáció kedvéért lemondani erről, és egy nagyobb egység keretébe illeszteni a programunkat.” Mondanom sem kell, hogy a „pillanatnyi politikai szituáció” önkényes meghatározás. Senki semmilyen időtartamot nem tudhat meghatározni. Nem tudjuk, a pillanat meddig tart. A pillanat helyett mondjunk csak jelent, és ne akarjuk a jelen feladatait elodázni azzal, hogy a jelent csak pillanatnyinak tartjuk.

A munkásság és a szegényparasztság sorsközössége, egységük követelése pontosan olyan időségek, mint amilyen idős a munkásmozgalom maga. Ez az egység mindig a szocializmus megvalósításának alapja volt. Európa politikai fejlődésének egyes szakaszai azonban különleges feladatokat rónak a magyar munkásságra és örök szövetségesére, a szegényparasztságra is. Ezeket a mindenkor különleges feladatokat kell felismernünk, nem pedig elterelni a figyelmet róluk azzal, hogy itt csak „pillanatnyi politikai szituációról” van szó.

Hogy Kovács cikkének mennyire alapgondolata a jelen kikapcsolása, erre jellemző cikkében a „parasztegységre” vonatkozó rész befejezése: „Bárhogy nézzük a parasztegységet, csakis a saját földjüket megművelő kisparasztok, a más földjén dolgozó mezőgazdasági munkások, sommások és gazdasági cselédek jöhetnek számításba. Ez a tábor a parasztság 80%-át alkotja, és elég erős ahhoz, hogy céljait az első kedvező alkalomkor megvalósítsa.” Megint csak a jövő kerül elénk, az „első kedvező alkalom” képében. A jelen kikapcsolódik.

Pedig a jelen súlyos feladatokat állít elénk. Ma már a munkásság a kezdeményező egy olyan mozgalomban, amely hivatva van a magyar társadalom legjavát — az alsóbb osztályból a felsőbbig egyaránt — összefogni a szabadság és függetlenség védelmében. Szabad nekünk eleve lemondani olyan szövetségesekről, akiket érdekeik kényszerítenek ebbe a táborba? Szabad nekünk eleve szűkíteni a kört, mely kitágulásra kínálkozik? Szabad nekünk eleve lemondani olyan rétegekről, sőt egyénekről, akik a közös harcban mellénk állnak. és további harcukban is kitartanak majd mellettünk? Nem. Nemcsak a parasztság körében, hanem a középosztályban is találunk rétegeket, amelyeket jelenlegi helyzetük, de régebbi gondolkodásuk is, e közös cél felé hajtanak. Lemondjunk eleve arról, hogy a haladó gondolkodás számára a mai helyzetben oly fontos egységet létrehozunk?!

Kovács cikkének fenti kijelentése más szempontból sem helyes. Kovács előlegezi a szegényparasztság egységét. De mit mutat a valóság? A szegényparasztság távolról sem egységes, gondolatvilágában a legellentétesebb politikai irányzatok érvényesülnek, és sajnos kevésbé nyugtat meg bennünket Kovács azzal, ha kijelenti, hogy ez a tábor „elég erős ahhoz, hogy céljait az első kedvező alkalomkor megvalósítsa”. Igaz, a megfogalmazás olyan rugalmas, hogy a „kedvező alkalom” milyenségétől függ, mit jelent a tábor „erőssége”.

Itt, ahelyett, hogy a kedvező alkalomra várnánk, a jelen hatalmas feladataival állunk szemben. S e feladatok nem állanak egy pillanatra sem ellentétben az előbb említett nagy, közös céllal. Sőt, ezen az úton a szegényparasztság szélesebb tömegeit tudjuk eddigi mozdulatlanságukból kilendíteni.

Ne csak a jövőt nézzük, hanem a jelent is, és meg fogjuk látni, ha helyesen ismerjük föl a jelen feladatait, a jövő legjobb építői leszünk.

Népszava, 1941. augusztus 17. Földes Ferenc: Értsük meg egymást.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 269—270. old.

67

1941. augusztus 24

A NÉPSZAVA SZERKESZTŐSÉGI CIKKBEN FOGLALT ÁLLÁST AZ ÖSSZEFOGÁS MELLETT

A *Népszava* 1941. augusztus 3-i számában megjelent „Sorsközösség — sorskérdés” című cikkem nem remélt visszhangot keltett olvasóink körében. A körülötte kialakult polémia azt mutatja, hogy eleven, időszerű kérdésekre tapintottunk rá. A vita lezajlott, a vélemények pro és kontra elhangzottak, itt az ideje, hogy megkíséreljük levonni és értékesíteni a tanulságokat.

Mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy a hozzászólók két döntő pontban kivétel nélkül egyetértettek. Valamennyien hangsúlyozták az ipari munkásság és a parasztság összefogásának szükségességét, s Kovács Imrével egyértelműleg elismerték azt is, hogy a gazdag parasztság és a szegényparasztság két különböző társadalmi réteg. A vitát elindító cikk is hangsúlyozta ezt, s az esetleges együttműködést helyhez, időhöz és bizonyos problémákhoz kötötte. Az egymással csatázó nézetek azonban ennek a két szempontnak a kihangsúlyozásán túl, új, a szövetség követendő útja szempontjából lényeges kérdéseket is vetettek fel.

Ezek között első helyen áll Darvas József megállapítása: „Én is azt vallom, hogy mindennél fontosabb a munkásság és a parasztság együttműködésének, összefogásának megteremtése, ám azt is vallom, hogy ez az összefogás a jel-szavak hangoztatásával még nem valósul meg.” Darvasnak e megállapítása, amint látjuk, szintén a munkásság és a parasztság összefogására mint elengedhetetlen alapra épít, de ugyanakkor felveti: „... mik is lehetnének, mik is legyenek ennek az összefogásnak konkrét, gyakorlati feladatai, nem is holnap, a jövőben, hanem ma”.

Ezek a gondolatok természetszerűleg merülnek fel mindazokban, akik az ipari munkásság és a parasztság sorsközösségét komolyan veszik, s akik Kovács Imrével egyértelműleg vallják, hogy a két dolgozó osztály összefogásának terve ma „a legnagyobb politikai erő Magyarországon”. Felesleges ugyanis bővebben magyarázni, hogy ez a szövetség nem jelenthet mást, mint azt, hogy az ipari munkásság és a parasztság minden fontos gyakorlati teendőben egyetért és együttműködik.

Magától adódóan következik ebből a második kérdés: mi jelenleg az a döntő szempont, amiben ez az együttműködés kidomborodhatik? A jelenlegi világégésben ez a feladat nem lehet más, mint az ország fennmaradásának, önálló és szabad fejlődésének biztosítása. Ez a dolgozó osztályoknak elsőrendű érdeke, mert hiszen az ő célkitűzéseik is csak szabad és független országban valósíthatók meg. Azt hisszük, nem tévedünk akkor, ha az ipari munkásság és a parasztság szövetségének jelenlegi célkitűzéseit az ország függetlenségének és szabadságának éber őrzésében, a magyar érdekek minden befolyástól való csorbítatlan megvédésében jelöljük meg. Függetlenségünk és szabadságunk megóvása biztosítéka az ország jövőjének, mert csak így érhető el az, amit Szekfű Gyula is kifejtett, hogy tudniillik a háború zivatarai után a dolgozó osztályok betölthessék történelmi szerepüket, hivatásukat, s lerakhassák egy új korszak békés alkotómunkájának alapköveit.

Az ország szabadságáért és függetlenségéért folytatott harcoknak egyébként a történelem folyamán eddig is a dolgozó osztályok voltak a bázisai. Eddig azonban a szabadságharcokban a dolgozó osztályok mások vezetése alatt állottak, ma viszont a harc vezetésében önálló szerepet kérnek. Erre utal Földes Ferenc megjegyzése is, amikor azt írja: „Ma már a munkásság a kezdeményező egy olyan mozgalomban, amely hivatva van a magyar társadalom legjavát — az alsóbb osztálytól a felsőbbig egyaránt — összefogni a szabadság és függetlenség védelmében.” Felmerül ugyanis a kérdés, hogy a szabadság és a függetlenség igenlésében a dolgozó osztályok érdekei nem találkoznak-e más osztályok vagy rétegek érdekeivel, s nem jöhet-e létre közöttük együttműködés a jelenlegi feladatok megoldására?

E megfontolások alapján jelen esetben az ipari munkásság és parasztság olyan gyakorlati együttműködéséről van szó, amelynek támogatása az ország legkülönbözőbb rétegeinek is érdeke. Sőt: egyenesen ebben kell látnunk az ipari munkásság és a parasztság szövetsége kialakulásának föltételeit is. „Véleményünk szerint — írja Mód Aladár — a különböző rétegekre kiterjedő együttműködésnek különös jelentősége van már magánál a munkásság és a parasztság szövetségének kialakításánál, de a már kialakult szövetség is csak mint egy sokkal szélesebb társadalmi együttműködésnek az alapja, gerince érheti el célját.” Ez az idézet is világosan kimondja, hogy ennek a nagyobb egységnek — ellentétben minden eddigi hasonló törekvéssel — az ipari munkásság

és a szegényparasztság a hordozója, és e két osztály szövetsége a biztosítéka annak, hogy itt nem a célkitűzések feladásáról van szó, hanem ellenkezőleg arról, hogy a társadalomnak mindazokat az elemeit, akik erre készek, felsorakoztassuk az ipari munkásság és a parasztság jövőt, alkotómunkát jelentő szabadságtörekvései mellé.

A vita fontos tanulsága: bölcs és előrelátó politikát folytatnak a dolgozó osztályok, ha hajlandók együtt dolgozni más társadalmi rétegekkel is olyan akadályok leküzdésében, amelyek nem távolítják el a dolgozókat az eddigi útról, hanem — éppen ellenkezőleg — a dolgozó osztályok szabad fejlődését biztosító új életforma megteremtéséhez vezetnek.

Erről van szó, s ebben bizonyára egyetértünk. Az ipari munkásság és a parasztság szövetsége csak így jöhet létre, és csak ha ez megvalósul, mondhatjuk Kossuth szavaival, hogy „a nemzet akarátának kompakt erejével áll szemben a haza és a szabadság megrögzött ellenfeleivel”.

Népszava, 1941. augusztus 24. Út és cél.

68

1941. szeptember 14

BARCS SÁNDOR A POLGÁRSÁG NEVÉBEN CSATLAKOZIK A NEMZETI ÖSSZEFOGÁSHOZ

A szociális eszmék, melyek már a XVIII. század befejező évtizedeiben ütötték fel fejüket s a múlt század közepétől érlelődtek tudatossá, viharos erővel — szinte azt mondhatnánk: az egyre gyorsuló sebesség fizikai törvénye szerint — szántottak végig a Föld kultúrzónáin. Hol indultak, hol állnak meg? Tulajdonképpen lényegtelen. Az emberi lélekben kezdődtek, és ott érnek véget is. De vágatató iramukkal nehéz lépést tartani: sokan, különösen az idősebbek közül, individualistákká válnak, elvesztik kapcsolatukat a külvilággal, a *közösséggel*, a szent egoizmusnak élnek, s nem veszik észre, hogy emiatt egyre táguló szakadék hasad köztük és az új generáció között. Sokan betartják az arany-szabályt, s világnézetüket — akár órájukat a villanyórához — mindenkori gazdasági helyzetükhöz igazítják. Sokan elhessentik kellemetlenül zakatoló aktualitását, csavarnak egyet lelki rádiójuk gombján, és könnyű tánczenét hallgatnak.

Nekünk azonban beszélnünk kell a szociális eszmék komplexumáról, mert ez legsúlyosabb problémánk, s mert nem tarthatnánk igényt a haladó jelzöre,

ha csak mint érdeklődő, mondjuk: mint jóakarátú szemlélő figyelünk a kérdés körül felmerült vitát. Tudjuk, hogy a szociális eszmék robajló lavínája helyet követel magának majd a háború után, nem oktalanság hát, ha ágyát előre elkészítjük, vagy legalábbis *segítünk elkészíteni*, különben kérdés nélkül vág utat magának, s olyan területeket is eltipor, melyek kedvesek és értékesek számunkra. De egyúttal vigyáznunk is kell. Az emberiség legnagyobb megmozdulásai ugyanis mindig a humanizmus nevében történtek — a szociális problémák megoldásánál is ez a végcél —, mellőznünk kell tehát a humanitás álarcában jelentkező, valójában azonban antihumánus és tudománytalan zöld varázslókat, akik tág lelkiismerettel terelik hiszékeny híveiket az ígéretek mezején s a céltalan Semmit bűvészmutatványokkal, hókusz-pókuszokkal, nyakatekert mondatokkal, tehát külsőségekkel leplezik. Légbuborékok ők a sima tó tükrén, melyek elpukkannak, de a víz, a tó alattuk — örök. A nép nevében azok beszéljenek, akik hisznek a népben, mint önmagát kormányzó, a maga bajain segítő és saját életét irányító Egészben, nem pedig azok, akik önkényesen, uralkodni akarnak felette. S azok szóljanak, akik nemcsak beszélnek, *de mondanak is valamit*. Ezekhez szólunk mi is. És örömmel látjuk, hogy a probléma hordozói fiatalok. Izmos vállukra veszik a régi, súlyos terhet, összeegyeztetik a parasztság és a munkásság egymásrautaltságának kereteit, s ugyanakkor találkára hívják a polgárságot is. Amikor azonban a polgári osztályról beszélnek, érezhetően némi bizonytalanság csendül ki hangjukból, ami tulajdonképpen indokolt is, ha figyelembe vesszük, hogy a középosztály — ellentétben az ipari munkássággal és a parasztsággal — rendkívül heterogén összetételű, léte tág határok között hullámozik, s maga a „polgár” szó kritériuma is tisztázatlan még. Ezért a *haladó* középosztályhoz fordulnak, a haladó munkásság, haladó parasztság nevében.

Kettős szövetség

Szervezettség tekintetében az ipari munkásság áll a vezető helyen. Lehet, hogy területükről a nyilas sorbontók ígéreteikkel elbűvöltek bizonyos tömegeket, a kijózanodás azonban tervszerű pontossággal jelentkezik majd, hiszen — mint fentebb is hangoztattuk — az épület, melyet a tudománytalanság süppedő iszapjára emeltek, előbb-utóbb elmerül, s lebukik a feledés homályába. Az ipari munkásságot tehát egységesnek foghatjuk fel, s tudjuk, kinek van joga nevében szót emelni. Ugyanezt azonban már nem mondhatjuk el a parasztságra vonatkozólag.

A parasztságban ugyanis bizonyos rétegződés észlelhető. Durva határvonallal szegény- és gazdagparasztságnak jelölik ezt a rétegződést, noha sokkal több tényezőtől tevődik össze s a két véglet között több árnyalat található. Bizonyos, hogy óriási különbség mutatkozik a napszámos és a kigazda között,

jóval kevesebb — mondjuk — egy viszonylag tisztességesen dotált vincellér és az előbb említett kiscgazda között. Mindez azonban nem is lényeges. A hangsúly a segíteni akaráson, a jobb sors kiharcolásán, az utódok számára pedig a korlátlan életlehetőségek biztosításán van. S nem engedheti meg magának a magyarság azt a fényűzést, hogy kitűnő orvosok, mérnökök, tanárok, esetleg világhírű feltalálók az eke szarvát tartsák akkor, amikor született tehetségük az élet más területére rendelte őket. E sorok írója már beszélt olyan tizenkét-estzendős parasztyerekkel, aki világosan magyarázta a *Kant—Laplace*-elméletet, s geológiai tudása megszegyenített volna akárhány egyetemi hallgatót is. És mindezt „egy nagy könyvből olvasta ki”, mert érdekelte. Az illető ma kubi-kol, és elveszett az értelmiség számára. (Ezért követelte a Márciusi Front „az alsóbb néposztályok érdekében a közép- és főiskolákon a progresszív tandíjrendszer és a minőségi szelekció bevezetését”. Ez azonban ma már túlhaladott álláspont, s tudjuk, hogy határozottabb és eredményesebbnek ígérkező úton kell haladni az östehetségek felszínrehozása terén.)

S itt van a földkérdés is, mely rakott vadászterülete mindenfajta demagógiának. Most, e cikk keretén belül nem akarunk bővebben foglalkozni a földkérdéssel, hiszen lehetetlen lenne néhány hevenyészett sorral elintézni, annyit azonban leszögezhetünk, hogy a földkérdés megoldása a legnagyobb feladatunk; elrendezése higgadt főt és tudományos alapgondolkodást követel, a rikoltó és komolytalan demagógia teljes kikapcsolásával. Nem lehet megoldani a földkérdést Rousseau szellemes, de élettelen mondása alapján sem („*La terre n'appartient à personne, les fruits à tous*”), mert éppen a föld követeli meg legjobban a magántulajdon jelleget. Mindez azonban egy másik cikk tágabb körvonalai-ba kívánczik s nem is tarozik szorosan ide.

A parasztság kívánalmai tehát három pont köré csoportosulnak: 1. a szegényparasztság felemelése; 2. a földkérdés rendezése; 3. a kultúra intenzív kiterjesztése — s mindhárom pont a kérdésnyalábok egész tömegét zárja magába. Az ipari munkásság nemcsak magáévá tette ezeket a kívánalmakat, de harcol is értük; a szövetség tehát, mely közte és a parasztság között kialakul — kézenfekvő. A kérdés csak az, hogy ki szóljon — mint illetékes a parasztság nevében? Megint csak a Márciusi Front felé fordulunk, mert az termelte ki a parasztság hivatott vezetőit. Ki merne kételkedni — hogy csak néhány nevet említsünk — *Kovács Imre, Darvas József, Kállai Gyula, Losonczy Géza* s az öregebbek közül *Szabó Pál* elhivatottságában; ki kockáztatná meg azt a badarságot, hogy őszinteségüket vizsgálja, amikor egész lényüket a parasztság felemelésének súlyos gondjai töltik el? Nevükben a parasztság és a munkásság szövetsége nem csak létrejön, de niár létre is jött, erről tehát már befejezett történelmi tényként beszélhetünk.

S most felvetődik a kérdés, *miként reagál a polgárság* erre a kettős szövetségre, és mennyiben érzi a felelősséget, hogy gondolkodás nélkül (helyesebben: egy régen átrágott, hosszú gondolatsor befejezéseként) melléje álljon? Ismételjük, nem csoda, ha a szövetségesek gyakran kicsendülő szkepszissel beszélnek a polgárságról, *hiszen a középosztály valóságos konglomerátum, melyben minden világnézeti árnyalat mellett a teljes politikai éretlenség és nemtörődömség is fellelhető.* Ki beszéljen tehát a polgárság nevében és főleg: kinek nevében beszéljen? Lehet-e itt valami egységre számítani, s ha igen, mikor és milyen formában? Ha ezeket a kérdéseket nem tartjuk szem előtt, akkor pusztá fecsegés minden szó, melyet a polgárságról kiejtünk.

De vizsgálunk kell azt az érdekkülönbséget is, mely a középosztály és az alsóbb néprétegek között kétségtől fennáll, ahogy *Erdődy János* is írja: „A polgárság igen nagy rétegeivel, túlnyomó részével nem közösek gazdasági érdekeink!” Ekkor azonban felvetődik az a gondolat is, hogy mit értünk tulajdonképpen polgárság alatt, mi a középosztály meghatározásának szabatos és világosan megfogalmazott szabálya? Középosztályhoz tartozik a nagykapitalista gyáros és a kiskereskedő, de oda tartozik az orvos és a magánhivatalnok is. Az érdekelletétek tehát esetenként változnak, mint ahogy esetenként változik a polgári jelző kritériuma is. (Melegen ajánlom mindenkinek, aki ezzel a kérdéssel foglalkozik, olvassa el *József Attila* rendkívül mély és bölcs tanulmányát a polgárságról. Címe: „A középosztály válsága.”)

Helytelenül fogja meg tehát a lényegét az, aki a polgárságot mint egységes tömböt emlegeti, s ilyen formában szeretné harmadiknak lekötni a kettős szövetség mellé. Van azonban a középosztálynak egy bizonyos haladó szellemű, értelmiségi csoportja, amely a tudás emlőjén növekedett fel, s amely látó szemmel igazodik el a nézetek, történések, okok és okozatok kusza bozótjában. Ez a réteg, mely nem foglalkozási ágak szerint, még csak nem is „a gyakorlati tudományok embereiből” tevődik össze, mint *Erdődy János* gondolja, természetéből kifolyólag azonnal odaáll a kettős szövetség mellé. Ez a szövetség azonban, ha létrejön, nem maradhat csupán írott malaszt, de ki is kell lépjen az elmélet bűvköréből, látható formát kell öltönn, s egy ankét, egy minden nagyképűség nélküli közös megbeszélés keretében élettel is kell telítődjön. Az előkészítés feladata viszont ismét a fiatal írónemzedékre tartozik, azokra, akik már egyszer, a „nagyok” segítsége nélkül, maradandót alkottak, s most rajtuk a sor, hogy megkoronázzák tettüket. Addig is legyen ez a szerény cikk pregnáns bizonyítéka annak, hogy a munkásság, parasztság és a polgárság fent említett rétegének összefogása történelmi szükségesség, mert teljes bizonyossággal valljuk enélkül a magyar demokrácia eszméje mindörökre csak üres szólam marad!

KOVÁCS IMRE „TOBORZÓ” CÍMŰ CIKKE AZ „ÚJ POLITIKAI FRONT” GYAKORLATI MEGOLDÁSÁRA TESZ JAVASLATOT

A *Szabad Szó* című néplap július 27-i számában nyílt levelet írtam a magyar parasztsághoz. A német—szovjet háborúval beálló új helyzet késztetett arra, hogy még egyszer határozottan összefoglaljam a parasztság politikai magatartásának főbb pontjait. A parasztegyeségről, a parasztság íróiról és a paraszt-munkás szövetségről volt a levélben szó. Akkor már élénk vita folyt ezekről a kérdésekről a *Szabad Szó* hasábjain, s kialakult mindegyikről a parasztság megmászhatatlan véleménye. A parasztegyeségről megállapítottuk, hogy az a kisparasztok, az uradalmi-gazdasági cselédek és a mezőgazdasági munkások tömörülése legyen. Az írók közül csak azoknak hiszünk, akik mellénk álltak, s érettünk dolgoznak. A városi munkások olyan körülmények között élnek a városokban, mint a kisparasztok, cselédek és gazdasági munkások a falvakban; politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális és emberi törekvéseink tehát megegyeznek. Céljaink elérésében egymásra vagyunk utalva, s szövetségünk a legnagyobb erő a kialakuló új Magyarország politikai frontján. Ezekben a kérdésekben a *Szabad Szó* olvasói kivétel nélkül megegyeznek, amit úgy tekinthetünk, mint a magyar parasztság megmászhatatlan elhatározását, illetve programját.

Levelem,

melyet a parasztsághoz írtam, nem várt érdeklődést váltott ki a magyar társadalom minden rétegéből. Nagy vita indult meg, s a hozzászólások az új politikai front kibontakozását szorgalmazták. A leghatározottabb véleményt a munkások írói jelentették be, s megerősítették a paraszt-munkás szövetséget. Bizonyos, most nem részletezhető okokra hivatkozva azonban szélesebb területre akarják kiterjeszteni a dolgozók összefogását, s elsősorban a szabadság és a függetlenség kérdésében várnak öntudatos megnyilatkozásokat és meg nem alkuvó állásfoglalást. A parasztok és a munkások összefogását ők is úgy tekintik, mint az egyetlen biztató politikai megmozdulást a magyar dolgozók jövője érdekében, s ez összefogás alapjára építik a további terveiket.

A polgári osztályok egymás után jelentkeztek, hogy ők se maradjanak ki az új politikai frontról. A *Magyar Nemzet* hasábjain a középosztály igyekszik tisztázni állásfoglalását, egyelőre azonban csak ellentmondásokat olvashatunk

ki az azokból az írásokból, melyek a megváltozott helyzetet és a lehetőségeket mérlegelik. Ezeket az írásokat olvasva, furcsa érzéssel gondol az ember arra, hogy mennyire igaz a középosztály heterogén voltáról alkotott felfogás, és mennyire tájékozatlan ez a vezetésre vágyó osztály a saját problémáit illetően. A generációs ellentétek mellett szinte áthidalhatatlan világnézeti ellentétek is vannak közöttük, s nem hinném, hogy egységes állásfoglalásra számíthatnánk részükről a nagy perben. Ugyanez mondható el a polgárságról is, melynek írói a *Független Magyarország* és az *Újság* című lapokban próbálják tisztázni politikai magatartásukat, és igyekeznek elhíttetni, hogy ők is alkalmasak az új politikai fronthoz való csatlakozásra.

A vita

természetesen elméleti jellegű, s a felvetett kérdések gyakorlati megoldása nagy és ma még elháríthatatlan nehézségekbe ütközik. A háború sorsa és kimenetele határozza majd meg az új politikai front megalakulásának a lehetőségét. Egy már most is bizonyos: a tömegek szociális felszabadulása feltartóztathatatlan, s hogy ez milyen formában történik meg az részben a most zajló vitában lefektetett elvektől függ. Nem lehetetlen, hogy nagy megrázkódtatásokkal megy végbe a változás, és akkor olyan erők kapcsolódnak bele a küzdelembe, melyekre eddig senki sem számított, vagy amelyeket könnyelműen elhanyagoltak, de amelyek léteznek és a társadalom mélyén már évek óta nagy feszültségeket idéznek elő, s felszínretörésüket csak a mai politikai, gazdasági, társadalmi és hatalmi status quo akadályozta meg. Ha ezek az erők érvényesülhetnek, akkor minden vita meddő és felesleges lesz, s az események sodrában talán még azok is elpusztulnak, akik ezeknek az erőknek a jelenlegi képviselői. Erre az eshetőségre is fel kell készülni, azonban kizárólag csak a parasztnak és a munkásoknak! Ha a békésebb megoldás lehetősége jön el, ami minden valószínűség szerint az európai helyzet alakulásából adódik majd, akkor is a parasztok és a munkások szövetsége köré csoportosul az új politikai front illetve az új életformára való törekvés programja.

A kibontakozás

vonalaiban, tárgyilagosan megállapíthatjuk, a parasztok és a munkások programja áll. A mindenképpen termékeny vita is azt bizonyítja, hogy a mi oldalunkon akarnak csoportosulni azok a politikai és társadalmi erők, melyek eddig nem kompromittálták magukat, vagy hűségesen kitartottak eredeti meggyőződésük és programjuk mellett. Nagy ígéret és biztatás ez a tömörülés, mert

ugyanakkor a másik oldalon a látszólagos erők felmorzsolódását észleljük. Az úgynevezett szélsőjobboldali front most van szétesőben, s a körülötte zajló vitából az a megdöbbentő felismerés csendül ki, hogy programja nem volt, s tisztára anyagi és személyi érdekek vagy ellentétek tartották össze vagy állították szembe tagjait egymással, s politikai szereplésük tisztára karrier-érdekeket szolgált és mindent a tömegek politikai kultúrátlanságára építettek. Jelentőségüket sohasem túloztuk el, tisztában voltunk azzal, hogy politikai szereplésük a megoldatlan magyar problémákból és az európai helyzet alakulásából táplálkozik, s mindig tudtuk, hogy az első váratlan fordulat kihúzza lábuk alól a talajt, és vagy lesodródnak a politikai küzdőtérrel vagy ismét egyéni érdekeik vonalában keresik újabb politikai szereplésük lehetőségét. Megfelelőbb szegénységi bizonyítványt nem is lehetett volna kiállítani róluk, mint a mostani vitájukat, s ha pillanatnyilag talán felmutathatnak majd eredményeket és sikereket, az ne tévesszen meg bennünket: a jövő semmi esetre sem lesz az övék. A jövő a miénk lesz, s itt az ideje, hogy a kibontakozóban lévő, s a parasztok és a munkások összefogásán alapuló új politikai front programjának főbb pontjait már ma megállapítsuk. Ez azért is szükséges, hogy minden napnak meghatározzuk az elvégzendő teendőit, s ne vágjunk a holnap elé: szükséges továbbá azért is, hogy a polgári osztályok számára könnyebbé tegyük belső ellentéteik tisztázását, és a csatlakozásuk, illetve politikai állásfoglalásuk számára a feltételeket megszabjuk. Ma a következő három kérdésben kell egyetérténünk: politikai jogok, szabadság és függetlenség, földreform. E három kérdésben vallott felfogásunkkal igazolhatják magukat és behizonyíthatják, hogy a jelentkezésük őszinte, a szándékuk komoly és semmiféle áldozattól nem riadnak vissza.

1. *Politikai jogok.* A jelenlegi politikai status quo tovább nem tartható fenn. Szükséges tehát, hogy minden magyar állampolgár számára megadassék a leg-radikálisabb politikai jogok, és azok gyakorlásában semmiféle korlátozások ne akadályozzák őket. A magam részéről azt javasolnám, hogy nemre való tekintet nélkül, minden 21. életévét betöltött állampolgár szavazhasson és választható legyen.

2. *Szabadság és függetlenség,* örök magyar program, melyekből a legnehezebb időkben sem engedtünk, mi, magyarok. Legfeljebb az idegenek beszivárgásával veszítettük el néha érzékünket a szabadság és a függetlenség iránt, s nem riadtunk vissza a megalkuvás gondolatától sem. Ma a szabadság és a függetlenség eszméje erősebb bennünk, mint bármikor a történelem folyamán, s nem tarthat számot kíméletre az, aki messzemenően vétett az eszmék ellen. Szabadság nélkül nem érvényesülhetnek azok a politikai erők, amelyekre elsősorban számítunk, szabadság nélkül nem tud ember lenni az ember és a megalkuvások kutyaszorítójába kerül, szabadság nélkül nem tudtak élni az őseink és nem tudunk élni mi sem: aki a szabadság ellen vét, az a magyarság ellensége, s ki

kell vetni őt a sorainkból. A függetlenségünk pedig annak a biztosítéka, hogy úgy rendezkedhessünk be a saját országunkban, ahogy akarunk, s nem leszünk kitéve a nemzetközi erők ránk nézve nem mindig kedvező küzdelmének.

3. *Földreform.* Tulajdonképpen nem is kellene a földreformot megemlítenem, mert hiszen abban mindnyájan megegyezünk, hogy a jelenlegi birtokmegosztás mennyire káros a magyarságra, s ha nem vesszük revízió alá, akkor parasztságunk pusztulása feltartóztathatatlan lesz. Mégis megemlítem a földreformot mert bizonyos reakciós erők tömörülését is megfigyelhetjük, akik szeretnének elébe vágni a földreformnak, s annak a követelését nem éppen megtisztelő jelzőkkel illetik.

Ma ez a három

követelés határozza meg feltételeinket azokkal szemben, akik velünk akarják az új Magyarországot megteremteni. Jó volna, ha a különböző helyeken folyó elméleti vita e gyakorlati kérdések felé terelődne, továbbá határozottabb formát öltene a mi oldalunkon jelentkező erők tömörülése, hogy az első adandó alkalomkor az *új politikai front* azonnal megalakulhasson.

2. AZ ANTIFASISZTA FÜGGETLENSÉGI MOZGALOM SIKEREI

70

1941. szeptember 1

A KMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA¹ ÖSSZEFOGÁSRA,
A NÉMET FASIZMUS ÉS A HÁBORÚ ELLENI HARCRA MOZGÓSÍTJA
AZ ORSZÁG ÖSSZES HITLER-ELLENES ERŐIT

A német megszállás és a szovjetellenes háború súlyos terheket rónak Magyarország népére. Az ország kirablása a németek által éhínséggel, a fokozódó nyersanyaghiány munkanélküliséggel fenyegeti az országot.

A magyar katonáknak a németek kilátástalan háborújában való részvétele csak a drága magyar vér oktalan pazarlását hozza az országnak. Hadseregünknek a távoli harcmezőkön való cél nélküli feláldozása viszont az országot függetlenségének és létének legbiztosabb védelmétől fosztja meg.

A világpolitikai helyzet és a háborús erőviszonyok alakulása a német imperializmus vereségét bizonyossá teszi. Magyarország mint a hódító német imperializmus szövetségese újabb, az elsónél sokkal súlyosabb Trianon elébe nézhet, amelyben annál biztosabban feloszthatják az országot a környező kapitalista országok, minél inkább legyöngül Magyarország a Szovjetunió elleni háborúban.

Minthogy a németek önkényuralma Magyarországon az összes néprétegek legfőbb veszedelmévé nőtt, és a szovjetellenes háborúnak a megszüntetése a nemzet egyetemének érdeke, a kommunista párt Központi Bizottsága elhatározta, hogy minden munkáját és akcióját a jelenleg döntő, fő feladat alá rendeli, úgymint: „Magyarország felszabadítása a német imperializmus igája alól, a német hadsereg eltávolítása az országból, a Szovjetunió elleni indokolhatatlan háború megszüntetése.”

A kommunista pártnak ezen legfontosabb alapvető politikai célok megvalósítása érdekében együtt kell működnie mindazon néposztályokkal és körökkel, amelyek szintén felismerték az okot, a veszélyeket, amelyeket a német fenn-

¹ Ebben az időben a Kommunisták Magyarországi Pártja Központi Bizottságának tagjai voltak: Gács László, Rózsa Ferenc, Schönherz Zoltán, Skolnik József és Tóth Mihály.

hatóság és a háború folytatása a magyar nemzet számára jelent, és mindazokkal, amelyek hajlandók a fenti célok megvalósítása érdekében harcolni — azok pártállására való tekintet nélkül.

A Központi Bizottságnak ez a határozata logikus folytatása annak a politikának, amelyet a KMP az ország függetlenségének és szabadságának a német imperializmus elleni megvédésére immár egy esztendeje folytat. Ez a politika, amely a pártvezetőség 1940. október 3-i, 1941. április 2-i, és 1941. június 28-i határozataiban kifejezésre jutott,² az ország szabadságának a megvédése érdekében minden németellenes és haladó politikai erővel való együttműködést kívánatosnak tart.

Mindezt a párt Központi Bizottsága utasítja a pártvezetőséget, hogy a németellenes nemzeti egység megvalósítása érdekében lépjen érintkezésbe a jelentős polgári pártokkal, köztük az uralkodó kormánypárt vezetésével, és a KMP jelenlegi célkitűzéseinek és tevékenységének az ismertetésével is igyekezzen az osztályok és a pártok, a nemzet érdekében való együttműködésének útjában álló akadályokat elhárítani.

A KMP jelenlegi célkitűzéseit a következőkben állapítja meg:

1. A céltalan szovjetellenes háború megszüntetése és honvédségünknek az ország határainak védelmére való visszarendelése.

2. Az ország lakosságának élelmiszerral való ellátásának a biztosítása: csak a tényleges felesleg vihető ki az országból.

3. A falunak áruval való ellátása: az ország iparának további fejlesztése.

Ezeknek a célkitűzéseknek a megvalósítása a nemzet egyetemének, tehát a polgári pártoknak és a kormányzó pártnak is érdeke. Az azonos célért felsorakozó erőknek az ország fennállását fenyegető veszély közelségében nem szabad egymást felemészteniük, hanem együttműködéssel kölcsönösen erősíteniük kell egymást.

Ezt az együttműködést indítványozza a KMP a polgári pártoknak egy nemzeti alapon álló, németellenes politikai mozgalom keretében. A kommunista pártot nem kezeljék ellenségként, hanem ellenkezőleg, szövetségesként: szervezeteit és híveit ne üldözzék közigazgatási és egyéb úton, annál is inkább, mivel a közös nemzeti célok eléréséig az együttműködés egész tartama alatt a KMP tevékenysége a magyar alkotmány korlátait nem lépi túl, és nem irányul a meglévő állami és társadalmi rend erőszakos megváltoztatására.

A KMP egész tevékenységét, tömegbefolyását és szervezeti erejét a közös nemzeti célok megvalósításáig kizárólag a közös ellenség, a megszálló német hatalom ellen fogja fordítani, és a polgári pártoknak a dolgozó tömegek támogatását nyújtja az egyre fokozódó német kívánságokkal szemben.

² A KMP KB jelzett határozatait írásban nem rögzítették, így azok az utókor számára csak visszaemlékezések formájában maradtak fenn.

A KMP Központi Bizottsága reméli, hogy a polgárság vezető politikusai és a kormány felelős férfiai felülemelkednek az osztálykorlátokon és a politikai előítéleteken, és felismerik javaslatának a politikai jelentőségét. Az összes osztályoknak és a pártoknak az együttműködése a végveszély elhárítására a nemzetet legválságosabb óráin segítheti át. Újabb Trianont háríthat el országunk feje felől, amely nemzeti létünk vesztét is okozhatja.

A muhi pusztá hétszázadik és Trianon huszadik emlékévében szívleljük meg nemzeti tragédiáink tanulságát: csak az összefogás a közös ellennel szemben mentheti meg az országot a pusztulástól és a szolgaságtól.

Sokszorosított körlevél. — PI Archivum. B. 3693/1942.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 290—292. old.

71

1941. október 9

A BATTHYÁNY EMLÉKMÉCSESNÉL TARTOTT IFJÚMUNKÁS TÜNTETÉS VISSZHANGJA A NÉPSZAVÁBAN

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

Bár nem vagyok szocialista, mégsem tudom megállni, hogy ne juttassam el ezt a pár sort Önöknek, a magyar munkásság lapjának. Emlékszem, kisgyermekkoromban, amikor még elemibe jártam, tanítónk milyen lelkesedéssel és kegyelettel ünnepelte meg velünk október 6-át, a magyar szabadság vértanújának emlékűnnepét. Öreg ember vagyok, s gyakran támad bennem olyan érzés, hogy október 6-ának az én gyermekkoromban volt még igazi értelme és jelentősége. Nagyapám részt vett 1848—49 harcaiban: személyes élményeit mesélgette nekünk, unokáinak esténként, ennek az időnek hősi küzdelmeiről és lendületéről.

Azóta közel 40 esztendő telt el, és hiába kerestem iskolai ünnepélyeken vagy hivatalos felvonulásokon annak az október 6-ának hangulatát, amelyet tanítónk vagy nagyapám ismertetett meg velem. Ünnepség volt csupán október 6-a, amelyből az életet kiölte a lepergett évek hosszú sora. Hivatalos ünnep lett, s a nemzet nem tudta már, hogy mi is történt *valójában* ezen a napon.

Mindez nem kívánczított volna ki belőlem, ha a minap nem találkoztam volna ismét a 13 vértanú emlékűnnepének hamisítatlan hangulatával. A minap este fiatalok tömege lepte el a Batthyány-emlékmű környékét. Kifutók álltak meg kerékpárjukra támaszkodva, diáksapkás egyetemi hallgatók, villamos-

alkalmazottak, micisapkás, gyűrötttruhás gyárimunkások kezes-lábasban — szóval ott volt a magyar társadalom minden rétege. Ahogy ott álltak némán és szótlanul, megilletődött szemükben a magyar szabadságharc mártírjainak emléke tükröződött. Ezek a fiatalok tudták, hová kell elzarándokolniok október 6-án, ha nem is rendelték ki őket felvonulásra. Ezek érezték, hogy meg kell ünnepelniök azt a napot, amikor a magyar szabadságharc vezetői életüket adták a népért és a jövőendőért.

Köszönöm nekik, hogy visszaadták a hitemet a magyar fiatalságban.

Soraim közléséért fogadja szerkesztő úr hálás köszönetem:

egy öreg tanító

Népszava, 1941. október 9. Október 6. visszhangja.

72

1941. november 9

A SZABAD SZÓ A KOSSUTH ÉS TÁNCSICS SÍRJÁNÁL

1941. NOVEMBER 1-ÉN LEZAJLOTT ANTIFASISZTA TÜNTETÉSRŐL

...Szombaton délután 4 órakor a budapesti ifjűmunkások két nagy koszorút vittek a Kerepesi úti temetőbe. A koszorúkra szalagot kötött az egyetemi ifjűség több csoportja és valamennyi haladó szellemű folyóirat szerkesztősége. A *Szabad Szó* szalagján ez állt: „A magyar parasztság nevében a *Szabad Szó*.” A temető bejáratánál gyülekezett a küldöttség. Ott voltak a népi írók, a munkások vezetői és az egyetemi ifjűség képviselői. A koszorúkat egy-egy munkás-ifjű és egyetemi hallgató vitte a menet élén. Kossuth sírjánál már több ezer főnyi közönség állt levett kalappal és némán, Sipos Gyula egyetemi hallgató helyezte el a koszorút.

Utána egy munkáskórus hazafias dalokat énekelt. Kossuth sírjától a több ezer főnyi közönség Táncsics sírjához zarándokolt. Ott Kéthly Anna országgyűlési képviselő mondott rövid beszédet.

A rövid ünnepi beszéd után a Bolyai-kollégium ifjűsága elénekelt a Kossuth-nótát, majd az ünneplő közönség kétperces néma tisztelegéssel búcsúzott Táncsictól.

Kossuth és Táncsics sírjának a megkoszorúzása biztató cselekedet a haladó magyarság egységének megteremtése felé. Azt bizonyítja a szombat délutáni ünnepség, hogy a magyar ifjűség és a magyar szellem kész az egység megterem-

tésére. Az egység politikai alapját Kossuth és Táncsics tanítása határozza meg. Kossuth nevével a jobbágyszabadítás történelmi cselekedete van összekapcsolva, s azt is tudjuk róla, hogy a szabadság és a függetlenség nagy harcosa volt.

Szabad Szó, 1941. november 9. Kossuth és Táncsics sirjánál.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 295. old.

73

1941. november 9

A PARASZTSÁG HELYI KÉPVISELŐINEK KELL MEGTANÍTANI OSZTÁLYUKAT „ESZMÉLNI, GONDOLKODNI, VÁLLALNI ÉS HELYTÁLLNI” — ÍRJA KÁLLAI GYULA

Nemrég Kovács Imre küldte el e lap hasábjain biztató szavait olvasóihoz. A szerkesztőségbe érkező nyugtalan hangú levelekre azt válaszolta, hogy aggodalomra nincs ok, a mag el van vetve, s bizakodva nézhetünk a jövő, az aratás elé.

Hozzánk, az ipari munkásság íróihoz is érkeznek hasonló tárgyú levelek. Szintén parasztoktól. Ez is azt mutatja, hogy a levelekbe foglalt vágyak, kívánságok és aggodalmak az egész szegényparaszti réteg lelki állapotát és hangulatát tükrözik. Én ezekkel a levelekkel kapcsolatban néhány megjegyzést szeretnék eljuttatni a *Szabad Szó* olvasóihoz.

A múlt században élt az országnak egy nagy szocialista írója, Táncsics Mihálynak hívták. Ez a fanatikus szocialista író állapította meg egyik írásában: „A népet nem nevelni kell, a nép fejlődik, csak ne vegyék el tőle a fejlődés lehetőségét.” Táncsics ismerte a népet és nagy igazságra mutatott rá.

Mit is mond Táncsicsnak ez a megállapítása? Azt, hogy a parasztság ne várjon mindent felülről, az igazi fejlődés lehetőségét saját magában, a saját osztályában keresse. Egészen világosan: a parasztság problémáit mások nem oldhatják meg, dolgozhatnak értük, de helyettük sohasem. Nemcsak a jövőt, hanem a jövő megteremtésének a lehetőségeit is a parasztságnak magának kell megteremtenie.

Hadd mondjam el itt, hogy a múlt század végén s a századforduló idején az ipari munkásság is hasonló körülmények, kétségek és aggodalmak között találta és érezte magát. Érezte, hogy tömegszervezeteket és céltudatos politikát kell csinálnia, de ebben a küzdelemben nem számíthatott senkire. Nem is

számított. Nem törődve a szemben álló tábor ellenállásával, keservesen megkeresett filléreiből pártszervezeteket, kultúrházat, könyvtárakat, lapokat, üdülőket és sportszervezeteket létesített. És éppen ennek tulajdonítható, hogy az ipari munkásság mozgalma sohasem siklott mellékvágányra, háborúkon, forradalmakon és válságokon keresztül mindvégig megőrizte önállóságát és eredeti célkitűzéseit.

Készségesen elismerjük: a parasztságnak annyiban más a helyzete, hogy nem él annyira egy tömegben, mint az ipari munkásság. A nagyipar ezer és tízezer munkást foglalkoztat egy-egy gyárban, s ennyiben meg is könnyíti, hogy a munkások egymásra találjanak, s érdekeik védelmére szervezkedjenek. Ebből a szempontból az ipari munkásság kétségtelenül előnyösebb helyzetben volt. A parasztság küzdelmeiről szólva azonban nem szabad megfeledkezni arról, hogy ez az osztály már egy szervezett nagy politikai iskolázottsággal rendelkező osztályt, az ipari dolgozókat és bátor, meg nem alkuvó, saját soraiból származó írókat és politikusokat tudhat maga mellett, amiről az ipari munkásság esetében nem lehet beszélni.

Azt kérdezhetné valaki, vannak-e ma olyan lehetőségek, amelyekről Táncsics beszél. Feltétlenül. A szegényparasztságnak csak az osztályhelyzete azonos, felfogása azonban vidékenként és községenként változó, sőt gyakran egészen ellentétes. A szegényparasztság sok helyen a legközvetlenebb gazdasági és politikai érdekeit sem ismeri fel helyesen, s ennek tulajdonítható, hogy a legkülönbébb politikai métely tizedeli meg soraikat. A szegényparasztság öntudatos tagjainak tudniuk kell, hogy a parasztság előtt álló feladatokat ott kell megoldani a falvakban. A parasztság öntudatos képviselőinek ott kell minden erejüket a latba vetni, hogy az osztály még öntudatlan tagjait felvilágosítsák, hogy felvegyék a harcot a nyilasok nemzetellenes, népellenes, idegen érdekeket szolgáló mesterkedései ellen.

Ebben a küzdelemben az ipari munkásság és a parasztság írótábor a legnagyobb odaadással támogatja a falusi dolgozókat. A szövetség azonban, amelyről annyit beszélünk, csak úgy válik valósággá, ha a parasztság helyi képviselői is vállalják azt a feladatot, hogy osztályuk többi részét is megtanítsák eszmélni, gondolkodni, vállalni és helytállani. Mert csak így válik az ipari munkásság és a parasztság szövetsége valósággá, s mert az előttünk álló nagy nemzeti feladatok csak az ipari munkásság és parasztság együttes, jövőt megtermékenyítő cselekedeteivel oldhatók meg. . .

Szabad Szó, 1941. november 9. Kállai Gyula: Feladatok.

A KMP KB KÖZÉLETI SZEMÉLYEKHEZ¹ INTÉZETT KÖRLEVELE AZ ANTIBOLSEVISTA KIÁLLÍTÁS MEGAKADÁLYOZÁSÁRA ÉS A NEMZETI ERŐK TÖMÖRÍTÉSÉRE SZÓLÍT FEL

Elnök Úr!

Elnök úr közéleti tevékenysége és előkelő erkölcsi magatartása bizonyítja, hogy a nemzet érdekét szíven viseli, és szükség esetén a nemzet egyetemes érdekét a párt- és osztályérdekek fölé tudja helyezni. Ezért fordulunk Önhöz a következő közléssel:

A katonai és gazdasági kimerüléshez közeledő Németország követeléseivel egyre súlyosabb terheket ró országunkra és népünkre. Városaink ellátatlanok, földművelőinket megfosztják munkájuk gyümölcsétől, honvédeink messze idegenben értelmetlenül pusztulnak el. De ezzel sem elégszik meg Németország. Miután kihasználta Magyarországot gazdaságilag és katonailag háborúja érdekében, újból vissza akarja taszítani az országot a vegetáló kisállamok sorába. Seyss-Inquart bejelentette, hogy hogyan értelmezi Németország az európai nemzetek függetlenségét és önállóságát. Szerinte az új európai rendben a függetlenség és teljes önállóság helyébe a teljes egyenjogúság lép: Európa népei egyenlő jogot nyernek Németország kiszolgálására!

A hatalmasoknak és erőszakosoknak mindenütt akadnak csatlósai. Délkelet-Európában a régi kisantat utódállamai vállalkoztak erre a szerepre. Ezt nyomatékosan megmutatta Románia, Szlovákia és Horvátország pozsonyi konferenciája. Németország új, a réginél sokkal agresszívabb kisantantot szervez meg a túlságosan önálló és saját nemzeti célokkal rendelkező Magyarország ellen. Az új revizionista szövetségés Magyarország területének és önállóságának állandó fenyegetését jelenti. Magyarország választhat: vagy behódol teljesen a németek totális Európájának és belép csatlósnak a többi, önálló életre képtelen vazallus állam sorába, vagy eltökélten felveszi a harcot területének és függetlenségének megvédésére.

Nem lehet kétséges, hogy az ország igazi hazafiai melyik utat választják: „Magyarország soha nem lesz csatlósa senkinek!” (Bárdossy külügyminiszter.)

¹ A KMP KB e körlevelét azokhoz a közéleti személyiségekhez küldte el — hasonlóan a szeptember 1-ihez —, akik valamilyen formában hangot adtak Hitler-ellenességüknek. Így bizonyos lehetőség mutatkozott arra, hogy bevonják őket az antifasiszta összefogásba, vagy egy-egy náci-, illetve háborúellenes akcióhoz megnyerik őket. A Magyar Országos Véderő Egyesület (MOVE) által szervezett antibolsevista kiállítást nem sikerült ugyan megakadályozni, de részben bojkottálásával és a helyszínen kifejtett szovjetbarát propagandával erőteljesen csökkentették hatását főként a „kivezényelt” ipari tanulók körében.

Magyarország dolgozói a legnagyobb elégtétellel vették tudomásul az ország első tisztviselőjének ezt a gerinces bejelentését. A dolgozó tömegeknek ez az azonnali helyes reagálása és érdeklődése az ország létét érintő kérdésekkel szemben igen nagy részben annak köszönhető, hogy pártunk erőteljes propagandát fejt ki a dolgozó tömegek között, és minden befolyását latba veti annak érdekében, hogy a nemzet önállóságáért folytatott harcban részt vegyenek és támogassák a polgári pártokat az egyre fokozódó német kívánságokkal szemben való ellenállásban.

Őn előtt ismeretes pártunk Központi Bizottságának 1941. szeptember 1-i határozata, amely pártunk minden tevékenységét az ország függetlensége és szabadsága megvédésének rendeli alá, és ennek érdekében együttműködik mindazokkal a polgári pártokkal, amelyek a közös cél érdekében működnek.

Az osztályoknak és pártoknak ez a magasabb cél érdekében kifejtett együttműködése az utóbbi hetekben már kezdte meghozni a gyümölcsseit. Ezt mutatja a nemzet majdnem egyöntetű elítélő állásfoglalása a nemzeti érdekek árulói, a nyilasok és labancok ellen. Ezt dokumentálja a különböző osztályok és pártok küldötteinek közös kegyeletos megemlékezése szabadságharcosainkról és hittevése az általuk hirdetett szabadságeszmék mellett.

Ilyen körülmények között a MOVE által rendezendő Bolsevistaellenes Kiállítás a legnagyobb mértékben veszélyezteti a már eddig elért eredményeket az együttműködés terén és ezen keresztül a közös nemzeti célokat.

A MOVE kiállítása az osztályok közötti ellentéteket élezi ki és a belpolitikai ellentéteket kavarja fel egy olyan időpontban, amikor a legkülönbözőbb osztályok és pártok kezdenek rájönni arra, hogyha ellentéteiket félre nem teszik és össze nem fognak a közös veszéllyel szemben, akkor a pártharcokban országunk léte veszhet el.

Ennek a kiállításnak a megrendezése nem a nemzet érdeke, hanem azoké, akiknek érdeke, hogy a nemzet egysége ne jöjjön létre ebben a válságos időpontban.

Németország érdeke, hogy Magyarországot pártharcok szakasszák részekre, mert akkor könnyebben kényszerítheti rá akarátát. Ennek a kiállításnak a megrendezése tehát igazi csatlósmunka. Ennek az ország, annak vezető pártjai és felelős kormánya nem adhatják oda magukat!

Kérjük Önt, hogy közéleti súlyával és politikai befolyásával lépjen fel ennek a veszélynek az elhárítására. A nemzeti együttműködés érdekében való, ennek a kihívó célzatú kiállításnak letompítása, elkerülése.

Az ország függetlenségének két legfontosabb biztosítéka a nemzet egysége és a nemzeti hadsereg épsége. Minden politikai látókörrrel rendelkező, hazafias ember egyetért abban, hogy jelenleg félre kell tenni az elválasztó ellentéteket, és csak a közös nemzeti érdekeket szabad szem előtt tartani: Létre kell hozni egy németellenes nemzeti összefogást, amely a nemzet ellenállását egyesíti

a szolgásító törekvések ellen, és haza kell hozni honvédeinket a fenyegetett határok védelmére.

Ezért küzd most a Kommunista Párt.

Ha bizalmatlanságnak vagy szűkkeblű osztályérdeknek sikerülne a Kommunista Pártot és a munkásságot a nemzeti együttműködésből kirekeszteni, akkor a nemzeti ellenállást gerincétől fosztanák meg. Ha nagyobb a Kommunista Párt munkalehetősége, akkor erősebb a nemzeti ellenállás a széles néptömegek közt.

Kérjük, hogy fenti közléseink szemmel tartásával érvényesítse befolyását a politikai és társadalmi életben.

Teljes tisztelettel

Kommunisták Magyarországi Pártja
(a KI Szekciója)
pártvezetőség

PI Archivum. Budapesti Törvényszék. 1941—II 954.

75

1941. december 25

RÉSZLETEK A NÉPSZAVA KARÁCSONYI SZÁMÁBÓL¹

a)

SZAKASITS ÁRPÁD CSELEKVŐ ÖSSZEFOGÁSRA SZÓLÍT FEL MINDEN HAZÁJA
SORSÁÉRT AGGÓDÓ EMBERT

Kitártuk ezt az ünnepi számunkat a nemzeti önállóság és függetlenség nagy gondolata, a népszabadság örök eszméje és a szociális haladás történelmi szükségességének követelő hangja számára. És mert népek életének, fennmaradásának, haladásának ez a három hatalmas tényezője nem — mert nem is lehet —

¹ A KMP kezdeményezésére, a baloldali szociáldemokrata vezetők — mindenekelőtt Szakasits Árpád, a párt főtitkára és a *Népszava* főszerkesztője — közreműködésével a *Népszava* 1941. december 25-i számában kommunisták, szociáldemokraták, haladó szellemű írók, politikusok, újságírók szálltak síkra a függetlenség, a nemzeti összefogás gondolata mellett. A *Népszavának* ebben a számában — a közölt *cikk részleteken* kívül megjelentek Balogh Edgár, Benedek Marcell, Darvas József, Dési Huber István, Földes Ferenc, Földes Mihály, Jordáky Lajos, Kállai Gyula, Kasztel András, Markos György, Millok Sándor, Mód Aladár, Móricz Zsigmond, dr. Révész Mihály, Takács József és mások írásai.

pártkérdés, és mert megrendíthetetlen meggyőződésünk, hogy ennek az országnak, minden valamirevaló embere kell, hogy most — félretéve minden egyéb tennivalót — ennek a három vezérlő eszmének szolgálatába állítsa teljes tudását, egész erejét és minden jóakarátát, ide hívtuk azokat a férfiakat: politikusokat, írókat, gondolkodókat is, akik nem vallják ugyan a szocializmus programját, de tiszta szándékkal akarják, hogy ez a mi országunk önálló legyen és maradjon, függetlenségben élje életét, s függetlenül szabja meg a maga útját, amelyen haladnia kell: szabad legyen a népe s népének szelleme, és hogy ez a nép ne csak politikailag, hanem gazdasági és társadalmi értelemben is felemelkedhessék arra a magaslatra, amely méltán megilleti. Erről vallanak a *Népszava* háza táján túl élő és munkálkodó, de a nagy nemzeti és népérdekek megítélésében velünk azonos felfogású férfiak, akik írásukat ideadták nekünk.

Magyarország szervezett szociáldemokrata munkássága bizonyára a legnagyobb szeretettel fogadja ezeket az írásokat s vallomásokat, és szívesen halad együtt — mindazokkal, akik hasonlóan gondolkodnak — azon az úton, amely a szebb és jobb, a biztonságosabb jövő felé vezet, és amelyet ez az ország s népe a történelem annyi sorcsapása után csakugyan megérdemelne.

De vajon szükség van-e a kórusra, amely a különböző hangok együttesében olyan harsányan ismétli a szólamot: független, szabad, haladó Magyarországot!? És ha szükség van rá, miért van rá szükség?

Igenis, szükség van erre a kórusra, sőt arra van szükség, hogy minél tisztábban és minél messzebbhatóan zengjen belőle a szabadság és függetlenség dala, hogy mindenki megértse, és mindenkit, elsősorban a dolgozó tömegeket: munkásokat, parasztokat, az értelmiségi rétegeket meghódítson ez a dallam, hogy öntudatosan, tehát megrendíthetetlenül éljen mindenkiben ez a történelmi gondolat. Ezért kell a kórus. És ebben a kórusban azért áll benne a szervezett szociáldemokrata munkásság is, mert soha jobban nem érezte, mint éppen ezekben a vészterhes időkben, hogy lételeme, amelyben emberhez méltóan, szabadon és legjobb s legértékesebb erőit kifejtve élhet, csakis egy független és szabad Magyarország lehet: szabad nép szabad országa, amely csakis így, ilyen szabadon és függetlenül lehet értéke Európának.

Mi, szociáldemokraták, nagy, békés egységről álmodunk, s tudjuk is, hogy ez az álom egyszer megvalósul, mert meg kell valósulnia. De tudjuk azt is, hogy egy ilyen egyesülésben Magyarországnak magyarnak kell maradnia és függetlennek, mert a népek semmiféle egyesülése nem lehet sem egészséges, sem ésszerű, sem tartós, ha nem a közmegegyezés elvén épül fel.

A mi számunkra tehát az ország szabadsága és függetlensége nem csupán a jelen kérdése, hanem a jövőé is. Kell is, hogy így legyen, mert kell, hogy értelmes folytatói és bátor harcosai legyenek annak az ezeresztendőös küzdelemnek, amely ezen a földön annyi hősiességgel folyt, hogy ez az ország országnak s népnek megmaradjon.

Magyarország szabadsága és függetlensége, a népszabadság gondolata és a szociális haladás nem a pillanat politikai jelszava tehát, hanem mélyen átgondolt és a magyar történelemben gyökerező életprogram. Ez a program most különös időszerűséget nyert. Nagy átalakulások lázában él a világ, és ilyen időkben kell hogy világosan lássuk történelmi feladatainkat. Ezért is adjuk közre ebben a számunkban azt a történelmi sorozatot, amelyből napnál világosabban kiderül, hogy valahányszor ez a mi országunk nagy történelmi sorsforduló elé érkezett, szinte önkéntelenül emelkedett fel a mélyből a nemzeti függetlenség és a népszabadság gondolata, és fonódott össze széttéphetetlenül a szociális haladás követelményével. Nem véletlen tehát ennek a három eszmének szétszakíthatatlan egysége. Törvény van benne. És ha ez a törvény valamikor nem teljesülhetett be, ennek mindig az ország s népe adta meg az árát. Ha pedig ez a törvény érvényesült, a virágzás kora érkezett el az ország számára. A tanulságok készen kínálkoznak a régmúlt és közelmúlt eseményeiből. Vakoknak és süketeknek kellene lennünk, ha ezeket a tanulságokat nem látnánk s nem hallanánk meg. Sorsunkat, jövőnket hozzá kell kötnünk országunk legfényesebb tradícióihoz, a magyar nép legszebb s legáldozatteljesebb küzdelmeinek hagyományaihoz. Ezeknek a hagyományoknak kell táplálniuk mind jelenünket, mind pedig jövőnk terveinket. Az önrendelkező jog eszméje évszázadokon át világító fáklvaként lobogott a legjobbak kezében azon a történelmi úton, amelyet a magyar nép eddig megtett. Ez az eszme tükröződik a magyar irodalom legjobbjainak írásaiban. Ez az eszme tette, hogy a magyar nép annyi tiprás és vihar ellenére is fenn tudta tartani országát Európának ezen a legveszedelmesebb földjén.

Íme: ezek a megfontolások adják szilárd alapját a mi felfogásunknak a nemzeti függetlenség kérdésében. Mi itt, e földön élünk. Ez a föld a mi életünk. A szervezett szociáldemokrata munkásság ezen a földön akarja megvetniliát, hogy véghez vigye emberi terveit, amelyek végső soron a nagy magyar közösség történelmi céljait is szolgálják. Különben valljuk: egy ország s egy nép szabadságát és függetlenségét sohasem fenyegethetik olyan nagy veszedelmek kívülről, mint belülről. Ha egy nép elveszti nemzeti öntudatát, vagy ha ezt az öntudatot elhomályosítják benne, még veszélytelen időkben is képtelenné válik az országfenntartás feladataira. Viszont: a legnagyobb veszélyek idején is meg tudja őrizni hazáját, nemzeti jellegét, népi erőforrásait, ha társadalmi és nemzeti öntudatát, emberi magatartását nem homályosítják el benne, nem veszti el, nem tiporják ki belőle. Ezért azt mondjuk: nem elég az írott szó, és nem elég a vallomás, és nem elég a hang, amely a függetlenség és szabadság ígét zengi, több kell ennél: cselekvő szolidaritása mindazoknak, akik hasonlóan gondolkodnak. És kell, hogy ez a gondolat a legmélyebre szálljon, a legmélyebb rétegeket hassa át, mert a nemzeti öröklét forrása a nép, mégpedig az olyan nép, amelyikre a társadalmi szolidaritás világossága hull, amely érzi,

hogy nincs elhagyatva, hogy felszabadulásának útját el nem torlaszolja. Szóval: az olyan nép képes országfenntartó munkára, amelyben nem az örendelkezés jogát, sem a szabadság eszményét meg nem ölhetik. „Haza csak ott van, ahol jog is van” — mondotta Petőfi, akiben a nemzeti és szociális gondolat a legtisztábban kristályosodott ki.

Petőfi maradjon s legyen a lángoszlop, amely vezesse ezt a népet, és teljék meg tartalommal a szabadság és függetlenség ígéje.

És váljék testté!

Ezen kell munkálkodnunk valamennyiünknek.

Népszava, 1941. december 25. Szakasits Árpád: A mi földünk: a mi életünk.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 299—302. old.

b)

RÉSZLET SZEKFÜ GYULA „A SZABADSÁG FOGALMA” CÍMŰ CIKKÉBŐL

Millok Sándor szerkesztő úr felszólított, hogy a karácsonyi számban a magyar munkásság előtt fejtsem ki röviden véleményemet a szabadság fogalmáról. A magyar munkássággal, akárcsak a magyar parasztsággal, nem voltak soha kapcsolataim, viszont ami a marxizmus tanelveit illeti, ezekkel szemben lefoglalt álláspontomat sohasem tartottam titokban. Mégsem csodálkoztam a szerkesztő úr felszólításán. Nagy elemi csapások idején, felhőszakadás után, árvízveszedelemben senki sem tud négy fala közt maradni, mindenki az utcára tódul, és fölfedezi, hogy emberek közt van helye, ő is ember, nem pedig valamely zárt életforma önkéntes rabja, mert ilyen veszedelmek idején senki sem segíthet önmagán, mindenki másokra, a többiekre van utalva. Ilyen viharban élünk ma is, s már nem arról van szó, hogy milyen négy fal közül léptünk ki és térünk vissza, hanem bizonyos lényeges dolgokban meg kell értenünk egymást, mert különben egyenként, különállva még könnyebb az elpusztulás, mint ha sokan, nagyon sokan megértik egymás szavát.

Azt hiszem a szabadság dolgában megérthetjük egymást, még ha különböző pontokról indulunk is el...²

Népszava, 1941. december 25. Szekfű Gyula: A szabadság fogalma.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 303. old.

² Szekfű Gyula cikke további részében a „keresztény természetjog” alapján jut el az emberek egyenlőségének és szabadságának elismeréséhez és az ország függetlenségéért vívott harc szükségességéhez. „A társadalmi osztályoknak erőfeszítései jobb, emberibb, nemesebb élet- és munkafeltételekért éppúgy a természetjog örök szolgálatában folytatott küzdelmek, mint a nemzetek ellenállása idegen befolyással, idegen műveltséggel vagy idegen uralommal szemben” — állapítja meg cikke befejező részében.

RÉSZLETEK BAJCSY-ZSILINSZKY ENDRE „KOSSUTH ÉS A MAGYAR KÜLPOLITIKA”
CÍMŰ CIKKÉBŐL

A magunk történelmi kötelezettségeit nem nehéz röviden összefoglalnom: fönn-tartani és a teljesebb nemzeti önkormányzat irányában tovább fejleszteni történelmi gyökerű parlamentarizmusunkat; az eddiginél sokkal gyorsabb ütemben emelni a magyar parasztság és munkásság gazdasági, művelődési szociális színvonalát, de az önségély és az önkormányzat formái között; egy nagyszabású és nagylelkű, deákferenci szellemű nemzetiségi politikával békét teremteni idebenn és békét előkészíteni a körülöttünk élő, hasonló kisebb lélekszámú népek felé; kiépíteni a teljesség és tökéletesség legfelsőbb mértékéig az ország honvédelmét, mind szellemi, mind kiképzés, mind pedig modern fölszereltség és a szükséges erősítések dolgában; végül pedig mindenáron és minden eszközzel fönn-tartani a magyar állam eszmei egységét, függetlenségét, szuverenitását. Nem végződhetik úgy ez az új világháború, hogy Magyarországnak szabadna letérnie erről az útról. Az önmagunkhoz és önkormányzati, demokratikus életformáinkhoz való hűségünk mint Ararát hegye kell hogy kinyúljon a legszörnyűbb özönvíz hullámai közül is. . .³

Európa és a nagyvilág felé sem nehéz megfogalmazni azt, amit onnan várunk, bárhog is végződjék ez a szörnyű új világháború. A wilsoni etnográfiai gondolat⁴ bárminő új fogalmazásban is jelentkeznék, nem hozhat állandó rendet és békét Európára, hanem csak a történelmi gondolatnak és a földrajzi adottságoknak újlagos restaurációja, azaz az erők kipróbált és természetes elhelyezkedése és összhangja, a szabad népek szabad együttélésének elve alapján. Nem tudom elképzelni a jövőnek olyan sorsfordulatát, amely Bainville igazságát⁵ a Magyarország európai helyzetéről és küldetéséről újból sutba dobjathatná, vagy a magyarságot visszazökkenthetné hivatástudata csupán pár évtizedes elhomályosulatának tanácstalanságába.

A külügyi költségvetés képviselőházi vitája során párhuzamba állítottam a három legjelentősebb nem indogermán nemzetnek, a töröknek, a finnnek és a magyarnak kivételes nemzetközi helyzetét és külpolitikai pozícióját, jelentőségét. Szerintem a három közül a magyar pozíció a legnehezebb, de talán a legfontosabb is. Ezen a helyen senki nem pótolhat bennünket, minden kísérlet

³ A kihagyott részben Bajcsy-Zsilinszky a magyar történetírás hanyatlásával, külföldön megjelent jelentős és értékes tudományos munkák elhallgatásával, valamint Magyarországnak a Duna-medencében betöltendő történelmi szerepével foglalkozik.

⁴ A wilsoni 14 pontról van szó.

⁵ Jacques Bainville francia akadémikus „A béke politikai következményei” című 1920-ban írott könyvében elítélte a trianoni békeszerződést, a kisantant létrehozására irányuló kísérleteket, és javasolta, hogy a magyarság köré csoportosítsák az új Duna-völgyét.

a történelem során, amely ezt megpróbálta, végzetes csütörtököt mondott. Az Osztrák—Magyar Monarchia idején, de már előzőleg is évszázadokkal Bécs megpróbálta, hogy kisajátítsa Buda szerepét: évszázados és sorozatos kudarc volt a vége. Az első világháború után Benešék megpróbálták, hogy a kályhán költött Csehszlovákia és Prága vegye át Magyarország és Buda szerepét: az új világháború tanúskodhat e botor kísérlet együgyűségéről. Talán remélnünk szabad, hogy ilyen vagy ehhez hasonló kísérlet, például olyan, amely Bukarestbe akarná áttenni Buda történelmi küldetését és e küldetés fenségét: nem fog megismétlődni.

De hogy ez a kísérlet meg ne ismétlődjék, ez rajtunk is múlik, sőt azt merném mondani, főleg rajtunk, magyarokon.

A közelmúltban részt vettem egy vitában a Széchenyi—Kossuth-kérdésben. S bár gyermekkorom óta, még a szülői házban, Széchenyi-kultuszban nőttem fel, e vita során mély fájdalommal állapítottam meg, hogy Kossuth Lajost halála után, éppen Széchenyi István egyoldalú kultuszával, a Széchenyi—Kossuth-ellentét egyoldalú magyarázatával és mesterséges kiélezésével, a legnagyobb magyar nevében újból számúzták a magyar közéletből. Elismerem, hogy az 1920-as évek elején, a forradalom után Széchenyi eszmevilága volt az a belső megerősödés, kiegyensúlyozódás, művelődési felépülés gondolata és szüksége, amelynek irányadónak kellett lenni. Fájdalom, inkább csak sokat beszéltünk Széchenyiről, de igen keveset tettünk e húsz év alatt az ő szellemében. Most azonban a magyar sors olyan fordulat elé érkezett, amikor haza kell hívnunk húszéves szellemi száműzetéséből Széchenyi István nemes és nagy ellenfelét, Kossuth Lajost. A magyar sors felelős intézőinek a főhelyre kell ültetniök ezt a hatalmas és fenséges szellemalakot, aki épp oly halhatatlan és örökké izgalmas, rejtélyes és varázslatot árasztó mestere a magyar sorsnak és a mindenkori magyar jövőendőformálásnak, mint Szent István volt a középkor Magyarországá számára.

Ez a mi szegény — igen szegény — nemzedékünk nem felejtheti el, hogy Kossuth Lajos, az ő szép, bölcs, hagyományt és korszellemet zseniálisan összeolvasztó alkotmányreformja, az ő nagy szociális reformja a jobbágyság eltörléséről és a magyar parasztság földtulajdonba helyezéséről, az ő messzetekintő nemzetiségi és a Duna-völgyi népeket összebékíteni kívánó európai politikája és mindenekfölött az ő életmentő nagy merészsége, hogy a nemzet örök életéért, az ország függetlenségéért és integritásáért fegyverbe szólította a Szent István-i birodalom fiait, a lángeszű ihlet, mely megérezte, hogy bármennyire is bizonytalan a harc kimenetele, de nem hozhat végleges bukást egy nagy-lelkű és bátor nemzet számára, ha minden erejével kiáll nála sokszorta hatalmasabb erőkkal szemben is, egy évezredes nagy nemzeti küldetésért és az emberi szabadságért, ez a Bocskaiából, Bethlen Gáborból, II. Rákóczi Ferencből, e szabadsághősök és a magyar Corpus Juris halhatatlanságából új életre kelt

isteni megnyilatkozása a magyar szellemnek és magyar akaratnak, ez a Kossuth Lajos lassan-lassan újból betölti a magyar lelkeket ihlettel, elszántsággal, helytállással.

A magyar nép, amely sohasem hagyta cserbe Kossuth Lajost, a népdal egyszerű, de igaz nyelvén adta tudomására mindenkinek, hogy mondhatnak egész nemzedékek elferdült, a magyar egyensúlyból kibillent tudós és főleg tudálékos tényezői, akár egész korszakok is, bármit Kossuth Lajos művéről és küldetéséről és eredményeiről és igazságairól a maguk szegényes gyertyavilágánál: Kossuthnak az ég csillagai világítanak:

*Nem kell neki gyertyavilág,
Megírja ő a levelet
A ragyogó csillag mellett —*

Népszava, 1941. december 25. Bajcsy-Zsilinszky Endre: Kossuth és a magyar külpolitika.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 304—306. old.

d)

RÉSZLET GOSZTONYI LAJOSNAK A NEMZETI FÜGGETLENSÉG ÉS A SZOCIÁLIS HALADÁS EGYSÉGÉRŐL SZÓLÓ CIKKÉBŐL

A nemzeti függetlenség volt az a gondolat, amely ráébresztette a nacionalista köröket is arra a veszedelemre, amely bármilyen árnyalatú nyilasok felülkerekedése esetén fenyegetne Magyarországon minden egyetemes értéket. Fölöttébb jellemző, hogy a nemzeti függetlenség gondolatának hallatlan időszzerűségét napjainkban a szervezett ipari munkásság és a parasztság legtudatosabb elemei ismerték fel elsőnek. A nemzeti függetlenség és a szociális haladás eszméjének szintézise az egyetemes szabadság gondolatban olyan nyilvánvaló az adott gazdasági, történelmi, politikai és társadalmi viszonyok között, hogy egészen rövid idő alatt beleidegződött ennek tudata a széles tömegekbe. Szinte negyvennyolcas eszmék elevenedtek fel a 20. század haladó törekvéseihez idomulva. A küzdelem a nemzeti függetlenségért a Petőfi Sándorok, a harc a szociális fejlődésért a Táncsics Mihályok eszméinek korszerű feléledését jelentette.

A függetlenségi gondolat az alkotmányossággal összefonódva a magyar társadalom más, jóhiszemű és a magyar értékek megmentéséért munkálkodó rétegeinek is alaptörekvéssé vált. . .

Népszava, 1941. december 25. Gosztonyi Lajos: A haladás és ellenfelei a mai magyar közéletben.

AZ OIB A MAGYAR IFJÚSÁG FELADATAIRÓL

A nemzetek életében vannak olyan történelmi fordulópontok, amelyek hosszú időre eldöntik a jövőt. Ilyen időkben lét vagy nemlét kérdése az, hogy sikerül-e mozgósítani az egész nép erejét, energiáját a történelmi forduló előnyös alakulása érdekében. Ilyen idők súlyos, felelősségteljes feladatokat rónak az ifjúságra is.

Az ifjúságnak megvannak *a speciális ifjúsági problémái*, amelyekkel mindennapi életében állandóan szembetalálkozik és amelyeknek megoldása elsősorban őt érdekli. A speciális ifjúsági problémák azonban sohasem merítették ki teljesen a magyar ifjúság érdeklődését, és különösen súlyosabb időkben foglalkozott állandóan az ifjúsági politika, a politizáló ifjúság *a magyar nép egyetemes kérdéseivel is*. Ez az ifjúságnak nemcsak joga, hanem elsőrendű kötelessége is, mert egy nemzet sem tudja nélkülözni sorsdöntő időkben ifjúságának tetterejét és lelkes odaadását.

A mai súlyos időkben is az a helyzet, hogy a magyar ifjúságnak feladatait, teendőit nem korlátozhatják a speciális ifjúsági problémák. Az ifjúság nem maradhat néma — a múltban sem maradt néma, ha szavára, tetterejére szükség volt —, hanem állást kell foglalnia, és részt kell vennie az ország egyetemes sorskérdéseinek a megvitatásában és megoldásában.

Ez a felismerés vezeti a szervezett munkásifjúságot, amikor ankétot rendez az *Ifjúság szavának* hasábjain a magyar ifjúság feladatairól, és kéri az ifjúság különböző rétegeiből és az ifjúsághoz közelálló népi írótól a hozzászólást.

De az ifjúság többi rétegei is vállalhatják és vállalniuk kell a megoldásra váró feladatok és konkrét célok érdekében az összefogást anélkül, hogy gazdasági, társadalmi helyzetükből folyó érdekeiket és szemléletüket feladnák. A nemzet egyetemének közös problémái csak az egész nép egységes erőfeszítésével oldhatók meg.

Éppen ez az érdek- és problémaközösség teszi lehetővé, sőt követeli egy ilyen ankét összehívását, a közös ügyek közös megvitatását. Mert ha a napirenden forgó feladatok tekintetében nem lehetne egységes állásfoglalást kialakítani, ha azok az ellentétes érdekek ütköző pontjában állanának, akkor fölösleges szalmacséplés lenne minden vita. Így azonban nem fölösleges, hanem éppen hogy szükséges, mint a sokat hangoztatott összefogás tárgyi alapjainak, céljának a tisztázása.

Mik a magyar ifjúság speciális problémái közül a legsürgetőbbek? Természetesen előtérbe nyomul a dolgozó ifjúság emberi megélhetésének, szociális viszonyainak rendezése. A tanoncok munkaviszonyainak, a szegény paraszt-ifjúság bérének, megélhetésének az egyetemes rendezése nemcsak a dolgozó,

de az egész magyar ifjúság, az egész nemzet ügye. Nem mindegy az ország jövője szempontjából, hogy a dolgozó ifjúság megrokkann-e mindennapi életének terhe alatt, vagy pedig emberi életfeltételek birtokában tud továbbfejlődni. Politikai jogokban való részesedés, a választójog korhatárának leszállítása; az egész alsó-, közép- és felsőfokú oktatás ingyenessége, az ösztöndíjak széles körű kiterjesztése úgy, hogy módjában álljon a dolgozók és szegénysorsúak gyermekeinek is tanulni; olcsó kultúrával lehetővé tenni, hogy a magyar ifjúság széles rétegei megismerkedhessenek a magyar kultúra értékeivel és a magyar szabadság hagyományaival: ezek a magyar ifjúság legsürgetőbb speciális problémái.

Ezek az ifjúsági problémákon túlmenően az ország, a magyar nép ügye, egyúttal a magyar ifjúság ügye. A nemzet függetlensége, a nép szabadságjogai és a dolgozók szociális jóléte az a hármass pillér, amely az ország önálló létének és boldogulásának az alapja kell hogy legyen. Ez a három követelmény egymással szoros összefüggésben áll, egymást feltételezi. A nemzeti önállóság legjobb biztosítója a dolgozó nép elégedettsége, jóléte. Aki erős, boldog, önálló nemzeti létet akar, annak akarnia kell a dolgozók emberi megélhetését, szociális viszonyainak rendezését, szervezeteinek szabadságát, átfogó földreformot, a szólás, írás, szervezkedés szabadságát, általános választójogot: a megelégedettség és jólét alapjául szolgáló életet. Aki ezekkel a követelményekkel: a nemzeti, politikai és szociális szabadság követelményeivel szemben áll — mint pl. a magyar történelem szabadsághagyományait és a szabadságjogokat elvető nyilasok —, az nemcsak a munkásság, hanem az egész nemzet egyetemes érdekei ellen vét.

A szervezett ifjűmunkásság ezekben látja a jelen nagy sorskérdéseit, és így fogalmazza meg a maga részéről a magyar ifjúság legsürgetőbb feladatát is.

E feladat mögött háttérbe szorulnak azok az ellentétek, amelyek kevésbé aktuális kérdések tekintetében természetesen fennállanak. Ezeknek a céloknak az érdekében megvalósítható a magyarul érző és gondolkodó ifjúság összefogása, mert megvalósulásuk az egész magyar ifjúság érdeke!

Hisszük, hogy ez az ankét termékeny lesz és eredményesen szolgálja a magyar nép boldogulásának ügyét!

Népszava, 1941. december 25. Ankét a magyar ifjúság feladatairól.

LEVELEK A NÉPSZAVA KARÁCSONYI SZÁMÁRÓL¹

a)

Tisztelt Szerkesztőség! A *Népszava* karácsonyi száma körül nagy vihar támadt. A jobboldal keresztes vitézei rárontottak a *Népszavára* és átlátszó taktikával igyekeztek különválasztani a *Népszavát* és a munkásságot. Teljes erejükből csépezték a munkásság lapját, de közben megsimogatták a munkásság nemzeti érzéseit, mivel az utóbbiban lehetőséget láttak saját pecsenyájuk megsütésére.

Minket azonban ez a vihar nem ijesztett meg. A munkásság és a parasztság sok vihart átvészelt már. És sokat is tanult a múltban és a közelmúltban. Sok ígéretet kapott, talán még több magasztalást és szívreható rábeszélést. Kívánságai teljesítésétől ugyan elzárkóztak, de mindig beszéltek róla, hol mint az állam talpkövééről, a fajiság megtartójáról, hol mint a történelem örök folytatójáról — mindig úgy, ahogy pillanatnyi helyzetük és érdekük megkívánta.

A múltban a történelem folyamán mindig megálltuk helyünket. Ősi és elidegeníthetetlen jussunk van itt, ebben az országban a földhöz, a kenyérhez és a javakhoz. A mi nemzeti érzésünk nem mai keletű, és nemcsak politikai eszköz. Együtt meneteltünk Rákóczi, Kossuth zászlaival.

A nemzeti gondolatot kisajátították bizonyos körök a maguk sokszor gyanús céljainak igazolására és palástolására, s most felháborodottan hördülnek fel, hogy mi ismét felvettük küzdelmes évszázadok igazi nemzeti hagyományainak a fonálát.

Népfront alakításával vádolnak bennünket, és ezzel akarják kompromittálni ügyünket. Nem tagadjuk, hogy csomóba akarunk gyűjteni minden becsületes magyar politikai szándékot és cselekedetet, s kifelé függetlenséget, befelé szabadságjogokat követelünk. Hiábavaló törekvés az is, amely el akar bennünket idegeníteni a *Népszavától*, a munkásság egyetlen lapjától. A munkásság — ha a szükség úgy kívánja — bírálja lapját és vezetőit, de nem a jobboldal szemüvegén keresztül és nem a jobboldal szándékaival. Lapunk karácsonyi száma azonban nem bírálatra, hanem a legteljesebb elismerésre és dicséretre tarthat

¹ A karácsonyi számmal kapcsolatban a *Népszava* szerkesztőségéhez tömegesen érkeztek munkások és értelmiségiek levelei, amelyek állást foglaltak a karácsonyi számban megfogalmazott gondolatok mellett. Egyben harci közösséget is vállaltak a *Népszavával* a jobboldali és szélső-jobboldali sajtó részéről ért támadás idején. A *Népszava* heteken keresztül mintegy száz levelet közölt. Ezekből adunk közre néhányat.

számot. Elismerés illeti a lap szerkesztőségét azért, hogy a *Népszava* hasábjain megszólaltatták azokat a magyar szellemeket, akik ugyan nem tartoznak a mi sorainkba, de tiszta szándékkal képviselik elveiket.

Barátsággal

Cserta Lajos

Népszava, 1942. január 1. Levelek a függetlenségi és nemzeti gondolatról.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 307—308. old.

b)

Kedves Szakasits elvtárs! Szanatóriumi tartózkodásom nem engedi meg, hogy hálásan megszoríthassam kezét azért az őszinte örömért, amit lapunk karácsonyi száma okozott. Az ebben a remek számban megjelent tanulmányok, dolgozatok, cikkek megérdemelnék, hogy kötelező olvasmányokká váljanak a magyar iskolákban. De nemcsak az ifjúságnak, hanem a felnőtteknek is tanulniok kellene belőle. Legalább megtanulnák, hogy melyik az az út, amelyet minden magyar embernek járnia kellene.

Igaz szeretettel köszönti Önt

G. E.

Népszava, 1942. január 1. Levelek a függetlenségi és nemzeti gondolatról.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 308. old.

c)

A *Népszava* karácsonyi száma körüli kavargásban ismét jelentkezett egy tiszta hang. A *Magyar Nemzet* vasárnapi számában Bajcsy-Zsilinszky Endre válaszol azokra a támadásokra, amelyek személyét és politikai múltját ki akarták kezdeni a karácsonyi *Népszava* cikke miatt. Bajcsy-Zsilinszky Endre cikke néhány komoly, megszívlelendő megállapítás után figyelemre méltó tanulsággal is szolgál. Kijelenti, hogy „a magyar belső és külső kérdések helyesen és szervesen meg nem oldódhatnak, de a magyar történelem szellemében sem, mindaddig, amíg a magyar élet három fő tényezője: a magyar parasztság, a magyar ipari munkásság és az igazi magyar szellemi elit egy nagy történelmi feladat ihletében nem találkoznak...” Foglalkozik a szellemi elit kérdésével, és ezek soraiba az ipari munkásság és parasztság szellemi képviselőit is besorozza. A magyar jövő alakulását attól teszi függővé, hogy ez a hármas erő elég tisztán hallatja-e szavát, és megtalálja-e az együttműködés föltételeit. A túloldal berzenkedéseivel szemben kijelenti: „Túl sokat örököltém vérem-

ben, és szívtam fel magamba a nagy fölkelő és szabadságharcosok szelleméből ahhoz, hogy egy kétségtelenül új kor küszöbén megtagadjam, vagy otromba módon segítsék szellemileg terrorizálni azt a magyar munkásságot, amelynek oly hatalmas szerep kell hogy jusson az új, szabad, a nagy és szociális Magyarország fölépítésében.” Cikke végén, egy régebben megjelent írását idézve, kijelenti, hogy aki komolyan gondol az ország jövőjére, nem követelheti az ipari munkásságtól a munkáskérdések feladását és az önvédelem elárulását. „A cél semmiképpen sem lehet a munkásmozgalom, a munkásönvédelem meggyengítése a tőkével szemben.”

Az ipari munkásság tehát a cikkíró szerint is csak akkor tudja nemzeti hivatását betölteni, ha szociális vívmányokért küzd, ha önállóan, saját érdekvédelmi szervein keresztül él, cselekszik és lélegzik, s ha a jövőben is megőrzi és gyarapítja azokat a saját testéből és véréből kinőtt gazdasági, politikai és kulturális vívmányokat, amelyek minden vihar közepette fenntartották a munkásságot, s amelyeknek a nemzet léte is --- akár elismerik ezt egyesek, akár nem --- oly sokat köszönhet.

Bajcsy-Zsilinszky cikke a polgárság felé is tisztázza a kérdést: a szellemi elit azzal, hogy hitet tesz az ipari munkásság és parasztság szabadságküzdelmé és szociális törekvése mellett, még nem lett szocialistává. Az együttműködés csak azt jelenti, hogy az érdekelt osztályok elismerik az egymásra utaltság szükségességét, s egyesülnek a közös érdekekben.

Népszava, 1942. január 13. Újabb visszhang a Népszava karácsonyi számára.

d)

A szocialista mozgalom ellenségei sajtójukban azt hangoztatják, hogy a munkásságnak semmi köze sincs a *Népszavához*. Erre mint alföldi földmunkás azt válaszolom, hogy a munkásság a saját filléreiből teremtette meg lapját, hogy ezen keresztül hangot adjon felfogásának, őszintén és minden kertelés nélkül. Hogy a nyilas lapoknak nem tetszik a *Népszava* bátor kiállása, azon nem csodálkozom. Ők már azt szeretnék tudni, hogy a szocialista mozgalom a múlté. Magyar szocialista mozgalom volt, van és lesz mindaddig, amíg a munkásosztály fel nem szabadul. Őszinte örömmel töltött el, amikor polgári íróink legjobbjainak fejtegetéseit olvastam a *Népszava* hasábjain. Előre a jelzett úton, a független, szabad, demokratikus Magyarországért.

Sz. J.
földmunkás

Népszava, 1942. január 18. Küzdelem a felszabadulásig.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 308. old.

A KÜLÖNBÖZŐ PARASZTI RÉTEGEK ÖSSZEFOGÁSA ÉS A PROLETARIÁTUSSAL VALÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSE SZOROSAN VETT NEMZETI ÉS OSZTÁLYÉRDEK IS

Kovács Imrének és Nagy Ferencnek a Parasztszövetséget¹ ismertető két cikke után legutóbb Varju Ákos szólott hozzá a Parasztszövetség kérdéséhez. Mint írja — nem akar „gáncsoskodni”, s maga is szükségesnek tartja „a parasztság szervezetekbe való tömörítését”, de gazdasági és társadalmi téren erre lehetőséget nem lát, s az összefogás jelentőségét elsősorban kulturális térre korlátozza. Varju Ákos szerint „azok a parasztok, akik a *Szabad Szó* körül tömörültek, és szilárd alapon álló társadalomszemléletük van, aminél fogva messzebb menő célkitűzéseik vannak”, nem hagyhatják erejüket és eddig elért politikai eredményeiket kockára tenni és veszélyeztetni.

Bizonyára sokan vannak, akikben Varju Ákos véleménye visszhangra talál, s főleg ezért tartjuk szükségesnek rámutatni arra, hogy éppen a parasztság szélesebb rétegeire kiterjedő összefogás az, mely az eddig elért eredmények megtartását és továbbfejlesztését lehetővé teszi. Nem kétséges, hogy a parasztság különböző vagyoni helyzetű rétegeinek eltérő törekvései és elképzelése van a társadalmi felemelkedésről, de helytelen volna, ha a Parasztszövetség alapjául a teljes érdekegységet, az összes célkitűzésekben való egyetértést követelnénk. Helytelen volna, ha a szegényparasztság messzebb menő célkitűzéseinek eltérő volta miatt figyelmen kívül hagyná azt az igen komoly pozitívumot, amit Nagy Ferencnek, a Parasztszövetség elnökének célkitűzése kétségkívül magában foglal. Nagy Ferenc a parasztszövetség gazdasági célkitűzésében a kisgazdarétegek érdekeinek védelmét, azt, hogy földjén többet termeljen, állatait szaporítsa és eladó portékájáért minél többet kapjon, azzal kötötte össze, hogy „a mezőgazdasági munkásnak állandóan legyen munkája, és munkáját minél jobban megfizessék”, ez pedig olyan közvetlen célkitűzés, melyet semmiképpen sem lehet a szegényparasztság szempontjából figyelmen kívül hagyni.

A szegényparasztság nem rendelkezik semmiféle érdekvédelmi szervezettel, s minden kínálkozó lehetőséget, ami érdekei tágabb és szabadabb védelméhez segítheti, meg kell ragadnia. Kovács Imre helyesen ismeri fel ennek szükségességét, midőn az együttműködés alapját, a mindkét fél érdekeit biztosító szervezkedés kölcsönös elismerésében és támogatásában jelöli meg. Szerinte a „gazdasági szervezkedés ugyanis azt jelenti, hogy a birtokos parasztság a termelés

¹ A Magyar Parasztszövetség 1941 szeptemberében alakult.

és az értékesítés eredményesebbé tételére, továbbá a szükséges iparcikkek beszerzésére szövetkezetekbe vagy hasonló szervezetekbe tömörül. A kisparaszt-ság, illetve a mezőgazdasági munkásság, uradalmi cselédség ugyancsak vala-milyen szervezetbe tömörülne. Ha a birtokos parasztság megfelelő árakat tud a terményeiért kiharcolni, akkor a mezei munkásságnak is joga van a magasabb bérekhez, és ennek biztosítását szolgáló érdekvédelmi szervezetekhez. Ha a két tábor ebben a kérdésben meg tud egyezni, akkor a gazdasági szervezkedés is eredményes lesz.”

Varju Ákos szerint ugyan illúzió a kiskazda magasabb bevételeire törekedni, mert a tapasztalat azt mutatja, hogy ha több lesz a kiskazda bevétele, vagyis terményeinek ára, akkor mindennek az ára nőni fog vele együtt, s ha a mun-kás drágán tudja magát élelmezni, ruházni, a magasabb bér sem jelent szá-mára életszínvonal-emelkedést. Ez igaz, de mert eddig így volt, nem szükség-szerű, hogy a jövőben is így legyen. Hogy így marad-e, vagy sikerül a paraszt-ságnak és a munkásságnak a javak és a terhek elosztásában a kartellekkel, a nagybirtokkal és a nagytőkével szemben kedvezőbb helyzetet biztosítani a maga számára, az éppen a parasztság összefogásától, sőt ezen túl az ipari munkássággal való együttműködésétől is függ. Hogy ebben a küzdelemben a kiskazdarétegek a szegényparasztsággal együtt keresik e sorsuk javítását, vagy szétforgácsoltan, egymással szembefordulva kerülnek a küzdelembe, az döntő jelentőségű az egész parasztság jövőjére. De különösen a mai időket véve tekintetbe, nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy a magas mező-gazdasági árak a kiskazda számára is elvesztik értelmüket, ha az iparcikkek, a csizma, a cipő, a ruha ára még egyszer vagy többször annyival emelkedik, vagy egyáltalában nem kapható. Az ellátás s az ipari szükségletek kielégítésé-nek kérdése, bár keményebben szorítja a parasztság alsó rétegeit, szintén az egész parasztság problémája.

Mindez szilárd és konkrét gazdasági és társadalmi alapot ad a parasztság széles rétegei együttműködésének, s az együttműködés ezen az alapon nem a szegényparasztság önállóságának és érdekeinek feladásával, ellenkezőleg megerősödésével fog járni. Az, hogy a Parasztszövetség mennyiben válik a szegény-parasztság érdekeinek védelmezőjévé, igen nagy mértékben magától, a szegény-parasztság magatartásától függ. Ha eleve bizalmatlanul félrehúzódik, maga kor-látozza az együttműködés körét, és a parasztság csak kiskazdatömörülésre kor-látozódik, természetes, hogy nem várható tőle a szegényparaszti érdekek vé-delme. Annak, hogy a Parasztszövetség a szegényparasztság érdekeinek is vé-delmezője legyen és a történelmi időkben rá váró általános nemzeti feladatát is betölthesse, elengedhetetlen feltétele a szegényparasztság aktív és öntudatos részvétele a szövetségben. A történelmi események által követelt összefogás-nak megvan az alapja és lehetősége, s a parasztság öntudatos rétegeinek fel-adata éppen abban van, hogy az érdekek elkülönözésével szemben a közös

érdekeket állítva előtérbe az egész parasztság és az ország szempontjából is jelentőségteljes összefogást megteremtse.

A háború közös bajai közelebb hozzák egymáshoz a különböző rétegeket, meggyorsítják a kölcsönös egymásrautaltság, a kölcsönös segítség szükségessé-
gének felismerését, ami a nagy általános nemzeti érdekek felismeréséhez és vé-
delméhez vezet, ez pedig előfeltétele minden réteg jövő boldogulásának és fel-
emelkedésének. Kétségtől sok gátlás, keserűség, csalódás, külön érdekekhez
való önző ragaszkodás akadályozza a közös és közvetlen életérdekek felismeré-
sét és az összefogás megszületését. A szegényparasztság részéről nem csekély
belátást követel ez, de a kiszáradók, kik saját felemelkedésüket az alsóbb réte-
gekkel együtt keresik, messzemenően elősegítik ezt a felismerést a szegénypa-
rasztság érdekei iránt tanúsított megértéssel, érdekvédelmének támogatásával.
Az érdekek elkülönözéséhez való merev ragaszkodás, a szétforgácsoltság vég-
zetes lenne mindkét rétegre. Olyan volna, mintha tűzvész esetén egyik szom-
széd ölhetett kezekkel nézné a másik kazlának lobogását, nem gondolva arra,
hogy a vész megfékezésétől mindannyiunk jövő boldogulása, az egész falu sorsa
függ. Ma pedig minden eddig felülmúló tűzvész van a világban, és ahhoz,
hogy a roppant erők küzdelmében egy szebb és emberibb jövőt biztosító sza-
bad ország feltételeit megteremtjük, nemcsak az egész falu, de az egész ország
összefogására szükség van.

Szabad Szó, 1942. január 11. Mód Aladár: A Parasztszövetségről.

78

1942. február 1

A SZABAD NÉP CIKKE AZ ANTIFASISZTA VILÁGKOALÍCIÓ LÉTREJÖTTÉRŐL ÉS JELENTŐSÉGÉRŐL

A Szovjetunió, Anglia és Amerika által Washingtonban kötött katonai és politi-
kai szövetség, melyhez 26 állam csatlakozott, hatalmas jelentőségű. Jelent első-
sorban hatalmas szövetséget, mely abszolút katonai és gazdasági fölényével
meggyorsítja a Hitler-fasizmus és a tengelyhatalmak leverését. Továbbá a meg-
állapodás értelmében ezek az államok Hitlerék leverése után is együttműköd-
nek a világ újra felépítésében. A nemzetek önrendelkezése jogán kötelezik ma-
gukat a részt vevő államok, hogy nem fognak beavatkozni abba, hogy milyen
formák között akarják az egyes népek állami életüket berendezni. A washing-
toni szövetség megkötése megerősíti az elnyomott nemzetek harcát az imperia-

lista hódítók ellen. A leigázott európai népek már nem állnak elszigetelten a túlerővel szemben. Maguk mögött érzik harcukban a világ leghatalmasabb katonai szövetségét. Azzal együtt most már ők vannak túlerőben az elnyomóval szemben. Ez ad erőt a szerb, görög, francia, norvég stb. nemzetek hősie ellenállásának a pillanatnyi túlerővel szemben.

A washingtoni szövetség meggyorsítja a mi felszabadulásunk idejét is. Lehetőség nyílik Magyarország számára, hogy összefogja a munkások, parasztok, középrétegek és bizonyos kapitalista körök közös erejét arra, hogy Magyarország minél előbb kilépjen a háborúból. Ha a középrétegek és bizonyos kapitalista körök idegenkedtek a munkásokkal való összefogástól, most ez mindinkább megszüntethető.

A washingtoni szerződés, melyet a három nagyhatalom és 26 állam biztosít, eloszlathatja aggályukat, hogy a Szovjetunió beavatkozik Magyarország belügyeibe. A munkásosztály célkitűzése pedig tiszta és világos:

„A magyar nemzet szabadságharcának célja nemcsak az, hogy felszabadítsa Magyarországot a német elnyomás alól, és visszaállítsa a háború előtti állapotot.

Magyarországnak meg kell szabadulnia a korhadt feudális maradványok alól, amelyek fejlődését gátolják, hogy szabad legyen az út a polgári forradalom vívmányai számára, és kibontakozhasson az új, független, szabad, demokratikus Magyarország” (Pártunk határozatából).

Széles távlatokat nyitott a washingtoni szövetség a nemzeti összefogásnak: megkönnyíti, hogy a polgárság, sőt a kapitalisták is közösségre lépjenek a munkássággal.

Szabad Nép, 1942. február 1. A washingtoni szövetség meggyorsítja Hitlerék leverését.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935–1945. 315–316. old.

79

1942. február 1

A SZABAD NÉP AZ ORSZÁG FÜGGETLENSÉGÉÉRT, A MUNKÁSOSZTÁLY, A PARASZTSÁG ÉS A HITLER-ELLENES POLGÁRSÁG ÖSSZEFOGÁSÁÉRT

A nemzeti harci front programjában egész sor olyan követelés van, ami nem kimondottan munkáskövetelés, mint: a földosztás, iparfejlesztés, demokratikus parlament stb. követelése. Mi mégis, nemcsak hogy támogatjuk, hanem első sorban kiállunk ezekért a követelésekért. Egyes „baloldali” frakcióknak nem

elég „forradalmi” a fellépésünk. Tanítsuk meg őket, elvtársak, arra, hogy jelenleg ez az egyedüli út, amely a szocializmushoz vezet.

A munkásság az egyedüli az összes osztályok közül, amely az összes többi osztályok és csoportok haladó irányú követeléseit fenntartás nélkül magáévá teheti. Minden, még oly kis haladás, akár politikai, akár társadalmi, akár gazdasági téren is — egy lépéssel közelebb visz bennünket a szocializmushoz. A munkásosztály ezért bátran együtt haladhat a többi osztályokkal, akár a burzsoázia egy részével is, ha ez az együttműködés a politikai fejlődést előmozdítja.

De a munkásosztály nem is elégedhet meg a haladó mozgalmak támogatásával. Neki a kezdeményezést és a vezetést kell vállalnia. A többi osztály vagy nem képes saját érdekeiért kiállni és azokat érvényesíteni, mint a parasztság —, vagy pedig annyi szállal van a meglevő gazdasági és társadalmi rendszerhez hozzákötve (ipari burzsoázia), hogyha vállalja is a vezetést, amint a fejlődés menete a saját legszűkebb érdekeire nézve veszélyessé válhat, megegyezik tegnapi ellenfeleivel és szembefordul a haladás ügyével. A politikai fejlődés csak akkor van biztosítva, ha azt a munkásosztály vezeti, amely azt az összes következményeivel együtt vállalja. A munkásosztály viszont csak akkor szerezheti meg a többi osztályok vezetését is, ha magáévá teszi és harcaiba foglalja ezeknek az osztályoknak haladó követeléseit.

Ezért bátran ki kell állnunk a demokratikus követelések mellett, mert azok a mi követeléseink is.

A többi osztályokkal való együttműködés megvalósítására igen kedvező alkalom a közelgő március 15. Gondoskodjunk arról, hogy az összes munkásszervezetekben kellően értékeljék ezt az alkalmat. Készüljenek fel idejében és kellőképpen arra, hogy a közös követelések, a szabadság, a függetlenség és a demokrácia jegyében méltó módon ünnepeljék meg a munkások március 15-ét.

Változtassuk ismét valóságos nemzeti ünneppé a szabadságharc emléknapiját, amely a munkásságot, a parasztságot és a haladó polgárságot egyesíti a reakció ellen a Nemzeti Harci Frontban!

Szabad Nép, 1942. február 1. Együtt a parasztsággal és a haladó polgársággal.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből.; 1935—1945. 312—313. old.

„SZABADSÁG ÉS A NÉP” CÍMMEL ANTIFASISZTA FRESKÓPÁLYÁZATOT HIRDET A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT

A szociáldemokrata párt kezdettől fogva a legmelegebb figyelemmel és érdeklődéssel kísérte a hozzánk tartozó képzőművészek munkásságát. Ennek a munkának elősegítésére és a szocialista szellemben dolgozó képzőművészek lelkesítésére a párt most *freskópályázatot hirdet*. A pályázat kiírásánál azért esett a választás a képzőművészetnek éppen erre a műfajára, mert a képzőművészeti alkotások közül a freskó legjellegzetesebben tárgya a kollektív műélvezetnek. Méretei és mintegy állandó „kiállítottsága” a freskót teszi legkönnyebben hozzáférhetővé a tömegek számára.

Pályázatunkon *bárki résztvehet*, esetleg több tervet is nyújthat be. A freskó-terv *tárgya* szabadon választható a „Szabadság és a Nép” gondolatkörből. A freskó méretei: 280 centiméter magasság, 400 centiméter szélesség, a pályázatra 70 × 100-as méretű vázlat nyújtandó be. A vázlatok szabadon választott anyaggal, színesen készíthetők és keretezetlenül küldendők be. A kiállításon *három díj* kerül kiosztásra, és pedig:

I. díj: 400 pengő,

II. díj: 200 pengő,

III. díj: 100 pengő.

A díjazott művek a művész birtokában maradnak. *Kivételre* az I. díjjal tüntetett pályamű kerül. A kivitelezés módjáról és feltételeiről a pályázóval történő megbeszélés alapján, későbbi időpontban dönt a szociáldemokrata párt. A *bírálóbizottság* a párt által felkért művészekből és műértőkből áll.

A pályaműveket 1942. március 20-án, *pénteken délután 2—6-ig* kell benyújtani a szociáldemokrata párt oktatási titkárságához (VIII. Conti utca 4.).¹

¹ A pályázatra tömegesen érkeztek pályamunkák. Közülük kiemelkedett a „Kalász”, „Szabadság”, „Történelem”, „Hármashatár”, „Stefano”, „Eroica”, „Délibáb” és a „Felfelé” című freskó. A pályázati tervek kiállításával egyidőben grafikai és szoborkiállítást is rendezett az MSZDP a vasmunkásotthonban 1942 március végén. Grafikai munkákkal szerepeltek: Diner Dénes Rezső, G. Beck Judit, Molnár Piroska, Gráber Margit, Sikuta Gusztáv, Reichental Ferenc, Jándi Dávid, Perlott Csaba Vilmos, Szántó Piroska, Kádár Béla, Taubar Blanka, Redner Renée, Karár László, Szin György, Nolipa István Pál, Sugár Andor, Gedő Ilka, Háy Károly László, Kondor György, Weisz György, Farkas Aladár, Román György, Kmetty János, Bokros-Birman Dezső, Bálint Endre, Álmos Imre, Dési Huber István, Schnitzler János és Buti István. Kisplasztikai szoboranyagot állítottak ki: Bokros-Birman Dezső, Beck András, László János, Szabó Iván, Kánia István, Gádor István, Goldmann György, Farkas Aladár és Révész Endre. A rendőrség a kiállítást a megnyitást követő napon betiltotta.

A MUNKÁSSÁG NEMCSAK A JELEN KOVÁCSOLÓJA, HANEM A HALADÓ MAGYAR MÚLT ŐRZŐJE ÉS VÉDELMEZŐJE IS — ÍRJA A NÉPSZAVA

Az utóbbi hónapokban többféle szempontból mérlegelte a magyar sajtó a dolgozó osztályok szerepét. Megvitatták a munkásosztály állásfoglalását a legdöntőbb nemzeti és szociális kérdésekben, mérlegelték más osztályokhoz való viszonyát, kutatták jövőt formáló terveit, és most mint a történelmi jogfolytonosság alanyát nézik, bírálják és vitatják. A kérdés, ahogyan az a napisajtó hasábjain megjelenik: a dolgozó osztályok történelmi jövőt építő munkájuk közben visszahajolnak-e a múlt hagyományaihoz, vagy a múltat egyszerűen elfeledve és megtagadva, új igékkel, új eszközökkel építik bele magukat a nemzetbe?

A kérdést Szekfű Gyula vetette fel a *Magyar Nemzet* február 1-i számában. Ezzel a kérdésfeltevéssel a munkásosztály kérdéskomplexuma olyan témakörrel bővült, amely a munkásság előtt sohasem volt probléma, de amelyet a kívülálló rétegek, úgy látszik, problémává avatnak — nem ismervén a dolgozó osztályok életének belső törvényszerűségeit, gondolkodásának hajszálrugóit s lelki világának irányító műszereit. Mi örülünk, hogy ez a kérdés is a megvitatás napi-rendjére kerül, mert ezzel alkalmat adnak nekünk a dolgozó osztályok történelmi szerepének elvi megvitatására.

Szekfű Gyula a „Petőfi útján” című cikkében, a 48-as szabadságharc nagy forradalmár költőjének példáján keresztül kimutatja, hogy a haladó gondolat, a kor szociális parancsainak felismerése egy az egész nemzettel. Ebből következtetve a jelenre vonatkozólag a következőket írja:

„Megvan a jogos reményünk, hogy az ipari és agrármunkásság nemzeti öntudatosulása során egész múltunkat magáénak fogja felismerni, és történelmünket magához emeli, mint az atya az eléje tett csecsemőt. És ebben nagy hagyományok követője lesz, olyan nagy magyarokat utánozand, akik valamikor koruk társadalmi berendezésétől forradalmi hévvel fordultak el, de sohasem tagadták meg az ezeréves nemzetet s annak a függetlenségért harcoló vitézi múltját, társadalmi kritikája bármily erős volt is, egyéni hajlamai bármily távol tartották is a nemesi nemzettől soha nem habozott és nem tagadta, hogy ő is ennek a fegyverben felnőtt, ezer éve kardot forgató, a szabadságáért vérért áldozó nemzetnek a tagja. A határt ő soha túl nem lépte, megmaradt a magyar karámban, mely mindnyájunkat, urat és jobbágyot, történelmi osztályokat és mai divatos értelmű népet egybetartott nemzetként. . .”

Szekfű cikke érthető módon megmozgatta a dolgozó tömegeket, és a hozzá érkező levelekre válaszolva a *Magyar Nemzet* február 15-i számában ismét foglalkozott a kérdéssel. Ebben a cikkében aggodalmaskodva állapítja meg, hogy „az anyagiakban és szellemiekben önállósuló ipari és agrárszegénységnek egykoron magáévá kell tennie az egész magyar kultúrát és történelmet”. A lapnak ugyanebben a számában Kovács Imre meg is adja a választ a bizonytalanul csengő megállapításokra:

„A munkásság — a cikkíró szerint — a nemzeti múltnak leghűségesebb őre, a nemzeti kultúra leghűségesebb hordozója, s a nagy magyar utat, amely a dolgozó osztályok előtt áll, éppen a múlt nagy erőforrásaira támaszkodva akarja megtenni. Budai Nagy Antal, Dózsa és a többi nagy parasztvezérek biztatást nyújtanak a múltból, s azt a megnyugtató érzést keltik a parasztságban, hogy nem úr, nem üres lapok állanak mögöttük, hanem szenvedésekben és áldozatokban gazdag történelem, s büszkék lehetnek ősikre, mert azok mindig, minden körülmények között megtették kötelességüket, és nem árulták el a következő generációkat... Nem üres frázisként beszélünk a nemzetről, amikor a parasztság és a munkásság új szerepével hozzuk kapcsolatba, hanem az egyetlen valóságnak, az egyetlen megoldásnak tekintjük, s éppen ezért a két nagy osztály politikai, gazdasági és társadalmi jussát teljes egészében követeljük. S a szimbólum legyen Petőfi, mint aki megmutatta, hogyan kell egyszerre forradalmárnak és jó hazafinak lenni.”

Számunkra nem új és nem meglepő a cikkíró állásfoglalása. Karácsonyi lapunk vezércikkében is hangsúlyoztuk, hogy Petőfi volt az, akiben a nemzeti és szociális gondolat a legtisztábban kristályosodott ki. Őt tekintettük lángoszlopnak, amely a mai kor nagy szociális vívódásai közepette útmutatás, a szabadság és függetlenség eszméjének tartalma és feszítőereje. Ebben tehát a cikkíró és közöttünk nincs semmi különbség. Minthogy azonban Szekfű Gyula cikkében fölmerül a kétség és az aggodalom is, szükségesnek tartjuk, hogy ezekre a szelíd kétségekké simult kérdőjelekre válaszoljunk.

A mai világtörténelmi helyzet s benne Magyarország helyzete olyan, amely nem hagy kétséget az iránt, hogy a dolgozó osztályok a „népből” nemzetté való fejlődés útjára léptek. Új nemzet születésének előestjén állunk. Nem ez az első eset a történelemben, amikor egy-egy társadalmi rend vezető osztályai-val együtt eljutott a fejlődésnek arra a fokára, ahol már nem a haladás, hanem a reakció erőit képviselte. Ez volt a helyzet Nyugat-Európában a XVIII. század végén, és a XIX. század elején is. Ekkor a polgárság jelentkezett, mint egy új világ hordozója s a jövő kialakításának várományosa. A polgári társadalmi rend kialakulásával egy századokig tartó folyamat zárult le, intézmények, szokások, erkölcsök foszlottak szét, hogy új világnak adjanak helyet. Ez az új világ azonban, bármilyen erőfeszítések árán szakadt is ki a régi társadalom méhéből, bármilyen véresen született is meg, semmi esetre sem volt a múltnak,

a múlt erőinek, hagyományainak teljes félredobása. Nem is lehetett az, mert azok az erők, amelyek a szervezett reakció minden önkényével szemben diadalra juttatták az új világ eszméit, valójában a múlt haladó mozgalmainak példamutatásai voltak, olyan erkölcsi erők, amelyek nélkül egy osztály sem indulhat harcba a siker biztos reményével.

Hogy a munkásosztály mennyire nem tagadja meg és nem tagadhatja meg a magyar történelmet és annak hagyományait, bebizonyosodott a közelmúltban is, amikor a magyar dolgozó osztályok elsőnek álltak ki olyan eszmék hirdetőjeként, amelyek az egész magyar történelmi múlt vezérszólamát adják. Az elmúlt hónapokban az ipari munkásság és a parasztság volt az, amely fölismerte és hirdette, hogy a magyarság létkérdése a mai Európában a függetlenség és a szabadság kérdése. Hirdette és hirdeti, hogy az önálló, minden kérdésben független Magyarország csak úgy valósítható meg, ha a széles néptömegek megkapják mindazokat a gazdasági és politikai jogokat, amelyekre számuknál, gazdasági, társadalmi és kulturális jelentőségüknél fogva történelmi jussuk van. A munkásság és a parasztság csak úgy harcolhat ezekért az eszmékért, ha a nemzet egyenjogú tagjának érzi magát.

Íme, a munkásság elérkezett a történelmi tudatnak és a politikai érettségnek arra a fokára, ahonnan a magyar nemzet sorskérdéseiben döntő módon hallatja szavát.

Felismerte szerepét, s vállalja a jövő kialakításának nehéz feladatait. Ez a szerepvállalás azonban üres színészi produkcióvá alakulna, ha a dolgozó osztályok a jelen feladatainak vállalása közben nem a magyar történelem és irodalom nagy tanításaival indulnának harcba. A nemzet tartalmát az esedékes szociális átalakulás révén valóban új osztályok töltik ki, ezektől az osztályoktól azonban nem kell félteni a nemzeti kultúrát, a tradíciókat, annál kevésbé, mert ennek a múltnak, kultúrának és tradíciónak éppen a mindenkori dolgozó osztályok voltak a legerősebb alapjai. Hogy a magyarságot ezer esztendő sok-sok vihara sem söpörte el, hogy a magyar szó a nyelvünk ellen intézett sok merénylet után is eredeti tisztaságában cseng, hogy a magyar fájdalmak és megpróbáltatások krónikásai irodalmunkat olyan épületté magasztosították, amilyenvel kevés nép dicsekedhetik, mindez a dolgozó osztályok helytállásának, hagyomány-szeretetének tulajdonítható.

A dolgozó osztályok mindenkoron úgy éltek, hogy magukban hordozták a múltat, a kultúrát és a kultúra fejlődésének lehetőségeit, magukban hordozták az egész magyar történelmet, mint egy élő, soha meg nem szakadó folyamat, mert ők voltak a múlt, a jelen és a jövő, ők voltak a magyar történelem. Ez a magyarázata annak, hogy a dolgozó osztályok még az életüket, létüket veszélyeztető, gyászos időket sem tagadják meg, mert tudják, hogyha ezekből a nagy nemzeti megpróbáltatásokból kigyógyult a nemzet, az is az ő helytállásuknak köszönhető, s ennél fogva a néptömegek legnagyobb, legdicsőbb erő-

fesztéseit tagadnánk meg, ha a népre nehezedő nagy nemzeti katasztrófákat mint egy rossz álmot eldobnánk magunktól. A dolgozó osztályok úgy fogadják a történelmi múltat, ahogy van, fájdalmas és kínzó szépségeivel együtt, mert tudják, hogy akár külső, akár belső ellenséggel szemben kellett védelmezni életüket, ez a harc volt az, amely a munkásságot a sors ostorcsapásai alatt eljuttatta oda, hogy most már önállóan lépjen fel, a múlt harcainak felemelő példáival felvértezve, s a jövő ígéretének fanatikus hitével.

A munkásságnak ez az állásfoglalása nem új. Nem véletlen, hogy a dolgozó tömegek március 15-én évről évre éppen a Petőfi-szoborhoz zárandokoltak. 1848-ban Petőfi mögött nem álltak szervezett tömegek, de forradalmi lelkével mindenkit megelőzve megérezte a társadalmi vihar közeledtét, s ezrek és milliók nevében beszélt. Ma? A dolgozó tömegekben Petőfi meglátásai társadalomformáló erővé kristályosodtak. Ma a dolgozó osztályok hatalmas társadalmi erőként jelentkeznek a történelem nagy küzdőterén. Nem biztatást várnak, hanem bátorítást nyújtanak a csüggedőknek és kétségeskedőknek, mert a maguk útját járják, a történelmi múlt hagyományaiból, s a jelen legközvetlenebb feladataiból akarják megépíteni a dolgozó osztályok múltat, jelent és jövőt egybeforrasztó egységét.

Népszava, 1942. február 17. A magunk útján.

82

1942. március 1

A MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKBIZOTTSÁG FELHÍVÁSA¹

Nagy történelmi évfordulók felé közeledünk!

Az elkövetkezendő napok, hetek, hónapok és évek mindmegannyi százéves évforduló.

A sajtóban hetek óta cikkek jelennek meg, amelyek a hagyományok ápolására s az országban mindenütt gondozatlanul kallódó ereklyék összegyűjtésére hívják fel a magyar társadalom figyelmét. Ezek a cikkek máris igen nagy visszhangot keltettek a történelmi hagyományokhoz ragaszkodó társadalmi réte-

¹ A Magyar Történelmi Emlékbizottság a függetlenségi mozgalom legális szerve volt. Az MTEB a KMP kezdeményezésére 1942. február második felében alakult meg. Legfontosabb feladata a Hitler-ellenes erők tömörítése és a háborúellenes, függetlenségi tömegmozgalmak és tüntetések szervezése.

gekben. Ezért szükségesnek tartottuk egy olyan országos társadalmi megmozdulás életre hívását, amely életképes keretet adhat a különféle egyéni kezdeményezéseknek. Így született meg a Magyar Történelmi Emlékbizottság.

A bizottság nem önmagában és nem önmagáért akar élni. Szükség van az egész magyar társadalom megmozdulására.

Álljanak sorainkba mindazok, akik tisztán őrzik magukban a történelmi hagyományt, és hiszik, hogy e nagyszerű örökség ápolása és elmélyítése fontos nemzeti feladat. Jelentkezzenek magánosok, egyesületek és intézmények, hogy hol, kinél, milyen emléktárgyak és írásos dokumentumok találhatók. A bizottság gondoskodik arról, hogy a beérkezett levelek, cikkek és beszámolók a sajtó útján nyilvánosságra kerüljenek. Gondoskodik az emléktárgyak összegyűjtéséről és kiállításáról is.

A bizottság címe: Budapest V., Mária Valéria utca 10.²

Várjuk a nemzeti eszmékhez és a történelmi hagyományokhoz ragaszkodó társadalom megmozdulását.

A Magyar Történelmi Emlékbizottság

*Bajcsy-Zsilinszky Endre, Barankovics István,
Bernáth Aurél, Darvas József, Gáspár Zoltán,
Baráti Huszár Aladár, Illyés Gyula, Joó Tibor,
Kállai Gyula, Kárpáti Aurél, Katona János,
Katona Jenő, Kovács Imre, Krenner Miklós (Spectator),
Mihályfi Ernő, Nagy Ferenc, Nagy István,
Parragi György, Pátzay Pál, Raics István,
Somogyi Miklós, Szakasits Árpád, Szentimrei Jenő,
Szőnyi István, Tildy Zoltán, Varga Béla,
Veres Péter, Veres Sándor.*

Népszava, 1942. március 1. A Magyar Történelmi Emlékbizottság felhívása.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 328—329. old.

² Ma: Apáczai Csere János utca.

AZ OIB „KÖZÖS CSELEKVÉST” JAVASOL MÁRCIUS 15-E ANTIFASISZTA SZELLEMŰ MEGÜNNEPLÉSÉRE

A szervezett munkásifjúság ébredt először az ifjúsági összefogás szükségének tudatára. A gondolat felvetése és a kezdeményező lépések megtétele után a további feladat, az ifjúsági szabadságfront megteremtése is a magyar ifjúság legfejlettebb és legaktívabb rétegére, a munkásifjúságra vár.

Nem állhatunk meg annál a pontnál, ameddig eljutottunk. Tovább kell menni, és az ifjúsági összefogás gondolatának propagálása, programjának, célkitűzéseinek tisztázása után hozzá kell látni a megvalósításhoz és a szervezéshez. Ez a feladat gyakorlati munkát igényel. A szabadságszerető, haladó ifjúság: a mai márciusi ifjúság egy táborba tömörítése csak közös célkitűzésekért folytatott küzdelem során lehetséges. Jó vezérfonal számunkra az a program, amely az ifjúsági ankét során kikristályosodott:

A nemzeti függetlenség, népi szabadság és a dolgozók szociális jogainak hármas parancsát, a kenyér és szabadság jelszavát át kell vinni a gyakorlatba, és alkalmazni kell a mindennapi élet problémáinak megoldásánál.

Ne maradjanak ezek elvont jelszavak, hanem iránymutató gondolatok az élet napi kérdései, a magyar nép kenyér- és létharca számára.

Erre nyújt alkalmat például a közelgő március tizenötödike.

Erről a napról méltó módon kell megemlékeznie az egész magyar ifjúságnak, a mai súlyos időkben még inkább, mint valaha.

Tisztázni kell, mit jelentett március tizenötödike 1848-ban, és mit mond ma, mit tanít a mának. Eszményeinek, gondolatainak örök tanítását elevenné kell tenni, hogy iránytű legyen a nemzet mostani nehéz útján is. Ezzel lehet, ezzel kell méltó módon megünnepelni március tizenötödikét.

Rendezzen a szabadságszerető magyar ifjúság, politikai pártállásra és társadalmi rétegződésre való tekintet nélkül, közös március tizenötödikét szerte az egész országban!

Ez gyakorlati lépést jelentene az eddigi elméleti jelentőségű lépésekkel szemben. Előbbre vinné az összefogás ügyét, és ezzel elősegítené a magyar nép szabadságának ügyét is.

Népszava, 1942. március 1. Közös cselekvést!

A MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKBIZOTTSÁG A PETŐFI-JELVÉNY KIBOCSÁTÁSÁRÓL ÉS MÁRCIUS 15-E 1848 SZELLEMÉBEN VALÓ MEGÜNNEPLÉSÉRŐL

A sajtóban megjelenő cikkek és a közhangulat hatása alatt megalakult a Magyar Történelmi Emlékbizottság, mely a magyarság történelmi tudatának elmélyítése érdekében össze akarja gyűjteni az országban gondozatlanul kallódó emléktárgyakat. Minthogy a legtöbb ilyen ereklje az 1848-as szabadságharc idejéből maradt fenn, úgy gondoltuk, hogy munkánkat méltóbb módon nem is kezdhethük el, mint egy Petőfi-jelvény kibocsátásával. E lépésünket a közelgő március 15-e nemzeti szellemben való megünneplése is indokolja. Petőfi alakja elevenen él a magyar nép lelkében, méltóbb jelvényt tehát nem is választhatunk, mint az ő arcképét.

A Magyar Történelmi Emlékbizottság

Szabad Szó, 1942. március 15. Petőfi-jelvény.

KÁLLAI GYULA A NEMZETI ÖNÁLLÓSÁG ÉS A DOLGOZÓ TÖMEGEK GAZDASÁGI ÉS POLITIKAI FELSZABADULÁSÁNAK SZERVES EGYSÉGÉRŐL¹

„Nagy történelmi évfordulók felé közeledünk! Az elkövetkezendő napok, hetek, hónapok és évek mindmegannyi százéves évforduló” — mondja a Magyar Történelmi Emlékbizottság felhívása. És valóban. Napjaink a magyar nemzeti függetlenségért és szabadságért, a szociális jogokért és haladásért, a magyar tár-

¹ A Magyar Történelmi Emlékbizottság gondozásában megjelent „Petőfi útján” című kiadványban még Szekfű Gyula, Barankovits István, Bajcsy-Zsilinszky Endre, Darvas József, Kárpáti Aurél, Parragi György, Nagy István, Szakasits Árpád és Kovács Imre írt cikket. Megjelentették továbbá Petőfi, Vörösmarty, Ady néhány forradalmi költeményét, Kossuth beszédrészleteket és az 1848-as forradalom tizenkét pontos követelését.

sadalom átalakulásáért vívott nehéz harcok évfordulói. Száz évvel ezelőtt már égett az ország a függetlenség vágyától és visszhangzott az emberi jogok és szociális követelések kikerülhetetlen parancsaitól.

Százhusz, százharminc éves tespedésből ébredt fel a nemzet akkor, és két hatalmas feladatot kellett egyszerre megoldania: megszüntetni az ország gyarmati helyzetét és rálépni a polgárosodás, a szociális haladás útjára. Ezek a kérdések önmagukban is nagy feladatok voltak, s különös jellegzetességük, hogy elválaszthatatlanok egymástól: egyiket sem lehetett megoldani a másik nélkül. Az ország függetlensége és szabadsága, önrendelkezési joga nélkül lehetetlen volt a nemzeti termelésnek és értékesítésnek olyan irányt adni, amely a magyarság gazdaságát, jólétét fejleszti, a feudális kereteket lebontja s a jobbágy-ságot felszabadítja. Az ország függetlenségét és szabadságát lehetetlen volt kivívni a magyar nép gazdasági és politikai felszabadulása nélkül.

Nem először jelentkezik a magyar történelemben e két törekvés elválaszthatatlan egysége. A Rákóczi-felkelés, mely elsősorban az idegen uralom elleni jobbágyfelkelés volt, megmutatta, hogy nem lehet sikeresen harcolni a szabadságért anélkül, hogy a harcoló tömeg legelemibb gazdasági követeléseit ki ne elégítsék.

Negyvennyolc ennek a törvényszerűségnek sokkal átütőbb erejű példája. A független magyar minisztérium nem rendezte radikálisan a kor és a pillanat követelményeinek megfelelően a jobbágyterheket és a népjogokat.

Ezernyolcszáznegyvennyolc március 15-én *Madarász László* ellenzéki képviselő így tiltakozik: „Veszélyesnek tartanám a népet felszólítani, hogy robotolni szíveskedjék. Somogyban híre terjedt, hogy az úrbéri terhek megszüntetése az adandó kármentesítéstől feltételeztetik, s máris nagy lett az ingerültség. Itt többé nem 300 000 arisztokrata, hanem 12 milliónyi nép érdeke forog fenn.” *Táncsics Munkások Újsága* című lapjában jelent meg 1848. október 17-én egy levél, melyben ezeket olvashatjuk: „Bizony, mi még nem érezhettük a szabadságnak jótékonyosságát, csak kóstitoltuk valami részben, de még fogalmunk kevés van róla; jó hazafiak sem lehetünk még, mert hazánk eddig nem volt, noha magyarok vagyunk, de nemzet nem voltunk; tudja kend, mi volt a mi nevünk? Szegény adózó teherhordó nép.”

Ugyancsak a *Munkások Újságában* írják a siklói választókerület tagjai: „De hogy kié ez a haza, vagy hogy mit tarthatunk magunkénak mi, kik Magyarországnak népei vagyunk? Micsoda javadalmakban részesülünk? — arról úgy látszik kerülik kendtek a beszédet.”

A szociális haladás követeléseit a legvilágosabban és legegyszerűbben a Petőfiék által szerkesztett tizenkét pont fejezi ki. E szociális követelések közül a legsúlyosabbakat nem rendezte a felelős magyar minisztérium, és sok esetben, ha törvényileg rendezte is, a gyakorlatban nem vitte keresztül. Aköztehverviselést nem hajtották végre, az úrbéri terheket nem szüntették meg álta-

lánosan, a sajtószabadságot nem valószínűzték meg, a választójogot igen magas censushoz kötötték, katonáinkat kiengedték Olaszországba — harcolni az olasz szabadságharc ellen. A nemzet függetlenségéért folyó harcnak el kellett buknia, mert az ország vezető rétegei nem értékelték meg a magyar történelmi múlt tanulmányait és a jelen sürgető követeléseit.

Mint 1848-ban a magyar néptömegek, az ipari munkássággal élükön, ma is felismerték, hogy a magyarság létkérdése a mai Európában a függetlenség és a szabadság kérdése. A magyar munkásság legelsőnek ismerte fel ezeket a történelmi feladatokat, s döntő módon hallatta szavát a magyar önállóság kérdésében és rövid fél év alatt a függetlenség és szabadság jelszava az egész magyar társadalmat áthatotta. De ugyanakkor, amikor a munkásság a függetlenségért és a szabadságért harcol, nem szűnik meg hangoztatni, hogy az önálló, minden kérdésben független, határozóképesseggel rendelkező Magyarország csak úgy valószínűsíthető meg, ha a széles néptömegek megkapják mindazokat a gazdasági és politikai jogokat, amelyekre számuknál, nemzetgazdasági, társadalmi és kulturális jelentőségüknél fogva történelmi jussuk van. A munkásság és a parasztság csak úgy harcolhat a nemzeti függetlenségért, ha a nemzet egyenjogú tagjának érzi magát.

Az a polgárság, amelyet a magyarság nemzeti érdekei vezetnek s amely ma világosan meglátta, hogy helyesen felfogott osztályérdekei egybeesnek a magyar nemzet egyetemes érdekeivel, igennel felelt a munkásság kezdeményezésére. Sőt, azt is helyesen meglátta, mint ahogy *Szekfű Gyula* egyik *Magyar Nemzet*-beli cikke bizonyítja, hogy a munkásság és a parasztság társadalmi felemelkedése a „polgárság mellé” elválaszthatatlan a magyar szabadság kérdésétől.

Melyek azok a gazdasági és politikai jogok, amelyek nélkül a társadalmi átalakulás s ezzel a független, szabad Magyarország kivívása megvalósíthatatlan?

Első a magyar föld kérdése s ezzel a mezőgazdasági népesség felszabadulása. A magyar birtokmegosztás ma is feudális jellegű, 1070 egyezer holdon felüli birtokokkal rendelkező földtulajdonos kezében van az ország földjének majdnem egyharmada: 5 millió katasztrális hold.

A magyar nemzet egyetemes érdeke a földreform. De sokkal sürgetőbb a szegényparaszti és a kisparaszti tömegek szempontjából. A mezőgazdasági népesség 70%-a szegényparaszt, nincstelen földmunkás, gazdasági cseléd és törpebirtokos, további 12—13%-a az 5—10 k. holdas kisparaszt, akik nagy tömegükben majdnem olyan színvonalon élnek, mint a törpebirtokosok. Ezeknek a hatalmas tömegeknek a gazdasági felszabadítása és életképes kisbirtokok teremtése a cél. A nehéz mezőgazdasági munka helyettesítése a gépek munkájával, a hitel és az értékesítés megszervezése a szövetkezetek útján szorosan hozzátartoznak az agrár lakosság felszabadításához. Ez a felszabadulás politikai jogokban kell, hogy kifejezésre jusson.

Az ipari munkásság önálló szervezkedésével erős politikai öntudatra tett szert.

Ahhoz, hogy a munkásság valóban a magyarság nemzeti érdekeinek elsőrendű védelmezője lehessen, szükséges, hogy az a szervezett tömeg, amelyre minden igaz magyar szándék támaszkodhat, birtokában legyen a politikai és szabadságjogoknak: az általános titkos választójognak, a szólásszabadságnak, a sajtószabadságnak és a teljes kulturális szabadságnak.

A munkásság, a múlt példáin okulva nem akar több történelmi katasztrófát. Se Mohácsot, se 1711-et, se világosi fegyverletételt. Ki akarja vívni jogait, hogy biztosíthassa a nemzet életét. Ezért nemcsak a célt jelöli meg, de rámutat a megvalósulás egyetlen lehetséges útjára is: megadni a gazdasági és politikai jogokat azoknak a tömegeknek, amelyek biztosítékai a magyar függetlenségnek és szabadságnak.

Azok, akik ezt az utat meg akarják kerülni és úgy akarnak harcolni a magyar függetlenségért, a valóságban nem azért a célért harcolnak, csupán jelszavakat hangoztatnak.

A megoldatlan történelmi kérdések sürgetik a megoldást — ha a munkássággal szövetkezett parasztság egyaránt küzd érte — meghozhatja az új márciust. . .

Kállai Gyula: A felemelkedés útja. Petőfi útján. A Magyar Történelmi Emlékbizottság kiadványa, 1942. 37—39. old.

86

1942. március 7

VÁLTOZTASSÁTOK MÁRCIUS 15-ÉT HADSEREGÜNK MEGMENTÉSÉNEK NAPJÁVÁ — HIRDETI A KOSSUTH RÁDIÓ¹

Amikor 1848. március 15-én a márciusi ifjúság és a pesti nép kiment az utcára, és tüntetésével megindította a magyar nép dicső szabadságharcát, a nagyszerű tizenkét pontban többek között a magyar hadsereg külföldről való visszatérését is követelte. Akkor is külföldön, Galíciában, Olaszországban, mindenütt, csak nem itthon szolgált a magyar katona. Akkor is azért folyt a harc, hogy a ma-

¹ A Szovjetunióban emigrációban élő magyar kommunisták 1941 szeptemberében a Komintern segítségével és a szovjet kormány támogatásával indították meg a Kossuth Rádiót. Kezdetben Moszkvából, majd Ufából, végül ismét Moszkvából sugározta adásait. Az adó Magyarország fel szabadulásáig dolgozott.

gyar katoná ne német érdekeket szolgáljon, hanem a magyar hazát védje, a szabadság katonája legyen, ne a hódításé. Ma még szomorúbb hadseregünk sorsa, mint 1848 előtt. Horthy és Bárdossy eladták hadseregünket a német fasisztáknak. Hitler hódító háborújában ágyútöltelék a honvéd. Férfi nemzedékünk színe-javát fenyegeti az elpusztulás veszélye, ha népünk nem áll a sarkára és nem akadályozza meg ezt a gáztettét.

Nem a kishitűeknek van igazuk, akik azt állítják, hogy erőtleneek vagyunk: nem tudjuk Horthy és Bárdossy hazaáruló politikáját megváltoztatni. Elfelejtik, hogy Horthy és Bárdossy abból merítette erejét, hogy a magyar nép ellenállása addig gyenge és elégtelen volt. Hitler magyar bérencei azért adhatták el zsoldosként hadseregünket, mert nem ütköztek a magyar nép részéről komoly és fenyegető ellenállásba. Mozduljon meg tehát a magyar nép és tettekkel mondja meg: eddig és ne tovább. A németekkel kötött megegyezés alapján hadseregünket március végéig a németek rendelkezésére kell bocsátani. Ha meg akarjuk menteni hadseregünket — és biztos, hogy minden magyar ezt akarja —, akkor ütött a cselekvés órája. Menjen ki a magyar nép minden városban és faluban tömegesen március 15-én az utcára, és tüntessen azért, hogy hadseregünk maradjon itthon az országban. 1848-ban is ezért harcolt a magyar nép. Petőfi Sándor volt a tolmácsa. Ahogy ma az oroszok szabadsága, akkor az olaszok szabadsága ellen küldték a német hódítók a magyar katonát.

„Olaszország minket soha nem bántott,
Egyet akar velünk: szabadságot.
Ezért minket odavinni nyakára?
Soh'se lépünk mi arra a határra”

Tüntessünk ma is Petőfi követeléséért! Minél nagyobb a tüntetéseken részt vevők száma, minél világosabban mutatják a tüntetésen hangoztatott jel-szavak, hogy a magyar nép nem tűri, hogy idegen érdekért áruba bocsássák katonáit, annál valószínűbb, hogy meg tudjuk menteni hadseregünket. Azok a katonák pedig, akiket a magyar nép akarata ellenére mégis a frontra hurcolnak, erőt merítenek ebből a tüntetésből. Különösen fontos, hogy maguk a katonák, hozzátartozóikkal együtt vegyenek részt ebben a tüntetésben. Minél több katoná, a bevonultak minél több hozzátartozója vesz részt a március 15-i tüntetéseken, minél erőteljesebben nyilvánítják akaratukat, hogy idegen ügyért nem harcolnak, annál valószínűbb, hogy a német bérencek engednek a nép egyöntetű akaratának.

Legyen március 15-e a magyar hadsereg megmentésének harcos napja.

PI Archivum. A Kossuth Rádió adásai. Március 15. hadseregünk megmentésének harcos napja.

A SZOVJETUNIÓBAN ÉLŐ MAGYAR KOMMUNISTA EMIGRÁNSOK FELHÍVÁSA MAGYARORSZÁG NÉPÉHEZ¹

A magyarországi reakció, a magyar nép elnyomói most azzal tetézik bűneik végtelen sorozatát, hogy a Szovjetunió ellen folytatott kalandorháborúban Hitler rendelkezésére akarják bocsátani az egész magyar hadsereget.

Felemeljük szavunkat az ellen, hogy ebben a bűnös rablóhadjáratban a magyarok részt vegyenek. Most, a tizenegyedik órában küldjük figyelmeztetésünket a magyar néphez, figyelmeztetjük ennek a bűnnek a súlyos következményeire, mely a magyar katonák százazreinek életébe kerülhet. Felszólítjuk a magyar népet, hogy akadályozza meg ezt a végzetes, jóvátehetetlen lépést.

Magyarországnak nem voltak területi követelései vagy egyéb természetű vitái a Szovjetunióval.

Adjanak felvilágosítást a magyar népnek a reakciósok, ha erre magyarázatot tudnak adni: mi volt a viszály vagy ok arra, hogy a Szovjetuniót megtámadták? A gazdasági kapcsolatok a Szovjetunióval a magyar ipar javát szolgálták. Ez az előnyös helyzet akkor kezdett kifejlődni, amikor a Szovjetunió és Magyarország határos országgá váltak, s a két ország között a politikai kapcsolatok javulóban voltak.

A magyar nemzet iránt tanúsított megbecsülés jeléül, a Szovjetunió kormánya ünnepélyesen visszaadta az 1848-as szabadságharc zászlóit.

A német elnyomók már a múltban is vérbe fojtották a hősi magyar nemzet szabadságharcát. A magyar kormány, válaszul a Szovjetunió barátságos jószomszédi politikájára, Hitler utasítására áruló fegyveres támadást intézett a Szovjetunió ellen. Soha a történelem folyamán Magyarország nem játszott oly gyászos szerepet, mint ma a reakciósok parancsára. Maga az a tény, hogy a magyar katonák vállvetve harcolnak a német martalóc hadsereggel, nagy nemzeti szégyen Magyarországra.

Szégyenpír futotta el arcunkat, amikor Molotov külügyi népbiztos emlékeztetés beszédében, melyben a német hordák által elkövetett kegyetlenkedésekről beszélt, a magyar katonákat is megemlítette. Nem lehet letagadni azt aényt, hogy a magyar katonák is részt vettek a kegyetlenkedések elkövetésében, amit a németek terveltek ki.

¹ A felhívást teljes terjedelemben közölte a *Pravda* és az *Izvesztija* 1942. április 4-i száma is. A felhívás rövidített változatát 1942 őszén szovjet repülőgépekről nagy mennyiségben dobták le magyar területeken, elsősorban Budapesten és a Felvidéken.

A magyar hadsereg vezérkari főnöke, Szombathelyi tábornok, beismerte, hogy a magyar csapatok „rendfenntartó csapatok”, azaz a hóhér szerepére vannak kirendelve Szovjet-Ukrajnába.

A magyar nép múltja

A magyar nép a múltban beírta a nevét az emberi haladás és kultúra könyvébe. Az emberiségnek olyan egyéneket adott, mint Dózsa György, Rákóczi, Kossuth, Petőfi, Liszt Ferenc, Bartók Béla, a Bolyaiak — a magyar függetlenségért folyó harc két hőse —, akiket Washingtonnal és Garibaldival egy sorban említenek.

1848-ban a magyar nép az élén járt az összes európai népek felszabadító harcának; a magyar tömegek küzdöttek függetlenségükért és az egész emberiség haladásáért a börtöntartó Habsburgok és a cári uralom ellen.

A magyar nép teljesítette történelmi feladatát a múlt idők folyamán, és áldozatokat hozott az elnyomók elleni harcában saját felszabadulásáért. Harcával az egész világ csodáját kivívta. És most? Ma ezt a népet a német imperialisták végrehajtó hóhérainak bélyegzik, Magyarország pedig szembe találja magát az egész világgal, erkölcsileg elszigetelten.

Ma ugyanazok a szent kötelességek várnak ránk, amire Petőfi 1848-ban szólította a magyar népet: megszüntetni azt a gyalázatot, amit a magyar reakció-sok zúdíttak ránk.

Kik lesznek a győztesek?

Hitler magyar kiszolgálóinak a politikája azonban nemcsak hogy gyalázatos, hanem egyúttal végzetes is a nemzetre, vészthozó a magyar államra.

Azok, akik látták, mint ahogy mi láttuk, ennek a kétszáz milliós népnek a harcát, amint a saját területüket védik; azok, akik látták, teljesen bizonyosak afelől, hogy a Szovjetunió győzni fog.

Azok, akik józanul számításba vették a fasiszmus erejét és ugyanakkor a szabadságszerető népek erejét, amelyek a Szovjetunió, Nagy-Britannia és az Egyesült Államok vezetése alatt harcolnak, kétségtelenül megállapíthatják, hogy a hitleri Németország máris elvesztette a háborút. Akik figyelembe veszik a német hadsereg borzasztó nagy veszteségeit és az elnyomott népek fokozódó gyűlöletét, megállapíthatják, hogy az elnyomott népek kerülnek ki győztesen ebből a háborúból.

Miért kell, hogy Magyarország újra a legyőzött államok sorában találja magát? Miért kell Magyarországnak a biztos pusztulásba rohannia a hitleri Németországgal? Nem azt diktálja-e a nemzet fennmaradásának egyszerű ösztöne is, hogy Magyarország akadályozza meg, hogy a megsemmisülésbe taszítsák, amibe Hitler máris belerántotta az országot?

A magyar reakció azonban pontosan az ellenkezőjét cselekszi. Minél reménytelenebb lesz Hitler sorsa, annál mélyebbre rántja az országot. Miért kell Magyarországnak odaadnia a hadseregét? Azért, hogy a német imperialista rablók az ukrajnai búzát, a Don-medence szenét vagy a Kaukázus olaját megkapják? S ezzel a hitleri zsarnokság a szabadságszerető népek felett győzedelmeskedni tudjon? Magyarország ezzel a cselekedetével a saját sírját ásná meg. Ha Hitler uralkodni fog Európán, akkor Magyarország a még megmaradt kis önállóságát is végleg elveszteni. Eltűnne Európa térképéről mint független állam.

Azt akarják elhitetni a magyar néppel, hogy Magyarország háborúja a Szovjetunió ellen védelmi háború. De milyen védekező háborúnak lehet tekinteni azt, amikor a magyar reakciók Hitleréknek segédkeznek Ukrajna, Fehér-Oroszország és a balti országok gúzsbakötésében? Milyen védekező háborúnak lehet tekinteni azt, amikor Hitleréknek segítenek szorosabbra fűzni a hurkot a letaposott Norvégia népe, a rabszolgaságba vert Lengyelország és Jugoszlávia, Belgium és Dánia köré? A Don mentén, a Krím-félszigeten a magyar hadsereg nemesak a Szovjetunió ellen harcol, hanem a lengyelek, csehek, dánok, norvégek, franciák, belgák, szerbek és görögök ellen is.

Ki az, aki beavatkozott?

Azt szeretnék elhitetni a magyar néppel, hogy a Szovjetunió fenyegette Magyarországot. De kérdezzük meg a reakciókat, mikor és hol avatkozott be a Szovjetunió Magyarország belügyeibe? Mikor és hol fenyegette Magyarország függetlenségét a Szovjetunió? Kik rekvirálják el a magyar nép lovait, kocsijait? Talán a Vörös Hadsereg katonái? Nem — nem a vöröskatonák, hanem a német katonák.

Hol történt az, Berlinben vagy Moszkvában, hogy a magyarok kenyér-adagját 200 grammban szabták meg? Ki irányítja a Magyarországon működő német Volksbundot, ezt az áruló hitlerista szervezetet, mely arcátlanul megtagadja még a gondolatát is a független magyar államnak? Berlin vagy Moszkva?

A Szovjetunió elleni rablóháborújukban a Hitlert támogató reakciók való-

jában a saját, népszerűtlen kormányukat védik. Ezek a reakciósok a német szuronyokra támaszkodnak, hogy a magyar népet továbbra is szolgaságban tudják tartani.

Az áruló reakció és a nép

Vádoljuk a magyar reakciót, hogy elárulták a nemzet érdekét, és országunkat a megsemmisülés felé viszik önző érdekeikért, hogy uralmukat továbbra is fenn-tarthassák.

A magyar reakció azonban, nem jelent egyet a magyar néppel! Az egymillió magyar amerikait nem tudja becsapni Horthy. Az idegenbe szakadt magyarság elítéli Horthyt és bűnös, nemzetellenes politikáját. Mi tudjuk, hogy a magyar nép többsége mély rokonszenvvel és csodálattal adózik a Vörös Hadsereg hősiek harcának, és szívből örül, mikor a német rablók vereségéről számolnak be.

Ezt bizonyítja az első magyar hadifogoly-konferencia is, amit a Szovjetunióban tartottak. Ezen a konferencián a következők hangzottak el: „Mélységes meggyőződésünk, hogy mi itten népünk haladó szellemű rétegét képviseljük, mikor kijelentjük: szolidaritást vállalunk a Szovjetunióval ebben az igazságos háborúban, mely élethalálharc. Mély hálát érzünk a Vörös Hadsereg iránt, mely hozzásegíti a magyar népet függetlenségének visszanyeréséhez, amikor a német csapatokra megsemmisítő csapásokat mér.”

Büszkék vagyunk azokra a magyar munkás- és földműves katonákra, akik Hitler rablóhadjárata ellen lépnek fel, s ezzel bizonyítják, hogy a magyar nép nagyszerű fiai. Akik pedig még nem vettek részt ebben a küzdelemben, emlékezzenek arra, hogy tétlenségükkel felelősséget vállalnak országunk érdekeinek a hitleri Németországért való feláldozásában. A magyar katonák értelmetlen kiirtása a német imperializmus érdekében áll. A magyar nép országának függetlensége és szabadsága, amiért ma küzdelmet folytat, azon múlik, hogy vajon meg tudják-e akadályozni, hogy a magyarok százezreit Hitlernek szolgáltatassák ki, aki ágyútöltelékként akarja felhasználni kalandor céljainak elérésében. A magyar nép mindent elnyerhet azáltal, ha katonái védelmében ezt a csatát megnyeri.

Kettőzzük meg erőnket, kövessetek el mindent, hogy megakadályozzátok a magyar katonák frontra küldését.

Magyar férfiak és asszonyok!

Ne tegyetek eleget a mozgósítási parancsnak!

Rejtsétek el férjeiteket, gyermekeiteket!

Szervezzetek sztrájkokat és tüntetéseket Hitler rablóháborúja ellen, Magyarország részvétele ellen.

Szabotáljátok a hadianyag-termelést.

Akadályozzátok meg a katonai vonatszállítmányokat!

Rejtsétek el a zsírt és élelmiszert, minden terméket, hogy ne kerüljön német kézbe.

Zavarjátok el a rekviráló csendőröket és tisztjeiket!

Katonák, tagadjátok meg az engedelmességet, ne harcoljatok a német imperialisták érdekeiért!

Követeljétek, hogy azonnal küldjenek vissza Magyarországra!

Adjátok meg magatokat a Vörös Hadseregnek századostól, zászlóaljastól, ezredestől.

Fordítsátok fegyvereiteket a népünk igazi ellenségei ellen — a német kalózok és kiszolgálóik ellen!

Magyarok, fogjatok össze a rablóhadjárat ellen, a békéért, Magyarország függetlenségéért.

Nincs olyan súlyos áldozat, amit ennek a célnak az eléréseért meg ne kellene hozni.

Magyarok, népünk már nemegyszer példát mutatott szabadságáért vívott harcában. Mutassunk példát most is.

A szabadságszerető népek győzelme a hitleri zsarnokság felett gyorsíthatja Magyarországnak, melyet ebbe a rablóháborúba Hitler belevitt, a felszabadulását is, ha ő lesz az első, mely megtöri a vazallus államok frontját, és visszautasítja, hogy továbbra is részt vegyen Hitler bűnös háborújában.

Így Magyarország újból teljesítheti nemes szerepét Európa érdekében, és ezzel az egész világ megbecsülését, az össze népek bizalmát és megbecsülését vívná ki magának.

Magyarország újra felemelt fővel foglalhatja helyet a szabadságszerető nemzetek között.

Magyarok! Harcoljatok minden eszközzel, hogy megmentsétek népünket a pusztulástól!

Éljen a szabad és független Magyarország!

Balázs Béla, Dienes László, Gábor Andor, Gergely Sándor, Háry Gyula, Illés Béla, Kenyeres Júlia, Lányi Sarolta, Lilienthal Endre, Szabó Ferenc, Szilágyi Jolán, Uitz Béla, Vozáry Dezső. Andics Erzsébet, Berzeviczy Gizella, Bolgár Elek, Fogarasi Béla, Gerő Ernő, Lukács György, Révai József, Rudas László, Varga Jenő, Csorba Mária, dr. Havas Andor, Hunya István, dr. Kertész Rezső, Lokota János, Münnich Ferenc, Nyári Imre, Nyisztor György, dr. Pártos Zoltán, Rákosi Máttyás, Sajó László, Szántó Béla, Szántó Zoltán, Varga István, Weinberger (Vas) Zoltán, Wolf (Farkas) Mihály.

Kanadai Magyar Munkás, 1942. április 22. Magyarország népéhez kiáltványt intéztek a Szovjet-unióban élő magyarok.

88

1942. március 15

RÉSZLET SZEKFÜ GYULA ÍRÁSÁBÓL: 1848 IGAZI ÉRTELMÉRŐL

Valljuk be, Március Tizenötödikének megünneplése korábban nem mindenben volt méltó ahhoz a fogalomhoz, melyet a *nemzeti ünnep* kifejezéssel jelölünk meg. . .

A tizenkét pont, melyet a fiatalok nevében Irinyi József már március 12-én előterjesztett az Ellenzéki Körben, s melyet akkor az ott jelenlévő idősebb, tapasztaltabb politikusok még idő előttinek tartottak, de amelyet 15-én, a Hatvani utcában már a „nép” fogadott el viharos lelkesedéssel, az állami és társadalmi élet olyan követelményeit tartalmazza, aminőkről érett nemzet, saját lábán állva, soha le nem mondhat. S a „Nemzeti dal” sem olyan szülötte egy pillanatnak, melyet a következő pillanatok eltolhatnának maguktól, tegnapra, múltta avulhatnának. Minden nemzeti érzésvilágnak van egy vasból való tartórendszere, melyet rozsdá nem fog, s ha igen, akkor az a nemzet már pusztulásra van ítélve és enyészetbe hajlik. Ezekről a tartóoszlopokról lehullhat minden téglá és diszítmény földrengés vagy ellenséges támadásra, de az oszlopok szilárdan állanak és új generációk újból rájuk építhetik az államot és nemzetet. Ilyenek Zrínyi, Széchenyi igéi, melyek nemzeti létünk legmélyebb értelmét revelálják, ilyen egyéb nagyjaink közt Petőfi alakja, s ilyen vele kapcsolatban, az ő egyéniségétől felemelve Március Tizenötödike. A nemzet időbeli létéből érthető, hogy az ilyen örökérvényű tartóoszlopok száma, a századok folyamán, folyvást szaporodóban van. Folyvást több és több a mi nagy emlékünknél, melyben szélvész idején megkapaszkodhatunk, mert legyenek bár évtizedek

egész sorai terméketlenek ily tartópillérek és oszlopok létrehozásában, sorsunk mégiscsak megajándékoz az ősi értéksorban újakkal, egy században legalább kettővel vagy hárommal. De az értéksorban bizonyos változást, inkább mondhatnók, kiteljesedést lehet felfedezni, aminek mértékét a társadalmi változás, a nemzeti életben való aktív részvétel és az osztályok nemzeti öntudatosodásának menete szabja meg. A középkorban a király, tehát egy ember és a vele egy személyt jelentő tanácsosok gondolkodtak és cselekedtek a nemzetért és nemzet helyett: ez az idő tehát királyok nevét és emlékét szolgáltatta tartóoszlop gyanánt, s ma is valóban Szent István és Mátyás király nevében kapaszkodunk meg, s tőlük veszünk újabb lendületet kétségeinkben és küzdelmeinkben. A rendi korszakban a vezetést nagyurak vették át, így emelkedhetett fel egy nagybirtokos, Zrínyi gróf több társával együtt a nemzeti lét örök irányítói közé. A nemes társadalmi osztályok ebben a sorozatban, mely a történelem kényszere alatt indult el keskeny, egyembernyi alapokról és lassan szélesedett, csak a múlt században kerültek beljebb a nemzetbe, felvétetvén az „alkotmány sáncai” közé — csak ezen feltétel bekövetkezése adta meg nekik az anyagi és társadalmi biztonság lehetőségét, ami nélkül a nemzettestből kizárt, kívül maradt, felesleges, s ennél fogva nemegyszer ellenséges tagoknak kellett magukat érezniök. Ez a processzus, a jobbágyságból származó társadalmi osztályok anyagi függetlenülése, s ezzel kapcsolatban nemzeti öntudatosodása, tudjuk, hosszú szünetektől megszakított hosszú folyamat, ma is tart még, ma is leglényegesebb nemzeti problémánk — nem kisebb jelentőségű, mint volt valaha a honfoglalás vagy a török uralom alól felszabadulás. Ennek a nemzeti folyamatnak a szimbolikus kiindulópontja Március Tizenötödike, amikor először sűrűsödtek össze a nem-nemes tömegek politikai cselekvésre, s először csapódott ki az ő formátlan emberi vágyaiból politikai akarát, tiszta nemzeti formában — amint egykorúak jelentik: nemzetiszínű zászlók alatt. Ezt a napot utcai csoportosulás tette emlékezetessé, polgárok, munkások szorongtak egymás mellett a „Nemzeti dal” és a tizenkét pont kinyomtatására várakozva. A „nép” először szólalt meg a nemesi Magyarországon, szavát még kevesen értették, s Kossuth is, mikor elvitték eléje Pozsonyba a nép első kívánalmait, erélyes szavakkal utasította el az illetéktelen beavatkozást. A szimbólumok értelme csak lassan világosodott meg az emberek előtt, ezért nem szabad követ dobnunk a régiekre, akik még nem ismerhették fel értelmüket, de annál inkább kötelességünk látnunk és észreint cselekednünk, amikor a múlt nem rejtély többé. Március Idusának köszönhetjük az első jelet, mely arra mutatott, hogy a nemzet nem lehet egy társadalmi osztály, kisebbség, művelt vagy kevés hatalmasok tulajdona, hanem mindnyájan beletartozunk, a kevesek és a tömeg, a hatalmasok és gyöngék, s minél nagyobb és nehezebb nemzeti feladatok előtt állunk, annál lényegesebb lesz a tömegek öntudatos nemzeti együttműködése. Kossuth nem ismerte fel a pesti utcai csoportosulás szimbolikus jelentőségét, de alig néhány hó múlva maga

indult el az Alföldre, hogy fegyverfogásra buzdítsa a népet, melynek első szavát nem akarta meghallgatni. Az események gyorsan száguldottak akkor, és voltak nagy tehetségek, köztük elsősorban Kossuth, akik tudtak velük együtt gyorsan cselekedni, de vajon ma a „fontolva haladás” napjait éljük-e? A kor követelménye a nemzettest minél nagyobb megerősítését jelenti, ami csak azon tömegeknek a nemzet soraiba állásával lehetséges, melyek 48-ban még csak szimbolikusan léphettek fel. Magyar nemzet ma már nem élhet anélkül, hogy az egykori „szegény nép”, a földműves és ipari munkásosztályok el ne foglalják benne az őket megillető helyet. Mindez benne van Március Tizenötödikében; benne, az úttörő, szimbolikus cselekedetben önmagunk kiteljesedését, nemzeti életünknek hosszú időkre szóló megszilárdulását lehet és kell ünnepelnünk.

Magyar Nemzet, 1942. március 15. Székfű Gyula: Az ünnep.

89

1942. március 22

A SZABAD SZÓ A MÁRCIUS 15-I TÜNTETÉSRŐL

Március 15-én a kora délutáni órákban sűrű tömeg vette körül Petőfi budapesti szobrát. Ez a tömeg állandóan nőtt, majd lelkes éljenzésbe csapott ünneplő hangulata, amikor az Erzsébet-híd felől koszorúkat hozó küldöttség tagjait látták jönni. Petőfit éltették és a független, szabad Magyarországot. A koszorút hozó küldöttség sorából kiemelkedett a székely parasztlányok és fiúk színes csoportja, népies öltözetben, az erdélyi és székely munkások küldöttsége. Ez a népes küldöttség, melyhez a székely és erdélyi munkások is tartoztak, a Magyar Történelmi Emlékbizottság küldöttsége volt. Egymás után járultak a szobor elé a küldöttség tagjai és helyezték el koszorújukat. A magyar parasztság koszorúját Bajcsy-Zsilinszky Endre országgyűlési képviselő helyezte el. Kovács Imre, a *Szabad Szó* koszorúját tette le a szobor talapzatára. A magyar szervezett munkásság koszorúját Katona János, a magyar értelmiség koszorúját Bernáth Aurél festőművész tette le. A Magyar Parasztszövetség nevében Dancs József, az erdélyi és székely munkások nevében székely parasztfiúk és lányok tettek koszorút a nagy költő szobrára.

Közben a tíz-tizenötezer főre nőtt tömeg pillanatig sem szűnt meg éltetni Petőfit.

Szabad Szó, 1942. március 22. Petőfi szobrának megkoszorúzása.

MUNKÁSLEVÉL AZ ILLEGÁLIS SZABAD NÉPBN AZ 1942. MÁRCIUS 15-I TÜNTETÉSRŐL

Vasárnap délután már $\frac{1}{2}$ 3 órakor gyülekeztek az emberek a Petőfi-szobor körüli utcákban. Először csak egyenként, azután csoportosan. Valamivel 3 óra előtt megindultak a szoborhoz. Sok helyről lehetett hallani sajnálkozást, hogy milyen kevesen vagyunk, különböző csoportok hiányoltak egyeseket, de azután mindenki megérkezett, akire számítottak, és egyszerre azon vettük magunkat észre, hogy jókora tömeg vagyunk, betöltve a szobor körüli teret. Az építők felvonulása impozáns látvány volt. Rendezett, kettős sorokban jöttek át a városon, az elsők hozták a vörös koszorút, lehettek vagy kétszázan. Mindenkiben felöltött a gondolat, hogy nekünk is így kellett volna jönnünk. Az ott levő emberek valósággal boldogok voltak, hogy tömegben és akcióban vehetnek részt. A koszorúzás szép aktusa egészen elveszett, mert vagy szó nélkül vagy oly hal-kan helyezték el a koszorúkat, hogy azt senki nem hallotta. Egyedül a székely munkások képviselőit lehetett hallani, meg is éljenezte őket a tömeg. Így kellett volna a többieknek is a koszorújukat elhelyezni, hogy mindenki hallja, tudja, hogy kik vannak velük együtt a függetlenségi harcban.

Már a koszorúzás alatt megkezdődött ilyen jelszavak kiabálása: „Függetlenség, szabadság!” „Demokratikus Magyarországot!” „Egy katonát sem a háttáron túlra!” Majd elindultunk a Kossuth-szoborhoz. Ekkorra már legalább négyezres tömeg menetelt a Mária Valéria utcán, időnként „Le a háborúval!” „Vesszen a háború!” kiáltások hangzottak el, de a „Függetlenség, szabadság!” jelszót vette át legszívesebben a tömeg, ezt ütemesen percekig harsogta. Valaki a Kossuth-nótát kezdte el, a tömeg átvette. Más valaki Horthyt kezdte éltetni, és a tömeg ezt is átvette. Mindenki átérezte a felelősséget, hogy el kell jutni a Kossuth-szoborhoz, de a rendőrsztagok brutális támadása megakadályozta ezt.

A rendőrök által szétzavart tömeg még sokáig sétált a környéken. Szerették volna tudni, mi lesz azokkal, akiket bevittek. Nagy volt a sajnálkozás, hogy nem mehettünk célunkhoz.

Mindenki kíváncsian várta, hogy mi lesz a szociáldemokrata párt állásfoglalása, miután éppen az aktív, szervezett munkásság ment ki a letiltás ellenére.¹

¹ Március 9-én az MSZDP vezetősége határozatban foglalt állást a március 15-i tüntetésen való részvétel mellett. A Belügyminisztérium félrevezető közlésére — ami szerint provokáció várható a tüntetés során — az MSZDP jobboldali vezetői kiroszakolták a határozat megváltoztatását. 1942. március 14-én és 15-én a *Népszavában* a tüntetést megtiltó felhívást tették közzé. Ez jelentősen csökkentette a tüntetésen részt vevők számát.

Sokan találgatták, mi lehetett a letiltás oka, latolgatták, hogy hányszorosa lett volna kinn a mostani tömegeknek, ha ez közbe nem jön!

Szabad Nép, 1942. április 1. Munkáslevél.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935–1945. 332–333. old.

91

1942. május

IRODALMI ESTEK A NEMZETI ÖSSZEFOGÁS ÉS AZ ANTIFASISZTA HARC SZOLGÁLATÁBAN RÉSZLET HONT FERENC „KÖLTÉSZET A DOBOGÓN” CÍMŰ TANULMÁNYÁBÓL

Költő és kora. Ezt az összefoglaló címet választottam az előadássorozat első ciklusának. Ebben a ciklusban négy *kamaraestet* terveztem: I. *Csokonai-est.* II. *Petőfi-est.* III. *Ady-est.* IV. *József Attila-est.* Az „Egy ezredévi szenvedés...” című második ciklusban pedig szintén négy estet a *nagyközönség* számára: I. *Emlékezzünk régiekről...* (Reformáció, Kuruc kor, Fölvilágosodás kora, Reformkorszak.) II. *Talpra magyar!* (1848.) III. *Virrasztók* (Bach-korszak.) IV. *Rendületlenül!* (Jelenkor.) Ennek a második ciklusnak alapötlete nem mai keletű. Hírt adtunk róla annak idején a *Független Színpad* folyóiratban, „A magyar múlt tanítása” címen. (1938. 5—6. szám, 3., 10. old.) Az előadássorozat megnyitó előadásának, a Csokonai-estnek időpontját 1941. november 15-re tűztük ki a Zeneakadémia 400 személyes kamaratermében. Ugyanitt akartuk megrendezni az első ciklus további három előadását is, kéthetes időközökben. A 100—150 főnyi közönség előtt rendezendő heti kiselőadások eredeti tervét el kellett ejtenünk, ugyanis az első kiszivárgó hírekre jóval nagyobb számban foglaltak le előre jegyeket. Ezért választottuk előadássorozatunk helyéül a Zeneakadémia kamaratermét, amely amúgy is kedves volt számunkra, hiszen itt rendeztük utolsó nyilvános színielőadásunkat.

Színielőadások rendezésére most nem gondolhatunk. Nem volt meg hozzá a kellő anyagi fölkészültségünk, gondosan összeválogatott színészegyüttesünk egyik vagy másik tagját minduntalan egyéb kötelezettségek szólították el a folyamatos munkától, ezenkívül megvalósulóban levő színházi terveink természete több hónapos szakadatlan próbamunkát igényelt, s így egy vagy legföljebb két bemutatóval léphettünk volna a közönség elé az egész színiévad folyamán. Nyilvános működésünk folyamatosságának biztosítására az adott körülmé-

nyek közt mindenképpen a legalkalmasabb területnek találtuk a színháték-szerű megnyilvánulásokra is fölhasználható *dobogót*.

A Zeneakadémia kamaraterme, függönnyel elválasztható előszínpad-dobogójával és keretbe zárt hátsószínpadával, színesíthető fényszóróival, kisméretű nézőterével, ebből a szempontból gazdag és változatos lehetőségeket kínál. Egyaránt alkalmas szabályos színielőadások rendezésére, sajátos, tiszta dobogóműfajok (pl. versmondás, daléneklés) megvalósítására és színhátékos megnyilvánulások (dramatizált vers, tánc stb.) beiktatására. Régebbi dobogókísérleteinkkel, az ún. illusztrált előadásokkal is arra törekedtünk, hogy a véletlenszerű, találmányra összeállított előadóestekkel szemben kialakítsunk egy szigorúan megszerkesztett és fölépített, zárt előadásformát, amelyben a különféle műfajokat a középpontba állított mindenkori rendezői elv fogja egységbe. Első próbálkozásainktól kezdve lépésről lépésre haladva jutottunk el az irodalmi kamararevű szintetikus műfajának elgondolásáig. Megvalósítására és a közönség előtt történő továbbépítésére tervezett előadássorozatunk keretében nyílt a legjobb alkalom.

A föladat világosan állott előttem: összetevőit előzetes helyzetelemzéssel pontosan meghatároztuk. Megállapítottuk az előadássorozat konkrét társadalomfejlesztő célját, a kifejezendő szellemi tartalmat, a kiválasztandó műsoranyag körét, az előadások helyét és műfaját. A kifejező eszközök lehetőségeit, a rendelkezésre álló előadók képességeit és a közönség hozzávetőleges összetételét is fölmértük. Ezek azok a tényezők, amelyeket a rendezőnek számba kell vennie, mielőtt hozzákezd művészi munkájához. A föladat összetevőinek ismeretében az egész előadássorozat és az egyes előadások középponti rendezői elve szinte önmagától alakult ki bennem: a *Költő és kora* ciklusban egy-egy kiemelkedő egyéniség műveivel kell megvilágítanom a közösség problémáit; az *Egy ezredévi szenvedés*... ciklusban pedig azt kell bemutatnom, miként jelentkezik egy-egy kor vezető közösségi eszméje különböző nagy egyéniségek színeiben...

Reggeltől estig próbáltunk naponta. Lelkesen és fáradhatatlanul csiszoltuk az előadást, hogy a megvalósítás méltó legyen Csokonaihoz s a megalkuvástalanul művészi és magyar föladathoz. Két nappal az előadás előtt értesítettek bennünket, hogy a Zeneakadémia erre a célra nem bocsátja rendelkezésünkre a termet. Az elutasítás végleges volt, megváltoztathatatlan. Minden tervünk összeomlott egy pillanat alatt. Lelkes munkánk kárbaveszett. Az előzetes költségekbe befektetett, önerőnkől összehordott kis kezdő tőkének megsemmisült. Próba közben ért bennünket a lesújtó hír. Lázás erőfeszítéssel kerestem a ki vezető utat. Pillanatok alatt kellett határoznom. És már döntöttem is. Az előadást elhalasztottam két héttel, november 29-re és a Zeneakadémia 400 személyes kamaraterme helyett kibéreltem az egyetlen megkapható helyiséget: a Vigadó 1200 személyes nagytermét.

A plakátokat átragasztattuk, röpcédulákat nyomattunk, a hír szétfutott.

Lehetetlen meghatottság nélkül visszaemlékezni közönségünk együttérzésének lélekmelengető megnyilatkozására, arra az egyöntetű és nagyarányú megmozdulásra, amellyel munkások, tisztviselők, egyetemi hallgatók, kereskedelmi alkalmazottak, öregek és fiatalok a bajbajutottak mellé álltak. Két nap alatt 900 jegy kelt el. Hamarosan minden jegy elfogyott. A kistermet is ki kellett nyitattunk. 1500 ember hallgatta végig a Zeneakadémiából kitiltott, a Tempefői szabadságindulójával és a Himnusszal záruló Csokonai-estet.

A tervezett miniatűr irodalmi revü társadalmi eseménnyé duzzadt. Az elveszett előzetes költségek visszatérültek, de mily nagy művészi áldozatok árán! Először is föl kellett forgatnom a műsorszámok egymásutánjának szigorúan megszerkesztett rendjét. Az előadás időpontjának elhalasztása következtében az előadók színházi elfoglaltságuk miatt nem érkezhettek meg percnyi pontossággal vagy előbb kellett eltávoznok. Egyes műsorszámokat el kellett hagynom, újakat beiktatnom. A Vigadó kerettelen, csupasz dobogóján díszleteket és világítási hatásokat nem alkalmazhattam. Az előadásból kihullott minden képszerűség. Az irodalmi kamararevü stílusa csiszolt és árnyalatos játékmódot követelt. Az óriási hodályban minden árnyalat elveszett. A rettenetes akusztikájú teremben még a pusztá szöveget is alig értette a közönség. Egyes „holt helyeken” semmit se hallottak. Hiába szereltettünk fel hangerősítőket, a színészek még nem szokták meg a mikrofon előtti játékot, s a „bepróbált” jeleneteket különben se lehetett már olyan módon átrendeznem, hogy a beszélő színész mindig közvetlenül a mikrofon elé kerüljön. Az eredeti stílus tisztán érzékelhető jegyeiből alig maradt valami, a szöveg mélyebb értelme elsikadt, az időszerűvé transzponálás nem sikerült. A közönség csalódott.

Nemcsak azért csalódott, mert a művészi megvalósítás főként külső körülmények miatt nem földte eredeti elképzelésünket, hanem azért is, mert nem azt kapta, amit várt. A közönség a tartalomért jött; félreérthetetlenül kimondott eszmék és követelések tüztől akart föllemelkedni. Mi pedig eredetileg arra törekedtünk, hogy a művészi formákban rejlő világnézeti állásfoglalás titkait föl tárjuk. A megvalósult művészi forma fogyatékosága miatt a mondanivaló is elhomályosult. A közönség az időszerű mondanivalót hiányolta, a formára nem figyelt. Pedig a műsor anyagában benne feszült az időszerű mondanivaló, csak a fogyatékos forma nem közvetítette.

Az előadássorozat megindult. December 13-ára tűztük ki a Petőfi-estet, január 3-ára az Ady-estet. Az időpontok közt nem nagyon válogathattunk, a Vigadó nagytermét majdnem minden estére előre lefoglalták, örülnünk kellett, hogy megkaphattuk a még szabad szombat estéket. Két hét állt rendelkezésünkre, hogy a sorozatnyitó előadás tanulságait levonjuk, eredeti tervünket átépítsük, a hibákat kijavítsuk s további munkánkat a megváltozott körülményekhez alkalmazzuk. A helyes út megtalálása nem volt könnyű. A Csokonai-estet heves viták követték. Kifogások és dicsérek érkeztek hozzánk, de

főként egymásnak ellentmondó tanácsok. Egyesek több politikát követeltek, mások több művészetet, a közönség egyik része kevesellte a jeleneteket, a másik sokallotta. A műsoranyag kiválasztásának elbírálásában, a szereplők megítélésében is homlokegyenest szemben álltak a vélemények. Az idő sürgetett. Nem volt rá mód, hogy a szokott alapossággal együttesen végigelemezzük az új helyzetet. . .

Ezekkel a kísérletekkel tisztáztuk a színjátékos és színjátékszerű dobogóműfajok művészi törvényszerűségeit. Egyúttal az is kiderült, hogy a helyesen alkalmazott többszemélyes és mozgásos verselőadás megkedvelteti, népszerűsíti és átvilágítja a verset, mert közelebb viszi a közönséghez. Szemléltető eszközeivel megkönnyíti, különösen a műveltségre szomjas új közönségrétegek számára, a dobogón megelevenülő költői alkotás lényegének megragadását, formai sajátosságainak fölismerését, mondanivalójának értelmezését, a mű minél teljesebb és maradéktalanabb befogadását. Ne feledjük, hogy az olvasó a költő sorait többször áttanulmányozhatja, meg-megállhat a nehezebb kifejezéseknél, lépésről lépésre hódíthatja meg a verset, tetszés szerinti idő alatt. A dobogóról a versnek kell meghódítania a hallgatót, pontosan annyi idő alatt, ameddig a szavak elhangzanak. Ehhez azonban gyakorlott idegpályák szükségesek. Mindenki tapasztalhatta, hogy az ismert vers elszavalása mindig mélyebben hat, mint az ismeretlené. Ebből következik, hogy minél járatosabb a közönség a költészet birodalmában, annál kevesebb külső (de nem külsőséges!) segítőeszköz szükséges a vers tolmácsolásához. Ott viszont, ahol az értők kis csoportját a költészet új híveinek tömegeivel igyekszünk megnövelni, indokolt és jogosult, hogy amikor az előadásra kiválasztott műsordarab természete megengedi, ne csak hanggal, hanem mozgással és képpel is segítsük a költő alkotásának megértését és átélését. A Csokonai-esten a közönség nagy része inkább a mozgásos műfajokat élvezte, az elhangzott verseket kissé idegenkedve fogadta. A Petőfi-esten földübürgő tapsok elsősorban a műsorszámok tartalmát ünnepték, de azért itt már helyenként megnyilatkozott nemcsak a jelenetek, hanem egy-egy vers és verselőadás minőségének is elismerő vagy kifogásoló értékelése. Az Ady-esten a minőség-értékelő reagálások fokozódtak. A közönség előadásról előadásra igényesebb lett: megszerette a művészetet a művészet értékeiért, a verset magáért a versért. Mire a József Attila-esthez elérkeztünk, a mozgásos dobogóműfajok betöltötték ízlésfejlesztő szerepüket, a további előadásokon már nem volt szükség rájuk. . .

A József Attila-esten sikerült első ízben olyan töretlen vonalú, egységes stílusú előadást megvalósítanunk, amelyben elgondolás és érzékeltetés, tartalom és forma maradéktalanul összeforrott. Az egyre növekvő számú hallgatóság összetétele előadásról előadásra módosult, egyes kisebb-nagyobb csoportok elmaradtak, helyüket újabb, kitartóan érdeklődők foglalták el, más-más társadalmi rétegből. A továbbra is több árnyalatú teli nézőtérén lassan össze-

tömörült egy jelentős számú, kiegyenlített színvonalú, hangadó, állandó törzsközönség, amelynek fölismert igényeihez ingadozás nélkül igazodhattunk. Ilyen módon a tapogatózó próbálkozások és nyilvános kísérletezések szakaszát lezárhattuk, s az elért eredmények továbbfejlesztésére, csiszolására és elmélyítésére szorítkozhattunk, annál is inkább, mert közben régi munkatársainkból és az újonnan választottakból összehangolt, a dobogó sajátos területén már otthonos, egységes stílusú, fiatal és tehetséges előadógárdánk is kialakult.

Hont Ferenc: Költészet a dobogón. 22—34. old.

92

1942. május 25

A BUDAPESTI RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A BELÜGYMINISZTERNEK A KOMMUNISTÁK NAGYARÁNYŰ LETARTÓZTATÁSÁRÓL

Nagyméltóságú M. Kir. Belügyminiszter Úr!

Kegyelmes Uram!

A vezérkari főnökség 2. D. osztályával, valamint a m. kir. csendőrség központi nyomozó-parancsnokságával karöltve folytatott, a jelenleg folyamatban levő kommunista szervezkedés felderítését célzó nyomozásunk¹ eddigi eredményeképpen mély tisztelettel az alábbiakat jelentem:

1941. évi április havában Grünwald (Gács) László, az illegalitásban élő, általunk ismert kommunista vezető felkereste Kiss Károly cipészt, aki évekkel ezelőtt mint a kommunisták pártjának titkára működött, és e tevékenység miatt jogerősen el is volt ítélve.

Grünwald László arra kérte Kiss Károlyt, hogy a pártvezetőség utasításának megfelelően hozza őt össze az egyes szakszervezetekben általa ismert kom-

¹ A fent említett nyomozás, majd tömeges letartóztatás következtében a fővárosban és környékén mintegy 600 kommunistát és velük szimpatizálót tartóztattak le. Elfogták a KMP KB több tagját, köztük Rózsa Ferencet, akit kegyetlenül meggyilkoltak, Schönherz Zoltánt, akit halálra ítélték és kivégeztek. 1942 őszén a letartóztatottak közül majdnem 400-at bíróság elé állítottak és súlyos börtönbüntetésre ítélték. A többi internálták, illetve büntetőszázaddal a frontra vitték,

munista beállítottságú egyénekkel, hogy azokon keresztül a szervezkedést megindíthassa. Kiss Károly a kérésnek eleget téve, Grünwald részére beszervezte Simon Ferencet, a Bőrmunkások Országos Szövetségének alelnökét és Romhányi János cipészt, a bőrösök újpesti szervezetének egyik vezetőjét.

Kiss Károly 1941. évi május hó 10-én internáló táborba került, s így a szervezkedés Grünwald, Simon és Romhányi munkájával indult meg.

A KMP-nek célja az volt, hogy valamennyi szakszervezetben háromtagú szakmai bizottságot létesítsen, és ezeken keresztül nyerjék meg a szakszervezeti tagokat a kommunista ideológiának.

Ebben az időben a párt az ő determinációjuk szerint „informatív” jellegű volt, amennyiben csak a tagok gyűjtésére fektettek súlyt.

Az „informatív” szervezkedés eredménye volt, hogy az egyes szakszervezeteknél a legális vezetőség néhány tagját sikerült a maguk céljaira megnyerni.

Így szakmai bizottságok alakultak a

Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetségénél (KAOSZ),

vas- és fémmunkásoknál,

segédmunkásoknál,

textileseknél,

kesztyűsöknél,

nemesfémipari munkásoknál,

szabóknál,

bőrdíszműveseknél,

vegyészeknél,

bőrösöknél,

fásoknál,

cukrászoknál,

BSZKRT- és HÉV-alkalmazottak szövetségénél, valamint az egyes sport-szervezeteknél.

Az egyes szakmai bizottságok vezetőinek és tagjainak kiléte felderítés alatt áll.

A szakmai bizottságok tagjai valamennyien csak mozgalmi fedőnéven ismerték egymást, s egymással a kapcsolatot konspiratív utcai találkákon tartották fenn.

A szervezkedés folyamán két-három szakszervezetet közös irányítás alá helyeztek, és élére állították a szakmaközi bizottságot, amelynek hat tagja volt.

Úgy a szakmai, mint a szakmaközi bizottságok illegális összejöveteleket (bizottsági üléseket) tartottak különböző helyeken. A szakmaközi bizottsági üléseken már részt vett a párt egy vezetőségi tagja is, aki minden bizonnyal már a központi titkárságnak is tagja volt.

Minden szakmánál a szakmai bizottság egy tagja volt megbízva a „pártadó” beszédésére. A pártadó az egyes szakmánál különböző összegeket tett ki havonta, így pl. a KAOSZ-nál 2—300 pengőt. A pártadót gyűjtők a befutott összeg

szegeket a „Molnár” illegális néven működő, nyilvánvalóan párttitkár kezeihez juttatták.

Az eddig vázolt szervezkedés során kb. múlt év december haváig a párt működése ebben merült ki.

Ekkor jött a felsőbb utasítás, hogy az „informatív párt” alakuljon át „akciós párttá”.

Az átalakulás során az egyes tagozatok elnevezése megváltozott. Így a szakmaközi bizottságok „területi bizottságokká” alakultak át.

F. évi február havában már illegális nyomdát állítottak fel, és megkezdték a párt hivatalos sajtójának, a *Szabad Nép* című lapnak szerkesztését és kiadását. E sajtótermékekből négy szám jelent meg, az első háromból 80—80 példány, az utolsóból már 120 példány. A lapot csak a funkcionáriusokhoz juttatták elillegális találkákon, azzal az utasítással, hogy azokat elolvasás után mindenki égesse el, de az olvasottakat a többi tagok között ismertessék. Ez az utasítás volt az oka annak, hogy a laphól a nyomozás során csak négy példány került elő.

F. évi február, március és április hónapokban három különféle röplapot állítottak elő és terjesztettek. E röplapokat 10—10 000 példányban többszörösítették, és azok utcai terjesztésében az „agitációs gárda” tagjai vettek részt.

A nyomozás során adatok merültek fel arra vonatkozólag is, hogy a múlt év végén közéleti előkelőségek címére postán érkezett körleveleket is ők többszörösítették és terjesztették. E körlevelekben — hivatkozva a Komintern magyar szekciójának határozatára — arra szólították fel a címzetteket, hogy tekintélyüket latba vetve kényszerítsék a kormányt a németek elleni munkára, és ebben a munkában vegyen részt velük együtt maga a kormánypárt is.

Mind a pártsajtóban, mind a röplapokon az eddigi ismert kommunista jelszavak helyett független demokratikus Magyarországot, nemzeti kormányt, „Egy katonát se Hitlernek” stb. jelszavakat hangoztatták, mert ezeket a jelszavakat a jelenlegi viszonyok között alkalmasabbnak tartották a tömegek megmozgatására. A *Szabad Népb*en kifejezetten meg is magyarázták a párt-funkcionáriusoknak, hogy a párt e jelszavakat csak azért használja, mert ezek mögé tudja a legbiztosabban elrejtetni célját és szerveit, s egyidejűleg a bolsevizmus elleni frontot is gyengíti.

A most körülírt sajtótermékeket stencil útján lehúzással többszörösítették.

Megállapítást nyert, hogy a párt összes sajtótermékeit Budafokon, az Arany János utca 59. szám alatti egyszoba-konyhás lakásban berendezett illegális nyomdában készítették.

A technikai munkát Ruzsa Imre szabósegéd és a vele közös háztartásban élő Gál Mária takarítónő végezte. A nyomdát — bár azt a folyamatban levő nyomozás miatt elrejtetni akarták — a XII. ker. Irhás árok 17. számú villa egyik kétszobás lakásában sikerült megtalálnunk, és bűnjelként őrizetbe vennünk.

Ruzsa Imre szabósegéd vallomása szerint lehetséges, hogy az utóbbi napokban a párt egy újabb, nagyobb teljesítményű, modernebb sokszorosítógépet szerzett be, amely már a párt rendelkezésére is állhat.

Az ügyben jelenleg 82 személy van őrizet alatt.

A további felderítés a legerélyesebben folyik.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem jelentését.

Budapest, 1942. május hó 25-én.

Dr. Sombor
főkapitány-helyettes

3. HARC A DEMOKRATIKUS ÉS ANTIFASISZTA ERŐK TÖMÖRÍTÉSÉÉRT ÉS A KÜLÖNBÉKÉÉRT

93

1942. október

A KMP¹ RÖPIRATA RÓZSA FERENC ÉS SCHÖNHERZ ZOLTÁN MÁRTÍRHALÁLÁRÓL ÉS A KÁLLAY-KORMÁNY POLITIKÁJA ELLENI HARCRÓL

Világ proletárjai, egyesüljetek!

Magyarok! Munkások, Parasztok, Polgárok!

Honvédeink százezrei búcsúznak ismét anyától, feleségtől, gyermekektől. Európa véres kezű zsarnokai, Hitler Adolf és segítői hajtják az új áldozatokat milliók tömegsírjain át a biztos pusztulásba. A német hódítóknak, Magyarország ősi ellenségeinek érdekeiért vérzik a magyar.

Bent éheznek, sorvad az ország népe. Tél küszöbén se tüzelője, se meleg ruhája. A munkás bérét rögzítik, törvényt készítenek, hogy munkapadjához láncolhassák. A paraszt termését, állatait elrekvirálják. Drágaságtól, áruhiánytól szenved a nép, míg végtelen sorban szállítják a vagonok földünk gyümölcsét, gyáraink termékét Németországba — sohan meg nem fizetésre.

Akik pedig harcolnak az ország kifosztása ellen, Magyarország függetlenségéért, szabadságáért, azokat az idegenek pribékjei megkínózzák, börtönbe vetik, legyilkolják. Az Andrásy-laktanyában halálra kínozták *Rózsa Ferencet*, a Margit körúti fogházban kivégezték *Schönherz Zoltánt*, pártunk vezetőit, akik utolsó szavaikkal is a „független, szabad, demokratikus Magyarországot” él-tették.

Ki felelős a nép pusztulásáért, az ország romlásáért? Felelős érte Kállay Miklós kormányának politikája. Ez a politika országunk sorsát életre-halálra összeköti Hitler zsarnoki uralmával.

¹ A KMP Központi Bizottságának tagjai: Gács László, Kádár János, Kovács István, Skolnik József, Szirmai István, Tonhauser Pál.

Hitlerék pedig a gazdasági, politikai és katonai pusztulás felé haladnak! Ide juttatják őket a Vörös Hadsereg öntudatos, hős harcosainak csapásai, a szövetségesek kibontakozó offenzívája, az elnyomott nemzetek szabadságharca és a német nép erősödő békemozgalma. Ebbe a katasztrófába magukkal rántják szövetségeseiket is.

Ezt a sorsot szánta Kállay kormánya Magyarországnak! Ezt a politikát nevezi Kállay Miklós magyar politikának.

Magyarok! Munkások, Parasztok, Polgárok!

Ez nem magyar politika! Ez a politika Trianonnál súlyosabb katasztrófa-hoz vezet. Ennek nem szabad megtörténnie!

A Kommunisták Magyarországi Pártja önfeláldozó küzdelmet folytat Kállay hazaáruló politikája ellen a nemzet megmentéséért, a független, szabad, demokratikus Magyarországért. Hiába kísérelik meg Kállay és vérebei pártunk eltiprását, a szabadságharcosok kiirtását, Magyarország népeinek szabadságvágyát nem lehet megölni. Pártunk él, harcol és harcba hív mindenkit Hitler zsarnoki uralma, Kállayék országaruló politikája ellen.

Fogjon össze mindenki az országban! Munkások és parasztok, szegények és gazdagok, magyarok és nem magyarok.

Tiporjuk el Kállay hazaáruló politikáját! Harcoljunk egységesen nemzeti kormányért, független, szabad, demokratikus Magyarországért!

Egy katonát sem Hitlernek!

Hozzák haza honvédeinket! Azonnali különbékét!

Beszüntetni az élelmiszer-kiszállítást, míg itt inség van!

Vagonjainkban tüzelőt szállítsanak, ne Hitlerék hadianyagát!

Legyen vége a falvak kirablásának! Vetőmagot és jószágot a parasztnak!

Le a drágasággal! Több bért!

Le a fasiszta terrorral! Engedjék szabadon a nemzet szabadságharcosait!

Békét, kenyeret, földet, szabadságot!

A Kommunisták Magyarországi Pártja

Olvasd és add tovább! Írd le röpiratunkat tíz példányban, és küldd el vidéki ismerőseidnek.

Nyomatott röpirat. — PI Archivum. Röpiratgyűjtemény. III. 12/1942. 346.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 362—363. old.

A KOMMUNISTÁK ÉS A VELÜK SZIMPATIZÁLÓK

A „HOLNAP MAGYARORSZÁGÁT” CSAK A FASIZMUS ELLENI
HATÁROZOTT ÉS CÉLTUDATOS HARCBA LÁTJÁK ELÉRHETŐNEK

A történelem útján járunk, és ezen a végzetes útvonalon igyekszünk megállapítani helyünket olyan módon, hogy időnként visszapillantunk a megtett útra, s mérlegeljük az elénk meredő távolságot. A múlt tanulságaival megerősödve vágunk neki a jövőnek. És közben igyekszünk kérlelhetetlen tárgyilagossággal, lehántva magunkról minden ábrándot és illúziót, felmérni a jelen helyzetet, mert egyébként nem ítéltethetjük meg helyesen az arányokat, a gyakorlati lehetőségeket. Hidegen kell vizsgálnunk a már megtett lépéseket is, hogy soha egy pillanatra se veszítsük el a mértéket, megmaradjunk a realitások talaján, s ne építsünk ingatag alapokra. Történelmi, gazdasági és társadalmi szükség-szerűségek alakítják ki az alapot, de döntő szerep jut a megalapozás munkájában azoknak, akik le tudják mérni ezeket az erőket és tudatos munkájukkal elősegítik az alapok kialakulását. Ez a munka magyar, emberi és szocialista feladat. A közelmúltban végzett munkát két határkö jelzi: a *Népszava* múlt karácsonyi száma és a mai lapszám. Szimbolikus jelentőségű mindkettő.

Az 1941-es esztendő derekán a világesemények fejlődése kielezte a sorskérdéseket, lehetetlenné tette a további kitérést, a válaszadás köteleességének súlya nehezedett minden tudatos rétegre és gondolkodó egyénre. A magyar nemzet és a magyar nép jövőjére vonatkoztak a kérdések, amelyekre válaszolnia kellett mindenkinek, aki igényt tart arra, hogy szava legyen hazájában. A szervezett ipari munkásság szögezte le elsőnek álláspontját. A kemény egyértelmű szó és szilárd magatartás visszhangra talált. Az öntudatra ébredt parasztság képviselői és a szabad értelmiség élcsapata is felismerte a történelmi helyzet követelményeit. Feladta zárkózottságát, ráébredt, hogy a hallgatás — megfutamodással egyenlő.

A szabadság frontja

kezdett kibontakozni a haladó rétegek, csoportok és egyéniségek együttműködésében. Nem széplelkű álmodók csoportja, akik csak tétlenül ábrándoznak új Magyarországról, hanem olyan összefogás, melynek tagjai vállalják is a munkát, ha kell a küzdelmet, akik tudnak s akarnak dolgozni a független Magyarorszáért és népe fölemelkedéséért. Történelmi találkozó színhelye volt a *Nép-*

szava múlt karácsonyi száma, amelynek hasábjain a munkásság, parasztság és haladó polgárság képviselői nyilatkoztatták ki — anélkül, hogy bármelyikük is feladná saját szociális helyzetéből fakadó világnézetét — bizonyos alapvető értékek megóvásában, a küzdelemben bizonyos alapvető célokért egységes társadalmunk valamennyi építő rétege. Vannak közös céljaink és közös érdekeink, amelyek megkövetelik az összefogást, hogy — költőnkkel szólva — „rendezzük végre közös dolgainkat”.

Az egy év előtti *Népszava* hasábjain történt meg a felvonulás, a bemutatkozás. Azóta szélesedett a front, konkretizálódtak a kérdések. Ma már a fejlődésnek abba a szakaszába léptünk, amikor nem elég a célok halvány körvonalazása. Most már világosan megfogalmazott kérdést tettünk fel a munkásmozgalom, a politikára megérett parasztság és a haladó értelmiség néhány képviselőjének. A válaszok, amelyeket a mai *Népszava* közöl, elősegítik a dolgozó osztályok egységének és haladó szociális programjának kialakulását, a szintézist.

A szabad és független Magyarország a keret, az alapfeltétel. Magyarország népeinek országa, amelyben minden téren érvényesül a közmegegyezés elve, ami bele van ágyazva egész történelmünkbe és históriánk minden felfelé ívelő korszakában izmosodott és fejlődött. Történelmünk nem más, mint állandó küzdelem Magyarország szabadságáért és önállóságáért, másrésről pedig az országon belül a dolgozók harca a jogokért és életlehetőségekért. A kettős küzdelem minden korban párhuzamosan haladt, a nemzeti és szociális célok a történelem fejlődésével egymástól elválaszthatatlanná váltak.

A demokratikus szabadságjogokat

— azaz a közmegegyezés elvének korszerű megnyilatkozási formáit — ugyanaz az 1848-as törvényhozás tette az alkotmányos rend alkatelemeivé, amely egyben a függetlenségi gondolatot leghatározottabban képviselte, sőt ma már jelképe is annak. Ez a 48-as korszak tette tudatos eszménnyé, a haladó magyar célok tengelyévé a szabad országban szabad nép elvét. Csak szabad országban érvényesülhetnek a népjogok és csak a szabadságjogok biztosítása teremtheti meg gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális síkon a nép felemelkedésének lehetőségeit.

A sajtószabadság, gyülekezési jog és szólásszabadság adja meg a lehetőségeket ahhoz, hogy a világosság eljusson a tömegekhez, felismerhessék érdekeiket, s azoknak védelmére szervezkedhessenek — természetesen a teljes szervezkedési szabadság birtokában. Az ipari munkásság is szervezettségének, egységes fellépésének köszönheti nemcsak vívmányait, de színvonalát is. Mindaz, amit elért — s amit nem ért el —, a szervezkedés szabadságának, illetőleg megszorításának folyománya. Ezt az erőt és felemelkedési lehetőségeket adó esz-

közt akarja az ipari munkásság biztosítani, nemcsak a maga, de a többi dolgozó osztály számára is. Elsősorban a föld népe számára, amely arra a leginkább rászorult. Érdekei és céljai közősek ezzel, a másik nagy dolgozó osztállyal. Egymásra szorulnak a termelő munka, de a társadalmi munka vonalán is, együtt kell megvívniuk a politikai harcot, egymás ellenálló erejét szilárdíthatják meg. Már kezdenek kibontakozni a körvonalai ennek az együttműködésnek, amely természetes törzse a közmegegyezés elvére épülő új társadalomnak. Létérdeke azonban az értelmiségnek is az új társadalom kialakulása. A szellemi munkásság sohasem sejtett lehetőségekhez és feladatokhoz jutna. Nem kényszerül többé egy szűk, kiváltságos réteg szolgálatára, hanem szabadon kifejlesztheti képességeit. Nem kell olcsón áruba bocsátania eredményeit, a közösséget gazdagíthatja azokkal, azt a közösséget, amely méltó ellenszolgáltatást nyújt mindazért, ami hozzájárul a társadalom termelésének javításához, tehát az emberi jólét fokozásához vagy a szellemi értékek gyarapodásához.

A politikai szabadság

kivívásához is a szervezkedési szabadságon keresztül vezet az út. A feltétlenül fenntartandó parlamentáris rendszer mellett az általános, titkos választójog kivívása teszi lehetővé, hogy a nép saját maga intézhesse sorsát és keresztülvigye a szükséges reformokat. Ez feltétele annak, hogy a nép és a nemzet természetes egységgé kovácsolódjék, szükségszerűen azonosak legyenek az állam és az állampolgárok érdekei, ne álljon be a nemzet szervezetében katasztrófához vezető hasadás, amit az állam és a nép közti ellentét vált ki. A nép politikai önrendelkezési joga — a szabadságjogoknak ez a kiteljesülése — nyitja meg azután a gazdasági élet demokratizálódásának lehetőségeit is. A földreform, a termelés és elosztás demokratikus irányítása, tehát a dolgozó milliók helyzetének megerősítése, egyetlen módja annak, hogy a tömegek kifejleszthessék lehetőségeiket és politikai joguk ne legyen pusztá fikció. Másrészt a gazdasági demokratizálódásnak — mint láttuk — feltétele a szabadságjogok érvényesülése. A két követelmény elválaszthatatlanul egymásra hat, egyik sem oldható meg a másik elhanyagolásával. A gazdasági és társadalmi-politikai átalakulás, ugyanígy szorosan összefügg a kulturális emelkedéssel: az utóbbi hiányában a tömegek nem vívhatják ki az előzőket, viszont gazdasági és politikai elnyomatásban nem fejlődhetnek ki szellemi erőik. A nép felemelésének tehát párhuzamosan, egyszerre valamennyi síkon kell megtörténnie.

biztosítása ismét kidomborítja az értelmiség szerepét: egyrészt az ő feladata a tömegek szellemi kibontakozásának előmozdítása, másrészt pedig csak ennek a feladatnak teljesítése után várhatja el az értelmiség, hogy a fizikai munkásság megértse és értékelje az ő szerepét és munkáját. A művelődés demokratizálására van szükség, a tanulás teljes szabadságának és ingyenességének biztosítására. Ez megnövelné a szellemi teljesítmények értékelőinek tömegét, egyben pedig megnyitná minden tehetség útját a szellemi tevékenység felé. A kultúrpolitikának nem az a feladata, hogy a munkásság és parasztság néhány kiválasztott egyéniségét feltámogassa a középosztályba, hanem az egész osztályok felemelése, az általános kulturális színvonal megjavítása, az utak megnyitása a szellemi pályák felé. A magyar szellemi élet hallatlan fellendülését eredményezné, ha megnyitnák a zsilipeket és a tudomány, irodalom, művészet izmosodását szolgálhatná a parasztságban és a munkásságban rejlő minden szellemi erő, amelyeknek jelentős része egyébként elkallódik. Társadalmi síkon pedig a fizikai és szellemi dolgozók összeforrása, egysége jönne így létre, ami mindkét fél szabadságát és biztonságát jelentené. Ezt a viszonyt a két félnek ismét csak együttesen lehet és kell kiharcolnia.

Az új Magyarországot kell erősítenie és építenie minden rendelkezésre álló erőnek, a lehető legszélesebb alapokra kell emelni az építményt. Be kell kapcsolni a társadalmi építőmunkába az ország minden munkaképes lakosát, tekintet nélkül származásra, anyanyelvre, fajra, osztályhelyzetre. Tehát a nemzetiiségeket is, akiknek a haladó osztályok természetesen egyenlő jogokat akarnak biztosítani. Éppen ezért a nemzetiségi lakosságnak is magától értetődő kötelessége, hogy az ország nagy feladatait vállaló osztályokkal szövetségben már most szálljon síkra az emberiség, a haladás, a nemzeti és társadalmi fel szabadulás mellett. A nemzetiségek egyenjogúsága egyben az ország egységének és ellenállóképességének is egyik biztosítója. Ilyen módon tehát ezen a területen is egymásba torkolnak a nemzeti és társadalmi követelmények.

A nemzeti függetlenségi gondolat

érvényesítése legkevésbé sem jelent elzárkózottságot. Az őszinte nacionalizmus nem zár ki az alkotmány sáncai mögül egyetlen népréteget sem, és ezért nincs szüksége arra, hogy kifelé irányuló lépésekkel vonja el a figyelmet a belső problémákról. Az egységes társadalmi munka megfelelő irányítása mellett jólétet biztosíthat az ország minden dolgozó lakosának, tehát arra sincs szükség, hogy az országon túlmenő vállalkozásokkal akarják kielégíteni a tömegeket. Ez a nacionalizmus nem ellentétes a fejlődés egyre inkább megnyilatkozó irányzatával,

amely a nagyobb egységek kialakulása felé halad, egyszerűen azért, mert a termelés és a technika fejlődése megkívánja az egyre nagyobb gazdasági egységek kialakulását. A nagyobb egységeket csak független nemzeti államok közös érdekeket szolgáló együttműködése alkothatja. Az együttműködő feleknek meg kell oldaniok, és pedig maguknak kell megoldaniok saját problémáikat, mert egyébként belső viszályok fölemésztik erejüket, nem lehetnek egyenrangú partnerek, a közös érdekek helyett az ellentétek domborodnak ki, az egyetértés megbomlik és előbb-utóbb katasztrófához vezet. Ilyen módon a belpolitika is szorosan összekapcsolódik a külpolitikával, a kettő egymást erősíti vagy egymás egyensúlyát bontja meg.

A magyar szervezett munkásság tisztán látja a fejlődésnek ezt az útját, tisztán látja a különböző irányú problémák egységét. A magyar história, a szocialista történetszemlélet és az európai helyzet mind ezt bizonyítja. A magyar munkásság felismerte a nemzeti és társadalmi célok egységét s éppen ezért összekötötte sorsát és jövőjét Magyarország sorsával és jövőjével. Engesztelhetetlenül szembeszáll mindazokkal a csoportokkal és klikkekkel, amelyek egyéni vagy osztályérdekből akár malomalatti kompromisszum-politikával, akár hangos zöld demagógiával el akarják téríteni Magyarországot és népét a szabadság útjáról. Viszont hajlandó az összefogásra és együttműködésre mindazokkal, akik hátsó gondolatok nélkül vallják és vállalják azt a programot, amely az egyetemes szabadság gondolat jegyében felépülő új Magyarországhoz vezet.

Népszava, 1942. december 25. Gosztonyi Lajos: Magyar problémák.

95

1942. december 25

NAGY ISTVÁN TETTEKET, A NEMZETI ÖSSZEFOGÁS ERŐINEK ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETÉT SÜRGETI

Első számú feladatunk, hogy sürgősen összegezzük a közelmúlt tanulságait. Minden meghajszolt idegállapotunk és megszázszorozott napi gondjaink ellenére is, tízszer annyit kell tanulnunk, mint a „béke” éveiben. Azóta ugrásszerűen tört elő az az irányzat, amit az egyik közismert író szellemi elsötétítésnek nevezett. Azóta mindenki a „koreszme” nevében beszél, vagyis mindenki a szociális kérdések „megoldásán fáradozik”. Megoldás helyett azonban elvetették a gyűlölködés magvát. Márpedig gyűlölködő emberekkel bajosan lehet értelmes dolgot kezdeni. Különösen azoknak bajos, akiknek egy kis országfedél alá

szorulva kell élniök. Aztán ez az álszociális koreszme épp azokat némította el amennyire bírta, akik akkor is a szociális kérdések megoldásáért áldozták fel, nem a szavaikat, hanem egész életüket, amikor az még korszerűtlen volt, amikor még a demokrácia kiteljesedésén fáradoztak.

A koreszme bűnéül róható fel, hogy ma elég nagy tömegek a társadalom minden rétegéből nem az ország népétől, hanem különböző bölcsektől várják jövőnk biztosítását, s szüntelenül valami országon kívüli „döntésekben” reménykednek. Az ilyenek tehát lélekben már feladták a függetlenség jogát.

A szellem embereinek ezzel az öngyilkos kábulattal szembe kell szállniok teljes vértezetükkel, mert ha nem készülünk fel, hogy a mi szavunk döntsön a háború utáni Magyarország sorsa fölött, úgy nem érdemeljük meg a lét jogát. A kimondott szó mögött azonban akkor már döntő tetteknek kell állniok. Döntő tetteknek, szociális kérdéseink gyökeres megoldása felé: összes társadalmi egyesületeink, közintézményeink, szövetkezeteink és munkásszervezeteink stb. önkormányzata felé, vagyis a közélet minden terén cselekvő mozgási lehetőséget kell szerezni, mert csak így válik kézzelfoghatóvá mindnyájunk előtt a nemzeti önállóság fogalma, s csak így érthetik meg kicsitől nagyig, hogy mit kell megvédeni, mit kell kiteljesíteni a háború utáni Magyarországon. Ez az idő nem a béke, hanem a harc ideje lesz számunkra. Harc a magunk erejébe vetett bizalom elsorvasztói ellen, harc az ország létét is feláldozni kész hamis koreszme védők ellen. Harc és munka azért a békéért, amiben a hozzánk hasonló sorsúak mind megegyezhetnek fajra és nemzetiségre való tekintet nélkül a Kárpátok medencéjében.

Mindezeknek az elvégzésére az összes ilyen irányba tartó erőnek a találkozását kell előmozdítani. Minden háborúnak szükségszerű következménye, hogy általában a falvak és városiakok között elridegül a viszony. Mindkettő a másik rovására írja a közellátás körül mutatkozó nehézségeket. A munkásság az előítéletek leküzdésében elől kell hogy járjon. Újból és fokozottan keresni kell a parasztsággal és annak soraiból alakult szervezetekkel a szilárd együttműködés módjait. Azok a polgári vagy népi írók és politikusok, akik a munkásság napilapjának hasábjain összeműködő szándékkal már megszólaltak, szólaljanak meg előadóasztalaink mellett is és minálunk. Időszerű volna előkészíteni az egymás felé közeledő munkásság és parasztság, valamint az értelmiség országos értekezletét.

Népszava, 1942. december 25. Nagy István: A holnap Magyarországa felé.

PETŐFI SZELLEME MOZGÓSÍTSA A NEMZETET A SZABADSÁGÉRT 1943-BAN¹ IS — ÍRJA GOSZTONYI LAJOS

Petőfi minden szilveszterkor visszanézett az elmúlt esztendőre, és versbe öntötte számadását — állapítja meg a költő kitűnő életrajzírója. Szilveszter éjszaka egyben Petőfi születésnapja is. Alkalmas nap a számadásra. Határnapja saját életének, de a naptár törvényei az emberiségnek is határnapjává avatták. Amikor Petőfi Sándor szilveszteri verseit megírta, sohasem kellett töprengenie azon, hogy egyéni életének eseményeiről elmélkedjék-e vagy Magyarország és az európai haladás ügyének alakulása szabja-e meg a költemény hangját. Mert Petőfi rövid élete során a kettő mindig összeforrott, s talán éppen ez teszi olyan egységessé, olyan egyenesvonalúvá költészetét és életét is. A nép gyermeke volt, saját sorsa egy volt a magyar nép sorsával, a magyar nép sorsa pedig — Petőfi korán felismerte — egy volt Magyarország sorsával, a magyar nép felemelkedése az ország függetlenségének és szabadságának kivívásától függött. És folytathatjuk a gondolatsort: a magyar szabadságmozgalom mindig együtt virágzott az egyetemes európai szabadság gondolattal, a haladás eszméjével, abból táplálkozott, s azt táplálta. Petőfiben és költészetében tehát benne élt és lüktetett egy egész korszak. Amiként együtt élt a szabadsággal, azzal együtt is halt meg, sajnos, nagyon korán. Élete rövid volt, költészete alig hétesztendős lángolás, de ebben a hét évben versbe öntött minden eseményt és jelenséget, ami megmozgatta azt a hatalmas korszakot, amelynek nemcsak szemlélője, de izzó szavú ösztönzője is volt, s amelynek katasztrófája egyben az ő végzetét is jelentette. Valóban az emberiségért élt, az emberiségért és a magyarságért. Az emberiség és magyarság gondjai és vágyai, fájdalmai és erői, eszményei és indulatai zengtek verseiben. Még dalaiból is, még szerelmi költészetéből is kirobban szenvedélyes szabadságszeretete, forró vágya népe felemelésére.

Petőfi Sándor ma 120 éve született és kora költője volt, mégsem úgy emlékszünk meg most róla, mint a múlt század negyvenes éveinek eszméinek képviselőjéről, mert döbbenetesen időszerűek most is az elvek, gondolatok, amelyeknek hangot adott, a célok, amelyekért küzdött. Mindez kibontakozik majd vasárnapi számunk mellékletéből, amit teljes egészében a legnagyobb magyar költő

¹ A KMP a Magyar Történelmi Emlékbizottsághoz hasonló tömörülést szeretett volna ismét életre hívni 1943 legelején. Erre alkalmat Petőfi születésének 120. évfordulója adott volna. Azt remélte, hogy a Petőfi-matiné megrendezésére alakult védnökség elindítója lehet egy antifasiszta szervezet megalakításának. A rendőrség közbelépett. A matinét nem engedélyezte, a védnökség tagjait megfenyegette, így az fel is oszlott.

emlékének szentelünk. De rá kell mutatnunk már ma, születésének évfordulóján is arra, hogy miért beszélhetünk, sőt kell beszélnünk az élő Petőfiről, a huszadik század negyvenes éveiben, az ő költészete korszakának, a tizenkilencedik század negyvenes éveinek centenáriumán.

Szenvedélyesen követelte a szabadságot minden síkon, de ugyanakkor tudatosan is. A féktelen vérmérsékletű költőt ösztönös zsenialitása rávezette ugyanazokra az igazságokra, mint a társadalom szerkezetének tudós kutatóit. Pontosan ítélte meg a társadalmi viszonyokat, felismerte az összefüggéseket és ez biztos politikai ítélőképességet kölcsönzött neki. Kortársai alig ismerték fel politikai éleslátását, de az események fejlődése őt, a féktelen harcost igazolta, az úgynevezett reálpolitikusokkal és még inkább az alkudozókkal, sőt megalkuvókkal szemben.

Költészete és politikája úgyszólván elválaszthatatlan egymástól. Az alap, amelyre mind a kettő épült: a nép, a magyar nép. Büszkén nevezte magát népköltőnek, amikor mások még csak gúnyolták ennek. Ő a szabadságot nem egy kiváltságos osztály számára akarta kiharcolni, hanem annak a népnek számára, amelyből jött, amellyel együtt nyomorgott, amelynek írt. Mert forradalmi volt költészete az írásmódor szempontjából is: szemben kora irodalmának modorosságával, olyan hangon szólalt meg, hogy megértse a szavát a föld egyszerű embere is. Állásfoglalás volt még stílusa is, nyílt kiállás minden sora, s éppen ezért Petőfinek a politikusnak elsikkasztása életének és költészetének meghamisítása. A nyílt színvallást és a harcot kötelességnek tudta, ezért szólt a tizenkilencedik század költőihöz e szavakkal: „Ha nem tudsz mást, mint eldalolni saját fájdalmad s örömed, nincs rád szüksége a világnak.” Sem hírvágy, sem érdek, sem félelem nem korlátozta őszinteségét, nyíltan szólt önmagáról, nem titkolt ösztönöket, kínokat, sóvárgásokat, de kérlelhetetlen őszinteséggel szólt a magyar nép sorsáról is. Minden kockázat vállalásával szembeszállt a hatalommal és nyílt sisakkal vette fel a harcot legtekintélyesebb kortársaival szemben is. Mindezért üldöztetések, mellőzések, szenvedések és gyakran nyomor jutott osztályrészéül. De éppen ez a fájdalmas élet segítette hozzá, hogy felismerje a valóságot. Legjobb életrajzírója, *Illyés Gyula* így fogalmazza meg ezt a valóságot: „Egy társadalmi rend áldozatának látja magát, amitől már csak egy lépés, hogy egy másik rend képviselője és bajnoka legyen.”

A társadalmi rend, amelynek áldozata volt, a különleges kiváltságokat biztosító feudalizmus. Ráébredt azonban arra is, hogy a népet nem egyedül a belső elnyomatás hajtja igába, hanem az osztrák császári önkény is, amely magyar főnemesi segédlettel zsákmányolja ki Magyarországot. Ezért ünnepli — bizonyítván ezzel nagyszerű politikai éleslátását is — az önálló magyar iparért indult mozgalmat. Ennek a mozgalomnak során eszmélt rá a nemzeti összefogás szükségességére és lehetőségére. Ha elgondolása alapján a szabadságért sóvárgó magyar köznemesség már ekkor vállalja a nemzeti összefogás politikáját, talán

nem torkollik katasztrófába néhány év múltán a szabadságharc, talán sikerül a nemzet gerincét, a föld és az ipar munkásainak hatalmas tömegeit maradéktalanul mozgósítani a nemzeti szabadság kivívásáért.

Az egyén, a költő is, korának terméke, de helyes felismerések, kellő bátorság és elszántság birtokában irányíthatja is korát, előmozdíthatja a haladás ügyét, ami természetes célja minden szellemnek. Petőfi ennek is ragyogó példája. Pest márciusi forradalma nem kis részben az ő személyes műve. Ő és a köré csoportosult ifjú progresszív értelmiség adta meg tartalmát és fogalmazta meg céljait a forradalomnak. Ők ismerték fel a nemzeti célok és a népjogok egységét, a függetlenségi követelések érvényesítésének alapjaként a jobbágyfelszabadítást, a nép felemelését, ami egyben a tömegek mozgósítását is jelentette. Éppen ezért fordult szembe a március után kormányra került csoporttal, amikor az a radikális demokratikus reformok kerékkötőjének bizonyult, s csak erősen korlátozott mértékben teljesítette a nép érdekeit szolgáló követeléseket. Ma már tudjuk, hogy a negyvennyolcas kormány valóban itt követte el a döntő hibát. Ma már tudjuk, hogy Petőfi politikája, Petőfi népszerűsége, Petőfi radikalizmusa nem egy izzó szenvedélytől fűtött költőnek a valósággal nem számoló álmodozása volt, hanem igaz magyar politika, réalpolitika. Egyedül ő volt az, aki a szabadság helyes útján járt, amikor a nép felszabadítását, felemelését, jogokhoz juttatását és a nemzeti függetlenség kivívását költészetében eggyé kovácsolta. Tisztán látta, hogy „a század viselős”, hogy „születni fognak nagy-szerű napok, élet-halálnak vészes napjai”, de nem várt csodákat, felszólította az országot és vezetőit, hogy „iparkodjunk”. Ez is mutatja, mennyire reálisak voltak lángolásai. A jövő alakítását — tudta — nem lehet véletlenre bízni, iparkodni kell, hogy megalapozzuk és kiharcoljuk a szabad és boldog hazát.

Életének nagy fájdalma az volt, amikor képviselőjelöltként az Alföldön a népet találta szemben magával. De látta, tudta, hogy nem a nép a hibás, hanem azok, akik nem engedték eljutni hozzá a világosságot, akik elvakították. A nép is ráeszmélt a költővel szemben elkövetett ballépésére, és ma már az ország minden zugában tudják a földművesek, ipari munkások, bányászok s a dolgozók minden rétege, hogy Petőfi az övék, értük küzdött, értük halt meg. Miután eltűnt a segesvári csatamezőn, hosszú évtizedekig várták visszatérését, feltámasztását. Petőfi nem tért vissza, fizikai alakját nem látták többé, nem történt csoda. Mégis él.

Népszava, 1943. január 1. Gosztonyi Lajos: Az élő Petőfi.

PETŐFI-MATINÉ A DEMOKRATIKUS ERŐK TÖMÖRÍTÉSE JEGYÉBEN

A *Népszava* már beszámolt arról a nagyszabású irodalmi délelőtről, amelyet január 17-én, vasárnap délelőtt 11 órakor Petőfi emlékének megünneplésére rendeznek a Vigadó nagytermében. A bevezető beszédet Bajcsy-Zsilinszky Endre országgyűlési képviselő mondja. A nagy költőt a polgárság, parasztság és munkásság szempontjából Makay-Petrovics György főszerkesztő, Darvas József író és Kállai Gyula hírlapíró méltatja. A Petőfi-matiné védnökségét Eckhardt Sándor, Herczeg Ferenc, Kornis Gyula, Rédey Tivadar, Schöpflin Aladár, Szakasits Árpád, Szekfű Gyula és Vojnovich Géza vállalta. A matinén Petőfi válogatott verseit Abonyi Géza, Basilides Mária, Baló Elemér, Gobbi Hilda, Brassai Viktor, Hont Erzsí, Kőműves Sándor, Simonffy Margit, Major Tamás, Pásztor János és Várkonyi Zoltán adja elő.

*

A *Pesti Újság* című délutánonként megjelenő nyilas sajtótermék felkavarodott epével dühöng a Petőfi-ünnepség miatt. Úgy látszik, Maróthy-Meizler képviselő úr nem bírja elviselni, hogy a legnagyobb magyar költő emlékezetének megünneplésére rendezett előadás védnökségét tőlünk politikailag távol álló és mégis értékes nevek vállalták a *Népszava* főszerkesztőjével egy sorban. Ki-sajátítani nem tudják Petőfit, tehát legszívesebben agyonhallgatnák és elképedt haraggal látják, hogy mások vigyáznak Petőfi lelkének örökké égő szent tüzére.

Az okvetetlenkedő kis cikk utolsó sora azt kérdezi a névsorban szereplőktől, hogy „mikor ébrednek már fel?”. Megnyugtathatjuk Maróthy-Meizler képviselő úr lapját, hogy aki Petőfit tiszteli és értékeli, az nagyon is ébren van napjainkban és minden körülmények között világosabb szemmel nézi a magyar kérdéseket, mint az, aki pillanatok sodrában délibábos konjunktúrapolitikát folytat.

Népszava, 1943. január 10. Petőfi-matiné.

A KOSSUTH RÁDIÓ A KÜLFÖLDÖN ÉLŐ MAGYAROK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉNEK FONTOSSÁGÁRÓL ÉS KEZDETI EREDMÉNYEIRŐL

Amikor a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front a Kossuth Rádió útján nyilvánosságra hozta megalakulását és programját¹, egyben felszólította a külföldön élő magyarokat is, hogy fogják össze erőiket, és csatlakozzanak a Függetlenségi Front táborához. Azóta alig egy hónap telt el, de már megállapítható, hogy a Függetlenségi Front szava a külföldi magyarok között termékeny talajra hullt. Az angliai és az amerikai magyarság legtekintélyesebb szervezeteinek képviselői jelentették ki, hogy egyetértének törekvéseinkkel. Egyházi szervezetek és szakszervezetek, politikai klubok és segélyező egyesületek, a demokratikus emigráció szervezetei és régi társadalmi egyesületek találkoztak az itthoni függetlenségi harc, a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front törekvéseinek támogatásában. Az új magyar szabadságharc tíz pontja megteremtette azt a közös talajt, melyen Károlyi Mihály, a magyar népköztársaság volt elnöke és Zsilinszky, volt londoni követségi tanácsos, Gyetvai János kommunista újságíró és Siket Imre, a konzervatív Verhovay-egylet igazgatója találkozhattak és kezet nyújthattak egymásnak. Büszkék vagyunk erre az eredményre! A Függetlenségi Front nagy egyesítő, összefogó erőnek bizonyult a külföldi magyarok közt is. Külföldi véreink túlnyomó többsége ma a mi táborunkban áll. Mi vagyunk a magyarok igazi világszövetsége. Az a másik, melyet a kormány rángat dróton ma már csak Perényi Zsigmond hivatali helyiségeiben létezik — a papíron.

A Függetlenségi Front egy hónap leforgása alatt nagy erkölcsi győzelmet aratott! De nem csupán erkölcsit. Az angliai és amerikai magyarság csatlakozásának mérhetetlen politikai jelentősége is van. A nagy angolszász demokráciákban a magyar nemzeti ügyet, a magyar függetlenség és demokrácia ügyét egységesen fogják képviselni és támogatni ott élő testvéreink. Hirdetni fogják, hogy Horthyék és Kállayék nem jelentik a magyar nemzetet. Nem kell külön hangsúlyozni, mit fog ez jelenteni a magyar nemzeti érdekek megvédése szempontjából akkor, amikor a Horthyak és Kállayak már nem lesznek sehol.

De külföldi véreink kiállása közvetlen támogatást is jelent a mi nehéz itthoni küzdelmünk számára. Hamarabb nyílik ki a magyar nép szeme, ha megtudja külföldi véreink állásfoglalását, azokét, akik szabad országokban szaba-

¹ A programot a Kossuth Rádió 1942 decemberében ismertette.

don nyilváníthatják meggyőződésüket. Meleg hazafias üdvözlötünket és köszönetünket küldjük Anglia és Amerika magyarságának támogatásukért. Üzenjük nekik: Ne engedjék megbontani soraikat, tartsanak össze továbbra is a magyar nemzeti ügy sikere érdekében!

PI Archivum. A Kossuth Rádió adásai. A Függetlenségi Front és külföld magyarsága.

99

1943. március

A KMP RÖPIRATBAN KÖVETELI A VORONYEZSI VERESÉGÉRT FELELŐS KÁLLAY-KORMÁNY ELTÁVOLÍTÁSÁT ÉS AZ AZONNALI KÜLÖNBÉKÉT

Világ proletárjai, egyesüljete!

Olvasd és add tovább!

Munkások!

Parasztok!

Polgárok!

A világháború döntő szakaszába lépett. A Vörös Hadsereg Sztálingrád, Lenin-grád és a Kaukázus felszabadítása után diadalmasan tör előre, csapást csapásra mérve veri ki a szovjet földről a fasiszta hordákat, Sztálingrádnál a történelem egyik legnagyobb vereségét szenvedte el a 6. német hadsereg.

Voronyezsnél a Vörös Hadsereg szétverte a 2. magyar hadsereget. Idegen fasiszta ügyért több mint 100 000 jó magyar, honvédeink színe-java pusztult el vagy esett fogságba.

Az olaszok utolsó gyarmatukat, Líbiát is elvesztették. Több milliós szövetséges haderő megindul a európai második front megteremtésére. A fasiszta zsarnokok felett megkondult a halálharang. Hitler, Mussolini és cinkosaik rémuralmának végőrája közeledik.

A hazaáruló Horthy—Kállay-klikknek még nem volt elég a voronyezsi lecke. Tovább alkudoznak Hitlerrel. Tovább árulják a magyar nép vérét, kenyerét, országát. Tovább küldik legjobb fiainkat a biztos pusztulásba.

Hitlerék zsoldosaival csak egy erő tud eredménnyel szembeszállni, a szabadságért küzdő nemzet ereje! A Horthy—Kállay-klikk el akarja nyomni ezt az erőt. A szabadságharcosokat ezrével bebörtönzi, legyilkolja. Brutális terrorral elidegeníti országunktól a nemzetiségi népeket. Ez a reakciós klikk csak egy ellenséget ismer, a népet, amely —

békét, kenyeret, földet és szabadságot

akar.

Munkások!

Parasztok!

Polgárok!

A magyar történelem legválságosabb órájában szól hozzátok a Kommunisták Magyarországi Pártja.

Eszméljen fel végre Kossuth és Petőfi népe, és vegye kezébe sorsa intézését. Ne tűrjük tovább, hogy fiainkat elhurcolják ágyútöltelékeknek.

Hozzák haza a még életben levőket. Ne adja a magyar vérért, munkáját, kenyerét és szabadságát, hogy Hitler pár héttel meghosszabbíthassa Európa népeinek szörnyű rabságát.

Ne engedjük, hogy a balkáni front kialakulásával országunk felvonulóterepe és hadszíntér legyen, mely városaink lerombolását, országunk és népünk biztos pusztulását jelenti.

Munkások!

Parasztok!

Polgárok!

Ütött a cselekvés órája! Elég volt a tétlenségből!

A szabadságért küzdő népek milliói harcban állnak a fasiszta elnyomókkal, Kossuth, Petőfi népe sem maradhat ki a harcolók közül!

A KMP harcba hívja Magyarország népeit. Láncainkat magunknak kell szét-törnünk. Vegyünk példát a szovjet, szerb, francia és más népek bátor, hősies szabadságharcából.

Fogjunk össze osztályra, pártra való tekintet nélkül függetlenségi nemzeti frontban országunk védelmére. Akadályozzuk meg minden eszközzel Hitler zsarolásainak teljesítését.

Azonnali különbékével mentsük meg az országot a háborús vereség katasztrófájától!

Elég volt az esztelen véráldozatból! Egy katonát sem Hitlernek!

Elég volt a Hitler-korszakból! Követeljétek:

Az élelmiszeradagok emelését! Több bért! A drágaság letörését!

A szervezkedési, gyülekezési, sajtó- és szólásszabadságot!

Az üzemi katonai parancsnokok eltávolítását!

Az ipari és mezőgazdasági munkás szabad munkavállalási és felmondási jogát! A nemzetiségi elnyomás megszüntetését!

A szabadságért harcoló politikai foglyok szabadon bocsátását!

Pusztuljon az országunkat háborúba döntő Horthy—Kállay-klikk!

Éljen a független, szabad, demokratikus Magyarország!

*A Kommunisták Magyarországi Pártja
(KI szekciója)*

Másold le tíz példányban, és juttasd el másoknak is. Nyomatott a KMP nyomdájában Budapesten.

Nyomatott röpirat. — PI Archivum. Röpiratgyűjtemény. III. 1/1943/5390.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 390—392. old.

100

1943. március 4

A KOSSUTH RÁDIÓ OSTOROZZA AZ ELLENZÉKI PÁRTOK KIVÁRÁSI TAKTIKÁJÁT ÉS AZ 1942-ES TÜNTETÉS MEGISMÉTLÉSÉT SZORGALMAZZA

Mikor a voronyezsi katasztrófa bekövetkezett, sokan voltak az országban, akik feltették a kérdést: Tudjuk, hogy a kormány és a hadvezetőség bűnösök hadseregünk pusztulásáért. De hol voltak az ellenzéki pártok? Miért hallgattak, holott tudták, milyen kalandba kergette Horthy és Kállay az országot és a hadsereget? Miért nem léptek fel idejében? Miért nem vetették latba egész erejüket? Miért tárték, hogy Hitler magyar bérencei minden nagyobb nehézség nélkül a vágóhídra küldjék a negyedmilliós 2. honvédhadsereget? Miért riadnak vissza minden hathatós akciótól, mely alkalmas arra, hogy kiragadják az országot a német háború és a német szolgaság poklából? Ezek és hasonló kérdések, melyeket mostanában a magyar hazafiak feltesznek, teljesen jogosultak. A magyar nép azt várja az ellenzéki pártoktól, hogy félelmet nem ismerve, áldozatoktól vissza nem riadva álljanak a Hitler-háború elleni harc élére, hogy szervezzék a küzdelmet a különbékéért. 1848. március 15-ének dicső vezérei, Kossuth, Petőfi, Táncsics nem féltek semmiféle megtorlástól. Nem ijedtek meg a német terrortól. Nem halogattak. Nem várokoztak. Cselekedtek! Mertek bátrak lenni. Tudták, amit Ady Endre is tudott, hogy „Csak akkor születnek nagy dolgok, ha bátrak voltak, akik mertek. Ha százszor tudtak bátrak lenni, százszor bátrak és viharvertek.” Igazuk tudatában, abban a tudatban, hogy az egész nemzet áll mögöttük, a magyar negyvennyolc dicső vezérei elszántan felvették a harcot a német elnyomók ellen. Megfújták a harsonákat. Harcba szólították az egész népet. Szervezték, vezették a harcot. Mertek és győztek! Az ellenzéki pártoknak, a szociáldemokratáknak, a kiscgazdáknak és a többieknek erre a bátor negyvennyolcas szellemre van szükségük a magyar különbékéért vívott harcban, melynek napja az idei március 15-e. A magyar nép

elvárja, reméli, hogy március 15-ének megszervezésében az ellenzéki pártok vezető részt vállalnak. Mikor tízezzrel hullanak a magyar katonák német ügyért a fronton, s amikor itthon más tízezrek senyvednek a németekkel cimboráló Horthy-reakció börtöneiben, nincs helye annak, hogy az ellenzéki pártok tétlenségük igazolására a terrort, az erőszakot hozzák fel. Az országot a teljes összeomlás veszedelme fenyegeti. Ebben a sorsdöntő helyzetben az ellenzéki pártoknak és vezetőiknek választaniuk kell. Ha a várakozás, a tétlen kivárás álláspontjára helyezkednek, félresöpri őket a népmozgalom tisztító vihara. Ha azonban a harc élére állanak, ha szervezik és vezetik a küzdelmet a különbékeért, akkor a nép hálája biztosítani fogja számukra a szabad és független Magyarországot azt a helyet, mely méltán megilleti őket.

PI Archívum. A Kossuth Rádió adásai. Március 15-e és az ellenzéki pártok.

101

1943. április

A KMP PROGRAMJA: A KÜLÖNBÉKE, AZ ORSZÁG FÜGGETLENSÉGÉNEK ÉS DEMOKRATIKUS BERENDEZKEDÉSÉNEK KIVÍVÁSA LEGYEN AZ ANTIFASISZTA NEMZETI FÜGGETLENSÉGI MOZGALOM FELADATA

Idegen és veszített ügyért vérzik, pusztul a magyar. Hitler elvesztette a háborút. A szövetséges nemzetek ma már erősebbek és a Szovjetunióval az élen csapást csapás után mérnek Hitler fasiszta seregére. Európa nemzetei gyűlik a német megszállót, és tűzzel-vassal harcolnak ellene. A vereség árnyéka borít el Hitleréknél mindent. Hitler még nem adja meg magát. Látja veszét, de fél, retteg a leszámolás napjától, amikor felelnie kell a megölt munkásokért, a lerombolt országokért, nemzetekért, melyeket pusztított és rabságba döntött. Hitler Európa börtönőre és hóhérja, társai: Mussolini, Laval, Antonescu, Kállay, Mannerheim, mind egy húron pendül, mindnek kezéhez vér tapad. Mind retteg a leszámolástól, amelynek napja közel van. Semmiféle csoda nem mentheti meg őket a számadástól, semmiféle csoda nem menti meg őket a vereiségtől.

Magyarország mérhetetlen áldozatokat hozott eddig is az idegen ügyért, háborúba sodorták az országot Hitler és magyar zsoldosai a Szovjetunió, Anglia és az Egyesült Államok ellen. Azok ellen a szövetséges hatalmak ellen,

amelyek közül egyik sem fenyegette az ország függetlenségét, egyik sem tört az ország szabadságára és javaira, egyiknek sincs szüksége országunk földjére és iparunk elpusztítására. És ezen az úton még nagyobb áldozat és veszteség vár az országra. Magyar katonák újabb százezreit fogják halálba kergetni Hitlerért. Megszállás fenyegeti az országot, átvonulóterep és hadszíntér lesz Magyarország. A szövetségesek bombázni fogják, a tengelyseregek pedig kifosztják az országot. A békekötésnél Magyarországra — mint Hitler fegyvertársára — feldarabolás, megszállás és pusztulás vár.

A reakció, Kállay és társai azok, akik az ország mai állapotjáért felelősek, és a még szomorúbb jövőt készítik elő, hogy megőrizték kiváltságait és meghosszabbítsák zsarnoki uralmukat a nemzet fölött. Ezt csak a nemzet akadályozhatja meg. Az egész nemzetnek talpra kell állnia, hogy elsöpörje a reakciót, a hazaárulókat.

Pártunk a független, szabad, demokratikus Magyarország zászlaja alá hív minden ipari és szellemi munkást, minden dolgozó parasztot, minden haladó polgárt. Pártunk támogat minden pártot, amely a nemzeti frontot építi, amely az ország függetlenségéért tettekkel sikraszáll.

Széles körű összefogásra van szükség: még ma kell szembenézni a ma feladataival. A háborúban kell harcolnunk a békéért. A béke, kenyér, föld, szabadság előfeltétele és egyben biztosítéka is az ország függetlenségének. A belső és külső szabadság elválaszthatatlan egymástól. Szabadságot kell adni az egész magyar népnek, minden itt élő más nemzetnek. Addig nem lesz szabad a magyar nép, amíg nevében más népet rabságban tartanak. Minden becsületes magyarnak és minden más nemzet fiának, aki ebben az országban él, meg kell találnia a közös utat, amely a nyomor, a szolgaság, halál helyett, a boldog és szabad Magyarország felé vezet.

Szükség van arra, hogy a haladó és demokratikus pártok megegyezzenek, hogy mindnyájunk közös célja: az ország függetlenségének visszaszerzése, a háborús politikával való szakítás, a demokratikus Magyarország megteremtése. Szükség van arra, hogy a haladó és a demokratikus pártok közös szövet alakítsanak, amely egy közös program alapján vezeti az együttes harcot.

1. Azonnali különbéke, az ország függetlenségének helyreállítása.
2. Új választást, az ország népe döntsön az ország sorsáról.
3. Szabadságjogok életbe léptetése, minden kivételes felhatalmazás megszüntetése.
4. Minden nemzetiségű állampolgárnak teljesen egyenlő jog.
5. Földreform.

A magyar nép békét akar! Azt várja vezetőitől, hogy haladéktalanul tegyenek meg mindent a békéért. Már nem szavakat vár, hanem tetteket! A magyar közelet férfainak, akikben van erő és hit a nemzeti katasztrófa elhárítására,

ma bátran és ingadozás nélkül kell, hogy a cselekvés útjára lépjenek, hogy méltóknak bizonyuljanak a nemzet vezetésére. A nemzet nagy tömegei bizalommal tekintenek azokra a politikusokra, pártokra, akik az ország függetlenségeért folytatott eddigi harc folyamán azt kiérdemelték. Ma is ugyanezekre tekint vezetést várva. Útmutatást vár a nemzet és példaadást, de nem a reakció megmentésére, nem akar a nemzet sírja felé haladni, mert ezt az utat ismeri, ebből már elege van. A szabadság és a béke útját akarja végre látni a nemzet. Pártunk nagy értéknek és a szebb jövő komoly zálogának tekinti azt a bizalomteljes viszonyt, amely a függetlenségi politikusok és a nemzet között már kialakult. Pártunk az egész nemzet veszteségének és a reakció nyereségének tekintené, ha ez a viszony megromlana. Ezért szükségesnek tartjuk rámutatni arra, hogy ez a bizalom nem kőből lett faragva, hanem az élet minden napja és e férfiak becsületes cselekedetei váltották ki. Változik: erősödik vagy gyengül, rohamosan nő vagy összezsugorodik. Minden szót, amit leírnak vagy kiejtenek politikusaink, milliók mérnek le. Felbecsülhetetlen kár származna abból mindnyájunkra, magyarokra, ha a nemzet csak egy napig is úgy látná, hogy a megpróbáltatások napjaiban egyedül maradt, hogy nincsenek mellette azok, akikre számít és nincsenek az élen azok, akiknek ott a helyük. Hogy politikusainknak harmadrangú kérdés a béke akkor, amikor a nemzetnek ez az első. Vissza kell utasítani a függetlenség harcosainak bátran és ingadozás nélkül a reakció mesterkedéseit, hogy zavart keltsen a függetlenségi harcban egységes nemzeti erők között.

A függetlenségi mozgalom egy résztvevőjétől sem kívánja korábbi elvei és programja feladását, hanem azt, hogy ami mindnyájunk programjában közös, annak megvalósításán közösen dolgozzunk, és azt mindnyájan minden más elé helyezzük. Pártunk éppúgy, mint minden haladó és demokratikus párt, változatlanul fenntartja külön szervezeteit és saját programját.

Pártunk programja:

1. *Azonnali különbékét.* Egy katonát sem Hitlernek, hozzák haza honvédeinket, cseréljék ki és hozzák haza a magyar hadifoglyokat.

2. *Katonai függetlenséget.* Minden idegen katonát vagy kirendeltséget azonnal eltávolítani vagy internálni. Magyar katonák fölött az idegen parancsnokságot megszüntetni. Az ország közlekedési útjain az idegen hadiszállítást megakadályozni. Hadiszállítást a tengely részére beszüntetni.

3. *Nemzeti kormányt.* A hazaárulók eltávolítását az ország vezető állásaiból. Olyan kormányt, amely az ország népére támaszkodik, békét köt, és helyreállítja az ország függetlenségét.

4. *Szabadságjogokat.* Gyülekezési, szólás- és sajtószabadságot. Általános, egyenlő és titkos választójogot 18 éves kortól. A politikai pereket beszüntetni. Az összes politikai foglyokat azonnal szabadon bocsátani. A magyar politikai

emigránsok büntetlenségét biztosítani, és szabad hazatérésüket lehetővé tenni.

5. *Törvény előtti egyenlőséget* minden magyar állampolgár számára, nemzeti ségre, fajra, származásra, vallásra és nemre való tekintet nélkül.

6. *Üzemi alkotmányt.* A bizalmi rendszer, az üzemi tanácsok elismerését. Az üzemi parancsnokok, termelési biztosok eltávolítását. Minden elnevezésű ingyen- és kényszermunka megszüntetését. Szabad munkavállalást, a helyhez kötöttség megszüntetését.

7. *Jogot a nemzetiségeknek.* Minden nemzetiség számarányának megfelelő választott képviseletet kapjon az állami élet minden területén. Nemzetiségi autonómiát. Legyen joga minden nemzetiségnek saját politikai, gazdasági és kulturális szervezetek alakítására.

8. *Földosztás.* Minden 300 holdon felüli földbirtokot üzemi felszerelésével és állatállományával együtt felosztani azok közt, akik tényleg művelik, kik a föld műveléséből éltek, de elestek a háborúban vagy fogságba estek. A földosztásban részesülők kártérítést nem fizetnek. Állami kölcsönnel kell az így létrejött kisbirtokokat vetőmaggal, a hiányzó élő és holt felszereléssel ellátni.

9. *Rekvirálások beszüntetését.* A Jurcsek-féle kényszergazdálkodást elvetni. Az 50 holdnál kisebb birtok adóvégrehajtását felfüggeszteni, a 20 holdnál kisebb birtokok adóhátralékát törölni.

10. *Több bért, jobb ellátást.* A munkások, magán- és közüzemi alkalmazottak bérét, kistisztviselők fizetését, kisnyugdíjasok nyugdíját felemelni annnyival, mint amennyit a megélhetési költségek a háború alatt *tényleg emelkedtek*. Az élelmiszer-kiszállítást megtiltani, míg az országban éhező ember van. Az élelmiszer-fejadagokat duplájára felemelni — az egész országban egyforma adagokat. A dolgozók részére megfelelő egészséges és olcsó bérű lakásokról gondoskodni. Minden háztartást elegendő tüzelővel ellátni. Elegendő, olcsó és jó ruházatot és lábbelit a városi és vidéki dolgozóknak.

11. *A honvédcsaládok kártalanítását.* Minden honvéd családja kapja meg a honvéd polgári keresetének megfelelő összeget. Minden hadiözvegy ugyanezt, míg újra férjhez nem megy. Minden hadiárva nevelési költségét az állam fedezze, mindaddig, amíg önmagát eltartani nem tudja. Minden katonai szolgálatra bevonult munkás, paraszt, kistisztviselő, állami kisalkalmazott, kisiparos ház-, föld-, üzlet-bérhátralékát törölni.

12. *Igazságos teherviselést.* A fogyasztási adókat megszüntetni. A gyáripar, nagybirtok, nagytőke jövedelmi és vagyonadóját felemelni. Évi 3600 P kereset teljes adómentességét. Az igazságtalan földadókataszttert megváltoztatni.

A munkásosztályra vár az a történelmi feladat, hogy vezetője legyen Magyarország függetlenségéért vívott harcának, hogy mozgósítsa az egész ország politikai erőit, hogy őre legyen a tiszta elveknek és a becsületes cselekedeteknek.

Éljen a független, szabad, demokratikus Magyarország!

Békét, kenyeret, földet, szabadságot!

Üdvözlettel

*Kommunisták Magyarországi Pártja
(KI szekciója)*

PI Archivum. BM VII. res. 1943/7/1062.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 393—398. old.

102

1942. december—1943. május

KÜZDELEM A SZEGÉNYPARASZTSÁG ÖNÁLLÓ SZERVEZETÉNEK LÉTREHOZÁSÁÉRT, A FÖLDMUNKÁS-SZAKOSZTÁLYÉRT

a)

1942. december 25

KÁLLAI GYULA A MUNKÁS-PARASZT ÖSSZEFOGÁS SZERVEZETI FELTÉTELEINEK MEGTEREMTÉSÉRŐL¹

A független Magyarország és a népi demokrácia megvalósításának az ipari munkásság mellett a parasztság a leghatalmasabb bázisa. Számtalan cikkben kifejtettük már e lap hasábjain, hogy a parasztság megmozdulása nélkül az ipari munkásság erőfeszítése csak kudarc és bukás, jobb esetben tiszteletre méltó történelmi torzó, amelyből a kései utódok talán hitet és vigaszt merítenek. Kifejtettük, hogy a magyar jövő nemcsak a gyárak futószalagjain épül, hanem ott szunnyad és csírázik a mezőkön is, s a paraszti tömegek évszázados építő szenvedélyükkel készen állanak, hogy a népből nemzetet, a hazából boldog ott-hont, a földből kenyeret és a szellemi sötétség helyén kultúrát teremtsenek.

¹ A Magyar Parasztszövetség 1941 szeptemberében történt megalakulása után az antifasiszta erők azért küzdöttek, hogy a szövetségen belül érdekei, jogai védelmére a szegényparasztság is önálló szervezetet kapjon. Követelték a földmunkás-szakosztály felállítását. Nagy Ferenc, a Parasztszövetség elnöke ezt következetesen megakadályozta. 1942 végén újabb küzdelem indult a szakosztály felállításáért. Ezt a küzdelmet és eredményét érzékeltetik az alább közölt dokumentumok.

Érdekes és rendkívül tanulságos ebből a szempontból a *Szabad Szó* néhány legutóbbi számát figyelmesen átolvasni. A lap földmunkás és kisparaszt olvasói több levélben kifejtik, milyen nagy szükség van ma az erős paraszti szervezetek kiépítésére. Szervezkedést sürgetnek, mert látják, hogy a háború utáni nagy feladatokra már most fel kell készülni, a megoldást elő kell készíteni. Mostani munkájuktól függ, hogy milyen körülmények között kezdhetik el az újjáépítést.

Örvendetes jelenség ezeknek a paraszti vallomásoknak a megjelenése. A szegény- és a kisparaszti rétegek olyan tisztán látják társadalmi helyzetüket, ahogyan azt életkörülményeik eléjük tárják, s abba az irányba fordítják tekintetüket, amerre sorsuk parancsolja. Osztályhelyzetüknek megfelelő egyedül helyes és természetes orientáció ez.

S mit mondanak, mit mutatnak ezek a levelek? Mindenekelőtt azt, hogy dolgozó paraszti rétegünk iskolázott és érett a nemzeti és népi feladatok megértésére, felkészült ezek vállalására és megoldására. Kilépett osztályérdekeinek egyoldalú szemléletéből, s a nemzeti és az osztályérdek helyes viszonyában vizsgálja magát, mai és jövőbeli szerepét. Úgy védi osztályának ügyét, hogy azzal a nemzet ellenállóképességét növeli, és úgy harcol a nemzeti célokért, hogy azzal a népi-szociális felszabadulás útját egyengeti. A népi és nemzeti érdekek egymást feltételező egységében látja maga és nemzete sorsát, életét és jövőjét.

Azt kell mondanunk, hogy kevés politikai gondolat futott be ennél diadalmasabb utat Magyarországon. Nem arról van itt szó, hányan bólintanak helyeslőleg elgondolásainkra, hanem egyre inkább arról, hogy hányan értik meg teljesen a parasztok soraiban is a nemzeti függetlenség és a népi felszabadulás igazi, mély történelmi egységét és jelentőségét. S kell-e magasabb fokú szellemi-politikai erőpróba annál, hogy parasztságunk kitűnően válaszol a történelem mai kérdéseire?

Érdemes közelebbről megnézni ezeket a megnyilatkozásokat. A célt talán Iharos [Iliás] Ferenc fogalmazta meg legtisztábban: „A szervezés nagy munkáját mindenképpen el kell végezni, mert fajtánk jövője, magyarságunk szabadsága, függetlensége, munkásságunk értelme, nyugodt családi életünk és a műveltség emelése nélkül üres ábránd marad.” Veres Péter ugyane lap hasábjain a parasztság előtt álló feladatokkal kapcsolatban azt írja, hogy más társadalmi rétegben is nagy érdeklődés, szeretet és jóakarát nyilvánul meg a parasztság irányában, a parasztságnak azonban tudnia kell, hogy saját szellemi és társadalmi erőfeszítése nélkül senki sem tud rajta segíteni. Mi hozzátehetjük: még az ipari munkásság sem!

A parasztság lapjában megjelenő megállapításokból kitűnik, hogy a dolgozó parasztság helyesen látja a munkásság és a parasztság egymáshoz való viszonyát a társadalmi küzdelmekben. Ez az együttműködés azt jelenti, hogy külön-külön egyik osztály sem tudja a maga problémáit megoldani, együttesen azon-

ban mindkettőjük, sőt az egész nemzeti közösség kérdéseit is nyugvópontra tudják hozni.

De van ezeknek a cikkeknek más tanulsága is. Az egyik levélíró, Gerei Péter például így érvel: „A Parasztszövetség ne csak az olvasóköroket és a gazdag-parasztok beszervezését tartsa fontosnak, hanem elsősorban a szegényparashti rétegre, a földmunkásokra, kisbérllőkre gondoljon. Mert köztük található meg a parasztság legértékesebb rétege, a vezetésre alkalmasak nagy része. Gondoljon az ifjúságra, akikre lehet építeni, s akik hajlandók is részt venni a közös munkában. A Parasztszövetség ne legyen fellobbbanó szalmaláng, mint eddig még minden parashti megmozdulás. Erőt kell gyűjteni, anyagi és szellemi erőt, felvenni a harcot, s kivívni a parasztságot megillető jogokat.” Ebből a gondolatból kiindulva aztán számosan sürgetik a Parasztszövetségen belül a szegény-parashti szakosztály felállítását.

A parasztság hangadó, öntudatos elemei tehát a parasztegység megteremtésén fáradoznak. Újabb öröndetes jel! Ez azt mutatja, hogy legöntudatosabb képviselőik saját gazdasági és kulturális felemelkedésüket is a nemzeti függetlenség és a széles nemzeti egység érdekeinek rendelik alá. Mint ahogy a nemzeti függetlenség védelmében az ipari munkásság együtt megy a társadalom többi haladó erőivel, ugyanúgy a parasztság legöntudatosabb rétege, a falusi szegénység együtt akar haladni a dolgozó parasztság többi részével, a nemzet előtt álló önvédelmi és a parasztság előtt álló szociális és kulturális feladatok megoldásában.

A parasztság nagy szellemi és politikai előrehaladottságát jelzi mindez, valamint azt is, hogy sokan a Parasztszövetségen belül kulturális munkaközösségek felállítását sürgetik. Némelyek ennek megvalósítására a parasztság megadóztatását javasolják. Az ipari munkásság is így kezdte, anyagi áldozatok vállalásával. Rajta sem segített senki. Neki is egyedül, a saját szerény anyagi erejéből kellett érdekvédelmét, gazdasági és kulturális felemelkedését megszerveznie és biztosítani, hogy azután a munkásjóléti intézmények egész sorával tegye képessé magát a nagyobb, a nemzeti közösséget közvetlenül is érintő feladatok vállalására. Sőt, az ő esetükben még rosszabb volt a helyzet! Mert amíg az ipari munkásság mögött vagy mellett nem állt senki, addig a szervezkedő parasztság az ipari munkásság egész erejére, társadalmi és politikai tapasztalataira támaszkodhatik.

Az említett levelekből világosan kiderül, hogy a parasztságnak a Paraszt-szövetségben és a kisgazdapártban tömörült része az ipari munkásság és a parasztság együttműködésének megteremtésén kívül egyre élesebben sürgeti a dolgozó parasztok egységét is, a nemzeti függetlenség és a népi felszabadulás érdekében. A haladó értelmiség bátor kiállása mellett ez napjaink legörvendetesebb jelensége. Ha a szegényparashti tábor kezdeményezésére a parasztegység

ség és ezen túlmenően az ország demokratikus erőinek összefogása megvalósul, sem vihar, sem árvíz nem moshatja ki lábunk alól a talajt. Az önálló, az igazi népképviselőten felépülő, szociális Magyarország megszületése — bizonyos!

Népszava, 1942. december 25. Kállai Gyula: Fehusi levelek.

b)

1943. január 10

A SZABAD SZÓ KÖVETELI A FÖLDMUNKÁS-SZAKOSZTÁLY FELÁLLÍTÁSÁT

Január 3-án de. 10 órakor szerkesztőségi megbeszélést tartottunk vidéki munkatársaink részvételével. A megbeszélésen megjelentek: Illyés Gyula, Erdei Ferenc, Kovács Imre, Darvas József, Borbély Mihály, Somogyi Imre, Somogyi Miklós, Dobi István, Iliás Ferenc, Nánási László, Balogh Edgár, Takács Ferenc, Hegyesi János, Thurczy József, Kopré József, Varju Ákos, Guba Mihály, Farkas Ferenc, Varga Jenő és még számosan vidéki munkatársaink közül. A Győrffy parasztkollégiumot Kardos László igazgató, Gyenes Antal és Kovács Gyula képviselték. Távollétüket kimentették: Bajcsy-Zsilinszky Endre, Veres Péter, Nagy István, Boldoczki Mihály, akik más irányú elfoglaltságaik miatt nem jelenhettek meg a szerkesztőségi értekezleten.

Az értekezlet először szerkesztőségi kérdésekkel foglalkozott. Nagy általánoságban megelégedésüket nyilvánították a szerkesztés mikéntjére vonatkozólag. Dobi István indítványára az értekezlet kimondotta, hogy a jövőben a mezőgazdasági munkásság, de különösen a mezőgazdasági cselédség érdekeit erőteljesebben támogassa a *Szabad Szó*.

A megbeszélés második pontja a Magyar Parasztszövetséggel való viszonyunkat taglalta. A megbeszélés megállapította, hogy a Parasztszövetség eredetileg meghirdetett munkatervének ama két pontját — amiért a *Szabad Szó* bizalmat előlegezett a Parasztszövetség munkájának —, a földmunkás-szakosztály felállítását és a népi írók írásainak és gondolatainak terjesztését az elmúlt esztendőben nem valósította meg. Az értekezlet 5 tagból álló bizottságot jelölt ki, hogy a földmunkás-szakosztály megvalósításának megbeszélésére a Parasztszövetség vezetőjével összeköttetést keressen. Az ötös bizottság tagjaiként: Kovács Imrét, Darvas Józsefet, Iliás Ferencet, Dobi Istvánt és Kardos Lászlót jelölték ki. Továbbiakban kimondotta az értekezlet, hogy a Parasztszövetség munkáját jóindulatú bírálattal kísérje a *Szabad Szó*, hogy ezzel is serkentse a munkaterv ama pontjainak megvalósítását, amelyet a *Szabad Szó* a maga táborára szempontjából fontosnak és sürgősnek tart.

A lap szervezési tevékenységével kapcsolatosan kimondotta az értekezlet, hogy a terjesztés érdekében fokozni kell a tevékenységet. Az értekezlet elhatározta, hogy felhívással fordul minden *Szabad Szó* előfizetőhöz a *Szabad Szó* táborának kiszélesítése érdekében.

Illyés Gyula indítványára elhatározta az értekezlet, hogy a népi írók bevonásával a *Szabad Szó* rendezzen egy Pesten tartandó kéthetes „Nép-kollégiumot”. A Nép-kollégiumra hívjuk meg a lap körül csoportosult mintegy 20—30 író parasztembert, akiket a kéthetes tanfolyamon az írás mesterségének műhelytitkaival ismertessék meg az előadók. A Győrffy Parasztkollégium vezetője, Kardos László vállalta, hogy a Parasztkollégium tagjai a kéthetes kollégium időtartama alatt kalauzolniák Pesten a tanfolyam hallgatóit, és megismertetnék velük a főváros kulturális és történelmi nevezetességeit. A tanfolyamon részt vevők pesti tartózkodásának költségeit — Illyés Gyula elképzelése szerint abból lehetne fedezni, hogy az előadások nyilvánosak lennének és a paraszthallgatók kivételével a polgári hallgatóság belépődíjat fizetne. Az értekezlet megbízta a *Szabad Szó* vezetőségét, hogy a Győrffy Parasztkollégiummal karöltve a Nép-kollégiumot szervezze meg. Ezzel az értekezlet befejeződött, és az azon megjelentek társas ebéden vettek részt, ahol is a felvetett tervrészleteiről beszélgettek.

Szabad Szó, 1943. január 10. 1943. évi munkatervünk

c)

1943. május 9

A SZABAD SZÓ A MAGYAR PARASZTSZÖVETSÉG FÖLDMUNKÁS-SZAKOSZTÁLYÁNAK MEGALKULÁSÁRÓL

A magyar földmunkásság sorsa történelmi fordulathoz érkezett el. Május 9-én az ország minden részéből delegált földmunkások egyhangú határozattal kimondották a Magyar Parasztszövetségen belül a földmunkás-szakosztály megalakulását. Valóban történelmi eseménynek nevezhetjük, mert évtizedes vágya teljesült ezzel a magyar földmunkásságnak.

Amint kialakult a magyar paraszttársadalom mai képe s abban elhatárolódott a földmunkásság, azonnal megkezdődött a szervezkedésre irányuló munka. Közismert okok miatt azonban mind ez ideig nem járt azzal az eredménnyel, amelyet joggal elvárhatott a magyar földmunkásság, mint a magyar társadalomnak számban és áldozatokban legnagyobb osztálya. Nem tudott soha egysegesen kiállani az élet harcaiban, ezért minden küzdelme már az indulásnál reménytelen volt, s így érthető, hogy az utolsó hely jutott számára az országban.

Csak egy kis csoport, a szocializmus elvi és gyakorlati tanításait követő Országos Földmunkás Szövetség tudta felébreszteni a mezőgazdasági munkásságban a hitet, és tudta őket annyira összehozni, hogy legalább szimbolikusan szervezkedett a földmunkásság. S most, amikor talán majd nagyobb erővel és eredménnyel indulhat meg a szervezkedés, testvéri üdvözlését küldi az újonnan készülődő földmunkásság a régi harcosok felé, és ama reményének ad kifejezést, hogy az együttműködés úgy elvileg, mint gyakorlatilag megvalósítható lesz. De nem mulaszthatja el a magyar mezőgazdasági munkásság ezt az alkalmat a szocialista földmunkások üdvözlése mellett a magyar ipari munkásság üdvözlésére. Nagyon jól tudjuk, hogy csak ennek a két nagy osztálynak a szoros együttműködése hozhatja meg a magyar dolgozók várt, boldogabb jövőjét. Mély megilletődéssel köszöntjük az ipari munkásságot, s eddig is az ő küzdelmeiből éreztük meg a mi igazságunkat is: csak szervezeten lehet a dolgozóknak érvényesülni!

A földmunkás-szakosztály egyesíteni kívánja a törpebirtokosokat, aratókat, cséplőket, egyéb részeseket és napszámosokat, valamint a kis- és a nagybirtokokon dolgozó gazdasági cselédeket, tehát mindazokat, akik a mások földjén dolgoznak, s mindenféle mezőgazdasági munkát végeznek. A régi hagyományokhoz híven az egyetemes emberi eszmék és a gyakorlati magyar célok szellemében kíván munkálkodni a szakosztály. Őszinte elismeréssel adózik mindazoknak, akik a múltban lángoló lelkükkel, a reménytelenségbe soha bele nem nyugvó akarattal harcoltak a magyar földmunkások emberibb életéért, jogaiért és teljes fölszabadításukért. Emlékük legyen áldott, s szellemük erősítsen bennünket a harcra, melyet újból megkezdünk s amely, reméljük, most győzedelmes lesz.

A közgyűlés

Budapesten május hó 9-én délután, a Magyar Parasztszövetség kebelében, megalkult az Országos Mezőgazdasági Földmunkás-szakosztály. Az alakuló közgyűlésen az ország különböző vidékeiről mintegy 120 mezőgazdasági munkás utazott fel Pestre. A gyűlésen a népi írók közül megjelent Veres Péter, Kovács Imre, Illyés Gyula, Darvas József, eljött a Győrffy István főiskolás parasztkollégium ifjúságának küldöttsége s az egyetemista parasztlányok közül többen.

Nagy Ferenc parasztszövetségi elnök bevezető beszédében hivatkozott a Parasztszövetség 1942. december 7-i közgyűlésének, az 1943. január 23-i választmányi ülésének határozatára, amely kimondotta, hogy a mezőgazdasági földmunkásszakosztályt meg kell alakítani. A Parasztszövetség alapszabályának vonatkozó pontja ezt célul ki is tűzte. A mezőgazdasági munkásság eddig úgy

érezte, hogy a Parasztszövetség nem az ő szervezete, ha nincs benne az ő számára külön szervezet felállítva. A szakosztályt állandóan sürgette. Sürgették ezt kívül eső erők is!

Most, hogy a Parasztszövetség általános szervezési munkái véget értek s a téli kulturális szaktanfolyamok is befejeződtek, sor kerülhetett a földmunkás-szakosztály megalakítására.

Nagy Ferenc elnök ezután felolvasta azt az eszmei programtervezetet, amelyet készített a földmunkás-szakosztály számára. Rámutatott arra, hogy a kisbirtokosság és a földmunkásság összefogása érdekében eddig komoly munkát senki sem végzett. De a két nagy parasztréteg közül eddig egyik sem ismerte fel teljes világossággal az együttműködés nagy jelentőségét, s így eddig magából a parasztságból sem indult ki országos jelentőségű kezdeményezés a két réteg maradéktalan összehozására.

Nemcsak a nemzetnek, hanem külön a magyar paraszttársadalomnak is igen nagy szüksége van a két réteg összehozására. A parasztság problémáit csak úgy lehet az egész magyarság problémáivá tenni, ha az egész magyar parasztságról van szó. Ezért vállalta el a Magyar Parasztszövetség, hogy célkitűzéseire hűven egységes szervezetbe hozza össze az egész magyar parasztságot, kisbirtokosságot és mezőgazdasági munkásságot egyaránt. Ennek a célnak megfelelően állítja most fel a mezőgazdasági munkásszakosztályt a következő elvek alapján:

A magyar parasztságnak egyetemes emelkedésére van szüksége, emelkednie kell a parasztságnak gazdaságilag, hogy megélhetése könnyebbé váljon, jóléte fokozódjon, emelkednie kell társadalmi tekintélyben, művelődésileg: mind a kisbirtokosságnak, mind a mezőgazdasági munkásnak.

Megállapítja a Parasztszövetség, hogy a kisbirtokos társadalom és mezőgazdasági munkásság életében sokkal több az érdekközösség, mint az érdeellentét. Ezért az ellentétes kérdéseket igyekszik kiküszöbölni, a teljes együttérzést megteremteni a közös célokért azonnal munkába állítani.

Egyformán érdeke a parasztság minden rétegének, hogy a magyar gazdaságpolitikai élet irányításában a parasztságnak szava legyen. Minden magyar parasztembernek egyformán érdeke, hogy a föld közelségében, a falvakban és tanyákon való élés kellemes legyen: éppen ezért a parasztember életszínvonalát fel kell emelni a városiak viszonyaihoz. A földdel bíró vagy föld nélküli embernek egyaránt érdeke, hogy a föld nagyobb mértékű birtoklásával a földműves társadalom erősödjék.

Ez alapelvek mellett Nagy Ferenc elnök az alábbiakban szögezte le a földmunkás-szakosztály működésének irányvonalait:

Megállapítja a Parasztszövetségben tömörült mezőgazdasági munkásság, hogy a mezőgazdaságban foglalkozó nincstelen vagy csekély vagyonnal bíró mezőgazdasági munkás fejlődésének iránya a kisbirtokos társadalom. A mezőgazdasági munkásság kívánatosnak tartja a földműves munkának minden más munkával való egyenlő értékelését. A földműves munkával sohasem lehet azt a jövedelmet elérni, mint bármilyen egyéb termelő munkával. Ezért a mezőgazdasági termények árát úgy kell megállapítani, hogy a mezőgazdaság jövedelme teljes mértékben megtérítse a parasztember munkájának értékét. A hajtaltól késő estig tartó szakadatlan munka nem ad időt önművelésre vagy szórakozásra.

A mezőgazdasági munkásszakosztály törekedni fog arra, hogy a vagyontalan földmunkások mindenekelőtt házhelyhez, majd családi hajlékhoz jussanak.

Ne fordulhasson az elő, hogy ha valaki teljes munkaerejét kisgazdaságoknál kívánja lekötöni, ezt megakadályozzák, és számára előnytelenebb uradalmi munkára rendeljék.

A mezőgazdasági munkásság az a réteg, amelynek rovására élelmiszerral a legkevésbé szabad takarékoskodni. A testi erő fenntartásához megfelelő táplálék szükséges. Éppen ezért a szakosztály ragaszkodik ahhoz, hogy a mezőgazdasági munkásság szükséges élelemfejadaga minden körülmények között biztosítottassék, és a beszolgáltatásoknál a kielégítő fejadag meghagyassék.

A mezőgazdasági kamarába, közellátási, adófelszólamlási bizottságokba a munkásság beküldhesse a maga megfelelő embereit, akik az ő érdekeit képviselik.

Kívánatosnak tartja a szakosztály a mezőgazdasági termények árainak emelése kapcsán olyan munkabérek megállapítását, amelyek mellett munkája után nyugodt és fejlődésképes életet élhet.

Ki kell építeni a jövőben a Parasztszövetség munkaközvetítői tevékenységét.

Az uradalmi lakásviszonyok mai formájukban nem tarthatók fenn a jövőben.

A mezőgazdasági munkásszakosztály mostani munkaprogramját a jövőben a szükséghez képest továbbépíti, újabb célkitűzéseket tűz ki maga elé, amelyeket időről időre a Parasztszövetség választmányának bemutat.

A földmunkás-szakosztály működésének Nagy Ferenc által lefektetett irányvonalait annak előterjesztésére a közgyűlés elfogadta.

Veres Péter író rámutatott arra, hogy a gyakorlati munka idején, amint a földmunkástömegek jelentkeznek, a program egyes pontjain módosítást a szükségesnek megfelelően kell végrehajtani. Hangsúlyozta, hogy a parasztság két nagy rétegének összefogási alapjául az érzékazonosságot kell tekinteni.

Dobi István parasztszövetségi titkár, földmunkás arra mutatott rá, hogy a mezőgazdasági munkásság társadalmunknak számbelileg legnagyobb rétege, de mégis a legelmaradottabb. Elmaradott, mert nincsenek szervezetei. Lema-
radásának oka szervezetlensége. Az ipari munkások nem az állam megértése, sem a kapitalista vállalatok támogatása nyomán alakították ki szervezeteiket, hanem saját maguk erejéből. Jóvátehetetlen hibát követnénk el, mondotta, ha félretolnánk a most nyíló lehetőségeket, ha továbbra is másoktól váránk a felemelést s ha nem lépünk a szervezés útjára.

Mindennapi gazdasági célokat és emellett nemzeti célokat is tűzött ki maga elé a földmunkás-szakosztály. Nemzeti cél: Magyarok akarunk maradni. A nemzet függetlenségét minden körülmények között biztosítani akarjuk, mi mező-
gazdasági földmunkások szabad és független országban akarunk élni és dolgozni.

Dobi István azután rámutatott az ipari és mezőgazdasági munkás életszín-
vonala közti nagy különbségre, s hangoztatta, hogy a megállapított mező-
gazdasági havi- vagy napszámbérekből a mezőgazdasági munkásság nem is tud
más életszínvonalat felmutatni, mint amilyen most van.

Végül a népi írókhoz szólt Dobi István, s intette őket, hogy legyenek a jövő-
ben is szellemi irányítói a népnek.

A vezetőség

Dobi István felszólalása után más felszólalások elhagyásával
a közgyűlés határozatilag kimondotta az Országos Mezőgazdasági
Földmunkás-szakosztály megalakulását.

Az országos vezetőségbe a következő földmunkásokat választotta:

Országos elnök:

Dobi István

Országos alelnökök:

Thurczy József Garamvezekény, *Fekete Imre* Füzesgyarmat, *Asztalos János*
Csanádpalota, Az országos választmány tagjai: *Bodnár András* Nagykövesd,
Boldoczki Mihály Tótkomlós, *Hirka János* Tótkomlós, *Varju Ákos* Lövő,
Hegyesi János Füzesgyarmat, *Kovács Imre* író Budapest, *Molnár János* Garam-
vezekény, *Beles István* Zseliz, *Kovács Pál* Bodrogeszt, *Sajben András* Nyíregy-
háza, *Nánási László* Kisújszállás, *Kovács A. Sándor* Derecske, *Ifj. Ács Sándor*
Derecske, *Füfa Albert* Körösladány, *Daróczi József* Naszály.

A közgyűlés után az országos választmány határozatot hozott a gyakorlati
munka megindítására. A választmány kimondotta, hogy a vidéki szervező

munka a vármegyékben már most induljon meg. Vármegyénkint alakuljon meg a körzeti szakosztály és a földmunkások válasszanak maguk közül egy megyei elnököt és egy megyei titkárt.

Azok a földmunkástestvérek, akik belátják a földmunkásság szervezkedése megindításának szükségességét, munkálkodjanak azon, hogy a helyi földmunkáskörök vagy földmunkáscsoportok csatlakozzanak a Parasztszövetségen belül megalakult Országos Földmunkás-szakosztályhoz. A csatlakozott földmunkáskörök elnökeiből: a megye legöntudatosabb munkásvezetőiből meg kell alakítani a megyei választmányt.

Az országos választmány tagjainak feladata a megyei szervező munka megindítása és irányítása.

Az országos választmány ezenkívül elhatározta, hogy az országos földmunkás-szakosztály és a helyi szervezetek részére a mai teendőkre nézve a közeljövőben felhívást bocsát ki, s azt megküldi minden község mezőgazdasági dolgozójának.

Addig is nagyjában a következőkben körvonalazza az érdekelt mezőgazdasági rétegek: a mezőgazdasági munkások, cselédek és bér munkát vállaló kisparaszatok legfőbb kívánalmait:

1. A mezőgazdasági dolgozók munkavállalási szabadságának visszaállítása.
2. A terménybeszolgáltatási rendelet olyan értelemben való megreformálását, hogy a mezőgazdasági dolgozók természetbeni járandóságukat teljes egészében természetben kapják meg. Hús kat. holdig, más szóval a csupán csak a család házi szükségletét fedező gazdaságoknak a beszolgáltatási kötelezettség alól való mentesítését. Ezek a kistermelők, a felajánlott termés után teljes prémiumban részesüljenek.
3. Minimális munkabérhatár felemelését, a bérek maximálásának érvénytelenítését.
4. Elsősorban a mezőgazdasági dolgozók olcsó és megfelelő minőségű ruhával és bakancssal való ellátását.
5. A mezőgazdasági dolgozók fejadagjának felemelését. Tekintettel az elkövetkező nehéz aratási munkálatokra.
6. A föld- és házhelykérdésnek a mezőgazdasági dolgozók érdekei szerint való rendezése.

Az országos választmány ezenkívül elhatározta még azt, hogy a Földmunkás-szakosztály hivatalos lapja a *Szabad Szó* című hetilap lesz. A lap állandóan tájékoztatja a földmunkásságot a földmunkás-szakosztály szervező munkájáról, a szervezkedés eseményeiről, földmunkáskörök csatlakozásáról és irányt mutat a szervezési munkával kapcsolatban helyi és országos kérdésekre vonatkozólag.

1943. május 30

DOBI ISTVÁNNAK, A FÖLDMUNKÁS-SZAKOSZTÁLY ELNÖKÉNEK NYÍLT LEVELE AZ ORSZÁG MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁSAIHOZ

Ma már minden újságot olvasó ember előtt köztudomású, hogy két évvel ezelőtt elindult egy mozgalom azzal a céllal, hogy gazdasági, társadalmi és kulturális szervezetbe összehozza az egész dolgozó magyar parasztságot.

A mozgalom neve: Magyar Parasztszövetség. Célja, ahogy programjából kitűnik, gazdasági kultúrát, új paraszti életformát, magasabb életszínvonalat, általában a fölemelkedett élet megszervezésére lehetőséget nyújtani a dolgozó magyar parasztságnak. Mivel az egész dolgozó parasztság fogalmában benne érzi magát a mezőgazdasági földmunkásság is, de különösképpen benne érzi magát a mezőgazdasági, társadalmi és kulturális elesettségben, így mi sem természetesebb, mint az, hogy az országos viszonylatban erőteljesen megindult szövetségi mozgalomra erősen és érdeklődéssel felfigyelt. Túlzás volna ugyan azt mondani, hogy csak felfigyelt, és még részben sem ment oda, de ismerve a körülményt sokkal inkább az volna annak ellenkezőjét állítani.

És ez nem is csoda.

A földmunkásság nem érezhette magáénak a szövetséget addig, amíg azon belül a maga részére külön szervezetet is nem lát. Sokszor csalódott már ez a réteg szervezkedései során, végre magának is akar szolgálni — annyi kiszolgálása után másoknak.

Nem is bizalmatlankodás volt ez a birtokos parasztság felé, inkább a bizonyosság felől való meggyőződésre való, nem egészen türelmesnek nevezhető várakozás.

Folyó hó 9-én azonban azzal, hogy a parasztszövetség országos választmányának jóváhagyásával és az ország minden vidékéről Budapestre feljött munkásképviselek elhatározásából megalakult a szövetség keretében az Országos Földmunkás-szakosztály, meglehet a megnyugvás és bizonyosság. Ma már elmondhatjuk azt, hogy a *miénk is* a parasztszövetség. Ezzel az elhatározással évtizedes vágya vált valóra a magyar mezőgazdasági munkásságnak, mert hiszen mindig tudta, hogy mostoha sorsa szervezetlen állapotából adódik.

A mezőgazdasági földmunkásságnak, de az egész dolgozó parasztságnak a sorsa május 9-én új történelmi fordulóponthoz érkezett.

Felismerte mindkét réteg a közös sorsot és érdeket, a kétségtelenül fennálló részletkérdések tisztázására szervezeten, becsületes tárgyalást, megegyezést keres. Évszázados mulasztást pótoltak tehát azzal, hogy kölcsönös segítségképpen megfogták egymás kezét, és a nagy nemzeti cél mellett, céltudatos

munkával, szervezett erővel indulhat meg a közös munka az egész dolgozó magyar család fölemelkedéséért.

De a történelmi fordulathoz érkezett el a földmunkásság sorsa azért is, mert a szakosztály felállításával a maga érdekképviselési szervezetében a saját sorskérdéseinek a megoldásáért maga dolgozhatik.

A munka igen sok, kétségtelenül nehéz elvégzéséhez erő, kitartás, hit és bizalom, áldozatkész munka kell. Mindenekelőtt dolgoznia kell a szakosztálynak azért, hogy becsületes földmunkát végző ember egy se legyen hajléktalan ebben az országban. Minden szempontnak megfelelő családi házzal, utána egy darabka kerttel rendelkezzen anélkül, hogy továbbra is megint azt kelljen megkoplalnia, hogy ez megvan.

Azért, mert fejlődési vonalunk nem lehet sem az ipar, sem egyéb foglalkozás, itt kell maradnunk ebben a foglalkozásban. De nem úgy, mint eddig a földön, hanem a földnél, amire azt mondhassuk, hogy a miénk, és ami nekünk a fejlődő élet értelmében egzisztenciát is jelent.

Igen égető problémánk a korszerű társadalombiztosításnak a ránk nézve való kiterjesztése is. Nem vihet el egy közbejött betegség, orvos, patika, kórház egy emberöltő munkájával megszerzett házat, esetleg egy darabka földet. Nem lehet túrni, hogy orvos nélkül, kuruzslók beavatkozása mellett gyötrődjék egy beteg földmunkás, vagy pusztuljon el egy gyerek. Nem lehet fenntartani a lealázó szegényalapot, amit az önérzetes munkás úgymint inkább meghal, mint igénybe vegyen.

Társadalmi tekintély, megbecsülés nélkül, mellőzötten, lenézetten élünk eddig, így élünk ma is. Fel kell, hogy emelkedjünk. Tudnunk kell, hogy mit érünk a valóságban ennek a nemzetnek, külön is, együtt is. Igazi fölemelkedés csak úgy képzelhető el, ha a nemzetgazdasági életben mi nemcsak a túlhajtott munkánkkal, kötelezettségeknek a teljesítésével, hanem ezen túlmenően, az egész magyar élet irányító munkájába szavunkkal, véleményünk megnyilvánulásával, alkotni tudó jó szándékunkkal, felelősségvállalásunkkal folyunk bele. El kell jutni, majd fel kell csendülni szavunknak ott, ahol ez idáig országunk legnagyobb rétegének, a magyar földmunkásságnak hangja sohasem hangzott el.

Ezért is tehát igen nagy szükségünk [van jogaink] fokozására, amiről a lehetőségek nyújtásával a szakosztály állandóan gondoskodni fog.

Sokszor még keserűbb volt kenyerünk azért, mert nem ismertük meglevő jogainkat. Meg kell tehát ismernünk azokat is. És a köteleességeink feltétlen teljesítése mellett mindenkivel szemben jogainkat érvényre is kell hogy juttassuk. De tisztában kell lennünk minden olyan közülettel, illetőleg érdekképviselési szervvel, ahol érdekelve vagyunk. Mezőgazdasági Kamara, Gazdasági Munkabér Megállapító Bizottság, Szociálpolitikai Tanács. Hogy néznek ki fel-

építésükben, jogkörükben, szellemükben? Hogy néz ki az OMBI¹ dicséretes öregségi járulékával? El kell ezekre a helyekre juttatni a munkásságnak bátor, okos, arra igazán rátermett képviselőit. Közben dolgozni azon, hogy azok a szervek úgy reformálódjanak át, hogy a munkásság azokat valójában a magáénak is mondhasa.

Ezeken kívül igen sok még a részletkérdés, amiért hogy megoldáshoz jusson, nem beszélni, cselekedni kell.

A megoldás útja a mezőgazdasági munkásság megszervezése, a parasztségség megteremtése. Ennek a rengetek munkának az elvégzéséhez, problémáink megoldásához kérem én most minden öntudatos, fajtáján segíteni akaró magyar földmunkás testvérem őszinte segítségét.

Mindenekelőtt szívleljétek meg azt az igazságot, hogy a dolgozóknak csak szervezeten lehet érvényesülni. Jelentkezzetek községenként is, vármegyénként is szervező munkára, mert a mi közös munkánknak az eredménye nem maradhat el.

Dobi István
a munkásszakosztály elnöke

Szabad Szó, 1943. május 30. Nyílt levél országunk mezőgazdasági munkásságához.

103

1943. április 4

A SZABAD SZÓ MÓD ALADÁR „KÜZDELEM AZ ÖNÁLLÓ MAGYARORSZÁGÉRT” CÍMŰ KÖNYVÉRŐL

Kevés könyvre lehet rámondani Magyarországon azt, hogy akkor jelent meg, „amikor kellett”, éppen idejében. Érzésünk szerint bátran elmondhatjuk ezt Mód Aladár új könyvére. Könyvének címe: „400 év”. Alcím: „Küzdelem az önálló Magyarországért”.

A mai döntő időkben, amikor az események az egyes népek s országok életét külső és belső vonatkozásban is sorsforduló elé viszik, „hogy melyik milyen hamar, milyen könnyen találja meg az átalakulás útját, az nem kismértékben függ attól is, hogy mennyire értette meg történelmének útmutatását”. A múlt mindig magával hordja a jövő csíráját, annak helyes ismerete iránytű s fegyver a jelen s jövő küzdelmeiben. Mód Aladár történelmi könyve a magyar múlt utolsó 400 évén tekint végig: attól az időtől kezdve, amikor Magyarország kezd

¹ Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet

belekapcsolódni a meginduló európai árutermelési folyamatba, s abba végképp bele is illeszkedik a XIX. század derekán. E 400 év történelmünknek legvéresebb küzdelmeit hozza elénk: a nemzetnek minduntalan síkra kell szállnia az önállóságát és függetlenségét veszélyeztető idegen erők befolyása ellen.

Helyszűke miatt a 400 évből ezúttal csak egy pár mozzanatot ragadunk ki. Az osztrák abszolutizmussal szemben, évtizedes sikertelen harcok után Kossuth Lajos volt az, aki felismerte, hogy a gyarmati sorból való kiemelkedés, az idegen elnyomás alól való szabadulás, csak egy, a nemesség széles rétegeit mozgósító és a dolgozó magyar népre is támaszkodó demokratikus mozgalom biztosíthatja. Azonban 1848 nem hozta meg sem az ország teljes önállóságát, nem fejezte be a nép belső felszabadulását sem.

A szabadságharc leverése után Magyarország rohamos lépésekben kapcsolódik bele a kapitalista világrend körforgásába. A tőkeszegény ország gazdasági megszervezését idegen, főleg az osztrák ipari és banktőke veszi kézbe: a tőke-export útján, amely hovatovább egyre szélesebb tömegeket tesz az osztrák ipari termékek fogyasztóivá és az idegen banktőke kamatfizetőjévé. Az 1900-as évek elején Magyarország kamat és osztalék címén 360 milliót fizet a külföldnek: ami a magyar állam akkori bevételének egyharmadával egyenlő.

Még egy idézet Mód könyvéből: „Ma már mindazok előtt, akiknek Teleki szavával, élve, közös programjuk »megtartani a nemzetet«, világosan kell állnia, hogy a nép alapvető szociális és gazdasági kérdéseinek megoldása elengedhetetlen feltétele az önálló nemzeti fejlődésnek.”

Szabad Szó, 1943. április 4. [Fehér Lajos]: Küzdelem az önálló Magyarorszáért.

104

1943. május 2

SZAKASITS ÁRPÁD MUNKÁSLEVELEK ALAPJÁN A HÁRMAS EGYSÉGRŐL¹

Az utóbbi hetekben egyre többen keresnek fel bennünket a városi és falusi munkások soraiból személyesen és levelekben is, hogy mondjuk meg végre:

¹ 1943 tavaszán újabb vita indult a *Magyar Nemzet*, a *Népszava* és más lapok hasábjain a nemzeti összefogás kérdéséről. A vita kezdeményezői és meghatározói azonban most nem a kommunisták és velük szimpatizálók voltak, hanem a függetlenségi mozgalom Kállay Miklós miniszterelnök által befolyásolt polgári, kispolgári elemei. Így a vita középpontjába nem annyira a Hitler-ellenes harc, mint a néptömegek elégedetlensége nyomán várható forradalom, 1918–1919 megismétlődésének elkerülése állt. Erre reflektálnak az itt közölt levelek, vélemények.

meddig tart még a dolgozó társadalmi rétegek együttműködésére irányuló és kétségtelenül jó szándékú kezdeményezések körül a meg-megismétlődő üzenet-váltások hosszú sora? Mikor lesz végre a szép tervből komoly és az ország érdekében is hasznos valóság?

A munkások türelmetlensége nagyon is érthető. Ők hozzászoktak ahhoz, hogy reálisan szemléljék dolgaikat és az eseményeket. Hozzászoktak ahhoz is, hogy ha valamiféle elhatározás megérlelődött bennük, akkor azt igyekeznek a lehető legrövidebb időn belül tettere váltani. Különösen érthető a türelmetlenségük, ha figyelembe vesszük, hogy a munkások tulajdonképpen nem kizáróan a maguk érdekeit tartották szem előtt, amikor erre az együttműködésre elszánták magukat, hanem az ország és az egész nép érdekét vélték ezzel az elhatározásukkal szolgálni. Hiszen — mint ők mondják — szervezettségük, tiszta világképük, a termelésben elfoglalt helyzetük, a gazdasági és a társadalmi fejlődésről vallott felfogásuk elegendő erőt kölcsönöz nekik ahhoz, hogy minden körülmények között helytállhassanak, érdekeiket megvédhessék és törekvéseik sikerét remélhessék. Ezt a helyzeti energiát s a bennük rejlő erkölcsi erőt ajánlották fel voltaképpen az együttműködés számára, hogy kialakulhasson az a kristályosodási folyamat, amelyre oly nagy szükség van napjainkban minden valamirevaló érték megmentése és a jövő felépítése érdekében.

Nem értik tehát a tétovázást, nem értik, hogy még mindig csak ott tartunk, hogy újra meg újra felszáll a kérdés: mi a tennivalónk? Mi volna a tennivalónk más, mint az, hogy teremtsük meg ennek az együttműködésnek a lehetőségeit. Mik ezek a lehetőségek? Tisztázni kell mindenekelőtt a szervezeti és szerkezeti kérdéseket. De haladék nélkül! És ezután: üljenek össze a három nagy dolgozó társadalmi réteg legjobbjai és teremtsék meg az együttműködés programját, mégpedig nyíltan és csakis nyíltan, mert hiszen semmi leplezni való ebben a szép törekvésben nincsen, mert hiszen a cél, amely miatt ez az együttműködés szükséges, azonos az ország történelmi céljával, az egész nép szociális törekvéseivel és a könyörtelen fejlődés irányával.

Egy dolog bizonyos és vitathatatlan: a szervezett szociáldemokrata városi és falusi munkásság irritózik minden zűrzavartól és felfordulástól, rendet akar, mert ezt diktálja értelme, öntudata, erkölcsi érzéke. Akarja az ország szabadságát és függetlenségét, a nép önrendelkező jogát, a közmegegyezés elvének szabad érvényesülését, az ország termelő erőinek megszervezését, tökéletes kihasználását, a munka intenzitásának növekedését és mindezekkel együtt a szociális problémák gyökeres megoldását. Ez nem új és nem lephet meg senkit, hiszen annyiszor kifejtettük már, e lap hasábjain is annyiszor hangoztattuk, hogy szinte már unalmas lehet.

A munkásság el nem tagadható tanújelét adta az elmúlt évek folyamán is önmegtagadásának, önzetlenségének, országépítő és -védő készségének, amelyet semmi sem ingathatott meg, de — világosan és félreérthetetlenül akarunk

beszélni — a legszilárdabb önfegyelem, a legszigorúbb önmegtartóztatás és a legragyogóbb önzetlenség is csupán egyik bázisa lehet annak a törekvésnek, amely célul tűzi ki, hogy elkerüljünk minden megrázkódtatást, katasztrófát, zűrzavart, felfordulást. A másik bázisra is szükség van: a polgárság önmegtagadására, önzetlenségére és szilárdságára. És a harmadik bázisra is, arra, hogy általános felismeréssé váljék: nem lehet a fonalat ott fölvenni, ahol elejtettük. A világ megváltozott. Gazdasági létében csak úgy, mint struktúrájában. A mechanizálódás olyan méreteket öltött, hogy ez a mennyiség minőséggé vált. A mennyiségi probléma minőségi problémaként áll elénk. Az emberi gazdálkodás minősége változott meg. Ez új feladatokra készítet. Új szervezési problémákat vet fel, új célokat kényszerít ki és új megoldásokat kínál. Éppen ez a struktúrájában és gazdasági létében megváltozott világ teszi parancsoló szükségességgé a nagy dolgozó társadalmi rétegek szoros együttműködését nem is csupán egy átmeneti, bár fontos és sorsdöntő cél érdekében, hanem még inkább a jövő érdekében. Talán nagyon szimplán hangzik, mégis így igaz: a gépek parancsolnak. Vagyis a gazdálkodás mikéntje és ebben a gazdálkodásban a különböző társadalmi tényezők szerepe lép előtérbe. Ezzel kell számot vetnie kis és nagy nemzetnek egyaránt. És a kis nemzeteket ettől a sorstól az sem menti fel, ha még oly egységesek is, mert az egység ugyan pótolja a kis lélekszám hátrányait, de csak akkor, ha ebben az egységben világosan kifejezésre jut egy új termelési rend szükségérzete.

A szervezett munkásságban kétségkívül nagy morális értékek rejtőznek, és mélységes idealizmus hatja át ezt a közösséget. Mindenkor kész nagy eszményekért, természetesen a nemzeti eszméért is, áldozat vállalására. Lelkét egy magasabb rendű rend és egy ragyogóan tiszta emberiesség eszméje tölti be, de ott áll a könnyörtelen valóságok földjén. Ott dolgozik a roppant gépek zakatoló világában, állványok magasságában és bányák mélységében, küzdvén az anyaggal, a szinte ellenállhatatlannak látszó közeggel, a földdel és a számszámokkal. Ez a világ alakította ki jellemét, öntudatát és gondolkodásmódját. Az eszmékben is a megfoghatót keresi, a tapinthatót, az érzékelhetőt, amelyre s amivel építeni, alkotni, továbbfejleszteni lehet és kell. Senki se csodálkozzék tehát azon, ha a munkás nem éri be szép szavakkal. A szavak mögött keresi az értelmet és a tette lendítő erőt. Abban az eszményi együttműködésben is, amelynek körvonalai — bár még elég homályosan — kibontakozóban vannak, a realitások szilárdabb pontjait keresi, hogy hol vetheti meg a lábát, hogy hogyan támaszthatja neki a vállát a többieknek, hogy a közös cél valamenynyünk célja, az egész nemzet s az egész nép célja elérhető legyen. És ha ezt a szilárd pontot nem találja meg és ha a vállakban nem érzi az elhatározottság erejét és támaszát, akkor természetesen visszahúzódik a maga passzív várakozásának eddig nagyon is bevált és erős falai közé.

A munkásság nem tart igényt arra, hogy simogassák és vállonveregezzék.

Sem kegyet, sem ajándékot nem vár senkitől. Megtanulta eszmélésének, öntudatra ébredésének és tudatos tevékenységének viharos évtizedei alatt, hogy leg-
többször csak magára számíthat. De ez a tanulság mégsem fogja le a kezét, és készséggel nyújtja oda minden dolgozónak baráti kézszorításra és szövetség-
kötésre.

Persze a munkás többet is mondana, ha lehetne. Az viszont, hogy lehessen, szintén nemcsak a munkás érdeke, hanem valamennyiünké. És még egyet: tévedés volna, ha valaki azt hinné, hogy a parasztságnak nem volna, vagy nem lehetne mondanivalója. Hogy meg is mondhassa azt, ami mondanivalója van, arra is törekednünk kell valamennyiünknek. És arra is, hogy a parasztság különböző rétegeinek érdekei összhangba legyenek hozhatók nemcsak az egyes rétegek, hanem sokkal inkább az ország sorsdöntő érdekei szempontjából. A polgárságnak is vannak mondanivalói. Kétségtelenül! Mondja hát: *igen* vagy *nem*. De mondja ki végre ezt az igent vagy nemet, mert mi értelme volna a folytonos üzengetéseknek. Itt ezen a földön, amelyen élünk, különbözők lehetnek az érdekeink, de a sorsunk egy. És sorsunk az ország sorsa is. Jövönk az ország jövője. Történelmünket nem befejezni, hanem dicsőségesen továbbfolytatni akarjuk. Érdemes! Annyi értékünk van emberben, múltban, anyagban, hogy csak rajtunk múlik: elherdáljuk-e, vagy megszorítjuk ezeket a nagy kincseket.

De szaporítani *tétlenséggel* és *tétovázással* nem lehet.

Népszava, 1943. május 2. Szakasits Árpád: A munkások véleménye a hármasségről.

105

1943. május 23

NAGY ISTVÁN A TÉPELŐDŐ, A CSELEKVÉST VÁLLALNI NEM MERŐ ÍRÓKRÓL

Amiről igazán írni kellene, rövid tőmondatokban fel lehetne sorolni. Egy-egy tanulmány- vagy regénycím kerekedne ki belőlük. Alájuk pedig élettől eleven, mindenkit érintő, izgalmas s emellett halálosan komoly olvasmányok íródhatnak. Ráadásul nem is volna nehéz munka, olyan irodalom lenne, ami írójukat egyszerre felemelné azok sorába, akik a múltban koruk haladó eszméinek fáklyagyújtói voltak, akikkel szemben ma elmarasztalják az élő írókat. Élő írástudóink a felmagasztalás helyett mégis az elmarasztalást vállalják. Még azok sem arról írnak, amiről éppen kellene, akikben egyébként ilyen irányú szándék,

meggyőződés és tehetség dobog. Ezek is mondanivalóikat legjobb esetben körülírják. Talán még akkor is mellébeszélnek, amikor az asztalfiók számára próbálnak dolgozni. Van valami nagy gátlás, ami még az asztalfiókra sem meri rábízni azt, amiről korunk igazi arcát ismerhetné fel a jövő nemzedék. Hogy mi ez a nagy gátlás? Ha erre választ adhatnánk teljes őszinteséggel, fölösleges volna arról elmélkedni, amiről ma igazán írni kellene, mert éppen és csakis erről a nagy gátlásról kellene írni. Ez a gátlás kiveri a kenyeret szelő kést az anya kezéből, lelankasztja a férfi ölelésre szoruló karját, amiből új gyerek támadhatna, eltorzítja a mosolyt, a munkáskézben fáradtabb mozgásúvá lassítja a szerző szám lendületét. A belvárosi forgalomtól távoli lakásban papírja fölött rágódó író meg mindig összerezzen, ha váratlanul autó robog el a gidres-gödrös utcán, belesápad, ha postás zörög a kapun, mintha valami titkolt bűn zaklatná, pedig csak azon töpreng, amiről őszintén írni szeretne.

Vagy talán ez a töprengés volna az ő főbenjáró nagy bűne? De megálljunk: talán máris többet merészeltünk elárulni, mint amennyi tanácsos lehet. . .

*

Ma minden lehető alkalommal Petőfire, Kossuthra s a hozzájuk hasonló kortársaikra hivatkozunk. Talán gyakrabban emlegetjük őket, mint azok, akik velük együtt éltek. Vajon hivatkozásaink, megemlékezéseink sűrűsége lenne az ő halhatatlanságuk biztosítóka? Ha mindaz, amit ők akartak, megvalósult volna már — önképzőköreinken kívül emlegetnénk-e őket? Lehet, hogy nem. De az idők végtelenségéig rájuk emlékeztetne a befejezett mű. Amíg nap mint nap róluk vagyunk kénytelenek beszélni, addig a halandóság veszélye fenyegeti őket s velük minket is.

*

Ami a mai társadalmat jaj- és segítségkiáltásra készteti, azt a mai írók szájával kellene világgá ordítani, nemcsak az övékével. És ha nem lehet, ha a nagyvárosi lármatompító rendszabályok már annyira tökéletesedtek, hogy a kiáltás a torokban bentreked, akkor van-e egyáltalán értelme olyan kiállásra sürgetni a szellem embereit, amire az óvóintézkedések miatt egyelőre sor sem kerülhet? Van. Mert amíg az írók felelősségrevonásának a lehetőségét el nem hárítják, addig az ő magatartásukon keresztül, az óvóintézkedőkkel éreztetjük, hogy az életfolytonossághoz megalkuvás nélkül ragaszkodunk. De azért elvárjuk, hogy az írók minél kevesebb alkalmat adjanak nekünk arra, hogy az ő hátukon verjük el a port, amikor a másén szeretnők. . .

A KOSSUTH RÁDIÓ BÍRÁLJA AZ ANTIFASISZTA HARCOT
CSAK SZELLEMI SÍKON VÍVÓ „ELLENZÉKI ERŐKET”,
ÉS A TÉNYLEGES POLITIKAI HARC MEGINDÍTÁSÁT
SZORGALMAZZA

Tildy Zoltán, Zsilinszky Endre, Peyer Károly, Rassay Károly, vagy hogy másokat említsünk, Szabó Zoltán, Illyés Gyula, Parragi György, Szakasits Árpád éppoly jól tudják, mint mi, hogy ez a háború: német háború, hogy a magyarságot a Hitlerrel való szövetséggel vesztébe viszik. Felesleges munka lenne erről meggyőzni akarni őket. Nem tagadható az sem, hogy a magyar ellenzék pártjai, áramlatai, politikai és szellemi vezető férfiai a maguk módján, sokszor a viszonyok diktálta virágnyelven a magyar szabadságeszme és a függetlenségi gondolat hagyományainak hirdetésével igyekeznek terjeszteni ezt a felismerésüket. De azt sem lehet tagadni, hogy ez az ellenzéki felismerés a háború nemzetgyilkos és országrontó jellegéről túlnyomóan csak vérszegény szellemi mozgalmat vált ki nálunk. A magyar függetlenségi és szabadságeszme szellemi propagandájával foglalkoznak csak, de nem szegeznek őket szembe politikailag a Hitler zsoldjában álló háborús kormányrendszerrel. Csoda-e, hogy a nép alig érti őket? A magyar függetlenségi és szabadságeszme a nép csak akkor érti meg, ha a politikai harc programjaként tárjuk elébe, mint magyar békeprogramot, mint a német rablőháborúból való kivezető útnak, az összeomlás elkerülésének harcok politikai programját. Az ellenzék nem érti, vagy nem akarja megérteni, hogy a függetlenségi program nem arra való, hogy eső után köpönyeg legyen! A szociáldemokrata párt idei májusi kiáltványa fogalmazta meg elrettentő világossággal ezt a káros kivárási politikát, mely nem a mai nap égető feladatait akarja megoldani, hanem a békés holnaputáni napot várja ölbe tett kézzel. „Ha majd a vihar elvonul”, majd akkor lesz bennünk erő és elszántság a cselekvésre. Ha majd a vihar elvonul! És addig? Addig nézzük a köldökünket!

Ebből a köldöknéző kivárási politikából következik az is, hogy azok az ellenzéki férfiak, csoportok és pártok, melyeknek őszinte függetlenségi érzelmeihez nem fér kétség, visszariadnak harcok politikai szervezet alakításától. Ha a magyar függetlenségi mozgalom tartogatni akarja magát arra az időre, amikor a vihar már elvonult, akkor persze nincs szükség harci szervezetre. Köldöknézéshez, szellemi eszmecserékhez elegendők a szalonok is. Függetlenségi szalonokban, németellenes zártkörű magántársaságokban nincs is nálunk hiány.

De ezek se nem szoroznak, se nem osztanak a politikában. Politikai harc és az erőket egyesítő szervezet nélkül a magyar függetlenség hívei sosem válnak az ország sorsát eldöntő, nemzetmentő erővé.

PI Archivum. A Kossuth Rádió adásai. A magyar ellenzék fő gyengeségei.

107

1943. július—december

AZ OLASZORSZÁGI ESEMÉNYEK HATÁSA A MAGYAR ANTIFASISZTA ERŐKRE

a)

1943. július

A BÉKEPÁRT¹ ELSŐ RÖPLAPJA AZONNALI KÜLÖNBÉKÉT KÖVETEL

Magyarok!

A Szovjetunióban és Sziciliában elszenvedett katonai vereségek, az elpusztított német városok mutatják, hogy a hitlerizmus veresége nem a jövő elképzelése, hanem a jelen valósága. Hitler rendszere elvesztette minden katonai és politikai erejét, már csak a nyers erőszak és a csatlós államok segítsége tartja fenn.

Az olasz példa bizonyítja, hogy Hitlerék nem képesek többé megvédeni sem távoli hódításaikat, sem közeli szövetségeseiket. Hitler az olasz népet végzetes szerencsétlenségbe döntötte, és magára hagyta. Többi szövetségésére, Magyarországra is hasonló sors vár.

A magyar nép követeli az azonnali különbékét!

Csak ez mentheti meg Magyarországot. Kállay a német megszállás ürügyével tér ki a követelés teljesítése elől. Ez Kállayék politikai vakságát, a magyar nép és hadsereg lebecsülését és félrevezetését jelenti. Hitlerék védekező harca

¹ A KMP Központi Bizottsága 1943 júniusában bejelentette a párt „feloszlátását”, közben azonban a tényleges feloszlataásra nem került sor, hanem csak névváltoztatásra. A bejelentés első sorban a rendőrség félrevezetését szolgálta. 1943 július elején „megalakult” a KMP utóda, a Békepárt. E név alatt a kommunista párt 1944 szeptemberéig dolgozott. A Békepárt Központi Bizottságának tagjai: Donáth Ferenc, Kádár János, Orbán László, Péter Gábor, Szirmai István, Tonhauser Pál.

is sikertelen már — támadásra nem gondolhatnak. Hadseregének további szétforgácsolására, országunk megszállására képtelen. Magyarország megtámadása a hitlerizmus bevallott csődje, öngyilkossága lenne.

A fasiszta árulóktól, Hitler kémeitől megtisztított magyar hadsereg, az egységes nemzet elveszi Hitlerék kedvét minden támadástól.

Ki kell vennünk a reakció kezéből a nemzet sorsának irányítását.

Az idő sürget, cselekedni kell! Szükséges a demokratikus mozgalmak vezetőinek együttműködése, de nem elég. Nem elég a helyes követelésekkel Kállaynál előszobázni, nem történelmi alibi kell, a tömeg erejével kell súlyt adnunk és érvényt szerezni a nemzet elemi érdekeinek.

El kell távolítanunk a Kállay-kormányt!

Nemzeti kormányt kell alakítanunk, amely a nemzet erejére támaszkodva — magyar politikát folytat. Amely kormány:

azonnal békét köt és véget vet az értelmetlen áldozatoknak,

megtisztítja a magyar hadsereget a fasiszta árulóktól és Hitler kémeitől.

Parlamenttel kormányoz, eltörli a cenzúrát,

az összes politikai foglyokat azonnal szabadon bocsátja,

jóváteszi a nemzetiségek ellen elkövetett reakciós bűnöket,

szabadságot ad a magyar népnek, megsemmisíti a magyar szabadság belső ellenségeit!

A Békepárt célja: zászló legyen és fegyver a nemzet szolgálatában. Küzdünk, míg el nem érjük:

A békét, a hitleristákkal való szakítást, az Angliával, Egyesült Államokkal, a Szovjetunióval és minden szomszéd néppel való békés együttműködést, a kifelé független, befelé szabad és demokratikus Magyarországot, a háborús nyomor és éhség megszüntetését.

Nem vagyunk versenytársai a többi demokratikus szervezeteknek; munkások, parasztok, polgárok és nemzetiségek együttes harcában betöltjük becsülettel helyünket a közös ellenség, a hitlerizmus ellen. A hitlerizmus megsemmisítésével, a béke és a demokrácia megszilárdulásával céljainknál leszünk, feladatainkat megoldottaknak tekintjük.

Éljen a béke!

Éljen a független, szabad, demokratikus Magyarország!

Testvéri üdvözléssel:

Békepárt

1943. július 24

A KOSSUTH RÁDIÓ LELEPLEZI A KÁLLAY-KORMÁNY KÜLÖNBÉKE-TÖREKVÉSEINEK IGAZI CÉLJÁT

A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front felkérte a Kossuth Rádiót következő nyilatkozatának közlésére:

1. Hivatalos angol nyilatkozatok leplezték le, hogy a Kállay-kormány Londonban különbéke-javaslatokat tett. A kormány cáfol, de mi saját értesüléseink alapján kijelentjük, hogy az angol jelentések megfelelnek a valóságnak. A kormány béketapogatózásai azt jelentik, hogy azok, akik a magyar közvéleményt 2 éven át a biztos német győzelem hangoztatásával vezették félre, most maguk ismerik be, hogy a németek a háborút elvesztették, hogy az a politika, mely Magyarország sorsát a német győzelemre építette, csődöt mondott.

2. A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front üdvözlő és támogat minden őszinte különbéke-törekvést, bárkitől induljon is ki, de leszögezi, hogy a Kállay-kormány különbéke-tapogatózásai csak kompromittálhatják a magyar béketörekvéseket. Minden különbéke-javaslat, mely Oroszország, valamint Anglia és Amerika közti ellentétekre épít, komolytalan, és kudarcra van ítélve. A Függetlenségi Front követeli, hogy békelépéseink komolyságának bizonyítására vonjuk vissza csapatainkat Oroszországból, szüntessék be az élelem- és hadianyag-szállításokat Németországba, és tiltsuk meg a német csapat- és hadianyag-szállításokat hazánk területén keresztül.

3. A magyar béketörekvések sikerének előfeltétele: a haladéktalan kormányváltás. Magyarország őszinte békevágának nem adhat hangot az a kormány, mely Hitler oldalán vívta a háborút, a német szövetségre orientálódó magyar külpolitika fő képviselője volt, és Magyarországot német hűbéressé tette. Hitler szövetségeseinek, a háborúban kompromittáltaknak tehát távoznuk kell. Olyan férfiaknak kell kormányra kerülniök, akikről köztudomású, hogy kezdettől fogva ellenezték hazánk részvételét a német fasiszták hódító háborújában, akik tehát a szövetségesek felé tárgyalóképesek. Amíg a Kállay-kormány van hatalmon, addig a magyar békejavaslatokra mindig a feltétel nélküli kapituláció követelése lesz a válasz. A magyar nemzeti függetlenségi front azért szólítja fel az ellenzéki pártokat, minden magyar hazafit, az egész magyar népet az örök összefogására, közös cselekvésre, hogy a béke fő akadályának, a Kállay-kormánynak megbuktatásával az ország érdekeit biztosító, tisztességes békét érhesünk el.

RÉSZLET BAJCSY-ZSILINSZKY ENDRE 1943. JÚLIUS 31-ÉN KÁLLAY MIKLÓS
MINISZTERELNÖKNEK ÁTADOTT MEMORANDUMÁBÓL

III. Magyarország és Közép-Európa

1. A kockázat

Azzal tökéletesen tisztában vagyunk, Miniszterelnök Úr, hogy a háborúból való kilépésünk és a restitúció in integrum semlegességünk ügyében jelentékeny kockázattal jár. Ezeket a kockázatokat minél kisebbre kell szorítani, de egészen el-
tűntetni nem lehet. Az elháríthatatlan kockázatokat igenis vállalnia kell annak a kormányzatnak, mely Magyarország kivezetését az özönvízből tűzi ki céljául.

Kérdezzük, Miniszterelnök Úr: vajon nem rettentő kockázatok között váltalta-e Svájc a maga semlegességének bátor védelmét, teljesen körülzárva a tengelyhatalmak országától és a tengelyhatalmak uralma alatt álló területektől, komoly földrajzi határok nélkül is? És mennyi kockázatot vállal évek óta Törökország a brit szövetség és a német barátság diplomáciai harapófogójában? Vagy akár Svédország, de még inkább a hős finn testvérmemzet?² Vagy a másik testvérmemzet, a lengyel, amely két világhatalom elsöprő túlreje³ közé szorult, sem adta meg magát. És mostanáig nem akadt egy lengyel tanító az ún. fő-kormányzóság területén, aki hajlandó volna úgy tanítani a lengyel történelmet, ahogyan a megszállók kívánják. A londoni lengyel kormány pedig egyetlen hajszálnyit nem hajlandó engedni a lengyel történelmi hivatásból és Lengyelország területéből a szövetséges Szovjet-Oroszországgal szemben.⁴ Igaz, hogy mi viszont tele vagyunk belső árulókkal. De éppen ezért kell nagy bölcsességgel és határozottsággal legalábbis semlegesíteni ezt az ötödik hadoszlopot! Éspedig nemcsak azzal, hogy vezetőhelyekre a magyar függetlenségi politika meggyőződéses, lelkes és áldozatkész harcosai kerüljenek mind a politikai, mind katonai intézményei élére, hanem azzal is, hogy gondoskodják a kormány

² Ismeretes, hogy a szovjet—finn háborút a nyugati imperialista körök támogatásával a finnek provokálták ki. A háborúnak messzebbmenő célja az volt, hogy megteremtse az imperialista országok szovjetellenes blokkját és egységes támadást indítson a Szovjetunió ellen. A terv meg-
hiúsult.

³ Bajcsy-Zsilinszky helytelenül azonosítja a fasiszta Németország támadását Lengyelország ellen és a szocialista Szovjetunió Lengyelország összeomlása után tett azon intézkedéseit, amelyek révén a Szovjet Hadsereg felszabadította Nyugat-Ukrajnát és Nyugat-Belorusziát az elnyomás alól. Ezzel jogos, az intervenció idején elrabolt területek jutottak vissza a Szovjetunióhoz.

⁴ 1943-ban a Londonban székelő emigráns lengyel kormány a területi kérdés előtérbe tolásával, jogtalan követelésekkel akadályozta a Szovjetunió és közötté a normális kapcsolatok létre-
jöttét, s ezzel élte az antifasiszta koalíción belül meglevő ellentéteket.

róla: a megtévesztett közvélemény idejében ráébredjen az országot fenyegető halálos veszedelemre és hazafiúi kötelességeire. Ez pedig nem történhet meg, csak egy új sajtópolitika segítségével és a demokratikus pártoknak a mostaninál sokkal szabadabb mozgása útján. A hazafias ellenzéki pártok joggal megkövetelhetik a kormánytól ezekben a nehéz időkben, nem maguk, hanem az ország érdekében, hogy most már szólhassanak bátrabban és nyíltabban a magyar néphez. Meggyőződésünk szerint a jóhiszemű elemeket néhány heti kioktatás után vissza lehetne téríteni a helyes nemzeti útra, főképpen azért, mert hála istennek maguk a nagy dolgozó néptömegek óriási zömükben, lelkük mélyén mindvégig hívek maradtak a magyar szabadság és függetlenség eszményeihez! Nem kell attól tartani, hogy ezek a néptömegek csinálnak majd felfordulást, hogy túlságosan radikális irányba sodorják az országot, ha több szabadságuk van a megnyilatkozásra. Ellenkezőleg: ma a középosztályban vannak a forradalom, helyesebben a polgárháború gócai, nem a nagy tömegekben. A tömegek józanul, reálisan látják a dolgokat, mind a parasztság, mind a munkásság. És egy kossuthi felszabadító mozdulat ugyanúgy a nemzet leglelkesebb és legelszántabb harcosaiávé avatja őket, mint 1848-ban a jobbagyságból felszabadult parasztságot.

A kockázat csökkenésének másik hatalmas eszköze: az alkotmányos jogrend teljes helyreállítása. Harmadik hatalmas eszköze: a szellemében, vezetésében és felszerelésében megerősített, kossuthi szabadságharcos szellemmel telített magyar honvédhadsereg. Negyedik hatalmas eszköze: a nemzetiségi kérdés nagyvonalú rendezése az 1868-as nemzetiségi törvény bátor végrehajtásával és az elháríthatatlanul szükséges nagyobb területi önkormányzatok legalábbis idejében való proklamálásával.

Egy ilyen Magyarország igenis vállalhatja mindazt a kockázatot, amit a háborúból való kilépésünk felidézhet. Az alkotmányos jogrend, tisztult demokrácia és nemzetiségi, szociális megbékélés Magyarország, benne egy milliós hadsereg, erős, tehetséges és markánsan magyar vezetés alatt, pár hónapon belül egyetlen sziklaszirtként magasodhat ki a közép-európai özönvíz hullámaiból.

2. Rendfenntartó és rendező szerepünk

Magyarországnak semlegessége kimondása után ebben a felsőbb rendű rendező és rendfenntartó szerepben kellene olyan hasznossá és nélkülözhetetlenné tennie magát Közép-Európa újjárendezése számára, hogy annak értelmében még ellenségeink se vitathassák el tőlünk. Ebben a feladatban és nem győzők felé való amúgy is reménytelen kegykeresésben, a diplomáciai légtornászat hitelét veszített mutatványaiban vagy éppen a Károlyi Mihályék otromba bukfencei-

nek és alázkodásainak valaminő bárgyú és utálatos utánzásában kell keresnünk a kivezető utat.⁵

Az természetes, hogy össze kell hangolnunk politikánkat és pedig már jó előre, a győzőkével, de csak a legfőbb eszmei alapelvekben. Egy önérzetes és szabad, nagyhivatású nemzet, amilyen a magyar, csak a maga politikáját csinálhatja. És még a győzők előtt is csak akkor lehet hitele, becsülete, ha bátran, okosan és nagyvonalúan képviseli a maga ügyét, amely egyébként is európai ügy. Szabad és bátor hivatásuk tudatában élő népek ritkán szoktak a legkényelmesebb partnerek lenni a nemzetközi életben. Sem Svájc, sem Törökország, sem Finnország, sem Lengyelország nem alázatos kiszolgálója a szövetséges nagyhatalmaknak. Nekünk, magyaroknak csak a magunk eredeti, igazi, hagyományainkkal jobban összehangolandó politikát kell összeegyeztetnünk a világ újjászervezésének immár kialakult angolszász alapelveivel.

Ezekben az elvi keretekben igen nagy szolgálatot tehetünk Európa békéjének, jobb rendjének és magának az emberiségnek, ha — mint tettük ezer éven át — bátran védjük a magunk, a Duna völgye, Európa szíve önállóságát. És hozzájárulunk ahhoz, hogy a kossuthi Magyarország és az új Lengyelország összefogva, legfőbb magját alkossák meg a német és orosz néptengerek közé szorult kisebb lélekszámú nemzetek és országok Skandináviától Görögorszáig és a Dardanellákig több föderációs egységre tagozódó, szigorúan önvédelmi összefogásának és együttműködésének. Ez az a feladat — száz-száznegyvenmilliónyi sok kisebb-nagyobb nép önvédelmi összefogása —, mely immár a világ közvéleményében él, és melynek megoldásánál nem lehet nélkülözni Magyarországot.

Az ország semlegességének kimondása pedig a világháború további folyamára azért is fontos és nélkülözhetetlen lépés volna, mert rávilágítana nemzetünk amaz ősi és mindig új világpolitikai szerepének természetes határaitra, mely itt Európa szívében, földrészünk érhálózatának csomópontjában, sohasem mehet túl az önvédelmen. Mint ahogy az emberi szív sem mondhatja, hogy a test jobb feléhez csatlakozik a bal ellen vagy megfordítva.

Megint vissza kell vonnunk csapatainkat az orosz harcterről az utolsó kato-

⁵ Bajcsy-Zsilinszky helytelenül ítéli meg Károlyi Mihálynak az első világháború végén folytatott külpolitikáját. De ellentétek voltak Bajcsy-Zsilinszky és Károlyi között a második világháború utáni Magyarországnak megítélésében is. Károlyi Mihály a második világháború alatt Londonban élt, és komoly erőfeszítéseket tett a külföldön élő antifasiszta, demokratikus magyar csoportok élségfrontjának megteremtésére. Igyekezett a nyugati kormányoknál személyi befolyását is latba vetni egy független, szabad, demokratikus Magyarország létrehozása érdekében. Erőfeszítései során feltétlen számolt a Szovjetunióval és a kommunistákkal. Kapcsolatot is létesített Angliában és a Szovjetunióban dolgozó kommunistákkal. Ő is híve volt a dunai népek összefogásának, de — szemben Bajcsy-Zsilinszkyékkal — a teljes egyenjogúság alapján, és kihangsúlyozva, hogy ez nem irányulhat a Szovjetunió ellen. Ellenkezőleg, annak baráti segítségére és a vele való baráti viszonyra épülhet csak. Károlyi az aktív fasiszta- és háborúellenes tömegharc híve volt.

náig, hogy idejében térjünk vissza ahhoz a régi magyar politikához, mely Oroszországgal szemben sem vállalt ellenséges magatartást, akként le kell már most rögzíteni, hogy a német néppel és a német birodalommal szemben sem vehetünk részt, a jövőben sem, semmiféle gyalázkodásban vagy támadó élű politikában.

3. Katonai helyzetünk

Végül Magyarország katonai helyzetéről kell megemlékeznünk egy balkáni angolszász invázió esetében.

Bizonyos katonai és politikai jelek és megfontolások, mintha arra vallanának, hogy a Balkán mégsem válik már döntő jelentőségű hadszíntérré ebben a háborúban. Főleg azért, mert az angolszászoknak Németország megrohanásához nincs feltétlenül szükségük a Balkánra, másfelől pedig a német hadvezetés a Balkánon elhelyezett olasz hadosztályok valószínű kiesésével nehezen vállalkozhat több ezer kilométeres balkáni arcvonal tartására. Magyarországnak azonban elsősorban a rosszabb eshetőségre kell felkészülnie, arra, hogy az ország területe hadszíntérré válhat, akár a Balkán felől felnyomuló angolszász támadás révén, akár akként, hogy vagy a németek vagy az angolszászok igyekeznek Magyarország középponti helyzetének birtokába jutni nagyarányú légerők latba vetésével. Magyarországnak akkorra már világosan és határozottan döntenie kell viszonyáról a német birodalomhoz, politikailag és katonailag egyaránt.

Meggyőződésünk szerint Magyarországnak minden politikai, jogi igazságával és katonai erejével szembe kell szállnia nem egy esetleges német megszállás kísérletével, hanem még egy német katonai átvonulással is. Még akkor is, ha milliós haderőnk hiányos felszerelésében nem volna elég erős az átmeneti német megszállás elhárításában. Egy ilyen német vállalkozás azonban a háborúból való kiválásunk vagy éppen semlegességi deklarációnk után politikailag egyaránt valószínűtlen, sikere pedig komoly magyar ellenállás esetében még reménytelenebb.

A magyar hadsereg egy részének a német erőszakoskodás esetén erkölcsileg is megnyílnék az útja, nemcsak katonailag, hogy levonuljon a Balkánra, miután előbb birtokába vette a déli Erdélyt.

Akárhogy is alakulnak azonban a háborús dolgok a Balkánon és Közép-Európában, végső fokon az önrendelkezését, szabadságát, háborús semlegességét visszanyert Magyarországnak inkább a német haderővel való összetűzést kell vállalnia, mintsem az angolszászokkal való harcot. Ez a mi pártunk álláspontja.

Egymillió magyar hadsereg, még nem tökéletes felszereléssel is, a török mellett a legjelentékenyebb katonai erejévé válhat — megfelelő markáns és tehetséges magyar vezetés s a kossuthi szabadságharcos szellem sugallata alatt — az egész Duna völgyének és a Balkánnak. Szükség esetén latba kell vetni az ország léte és szabadsága kiküzdésére.

Erre a magyar katonai erőre — bizonyos angol sajtóbeli példálózgatások szerint is — esetleg nemzetközi rendfenntartó feladatok is hárulhatnak egy netán bekövetkező közép- és dél-európai káosz közepette.

Miniszterelnök Úr! Ebben az emlékiratban magyar lelkiismeretünk és ellenzéki kötelességteljesítésünk szavát hallattuk. Egyben pártunk elvi állásfoglalását rögzítettük le a magyar sors legdöntőbb kérdéseiben, nemzetünk mostani példátlan szorongattatásának idején.

Fogadja Nagyméltóságod őszinte tiszteletünk és nagyrabecsülésünk kifejezését.

Budapest 1943. július hó 31-én

Századok, 1965. 1—2. sz. 195—198. old. Bajcsy-Zsilinszky memoranduma. [Közli: Pintér István.]

d)

1943. augusztus 7

AZ SZDP, A KISGAZDAPÁRT ÉS A POLGÁRI PÁRT SZÖVETSÉGÉNEK LÉTREJÖTTÉRŐL

A Szociáldemokrata Párt országos választmányi ülésén Peyer Károly elvtárs — amint ismeretes — bejelentette, hogy a tömegek akaratának megfelelő módon a Szociáldemokrata Párt és a Független Kisgazdapárt a jövőben a legteljesebb egyetértésben kívánja a legsúlyosabb problémákat megoldani. Ez a bejelentés a magyar sajtóban és a politikai életben élénk visszhangot keltett, hiszen ez a bejelentés annak az elvi állásfoglalásnak a realizálása, amely a dolgozó osztályok és az értelmiség együttműködésének történelmi igényében jelentkezett eddig a nagy nyilvánosság előtt.

Az együttműködésnek a Szociáldemokrata Párt részéről történt nyilvánosságra hozatala után a Független Kisgazdapárt csütörtökön este megtartott értekezlete is foglalkozott a kérdéssel. Az értekezők résztvevői egyetértettek abban, hogy a Független Kisgazdapárt és a Szociáldemokrata Párt programjuknak teljes és maradéktalan fenntartása mellett, a különböző belpolitikai akciókban a jövőben mindig egységesen vesznek részt. Állandó kontaktust tartanak fenn egymással, és a felvetődő problémákat időről időre közösen meg-

vitatják. Az együttműködés kiterjed a törvényhozási munkára is: a két párt a parlamentben minden kérdésben egységesen lép föl.

Az együttműködés kérdésével foglalkozott csütörtökön este megtartott ülésén a Független Magyar Polgári Párt is. Bartha Albert nyugalmazott honvédelmi miniszter, a párt elnöke bejelentette, hogy a Független Magyar Polgári Párt csatlakozik a Szociáldemokrata Párt és a Független Kisgazdapárt működéséhez, és felajánlja szolgálatait a közös nagy célok érdekében. Parragi György felszólalásában hangsúlyozta, olyan politikai front megteremtésére van szükség, amely a munkásság, parasztság és polgárság összefogásán túl magába tömöríti mindazokat, akik a közelmúltban megőrizték közéleti tisztességüket, elvhűségüket és magyarságukat.

Népszava, 1943. augusztus 7. A Szociáldemokrata Párttal való együttműködés kérdései...

e)

1943. augusztus 9

A KOSSUTH RÁDIÓ A KISGAZDAPÁRT ÉS A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT SZÖVETSÉGÉRŐL

A Független Kisgazdapárt és a Szociáldemokrata Párt összefogása komoly lépés előre, de csak egy lépés, a célt még nem értük el. A cél: közös frontban, egységes harcra tömöríteni minden németellenes nemzeti erőt. Csak a magyar erőknek egy ilyen széles egyesülése válhat országos hatalommá, mely el tudja távolítani a magyar kibontakozás útjából a háborús kormányrendszert, biztosítani tudja befelé és kifelé a magyar békefordulat végrehajtását.

A Kisgazdapárt és a Szociáldemokrata Párt összefogását tehát ki kell szélesíteni jobbra és balra. A jobb felé való kibővítés legfontosabb követelménye: bevonni az összefogásba a keresztény tömegeket, a keresztény politika képviselőit. A katolikus egyház szavára hallgató kisemberek millióinak támogatását nem lehet nélkülözni a békéért való harcban. Természetesen magáról a kereszténypártról van szó. De a kereszténypárton belül súlyos belső ellentétek vannak: a keresztény békepárt küzd a faszizmussal kacérkodó háborús irányzattal. Amíg ez a harc nem dőlt el, addig az egész kereszténypártra nem lehet számítani a nemzeti összefogásnál. De hiba lenne a keresztény tömegek képviselőinek bevonásával várni addig, amíg ez a harc eldőlt. A keresztényszocialista szakszervezetek, a „Jelenkor” irányítóinak, a kereszténypárt demokratikus és békepárti elemeinek már ma a Szociáldemokrata Párt és a Kisgazdapárt oldalán van a helye a magyar szabadságért, függetlenségéért és a békéért folyó harcban.

Ami a balfelé való kiszélesítést illeti: itt a kommunistákról van szó. A munkásság jelentékeny része gyanakodva fogadna egy olyan összefogást, amelyből a magyar kommunisták ki vannak rekesztve. A munkásokban felmerülne a gyanú: nem csupán arról van-e szó, hogy a Horthy-rendszer friss erőket próbál harcba vetni saját megmentésére? Ennek a gyanúnak az eloszlatására az egyetlen mód: a kommunisták bevonása a nemzeti összefogásba. A magyar kommunisták, csakúgy, mint a franciák vagy az olaszok, ebben a háborúban sokszor példát mutattak áldozatos hazafiságban. Nincs ok tehát elzárkózni előlük. Sőt a nemzeti jövő szempontjából egyenesen káros eltaszítani, ellenzékbe kergetni őket. Hogy a Magyar Kommunista Párt nem törvényes párt? Ez igaz, de magyar hazafiak nem fogadhatják el a Hitler-bérencek álláspontját arról, hogy mely politikai irányzat törvényes és melyik törvénytelen. Ma a nyilasok törvényesek, a kommunisták pedig törvénytelenek. Holnapra egész biztos fordítva lesz! Érintkezésbe kell tehát lépni a magyar kommunisták képviselőivel! A Szociáldemokrata Párt, a Kisgazdapárt is tudja, hogy a kommunisták illegálitása nem leküzdhetetlen akadálya a kapcsolatok felvételének. A Szociáldemokrata Párt és a Kisgazdapárt összefogása csak akkor fogja beváltani a hozzáfűzött reményeket, ha az összes hazafias erők tömörülésének kristályosodási pontjává válik. És ha még nem az, azzá kell tenni!

PI Archivum. A Kossuth Rádió adásai. A Kisgazdapárt és a Szociáldemokrata Párt megegyezéséről.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 473—474. old.

f)

1943. augusztus 15

**A MUNKÁSOSZTÁLY HARCA A DEMOKRATIKUS ÉS FÜGGETLEN
MAGYARORSZÁGÉRT NEM JELENT LEMONDÁST VÉGCÉLJÁRÓL,
A SZOCIALIZMUSRÓL — ÍRJA A NÉPSZAVA**

Az *Új Magyarország* nem először tesz kísérletet arra, hogy a magyar szervezett ipari munkásságnak a dolgozók és a haladó értelmiségiek egységének megteremtésére irányuló törekvését a gúny, a megnemértés és a rosszindulat fegyvereivel diszkreditálja a magyar társadalom előtt. Jól tudjuk, hogy ezek a kísérletek mennyire hiábavalóak voltak. A dolgozó osztályok mindig tisztán látták azokat a szándékokat, amelyek az ilyen cikkezgetések mögött meghúzódtak, és a komoly haladó értelmiségiekről is hatástalanul peregtek le a mérgezett és gyűlölködő szavak.

Az *Új Magyarság* azonban, úgy látszik, nem akarja feladni a hiábavaló harcot, és új módszerekhez és fogásokhoz folyamodik a munkásság elleni harcá-

ban. Legújabb glosszájában, amely az ipari munkásság demokratikus törekvéseivel foglalkozik, már odáig megy, hogy az ipari munkásságot el akarja választani a szocializmustól. Azt írja, elismerik a munkásság jogait „a magyar munkásság és a szociáldemokrácia azonban nem azonos fogalmak”.

Az öntudatos munkásság előtt az első pillanatra nyilvánvaló, mit akarnak ezzel a túlsó oldalon elérni. A szélsőjobboldali ideológia új eszközökkel való alkalmazásáról van itt szó, arról a kísérletről, hogy az ipari munkásságot eltérítsék a tudományos szocializmus által kijelölt történelmi útról. A múltban is erre törekedtek. Legfőbb céljuk az volt, hogy a munkástömegekkel elhitessék: a történelemnek mégsem utolsó szava és ítélete, hogy a szocializmus csak a munkástömegek részvételével és csak a tudományos szocializmus következetes vállalásával valósítható meg. Ahol a munkástömegeket sikerült a tudományos szocializmus elméletétől és gyakorlatától elválasztaniok, ott egyelőre elérték a céljukat, hogy a munkásságot megbénítsák a jövő, az új társadalom kialakításáért folyó harcban. Jól tudták ezek a szélsőjobboldaliak, hogy ha az ipari munkásság nem küzd a szocializmusért, akkor senki sem küzd érte.

A szervezett ipari munkásság tisztán látja azokat a veszélyeket, amelyek abból származnának, ha a szociáldemokrácia és a munkásmozgalom egységét sikerülne megbontani. A szervezett ipari munkásság ma már azt is tudja, hogy a szocializmus a munkásmozgalom és a szocializmus egységével áll vagy bukik. Ezt az egységet hosszú történelmi harcok teremtették meg, nem önmagától, nem automatikusan hozta létre maga a munkásmozgalom. A szocializmus valóban nem magától, nem „természetesen” forrt össze a munkásmozgalommal, hanem össze kellett forrasztani, de mégsem véletlen, külsőleges összeforradás volt ez, hanem mélyen szükségszerű és szerves összeforradás. Ennek oka pedig az, hogy a munkásosztály az egyetlen társadalmi osztály, amelynek létfeltételei találkoznak a fejlődéssel és a szocializmus célkitűzéseivel. A munkásosztály szocialista elsőszülöttségi joga nem alapul máson, mint azon az alapvető tényen, hogy neki — és csak egyedül neki — nincsenek termelőeszközei, tehát ő küzdhet egyedül határozottan, teljes szívvel és erővel, teljes következetességgel és határozottsággal egy olyan társadalmi rendért, amelynek a tulajdonviszonyai nem lesznek a vagyon és szegénység ellentétének forrásaivá. S ez a munkásosztály tudja azt is, ha szocializmusától megfosztanák, nem azt jelentené, hogy a szocializmus ügye „a nemzet” ügye lenne, hanem azt jelentené, hogy a szocializmusért senki sem harcol, a szocializmus ügye gazdátlanává válna.

Kár tehát a túlsó oldalon annyi erőt és energiát elpocsékolni ilyen hiábavaló célokért. Ezt ma már nem hiszi el senki a szélsőjobboldal tollnokainak. Egyre tisztább az a felismerés, hogy az ország jövő útjaiért folyó harc sikerét az ipari munkásság, parasztság és értelmiség egyetértő harca biztosíthatja. Ez az együttműködés azonban — ezt is többször megszögeztük már — nem jelenti az osztályálláspont és a külön érdekek elvének feladását, hanem csak azt, hogy ezek

a pártok a legdöntőbb nemzeti kérdéseket elébe vagy fölébe tudják helyezni külön pártérdekeiknek, helyesebben osztálycélkitűzéseiket is csak ezeknek a döntő, az egész nemzet sorsát érintő kérdéseknek a megvalósításán keresztül tudják biztosítani.

Amikor azonban megállapítjuk, hogy a munkásmozgalom elválaszthatatlan a szocializmus eszméjétől, meg kell állapítanunk azt is, hogy a munkásságnak a szocializmushoz való hűsége nem akadálya, hanem előfeltétele az egész nép egységének, a nemzeti fejlődés új útjai elé tornyosuló akadályok leküzdéséért folytatott harcnak. Az ipari munkásság tehát nem akar kilépni a haladó és dolgozó osztályok sorközösséget vállaló egységéből, hanem ebben az egységben szervezett erejének megfelelő súlyra és jelentőségre akar szert tenni. Ezért szólított fel az ipari munkásság a múltban és szólít fel ma is minden pártot és haladó elemet, ezért hív és vár mindenkit: minden becsületes szándékot, minden tiszta akaratot és minden romlatlan hitet. Az ipari munkásság ugyanis a szabad, független és demokratikus Magyarországot nemcsak a maga számára akarja megvalósítani, hanem minden dolgozó számára, az egész nép számára, éppen ezért ezt a harcot nem is egyedül akarja megvívni. Élén halad a jövő Magyarországa kialakításáért folyó harcnak, de együtt küzd minden dolgozóval, a fizikai és a szellemi munka minden becsületes, haladó képviselőjével.

Népszava, 1943. augusztus 15. A szocializmus és a munkásosztály egysége.

g)

1943. szeptember 13

A KOSSUTH RÁDIÓ A HITLERREL VALÓ SZAKÍTÁS KOCKÁZATÁRÓL

Kormánykörök azzal riasztják a közvéleményt, hogy nagy a kockázat, ha szakítunk Hitlerrel; olyan nagy, hogy nem szabad kitenni neki az országot. Az imrédysták, nyilasok propagandája ezt felkapja és fokozza. El akarja hitetni velünk, hogy a német szövetség felbontása halálos veszélyt jelent. Mi megmondtuk, hogy nem lehet minden kockázat nélkül kivezetni az országot a német háború kátyújából. De megmondtuk azt is, hogy nincs vészterhesebb kockázat annál a kiváró politikánál, amely mellett a kormány leszögezte magát. Ezzel a politikával tudniillik azt kockáztatjuk, hogy a szövetségesek irgalmatlanul lehengetnek bennünket, és mint legyőzött államot fognak kezelni. Milyen kockázatra gondol a kormány? Arra, hogy a németek, ha szakítunk velük, megszállják az országot. Milyen erők állnak erre a célra Hitler rendelkezésére? Tény, hogy Hitler Badoglio kapitulációja után nem kevesebb, mint 6 új hadosztályt küldött Olaszországba. Tény az is, hogy Hitler német csapa-

tokkal kénytelen leváltani a Balkánról és Dél-Franciaországból kivonuló olasz hadsereget. Tudvalevő az is, hogy Hitler frontját Oroszországban a visszavonulás nem rövidítette meg, hanem egyelőre 50—200 kilométerrel meghosszabbította. Ugyanakkor figyelembe kell venni a német hadsereg hallatlan veszteségeit, úgyhogy a németek — mint ezt maguk is bevallják — egyetlen hadosztályt sem vonhatnak el az orosz frontról. Ismeretes az is, hogy Hitler Németországban állomásozó stratégiai tartaléka már az olasz kapituláció előtt is mindössze 20 hadosztály volt. Ebből kellett fedezni az utánpótlást Olaszországba, és ebből fog kelleni fedezni azt a hatalmas rést, mely a legalább 30 hadosztálynyi olasz hadsereg kikapcsolódásával jugoszláviai és görögországi frontján támadt, ahol minden órában számolnia kell a szövetségesek kiszállásával. Kérdjük: milyen erői maradnak Hitlernek Magyarország megszállására? Kétségtelenül, minimálisak. Annyira nem jelentékeny erők, hogy nyugati határainkon idejében felvonultatott 3 hadtesttel elzárhatjuk az útjukat. Jelenlegi kilátástalan olaszországi kalandjára Hitlert a kétségbeesés készítette. Azokkal a hadosztályokkal, amelyekkel mostani gyors olaszországi „sikereit” elérte, szintén csökkentette ellenünk mozgósítható hadosztályait. Egy Magyarország-ellenes kaland tehát Hitler számára kilátástalan, ami persze nem jelenti, hogy Hitler, a szerencsejátékos, nem vállalkozik rá. De ha ellenállunk, belénk törik a bicskája. Hadszintérré tenni Hitler csak úgy fogja tudni Magyarországot, ha a kormány nem készíti elő a katonai ellenállást. Idejében megszervezett ellenállással azonban, minimális kockázat mellett, visszanyerjük szabadságunkat, és a győzők oldalán fejezzük be a háborút.

PI Archivum. A Kossuth Rádió adásai. Nagy-e a kockázat?

h)

1943. december 27

A KOSSUTH RÁDIÓ MÉLTATJA, EGYBEN BÍRÁLJA IS BAJCSY-ZSILINSZKY KÁLLAYHOZ KÜLDÖTT MEMORANDUMÁT

A Kossuth Rádió az elmúlt napokban többször közölte a Független Kisgazdapártnak a kormányhoz intézett memorandumát. A memorandum idestova 4 hónapos. De miután csak most sikerült elosztatni azokat az aggódalmakat, melyeket az aláírók a nyilvános közléssel szemben tápláltak, a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front is csak most foglalhat állást a Kisgazdapárt emlékiratához.

A Függetlenségi Front üdvözli ezt a memorandumot, és politikai irányvonálával legnagyobbbrészt azonosítja magát. Ezután az írás után Kállay nem rágál-

mazhatja meg többé a demokratikus pártokat azzal az állítással, hogy az egész ország a kormányt támogatja. A memorandum nagy érdeme, hogy félreérthetetlenül leszögezi, hogy ez a háború német háború — hogy Magyarország számára casus belli nem forgott fenn, mert nem támadta meg senki —, hogy a hadba lépés az alkotmány megsértésével történt —, hogy felelősségre kell vonni mindenkit, aki idegen népek ellen kegyetlenségeket követett el —, hogy ki kell söpörni a magyar politikából a háború bűnöseit és a német szövetség szószólóit, végül, hogy szakítanunk kell Németországgal még akkor is, ha ez fegyveres harcra és az ország ideiglenes német megszállásához vezet. Mindezekkel a megállapításokkal és követelésekkel a Függetlenségi Front teljes közösséget vállal.

De éppen ezért kötelessége a bírálathoz is. Hangsúlyozzuk: a Függetlenségi Front annak a szókimondó őszinteségnek a szellemében gyakorol bírálathoz, mely a fegyvertársakat még szorosabbra fűzi.

Kifogásoljuk, hogy a Kiszegzapárt memorandum a háborúért egyedül Bárdossy volt miniszterelnököt és Bartha volt honvédelmi minisztert teszi felelőssé, tehát azokat, akik a háborút megkezdték, de nem teszi felelőssé azokat is, akik a háborút folytatták. Pedig Kállay miniszterelnök felelőssége még súlyosabb, mint Bárdossy, mert ő áldozta fel a 2. hadsereget, ő mulasztotta el a háború abbahagyására kínálkozó alkalmakat. Annál feltűnőbb a Kiszegzapárt memorandumának hallgatása a Kállay-kormány felelősségéről, mert hiszen maguk az aláírók követelik, hogy mindazok felelősségre vonását, akik a magyar—német sorsközösséget hirdették, sőt a memorandum még tovább megy, amikor megállapítja, a nagybirtokos rendszer és a németbarát politika szerves összefüggését. Ha az aláírók mégis hallgattak Kállayék bűneiről, akkor ennek csak az a magyarázata lehet, hogy ki akartak térni a háborús kormány elleni éles harc elől.

A Függetlenségi Frontnak az a fő kifogása a Kiszegzapárt memorandum ellen. Négy hónap telt el az emlékirat átnyújtása óta, de ez alatt az idő alatt a Kiszegzapárt bizony nem sokat tett azért, hogy saját követeléseinek szellemében harcra mozgósítsa a tömegeket a háborús kormányzat ellen. Talán fél a kockázattól?

De a memorandum aláírói maguk állapították meg, hogy az országnak minden kockázatot, még az átmeneti megszállás veszélyét is, vállalnia kell. De ha ez igaz — és kétségkívül igaz! — akkor a Kiszegzapártnak szintén vállalnia kell minden kockázatot a Németországgal való szakítás kieroszakolása — az országrontók megbuktatása érdekében.

A legjobb memorandum sem ér semmit, ha nem száll síkra követeléseikért a nép.

PI Archivum. A Kossuth Rádió adásai. A Függetlenségi Front a Kiszegzapárt memorandumról.

1943 őszén

A SZOVJETUNIÓBAN ÉLŐ ANTIFASISZTA HADIFOGLYOK PROGRAMJA A DEMOKRATIKUS MAGYARORSZÁG MEGTEREMTÉSÉRE

A szabad, független Magyarországért!

A Szovjetunióban élő magyar hadifoglyok mély aggodalommal látják, mint rohan Magyarország a végvesztébe, csak azért, mert a magyar nép még mindig túri Hitler és Horthy uralmát.

A magyar hadifoglyok között széles mozgalom indult Magyarország megmentéséért. Megvitatták azokat a tennivalókat, amelyek megvalósítása Magyarországot szabaddá, függetlenné és erőssé tenné. Végül megállapodtak a „Szabad Magyarország” programjában, amely a 27. b) számú magyar hadifogolytáborból⁶ indult ki az alábbi programmal:

1. Azonnali szakítás Hitlerrel és békés, barátságos viszony létesítése a Szovjetunióval, Angliával, az Amerikai Egyesült Államokkal, valamint a szomszédos népekkel. Aktív részvétel a Hitler-fasizmus és a fasiszta Németország csatlósainak megsemmisítésében.

2. A demokratikus szabadságjogok — sajtó, gyülekezési és szervezkedési szabadság —, általános, titkos választójog, törvény előtti egyenlőség megvalósítása, hogy a magyar nép szabadon fejezhessen ki akarátát, és saját óhaja szerint rendezhesse be életét országában.

3. A földmunkások és szegényparasztok földhöz juttatása oly módon, hogy minden magyar parasztnak legalább 10 holdja legyen. A kisgazdák ellátása állami tenyészállatokkal és mezőgazdasági berendezésekkel — számukra megfizethető áron.

4. Az ipari munkások életszínvonalának emelése. A 8 órai munkaidőnek törvényhozás útján való bevezetése. Szabadságidő a munkáltató költségére. A női és gyermekmunka hathatós védelme. A betegsegélyző pénztárak önkormányzatának biztosítása, a betegség elleni és aggkori biztosítás kiterjesztése a mezőgazdasági munkásokra. A kisipar hathatós védelme, a magyar ipar egészséges fejlesztése. A bankok és kartellek ellenőrzése és tevékenységük irányítása a magyar nép érdekeinek megfelelően.

5. A közigazgatás demokratizálása, a falusi és városi önkormányzat helyreállítása és kiszélesítése. A falusi, városi és megyei hivataloknak választás útján való betöltése abból a célból, hogy a nép befolyását és ellenőrzését biztosít-

⁶ A 27. sz. hadifogolytábor Krasznogorszkban volt.

hassa ama hivatalos szervek felett, amelyekkel közvetlenül érintkeznek. Az esküdtszék intézményének helyreállítása.

6. Teljes vallásszabadság.

7. A fasizmus dögvészének kipusztítása a magyar nép életéből. A fasiszta pártok és szervezetek, köztük a német Volksbund feloszlatása. Az antiszemita törvények eltörlése. Mindazok eltávolítása a gazdasági és a társadalmi életből, akik a német fasizmus befolyásának támaszai voltak.

8. A háború bűnöseinek felelősségre vonása. A hadiszállítások átvizsgálása és a törvénytelen hadinyereség elkobzása.

9. Alkotmányozó nemzetgyűlés egybehívása, hogy megteremtse a szabad, független, a nép erejére támaszkodó, demokratikus Magyarországot.

*Magyar szabadságharcosok
(partizánok)
Rákóczi-zászlóalja²*

Orosz nyelvű eredeti.

² A krasznogorszki 27. sz. hadifogolytábor magyar antifasisztái által szerkesztett programot a „Rákóczi-zászlóalj” (Uszta-Priscsepa partizánosztag) röplap formájában terjesztette a magyar katonák és működési körletének polgári lakossága között.

108

1943. július — augusztus

A KÜLÖNBÖZŐ ANTIFASISZTA IFJÚSÁGI CSOPORTOK ÁLTAL KEZDEMÉNYEZETT ÉS AUGUSZTUS 20-RA MEGHIRDETETT „IFJÚSÁGI ANKÉT”¹ FELADATAIRÓL

a)

1943. július vége

A KOMMUNISTA ÉS SZOCIALISTA FIATALOK PROGRAMTERVEZETE AZ „IFJÚSÁGI ANKÉTRA”

Szabad, emberi életet akarunk élni, biztosítani jövőnket és békés boldogságunkat. Az ifjúság sorsa azonos a nemzet sorsával: a magyar ifjúság a magyar nemzet boldogsága! Ezért követeljük az egységes és minden munkás, paraszt és értelmiségi ifjúsági kérdésre kiterjedő ifjúságvédelmi törvény megalkotását az alábbi követelések szellemében, amelyekkel az ország ifjúságának mindhárom rétege teljes súllyal azonosítja magát.

¹ Az „ifjúsági ankét” gondolatát a Ságvári Endre vezette kommunista fiatalok vetették fel, felelevenítve az augusztus 20-i ifjúsági találkozót, egyben alkalmat adva a munkás-, paraszt- és értelmiségi fiatalok közös programjának és cselekvésének megvitatására is. A cél az volt,

1. Gazdasági és egészségvédelmi követeléseink:

a) Bér

Mozgóbérskálát mind az ipari, mezőgazdasági, mind az értelmiségi foglalkozási ágakban, az 1929-es reálbérek alapján. Tanítóknál, tanároknál a fizetések progresszív emelését, a tanítványok létszámát is figyelembe véve, napszám-bérek helyett mindenütt órabéreket, függetlenül korosztályoktól és nemektől, a munkateljesítménynek megfelelően. Túlóráknak az iparban érvényes százalékat a mezőgazdaságban is. Minimális aratórészt, kapálás, kaszálás és som-más munkák részesedését — a földek kataszteri minősége alapján — az egész országban egyenlően. Az éves cselédek maguk jelölhessék ki a kommenciós föld-nek való részt a tanyákon. Gyermeknevelési pótlékot.

b) Munkaidő

Értelmiségi foglalkozási ágakban általános (tanítóknak 36 órás), iparban és mezőgazdaságban 18 éves korig 40 órás (leventét, iskolaidőt, műhelytakarítást is magában foglaló), azon túl 48 órás munkahetet. Munkahelyétől 3 km-nél messzebb lakó napszámos oda és vissza megtett útjának a munkaidőbe való beszámítását.

c) Munkaviszonyok

15 éven aluli gyermekek munkatilalmát minden foglalkozási ágban. 18 éves korig a túlórátzatás, 20 éves korig az éjjeli munka tilalmát. A nők éjjeli és túl-munkájának tilalmát. Mezőgazdaságban teljes vasárnapi munkaszünetet (ta-nyákon is). A munkaidő megrövidítésére és a munka megkönnyítésére tanya-központokként mezőgazdasági gép- és traktorkölcsönző állomásokat. Iparban és mezőgazdaságban kétheti felmondási időt. Nőkkel szemben elkövetett zsa-rolás és visszaélés szigorú elzárással történő megbüntetését. Tanoncoknál a szakmához nem tartozó munkák (kifutóskodás, házimunka stb. stb.) eltil-tását. A bentlakó rendszer eltörlését. A felszabaduló tanonc munkaadója részé-ről egy évig kötelező alkalmaztatását.

hogy e találkozó kiindulópontja legyen egy szervezett antifasiszta összefogás megvalósításának. A *Szabad Szó*, *Népszava*, *Magyar Nemzet* hasábjain a fiatalok tucatjai mondták el előzetes el-képzeléseiket az ankétról, fogalmazták meg célkitűzéseiket. Ennek alapján készült el Ságvári vezetésével a közölt programtervezet is. Az ankét célkitűzéseit támogatta az SZDP baloldala és a Kisgazdapárt Polgári Tagozata is. Végül is a belügyminiszter a találkozót nem engedé-lyezte, szervezőinek egy részét letartóztatta.

d) Egészségvédelem

Természetbeni ellátás esetén mind az iparban, mezőgazdaságban, mind az értelmiségi foglalkozási ágakban (tanítók) tiszta, egészséges, fűthető, tisztálkodási eszközzel felszerelt lakást (mezőgazdasági részes munkások részére nem istálló). Megfelelő mennyiségű és minőségű élelmiszer adagokat. Minden üzemben, a tulajdonos költségére, mosdót, zuhanyozót, szappant és törülközőt. Ruhát és lábbelit, védő eszközök biztosítását. Kántinok felállítását. Az egészségre veszélyes szakmákban különleges védelmi intézkedéseket, kéthavonként kötelező ingyenes, lelkiismeretes orvosi vizsgálatot, különös tekintettel a tbc megelőzésére. Tanyákon az egészségre káros vagy fertőzött (tbc) lakások lebontását, és helyettük modern, egy-két szobás lakásokat (különkonyhást), hogy ne kelljen egy szobában 4 személynél többnek laknia. Az 500 holdnál nagyobb birtokokon — minden tíz család részére legalább egy — állandóan használható kádás fürdőt. Minden 18 éven aluli ifjúnak — foglalkozásra való tekintet nélkül — nehéz testimunkásoknak szóló adagokat és tejjegyet. Kislakások építését. Fiatal házasoknak adómentes létminimumot és házassági segélyt.

II. Nevelési és kulturális követeléseink:

a) Oktatási reform

Az oktatás reformját minden tanintézetben a modern pedagógia elvei szerint. A tananyag olyan összeállítását, hogy az szabadságszeretetre és önállóságra neveljen. Munkaiskolákat. A falusi népoktatás módszereinek és tananyagának a körülményekhez alkalmazkodó átszervezését, hogy az elemi ismeretek mellett gazdasági alapismereteket is nyújtson. Iskolák részére kis mintagazdaságok létesítését. Az elméleti és gyakorlati oktatás egységének megteremtését. Kötelező négy elemi és négy polgári. Ingyenes esti továbbképző és szaktanfolyamok létesítését, mintaműhelyekkel, szakmatanulásra, válságba jutott szakmák munkásainak átképzésére. A falukba és tanyákba téli, esti és vasárnapi iskolát (rádió is) és szaktanfolyamokat. A fiatal tanítószag helyzetének alapos felülvizsgálatát, a tanítóképzés revízióját, egyszerűsítését, a növendékek ingyenes bentlakási és étkezési lehetőségének biztosítását, erre a célra berendezett internátusokban. A főiskolák megnyitását minden arra érdemes ifjú előtt, anyagi, nemzeti, felekezeti különbségek figyelembevétele nélkül. Pályaválasztási, orvosi és lélektani ingyenes tanácsadók létesítését és népszerűsítését. A tanoncoktatás átalakítását; komoly, szaktudást adó és a továbbtanulást megkedveltető ipari oktatást. Az elméleti oktatás összekapcsolását a mintaműhelyekben folyó gyakorlati oktatással. A tanszereknek és a munkaruhának a munkaadó,

illetve az állam által való beszerzését. Törvényt arra, hogyha a tanonc a munkaadó hibájából elbukik a vizsgán, úgy a munkádó 5 évig ne tarthasson tanoncot és fizessen kártérítést. Ha a tanonc nem tudja szerződötési helyén kitölteni tanidejét, illetve nem tud más helyre szegődni, úgy az eltöltött idő figyelembe vételével mintaműhelyben folytathassa tanulmányait.

b) Tandíjazás

Díjtalan oktatást és ingyen tanszereket. Ösztöndíjakat. Szegény szülők tanuló gyermekeinek eltartási költségeihez állami hozzájárulást. Vidéki és rászoruló városi diákok számára a közép- és főiskolák mellé a tanulók önkormányzatával vezetett internátusoknak közköltségen való berendezését.

c) Napközi otthonokat

Megfelelő számú és megfelelő nevelőszeméllyzettel ellátott napközi otthonok felállítást. A rászorulóknak tejjel, meleg étellel és ruházattal való ellátást. Bölcsődék és internátusok felállítást a falvakon és tanyákon azok számára is, akiknek szülei napokig távol dolgoznak és nem tudnak róluk gondoskodni. A büntető jellegű javítóintézetek megszüntetését, helyette bizonyos önkormányzattal rendelkező intézetek felállítást.

d) Könyvtárak

Ingyenes ifjúsági könyvtárak létesítését. A meglevők este 10 óráig való nyitvatartását. A falvak ifjúsága részére vándorkönyvtárakat, haladó szellemű, Magyarország függetlenségének fontosságára és szabadságszeretetre nevelő könyvekből. Folyóirat és napilap létesítését, amelyeket ifjak szerkesztenek. Vándormúzeumokat, levelező- és rádióoktatást.

III. Ifjúságvédelmi intézkedések biztosítása

a) Ellenőrzés

Az ellenőrzés hatásos, csak az ifjúsági önkormányzati szervek megalakításával lehetséges. Ezért követeljük: ifjómunkás, parasztfíj és fiatal értelmiségi szervek felállítást és elismerését, földbirtokok, nagyüzemek, kisüzemek kerületi csoportjaiban, tanoncotthonokban, főiskolákban, internátusokban, étkezdékben és nyaraltatási akcióknál, tanárok, tanítók számára a tankerületi egységeken belül. Szakbizottságok létesítését, amelyekben vegyenek részt az egészségügyi,

nevelési, technikai és jogi szakemberek mellett az ifjúság érdekképviselőinek választott megbízottai. Az ifjúsági szakbizottságok ellenőrzési hatáskörének kiterjesztését az ifjúság életviszonyaira, az ifjúságot védő törvények betartásának ellenőrzésére. Jogot és módot valamennyi ifjúsági intézmény, üzem, birtok stb. felülvizsgálására.

b) Büntetés

A szakbizottságoknak jogot, hogy minden, az ifjúság kárára történő cselekménynél a feljelentést tegye a rendelkezéseket megszegő munkaadókkal szemben. Az ellenőrzést gondatlanul elmulasztó közegekkel szemben — a pénz-büntetésen felül — elzárás-büntetés alkalmazását; az ifjúnunkások kártérítését.

c) Önkormányzat

Minden arra alkalmas intézménynél (főiskolák, otthonok, internátusok, menzák és egyéb étkezdék, nyaraltatási akciók, könyvtárak, vándorkönyvtárak, kulturális intézmények stb.-nél) ifjúsági önkormányzatot!

IV. Politikai követelményeink

a) Szabad szervezkedés

Minden foglalkozási ágba tartozó ifjúság szabad szervezkedési jogát — mind gazdasági, mind politikai egyesületekben — a levontekötelezettségre való tekintet nélkül. Közalkalmazottaknak is.

b) Választójog

A 18 éven felüliek egyenlő, a nőkre is kiterjedő, titkos választási jogát, függetlenül iskolai végzettségétől, egyhelyben lakástól stb. A választthatósági korhatár leszállítását 24 évre. A hazájáért aggódó magyar ifjúság nem élhet emberi életet és nem lehet boldog, csak, ha az egész ország dolgozó népe az.

Ezért:

a) Nacionalizálás

A nagybirtokrendszer megszüntetését, a kulcsiparok, bankok, biztosítóintézetek nacionalizálását.

b) Egyenjogúság

A teljes egyenjogúság elvét a községek önkormányzatában, függetlenül az adózás arányától. Törvényt a nemzetiségiek teljes egyenjogúsításának biztosítására.

c) Szabadságjogok

Korlátlan sajtó-, szólás-, szervezkedési és gyülekezési szabadság minden társadalmi osztályban és foglalkozási ágban.

Az ország független fejlődésének biztosítására

d) Ipar, mezőgazdaság

A magyar ipar kifejlesztését és védelmét. A termés és készletek adatainak nyilvánosságát. A magyar termeléshez és fogyasztáshoz szükséges cikkek kivitelének tilalmát, az élelmiszeradagok felemelését a szükségletnek megfelelően.

e) Összefogás

A munkás, paraszt és értelmiségi ifjúság összefogását közös szervezetekben *Magyarország függetlenségének, békéjének és demokratikus szabadságának biztosítására.*

*

Minden nemzet jövőjének egyetlen biztosítója egységes, művelt, szabadságszerető és ezért áldozatokra kész ifjúsága. Programunk valóra váltása tehát nemcsak ifjúsági feladat, hanem mindenkié, aki független, szabad, demokratikusan fejlődő és boldog Magyarországot akar.

De megtanultuk, hogy célkitűzéseinkből csak akkor lesz valóság, ha elsősorban magunk küzdünk érte.

Ezért szólítunk egységes sorba minden, hazájáért aggódó, haladó gondolkodású fiatal.

NÉPSZAVA AZ „IFJÚSÁGI ANKÉTRÓL”

Az utóbbi időben az egyes sajtóorgánumok hasábjain újólág felvetődött az ifjúsági ankét gondolata. Konkrét elképzelések merültek fel, amelyek, természetesen, nem ölthettek határozott formát, hiszen ez csak a hozzászólások alapján alakulhat ki, ha valóban az egységes magyar ifjúság vágyait, sérelmeit és törekvéseit szándékszik visszaadni.

Számos ifjúsági ankét volt eddig, különösen a harmincas évek nagy válsága alatt verődtek össze a fiatalok, de munkájukból, erőfeszítéseikből nem maradt más, mint néhány sikertelen kísérlet. Természetesen nem rajtuk múlt, más, sokkal nagyobb erejű tényezők állottak szemben az ifjúság lendületével, de keréktörő volt az is, hogy nem tudták az egyetemes magyar ifjúság célkitűzéseit egységesíteni. Az ifjúságról gyakran írnak, gyakran adnak elő, azonban az ifjúság még így is erőtlen.

Azok a tervek, amelyek most bontakoznak ki, eleve megfosztottnak látszanak minden ilyen izolációs törekvéstől, amely a különböző társadalmi kategóriák ifjúságának a problémáit egyéni és sokszor igen szűk látókörbe igyekszik belehelyezni. Sokkal szélesebb, átfogóbb perspektívák nyíltak meg már eddig is a hozzászólások alapján, és megnyugtató, hogy a parasztság fiataljai is felkarolták ezt a gondolatot, mely megvalósulása esetén az egész magyar ifjúság egyetemes problémáit tárná föl saját széles köre és az egész magyar nemzet előtt.

Az ifjúság a jövő — szokták mondani, de ez a szónokias és vezércikk-ízű frázis mindig a legvéresebb valóság volt, és különösen az ma. Az ifjúság problémái tehát az egész nemzet sorskérdéseit ölelik és tárják fel. Azért kell komolyan és becsülettel hozzáfogni, féltő gondoskodással megalapozni, nehogy újból egy kátyúba jutott kísérlettel szaporítsuk a sok fiatalos elánnal megindult neki-rugaszkodások számát.

És nem szabad ebben semmi mást látni, mint azt, aminek valóban készül: keresztmetszetét a mai ifjúságnak, egyben a következő évtizedek magyarságának — helyzetvizsgálatot, amellyel tisztázni akarjuk a magunk és a holnap Magyarországnak a helyét a háború utáni Európában; és lelkiismeretvizsgálatot: mi az, amit elmulasztottunk eddig, és mik azok a tapasztalatok, amelyek más belátásra és más cselekvésre készítenek és kényszerítenek.

Van azonban egy másik pont, ahol az egész kérdés túlnő azokon a szokásos kereteken, amelyek az összes eddigi ilyen kísérletet jellemezték. Ez a pont a tervezett ankétnek a máris kikristályosodó sajátos struktúrája. Magyarországi dolgozóinak három hatalmas rétege adott egymásnak találkozt az eddig

megjelent különböző cikkekben, levelekben, hozzászólásokban, amelyeket sokszor az ország legtávolabbi vidékeiről hozott a posta.

És ezek a levelek mind komoly felelősségről tesznek tanúságot, és amint bővülnek a keretek, egyre mélyül ez a felelősség. Ez a tény pedig annak az önmagunkban levő tudatosítását jelenti, hogy külön-külön egyikünk sem képes akár legsajátosabban egyéni sorskérdéseit is megoldani —, egységes és egységben súlyos állásfoglalásra van szükség, ami semmilyen irányban nem hagy maga mögött tisztázatlanságot vagy akár kétséget.

Az ifjúságnak ilyen egymás mellett való elhelyezkedése azt a felismerést veszi alapul, hogy a három réteg legszorosabb és legszorgosabb együttműködésére épülhet csak minden olyan munkálkodásunk, amely az egészségesebb és boldogabb jövőt szolgálja. Azt a felismerést veszi alapul, hogy ez a már sokszor hangoztatott és elkoptatott egymásrautaltság nem lehet politikai manőver, hanem a legkeményebb társadalmi szükségszerűség, ami elől kitérni túlmegy a mi erőnkön.

Az ifjúság sorsa iránti általános érdeklődésünkön túlmenően ezek a kérdések azok, amelyek fokozott jelentőséget adnak a tervezett ankétnek.

b. k. gy.

Népszava, 1943. augusztus 1. Ifjúság.

109

1943. augusztus 22—29

MUNKÁS-PARASZT-ÉRTELMISÉGI IFJÚSÁG TALÁLKOZÓJA BALATONSZÁRSZÓN

a)

KORABELI ISMERTETŐ A BALATONSZÁRSZÓI TALÁLKOZÓRÓL

A Magyar Élet Könyvbarátainak társasága a Soli Deo Gloria Szövetség telepén az idén is megrendezte — ezúttal másodízben — balatonszárszói találkozóját. A rendezőség ugyanis nemcsak az értelmiségi ifjúság képviselőit hívta meg, hanem a fiatalság minden rétegét, s így a balatonszárszói táborozás az idén a paraszt-, munkás- és értelmiségi ifjúság találkozója lett.

A múlt évben inkább az elvi kérdéseket tisztázta a tábor, az idén már gyakorlati síkra tért át, és a magyar társadalmi és gazdasági élet nagyfontosságú kérdéseit iktatta programjába és tárgyalta meg részletesen.

A megbeszélések iránt minden várakozást felülmúló, hatalmas érdeklődés nyilatkozott meg. Kerek számban 600-an vettek részt az egy hétig tartó konferencián, köztük a Magyar Parasztszövetség és a szervezett munkásság képviselői is nagyszámban. Ugyancsak sokan jelentek meg a konferencián íróink is, s részint előadásaikkal, részint hozzászólásaikkal emelték a konferencia szellemi színvonalát. Az írók közül Kodolányi János, Erdei Ferenc, Németh László, Jócsik Lajos, Karácsony Sándor, Veres Péter tartott előadást. Előadók voltak még László Gyula, Balla Péter, Dömötör Sándor, Muharay Elemér és Püski Sándor is. Hozzászólásokkal, illetőleg a tábortűznél felolvasásokkal szerepeltek íróink közül: Asztalos István, Bakó József, Bözödi György, Darvas József, Féja Géza, Gombos Gyula, Juhász Géza, Kádár Lajos, Nagy István, Sinka István, Somogyi Imre, Szabédi László, Szabó Pál.

Tamási Áron meleg hangú táviratban üdvözölte a tábort, s mentette ki távolmaradását. Balogh Edgár a *Kis Újság* hasábjain közölt „balatonszárszói levélben” juttatta el mondanivalóit.

Az ifjúsági résztvevőkön kívül számos tanító, tanár minden felekezeti lelkész, újságíró, orvos, mérnök, közgazdász hallgatta végig az előadásokat, illetőleg szolt hozzá a felmerült kérdésekhez.

A résztvevők naponként a reggeli órákban bibliaköri csoportokban tárgyalták meg a lelkiélet problémáit, majd az előadások meghallgatására gyűltek össze. Az előadások többnyire szabad ég alatt hangzottak el. Az előadásokat hozzászólások követték, ezekben bárki szabadon vehetett részt. A délutáni óráknak nem volt kötött programja. Az előadások és megbeszélések este 6 órakor folytatódtak. Vacsora után tábortűz körül gyűltek össze, s itt Balla Péter vezetésével magyar nótákat tanultak és gyakoroltak, felolvasásokat, szavaltokat hallgattak. Muharay Elemér által rendezett népi játékokban és táncokban gyönyörködtek.

b)

RÉSZLET ERDEI FERENCNEK „A MAGYAR TÁRSADALOM” CÍMŰ,
A TALÁLKOZÓN ELMONDOTT BESZÉDÉBŐL

1. Társadalomtudományi tájékozódás

A szociológia, szóval a társadalomtudomány, alig egy évszázad alatt olyan ragyogó fejlődést tett, hogy szinte klasszikus tudománnyá lett. Nagyszerű szellemi erőfeszítések és az elmélkedések sokfélesége gazdagította a tudományt szinte minden irányban, ahonnan csak szemlélni lehet a társadalmat. Tehát lélektani, gazdasági, földrajzi és történeti szociológiák keletkeztek, minden

irányból sok és finom ismereteket és gondolatokat hordva össze a társadalom természete felől.

Ez a klasszikus szociológia azonban mégis lebegő, általános elmélkedés a társadalomról, nem pedig történetiségnek az értelmezése és megvilágítása. Csak példáz ez a szociológia történeti konkrétumokkal, mégpedig egészen szabadon, hol a primitív fejlődés korszakából, hol pedig a modern alakulás idejéből. Történész vagy politikus számára, szóval olyannak, aki társadalmi realitásokhoz nyúl, szinte megrendítő ez a stúdium. A finom és sokféle elmélet szinte semmit nem tud mondani számára. Amit ő megismert, abban nem tudja segíteni a szociológia, éppen csak hozzácsaphatja ezekhez a lenge elképzeléseket és a tág általánosságokat.

A *történelmi materializmus*, szóval a szocializmus társadalomtudománya, az egyetlen nagyszabású szociológiai irány, amely történelmi szemléletű, tehát konkrét történeti társadalomalakulásokat kísér, és mindent a fejlődés összefüggésében magyaráz. Ennek a szociológiának a materialista elmélet a filozófiája, dialektikus a logikája, és az egész szemlélet a modern ipari munkásság nagy történeti élménye és mozgalmai alapján kristályosodott ki.

Ennek a világszemléletnek és ebből folyóan társadalomszemléletének az a lényege, hogy a társadalom intézményei az *anyagi életfeltételek felépítményei*. Tehát a társadalom és az abban végbemenő szellemi alakulások természetét a gazdálkodás és a termelés viszonyai határozzák meg. E szemlélet szerint a társadalom alakulása a termelő viszonyok változásával halad. Így a történelem nem más, mint az anyagi életviszonyok és általuk a társadalmi felépítmények folyamatos fejlődése.

Nagy általánosságban és bizonyos elvontságban ez a szemlélet sikeresen nem támadható meg. Egy nagyobb hullámvonalban a termelés viszonyainak és a termelés rendjének az alakulása kétségtelenül és vitathatatlanul együtt tart, és egymással összefügg. E szerint tehát a társadalom nem önálló és bizonyos saját belső törvényszerűséggel fejlődő szférája a létezésnek, hanem mindenkor a termelőmód alakulásával függ össze. Összefügg pedig olyanképpen, hogy a gazdasági viszonyok az emberek tudatán keresztül határozzák meg a társadalom formálódását. Viszont azonban a klasszikus szociológiának, a történelemnek, továbbá a társadalomrajzi (szociográfiai) vizsgálódásoknak tanulsága szerint a társadalom ennél állandóbb, sajáttörvényűbb valami, amelynek saját alakulási vonala van, és ez gyakran és szívósan eltér a termelőerők történeti alakulásától, és csak egészen nagy hullámokban egyezik meg vele. Ezért van azután, hogy a társadalom valóságos természete a helyes megismerés előrehaladásával folytonosan helyesbíti ezt a szemléletet. Tehát a történelmi materializmus újabb fejlődése a társadalom önálló felfogása felé halad, és mind több gondot és figyelmet fordít arra, hogy e sajátlagos társadalmi világnak a jelenségeit és alakulását részletesen feltárja. A másik oldalon viszont a klasszikus

szociológia termékenyebb irányai afelé közelednek, hogy a társadalmi valóságot anyagiassabb, materiálisabb képződménynek fogják fel. Ilyenformán, amilyen mértékben mind kétségtelenebbé és alapvetőbbé válik az anyagi termelési viszonyok meghatározó jelentősége, ugyanolyan mértékben világosabbá lesz az is, hogy a társadalom sajátlagos önállósága és öntörvényűsége is fennáll.

Ebbe a vonalba eső szemlélettel kívánom én a következőkben a magyar társadalom történeti alakulását és a magyar társadalom jelenlegi szerkezetét felvázolni. . .

Amit a szociológia mondhat, az nem egyéb, mint hogy fejlődésileg tökéletesen érett és indokolt annak a gyökeres polgári átalakulásnak a megvalósulása, amely sem a múlt háború végén, sem pedig annak idején, a szabadságharcban nem sikerült. Tehát: felszabadulás az értelmüket vesztett történeti kötöttségek alól. Ez az átalakulás mint politikai program ma a *demokrácia* teljes megvalósításának a követelményében áll elő. Olyan társadalomnak kell tehát kialakulnia, amely következetesen és teljesen kiformálja országunkban is a *modern polgári társadalmat*. Azt is tényként kell azonban számításba vennünk, hogy a tényleges társadalmi helyzet olyan, amelyben tartós polgári társadalom már nem épülhet, éppen úgy, vagy talán még kevésbé, mint 1918-ban. Óriási méretűre nőtt a munkásság, amely tömegében már túlmutatott jelenlegi szervezetének politikáján. A másik nagy tömeg, a parasztság pedig nem képes fokozatosan beleilleszkedni a polgári társadalomba, olyan óriási arányúvá nőtt az agrárszegénység tömege. Tehát sem földbirtokreform, sem polgári termelési politika már nem képes megoldani alapvető gazdasági kérdéseit. Úgy áll tehát a helyzet, hogy egy modern polgári társadalom tartós és állandó kiépülésének már nincsenek meg a tényleges társadalmi alapjai. Ennek következtében a fejlődésnek csak egy átmeneti szakasza lehet egy ilyen átalakulás, mint ilyen azonban feltétlenül szükséges út, amelynek ellenszegülni csak olyan reakcióval lehet, amely a jelenlegi állapotot akarja rögzíteni vagy éppen visszafelé fordítani a fejlődés irányát.

E szükséges és kikerülhetetlen átmeneti alakuláson túl a kifejlődés útja nyilvánvalóan tovább mutat. A külső hatásokat — amelyek befolyásolhatják a magyar alakulást — számításán kívül hagyva, vitathatatlanul elsősorban a munkásság, másodsorban a parasztság képviseli azt a társadalmi erőt, amelyik a további alakulást meg fogja határozni. Ebben a fejlődésben kétségtelenül *a munkásság képviseli a nagyobb erőt*. Ennek a rétegnek van olyan szervezete, programja és politikai iskolája, amely társadalmunk gyökeres átalakítását sikerrel megkísérelheti. Ezen az úton a munkásság önkéntelenül is, de politikai céltudatossággal is keresi a *parasztsággal és az értelmiség szabadabb elemeivel való szövetkezést*, mert ezek a rétegek mind az alakulás kiharcolásának, mind pedig az új társadalmi szervezet felépítésének elengedhetetlen és nélkülözhetetlen elemei.

Hogy ténylegesen milyen kifejlés jöhet, az természetesen külső politikai alakulásoktól is függ. Van azonban a belső viszonyoknak is egy komoly tényezője, az nevezetesen, hogy az átalakulás szakában a parasztság és az értelmiség milyen erővé és tényezővé fejlődik a munkásság mellett. Hogy lesz-e ilyen társadalomépítés, az azon múlik, hogy a parasztság milyen erővel tud benne részt venni. Hogy pedig tartós és fejlődésképes társadalom épül-e, az elsősorban azon múlik, hogy a parasztság mennyi történeti tőkét visz bele. Az értelmiség szerepe azonban mindenesetre csak a munkás és paraszt dolgozó rétegek sorsával összekapcsolva alakulhat ki. Tehát a mai külön úri középosztály értelmisége helyett — a nép értelmisége...

c)

VERES PÉTER HOZZÁSZÓLÁSA NÉMETH LÁSZLÓ HARMADIK UTAS FELFOGÁSÁHOZ

A Németh László szellemes, szép és tiszta hangú előadásához csak pár megjegyzést teszek.

Az, amit Németh László a magyar nép „bennszülött” mivoltáról mondott s amit Erdei Ferenc az előadásában alaposan és tudományosan bizonyított, hogy ti. mi mindig gyarmati viszonyban élünk Ausztriával szemben, azt a látszatot adja, hogy a magyar népnek csak ennyi a baja, illetve minden baja ebből származik, s ha ez megszűnne, minden jó lenne. Nincs idő itt most hosszas bizonyításra, ezért csak néhány példát adok a kérdéshez, hogy nem is ilyen egyszerű a dolog.

Amit ők mondanak, az mind igaz és teljesen igaz, és mégsem ez a teljes igazság. A világon, amint tudjuk, minden nemzetnél voltak s vannak bajok, néhol nem is kisebbek, mint a miénk. S ezek néhol valóban a gyarmati helyzetből származnak, néhol pedig nem. Hogy világos legyek, például Spanyolország, Japán uralkodó rétegei nem idegenek, Kínáé, Indiáé viszont idegenek. A nép viszont mindegyikben szegény, elmaradott, s a társadalmi viszonyaik nagyjából megegyeznek. Mi következik ebből? Az, hogy nem csupán arról van szó, hogy kik uralkodnak a népek felett, milyen fajtájú emberek, hanem az is, hogyan uralkodnak, s legfőképpen az következik, hogy a legnagyobb kérdés, a sorrendben legelső az összes többi kérdések felett, hogy *milyen a társadalmi és termelési rendje* valamely nemzeti közösségnek. A nemzeti közösségek élete egyetemes érvényű szociológiai törvények uralma alatt áll, s ezek a törvények az elsőik minden más törvények fölött. Ezért hiába oldanánk meg nemzeti kérdéseinket, faji sérelmeinket, ha társadalmi rendünket nem változtatnánk meg, ugyanott volnánk, mint azelőtt. Ez nem ellentmondás a Németh László igazságával, csak kiegészítése annak.

A másik megjegyzésem, s erről már többször írtam is, hogy Németh László téved, ha a nagyarányú kispolgárosodásban a magyar nép reménykeltő fel-emelkedési folyamatát látja. Amit ő mond, az valóban igaz, a munkásság értelmiségi fejlődése is igaz, a kertes kispolgári fejlődés is igaz, csakhogy mindez a legszegényebb, legalulmaradt földmunkás-, szegényparaszt- és külvárosi proletártömegek rovására megy. Ha egy termelőközösség, mint a magyar, olyan zárt és gyarmati helyzetben van, mint ő is bizonyítja, akkor a benti társadalmi változások csak az egyik vagy másik réteg rovására mehetnek. Mivel Magyarországon, mint ő is tudja, a birtokon belüliek a magukéból az elmúlt évtizedekben nem igen engedtek, külső viszonyainkban az árucsera útján idegen népek értéktöbbletéből semmit sem kaphattunk, így az egyik dolgozó réteg csak a másik rovására szerezhetett valamit. Ezt így futtában nagyon nehéz bizonyítani, mert érthetetlennek látszik, pedig így van. Egy ország népe termelt javainak összegét majdnem teljesen elfogyasztja. Hogy mit és mennyit fogyasztanak belőle, az is nagy kérdés, de szemellátható, hogy Magyarországon a szegényparasztság és városi kültelki munkásság fogyaszt — viszonylag — egyes személyeiben a legkevesebbet, azonban hogy, ami megmarad a nemzeti össztermelésből, kik között oszlik meg, az a főkérdés. Ha a birtokon belüliek, a tőkés-ek és birtokosok nem foglalják le az egészet, az azért van, mert a termelés bonyolult szervezésében és vezetésében mind-mind több felelős és képzett szakmunkásra és értelmiségi emberre van szükség. Nem is beszélve arról, hogy a birtokon belüliek személyes szolgálatában álló embereket fizetik meg a legjobban. Ezek gyűjtenek, s ezek építik a kertes családi házakat. Tessék csak megnézni, kik laknak a városok körül. Értelmiségiek, szolgakispolgarok, alkalmazottak és jól kereső szakmunkások, nem gyári napszámosok és nem fuvaros-kocsisok. Ezeknek a helyzete még rosszabb, mint volt, mert a szerveződő társadalomban csak ők maradnak szervezetlenek, és minden szorítás végül rajtuk áll meg.

Ugyanez a helyzet a falun is, amint a saját falumban közvetlenül látom. A régi nagybirtokok jó részét felosztották, de nem apró birtokokra, mert az nem egészséges nemzetgazdasági szempontból, hanem 15—20—50 és 100 holdas tanyásbérletekre. Mi az eredmény? Az, hogy ezek a nagyparasztok még kelterjesebben gazdálkodnak, mint a régi zsidó nagybérlők, és kevesebb munkát tudnak adni a mezeti munkásoknak. A régi időben a földmunkások 3—4 hétig arattak és 5—6 hétig csépeltek — igaz olcsó részért. Most 4—5 nap aratnak és 2—3 hétig csépelnek — szintén olcsó részért. Harmada tengerit, feles répát és szakmánymunkát most jóformán semmit sem kapnak. Azelőtt tehát szegény, de nagyjából az évi kenyerét megkereső munkás volt a faluban jó néhány száz, s csak a többi volt vándorproletár, most már az egész szegénység ilyen elesett proletár.

Vigyázzunk hát a csábító terveinkkel. A magyar nép sorsát nem az egyes

rétegek belenövésén keresztül, hanem együtt az egész dolgozó nép és az egész termelés átszervezésén keresztül lehet megváltoztatni.

A harmadik oldalról csak annyi a szavam, mint már egyik tanulmányomban megírtam, hogy harmadik oldal mindig és mindenhol van, de sohasem történelemcsináló tényező. S a magyar harmadik oldal akkor teljesíti történelmi és magyar szerepét, ha a kellő időben tud második oldallá válni. A történelmet egymásnak feszülő szélsőségek csinálják, s ezek bizony harcaikban és elvakult indulataikban nem igen hallgatják meg, hogy jaj, kérem, én csak harmadik oldal voltam, és nem tartozom az ellenfélhez. A tömegmozgalmak belső logikája: aki nincs velünk, az ellenünk. Ez a politika ábécéje.

d)

NAGY ISTVÁN: A HARMADIK ÚT NEM MÁS, MINT NEMZETI ÖNGYILKOSSÁGRA VALÓ FELHÍVÁS

Tisztelt Konferencia!

Amilyen világos volt Erdei Ferenc történelmi vonalvezetése a magyar társadalom alakulását illetően, épp annyira vigasztalan volt Németh László előadása. Amit Erdei Ferenc s általában a konferencia az elmúlt két nap alatt társadalmunk továbbfejlődését s a magyarság megmaradását illetően feltárt s bizalomkeltően megjelölt, azt Németh László összekuszálta, zavarossá tette. Az ő előadásával a konferenciára bevonult a halálhangulat. Erdei Ferenc is feltárta történelmünk sötét pontjait, amilyeneket például a 48-as szabadságharc bukása s a 67-es kiegyezést követő idők vagy az első világháborút követő forradalom és ellenforradalom jelentettek, ugyanakkor azonban feltárta az okokat is, hogy miért nem sikerülhetett az 1848 óta esedékes népi felszabadulás. Kimutatta, hogy az alullevő néptömegek feltörekvéseivel szemben, érdekeikben idegen felső rétegek állták útját ennek: 48-ban a fő- és középnemességen kívül más társadalmi osztály nem volt, amely szervezetteren s öntudatosan beleszólhatott volna az ország dolgába. Hiányzott a polgárság, az elnyomott parasztság meg el volt zárva attól, hogy társadalomalakító öntudatra, műveltségre és hatalomra szert tehessen. Az ipari munkásság pedig csak akkor volt kialakulóban.

Mára azonban fokozatosan kialakult az ipar fejlődésével a milliós tömegű magyar ipari munkásság; mellette a mindinkább öntudatosodó parasztság, új társadalomalakító gazdasági és politikai szervezetekkel, a demokrácia és még magasabb fokon, a szocializmus megvalósításának igényével. Félreérthetetlenül következett Erdei Ferenc előadásából, hogy a magyarság fennmaradásának a demokrácia és a szocializmus megvalósulása lehet az egyetlen lehető módja, hogy csak a munkásságra és a parasztságra épített társadalomnak van jövője.

Németh László azonban aggodalmaskodó sötétenlátásával s azzal, hogy a munkásság és parasztság demokratikus törekvéseit az idegenvezetők mozgalmának a gyanújába keveri, bizalmatlanságba dönti hallgatóságát. A „bennszülötteket” pedig a mindentől való visszahúzódnásba dermeszti. Hogy mennyire így hatott előadása, az ugyancsak kitűnt Marosi Péter ifjú barátunk hozzászólásából, aki a Németh Lászlótól féltett bennszülött magyarság számára a mai időkben minden politikai és világnézeti mozgalomtól való visszahúzódnást látja helyesnek. A sokat hangoztatott harmadik oldal útját ebben jelöli meg. Úgymond, nem lát garanciát egyetlen világnézetű és politikai csoportosulásban sem, amely a magyar nép ügyét őszintén képviselné.

Nem más ez, mint *nemzeti öngyilkosságra való felhívás*. Ennek a visszahúzódnásnak csak azok örvendenek, akik a mozdulatlanságra kárhoztatott magyarság fölött, uralmukat éppúgy átmentették 48-ban, mint a kiegyezéskor vagy a forradalom és ellenforradalom idején, az első világháború után. Ezek az erők csak örvendhetnek, ha „a bennszülött magyarság” számára a mindennel szemben való bizalmatlanságot és visszahúzódnást jelölik meg harmadik oldalként. Így biztosan átmenthetik „vezető szerepüket” a második világháború után is, egy újabb ezeresztendőre. Így válik azután a harmadik oldal segítőjévé annak, hogy a munkássággal összefogó parasztság és értelmiség valahogy jogaiba ne emelje az elsíratott bennszülött magyarságot.

Ezért nincs és nem lehet harmadik oldal, ezért van csak két oldal, illetve két út, amely között a magyarságnak választania kell. Ez a két oldal a haladás és a haladásellenes erőkben felsorakozva vívja szörnyű harcát a világon. A magyarságnak azt kell néznie, hogy a társadalmi és gazdasági követelmények terén melyik oldal választja a dolgozó nép szociális felszabadítását, melyik áll a nemzetek egyenjogúsága és függetlensége alapján, melyik akarja a népek megbékélését az igazság és szabadság alapján. Ettől viszont nem rettenhetünk vissza csak azért, mert ezt az utat nemzetiségi vagy felekezeti népek is járni próbálják.

Ez az oldal ma az országban *a munkásság és parasztság pártjainak és a felelős értelmiségieknek a szövetkezésében nyilvánkozik meg*. Ez az oldal küzd nemzeti függetlenségünkért, a demokráciáért, a magyar nép jogaiért, s küzd azért, hogy kivonjuk magunkat a katasztrófából. Már pedig, ha a harmadik oldal is azt hangoztatja, hogy semmi részünk a katasztrófa felidézésében, akkor mondja ezt ki, mondja meg, hogy elég volt belőle számukra. Ha, amint Németh László mondja, a harmadik oldal képtelen politikailag felfejlődni mint párt, akkor tessék számolni az adott helyzettel, az éppen élő és ható politikai mozgalmakkal. Tessék megnézni, melyik mozgalom és párt az, amely programjában, tömegszervezetében és törekvésében leginkább a „bennszülött” magyarság érdekeit képviseli, csatlakozni kell ahhoz és odahatni, hogyha nem kielégítő e mozgalmak iránya, kielégítővé válják. Ha van egyetlen mód, úgy ez csak ily módon adódik a benn-

szülöttek számára, hogy kiharcolják a maguk „elsőszülöttségi jogát”. Minden más magatartás csak öngyilkosságra való felhívás.

Ha a munkásságnak és parasztságnak ma azok a mozgalmak és pártok felelnek meg, amelyekben ma éppen jónak látják küzdeni függetlenségünkért, demokráciánkért s a szabadságért, akkor ne keressünk az égben egy más munkásságot és parasztságot: ne találjunk ki új munkásosztályokat, csak azért, hogy ne kelljen szövetkezni azzal, amelyik a történelmi fejlődés útján ott tart, ahol tart. Ez a mai munkásság már nem az, aki 1919-ben volt, a parasztság is más lett. Ez a munkásság és parasztság levonta az elmúlt évtizedek és az első világháború tanulságait, ennyivel több és értelmesebb ez a két nagy dolgozó réteg. Érettségével kezesség arra nézve, hogy népünk jövőjéért helyesen küzd.

Ebben tavaly egyetértettünk Németh Lászlóval, abban is megegyeztünk, hogy az értelmiségi dolgozók szintén ehhez a munkásosztályhoz tartoznak, de ott mindjárt összekülönböztünk, ahol Németh László más szerepet szánt az értelmiségi munkásságnak a régi munkásság felett.

Most is hangoztatta, hogy a régi munkásság szocializmusa elnyűtt kabát. És ezt azzal véli bizonyítani, hogy a tömegek elnyomorodása nem következett be, ahogy azt a marxizmus várta, hanem sokkal inkább elkispolgáriasodott.

Kétségtelen, hogy bizonyos elkispolgáriasodás végbement, nemcsak itthon, de világszerte is, de mi volt ennek az ára? A százmilliók elnyomorodása. Ez a háború a kapitalista gazdálkodás következménye. És ez ma földönfutóvá tett elkispolgáriasodott munkástömegeket. De nem kell elfeledkezni azokról a kispolgárokról sem, akik kiszorultak sárga karszalagos munkaszolgálatos sorba. Ezek helyébe a hivatalokba s a jobban megfizetett munkahelyekre állítólág azok az értelmiségi és fizikai munkások kerültek, akiknek egyébként elnyomorodás lett volna sorsuk. Azután ne csak azokat nézzük, akik elkispolgarosodhattak, hanem nézzük a többséget, s akkor a társadalmi kép ugyanaz marad, amit Erdei Ferenc vázolt fel előttünk. Akkor pedig az út sem lehet más, csak népünk szociális felszabadulásának az útja, a demokrácia, a nemzeti függetlenség s a béke útja. . .

e)

DOBI ISTVÁN: A DOLGOZÓ PARASZTSÁG FELEMELKEDÉSÉNEK ÚTJA A DEMOKRÁCIA ÉS A SZOCIALIZMUS

Mint mezőgazdasági munkásember szólok hozzá a kérdéshez. Veres Péter azt mondta, hogy az a helyes földbirtok-politika és a magyar élet megteremtésének sarkpontja, ha hatáskörünkbe belevonjuk magát a népet, illetőleg a dolgozó agrárréteget, azt a három-négy millió parasztot is, akikről a múltban mint hárommillió koldusról emlékeztek meg. Én meg azt mondom,

hogy egyenesen a nemzet életével való hazardírozás lenne, ha a 12 millió magyarból három-négy milliónak az életéről nem gondoskodnánk, sorsával nem gondolnánk. Mégpedig túlmenően azon, ahogy eddig törődtünk és gondoskodtunk.

Ennek a rétegnek nem igen hallatszik messzebbre a szava. Mert nincs szervezete, nincs sajtója, amelynek segítségével feltárhatná problémáit, orvoslást kereshetne fájó sebeire. Pedig a mi problémáink nem éppen mai keletűek. Nem a mai kor válságából adódnak. Megvannak ezek, amióta csak mezőgazdasági munkás él és dolgozik ebben az országban. Tudjuk, a századok során mennyit fejlődött a kultúra és a technika. Sajnos, ez a fejlődés szinte semmivel sem vitte előbbre az agrármunkásság életét és helyzetét. Lakás- és munkaviszonyaink, szinte máig is a régiek. Ha rólunk van szó, még ma is az a vita, hogy napfelkeltekor kint legyünk-e a mezőn, vagy csak akkor induljunk el hazulról. Betegség, szülés, temetés esetére biztosításunk nincs. Nincs családi segélyünk sem. Öregségi biztosítás hát az ugyan van, mint köztudomású, de aki ismeri, bizonyára nem veszi rossz néven, ha úgy jellemzem, mint az öregségi biztosítás karikatúráját. Ennek a társadalmi rendnek parlamenti képviselője sincs. Csuda-e hát, ha ilyen esetsétek vagyunk. Mintha csak nem is az isten rendeletéből születtünk volna erre a világra, hanem mintha úgy tolakodtunk volna ide.

Pedig hasznos tagjai vagyunk mind a nemzetnek, mind a társadalomnak. A mi két kezünk munkája révén kerül a kenyér a társadalom minden rétegének asztalára. Mi adjuk a nemzetnek a legtöbb s talán nem túlzok, ha azt mondom, legmegbízhatóbb katonát.

Miért vagyunk hát a nemzet mostohája? Miért ne lehetne tulajdonunk egy darabka föld, miért ne lehetne minden mezőgazdasági munkásnak családi háza?

Felvetődött itt a kérdés: tud-e egy úton haladni a kiscgazdatársadalom és a mezőgazdasági munkásság? Érdeellentéteink kétségtelenül vannak, ezek azonban szerintem nem olyan túlzottan kihangsúlyozottak. A két réteg haladó elemei már rá is léptek arra az útra, amely mindkettőjük boldogulásához vezet. Le kell ülnünk az asztalhoz, és érdekeinket a magasabb érdekeknek kell alárendelnünk. Ha a közös érdekeket tartjuk szem előtt, rögtön megszűnnek az úgy vélt ellentétek. Én a magam részéről azt mondom, hogy a társadalmi kiegyenlítődéssre feltétlenül szükségünk van. Ezt nemzeti érdekből hangsúlyozom. A kiegyenlítődést azonban a magam részéről nem a fentlevőknek a leráncigálásával, hanem az alullevőknek a felemelésével képzelem el. Úgy, hogy módot és lehetőséget adnak az agrár dolgozó népnek az általános műveltség megszerzésére, illetőleg fokozására.

A dolgozó parasztság felemelkedésének útját pedig a demokráciában és a szocializmusban látom. Ezt nem annak a hatása alatt teszem, amit itt egy hét alatt hallottam és nem is a világpolitika hatása alatt, hanem azért, mert a szabadságot mint olyat, nagyon jól el tudom képzelni az életben. A szocializmust

azért jelölöm meg, mert a szociális igazságok kiterjesztése — minden kétséget kizáróan — belsőséges lehetőséget ad minden dolgozó embernek, megszüntet minden kiváltságot, amit eddig egyesek élveztek és a munkát teszi a becsületes élet alapjává. . .

f)

KOVÁTS ÁRPÁD: A KÜLÖNBBSÉGEK ELLENÉRE IS ADVA VAN AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS LEHETŐSÉGE

Az ország különböző részeiről jöttünk ide, különböző rétegekből, hogy magunk-fajta gondolkodású emberekkel találkozzunk, öntudatunkban megerősödjünk. Azt szerettük volna itt meglátni, hogy nem vagyunk egyedül, hogy nemcsak én vagyok, hanem mi vagyunk. S mi történt itt? Rájöttünk, hogy mennyi minden különbség van köztünk. Itt mindenki úgy beszélt, hogy: mi. S ez alatt azt értette, hogy: én és néhányan az ittlévők közül és egy nagy csoport, amelyik nincs itt, az mondja azt, amit ő mondott.

Hogyan megyünk most haza? Hogyan mondhatjuk el otthon, hogy akik a Magyar Élet Táborában voltunk, nem beszélhetünk úgy a táborról, hogy *mi*. . . ? A különbségek meglátása, a valóság meglátása. Jó, hogy megismertük egymást, de ne riasszanak meg a különbségek. A különbségek ellenére, azokat vállalva is egységre juthatunk. Ha ismerjük a különbségeket és ezek ellenére vállaljuk egymással a közösséget, ez az egység nem látszat, hanem valóságos egység lesz.

Miért vártunk egymástól olyat, ami nincs meg bennünk? Mert nem ismerjük és nem ismertük egymást. Nem én vagyok az egyetlen például, aki ebben a táborban beszélt először öntudatos szocialista munkással. Hogy akarunk együttműködni, ha nem ismerjük egymást, és nincsen meg bennünk a kölcsönös bizalom egymás iránt? Beszéltünk itt összefogásról, sok szó esett arról is. Javaslatot teszek, hogy tegyük meg az első lépést — ismerjük meg egymást. Ne sajnáljuk a fáradságot, használjuk ki az alkalmakat, keressük egymást! Ez az első lépés az együttműködésre. Keresse fel az értelmiségi ifjúság a szakszervezetekben a munkásságot, keresse a munkásság az értelmiséggel a találkozást. Hívják meg egymást összejöveteleikre, rendezzenek közös konferenciákat, a sport is igen jó alkalom a találkozásra. Ismerjük meg egymást, hogy ne az egymásról alkotott képeket szeressük vagy gyűlöljük, hanem szeressük egymást; úgy ahogy vagyunk, hibáinkkal, tévedéseinkkel, gyengeségeinkkel együtt. Úgy szeressük egymást, hogy tudatosan vállaljuk a már megismert különbségek ellenére is az egységet. . .

Az 1943. évi balatonszárszói Magyar Élet Tábor előadás- és megbeszélés-sorozata. Magyar Élet kiadása, Budapest 1943.

A BÉKEPÁRT TÁJÉKOZTATÓJA AZ ANTIFASISZTA DEMOKRATIKUS ERŐK ELŐTT ÁLLÓ LEGFONTOSABB FELADATOKRÓL A HÁBORÚ UTOLSÓ SZAKASZA

Az utolsó hónapok eseményei — elsősorban a SZU [Szovjetunió] nyári és őszi offenzívájának hatalmas eredményei — végérvényesen megpecsételték Hitler sorsát. Mindenki előtt nyilvánvaló már, hogy a háború sorsa eldőlt, és befejezésének időpontja is közeleg. Mindenki látja ma már, hogy Hitlernek és csatlósainak további harca az egyesült nemzetekkel szemben legfeljebb ideig-óráig meghosszabbíthatja a háborút, de nem változtat annak kimenetelén. A Moszkvában és Teheránban megtartott konferenciák meghozták azokat a végső döntéseket, amelyek Hitler elpusztításához és a háború mielőbbi befejezéséhez szükségesek. A moszkvai és teheráni konferenciával kezdetét vette a háború utolsó szakasza. Ebben a helyzetben végső válaszút elé került nemzetünk is. Választani kell: követi-e Kállayékat a háború útján, Hitler kiszolgálásának az útján, a nemzeti katasztrófa útján — vagy szakít a reakcióval, és a demokratikus erők vezetése mellett rálép a béke útjára, az ország megmentésének, a független, szabad és demokratikus Magyarország felépítésének az útjára.

I.

A Hitler-fasizmus a végső válság útján

Az utóbbi hónapok harcai, a szemben álló erők viszonyában bekövetkezett további eltolódások a Hitler-fasizmust a végső válság felé sodorták. Ezt a válságot előidéző erők állandó növekedése lehetetlenné teszi H. [Hitler] számára a kiutat, elkerülhetetlenné a bukást.

1. A *Vörös Hadsereg* nyári és őszi offenzívája során a szörnyű csapások sorozatát mérte a német haderőre. Elpusztította legjobb ember- és hadianyagállományát, megdöntötte hitét H. győzelmében. Ez a Vörös Hadsereg a SZU állandó növekvő ipari termelésére, dolgozóinak és népeinek csodálatos hősiességére támaszkodva mind nagyobb erővel zúdul a fasiszta hódítókra, és ma már készen áll a döntő és utolsó csapásra. 2. Az angolszászok afrikaigyőzelme és olaszországi inváziója, ennek kapcsán Olaszország elszakadása H.-től és kapitulációja katonailag és morálisan egyaránt súlyos csapást mért H.-re. Az angol-

szászok erői további állandó növekedésben vannak, és most már elkészültek a H.-re végzetes második front megteremtésére. 3. Az angolszász légitámadások pusztító erővel söpörnek végig a német ipari gócpontokon, gyengítik a haditermelés gépezetét, aláássák a német belső front ellenálló erejét. 4. Az elnyomott nemzetek ellenállási mozgalmai mind nagyobb erővel törnek előre. Új területekre terjednek ki (Dánia bekapcsolódása, helyenként szervezett háború szintjére emelkednek Tito vezetése alatt a jugoszláv felszabadító hadsereg harcai). Ezek a nemzeti szabadságharcok komoly német haderőket kötnek le, és lehetetlenné teszik H. számára az elnyomott Európa erőforrásainak felhasználását. Ezeknek a fő H.-ellenes erőeknek állandó növekedésével szemben áll a H.-fasizmus erőinek rohamos gyengülése. H. hadserege már képtelen pótolni a keleti fronton elszenvedett ember- és anyagvesztéseket; ez a hadsereg már nem hisz H. győzelmében. A német ipar termelése a bombázások következtében állandóan hanyatlik. A száz sebből vérző német nép ma már nem győzelemre, hanem békére vágyik. A belső ellentétek növekednek (osztrák—német ellentét; Reichswer—náci ellentét, cikkei, beszédek tömege a defetisták ellen; tömeges kivégzések stb.). A vazallusok mindjobban inognak, és ma már legfőbb gondjuk, hogy hogyan menekülhetnének reakciós rendszerük fenntartása mellett H. süllyedő hajójáról.

Hiába igyekszik H. a végső válságon úrrá lenni a legféktelenebb terror eszközeivel (Himmler belügyminiszteri kinevezése; halálos ítéletek tömegei, rádióhallgatás, egy-egy kritizáló szó miatt), ebből a válságból nincs többé kivezető út, ez már csak a bukásba torkolthat.

A végső csapás, a háború befejezésének előfeltételei megteremtődtek. Ennek jegyében ültek össze a nagyhatalmak a moszkvai, majd a teheráni konferenciára.

II.

A moszkvai és teheráni konferenciák

Miben áll a két világtörténelmi konferencia jelentősége?

1. *Megrövidítik a háborút.* Fő jelentőségük ebben áll, mert a világpolitika fő kérdése változatlanul H. elpusztítása, mert a H.-fasizmustól és a háborútól annyit szenvedett emberiségnek fő vágya változatlanul a háború gyors befejezése. Megrövidítik a háborút *a)* katonailag azáltal, hogy megteremtették a szovjet—angolszász haderők együttműködését, a haditervek egybehangolását, és meghozták azokat a végső katonai döntéseket (második front stb.), amelyek a háború mielőbbi befejezéséhez szükségesek. Megrövidítik a háborút *b)* politikailag azáltal, hogy az angolszász—szovjet szövetséget megszilárdították, és ezzel halomra döntötték H.-nek azt a végső reménykedését, hogy angolszász—

szovjet ellentétek folytán elkerülhető a kétfrontos háború, és hogy valamelyik ellenfelével különbékét köthet. Megrövidíthetik a háborút végül c) azáltal, hogy meggyorsítják a semlegesek átállását a szövetségesek táborába, meggyorsítják a vazallusok eltávolodását H.-tól. Különösen jelentős világpolitikai és magyar szempontból egyaránt, a Magyarországgal tradicionális baráti viszonyban álló Törökország felzárkózása az egyesült nemzetekhez és kapcsolatainak megszilárdítása a SZU-val. A török politikának ez a fordulata biztosítja az egyesült nemzetek teljes együttműködését és akciószabadságát a földközi-tengeri és balkáni térségben is.

Ezt jelentik a moszkvai és teheráni konferenciák a háború megrövidítése szempontjából.

2. *Hatalmas lépést jelentenek a tartós béke biztosítása felé* azáltal, hogy a három nagyhatalom elhatározta együttműködését a háború után a nemzetek közötti béke és biztonság megteremtése érdekében.

3. *Világszerte erősítik a demokratikus erőket, és súlyos csapást mérnek a reakcióra.* A demokratikus erők előretörésének és a reakciók gyengülésének folyamata a H. elleni háború logikus következménye. Példa erre a francia nemzeti ellenállás, ahol de Gaulle fokozatosan háttérbe szorította a reakció által pártfogolt Giraud-t. Példa erre Jugoszlávia, ahol a Tito kezeiben egyesült most már a nemzeti felszabadítási harc vezetése és Mihajlović végérvényesen háttérbe szorult és lelepleződött mint az áruló Nedić cinkosa. Ezt a folyamatot erősítik a Moszkvában és Teheránban hozott határozatok a nagyhatalmak háború utáni együttműködéséről, a fasizmus könyörtelen elpusztításáról, a háborús bűnösök felelősségre vonásáról, a demokratikus szabadságjogok biztosításáról, a népek szabadságának biztosításáról. Ezek a határozatok halomra döntik a reakciósnak azt a reményét, hogy a háború utáni rend a SZU-val szemben lesz kialakítható; halomra döntik a háború utáni intervencióba vetett reménységüket; halomra döntik azt a reménységüket, hogy elnyomhatják esetleg idegen haderők segítségével a demokratikus erőket, és fenntarthatják a reakció uralmát.

Ezt jelentik a konferenciák a fasizmusmal egy húron pendülő reakció elleni harc szempontjából.

4. *Biztosítják a kis népek függetlenségét és szabadságát.* A teheráni konferencia általánosságban és elvileg leszögezi a kis nemzetek egyenjogúságát annak ki nyilatkoztatásával, hogy minden nemzetnek — kicsinek és nagynak egyaránt — joga van csatlakozni a demokratikus világkoalícióhoz, feltéve, hogy elveti a szolgaság és elnyomatás elvét. Az egyes nemzetek jövőjét és jogait tehát nem az szabja meg, hogy kicsik e vagy nagyok, hanem az, hogy a szolgaság és elnyomatással szemben milyen álláspontot foglalnak el. Ezt az elvi határozatot tartalmazza konkrétan a moszkvai konferencia Ausztria esetében, a teheráni pedig Irán esetében akkor, amikor elismeri és szavatolja a két kis nemzet jogát a függetlenséghez és szabadsághoz. A konferencia ezzel súlyos csapást mért

H. csatlósaira — magyar viszonylatban Kállayékra —, mert leleplezi hazudozásait és frázisaik hamisságát a kis népek függetlenségéről és szabadságáról, amelyre hivatkozva igyekeznek elkendőzni és mentetgetni H.-t kiszolgáló háborúikat. A teheráni konferencia nyilvánvalóvá teszi, hogy a kis nemzetek függetlenségüket és szabadságukat nem H. mellett, hanem H.-rel szemben küzdve biztosíthatják. A teheráni konferencia nyilvánvalóvá teszi, hogy Bulgária, Finnország, Magyarország és Románia függetlenségének és szabadságának útjában áll reakciós kormányzatuk H.-t kiszolgáló, a szolgaság és elnyomatás elvére épített politikája.

Ezt jelentik a konferenciák a függetlenség és szabadság után vágyakozó kis nemzetek számára.

Ennyiben áll a teheráni és az azt előkészítő moszkvai konferencia jelentősége. Joggal mondhatjuk: ezek a konferenciák a háború utolsó szakaszának az időpontját jelentik.

III.

A magyar parlament ülásszaka

A háború utolsó szakaszához elérkezve a lét és nemlét között áll végső választáson nemzetünk. Ezekben a válságos időkben ült össze a magyar parlament, hogy döntsön az ország további sorsa fölött. A parlament a háború mellett, Kállay mellett döntött. Ezzel a döntésével csak azt igazolta, hogy távol áll az ország népétől, hogy teljesen alkalmatlan a nemzet érdekeinek képviselésére, sorsának irányítására. A lefolyt parlamenti ülásszak csak növelte a szakadékot, amely e között a parlament és a nemzet között tátong.

A költségvetési vita jellemző vonása volt, hogy a Kállay-kormány hallgatott valóságos politikájáról, nem tudott és nem mert politikájával az ország elé állni. Kállayéknak természetesen van politikájuk, és ennek lényege: H. háborújának támogatása, a demokratikus tábor elleni harc és a reakció uralmának a fenntartása. Ez a politika azonban befelé, a béke és szabadság után vágyódó nemzet felé népszerűtlen, kifelé, a győzelemhez közelgő nyugati demokráciák felé tarthatatlan: ezért Kállayék reakciós uralmuk átmentése érdekében hallgatni fognak erről a politikáról. Helyette függetlenségünk, szabadságunk, határaink védelméről beszélnek, hogy ezzel leplezzék az országot eláruló háborús politikájukat, és hogy ezzel a jelszóval készítsék elő az országot — szükség esetében — a teljes mozgósításra, H. totális támogatására az egyesült nemzeteknek az ország határai felé közelgő haderejével szemben. Helyette a belső rend és nyugalom fenntartásáról beszélnek, hogy az országot háborús politikájuknak és a reakció uralmának eltűrésére készítsék. Helyette Románia ellen uszít

tanak, mert a H. oldalán bekövetkező háborús katasztrófát esetleg egy Románia elleni „győzelmes” háborúval szeretnék ellensúlyozni.

A kormánypolitika lényegének és valóságos célkitűzéseinek (H. támogatása, a demokratikus erők elleni harc) védelmét és népszerűsítését Antalón keresztül a szélsőjobboldalra bízta. A szélsőjobboldal féktelen támadásai a demokratikus front és a békepolitika ellen képezte a parlamenti ülésszak második jellegzetességét. A demokratikus képviselők passzivitása — talán az egy Bajcsy kivételével — ezekkel a támadásokkal szemben, jóindulatú passzivitásuk a költségvetési vita folyamán az egész kormánypolitika iránt: ez a harmadik jellemvonása az ülésszagnak.

Ez a passzivitás a reakció „suttogó propagandájának” és kétarcú politikájának sikere. Ez a suttogó propaganda azt igyekszik elhitetni, hogy a kormány politikája az egyedül lehetséges út a német megszállás elkerülésére, hogy ez a politika az angolszászoknak kedvez, és bírja is azoknak bizalmát; azt igyekszik elhitetni, hogy ez a politika a demokratikus tábor ellen alkalmazott minden terror ellenére is, lényegében nem a demokratikus tábor ellen irányul, hanem védi azt.

A reakció ezzel a kettős arcú politikájával elérte, hogy bizonyos fajta parlamenti egységet tudott kialakítani. Antalék tartják és uszítják a jobboldalt, Keresztes-Fischerék csendesítik és leszerelik a baloldalt: a kormány pedig csinálja a maga háborús politikáját tovább. A reakció helyzete a parlamentben megerősödött egy bizonyos fokig. Ez az erősödés azonban csak látszólagos, mert helyzete az országban a valóságban még jobban meggyöngült. *Ezzel a parlamenti egységgel szemben ugyanis mind erőteljesebben alakul ki a nemzet egysége — nem Kállay háborús politikája mögött, hanem vele szemben a béke és a demokrácia politikája mellett. A parlamenti ülésszagnak ez a negyedik, egyúttal fő jellegzetessége.*

IV.

Az ország helyzete, a belső erőviszonyok

A H.-szövetség az országot gazdaságilag elnyomorította, politikailag napról napra közelebb viszi a katasztrófához. *Gazdaságilag* a Németországba menő szállítások szívják ki az ország életerejét. A Nemzeti Bank által nyilvántartott, Németországnak nyújtott hitel — mely pedig csak töredéke az egésznek — néhány hónap alatt 500-ról 960 millió pengőre emelkedett. Most búzakötvénynek nevezett hadikölcsönrel igyekszik a kormány újabb pénzt kiszívni az országból a Németországba menő szállítások, H. háborújának finanszírozására. Állatállományunk katasztrófálisan csökken. Gyáriparunk gépparkjának karbantartása és felújítása mind nagyobb hiányokat mutat fel. A szénhiány ipari

üzemeinket leállással fenyegeti. Az áruhiány és a drágaság napról napra nő. A tüzelő, ruházat, lábbeli és lakás hiánya mind elviselhetetlenebbé válik. Népünk lerongyolódik, megrokkban. Gazdaságilag így züllesztí Kállayék háborús politikája nemzetünket.

Politikailag pedig napról napra közelebb juttat minket a háborús vereség szörnyű nemzeti katasztrófájához. A moszkvai és teheráni konferenciák után nem lehet többé kétséges egy becsületes magyar előtt sem, hogy csak egy út van az ország megmentésére: a H.-nek nyújtott támogatás azonnali beszüntetése (katonáink hazahozatala, mindennemű szállítás beszüntetése Németországnak) és a szövetségesekkel való békekötés. A szovjet—cseh szerződés közvetlenül a teheráni konferencia után világosan mutatja, hogy csak a Szovjetunióval való megegyezésen keresztül vezet az út a háború utáni demokratikus világrendbe való bekapcsolódáshoz. Ez a békepolitika a háború mostani, utolsó szakaszában sürgető szükség, mert nem tűr további halasztást. Erre int bennünket a szovjet és az angolszász rádió nap nap után, erre int Hull nyilatkozata országunk háborús politikájának súlyos következményeiről.

A reakció suttogó propagandájában azzal védi háborús politikáját, hogy a különbéke az ország megszállására vezetne, mert nem tudnánk védekezni H. támadásával szemben. Ámde a reakció maga tiporja el erőszakkal azokat az erőket, amelyek felkészíteni, mozgósítani akarják a nemzetet az ország védelmére H. ellen. Ez leleplezi érveinek hamisságát, mert azt bizonyítja, hogy nincs is szándékában a reakciónak felkészíteni az országot a védekezésre H. ellen.

A valóságban úgy áll a helyzet, hogy az annyi sebből vérző H.-Németország nem könnyen vállalna egy új frontot Magyarország ellen akkor, amikor a meglevő frontjait sem tudja már védeni. Különben is az egyesült nemzeteknek mindjobban előrenyomuló és az ország határai felé közeledő haderői válaszütt elé állítanak bennünket: vagy folytatnunk kell a háborút H. mellett, és ezzel kitenni az országot az egyesült nemzetek roppant légierije és hadseregei koncentrált támadásának — vagy békét kötve vállalni esetleg H. támadását. Az egyesült nemzetek hadereje már ma is többszöröse Hitlerének, és ez az arány napról napra jobban tolódik el: ezt tudva sem lehet kétséges, hogy a különbéke nemcsak a távol jövő, az ország jövő sorsa szempontjából jelent egvedül lehetséges kiutat a katasztrófából, de közvetlen kockázataí és veszélyei tekintetében is előnyösebb H. háborújának a továbbfolytatásánál. Éppígy megtévesztő a reakció részéről az olasz példára való hivatkozás. Olaszország nem azért vált hadszíntérre, mert most szakított Hitlerrel, hanem azért, mert előzőleg hozzácsatlakozott és szövetségese volt. Ha tovább szolgálta volna Hitlert, az előretörő angolszász haderők akkor is hadszíntérre tették volna, azzal a különbséggel, hogy Olaszország ez esetben ma is a vesztes oldalon, reménytelen ügy mellett állna, és háborús szenvedései csak jövő sorsát súlyosbítanák. Így azonban elkerülhette volna, hogy hadszíntérre váljon, ha nem a reakciós Badoglioék

vezetése mellett szakít H.-rel, hosszú heteken keresztül paktálva és időt engedve a németeknek Olaszország megszállására, hanem a demokratikus erők vezetése mellett, az olasz nép erejére támaszkodva.

Így áll a kérdés a Kállay-féle háborús politika és a különbéke tekintetében. Ma már a nemzetnek nagy és napról napra növekvő többsége békét akar, és megelégtelte a reakció uralmát. A munkásságnak elege van már a katonai parancsnokok terrorjából és a hadiüzemekhez való jobbágyi megkötöttségéből. Fél az angolszász légierők pusztító támadásaitól — intő példa előtte Hamburg és Berlin. A Weiss Manfréd üzemi és diósgyőri nagy sztrájkok után most újból a követelések útjára kezd lépni és a háborús konjunktúra mutatkozó lanyhulása (szénhiány miatt, üzemleállások), bérének csökkenése harci kedvét csak növeli (bérmozgalmak fellendülése, szakszervezetek erősödése, Népszava-agitáció sikere). A parasztságot a Jurcsik-féle beszolgáltatás, a beszolgáltatás nem teljesítése miatti súlyos pénzbüntetések és internálások, rekvirálások, a földmunkásságot röghöz kötöttsége, munkakényszer, éhbérek, ruházati cikkek teljes hiánya keserítik és lökik mind nagyobb erővel a harc útjára (a Parasztszövetség, Független Kisgazdapárt rohamos erősödése, a *Szabad Szó* népszerűségének növekedése). *Az értelmiség* is érzi a változás szükségét, és mind nagyobb tömegben lép a demokratikus politika útjára. (A szociáldemokrata és a kisgazdapárt polgári tagozatainak gyors fellendülése; a *Magyar Nemzet* és *Mai Nap* olvasótáborának szélesedése; a diákság átorientálódása, debreceni egyetemi tüntetés Hendel ellen stb.) A nemzetiségek ellenállása is állandóan növekszik a reakcióval szemben.

A demokratikus front erősödésével szemben a reakció — bárha elkönnyvelhet bizonyos sikereket a liberális burzsoázia megnyerése terén (a *Magyar Nemzet*, Parragi kormánytámogató beszámolóí a parlamenti ülészekről) — tömegbázisa az országban mindjobban szűkül, és hiába igyekszik ezt a kormány erőszakkal (a demokratikus front harcos elemeinek, az ifjúsági ankét vezetőinek lefogása; szigorított cenzúra és betiltás sok demokratikus lap ellen; a szociáldemokrata művészcsoport rendőri meghurcolása; segédrendőri alakulatok felállítás) és suttogó propagandájának hazugságaival (Antal-féle titkos rádióadó) ellensúlyozni. Ma már a Kállay-klikk uralmát nem a maga ereje, hanem csak a demokratikus front tehetetlensége tartja fenn.

V.

Feladatok

A helyzet elemzéséből kitűnően a nemzet fő feladataként a különbékeért való harc, honvédeink hazahozataláért, a Németországba irányuló élelem, hadianyag és mindennemű átmenő szállítások azonnali beszüntetéséért való harc jelent-

kezik. Ez a harc sikerre csak a demokratikus front győzelmén, csak a reakció bukásán keresztül vezethet.

Ennek a győzelemnek az érdekében erősíteni kell a munkásság, a parasztság és értelmiség hármasszövetségét, az igazi nemzeti összefogást. Ezt a harci szövetséget csak a közös ügyért való közös harc során lehet összeforrasztani. A dolgozó osztályoknak és pártjaiknak ki kell állniuk egymás követeléseiért, egymás szervezeteinek a szabadságáért (a munkásságnak a Parasztszövetségért, a parasztságnak a szakszervezetekért). Építeni és aktivizálni kell a demokratikus pártokat és szervezeteket, népszerűsíteni és terjeszteni a demokratikus sajtót. Erősíteni kell a szociáldemokrata párt és kisgazdapárt összefogását. Ez az összefogás egyelőre csak a papíron van meg; a két pártban levő munkás- és paraszttömegeknek kell gyakorlati valósággá tenni, közös munkára, közös akciókra ösztökélni, igazi harci fronttá kovácsolni. Ezt az összefogást ki kell szélesíteni az összes demokratikus pártok és szervezetek bevonásával, és ki kell alakítani az egész demokratikus frontot összefogó és vezető szervet.

Meg kell nyerni a nemzetiségeket a demokratikus táborral való együttműködés számára, a nemzeti elnyomatás ellen irányuló harcukat be kell állítani a demokratikus front harcának irányvonalába. Ennek a megnyerésnek az előfeltétele a megalkuvás nélküli kiállás a nemzetiségek jogai és követelései mellett, a következetes harc a reakció nemzetiségeket elnyomó politikája ellen.

Harcolni kell a Kállay-kormány politikai terrorja ellen, a béke és szabadság harcosainak elhurcolása egyértelmű a demokratikus front gyöngítésével, egyet jelent a nemzeti ellenállás gyöngítésével.

Bár a demokratikus front állandóan erősödik, mégis két súlyos, egymással összefüggő gyengeségben szenved, amely győzelmének, a békeharc sikerének legfőbb akadályát képezik. Ez a két gyengeség: 1. a munkásság tömegaktivitásának hiánya és általában a dolgozó tömegek akciószegénysége, 2. a vezetés ingadozása, passzivitása és hajlamossága arra, hogy a demokratikus tábor politikáját a reakció elleni harc útjáról a reakcióval való alkudozás útjára térítse le. A demokratikus front e két gyengeségének leküzdése a harc sikerének előfeltétele.

A demokratikus front vezetésében mutatkozó ingadozás és passzivitás — aminek ékes példáját szolgáltatja a mostani parlamenti ülés — azzal a veszéllyel fenyeget, hogy a tömegek elkedvetlenednek, elszakadnak a demokratikus pártoktól. Ennek a veszélynek a leküzdéséhez szükséges, a tömegek fokozott aktivitása mellett, a reakció elleni könyörtelen és következetes harc. Csak ilyen harc útján lehet a demokratikus tábor politikai vezetői és a reakció között ma még mindig meglevő szálakat elszakítani. Csak a reakció teljes elszigetelése, áruló politikájának a nemzet előtti teljes leleplezése szüntetheti meg az ingadozást a demokratikus tábor vezetésében, alkudozásokat a reakcióval.

Mindehhez az szükséges, hogy a demokratikus front harca során kibontakozék a munkásság vezető szerepe. Ennek előfeltétele, a tömegek aktivizálása ma a demokratikus front, az egész békeharc központi kérdése. Ehhez a tömegek mindennapi követeléseiért folytatott harcának erősítése elengedhetetlen. Mozgósítani kell a munkásságot a magasabb bérért, az önhibáján kívül (szén-szünet, légiveszély miatti üzemleállás) elvesztett munkaidő kifizetéséért, jobb üzemi ellátásért, hadiüzemekből való szabad távozás jogáért, a most már kizárólag terrorcélokat szolgáló katonai parancsnokságok megszüntetéséért stb. folyó harcra. Az ilyen konkrét követelésekért folytatott harcon keresztül válik a munkásság a békéért folyó nemzeti harc aktív részesévé és vezetőjévé. Az ilyen követelésekért folytatott harcot kell beállítani a nemzet függetlenségi harcának politikai irányvonalába. A Weiss Manfréd üzemi és diósgyőri demonstrációk hatalmas lökést adtak az egész demokratikus frontnak; az utánuk bekövetkezett visszaesés a tömegaktivitás terén visszavetette az egész demokratikus tábor.

A harcban a vezető szerep a munkásságot illeti, ennek a harcnak a sikere azonban nem képzelhető el a parasztság tömegeinek aktív bekapcsolódása nélkül. A parasztságot is gazdasági követelésein keresztül (Jurcsék-féle beszolgáltatás, rekvirálás, kényszermunka, röghöz kötöttség, alacsony bérek, élelem és ruházat hiány stb.) kell és lehet rávinni a reakció ellen folyó demokratikus harc útjára.

Ezek ma az ország előtt álló feladatok. Ezeknek a feladatoknak a megoldására szükség van a nemzet összes erőire, ezeknek az erőknek teljes mozgósítására. A feladatoknak megvalósításától valójában a nemzet sorsa függ: az éretük való kérlelhetetlen harc ma minden becsületes, hazája sorsáért aggódó magyar első kötelessége.

1943. december hó.

Sokszorosított tájékoztató. — PI Archivum. KMP-gyűjtemény: 17.

RÉSZLETEK A BÉKEPÁRT KÖZÉLETI SZEMÉLYEKHEZ ELJUTTATOTT MEMORANDUMÁBÓL, AMELY AZ ÖSSZEFOGÁS ÉS A NEMZETVESZTŐ POLITIKA ELLENI AKTÍV HARC SZÜKSÉGESSÉGÉT HIRDETI

Kállay nyilvánosan beismerte, hogy politikája csődbe jutott. Mit kíván tenni ezek után a kormány? Milyen perspektívát nyújt a nemzetnek a jövőre? Tud-e kivezető utat mutatni a katasztrófa elkerülésére?

Kállay legfőbb célkitűzése az ő vezetése alatti nemzeti egység megteremtése, és az ország mai rendjének feltétlen megőrzése. Ez a megbonthatatlan nemzeti egység és szilárd belső rend lenne szerinte biztosítéka annak, hogy az országot semmiféle történelmi vihar sem döntheti végső romlásba, és egyetlen idegen hatalom sem bitorolhatná tartósan nemzeti felségjogait. Ha határainkat elérné a háború, egységesen vívnánk meg önvédelmi harcunkat, s ez az egységesen megvívott harc záloga volna feltámadásunknak, még ha a túlerő el is tiporna bennünket.

Ha ellenben a nemzet hallgat az idegen propagandára s belső terjesztőire, akkor meg fog ismétlődni 1918, s utána egy megalázott és kifosztott s erőtlen ország maradna, szabad prédájára minden külső hódításnak a belső kalandorpolitikának.

Egy rövid elemzés bárkit meggyőzhet arról, hogy ez a koncepció nem más, mint a reakció kétségbeesett kísérlete létének megmentésére — a nemzet pusztulása árán.

A reakció számára mai tökéletesen elszigetelt helyzetében nem is adódik más lehetőség, mint ez az utolsó próbálkozás: megkísérelni a nemzet pusztulásba rántásával igazolni létjogosultságát a világ előtt. Ha a nemzet követné a reakciót ezen az úton, megpecsételné romlását, mivel ez a koncepció a magyar társadalom számára a kollektív öngyilkosság programja. A reakció tudja ezt — de mindez nem riasztja vissza. Hú marad ezúttal is önmagához: saját érdekeit érvényesíti a nemzet rovására. Az sem riasztja vissza, hogy a tét most nagyobb, mint békés időkben: az egész nemzet élete, javai és jövője. Hiszen nála is nagy a tét: kiváltságai, uralkodó pozíciója, politikai hatalma. S ha ezek forognak kockán, a nemzet élete és jövője ugyanúgy mellékes számára, mint történelmünk során annyiszor. A Kállay-féle nemzeti egység támogatása a reakció veszett ügyének támogatását jelenti.

A reakció nemzeti egységével szemben mi is nemzeti egységet hirdetünk. A mi nemzeti egységünk azonban nem Hitler háborújának meghosszabbítására, a magyar katonák tízezreinek további értelmetlen feláldozására, az ország kirablásának folytatására, a nagybirtokok fenntartására, az ország antidemokratikus és antiszociális társadalmi rendjének megóvására irányul, hanem a reánk váró minden eddiginél súlyosabb háborús megpróbáltatások, a légi terror és idegen megszállás elhárítására, a reakció eltávolítására, a nép és nemzetiségek jogainak kivívására, a nemzet független és szabad fejlődésének biztosítására. A reakció a nemzet egyetemét akarja áldozatul dobni pusztulásának megakadályozására, mi a nemzet egyetemének akarjuk megadni a teljesebb élet lehetőségét a parazita reakció féltetelével.

A reakció sohasem volt annyira ráutalva a nemzet egészének támogatására, mint éppen most, háború idején. Huszonöt éves politikájának minden bűne most készül megbosszulni magát. Számára ezért nem is lehet nagyobb fenyegetés a dolgozó osztályok demokratikus egységfrontjánál. Ezt a veszélyt nagyobbnak tartja minden külső viharnál, mivel ez a demokratikus egységfront belülről fenyegeti elsöpréssel, s ez számára koncepciója csődjét, a végleges bukást, a feltámadás nélküli halált jelentené.

Nem mindegy ugyanis, hogy a reakciót belső vagy külső erők takarítják-e el helyéről. Kállay egész koncepciója erre a felismerésre épül. Mert ha a belső erők buktatják meg, akkor nem hivatkozhatna arra, hogy a nemzet követné őt mindvégig, a pusztulásba és a katasztrófába. Ha a nemzeti erők eredményeként tűnik el Kállay a vele szövetséges ötödik hadoszloppal együtt, akkor a reakció mindörökké elveszti hitelét és létjogosultságát, a nemzet viszont elnyeri méltó rangját az európai népek demokratikus közösségében. Az ország mérhetetlen sok szenvedéstől és nyomorúságtól mentené meg magát. A saját erőnkéből végrehajtott demokratikus átalakulás jóval kevesebb áldozatba kerülne, s több haszonnal járna, mintha idegen hatalmak hajtánák végre, egy Hitler oldalán végigharcolt háború után tönkrement országban, anarchikus társadalmi viszonyok között: azzal az indokolással, hogy a demokratikus hatalmak maguk kénytelenek eltávolítani azt a reakciót, amelytől a magyar nemzet nem tudott s talán nem is akart elég határozottan megszabadulni. Ebben az esetben az önálló jövőformálás lehetőségétől bizonytalan időre elesnénk. Gyámolításra szoruló kiskorú nemzetnek kezelnének bennünket Európa nemzetei, amelyek a háború kegyetlen esztendői alatt nagyszerű küzdelmekkel bizonyították be érettségüket.

A béke és a demokrácia kivívásának alapvető feltétele: a munkásság, parasztság és polgárság szoros harci szövetsége. Ez a koalíció politikai kifejezése annak a ténynek, hogy az ország valamennyi termelő osztályát közösen sújtja a reakció rendszere: a béke és demokrácia hiánya. Ezeknek az osztályoknak össze-

fogása a független, szabad és demokratikus Magyarországért támadás és tiltakozás a reakció nemzeti egysége ellen, amely a különböző néposztályokat közvetlen és távolabbi érdekeik feláldozásával akarja szolgálatába íogni, s felismerése annak, hogy a három nagy társadalmi osztály, amely együttesen magát a nemzetet jelenti, csak közös harcra érheti el a haladó és önálló ország megteremtését.

Az osztálykoalícióra irányuló mozgalmak nem a háború alatt kezdődtek, de a háború érlelte őket politikai valósággá. Demokratikus pártjaink, felismerve a hitlerista háborúban való részvételünk veszedelmét, akár győzelem, akár megveretés esetén, vállalták a független, szabad és demokratikus Magyarországért folyó harc képviselését, s hozzáálltak egy széles nemzeti koncentráció létrehozásához. A kisgazdapárt és a szociáldemokrata párt szövetségének deklarálása 1943 nyarán ennek a harcnak volt jelentős állomása.

Kállay tisztában van azzal, hogy rendszerét pusztán propagandával és terrorral fenntartani nem tudná. Ezért törekszik az ellenzék támogatásának megnyerésére. Manőverei szüntelenül arra irányulnak, hogy a demokratikus ellenzék vezetőit eltérítse a reakció elleni harc egyenes vonalától, s engedményre bírja őket saját politikája javára. Jól tudja, hogy a két legnagyobb magyar demokratikus párt kézfogása a világ demokratikus erőinek általános előretörése idején olyan kristályosodási pontot jelent, amely a nemzet igazi hangulatának megfelelő ütemű és látókörű szervezéssel megerősítve, maga köré csoportosíthatja az ország valamennyi szervezett és szervezetlen demokratikus erőjét, s a reakciót ugyanúgy elszigetelheti belülről, ahogy elszigetelődött kívülről.

A reakció pozíciója 1943 júliusában erősen megingott. Az olasz fasizmus bukása, a magyar demokratikus pártok koalíciójának megvalósulása kívülről és belülről egyaránt erősen megrendítette Kállay helyzetét, s politikáját válságba sodorta. Lehetőség nyílt arra, hogy a demokratikus ellenzék az ország kül- és belpolitikáját a nemzet érdekében megfelelőbb irányba térítse.

Hogy ez nem így történt s a válságot a reakció nemcsak leküzdötte, hanem reakcióját meg is erősítette, abban a speciálisan magyar viszonyokon kívül része van az ellenzéknek is. Elmulasztotta a tömegek nagyobb arányú mozgósítását, az együttműködés elmélyítését és kiszélesítését, a fölösleges engedelmeket tett a kormánynak lényeges kérdésekben.

Annak az oka, hogy a demokratikus egységfront vezetői miért nem vezették energikusabban és következetesebben a nemzet szabadságharcát, az önbizalom hiányában keresendő. Az önbizalom hiánya onnan ered, hogy demokratikus pártjaink vezetői elszoktak a tömegekkel való politizálástól, és még nem tanulták meg, hogyan adjanak fellépésüknek súlyt a tömegek erejével és mozgósításával. Ennek tulajdonítható, hogy a magyar demokrácia vezetői nemcsak tűrik, hanem néha jóvá is hagyják a Kállay-kormány olyan intézkedéseit, amelyek népellenesek, a háború folytatását és a reakció megerősödését szolgálják.

A demokratikus pártok támogatásának megnyerését célzó manővereivel Kállay tulajdonképpen urát és mesterét, Hitleret kopírozza. Hitler úgy próbálja uralmát fenntartani s rendszere létét meghosszabbítani, hogy bűntársává teszi az egész német népet, cinkosaivá, akiknek követnie kell őt — ahogy ő állítja: a közös győzelemig, illetve ahogy a valóságban van: a közös katasztrófáig. Kállay ugyanazt a taktikát követi a magyar népet képviselő demokratikus ellenzékkel szemben. Állandóan be akarja vonni őket az ő nemzeti egységébe, hogy a felelősséget megossza velük, cinkosaivá tegye, politikai hitelüktől befelé és kifelé megfossza őket, és elzárja attól a lehetőségtől, hogy bármikor is külön utakra térhessenek.

Ha a demokratikus pártok nem fordulnak határozottan szembe Kállay nemzeti egységével, akkor megássák saját sírjukat, s meg nem másítható felelősséget vállalnak az ország katasztrófába döntéséért. Magyarország népeinek szívében nem lesz hely azok számára, akik a legsúlyosabb időben nem harcoltak a reakció ellen. S ezért mindazok, akik közösséget vállaltak a magyar néppel, nemcsak nyugodt lelkiismerettel maradhatnak ki Kállay nemzeti egységéből, hanem éppen lelkük békéje követeli meg, hogy leleplezzék és minden erővel harcoljanak ellene.

Ilyen következtetés és egyértelmű magatartás rövidesen megmutatná, hogy nem a demokratikus pártok rekedtek kívül politikájukkal a nemzet közösségén, hanem Kállay és áruló klikkje. . .

A magyar demokrácia válaszüton

A magyar demokratikus pártok magatartása a legfontosabb sorskérdések között foglal helyet. A Kállay-kormány teljes elszigetelődése idején a demokratikus pártok tartják kezükben a helyzet kulcsát: magatartásukkal áll vagy bukik a nemzet ügye.

A Kállay-kormány homályos nyilatkozatainak leple alatt tervszerűen és határozottan folytatja az ellenforradalom huszonöt esztendőes imperialista, népellenes, hazaáruló politikáját, s ehhez mai nehéz helyzetében bűntársakat keres. Kállay csak urának és mesterének, Hitlernek példáját követi, amikor a magyar viszonyoknak megfelelően, a demokratikus pártokat igyekszik megkörnyékezni, hogy rajtuk keresztül az egész nemzetet — legalábbis képletesen — bűntársává tegye.

A háború végső kibontakozása halálos komolysággal és egyszerűséggel állította minden európai nép elé a döntő kérdést: Hitlerrel, vagy ellene! A Hitlerrel támogató Kállay-kormány nyilvánvaló katasztrófapolitikája a magyar demokratikus pártokat is válaszüton elé állítja: a reakció ellen vagy mellette. Harmadik

út nincs! A nemzet a jobb jövőendő reményeinek csökkenésével, egyes tagjai pedig minden nap mérhetetlen szenvedésekkel fizetnek a demokratikus front minden ingadozásáért.

A kormány különböző manőverekkel kísérletezik az ellenzék megnyerésére vagy leszerelésére. Gyakran próbálkozik azzal, hogy az ellenzékot nyílt vagy leplezett imperialista jelszavak segítségével kapcsolja politikájához. Ez a múltban sokszor bevált. Mert nagy sikere a reakciónak, ha a demokratikus front vezetői a tömegek harci jelszavai helyett a kormány jelszavait hangoztatják: „nem lesz még egyszer 1918”, a „rendet fenntartjuk”, „alkotmányos ország vagyunk”, „jogállam vagyunk”, „határainkat megvédjük” stb., nagy sikere a reakciónak, ha a demokratikus ellenzék háború utáni tervek készítésével tölti idejét, s ezzel mintegy elismeri a hitlerista háború elsőbbségét és érinthetetlen-ségét, és szabad kezét ad folytatására.

Nagy sikere a reakciónak, ha a demokratikus oldalról tudomásul veszik azt a feudalizmus szellemét lehelő állapotot, hogy nálunk a politika néhány száz úr előjoga és magánügye. Tudomásul veszik ténylegesen azzal, hogy a demokratikus pártok néhány vezetője maga hajtja végre az egyébként helyes, de a tömegek bevonása nélkül erőtlén és súlytalan akciót.

S a reakciónak sikeréhez hozzájárul még az is, hogy a kormány közigazgatási intézkedésekkel és terrorral úgyszólván ellenállás nélkül szaggathatja szét a demokratikus vezetőket és tömegeket összekötő kapcsolatokat.

Így dolgozik a reakció mindaddig, míg célját el nem éri: amikor a nemzettől elszakított, a magyar nép és a világ demokratikus közvéleménye előtt hitelét veszített demokrata vezetőknek tudomására hozhatja, hogy létük az ő kegyétől függ, s vagy játsszák azt a pojácaszerepet, amit számukra kioszt, vagy megsemmisítik őket. Mert manővereivel nemcsak pozícióját akarja pillanatnyilag megszilárdítani, hanem véglegesen magához akarja kötni az ellenzékot a katasztrófaért való közös felelősség szálaival.

Ez az út a magyar demokrácia megsemmisítéséhez és nemzeti katasztrófa-hoz vezet.

Van azonban másik út is, és ez a felszabadulás és győzelem felé vezet. Ez az út a kemény és bátor harc útja: *Teljes és félreérthetetlen szakítás a reakcióval és jelszavaival, s megalkuvást nem ismerő, elszánt küzdelem a Kállay—Imrédy-klikk ellen* — ez az alapfeltétele a demokratikus front sikereinek. Az ellenzéknek nem lehet feladata, hogy falazzon a kormány áruló politikájának, hanem ellenkezőleg, csak az, hogy a reakció működését az álnok jelszavait leleplezze a tömegek előtt, s rámutasson szüntelenül arra, hogy Kállayéknak még legmagyarabb és legártatlanabb színben feltűnő megnyilatkozása sem más, mint a céltudatos nemzet- és népárulás nemzetiszínű takarója.

A magyar demokráciának kis és nagy kérdésekben egyaránt a néphez kell folyamodnia. Minden reakciós fertőzéstől megtisztított állásfoglalásaival utat

kell mutatnia a tömegeknek, s igénybe kell venni erejüket nagy célok kiharcolására ugyanúgy, mint közvetlen napi feladatok megoldására. A tömegek aktivitásának felébresztése vissza fogja adni a vezetőknak és a népnek elveszített önbizalmát, s rövid idő alatt váratlanul nagy eredményeket fog felmutatni.

Gyors ütemben tovább kell fejlesztenünk a demokratikus összefogás oly biztató kezdeteit, s valódi nemzeti összefogássá kell kiszélesíteni. A katonai és világpolitikai helyzet eltolódása, országunk hadszíntérre válásának perspektívái, a mindennapi élet mind súlyosabbá váló gondjai, a Kállay koncepciójának nemzet-öngyilkosságot hirdető jellege az ország népét napról napra fogékonyabbá teszik a demokratikus front kibontakozási programjának elfogadására.

Fokozni kellene a demokratikus front programjának propagálását s megismertetését a széles nemzeti közvéleménnyel. Meg kellene valósítani a demokratikus sajtó, agitációs és propagandalehetőségek összhangba hozatalát és egységes irányítását.

A kormány népellenes terrorja ellen haladéktalanul meg kell szervezni a demokratikus front önvédelmét. Itt az ideje, hogy a reakció gyalázkodása és terrorja ellen egységesen álljon ki a magyar demokrácia, s védelmében részesítsen minden polgárt — legyen az író, művész, publicista, politikus vagy egyszerű lapelőfizető —, akit a reakció szellemi vagy fizikai terrorja célba vesz.

A magyar demokrácia ma válaszút előtt áll. Nem kétséges azonban vezetőinek és híveinek jószándéka és becsületessége. Ezért, ha a magyar demokrácia megtisztítja eszméi programját és napi állásfoglalását a reakciós salaktól, felrázza magát a reakciós légkör hatásával magyarázható dermedtségéből, s nem a reakciós fenyegetésekre, hanem a saját lelkiismeretére hallgat, a választás könnyű és helyes lesz.

Ha az ellenzék szakít a reakcióval s a tömegekkel csinál politikát, meg fog változni haremodora is. A mai védekező és kitérő harcmodor helyett támadó szellemre és erőteljesebb harci kedvre annál is inkább szükség van, mivel országunk elmaradottsága nemcsak a reakció diktatórikus uralmának tényében, hanem demokratikus küzdelmünk korszerűtlenségében és fejletlenségében is megnyilatkozik. Küzdelmünk európai viszonylatban fejletlen és hátramaradott — eszmei tisztázottság és következetesség, haremodor és szervezettség tekintetében. A nemzeti szabadságharc Európának úgyszólván valamennyi államában magasabb fokot ér el, és jelentősebb eredményekkel dicsekedhet, mint nálunk. Mozgalmunkat fel kell emelni a kor színvonalára, s olyan harci stílust kell kiformálnunk, amely barátot és ellenséget egyformán meggyőző őszinteségünkről és elszántságunkról.

Ezt a háborút akkor nyeri meg nemzetünk, ha a reakció pusztulásával végződik, de elveszíti, ha bármilyen formában és ürüggyel át tudja magát menteni

a jövőre. A reakció ezt a háborút az országhatárain túl és innen a magyar nép szabadsága és felemelkedése ellen folytatja.

Nemzetünk e sorsdöntő szabadságharcának sikeréért vgy bukásáért a felelősség mirajtunk nyugszik: a mai Magyarország demokratikus pártjain. Népünknek tartozunk felelősséggel. Ha feladatunkat híven töltjük be, a magyar történelem nagyszerű fejezettel lesz gazdagabb.

Békét, szabadságot!

Ez a két szó fejezi ki legteljesebben a magyar nép igazi követeléseit. Ez a két szó foglalja össze legtömörebben a magyar és demokratikus politika programját. Ezért írtuk ezt a két szót pártunk zászlajára.

Most, amikor útjára bocsátjuk emlékiratunkat, úgy véljük, nem lesz szükségtelen néhány szót szólni arról a célról, amit emlékiratunkkal elérni szándékozunk, azonkívül néhány szót önmagunkról és utunkról.

Emlékiratunkat nem címeztük semmiféle hatalmassághoz sem: nem is nekik szánjuk. Mert hiába nézünk körül a mai Magyarország hatalmon levő urai között: nem látjuk sehol azokat, akik a magyar nép érdekeit képviselnék, s akik bírják is az ország bizalmát.

De látjuk a munkásság, parasztság és értelmiség soraiban a magyar nép hűségese és igazi fiainak növekvő seregét, azt a névtelen táborot, amelynek katonái cím és rang nélkül, a mindennapok áldozatos harcaival bizonyítják, hogy ők ennek a nemzetnek hivatott vezetői, akik rászolgáltak népünk bizalmára. Hozzájuk szólunk! Emlékiratunkat nekik szánjuk fegyverül, hogy még következetesebben, még keményebben, még vértettebben vívják harcukat a magyar néppel a magyar népért.

Pártunk ma a Kállay-diktatúra következtében, kénytelen illegálitásban harcolni. Bizonyosak vagyunk azonban, hogy nemsokára szabad és törvényes pártként adhatunk számot népünknek cselekedeteinkről. Mi nem férünk el a reakció „rendjének” kereteiben, de nem is akarunk. Mi harcolunk e „rend” ellen, amelynek semmi köze hazánk 1848-ban lefektetett alkotmányos és törvényes rendjéhez, s mely nem más, mint törvény- és jog nélküli erőszak. Harcba hívunk mindenkit, aki a zsarnokság ellen harcolni kész.

Meghajszolt és üldözött vadként élünk ezen a földön, ahol születünk: fizetett véredek serege szaglássza szüntelen nyomunkat. De történjék velünk akármi: meg nem hajlunk soha e hazájukat eladó, népeiket gyilkoló kényurak előtt. Erőt ad harcunkhoz az a tudat, hogy a magyar munkásért, a magyar parasztért és értelmiségi polgárainkért harcolunk, nemzetünk és hazánk elnyomott népeiért, amelyek századokon át annyi harcost adtak a szabadság ügyének és sohasem tagadták meg az értük harcolókat. Értük élünk és általuk. Harcunk

ikerében ugyanolyan biztosak vagyunk, mint igazságában: nemsokára üdvözölni fogjuk az új magyar hajnalt, s népünkkel ünnepeljük a hitlerista zsarnokok pusztulását, Magyarország népeinek felszabadulását, a békét, szabadságot.

Budapest 1944. január

Békepárt

Csillag, 1948. január 11. évf. 42—49. old.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 440—448. old.

112

1944. január 18

MAGYAR HADIFOGLYOK NYÍLT LEVELE A TISZTIKARHOZ

Gróf Stomm Marcell altábornagy és Deseő László vezérőrnagy urakhoz, valamint a Szovjetunió területén élő magyar hadifogoly tisztikarhoz!

Tábornok és tiszt uraink!

A második világháború rövidesen elkövetkező szakaszában hazánk is csataterrré válik. Otthon hagyott gyermekeink, szüleink és hitveseink feje felett ma-holnap megdördülnek az ágyúk. Magyarország földje a németek visszavonulási területe lesz, aminek szörnyű következményei felmérhetetlenek.

Mi, hadifoglyok, nem nézhetjük tovább tétlenül az eseményeket, mert ha a háború végső fejleményei is a pusztulásra ítélt fasizmus oldalán találnák Magyarországot, ez a nemzet öngyilkosságával lenne egyenlő. Annyi szenvedés és céltalan véráldozat után, elkerülhetetlen lenne az ország újabb csonkítása is.

Minden hazáját szerető magyarnak becsületbeli kötelessége tehát teljes erejével és tehetségével hozzájárulni ahhoz, hogy eddigi szerencsétlen külpolitikánk irányt változtasson. Ha ezt sikerült elérnünk, ha bátran és férfiakhoz méltóan fegyvert fogunk a szövetséges hatalmak oldalán, úgy hazánk jövőjét nem kell reménytelennek tekintenünk. A győztes szovjet—angol—amerikai szövetség a békekötésnél elsősorban azt fogja figyelembe venni, hogy a különböző nemzetek milyen mértékben hoztak áldozatot a német világuralmi törekvések elleni küzdelemben.

Sajnálatos, de tagadhatatlan tény, hogy Magyarország eddig csak a hitleri célok érdekében hozott áldozatokat. Nemzeti szerencsétlenségünk tehát annak a külpolitikának az eredménye, amit Horthy Miklós évtizedeken keresztül rákényszerített a magyarságra, megtévesztvén és félrevezetvén annak közvéleményét. Ez a valójában nép- és nemzetellenes politika az országot, megkérdé-

zése nélkül, akarata ellenére állította Hitler ördögi terveinek szolgálatába, és könyörtelenül elhallgattatott minden véleményt, ami ellentétes volt a német fasizmus érdekeivel.

Mi, a 153. számú hadifogolytábor magyar altisztjei, tisztesei és közkatonái, kik annak idején hittünk Horthy Miklós országépítő ígéreteiben, kiket meg-
tévesztettek a hangzatos szavak és tetszetős látszatok, ma világosan meg-
mondjuk, hogy keserűen csalódtunk. Határozott, megalkuvás nélküli kíván-
ságunk: Horthy Miklósnak és rendszerének haladéktalan eltávolítása a magyar
közéletből. Horthy Miklóssal, az újkori magyar reakció megalapítójával, a fasiz-
mus előhírnökével és mindenkori támogatójával a szövetséges hatalmak békét
kötni soha nem fognak.

Tábornok és tiszt uraink! A moszkvai konferencia és a teheráni tanácskozás
után senki sem kételkedhet abban, hogy Hitler hátralevő napjai meg vannak
számlálva. E történelmi események tőlünk is gyors cselekvést kívánnak. Nagy
munka vár ránk, amit elvégezni csak az esetben tudunk, ha a tisztikar és a köz-
katonák teljes egységben összefogunk, és vállvetve indulunk a küzdelembe.
Hárítsunk el tehát minden akadályt, ami a megteremtendő egység és erőink
együttes kifejtésének útjában áll. Így elsősorban arra kérjük Önöket, vegyék
revízió alá eddigi álláspontjukat a kormányzókérdésben. Vegyék figyelembe
az elmondottakon kívül azt is, hogy a népjogokra alapozandó szabad és függet-
len Magyarország csak a Horthy-rendszer romjain épülhet fel. Sziklaszilárd
meggyőződésünk, hogy a magyar nép, ha otthon szabadon nyilatkozhatna,
ugyanazt az ítéletet hozná. Ezt a népet Horthy Miklós elárulta. Nincs tehát he-
lye tétovázásnak, ha közte és a nemzet között kell választani.

Mi, ugyanúgy, mint Önök, hűséget fogadtunk a kormányzónak, de ugyan-
akkor s ugyanabban az esküben elsősorban magyar hazánknak fogadtunk örök
hűséget. Ma, amikor a kormányzó személye és tevékenysége ellentétbe került
hazánk és nemzetünk érdekeivel, Isten és ember előtt tiszta lelkiismerettel
csak a nemzetnek tett fogadalmunkat teljesíthetjük.

Új, szabadság zászlóinkra a következők legyenek felírva:

A Horthy-rendszer megdöntése

Szabad, független, népi Magyarország megteremtése

*Fegyveres harc a szovjet—angol—amerikai szövetség oldalán a barbár hitleri
uralom végső megsemmisítéséig.*

Hazafias tisztelettel:

756 aláírás következik

*Igaz Szó, 1944. január 18. Magyar hadifoglyok nyílt levele.; Dokumentumok a magyar forradalmi
munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 480—482. old.*

A SZABAD SZÓ TUDÓSÍTÁSA A MAGYAR PARASZTSZÖVETSÉG FÖLDMUNKÁS-SZAKOSZTÁLYÁNAK VÉSZTŐI KONGRESSZUSÁRÓL

A vésztői földmunkások elődei, amikor megépítették a földmunkásegylet székházát, nyilván nemcsak arra szánták, hogy a vésztői földmunkásoknak legyen hol az időt eltölteni, legalábbis a több száz főt befogadó nagyterem azt mutatja, arról is gondoskodtak, hogy ha földmunkás problémákról esik szó, hallgathassák azt nemcsak az egylet tagjai, hanem az érdekelt földmunkások minél nagyobb számban. A földmunkásmozgalom székhelyének szánták.

Mégis, mikor a Parasztszövetség földmunkás-szakosztályának kongresszusára gyűlik a hallgatóság, hogy megtárgyalhassa a magyar földmunkásság égető kérdéseit, bizony azt tapasztaljuk, nincs az a nagyterem, ami ezt a tömeget befogadhatná. Nemcsak a helybeli földmunkásság vonul fel: két-három megye helyi csoportjai küldték el képviselőiket, hogy jelen legyenek Vésztőn, ahol a földmunkássorsról beszélnek, ahol a földmunkásság és ezen keresztül a magyar parasztság időszerű problémáit, a földmunkásmozgalom feladatait vitatják meg.

Test test mellett, fej fej mellett. A földmunkásokban nem halt ki az érdeklődés, nem puszult ki az igény, hogy maguk dönthessenek sorsukról.

Dobi István áll először a kongresszus elé, miután a helyi elnök megnyitotta a gyűlést. A Parasztszövetség földmunkás-szakosztályának elnöke azon kezdi beszédét, ami sorrendben elől következik: öntudat és szervezkedés. A magyar társadalom megszervezésénél nem lehet kihagyni a földmunkásokat, mert ez a legnagyobb és legmagyarabb rétege társadalmunknak — mondotta.

Amikor pedig a magyar társadalom megszervezéséről beszélünk, akkor senki és semmilyen szűk csoport nem tévesztheti össze magát a magyar nemzeti társadalommal, folytatta beszédét Dobi István. Majd kifejtette, hogy ebből a háborúból, melybe saját akaratunk ellenére kerültünk, a magyarságnak megerősödve, a földmunkásságnak pedig osztályában felemelkedve kell kikerülnie. Szabad, független országnak kell épülnie, amelyben a földmunkásság és minden dolgozó megtalálja a helyét.

Dobi István élénk helyesléstől kísért beszéde után Nagy Ferenc országgyűlési képviselő beszélt a földmunkásság és a birtokos parasztság összefogásáról:

— Amíg közös bajaink vannak, addig együtt kell mennünk, mert annak csak az egyetemes parasztság, birtokos parasztság és földmunkásság egyként látja kárát, ha nincs meg a megértés a két dolgozó réteg között. Ha vannak

ellentétek közöttünk, azokat akkor szedjük elő, amikor annak eljön az ideje, ha közös problémáinkat már megoldottuk. Ellenségeinknek használnánk, ha nem a megegyező, hanem a szétválasztó tényekre hallgatnánk. Nemcsak a földmunkásságnak és a birtokos parasztságnak kell megtalálni egymás kezét, hanem meg kell találni az utat a többi dolgozók felé is. Nem fogunk megbirkózni az ipari munkássággal, hogy mások az aréna széléről ne vessenek. Az értelmiségnek is mellettünk a helye. Mert a mi társadalmunkban az értelmiség valóban vezető lehet, aminthogy ma nem az, csak képzelet magáról.

Megemlékezett Tubucz Ferencről, a vésztői földmunkásmozgalom tragikus körülmények között elhunyt volt vezetőjéről.

Majd a két parasztréteg közötti megértés feltételeit részletezte. A gazda legyen megértő a munkással szemben, a munkás lássa meg: meddig mehet a gazda, hogy maga is rá ne fizessen.

Végül ezekkel a szavakkal zárta beszédét: Küzdünk a nemzet boldogulásáért, mert részt kérünk ebből a boldogulásból.

Nagy Ferenc után többen felszólaltak a helyi és a vidéki szervezetek tagjai közül.

Czipó László, a verpeléti földmunkáscsoport elnöke, határozati javaslatot terjesztett a kongresszus elé, mely a földmunkásság gazdasági, társadalmi és kulturális követeléseit tartalmazta. A gyűlés az indítványt egyhangúan elfogadta.

A gyűlés a résztvevő hallgatóság helyeslése közepette zárult be.

Az esti vonat már vitte a szélrózsa minden irányában a vidéki földmunkásküldötteket, hogy otthon beszámolhassanak a földmunkásság legutóbbi összejövetelének eseményeiről, megtárgyalhassák a kongresszus határozatait.

Szabad Szó, 1944. február 20. (Gyenes András): Földmunkásgyűlés Vésztőn.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 482—484. old.

A REUTER HÍRSZOLGÁLATI IRODA KÁROLYI MIHÁLY 9 PONTBÓL ÁLLÓ ANTIFASISZTA ÉS AZ ORSZÁG DEMOKRATIKUS FEJLŐDÉSÉNEK PROGRAMJÁRÓL

Alfred Grant jelenti:

Károlyi Mihály gróf, Magyarország volt elnöke hétfőn kilenc pontból álló programban¹ foglalta össze Magyarország háborúból való kiválásának feltételeit. Abban a pillanatban, amikor az orosz csapatok gyors ütemben közelednek Magyarország határaihoz, Károlyi gróf cselekvésre szólítja fel honfitársait.

A tizenegyedik órában — hangoztatja Károlyi — döntő módon különbséget kell tennünk a magyar kormány és a magyar nép között. Ha ez nem történik meg, mint nemzet el fogunk veszni. Felszólítom mindazokat (függetlenül attól, milyen párthoz tartozik), akik szemben állanak Hitlerrel és Horthyval, fogjanak össze és kövessék az itt következő programot:

1. Az összes magyar csapatokat vissza kell vonni az orosz frontról és a többi hadszínterekről és az ország összes erőforrásait mozgósítani kell a hitleri Németország elleni harcra.

2. A franciaországi, jugoszláviai és csehszlovákiai népi mozgalmakhoz hasonlóan földalatti mozgalmat kell létesíteni a Magyar Függetlenségi Front körül.

3. Szabotálni kell a hitleri Németországot és Horthy Magyarországot szolgáló hadigépezetet és hadipart.

4. Helyi ellenállási szervezeteket kell létesíteni a városokban és a vidéken, és partizánalakulatokat kell felállítani, amelyeknek Tito tábornagy hadseregével kell együttműködniük.

5. Fel kell szólítani a magyar katonákat a zendülésre és a szövetségesekhez való átszökésre, vagy partizánegységek szervezésére.

6. Ki kell nyilatkoztatni, hogy Magyarország népe jövőjét a szomszéd nemzetekkel való szoros és baráti együttműködésben látja.

7. Még kell bélyegezni minden olyan igényt, amely a nem magyar népek feletti uralkodásra irányul. A bécsi döntés határozatait, valamint Kárpátalja és a jugoszláv területek elfoglalása nem ismerhető el törvényesnek.

¹ A program „Felhívás minden magyarhoz otthon és külföldön” címmel 1944. március 13-án látott napvilágot. (A teljes szöveg megtalálható Károlyi Mihály Válogatott írásai. II. köt. 148. old. Gondolat Kiadó Budapest 1964. 148. old.) A 9 pontos program lényegileg megegyező tartalommal az Angliai Magyar Tanács hivatalos programjává vált.

8. Horthy Miklós mint első számú háborús bűnös és a többi bűnösök is megbüntethetők. Az összes fasiszta és reakcionárius szervezetek és pártok feloszlatandók.

9. A feudális és fasiszta rendszer eltüntethető. Egy szabad és független Magyarországot kell megteremteni, amely földet ad a parasztnak, kenyeret a munkásnak és biztonságot nyújt az összes dolgozóknak.

OL MTI Magyarország. 1944. április 29—1945. május 16. 202. old.

4. MAGYARORSZÁG NÉMET MEGSZÁLLÁSA. A MAGYAR FRONT LÉTREJÖTTE ÉS KÜZDELME A HÁBORÚBÓL VALÓ KIVÁLÁSÁÉRT

115

1944. március 19

A BÉKEPÁRT RÖPLAPJA A NÉMET MEGSZÁLLÓK ELLENI KÍMÉLETLEN HARCRA SZÓLÍTTJA FEL AZ ORSZÁG NÉPÉT

Magyar testvérek!

Pusztuljanak a német megszállók!

Kossuth halálának évfordulóján újból gyászba borult az ország. A német megszállta hazánkat! Keveslik eddigi áldozatainkat, teljes pusztulásunkat akarják. Roskadozó uralmukat, vesztett háborújukat a mi pusztulásunk árán akarják meghosszabbítani. A német megszállás jelenti az ország kifosztását, százezrek halálát, városaink tönkrebombázását, az ország hadszíntérre válását, hazánk és népünk pusztulását.

Ez a bére a németért kiontott magyar vérnek. A német rablók levetették álarcukat. Az a német hadsereg, amelyik hanyatt-homlok menekül Ukrajnából, és gyászos futását a magyar katonával fedezi, most egy védtelen ország leigázásával akar harci babért aratni. Megszállták a királyi várat, fogva tartják a kormányzót. Megszállták és kirabolták a szakszervezetek székházait és a *Népszava* szerkesztőségét. SS-legények elhurcolták a munkásság, parasztság és értelmiség vezetőit. Pártkülönbség nélkül túszként lefoglalták a függetlenség sok jó harcosát: Sigray, Baranyai, gróf Apponyi, Rassay, Szeder, Malasits, Rátz Kálmán magyar törvényhozókat. Az ellenálló Bajcsy-Zsilinszky Endrét, a nagy hazafit, lelőtték.¹ Sokan elmenekültek a németek elől. Üldözött vad, szabad préda lett a magyar saját hazájában. Ide vezetett az ellenforradalom népelelens politikája, a Hitlerrel kötött szövetség, egy maroknyi szemét ember galád arulása.

¹ Bajcsy-Zsilinszky Endre a Gestapóval tűzharcban megsebesült, majd elhurcolták.

Magyarok!

Történelmünk legválságosabb napjait éljük. A közös magyar sorsban egymásra kell találnunk. Testvérként fogjunk össze a megszállók ellen. Csak az egységes nemzet szabadságharca mentheti meg a hazát!

Emeljük magásra a nemzeti ellenállás lobogóját!

Katonák! Harcoljatok az országunkat hátra támadó német árulók ellen. Ne szolgáltatassátok ki fegyvereiteket és laktanyáitokat a fasiszta ellenségnek! Fegyverrel álljatok a szabadságért küzdő nemzet élére!

Munkások! Szüntessétek be a munkát! Rongáljátok meg a gépeket!

Parasztok! Ne szolgáltatassátok be a termést, rejtsetek el az élelmet!

Polgárok! Ne fizessetek adót!

Tisztviselők! Szabotáljatok, bénítsátok meg a közigazgatást, ne szolgáljátok a német elnyomót.

Munkások, parasztok, katonák, polgárok, diákok! Szervezzétek a nemzeti ellenállást, alakítsátok harci csoportokat! Gyárakban, bányákban, műhelyekben, irodákban és házakban; egyetemeken, laktanyákban, őrszobákban, falvakban és tanyákon; ketten, hárman, tízen fogjatok össze!

Szabadítsátok ki-magyar testvéreinket a németek kezei közül, rejtsetek el, és segítsétek a bujdosókat!

Magyar nők és férfiak! Ne álljatok szóba a németekkel, közösítsétek ki; aki érintkezik velük vagy bármiképp segíti őket, pusztítsátok el a hazaárulókat!

Ne legyen se éjjele, se nappala hazánk földjén a német megszállóknak! Ne hagyjatok nekik egy nyugodt pillanatot sem! Gyűjtsátok rájuk a házat, pusztítsátok őket tüzzel-vassal!

Éljen a független, szabad, demokratikus Magyarország!

Éljen az egységes nemzeti front!

Békepárt

Sokszorosított röpirat. — PI Archivum. Röpiratgyűjtemény. III. 16/1944. 2356.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 493—494. old.

A KOSSUTH RÁDIÓ FELHÍVÁSA A FASISZTA MEGSZÁLLÓK ELLENI HARCRA

Magyarok! Honfitársak!

Hitler hordái betörték a szent magyar földre. Orvul, alattomban, ahogy ez már szokásuk, megtámadtak bennünket. Magyarország Németország szövetségese volt ebben a háborúban. Magyar honvédek százezerszámba pusztultak el Hitlerért. A német imperialisták szolgái voltunk — és most Hitler azzal fizet, hogy csizmája alá tapossa Magyarországot. Az Oroszországban szétvert német csapatok hazánkon át akartak vonulni, Németország gyepűjévé akarták változtatni Magyarországot. Hitler azért adott parancsot hazánk megszállására, hogy erőszakkal kényszerítsen bennünket a német elővéd szerepére. Magyar hachákat, magyar quislingeket akar ültetni a nyakunkra. Ebből nem lesz semmi, ebből nem lehet semmi! A magyar népet, a magyar hadsereget egyetlen vágy tölti el: fegyverrel a kézben szembeszállni a gaz orvttámadókkal. Ellenállni! Csak elszánt, fegyveres áldozattól vissza nem riadó ellenállás mentheti meg hazánkat! Fegyvert fogni! Egyetlen rögnyi magyar földet sem szabad feladni kardcsapás nélkül, ez ma a hazafias lelkiismeret parancsa minden magyar férfi, minden magyar tiszt és katona számára!

Hazafias elszántságra, hidegvérre, a magyar nemzet erőinek a legnagyobb fokú szervezett összefogására van ma szükség. Ha a nemzet tettere kész hazafias erői egységesen ellenállnak a német banditáknak, Magyarországot a poklok kapui sem döntik meg. Szent önvédelmi háborúról, új magyar szabadságharcról van szó! Ebben a harcban még mindent megnyerhetünk, még mindent jódíphetünk!

Azon a területen, melyet a németeknek ideiglenesen sikerült megszállniuk, azonnal meg kell kezdeni a fegyveres partizánharcot. A hadsereg egységei vegyék fel a harcot a német csapatokkal, a honvéd vezérkar és a kormányzó utasítása nélkül is! Fegyverezzétek fel a népet! Hadianyagraktáraknak, fegyvereknek nem szabad német kézre jutniuk! Azokon a területeken, melyeket a németeknek ideiglenesen sikerült megszállniuk, a munkások, a vasutasok lépjenek azonnal általános sztrájkba!

A parasztok rejtsek el minden élelmiszerüket, és ha másképp nem megy, gyűjtsanak fel inkább mindent, mintsem hogy engedjék német kézre jutni. A magyar hadsereg azon egységei, melyek a Kárpátokban állnak, azonnal támadják hátba az előttük álló, az oroszok elől visszavonuló német csapatokat.

Néhány nap, talán néhány óra alatt jelentékeny magyar haderő veheti fel az érintkezést az orosz hadsereggel — a szabadságharcát vívó magyarság természetes szövetségeseivel!

Ebben az új magyar szabadságharcban nem állunk egyedül! Fogjon össze minden magyar az új szabadságharcra. A demokratikus függetlenségi magyarok kezüket nyújtják mindenkinek, aki kész részt venni a magyar nemzet harcában függetlenségéért, szabadságáért, jövőjéért. Aki ma harcol, azzal szemben senki sem fogja felhánytorgatni az elkövetett vétkeket. De jaj azoknak, akik magyar quislingek aljas szerepére vetemednek!

Felhívjuk a magyar hazafiakat, bármely párthoz tartoznak is, akár jobboldaliak, akár baloldaliak, hogy mindenhol, falun és városban alakítsák meg a nemzeti ellenállás bizottságait a fegyveres harc vezetésére, a nép legszélesebb tömegeinek mozgósítására az ősi német ellenség ellen. Le kell tartóztatni, ártalmatlanná kell tenni mindenütt az ellenség ügynökeit, a nyilasokat, a sváb Volksbundot.

Fel a harcra a magyar szabadságért és függetlenségért! Mindent jóvá lehet még tenni, ha a magyar nép megbonthatatlan egységben, fegyverrel a kézben szembeszáll a német bitangokkal.

Fegyverbe, magyar, éljen a haza!

PI Archivum. A Kossuth Rádió adásai. 1944. március 20. Magyarok! Honfitársak!; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 495—496. old.

117

1944. június

A DEMOKRATIKUS PÁRTOK KIÁLTVÁNYA A MAGYAR NEMZETHEZ. A MAGYAR FRONT MEGALKULÁSÁNAK BEJELENTÉSE

Történelmünk legsúlyosabb órájában szólunk a nemzethez. Német hódító tört országunkra. Életünk és szabadságunk, nemzetünk léte, eljövendő magyar nemzedékek sorsa van kockára vetve.

Börtön, halál és bujdosás sem tarthat vissza attól, hogy feltárjuk a való helyzetet nemzetünk előtt.

A szabadságért harcoló népek befejezték előkészületeiket, hogy együttes, halálos csapást mérjenek a hitleri rémuralomra. A Vörös Hadsereg felszabadította csaknem az egész Szovjetuniót, és készen áll, hogy a nyugati támadással

egyidőben a megszállott országokon át folytassa a német ragadozó üldözését. A német ipari termelést és közlekedést bénító angolszász légi offenzíva mellett már sikeresen folynak az általános támadást bevezető olaszországi hadműveletek. A fasiszta propaganda maga is elkerülhetetlennek tartja az inváziót. Ugyanakkor belülről a leigázott nemzetek szabadságharca puskaporos hordóvá változtatta Európát a hódítók lába alatt.

A németek elvesztették a háborút. Ezt ma már nemcsak a fasizmus ellenségei, hanem barátai is tudják. Ezért vált megbízhatatlanná gazdái szemében a németeket régebben mindig kiszolgáló Kállay is.

Hazánk megszállása nem a németek erejének, hanem gyengeségének a következménye.

Azért törtek az országra, hogy megbízhatatlanná vált szolgálk helyére a Sztójay—Jaross-féle politikai banditákat ültessék.

Azért törtek az országra, hogy a magyar munkások és parasztok robotmunkájával, a zsidók kirablásával hosszabbítsák meg létüket — és a mi rabságunkat.

Azért törtek az országra, hogy a Kárpátok vonalán felsorakozott és Romániába benyomult Vörös Hadsereget a mi vérünk, vagyonunk, városaink feláldozásával tartsák távol a német határoktól.

A megszállás első következményei már mutatkoznak. Százezrével küldik honvédeinket a Vörös Hadsereg ellen, a biztos pusztulásba. Városainkra szabadították a szörnyű légitámadásokat. Börtönnel szorítják munkásainkat a hadi kényszermunkára, hogy ne menekülhessenek a rombadőlő gyárak és lakóházak alól. Kirabolják az országot, felzabálják a magyar nép szűkös élelmét. Leányainkat kényszermunkára osztják, iskoláinkból kaszárnnyát csinálnak, diákjainkat munkatáborokba hajtják. S hogy senki se merjen szót emelni, a Gestapo német és „magyar” pribékjei nap nap után hurcolják el a munkásság, parasztság, polgárság vezetőit. A jó magyarok ezrei kínzókamrákban, internáló táborokban vagy bujdosásban gyötrődnek.

Az ország kirablását a zsidókon kezdték, s csak természetes, hogy az elkobzott millió hold zsidóbirtokból a paraszt egy kapavágásnyit sem kaphat. De talán kap-e valamit a kisajátított zsidó gyárból, házból, üzletből, lakásból a keresztény magyar munkás, iparos, kereskedő? Még ígéretet sem. Minden a németé. A szabad rablással kecsegtetett Jaross—Baky—Endre-féle hiénák is csak a zsákmány morzsáin marakodhatnak.

Mindez csak kezdet, ha tűrjük az idegen uralmat, országunk csatatér, népünk ágyútöltelék, nemzetünk üldözött kisebbség lesz saját hazájában.

Hova fordulhatunk a veszély órájában? A 25 éves ellenforradalmi reakció minden árnyalata nemzeti érdekeink árulója lett. Ez a banda 25 év előtt a romant, most a németet csődítette a nyakunkba. A fasiszta pártok és csoportok

féltékenyen versenyeznek egymással, hogy melyikük szállít több magyar vért, verejtéket, nyenyert, s melyikük kapja meg érte a vérdíjat a hódítótól.

Nem nézhetjük tétlenül, ölbetett kézzel, hogyan sodor bennünket végső romlásba a németek oldalán néhány elvakult kalandor és megvásárolt renegát. Nem tűrhetjük, hogy Magyarország az eljövendő béketárgyalásokon a népek szegénypadjára kerüljön, és a nemzetet új, még rosszabb Trianon sújtsa. Az idő sürget. Néhány hetünk, legfeljebb hónapunk van arra, hogy együtt harcolhassunk szabadságunkért a jugoszláv, lengyel, francia és a többi leigázott néppel. A küszöbönálló nemzetellenes támadás megadja az utolsó alkalmat hazánk megmentésére.

Érezzük azt a súlyos felelősséget, melyet országunk sorsáért, nemzetünk megtartásáért a történelem s a szabad Európa színe előtt minden magyarnak viselni kell. Éppen ezért mi, e galádul elárult és idegenek prédájának vetett ország föld alá kényszerült demokratikus pártjai

új szabadságharcot, új népháborút hirdetünk

**Megteremtjük a magyar szabadságharc széles harci egységét,
a Magyar Frontot**

A Magyar Front programja: a német hódítók és cinkosaik kiverése, béke a szövetségesekkel, s a minden ízében demokratikus, szabad Magyarország alapjainak lerakása.

A törvényes szervezeteitől megfosztott és fegyveres megszállás alatt nyögő magyar nép egyedül talán gyenge erre a feladatra. De nem vagyunk egyedül. Határainktól északra a Vörös Hadsereg, délre Tito néphadserege áll támadásra készen. Harcunkban velünk van a demokratikus népek nagy világkoalíciója, Amerikával, Angliával és a Szovjetunióval az élen.

Sztójay-Sztojakovichék a bolsevizmus elleni harc ürügyével indokolják árulásukat. A Szovjetunió azonban hivatalosan kinyilatkoztatta, hogy hódító szándékai nincsenek, hogy a feltétel nélküli megadás elvét az egyes államok és népek magatartásától teszi függővé, hogy az államok társadalmi rendszerét megváltoztatni nem akarja, ezt a népek demokratikus döntésére bízta.

A Szovjetunió nem veszélyezteti, hanem megvédi függetlenségünket.

A szövetségesek minden órában várható egyesült rohama lehetővé teszi, hogy az offenzíva kibontakozásakor nyíltan szembeforduljunk a németekkel, hogy kilépjünk a háborúból. Ebben bennünket sem Sztójay maroknyi terrorista bandája, sem a német megszállás nem akadályozhat meg.

Munkások! Harcba hív benneteket a Magyar Front. Az országban ti képviselitek a legjelentősebb és legöntudatosabb szervezett erőt. Szociáldemokrata és kommunista munkások már hosszú évek óta küzdenek szóval, tettel, röpirattal a Hitler-fasizmus ellen. Ma már minden munkásnak vállalnia kell a harcot. Megbújni nem lehet. A bomba, a behívó, a Gestapo a meghunyászkodókat is utoléri.

Munkások! Ti gyártjátok a hadianyagot, bányásszátok a szénét, vezetitek és fűtitek a mozdonyokat s hajókat. Kezetekben tartjátok a fasiszták, a hazaárulók sorsát! Ne termeljetek a németeknek! Ne menjetek a hadiüzemekbe! Dolgozzatok lassan, hiszen nem magatoknak, hanem Hitler-banditáknak dolgoztok. Rongáljátok és szabotáljátok!

Gazdák és falusi szegények! Titeket is harcba hív a Magyar Front. Ne szolgáltatok be terményeiteket — juttassátok el közvetlenül a magyar fogyasztókhoz. Ha nem lehet, rejtsetek el vagy semmisítsétek meg. Inkább senkié, mint a németé! Rejtsetek el a szökevényeket és a politikai üldözötteket! Harcoljátok a földért, a békéért, a kenyérért, a szabad emberi életért.

Polgárok! Rátok is számít a Magyar Front! Szakítanotok kell a hazaáruló fasiszta reakcióval, és a nemzeti ellenállás útját kell járnotok, a francia, a dán, a lengyel polgárság példája szerint. Használjátok ki a németek ellen a teremtésben, a kereskedelemben, adminisztrációban elfoglalt helyeteket!

Értelmiségiek! Ne legyetek büntársai, cinkosai ennek a tiszavirág-életű rendszernek. Ti vagytok a nemzet szellemi vezetői. Maradjatok az élen a szabadságunkért folytatott harcban is!

A történelmi egyházak magatartása minden bizonnyal olyan lesz az idegen megszállás e szomorú és végzetes idejében, hogy a magyar nép mindig emlékezni fog: papja nem hagyta magára és nem tartotta előbbrevalónak saját megmentését, mint a Krisztus tanításainak bátor képviselőjét és gyülekezete sorsát.

Honvédek! Fordítsátok fegyvereiteket a német hódítók ellen! Menjetek át a Vörös Hadsereghez! Ne vérezzetek német érdekekért! Rövidítsétek meg rablásunkat!

Ki a német megszállókkal!

Pusztuljanak a hazaárulók!

Éljen a különbéke!

Éljen a Magyar Front!

Éljen a szabad, független, demokratikus Magyarország!

*Békepárt,
Független Kisgazda-,
Földmunkás és Polgári Agrárpárt,
Kettős Kereszt Szövetség
(legitimisták),
Szociáldemokrata Párt*

Olvasd és add tovább!

A FRANCIAORSZÁGI MAGYAR FÜGGETLENSÉGI MOZGALOM FELHÍVÁSA AZ OTT ÉLŐ MAGYAROKHOZ

Cselekedni

A hatodik éve dühöngő, minden képzeletet felülmúló háború döntő szakaszához érkezünk. A hitleri szörnyeteg, a fél Európát maga alá gyűrő fasiszta kolosszus minden ízében recseg, inog. Az utolsó ökölcsapásra, mely a háború összes bűneivel együtt feltámaszthatatlanul összezúzza, most gyürkőznek népek és hadseregek.

Az egész világ szenvedő emberisége által oly régóta várt második front a megvalósulás előtt áll. Június 6-án a szövetséges hadsereg francia földre lépett, és Normandia jelentős részének elfoglalásával megteremtette egy közeli nagyerejű nyugati offenzíva lehetőségét.

Ugyanakkor a keleti fronton a diadalmas Vörös Hadsereg már megindította hatalmas támadását, Viborg és Vityebszk elfoglalásával megnyitotta további sikereinek végtelen sorozatát.

Olaszországban az egyesült angol—amerikai hadsereg és a francia, olasz, lengyel légiók Florence közelében harcolnak, egyre jobban szorítva a gyűlölt ellenséget a Karszt sziklái és a német határok felé. Jugoszláviában Tito hősei mérik kivédhetetlen csapásaikat a fasiszta hordákra.

S szerte, mindenütt az elnyomott és szabadságukat szerető népek tömegesen állnak talpra, hogy felvegyék a nyílt harcot Hitler vérengző hadaival. Hollandia, Dánia, Norvégia földjén, a széles lengyel mezőkön, Macedónia hegyein, Tesszália görög fennsíkjain folyik a kérlelhetetlen harc az országbitorló náci gyilkosokkal!

Igen: a háború döntő szakaszába jutottunk; a hitleri állat pusztulása nem kétséges. De a háború még nem ért véget! A fasiszta szörnyeteg még nem pusztult el, s bekerítve, halálos sebeiben vergődve még felmérhetetlen kárt, szenvedést zúdíthat az emberiségre, ha a kegyelemdöfést gyorsan meg nem kapja. Hogy ezt gyorsan megkaphassa, ahhoz minden erő haladéktalan összefogására van szükség.

Tehát: minden becsületes, hazáját, népét, szabadságát és kultúráját szerető embernek azonnal sorompóba kell állni, hogy a nagy munkát minél előbb elvégezzük, hogy a további szenvedést, pusztítást megakadályozzuk!

Tehát azonnal a cselekvés terére kell lépni mindenkinek. A munka lehetősége önként kínálkozik: Franciaország népének széles tömegei állnak már fegyveres

harcban az elnyomókkal. Nekünk, magyaroknak, támogatni kell őket ebben a harcban. Támogatni minden módon és minden erővel!

A fasizmus elleni küzdelem nem szigetelődik többé egyik vagy másik területre. A fasizmus nemzetközi veszély: Magyarország éppúgy, mint Franciaország, elnyomás alatt szenved. Magyarország megmentéséért és függetlenségeért tehát francia földön is lehet és kell küzdeni!

Egyetlen magyarnak sem szabad olyan munkában részt venni, ami a németeket segíti. Hazafias magyar miliceket kell szervezni, és az így megszervezett csoportokkal a francia hazafias milic alakulataihoz kell csatlakozni.

Egyetlen magyarnak sem szabad kivonnia magát ebből a munkából. Ez ma mindenkinek kötelessége! Magunkról, hazánkról, Európa békéjéről, a világ szenvedő emberiségéről van szó!

PI Archivum. Gy. 319. Magyar Szemle, 1944. július hó. II. évf. 15. sz. Cselekedni.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 511—512. old.

119

1944. augusztus

A BÉKE ÉS SZABADSÁG CIKKE A MUNKÁSOSZTÁLYNAK A MAGYAR FRONTBAN BETÖLTÖTT VEZETŐ SZEREPEÉRŐL

A háború és a fasizmus legszörnyűbb csapásai a munkásosztályt érik. Az igazi yi har még határainkon kívül dühöng, de előszele is elég volt, hogy romba döntse gyárainkat, házainkat, és sokszor munkáséletet követeljen áldozatul. Vértünk a fronton, a munkapad mellett, és családunk körében is pusztulás les ránk. Ha megkímél a halál, a hadiüzemi kényszerszermunka robotja vár: gyárthatjuk a fegyvert a német rabtartónak.

Természetes, hogy a demokratikus pártok Magyar Frontja elsősorban a munkásságra számít. A Magyar Front megteremti németellenes nemzeti egységünket, vezeti felszabadító háborúunkat és országunk demokratikus átalakulását. A Magyar Front egységbe foglalja az összes osztályokat, de kemény gerincévé a munkásság lesz.

A munkásságnak nemcsak azért kell a Magyar Front élére állni, mert a háború legfőbb terhét viseli, hanem mert egyedül a munkásosztály ereje, szervezettsége, politikai célkitűzései biztosíthatják a harc sikerét.

A munkásság érdeke a haladó erők nemzeti egységének megteremtése. Már az elmúlt évek folyamán az antifasiszta harc tüzeiben kikovácsolódott a leg-

haladottabb munkásrétegek, a kommunisták és szociáldemokraták harci egysége. A háborús szenvedések közben meg kell születnie az egész magyar munkásosztály egységének. Ez azonban csak a kezdet. Az egységessé váló, politikailag erősödő munkásság feladata a többi osztályok összefogása is a német fasiszta veszély ellen. Ezért síkraszállt a parasztegység megteremtéséért, a parasztsággal és értelmiséggel való szoros együttműködésért. A háború mai, döntő szakaszában politikai harcunknak két irányban kell haladnia. Szükséges, hogy az osztályok összefogására irányuló kezdeményezésünket az egész nemzetre — a polgárságra is — kiterjesszük. Szükséges, hogy a túlnyomóan agitációs antifasiszta munkát felváltsák a harc élesebb, hatásosabb eszközei. Akadályozzuk szabotázzsal a német háborús erő kifejtést. Készítsük elő a németekkel való nyílt, fegyveres leszámolást, amikor erre a szövetségesek általános — keletről is meginduló — offenzívája alkalmat ad.

A munkásság érdeke, hogy a nemzeti felszabadító háború élére álljon. A reakció örök vádjá a nemzetellenes munkásmozgalomról megdőlt. A nemzetközi fasiszta reakcióval, a barbár német imperializmussal szemben a munkásság magasra emeli a nemzeti ellenállás, a szabadság zászlaját. Azt a zászlót, amit a behódoló kormányok hosszú sora bemocskolt és elárult. A magyar munkásság nemzeti harca a fasiszta német rablók ellen erősíti a nemzetközi munkásszolidaritást. A világ népeit sohasem fűzte össze szorosabb kötelék, mint a fasiszta reakció ellen vívott felszabadító háború.

A munkásságnak kell vezetni országunk demokratikus átalakulását, a háborúnak nem egyetlen célja a német fasizmus megtörése. Egyszer s mindenkorra meg kell akadályozni, hogy a munkásellenes reakció akár fasiszta, akár más formában újjáéledhessen. Ezt csak akkor biztosíthatjuk, ha harcainkból nem valami tessék-lássék polgári demokrácia születik, hanem valóságos népuralom. Ha hiányzik a munkásvezetés, akkor a célkitűzés s vele harcunk eredménye veszélybe kerül.

Nem fogjuk tűrni, hogy a német hódító akkor taszítsa országunkat pusztulásba, amikor már a szabadság dereng a láthatáron. Ki fogjuk irtani a hazaáruló, munkásnyúzó reakció írmagját is. A Békapárt, a Kisgazdapárt és a Magyarországi Szociáldemokrata Párt által megteremtett Magyar Front ki fogja vívni a szabadságot! A munkásság a szabadságharc élén fog járni, mert tudjuk, hogy osztályunk felszabadítását csak nemzetünk szabadságával együtt vívhatjuk ki.

Béke és Szabadság, 1944. július. 2. sz. A munkásság a Magyar Front élén.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 512—514. old.

A MAGYAR FRONT FELHÍVÁSA AZ ÜLDÖZÖTTEK, BEBÖRTÖNZÖTTEK, INTERNÁLTAK MEGMENTÉSÉRE

Magyarország függetlenségéért, a magyar nép szabadságáért harcoló munkások, parasztok és értelmiségiek ezreit vetette börtönökbe, hurcolta internáló táborokba, büntetőszázadokba és kínoztá halálra a svábhegyi és csillaghegyi vesztőhelyeken a német megszállók segítségével nyakunkra ült hazaárulók bandája. Ez a törvénytelen uralom törvényellenesen rabságba vetette, és fogva tartja a magyar hazafiak és szabadságharcosok ezreit, hogy a nemzet ellenállását megtörve szabadon áldozhassa fel a magyarság érdekeit Hitler veszett ügyéért.

Ennek a népellenes, nemzetünk becsületét beszennyező zsoldos had uralmának napjai immár meg vannak számlálva. Közeledik az óra, midőn megnyílnak a börtönök és az internáló táborok kapui. Felvirrad a felelősségre vonás és számonkérés napja!

A Magyar Frontba tömörült demokratikus pártok: Békepárt, Független Kisgazdapárt, Kettős Kereszt Szövetség (legitimisták) és Szociáldemokrata Párt figyelmeztetik

a magyarországi fegyházak, börtönök, fogházak igazgatóit, tisztviselői karát és karhatalmi szervezetének tagjait: a rendőrség tisztjeit, altisztjeit és legénységét; a rendőrségi, csendőrségi és katonai nyomozó testület tagjait; a katonai büntetőszázadok parancsnokait és keretlegénységét, hogy

testületileg és személy szerint is felelősséggel tartoznak a politikai foglyok vagy túszként elhurcolt hozzátartozóik életéért és testi épségéért.

Figyelmeztetik e szerveket és azoknak tagjait, hogy a felelősség alól nem mentesíti őket parancsra vagy utasításra való hivatkozás.

Felhívják e szerveket és azoknak minden tagját:

ne engedelmeskedjenek olyan parancsnak vagy utasításnak, amely a törvény rendelkezésének vagy szellemének ellentmond;

szegüljenek ellen és akadályozzák meg a politikai foglyok és túszok bántalmazását, deportálását, életük vagy testi épségük ellen irányuló esetleges terrorakciókat;

ne vállaljanak közösséget és ne legyenek cinkosai ennek a gyilkos, elvetemült rendszernek, de az emberiség szavát kövessék azokkal szemben, akik ma magyarságukért rabságot szenvednek.

A magyar nép számon tartja azokat, akik érette küzdöttek és e küzdelem

során a legnagyobb áldozatokat hozták. És senki sem kerülheti majd el ítélőszékét, akit a politikai foglyok és túsok életéért és testi épségéért szándékos cselekmény vagy mulasztás felelőssége terhel.

Magyar Front

Magyar Front, 1944. augusztus. 1. sz. Felhívás.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 517—518. old.

121

1944. augusztus

A MAGYAR FRONT CÍMŰ ÚJSÁG CIKKE A FASISZTÁK ELLENI HARC BELSŐ FELTÉTELEIRŐL

Történelmünkben példátlan szerencsétlenség fenyegeti hazánkat. A győzedelmes szövetséges hadseregek a végső csapásokat mérik a hitleri Németországra. A német hadsereg és a német belső front felbomlása megkezdődött. Németország elveszítette a háborút, és mi is az elvesztett háború következményeivel nézünk szembe.

A nemzetet fenyegető katasztrófa elhárításának egyetlen útja *felszabadítani az országot a német megszállás alól!*

Szembe kell szállnunk az országunk függetlenségét, népünk szabadságát eltipró német megszállókkal, és így tettekkel kell bizonytságot adnunk, hogy független és szabad népként tudunk és akarunk élni a hitleri zsarnokságtól megszabadított Európában. Csak ezzel a határozott lépésünkkel tudjuk lemosni nemzetünkről azt a gyalázatot, hogy a hitleri Németország csatlósaként harcoltunk az európai népek s köztük a magyar nép szabadsága ellen is. Nem másokért, de mi magunkért el kell végre vetnünk a zsarnokot védelmező szolga gyalázatos szerepét.

A németek elűzésére a kedvező időpont elérkezett

A német hadsereg keleten fejvesztetten menekül, de a déli és a nyugati front összeomlása is bekövetkezik a közeljövőben. A szövetségesek túlerejével szemben a németek ellenállása reménytelen. Az erőviszonyok leghivatottabb ismerőinek, a német tábornokoknak békemozgalma és Hitler elleni merénylete leg-

ékesebben bizonyítja ezt a körülményt. Németország már ma kénytelen elvonni csapatait a megszállt területekről saját határainak védelmére, de a csapatelvonásokat a megszállt kelet-európai területek szükségyszerű kiürítése fogja követni a katonai helyzet fejlődése folyamán. Ezzel a megvert, felbomlásban levő, demoralizált német katonai erővel szemben a sikeres felszabadító harc katonai feltételei adva vannak, még ha figyelmen kívül hagyjuk azt a támogatást, amelyet a szövetségesek nyújtanának.

Szabadságharcunk elindításának belső feltételei is fennállanak

Az a maroknyi hazaáruló, akiket a március 19-i események vetettek a hatalom polcára, nem bírja a nemzet egyetlen osztályának bizalmát. A magyar munkásság és parasztság öntudatos része haraggal eltelve tekint azokra, akiknek első cselekedetük volt a munkásság és parasztság pártjainak, szervezeteinek és lapjainak betiltása; akik ezer és ezer munkás- és parasztvezetőt elhurcoltak és bebörtönöztek. De a magyar nép egészében szemben áll azzal a rendszerrel, amelynek programja nem a béke, hanem az idegen érdekekért folyó háború folytatása, újabb véráldozatok és mérhetetlen szenvedés. A nemzeti érzésű középosztály és értelmiség megvetése kíséri azoknak a kalandoroknak működését, akik magukat már eleve kizárták a nemzet közösségéből, midőn német kézből és fennhatóság alatt kormány alakítását vállalták. Akiknek uralma azóta is a nemzettel szemben elkövetett merényletek sorozata.

De ennek a talajtalan zsoldos hadnak kisded tábora is ma fejvesztett, szét-húz, és egymást marcangolja. A hatalomtól és prédától megrészezedve, veszett ebekként törnek egymás életére. Puccsra és orvgyilkosságokra szövetkeznek és a koncon való marakodásuktól hangos a szerencsétlen ország.

Az a nap, amely a magyar szabadságharc kibontott zászlajára fog felvirradni, egyedül, saját párthíveitől is elhagyatva találja a magyar quislingeket. A felszabadulás és megkönnyebbülés érzése fogja áthatni az egész nemzetet, ha majd a német rablókkal együtt a Sztójay—Imrédy—Baky-társaság is kitakarodik a magyar életből.

A magyar munkásság és parasztság cselekvésre kész

Torkig van ezzel az értelmetlen és bűnös háborúval, megelégtelte már a Hitlerért hozott mérhetetlen anyagi és véráldozatot. Gyűlölettel néz a német megszállókra, akiknek megjelenése a magyar földön meghatványozta szenvedéseit. Az egész népet összefogja a békevágy, és egy olyan demokratikus Magyarországot teremtenének vágya, amely jogokat és tisztességes megélhetést biz-

tosít a dolgozóknak, és amely kis és nagy szomszédaival egyaránt békességben él. A magyar nép tudja, hogy ezt számára csak egy független és szabad haza biztosíthatja. Ezért a német megszállók és lakájaik elleni aktív harc magyar munkások és parasztok millióinak lelkes és odaadó támogatására számíthat.

A magyar munkásság és parasztság már ma is számtalan jelét adja harcész-ségének. A legnagyobb terror ellenére, pártjaitól, szervezeteitől, sajtójától megfosztva, küzd a megszállók és bérenceik ellen. De ezek az elszigetelt, szétforgácsolt, föld alá szorított megmozdulások önmagukra utalva, ma még nem tudnak a megszállók elleni fegyveres harccá kifejlődni.

A magyar hadsereg

az a tényező, amely szerte az országban parázsló zsarátnokokat már ma lángra lobbanthatná, nemzeti szabadságharcunk jegyében. Ezért a nemzet jó vagy balsorsa ma a hadsereg kezében van.

A magyar hadsereg előtt két út áll. Az egyik az, amelyen a hadsereg eddig haladt. Hazug frázisoktól, dőre előítéletektől félrevezetve tovább küzd Hitler veszett ügyéért. Ez a hadsereg pusztulását és nemzeti érdekeink elárulását jelentené.

A másik út: szembefordulni a német megszállókkal és kiverni őket a magyar földről. Ez a választás biztosítja egyedül a független Magyarország és annak zálogaként a magyar hadsereg fennmaradását. Csak így mentesülhetne az ország az ellenséges megszállástól, mert szabadságharcunkkal mi is a népek szabadságáért harcolók közösségébe lépünk. Ezzel a lépéssel vívhatjuk ki azt a jogunkat, hogy idegen gyámkodástól mentesen, szabadon rendezhessük be új állami életünket.

Csaknem 100 év múltán ezen az úton találkozhat újból a magyar hadsereg a magyar néppel. 1848-ban a német abszolutizmus elleni harcban született meg az első magyar néphadsereg. Most is a német elnyomók elleni harc tüzeiben kovácsolódhat ki népnek és hadseregnek olyan megbonthatatlan egysége, mely biztos alapja lesz a jövődő független és demokratikus Magyarországnak. Az a hadsereg, mellyel nem érzett közösséget a nép, mert békében és háborúban egyaránt reakciós célokat szolgált, mindenképp elmúlásra van ítélve. A német megszállók ellen szabadságunkért síkraszálló hadsereg azonban az új demokratikus Magyarország egyik legjelentősebb tényezője lesz.

A magyar hadsereg ma még kezében tartja a helyzet kulcsát — holnap késő lehet. Elérkezett a cselekvés ideje!

Magyar Front, 1944. augusztus. 1. sz. A nemzet szemé a hadseregen.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 514—517. old.

A KOMMUNISTA PÁRT¹ KIÁLTVÁNYA A MAGYAR NÉPHEZ

A Kommunista Párt a fasizmus előretörésének hosszú és sötét évei alatt állást foglalt a magyar munkásosztály és magyar nép feladataihoz. Világosan, félre nem érthető módon rámutatott arra, hogy az ország s a magyar nép sorsa nem a kormány, hanem a nép kezébe van letéve. Megmondottuk: egyes-egyedül a magyar nép széles demokratikus nemzeti frontja vezetheti ki a magyar társadalmat abból a katasztrofális helyzetből, ahová a kormány a nép akarata ellenére és megkérdése nélkül sodorta bele. Világosan és félre nem érthető módon kijelöltük az utat, hogy elkerüljük a biztos pusztulást: harc a német és magyar fasizmus ellen! Harc az uralmon levő reakció megbuktatásáért! A hatalmat vegye át a magyar nép demokratikus frontja! Harc a független, szabad és demokratikus Magyarország megteremtésén keresztül a háborúból való azonnali kilépésért! A Kommunista Párt nemcsak kijelölte az utat a magyar nép előtt, de kibontotta és magasra emelte a harc zászlóját, szervezte és vezette a magyar nép helyes, jogos és egyes-egyedül célravezető harcát. A magyar reakció példátlan terrorral lépett fel ellenünk. Százával és ezrével hurcolták legjobb harcosainkat a kínzókamrákba, a börtönökbe s nem is egyet az akasztófa alá. Hiába minden terror — az eszme megfogant, gyökeret vert, s egyre nagyobb hullámokat vetett a magyar nép demokratikus táborában.

Sajnos azonban a magyar nép óriási többsége, beleértve a munkásság és parasztság jelentős rétegeit is, tétlen maradt, mert túlságosan hiszékeny volt. Hitt a baráti álarcban közeledő német fasizmusnak, amely a vértelen revíziót hozta —, hogy aztán az ukrán sikságon fizettesse meg honvéddérrel a kétes ajándékot. Hitt a Horthy—Kállay „hintapolitikában”. Hitt abban, hogy minden kockázat és áldozat nélkül előbb-utóbb szépen zökkenőmentesen „kihintázzák” az országot a háborúból. Bizalmatlanok voltak a Kommunista Párttal szemben is. Túlságosan mély gyökeret vert bennük a 25 esztendőς gyilkos, reakciós „szegedi” rendszer propagandája a „bolsevista hóhérok” ellen, semhogy gyorsan fel tudták volna számolni ezt magukban.

A Kommunista Párt látta és felmérte e gátló erők jelentőségét. S a magyar nép érdekeinek szem előtt tartásával, 1943 nyarán kinyilvánította önkéntes feloszlatását, hogy ezzel elhengerítse az útból a magyar demokratikus erők tömö-

¹ A Kommunista Párt Központi Bizottságának munkájában 1944 őszén közvetlenül részt vettek: Apró Antal, Bartha Bertalan, Donáth Ferenc, Horváth Márton, Kállai Gyula, Kiss Károly, Orbán László, Pálffy György, Péter Gábor, Rajk László, börtönből való szökésük után Kádár János és Kovács István.

rülésének egyik fontos akadályozóját: a Kommunista Párt iránti bizalmatlanságot. De önkéntes felosztatásakor megkövetelte valamennyi tagjától: rettegést és áldozatot nem ismerve, elsőik legyenek az elsőik között a harcban, mindig magasabbra emelve a zászlót a független, szabad és demokratikus Magyarorszáért! Egyes-egyedül ennek idejében való megteremtésétől függ a magyar nép megmentése a háború borzalmaitól! És tagjaink teljesítették a parancsot. Elsők voltak az elsőik között. Üldözéstől és haláltól nem félve, a Békepártban és azon kívül mindig magasabbra emelték a harc zászlóját. Ma bebizonyosodott, hogy a Kommunista Párt helyesen járt el, amikor a magyar nép érdekében meghozta a legnagyobb áldozatot, amit csak egy párt meghozhat: önkéntes felosztatását. Létrejött a legszámottevőbb magyar demokratikus szervezetek: a Független Kisgazdapárt, a Szociáldemokrata Párt és a Békepárt közös frontba tömörülése: a Magyar Front.

A Magyar Front a magyar nép egyetlen és szilárd harci szövetkezete. Befolyása nap nap után nő, mert a történelem és az események vaslogikája előbb-utóbb leleplez minden csalást, becsapást és félrevezetést. A történelem és az események vaslogikája leegyszerűsítette a kérdést, s ma már az egész magyar nép előtt ott áll szörnyű meztelen valóságában az általunk régen kimondott igazság: a Horthy—Kállay „hintapolitika” nem a magyar nép érdekében történt. Nem a magyar népet akarták kimenteni a háború borzalmaiból, hanem saját reakciós rendszerüket és feudális előjogaikat áthintázni a háború utáni időkre. Ma, amikor a Vörös Hadsereg egységei az Alföldön, Erdély közepén vannak, és a Kárpátok északi hágóit ostromolják, a körülmények kizárják a hiszékenységet, a bizalmat és illúziókat keltő „hintázást”. Nyílt brutalitással fordulnak szembe a magyar nép egészének béke- és demokratikus törekvéseivel. A megvert német—magyar reakció immár a magyar nép, a munkásság és parasztság fékentartására összpontosítja erőit. A németek felfegyverzik a fasiszta bérgyilkosokat. Horthyék 48 hagyományainak megcsúfolásával nemzetvédelmi keresztesekből szerveznek „Nemzetőrséget”. A gyilkosok hideg érzéketlenségével fegyveres erővel akarják rákényszeríteni a népre a háború folytatását, hogy városaink, falvaink pusztulásán, népünk földönfutóvá tételén és halálán keresztül próbálják kicsikarni a békealkudozásoknál reakciós rendszerüknek és előjogaiknak legalább morzsányi meghagyását. Ezt a célt szolgálta annak idején a „hintapolitika” is Horthy—Kállayval! Ezt szolgálja ma Horthy Lakatossal! Csak a kormányok és a módszer változott, a lényeg ugyanaz!

Minden óra, minden perc, amit még eltöltünk a háborúban,
gyilkosság a nemzet ellen!

Minden egyes napnak minden egyes órája és perce alkalmas arra, hogy kilépjünk a háborúból! A nép érdeke a béke, mert ezzel nyer! A kormányé pedig a háború, mert ezzel akarja reakciós életét és rendszerét meghosszabbítani!

Íme, a történelem és az események vaslogikája által leegyszerűsödött igazságot, mit már 25 évvel ezelőtt világosan megfogalmazott a Kommunista Párt:

*A „szegedi gondolat és eszme” politikusai
a nemzetgyilkosok bűnszövetkezete!*

Íme, a történelem és az események vaslogikája ma már leegyszerűsítve, tisztán, világosan mutatja meg az egész magyar népnek a Kommunista Párt arcát:

A Kommunista Párt a munkásosztály élén az egyetlen,
mely képviselte és képviseli a magyar nép
egyetemes nemzeti érdekeit!

A Kommunista Párt a munkásosztály élén az egyetlen, mely gerincet adhat a magyar nép egyetemes küzdelmének, és biztos kezű vezetéssel kivezetheti népünket a végső pusztulás és összeomlás előtt e szörnyű világégésből!

Ezért alakult meg újra éppen most a Kommunista Párt, immár a széles magyar tömegek bizalmát bírva! Azért, mert ez a tizenkettedik óra! Ma már nem elég pusztán az erőgyűjtés! Most a tizenkettedik órában támadásba kell lendülni a magyar társadalom minden egyes pontján a nemzetgyilkos, reakciós klikk megdöntésére, a háború azonnali befejezésére, a békéért, a független, szabad és demokratikus Magyarországért!

A Kommunista Párt — szoros szövetségben a Magyar Fronttal — magasra emeli a zászlót, és felszólítja és utasítja összes párttagjait s mindazokat, kik a párt és a Magyar Front politikáját magukévá teszik:

Előre! Veszélyben népünk és hazánk!

Támadunk és győzünk, mert mellettünk a nép a békéért, a független, szabad és demokratikus Magyarországért!

Mit akar a Kommunista Párt?

A legszélesebb magyar nemzeti erők összefogását és csatásorba állítását a Magyar Front mögé! a magyar nép legközvetlenebb történelmi célkitűzésének megvalósítására! Ez a harc éppen olyan nemzeti szent ügy, mint 48-as nemzeti szabadságharcunk! Ne tűrjük, hogy a nemzeti erők széthúzása a feladatok tisztázatlansága és zűrzavarossága, valamint az egységes vezetés hiánya miatt még egyszer utolérje Magyarországot az a mélységes gyász, ami elborította 48 után hosszú időre országunkat. A Kommunista Párt éppen ezért szükségesnek látja, hogy világosan, félre nem érthető módon leszögezze minden egyes

kérdésben álláspontját, és ezt a magyar nép tudomására hozza, hogy ezáltal a magyar nép összes demokratikus erői között az összhangot megteremtse és biztosítsa.

A Kommunista Párt a magyarság köztudatában szorosan össze van nőve a proletárdiktatúrára való törekvéssel. A család, félrevezetés és pártjának átfestése nem tartozik a Kommunista Párt politikai eszközei közé. A Kommunista Párt a munkásosztály forradalmi pártja! Ezt a jellegét nem adtuk fel, és nem is adjuk fel soha! Tudjuk — a Szovjetunió léte is bizonyítja —, hogy egyes-egyedül a szocializmus képes megoldani az egész emberiség, s így a magyar társadalom problémáit is. Ezért a szocialista magyar társadalom megteremtéséről mint politikai végcélról, nem mondtunk le, és nem is mondunk le soha!

De a Kommunista Párt és a forradalmi munkásosztály nem a napimádók együgyűségével hódol a szocializmusnak. A Kommunista Párt és a forradalmi munkásosztály mindenkor és mindenekelőtt az egész magyar dolgozó társadalom egyetemes érdekeit képviseli! A nemzetközi munkásmozgalom és a Szovjetunió előretörése, az a támogatás, amelyet az egységessé váló munkásosztály a parasztságból és kispolgárságtól kap, lehetővé teszi a szocializmus kiharcolását, a faszizmus elleni harc, a demokratikus átalakulás állomásain keresztül. A magyar népnek először szabaddá kell lennie, hogy szabad akaratból dönthesse további társadalmi és gazdasági berendezkedése felett! Ma a magyar dolgozó társadalom, a magyar nép közvetlen történelmi és politikai programja:

Nemzeti felszabadító harc a német megszálló, rabló, imperialista hatalom kiűzésével. A béke azonnali megteremtésére!

A német megszállás, országunknak a háborúba taszítása a magyar reakció műve, mely sok-sok évtizede idegen testként él a magyar nép nyakán, s könyörtelen terrorral évtizedek óta tartja gazdasági és politikai rabszíjon a magyar nép túlnyomó nagy többségét.

Ennek a reakciónak pusztulnia kell!

Nemzeti szabadságharcunknak kettős a jellege, s a kettő elválaszthatatlan egymástól:

Harc a megszálló német imperialista hatalom kiűzésével a független Magyarországért!

Harc a magyar reakció megdöntésével a demokratikus Magyarország megteremtéséért!

Olyan demokratikus Magyarországot akarunk, ahol a demokratikus emberi jogok legmesszebbmenő biztosításával a magyar dolgozó társadalom minden egyes rétege: a munkásság, a parasztság, kispolgárság és értelmiség, tekintet nélkül fajra vagy nemzetiségre, egyformán megkapják annak a jogát, hogy osztályhelyüknek megfelelően részt vehessenek a törvényhozásban, a magyar társadalom építésében és kialakításában, sok évtizedes gazdasági, társadalmi és kulturális pörüknek rendezésében, összhangban a nemzet akaratával! A de-

mokratikus Magyarország nem irányul a magántulajdon megdöntésére. De igenis irányul a magántulajdon olyan kinövésének megnyirbálására, mely a magyar dolgozó társadalom óriási többségét feneketlen gazdasági nyomorba taszította, és elesettségükben, aggkorukban mint ócskaságot az út szélére dobta.

Nemzeti felszabadító harcunk legfőbb segítője, országunk felmentője a Szovjetunió.

A Szovjetunió mint szocialista állam nem a rabságot, hanem a szabadságot hozza. A Szovjetunióknak nem érdeke, tehát nem is célja, hogy megfosszon politikai és állami függetlenségüinktől. A Szovjetunió szétzúzza a német fasizmust és a vele szövetséges magyar reakciót, de nem formálja a maga képére az országot. Ezt mutatja Románia, Bulgária és Finnország esete. A Szovjetunió meghagyja a magyar nép szuverén jogát, hogy saját maga döntsön saját gazdasági és társadalmi berendezkedésének kérdéseiben. A magyar nép tehát nem a Szovjetunió ellen, hanem vele együtt harcolt a német imperializmus kiűzéséért, vele együtt a magyar reakció megdöntéséért, a békéért, a független, szabad, demokratikus Magyarországért!

Ebben sűríti össze a Kommunista Párt a magyar nép közvetlen politikai feladatait. Ennek a programnak az alapján vezényel ma általános támadást a Kommunista Párt a társadalom minden egyes pontján. S ez általános támadás előestéjén felhívással fordul legeslegelső sorban a munkásosztályhoz és parasztsághoz.

Munkások! Harcunk kemény lesz! Sikere attól függ, osztályunk teljes harcos egységének megteremtésével ki tudjuk-e alakítani azt a szilárd, megbonthatatlan frontot, melyhez bizalommal csatlakozhasson le a magyar nép túlnyomó nagy többsége. Ezen a területen még sok elvégezni való van. A szociáldemokrata és a kommunista munkások között még mindig nem teljes az egyetlen harci frontba tartozás érzése. Nemcsak osztályunk, hanem a magyar nép nevében is felhívással fordulunk a Szociáldemokrata Párthoz, a szakszervezetekhez, a szociáldemokrata munkásság és vezetőség legszélesebb tömegéhez: haladéktalanul teremtsük meg a szociáldemokrata és kommunista munkásság szoros harcos és szervezeti egységét! Egységes vezetés! Egységes és egytempójú támadás! Ez a legelső előfeltétele harcunk sikerének! Haladéktalanul teremtsétek meg mindenütt, legelső sorban az üzemekben, a szociáldemokrata és kommunista munkások együttműködését! Vissza a szakszervezetekbe! Meg kell szállni az összes sáncokat, ahonnan kiindulhatnak elsöprő támadásaink! A Kommunista Párt világosan, félreérthetetlen módon leszögezte a munkásosztály egyedül helyes programját. Legyetek éberek! Minden más felhívás a proletárforradalomra, proletárdiktatúrára vagy a rendőrség cselvetése, hogy okot találhasson soraink megtizedelésére és a magyar nép elidegenítésére harcos táborunktól, vagy jóhiszemű, de hatásában éppen olyan kártékony tévedésből származik.

Fokozzátok a szabotálást, a termelés megzavarását! Sztrájkoljatok és tüntessetek a fegyverszünet mellett! Ki az utcára! Készüljete az általános sztrájkra és a fegyveres harcra a németek ellen!

Parasztok! Ezer esztendeje folyik nagy pörötök a földért! Föld helyett csendőrszuronyt kaptatok! Harcaitokban egyedül a munkásosztály támogatott őszintén és becsületesen, hosszú évtizedek óta. Közös volt mindig a harcunk a magyar reakció megdöntésére, de nem találtuk meg a közös utat. Egymástól elszigetelt harcunk a sok véráldozat ellenére sem járhatott sikerrel soha. A munkásság és parasztság ökle együtt hatalmas erő. Itt az ideje, hogy ütésre lendüljön ez az ökö! Fel a harcra, a támadásra a munkásosztállyal szoros szövetségben! Egy szem gabonát sem Hitleréknek! Ne szolgáltatassátok be a terményeiteket! Akadályozzátok meg a németek felvonulását! Torlaszoljátok el az utakat és vasutakat! Segítsétek a szökevényeket! Szerezzetek fegyvert és használjátok a német ellen! Alakítsatok partizáncsoportokat!

Honvédek! Tisztok, altisztok, legénység! Fordítsátok fegyvereiteket a német ellen! A Vörös Hadsereggel együtt szabadítsátok fel országunkat! Fel a harcra a Budapestet körülzáró német erők ellen! Fel a harcra a Dunántúlon megbújó német csapatok ellen! Juttassátok fegyvert a munkásságnak és parasztságnak!

Felhívással fordulunk a Magyar Frontba tömörült demokratikus szervezetekhez. A Kommunista Párt világosan és félre nem érthető módon leszögezte programját, ami a Magyar Front programja is, és az egész magyar nép programjává kell hogy váljék. A bizalmatlanság elhintésével nap nap után arra fog törekedni ezután is a „szegedi tábor”, hogy megbontsa harci szövetségünket. Ha az elmúlt két évben meg tudtuk volna akadályozni a függetlenségi mozgalom szétbontását, a magyar nép nem ismerte volna meg soha a hadviselés szörnyű következményeit. Az út világosan áll előttünk. Lépjünk rá bátran, és vesszük közösen döntő támadásra a nemzet összes demokratikus erőit. Támadásra támadással kell válaszolni, szervezeti erőink teljes mozgósításával! Követeljük a kormány azonnali lemondását! Követeljük, hogy a kormány adja át helyét a Magyar Frontnak! Követeljük a honvédek segítségét, hogy a néppel és a felszabadító szovjet csapatokkal együttműködve, kisöpörjük az idegen rabló, megszálló csapatokat. Követeljük a munkásság és parasztság felfegyverzésével a demokratikus nemzetőrség szervezését! Követeljük a nemzetiségi elnyomás azonnali megszüntetését, hogy a fasiszmus elleni közös harcban viszszaeszerzhessük a környező népek barátságát! Követeljük a politikai foglyok azonnali szabadon bocsátását! Követeljük a magyar népnek a békéért, a független, szabad és demokratikus Magyarországért folyó harca ellen irányuló rendőrségi üldözések azonnali leállítását! A magyar Gestapo (Csillaghegy, Svábhegy!) azonnali megszüntetését, tagjainak és vezetőinek azonnali letartóztatását és bíróság elé állítását!

A Kommunista Párt tudatában van annak, hogy a Magyar Front koránt-

sem egyesíti még mindig magában a nemzet összes demokratikus erőit. A Kommunista Párt, mélyen átérezve a jelenlegi történelmi helyzetet, s felelősségének tudatában, éppen ezért a kezét nyújtja a kispolgárságnak és értelmiségnek, a katolikus és protestáns egyházaknak, a zsidóságnak, az országunk területén élő összes nemzetiségeknek, sőt még a jobboldalnak és nagypolgárságnak is, és felhívja:

Mindenki, aki becsületesen, őszintén szereti népünket, tömörüljön a Magyar Front mögé, egyetlen hatalmas nemzeti frontban!

Mindenki, aki becsületesen magyar, be kell álljon a támadók közé!

Mindenki, aki becsületesen magyar, az ma harcol, úgy ahogy tud! Szét kell zúlleszteni az egész németbarát közigazgatást! Meg kell bénítani az egész németet szolgáló államgépezetet!

A Kommunista Párt programja nemcsak a munkásosztály és a parasztság zárt osztályprogramja! A Kommunista Párt programja nemcsak a Magyar Front programja! A párt programja az egész magyar nép, minden egyes becsületes magyar programja.

Előre a népért!

Támadunk és győzünk, mert mellettünk a nép a békéért, a független, szabad, demokratikus Magyarországért! Halál a német megszállókra! Halál a szegedi nemzetgyilkosok bűnszövetkezetére!

Kommunista Párt

PI Archívum. Röpiratgyűjtemény. III. 1/1944/1784.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 537—544. old.

123

1944. szeptember

A NEMZETI ELLENÁLLÁS DIÁKMOZGALMÁNAK FELHÍVÁSA A TANULÓ IFJÚSÁGHOZ

Történelmünkben soha elő nem fordult veszedelem fenyegeti hazánkat. A hitleri Németország és a magyar hazaárulók magukkal akarják rántani egész nemzetünket a pusztulásba. Ebből a súlyos helyzetből csak a magyar nép szabadságharca mentheti meg országunkat. Ezért az együttes erőfeszítésért dolgozik a Nemzeti Ellenállás Diákmozgalma.

Munkánkhoz segítségül hívunk minden becsületes magyar egyetemistát és diákot. Kérjük valamennyiüket, hogy ragadjanak meg minden alkalmat arra,

hogy mozgalmunkat erősítsék, folyóiratunkat, felhívásainkat terjesszék, a bennük foglalt felszólításainkat a lehetőséghez képest teljesítsék.

Felhívunk minden egyetemi hallgatót és diákot, hogy ne legyenek tagjai olyan egyesületnek, amelyik a német megszállás után alakult, vagy kiszolgálja a hazaáruló rendszert, mert aki ilyen egyesület tagja, az önként csatlakozik a hazaárulókhöz.

Minden eszközzel segítsük a szabadságharcosokat, akik állandó életveszedelmek között küzdenek népünkért.

Ne higgyünk a hazug propagandának, mert ha harcolunk szabadságunkért, magunk is helyet kapunk Európa szabad népei között.

A hazaárulókat és spicliket közönsítsük ki magunk közül, és büntessük meg őket.

Készüljünk a fegyveres ellenállásra, mert nem elég szorongva várni a külső tényezők döntését.

Elítéljük a gyáva megbújást, a közömbösséget, az opportunistá haszonlesést, itt az ideje a felelősségvállalásnak, a harcnak, „mert a világ siet, és most kerül dűlőre, érdemesek vagyunk-e a jövőre?” (Ady)

A Nemzeti Ellenállás Diákmozgalma

Szabad Diákfront (Rendkívüli szám.), 1944. szeptember. Felhívás.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 528—529. old.

124

1944. szeptember 20

A MAGYAR FRONT PÁRTJAI MEMORANDUMUKBAN FELSZÓLÍTTJÁK HORTHYT A FASISZTA NÉMETORSZÁGGAL VALÓ SZEMBEFORDULÁSRA ÉS A SZÖVETSÉGES HATALMAKKAL VALÓ FEGYVERSZÜNET MEGKÖTÉSÉRE

Főméltóságú Kormányzó Úr!

Magyarország demokratikus pártjai: a Független Kisgazdapárt, a Szociáldemokrata Párt és a Kommunista Párt, a református és a katolikus egyház társadalmi egyesületeinek képviselőivel való előzetes megbeszélés és megállapodás

juttatják el a Főméltóságú Kormányzó Úrhoz.¹

Országunk mai katasztrofális helyzetében, a német megszállás által föld alá kényszerített magyar demokratikus pártok szövetsége, a Magyar Front súlyos történelmi felelőssége tudatában szükségesnek látja, hogy az utolsó pillanatban, amikor még az ország demokratikus pártjai és a magyar hadsereg között az ország megmentése és jövője érdekében az együttműködés megteremthető, a leghatározottabban leszögezze álláspontját.

Németország teljes katonai veresége elkerülhetetlen, és már egészen rövid idő kérdése. Magyarországra, ha továbbra is ezen az úton halad, ugyanaz a sors vár, mint Németországra. Románia, Finnország és Bulgária példája azt mutatja, hogy a Németországgal szövetséges kis országok még elkerülhetik a teljes pusztulást, ha szakítanak Németországgal és cselekvési szabadságuk visszaszerzésével cselekvőleg hozzájárulnak a háború megrövidítéséhez. Magyarország számára elérkezett az utolsó pillanat, amikor a magyar földön előrenyomuló orosz hadsereggel egyesülve megakadályozhatjuk, hogy országunk földje hadszínterré váljon, és amikor a magyar néptől csak végtelen és értelmetlen vér- és anyagi áldozatokat követelő háborút azonnal befejezhetjük. Ez az előfeltétele annak is, hogy a Magyarországon elkerülhetetlenül bekövetkezendő demokratikus átalakulás a belső rend felbomlása, a társadalmi ellentétek végső-kig való kieleázódése nélkül, a magyar demokratikus pártok és a magyar hadsereg együttműködése alapján mehessen végbe. Finnország és Mannerheim köztársasági elnök példája azt mutatja, hogy ez az út járható, és mi is csak akkor járunk a helyes úton, ha kizárólag az ország és a magyar népérdekeit tartjuk szem előtt. Ennek a kibontakozásnak az előfeltételeit a magyarországi demokratikus pártok az alábbiakban jelölik meg:

1. A magyar hadsereg beszünteti a további ellenségeskedést a szövetséges hatalmak haderőivel, és az ország területén levő német haderőt lefegyverzi.
2. Magyarország bejelenti, hogy hadat üzen Németországnak.
3. Ezzel egyidejűleg delegációkat küld a szövetséges hatalmak kormányaihoz a fegyverszünet megkötése és a Németország elleni katonai együttműködés megteremtése érdekében.
4. Koalíciós kormány alakul a Magyar Front pártjai és a hadsereg képviselőiből.

E négy pontban megjelölt átalakulás sikere érdekében elengedhetetlenül szükségesnek látjuk a következő intézkedések haladéktalan foganatosítását:

- a) A magyar nép és a hadsereg együttműködése érdekében haladéktalanul

¹ 1944 szeptember végén, október elején újabb memorandumot juttatott el a Magyar Front a kormányzóhoz. Lásd: Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 548—551. old.

szüntessék meg a magyar demokratikus pártok üldözését, és e pártok szervezkedési és propagandatevékenységét tolerálják [nézzék el].

b) A politikai foglyokat általános amnesztia keretében bocsássák szabadon. Addig is, míg az általános amnesztiára vonatkozó rendelet megjelenik, a magyar demokratikus pártok jogerősen elítélt képviselőit a katonai büntetőszázadokból szabadságolás, a katonai fegyintézetekből pedig büntetés megszakítása címén bocsássák szabadon. Követeljük a magyar Gestapo csillaghegyi szervezetének azonnali felszámolását, az elítéltek katonai fogházakba való szállítását, a még el nem ítélték azonnali szabadlábra való helyezését, a politikai internáltak szabadon bocsátását, és a németek által őrzött politikai foglyok és túsok biztonsága érdekében megbízható magyar fegyveres erő kirendelését.

c) Kívánjuk a hadsereg és más karhatalmi alakulat élén álló németbarát vezetők azonnali leváltását, illetve mindazoknak a katonai és polgári személyeknek letartóztatását, akik a magyar nép és a hadsereg itt megjelölt együttműködését veszélyeztethetik.

A Magyar Frontba tömörült pártok úgy látják, hogy politikai foglyaik életéért és biztonságáért a mai politikai vezetők személy szerint is felelősek, a politikai foglyok védelmében az együttműködés őszinte szándékát látják, és kijelentik, hogy mindazoknak az életét és biztonságát, akik a politikai foglyok életét megvédik és szabadságát biztosítják, a demokratikus pártok hasonlóképpen garantálják.

E követelések teljesítésében látjuk mi az egyedül járható utat, mely megmentheti az országot és a magyar népet, s megadja a lehetőséget arra, hogy a katonailag már tarthatatlanná vált Erdélyt politikai eszközökkel még megmenthessük, és a magyar nép jövőjét és becsületét a győztes demokratikus nagyhatalmak oldalán és a Duna völgyi kis népekkel való szövetségben biztosítsuk.

A Magyar Front pártjai e memorandum átnyújtásával Tildy Zoltánt bízzák meg. Kérjük Főméltóságodat, hogy Tildy Zoltánon keresztül a Magyar Frontba tömörült pártokkal a *közvetlen* kapcsolatot haladéktalanul vegye fel.

Budapest 1944. szeptember 20.

A Magyar Front pártjai

Független Kisgazdapárt

Tildy Zoltán s. k.

Szociáldemokrata Párt

Szakasits Árpád s. k.

Kommunista Párt

Kállai Gyula s. k.

AZONNALI KÜLÖNBÉKÉT KÖVETEL A MAGYAR HADIFOGLYOK KÜLDÖTTSÉGE MIKLÓS BÉLÁTÓL, AZ 1. HADSEREG PARANCSNOKÁTÓL

A Szovjetunióban élő magyar hadifoglyok mély aggodalommal látják, mint rohan Magyarország végső veszébe. Azt remélték, hogy Magyarország megelőzi Hitler-Németország többi zsoldosait, és elsőnek szakít a némettel. Csálódtak. Hitler-Németország minden szolgálata a tizenkettedik órában megtalálta a menekvés útját, csak Magyarország áll utolsóként Hitler oldalán, kockáztatva, hogy a háború befejezésekor ugyanabban a bánásmódban részesül, mint Hitler-Németország.

A hazafias magyar hadifoglyok nem akarnak ebbe belenyugodni. Ők ki akarják venni részüket a harcból, hazájuk megmentéséért. Ezért arra kérték a Vörös Hadsereg parancsnokságát, engedje meg nekik, hogy hadifogoly tisztek küldöttsége személyesen vihesse el a nem régen fogságba esett magyar hadifogoly tisztek levelét az 1. honvédhadsereg parancsnokának.

A Vörös Hadsereg parancsnoksága teljesítette a magyar hadifogoly tisztek kívánságát. 1944. szeptember 23-án piros-fehér-zöld lobogó alatt három tagból álló magyar tiszti küldöttség lépte át az orosz arcvonalat és átnyújtotta a hadifogoly tisztek levelét az 1. honvédhadsereg parancsnokának.

A tiszti küldöttség tagjai:

1. *vitéz Gallay Emil őrnagy*, a 4. gépk. lövészászlóalj parancsnoka,
2. *Gyulay Mihály százados*, a 49. gyalogezred I. zlj. parancsnoka,
3. *Dr. Neubauer Pál zászlós*, a 16. feld. huszárszárad I. szakaszparancsnoka.

Közöljük a hadifogoly tisztek levelének teljes szövegét:

Magyar hadifogoly tisztek csoportja.

1944. IX. 16-án

Az 1. honvéd hadsereg parancsnokának

Állomáshelyén

Katonák szólnak volt előljárójukhoz.

Bízunk Nagyméltóságod nagy szaktudásában és biztos ítélőképességében. A német hadsereg minden hadszíntéren döntő vereséget szenvedett, s a teljes bomlás jeleit mutatva, rendezetlenül menekül. Németország politikailag is döntő vereséget szenvedett: Magyarország kivételével összes európai szövetségesei nemcsak szakítottak vele, hanem fegyveresen is ellene fordultak. A háború

legutolsó szakaszába jutott. Németország közvetlenül az összeomlás előtt áll. Ezt már nemcsak a demokrata szövetség katonái tudják, de megértették a német tábornokok legjobbjai is, többek között Paulus vezértábornagy. A hadifogságban levő német tábornokok, hogy Németországot a végső pusztulástól megmentsek, azzal a felhívással fordultak a német hadsereghez és a német néphez, hogy hagyják abba a kilátástalan harcot és mentsek meg hazájukat azzal, hogy Hitlert ők távolítsák el.

A német tábornokok már nem hajlandók Hitler vesztett ügyéért katonáikat feláldozni. Csak a nyár folyamán egyedül a keleti arcvonalon több mint félszáz német tábornok jött át az oroszok oldalára. Sajnos, a magyar tisztek és magyar katonák még akkor is harcolnak Hitler — a magyar érdekekkel ellentétes — lázálmaiért, amikor a német tábornokok már nem hajlandók erre.

Hazánk Hitler hódító háborúja következtében olyan súlyos helyzetbe jutott, mint ezeréves történelmünk folyamán soha. Mi, akik felszabadultunk a német hírverés hatása alól, látjuk, megértettük, hogy Magyarország a végpusztulás szélére sodródott. De még nem vesztett el! Helyes, bátor, igazán hazafias cselekvéssel még meg lehet menteni!

Meg lehet és meg kell menteni hazánkat attól, hogy a magyar föld közvetlen hadszíntérré váljék!

Meg lehet és meg kell menteni Magyarországot attól, hogy a háború befejezésekor még mindig Németország oldalán álljon és így vele együtt kelljen felelnie az elvesztett háborúért!

Meg lehet és meg kell menteni a magyarság legdrágább kincsét: a magyar katona vérért!

De erre csak egy mód van. Erre csak Nagyméltóságodnak és katonáinak van módja. Magyarországot csak a Kárpátokban álló 1. magyar hadsereg mentheti meg. Úgy, hogy Nagyméltóságod nem vár parancsra, hanem parancsot ad arra, hogy a vezetése alatt álló hadsereg menjen haza és verje ki Magyarországról a német megszállókat. Ma, amikor már szinte az egész világ Hitler ellen harcol, a magyar honvédség támadó fellépése elenyésző véráldozattal kiharcolhatná Magyarország függetlenségét, és harcával ismét felemelné Magyarországot avilág szabadságszerető népeinek közösségébe.

Ezekben a tragikus órákban a céltudatos német hírverés befolyása alatt a magyar közvélemény még mindig Erdély felé fordul. Sok félrevezetett magyar még mindig azt hiszi, hogy Erdély hovatartozása a magyarság központi kérdése. Pedig most már nem Erdélyről van szó! Pár nap alatt eldől egész Magyarország számára a lét és nemlét kérdése. Fáj kimondani, hogy Magyarország a sír szélén áll, de ezt ki kell mondani, ha nem akarjuk, hogy hazánk és népünk elpusztuljon! Aki ma az egész világ közvéleménye és a három győztes nagyhatalom fegyvereivel szemben Erdélyt akarja tartani, a biztos pusztulásba taszítja az egész magyarságot!

Bárhogy is fáj a szívünk, ma az eszünkre kell hallgatni, a józan ész követeléseire. Csak józan politika és bátor cselekvés mentheti meg hazánkat. Nagyméltóságodnak és katonáinak ma erre még megvan a lehetősége, de pár nap múlva már késő lesz. Mert a ma még ütőképessé 1. magyar hadsereg rövidesen olyan helyzetbe kerül, hogy többé nem szólhat bele hatásosan Magyarország sorsába.

Ismételjük: Magyarország sorsa az 1. honvédhadsereg kezében van! Ha ez a hadsereg haladéktalanul fegyverszünetet kér a határszélen álló Vörös Hadseregtől, és haladéktalanul harcot kezd a német megszállók ellen, akkor Magyarország életben marad, független, szabad ország lesz. Ha nem... erre a lehetőségre nem is merünk gondolni!

Nagyméltóságod serege az egyetlen, amely ma még hatásosan cselekedhet a magyarság érdekében, Ön elsősorban nem a nyilvánvalóan német befolyás alatt álló magyar kormánynak felelős, hanem felelős az egész magyar népnek Magyarország jövődjéért!

Hazánk történelme fordulóponthoz ért. Ha Nagyméltóságod és katonái ebben a sorsdöntő órában megértik az idők parancsoló szavát, akkor az 1. magyar hadsereg azonnal beszünteti a harcot az oroszok ellen, hazamegy és fegyverét a megszálló németek ellen fordítja.

Ezzel megmenti hazánkat a végromlástól.

Ezt várja Nagyméltóságodtól és katonáitól a Haza és a nemzet.

vitész *Gallay Emil* őrgy., *Gyulay Mihály* szds., dr. *Bihari János* fhdgy., dr. *Barabás Béla* hdgy., dr. *Kabay Ferenc* hdgy., *Csernok János* hdgy., *Györbíró Ferenc* hdgy., dr. *Neubauer Pál* zls., *Miklós László* zls., *Pribojszky Mihály* zls., *Görgei István* zls., *Barabás Oszkár* zls., *Varga-Tóth István* zls., *Gyila Barnabás* zls., *Hunya András* zsl., *Major Gyula* zls., *Hidasi János* zls., dr. *Pál Albert* zls., *Kondás Barna* zsl., *Vernes József* zls., *Szabolcs Gyula* zls., *Bolvári Ödön* hdp. őrm., *Hargita Antal* hdp. őrm., dr. *Vass Sándor* hdp. őrm., *Cserniczky József* hdp. őrm., *Dancs Pál* hdp. őrm., *Cziráki Ferenc* hdp. őrm., *Gyulás Imre* hdp. őrm., *Bányász András* hdp. őrm., *Butka Lajos* hdp. őrm., *Szilágyi Péter* hdp. őrm., *Móser Ervin* hdp. őrm., *Knoll Egon* hdp. őrm., *Korponay Károly* hdp. őrm., *Orbán István* hdp. őrm., *Bertalan Zoltán* hdp. őrm., *Kisbéres Gyula* hdp. őrm., dr. *Szepesházi Róbert* hdgy., *Koppányi Aurél* zls., *Pénzes József* hdp. őrm.

Magyar Újság, 1944. szeptember 26. Magyar hadifogoly tisztek küldöttsége az I. honvéd hadsereg parancsnokánál.

AZ ILLEGÁLIS SZABAD SZÓ A TÉTLEN VÁRAKOZÁS ELLEN. AZ AZONNALI CSELEKVÉSÉRT

Mire várunk még?

A szövetségesek gyors közeledése a német iparvidék felé, Belgium teljes felszabadítása a náci iga alól, a hadműveleteknek Hollandiába való áthelyezése nyugaton, Észtország, Románia és Bulgária megszállása a Vörös Hadsereg által, azaz mindezen országok népeinek sikeres szabadságharca, mindmegannyi tény, amely azt mutatja, hogy a háború végső szakaszához érkezett.

A fasiszta államok visszaszorulása hazánkban most már közvetlenül érezhetővé vált. A Székelyföldön a Vörös Hadsereg csapatai nekik szokatlan terepen is megmutatták hadászati fölényüket mind a magyar, mind pedig a német csapatok felett. A Székelyföld kiürítése fontos, előretolt bázisától fosztotta meg a fasiszta frontot, ahonnan a román síkságon folyó szovjet felvonulást zavarhatta volna. De vereségnél súlyosabban esik a latba számunkra katonailag Temesvár és Arad eleste. A Vörös Hadsereg egységei itt első ízben léptek a nagy magyar Alföldre.

Az út Budapest felé szabad!

Mire várunk tehát még?!

Már a legelvakultabb nácik is tudják, hogy a németek vesztett háborúja egykettőre véget ér. Mire vár tehát még az uralkodó osztály és az azt képviselő quisling-kormány? Egy részük már belátta, hogy fegyverszünetet mindenekelőtt a velünk közvetlenül harcban álló Szovjetuniótól kell kérnünk. Ez a csoport mégis a háború folytatása mellett van, és ezt azzal indokolja, hogy — mint mondják — kedvezőbb feltételeket érnek el, ha tovább védekeznek, mert így a Szovjetunió számára nagyobb jelentőségű lesz átállásunk, mint ha minden további akadékoskodás nélkül megadjuk magunkat. Ezek a jó emberek szem elől tévesztik azt, hogy a mi katonai erőnk az Egyesült Nemzetek elleni harcban már nem oszt és nem szoroz, politikailag azonban minden nap a feltételek keményebbé válását jelenti.

Vannak azután olyanok, akik az ún. „kizárólagos angolszász orientáció” hívei. Ezek a Szovjetunió nélkül szeretnének fegyverszünetet kötni, és arra várnak, hogy az olaszországi szövetséges seregek jussanak el határainkra. Eltekintve ennek katonai lehetetlenségétől, ezek figyelmen kívül hagyják a szövetségesek politikájának félreérthetetlen vonalvezetését, amely nem engedi meg, hogy kötendő megállapodások az Egyesült Nemzetek főhatalmai közül akárcsak egynek is kizárásával jöjjenek létre.

Ha az előbbi két kategóriába tartozók még esetleg jóhiszemű, bár naiv magyarok, — semmiesetre sem mondhatjuk ezt a sokszorosán kompromittált quislingekről, akik sok tízezer magyar élet feláldozásával csupán egy pillanatnyi időt akarnak nyerni, amelyet kétségbeesett, de hiábavaló menekülési és vagyonsibolási kísérletekre lehetne felhasználni.

Akármilyen okból is igyekszik azonban valaki gátat vetni a békeakarat érvényesülésének, a nemzet nem tűri tovább a tétovázást. Akik alkalmatlanok a vezetésre, pusztuljanak helyükről, amíg nem késő.

A nemzet békét követel!

Éspedig azonnal!!

Szabad Szó, 1944. szeptember. 2. sz. Kiadja a Nemzeti Ellenállási Mozgalom.

127

1944. október 1

AZ ELLENÁLLÁS CÍMŰ ILLEGÁLIS LAP A HITLERREL VALÓ AZONNALI SZAKÍTÁST KÖVETELI

Mire várunk? . . .

Ellenségei vagyunk a náciizmusnak és minden magyarországi szolgájának. Ezért mindent elkövetünk szóval, tollal és tettel — amíg lehet, rábeszéléssel, ha már nem lehet, dinamittal —, hogy ezt a szörnyű körülmények között elvesztett háborút azonnal befejezzük, és fegyvereinket a németek ellen fordítsuk, hogy a világ előtt visszanyerjük becsületünket. De éppen ezért

szövetségei vagyunk minden olyan mozgalomnak, szervezetnek vagy törekvésnek, amelynek célja a náciizmus megszüntetése és ezen túl minden olyan igyekezetnek is, amely az új Magyarországot a politikai, társadalmi és gazdasági demokrácia alapjain akarja felépíteni, szoros együttműködésben a szövetséges nemzetekkel, elsősorban a Szovjettal.

Az Ellenállás (A magyar ellenállási mozgalmak lapja.), 1944. október 1.

A KOMMUNISTA PÁRT PROGRAMTERVEZETE AZ ÚJJÁSZÜLETŐ MAGYARORSZÁG FELÉPÍTÉSÉRŐL

Mit kíván a magyar nép a háború befejezése után?

1. Jelenlegi alkotmányunk hatályon kívül helyezésével a Népköztársaság azonnali kikiáltása.

2. A Népköztársaság a magyar dolgozók demokratikus állama. Legelsősorban a munkásosztályra és a parasztságra, a magyar nép nagy többségét kitevő és szilárdan demokratikus két osztályára, de úgyszintén a magyar társadalom összes dolgozó rétegeire (kisiparosság, értelmiség stb.) kíván támaszkodni.

Ezért haladéktalanul törvénybe iktatja a minden megszorítás nélküli általános, titkos választójog bevezetését minden 18. életévét betöltött magyar állampolgár számára, tekintet nélkül foglalkozásra, nemre, nemzetiségre vagy fajra,

valamint a teljes szólás- és sajtószabadságot, a teljes szervezkedési, gyülekezési és egyesülési szabadságot minden demokratikus párt és szervezet számára, minden fasiszta és reakciós párt vagy szervezet végérvényes betiltásával.

3. A Népköztársaság a dolgozó nép demokratikus uralmának biztosítására teljesen új alapokra helyezi az állam szerkezeti felépítését. Lebontja a feudális szerkezetű megyei rendszert. Helyébe az állam központi demokratikus felépítését alakítja ki, azon elvnek az alapján, hogy a községek és falvaktól kezdve föl egészen az államélet legmagasabb fokáig, a nép érdekeit érintő összes tisztsegek és szervek az előző pontban meghatározott demokratikus választójog érvényesítésével a nép jelöltjeivel töltendők be. A Népköztársaság alkotmányába iktatja a választó polgárságnak „visszahívási jogát”, melynek értelmében a választó polgárságnak jogában áll megbízottjait, beleértve a parlamentbe kiküldött képviselőiket is, bármelyik időpontban megbízatásuktól megfosztani, s helyükbe a választó polgárság akaratát és érdekeit megfelelőbben képviselő, új megbízottakat kiküldeni. A Népköztársaság „a visszahívási jog” alkotmányba iktatásával biztosítja a magyar dolgozó társadalom ellenőrzését a társadalom és az állam életének minden egyes pontján.

A Népköztársaság megszünteti a jelenlegi bíraskodási rendszert. Helyébe a demokratikus népi „esküdtbíraskodás” rendszerét vezeti be. Azonnali hatállyal felosztatja a magyar reakció szellemével átitatott csendőrséget és rendőrséget. Állami védőszerveit a demokratikus népi erőkből építi ki. Demokratizálja a hadsereget, a jelenlegi reakciós tisztikar leépítésével, a néphadsereg felállítá-

sával. Azonnali hatállyal megszünteti a felsőházat, a magyar reakciónak e leg-erősebb bástyáját. A Népköztársaság egyetlen törvényhozó testülete a képviselőház, melynek minden egyes tagját általános, titkos választójog alapján, a „visszahívási jog” fenntartásával a nép választja meg.

4. A Népköztársaság gazdasági politikája nem irányul a tőke kisajátítására. De alkotmányába iktatja a munka jogát. Ezért a tőke, a magántulajdon olyan gyökeres megreformálását tűzi ki közvetlen feladatául, hogy azok a kizsákmányolás és spekuláció eszközeivel, a munkanélküliség felidézésével, a házi- és kisipar, valamint a kiskereskedői réteg és értelmiség elnyomásával ne szolgálhassanak a munkásosztály és parasztság, valamint a többi magyar dolgozó réteg gazdasági jólétének, érvényesülésének és boldogulásának akadályozóiul.

5. A munka jogának alkotmányba iktatása mellett a Népköztársaság az összes munkafeltételek (munkabérek, tisztviselői fizetések stb., munkaidő, munkahigiénia stb.) kialakítását a magyar dolgozók és értelmiség megfelelő és egyedül illetékes, a dolgozók demokratikus elvei alapján felépült szervezeteinek (szakszervezetek, földmunkásszervezetek, KAOSZ, MOSZ stb.) hatáskörébe utalja. A Népköztársaság mindenkori kormánya összhangban e szervezetekkel biztosítja a magyar társadalom minden egyes dolgozó osztályának és rétegeinek, az adott körülmények között gazdaságilag, társadalmilag és kulturálisan teljesíthető, helyes és jogos összes törekvéseik és követeléseik kielégítését.

Biztosítja továbbá e szervezetek ellenőrzési jogát a termelésben és elosztásban, hogy főképpen az első, átmeneti időben a Népköztársaság belső ellenségei ne zavarhassák meg a termelés és elosztás rendjét és folyamatosságát.

6. A Népköztársaság egyik legközvetlenebb feladata a parasztság helyzetének gyökeres megoldása. Programja e téren: a parasztság mindennemű, a parasztság súlyos gazdasági helyzetéből és az előző kormányok reakciós politikájából származó (adó, bankadósság, eladósodás uradalmaknak stb.) adósságainak törlése (kivéve a szűk értelemben vett magán- és személyi természetű adósságokat, melyek később lesznek részletezve); továbbá minden egyházi és világi szabad vagy kötött földbirtok 200 holdon felüli kisajátítása a termelő eszközökkel együtt és a parasztság között kártalanítás nélküli szétosztása. Kivéve egyes állami vagy államnak nyilvánítandó mintagazdaságokat, mezőgazdasági üzemeket, erdősegeket, melyek nagysága azonban nem mehet a parasztság földkielégítésének rovására. A Népköztársaság e földreform politika gyakorlati keresztülvitelét a földmunkásság, szegény-, törpe- és kisparasztság tömegei által vidékenként és helyenként demokratikus úton megválasztott bizottságainak hatáskörébe utalja.

A Népköztársaság a földhöz juttatott parasztságnak messzemenő állami támogatást nyújt kamatmentes kölcsönök biztosításával, termelő eszközök juttatásával, hogy a legrövidebb időn belül bekapcsolódhassanak a termelésbe.

7. A Népköztársaság nemzeti közérdeknek nyilvánítja a népegészségügy fel-

karolását. Hatékony állami hozzájárulással kiépíti és szaporítja az egészségügyi intézmények, társadalmi intézmények és biztosító intézmények számát, rendezni kívánja ugyancsak hatékony állami hozzájárulással minden dolgozó: munkásság, mezőgazdasági munkásság, kisiparosság, kispolgárság, szabad foglalkozásúak, tisztviselők stb. baleset-, betegségi, munkaképtelenségi és aggkori biztosítását. Gondoskodik megfelelő gyermekvédelemről, ingyenes szülőotthonok, csecsemő- és gyermekgondozók stb. felállításával.

Az összes társadalmi biztosító intézetek ellenőrzése a megfelelő szervezetek (szakszervezetek, földmunkásszervezetek, KAOSZ, MOSZ stb.) hatáskörébe utaltatnak, melyek tagságuk által demokratikus választás útján e célra ellenőrző bizottságokat választanak.

8. A Népköztársaság a népoktatást és nevelésügyet nemzeti közérdeknek nyilvánítja. Bevezeti az ingyenes gyermekkerteket és elemi oktatást az összes társadalmi osztályok és rétegek számára. Állami támogatással lehetőséget nyújt a társadalom minden egyes gyermekének, tekintet nélkül nemzetiségre, osztálytagozódásra, a legmagasabb fokú oktatás elnyerésére is. Az államháztartás költségén gondoskodik megfelelő számú és fokú iskola kiépítéséről, minden nemzetiség számára.

Az oktatást a magyar nép demokratikus hagyományainak megfelelően új szellemi és pedagógiai alapokra helyezi.

9. A Népköztársaság az állam területén élő összes nemzetiségeket gazdaságilag, politikailag és kulturálisan egyenjogúnak nyilvánítja. Biztosítja a nemzetiségeknek a közigazgatásban, az állami élet minden területén való részvételiüket, egyenjogú és arányos képviselőtüket a törvény hozásában és végrehajtásában. A közigazgatás hivatalos nyelvét az adott vidék nemzetiségi összetétele adja meg. Többnemzetiségű vidéken minden nemzetiség nyelve a hivatalos nyelv közé felvétetik. Nemzetiségi iskolák, tanerők kiképzése, nemzetiségi társadalmi és kultúrintézmények ugyanolyan elbírálásban és állami támogatásban részesülnek, mint a magyar nemzetiségieké.

10. A Népköztársaság biztosítja minden vallás és felekezet szabad gyakorlását, addig a pontig, amíg ez nem irányul a magyar demokratikus Népköztársaság ellen.

Viszont a Népköztársaság bejelenti az államhatalom és az egyház teljes mértékű kettéválasztását gazdasági, társadalmi és kulturális téren egyaránt.

11. A Népköztársaság a fenti pontokban összefoglalt gazdasági, társadalmi és kulturális programját a háború rettenetes pusztításai és országunknak a német rabló imperializmus által történt kifosztása miatt csak fokozatosan valósíthatja meg. E program megvalósításának közvetlen gazdasági alapját képezik: a) az állami tulajdont képező ipari, mezőgazdasági stb. üzemekből származó bevételek, b) a jelenlegi adórendszerünk elvetésével a fokozatos (progreszív) adórendszer bevezetése, annak az elvnek érvényesítésével, hogy a tőke,

a magántulajdonra kivetett progresszív adókulcs alapján a tulajdonosoknak üzemi, vállalati, pénzügyi stb. haszonból csak akkora haszonrészt meghagyását biztosítja, amennyi számukra és közvetlen családtagjaik számára társadalmi, gazdasági és kulturális igényeik gondtalan kielégítését, jólétét biztosítja — az ezen felüli haszonrészt az adókulcs kivetésével az állam kisajátítja, hogy gazdasági, társadalmi és kulturális programjának megvalósításán keresztül a magyar dolgozó társadalomnak visszaszármaztassa.

A Népköztársaság az állami bevételek helyes és célszerű felhasználása érdekében azonnali hatállyal megszünteti a jelenlegi társadalom rothadtságából származó, nem becsületes kétkezi vagy szellemi munkával szerzett nyugdíj-, járadék- stb. jogosultságot, a jutalmazási (tantieme) rendszert, az üzemi, vállalati stb. „igazgatói” tagságot, gazdaságilag a magyar dolgozó nép nyakán élősködők rendszerének minden nemét és fajtáját.

12. A háborús felelősök letartóztatása, vagyonuk elkobzása és népítélet elé állítása.

13. A háborús károsultak állami kárpótlása, a háborús felelősök és bűnösök elkobzott vagyonából — amennyiben a háborús felelősség és bűnrészeség nem terheli őket.

14. A Népköztársaság a zsidó dolgozó rétegeket is — a jelenlegi elvetemült fasiszta politika ez áldozatait — kártérítésben óhajtja részesíteni a magántulajdon megreformálására hozott törvények keretein belül, egyrészt elkobzott vagyonaik és vagyontárgyaik visszaszármaztatásával, másrészt ezek hiánya esetén a háborús felelősök és bűnrészesek elkobzott vagyonából.

15. A Népköztársaság rokkantak és üdülők felállításával gondoskodik a háború hadirokkantjainak emberséges életmódjáról és eltartásáról, valamint nemzeti közérdeknek nyilvánítja ezek támogatásra szoruló családtagjainak állami támogatását és nevelését.

16. A Népköztársaság külpolitikailag a Szovjetunióval és valamennyi szomszédos demokratikus állammal békés viszonyban és a legszorosabb gazdasági, társadalmi és kulturális együttműködésben kíván élni. Célja a Duna-medence és Balkán népei egyetlen demokratikus népcsaládjának megvalósulása, összhangban a Szovjetunióval. Addig is vitás területi kérdéseinket, az államhatárok megvonását a legteljesebb nemzetiségi jogok tiszteletben tartása és megadása mellett a kölcsönösség alapján békés úton rendezzük szomszédos államainkkal.

17. A magyar társadalom további gazdasági és társadalmi berendezkedése fölül a nemzet akarata dönt a magyar nép demokratikus megkérdezése útján.

Budapest, 1944. október hó 2-án.

A KOMMUNISTA PÁRT ÉS A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT HATÁROZATA A FASIZMUS ELLENI KÖZÖS HARCRA ÉS A MUNKÁSOSZTÁLY EGYSÉGÉNEK MEGTEREMTÉSÉRŐL

Határozat

1. A magyar nép harcának sikerét a békéért s a háború gyors befejezésével az új, demokratikus Magyarország kialakításáért, egyes-egyedül a munkásosztály harcos, forradalmi egysége, határozottsága és vezetése biztosíthatja. Ezért az SZDP és a KP megállapítja, hogy elengedhetetlenül szükség van a magyar munkásosztály harcos, forradalmi egységének megteremtésére.

2. Az SZDP és a KP megállapítja, hogy a magyar munkásosztály harcos, forradalmi egységének továbbfejlesztése szükségessé tenné a két párt egyesülésével az egységes és egyetlen forradalmi szocialista munkáspárt megalakítását. A jelenlegi körülmények között azonban a két párt egyesülési feltételeinek a kidolgozása csak gátolná a két pártot a közvetlen és a közös harci feladatok elvégzésében, ezért a két párt az egyesülés kérdésének megoldását a háború utáni időkre halasztja.

3. Az SZDP és a KP megállapítja, hogy mindkét párt végcélja a szocializmus megvalósítása Magyarországon. Magyarország jelenlegi történelmi adottságai-ban ezt a célt a magyar munkásosztály s a magyar dolgozó társadalom a háború azonnali befejezésén és egy független, szabad, demokratikus Magyarország megteremtésén keresztül érheti el.

4. Az SZDP és a KP a békéért és a független, szabad, demokratikus Magyarország kiharcolásáért politikailag és szervezetileg a legteljesebben együttműködik.

5. Politikai és szervezeti együttműködésének biztosítására a Szociáldemokrata Párt és a KP azonnali hatállyal összekötő bizottságot alakít a két párt vezetősége között. Az összekötő bizottságnak a két párt megbízottjai részéről egységes hozzájárulással meghozott döntései mindkét pártra kötelezőek, és minden változtatás nélkül mindkét párt részéről külön-külön is teljes egészében végrehajtandók.

6. Az SZDP és a KP megállapodott abban, hogy a két párt egymástól független sajtótermékeinek és lapjainak meghagyása mellett az összekötő bizottság ellenőrzésével és közös szerkesztéssel egy újságot (lapot) alapít, közös anyagi hozzájárulással. A lap hivatása: egyrészt gondosan őrködni afelett, hogy a magyar munkásosztály és a dolgozók soraiban semmiféle ideológiai,

taktikai zűrzavar vagy bizonytalankodás fel ne üthesse a fejét — és másrészt, hogy a két párt közösen vívott harca, tapasztalatainak összegezésével, elősegítse az egységes, forradalmi szocialista munkáspárt szellemének kialakítását.

Éppen e fenti célok szem előtt tartása alapján a lap mindkét párt számára biztosítja a jóakarátú, őszinte és építő munkáskritika gyakorlását.

7. Az SZDP és a KP megtartja politikai és szervezeti önállóságát, függetlenségét és szabadságát, úgyszintén kritikai függetlenségét, szabadságát és nyilvánosságát egymással szemben is.

8. Az SZDP és a KP megállapítja, hogy a két párt egyesülési időpontjától függetlenül haladéktalanul megvalósítandó a magyar munkásosztály egysége a szakszervezetek életében. A szakszervezetek a munkásság gazdasági szövetségei érdekeik megvédésére, helyzetük javításának kiharcolására. A magyar munkásosztály szakszervezeteinek magukba kell tömöríteniük a magyar munkásság minden egyes rétegét és tagját, tekintet nélkül párt vagy politikai állásfoglalására. *Szabad Szakszervezetek Szövetsége* név alatt az SZDP és a KP megállapodtak a magyar munkásosztály egységes szakszervezetének megteremtésében. Az SZDP és a KP kötelezi magát arra, hogy ezt a megállapodást azonnali hatállyal külön-külön kiadványokban meghirdeti a magyar munkásosztály számára.

9. Az SZDP és a KP kötelezi magát arra, hogy a Szabad Szakszervezetek Szövetségén belül egyik párt sem épít ki semmiféle leplezett vagy nyílt párt-szervezetet (bizottságokat, frakciókat, sejteket stb.), továbbá, hogy a szakszervezetek helyi, szakmai, központi stb. vezetőségeinek a munkásság legdemokratikusabb elvei alapján történő megválasztásánál egyik párt sem akadályozza meg a munkásság szabad akaratának kifejeződését.

A két párt azonnali hatállyal felhívással fordul a Szabad Szakszervezetek Szövetségéhez, hogy csatlakozzon a két párt akcióegység-programjához.

10. Az SZDP és a KP megállapítja, hogy a múltban is a szociáldemokrata és kommunista ifjúság között a legteljesebb mértékben megvolt az egység érzése, úgyszintén szervezetileg és politikailag is a szociáldemokrata és kommunista ifjúság együttműködése, függetlenül a két pártnak egymáshoz való viszonyától, ezért a két párt megállapodott abban, hogy függetlenül a két párt egyesülésének időpontjától, jelenlegi vagy jövőbeni egymáshoz való viszonyától, javasolja külön-külön saját pártja tagozatának, hogy alakítsák meg azonnal a szociáldemokrata és kommunista ifjúság egyetlen és egységes szervezetét: az Ifjú Szocialisták Szövetségét. Az SZDP és a KP kötelezi magát arra, hogy a megállapodást azonnali hatállyal külön-külön meghirdeti a szociáldemokrata és kommunista ifjúság felé, és felszólítja őket, hogy haladéktalanul alakítsák meg az Ifjú Szocialisták Szövetségét s annak vezetését, az OIB-t, továbbá, hogy az Ifjú Szocialisták Szövetsége tegye magáévá az SZDP és a KP közös programját, és annak alapján kezdje el a szervezési és mozgósítási munkát.

11. A két párt kötelezi magát arra, hogy e határozatot teljes egészében és mindkét párt külön-külön meghirdeti tagsága felé, és felszólítja és utasítja párttagságát, hogy az Összekötő Bizottság mindenkori döntéseit haladéktalanul és minden változtatás nélkül hajtsa végre a magyar nép harca sikerének érdekében.

Záradék az SZDP és a KP határozatához

Az SZDP és a KP fenti határozat letárgyalásánál részt vettek: Szakszervezetek Országos Szövetsége Szakszervezeti Tanácsának (Hetes Bizottság) teljhatalmú megbízottai (nevüket, tekintettel legális voltukra, titoktartás fedi), azzal a felhatalmazással, hogy egyrészt mint az SZDP vezetőség tagjai a két párt közötti, másrészt mint a Szakszervezetek Országos Szövetsége Szakszervezeti Tanácsának tagjai, az SZDP és a KP szakszervezetekre vonatkozó határozatairól a Szakszervezetek Országos Szövetsége csatlakozását is aláírásukkal mindenben megerősítsék. Így a Szabad Szakszervezetek Szövetségével az egységes szakszervezeti mozgalom megteremtése az SZDP és a KP, valamint a magyarországi Szakszervezetek Országos Szövetsége legfelsőbb vezetőségeinek közös határozata.

A szakszervezetek vezetősége a magyarországi munkásság harcoss és szervezett egységének továbbépítése szempontjából kötelezi magát arra, hogy:

1. a legteljesebb politikai összhangban együttműködik a Szociáldemokrata és Kommunista Párttal. Az SZDP és a KP Magyar Front politikájával, [egyet ért] ezért az SZDP és a KP Összekötő Bizottságának döntéseit a háború mihamarabbi befejezésének, a független, szabad és demokratikus Magyarország kialakításának és a munkásság felszabadításának érdekében mindenkor változatlanul magáévá teszi, és a legalitás körülményeihez képest, valamint a szakszervezeti szempontok szem előtt tartása mellett végrehajtja.

2. A nyilvános bejelentést — tekintve legális voltukra — mellőzve ugyan, de az SZDP-t és a KP-t a szervezési tennivalók sürgős elvégzésében támogatja. Ezért: a) a Szakszervezeti Tanács (Hetes Bizottság) a lehető legrövidebb időn belül, szakmánként külön-külön összehívja *csak* a legmegbízhatóbb és harcokban kipróbált szakszervezeti szakosztályi stb. vezetőséget, tagságot, üzemi bizalmiakat stb., ahol bejelenti az SZDP és a KP és szakszervezetek közötti megállapodásokat a munkásság egységének megteremtésére, és felszólítja őket, hogy politikailag mindenkor kövessék az Összekötő Bizottság döntéseit.

b) Felszólítja a bizalmas értekezletek résztvevőit, hogy haladéktalanul alkítsák meg a szakszervezetekben, üzemekben stb. a Magyar Front szakszervezetét, üzemi stb. bizottságait.

c) E bizottságok feladatai: azonnal sztrájkok, tüntetések szervezése a mun-

kátság gazdasági követeléseai alapján; szabotázsok, robbantások fokozása, előkészület az általános sztrájk kikiáltására és végül a munkásmilícia kereteinek azonnal üzemenkénti és szakszervezetenkénti kiépítése.

d) A vidéki városok szakszervezeteinek legmegbízhatóbb és harcokban kipróbált vezetőinek azonnali felrendelése Budapestre, vagy innen a központból megbízható és utasításokkal ellátott kiküldöttek leutaztatása, hogy vidéki városokban, helységekben stb. — beleértve a parasztságot is — az a) és b) pontokban foglalt szervezési munka azonnali hatállyal megkezdődjön. A nagy anyagi kiadásokkal járó vidéki szervezési munkánál az SZDP és a KP hatékony anyagi támogatást vállal, amennyiben pedig az SZDP és a KP-re hárulna a vidéki szervezők kiküldése, SZDP és a KP vállalja a szervezés teljes anyagi fedezetét.

E *Záradék* a legteljesebb mértékben bizalmas jellegű. Egészében vagy részleteiben nyilvánosságra hozatalának mellőzésével, úgy az SZDP és KP, mint a Szakszervezetek Országos Szövetsége nevében a Szakszervezeti Tanács (Hetes Bizottság) kötelezi magát.

A *Határozat és Záradék* — a mai napon életbe lép az SZDP és a KP és a Szakszervezetek Országos Szövetsége részéről felhatalmazott megbízottak aláírásával.

Budapest, 1944. október 10.

Szakasits Árpád
Szociáldemokrata Párt

Kállai Gyula
Kommunista Párt

Szakszervezetek Országos Szövetsége

A *Határozat* 8. pontja 7. sorától (Szabad Szakszervezetek Szövetsége), a 9. és 10. pontok is egyelőre függőben maradnak, és éppen így a *Záradék* tárgyalását is aláírók a napirendről levették.

1944. október 10.

Szakasits Árpád
Kállai Gyula

Tisztázat. — PI Archivum. Gyűjtemény. 474.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 561—565. old.

A MAGYAR ÚJSÁG CIKKE AZ 1944. OKTÓBER 15-I FEGYVERSZÜNETI KÉRELEM ELŐZMÉNYEIRŐL, A SZOVJETUNIO ÉS SZÖVETSÉGESEI FEGYVERSZÜNETI FELTÉTELEIRŐL

Október 15-ig a Vörös Hadsereg már elfoglalta Szegedet, majd a debreceni tankcsatában súlyos vereséget mért a németekre.

A magyar kormánynak most már be kellett látnia, hogy a háborút elvesztette, hogy a német szövetség pusztulásba viszi az országot. A kormány fegyverszüneti kéréssel fordult a Szovjetunióhoz és szövetségeseihez. Faragho Gábor vezérezredes vezetésével magyar bizottság utazott Moszkvába az előzetes fegyverszüneti tárgyalások lefolytatására.

A szövetségesek fegyverszüneti feltételei a következők voltak:

a) Magyarország önálló, független állam marad, és belügyeibe más állam nem avatkozik bele.

b) A honvédség megtartja fegyvereit, és azokat a még Magyarországon tartózkodó megszálló vagy harcoló német csapatok ellen fogja fordítani.

c) A magyar haderő az orosz hadsereggel együtt a német haderőt megtámadja.

A magyar hadsereg az 1937. évi december 31-i határok mögé vonul. A határok végleges meghúzása csak a béketárgyalások után fog megtörténni.

Ezek a feltételek biztosították volna a magyar nép függetlenségét, szabadságát, és lehetővé tették volna, hogy szakítva a szegényletes német szövetséggel, fegyverrel a kézben álljon az Egyesült Nemzetek oldalára. . .

Magyar Újság, 1945. január 6. A nyilas puccstól Budapest felszabadulásáig.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 565—566. old.

5. HARC SZÁLASI URALMA ELLEN AZ ORSZÁG FELSZABADÍTÁSÁÉRT

131

1944. október

A KOMMUNISTA PÁRT BÁNYÁSZBIZOTTSÁGÁNAK FELHÍVÁSA SZÁLASIÉK HATALMÁNAK MEGDÖNTÉSÉRE, A FEGYVERES ELLENÁLLÁSRA

Hitler vert serege fejvesztve menekül a szövetségesek minden oldalról rázúduló támadása előtt. Hitlerék már régen nem reménykednek a győzelemben, de már abban sem, hogy saját nyomorult életüket megmenthetik. Csak azért hajtják még mindig a vágóhídra a dolgozók millióit, köztük a magyar népet is, hogy gyilkos életüket pár napra meghosszabbíthassák. A magyar munkás és paraszt szorgalmasan dolgozik és meghunyászkodva húzódik félre, ahelyett, hogy kalapáccsal és kaszával állítaná meg a nációk végtelen kocsisorait, melyek a mi élelmünket, az ország kincseit viszik Németországba, hogy Hitler pár héttel tovább zabálhasson. Az utakat ellepik az esztelenül menekülők, akik nem tudják, hogy azért ijesztik őket rémtörténetekkel, hogy legyen, aki lövészárkot ásson és dolgozzon Hitler banditái számára. Nem tudják, hogy az élet előtt a halálba, a felszabadulás előtt a rabszolgasorsba menekülnek.

Népünk békevágya és országunk katasztrófális katonai helyzete arra indította a kormányzót, hogy fegyverszünetet kérjen. Horthyék felelőtlensége következtében a fegyverszünet bejelentése nem a békét, hanem a legsúlyosabb megpróbáltatást hozta a magyar népnek. A német hadvezetőség Magyarországra küldött erőinek zömét nem a frontra, hanem a Dunántúlra és Budapestre összpontosította, hogy megakadályozza kiválásunkat a háborúból. Titokban már hetek óta folytatta a nyilasok felfegyverzését, és csak az alkalmat várta, hogy a számukra megbízhatatlanná vált Horthy-rezsim helyére saját, mindenre kész lakájit juttassa hatalomra.

A Magyar Frontba tömörült demokratikus pártok két emlékiratot is eljuttattak a kormányzóhoz, melyekben világosan feltárták előtte ezt a helyzetet. Rámutattak arra, hogy a német megszállás alatt álló ország számára csak a hadsereg és a demokratikus erők szoros együttműködése biztosíthatja a háború-

ból való kiválás sikerét. Horthyék azonban elutasították a demokratikus erők közreműködését, és még ezt a lépést is a magyar nép kizárásával hajtották végre. Azóta kiderült, hogy a fegyverszünetet nemcsak politikailag, de katonailag sem készítették elő. Horthyék politikailag és katonailag csatát vesztek a németekkel szemben, mert ismételt figyelmeztetéseink ellenére a honvédség és a karhatalom élén meghagyták a nácibarát tiszteket, mert nem gondoskodtak megbízható magyar haderőnek a fővárosba hozataláról, nem fegyverezték fel a munkásságot, sőt továbbra is üldözték a békéért harcoló demokratikus erőket. Horthyék végzetes korlátoltsága és az a reakciós elképzelésük, hogy rendszerüket átmenthetik, ha a demokratikus erők közreműködése nélkül, egyedül teszik meg ezt a lépést, vezetett október 15. katasztrófájához.

A fegyverszünet meghíúsulásáért Horthyék viselik a felelősséget!

Szálasival és társaival a magyar közélet söpredéke került hatalomra. Programjuk: a háború végsőig való folytatása a német határok védelmében és a zsidók kiirtása. Békét kívánó népünkkel szemben ezt a programot terrorral érvényesítik. *Rémuralmuk napjai azonban meg vannak számlálva!*

A magyar nép ellenállása és a Vörös Hadsereg előrenyomulása rövidesen véget fog vetni a német szuronyokra támaszkodó gyilkosok garázdálkodásának. A felszabadító Vörös Hadsereg Budapest előtt áll és nincs az az erő, mely feltartóztathatná!

Magyar bányászok! Az ország a legszörnyűbb pusztulás előtt áll! A németek hadszíntérre teszik. Élelmünket elrabolják, a népet pedig elhajtják kényszermunkára. Családaitok földönfutókká lesznek, ha nem fokozátok a harcot a háború és a nemzetgyilkos terroristák ellen! Bénítsátok meg a termelést! Szegüljetek ellen a nyilas huligánok intézkedéseinek! Alakítsatok harcoló csoportokat! Gyilkoljátok a németeket és a nyilasokat! Támadjátok meg szállítóeszközeiket, romboljátok szét az utakat és vasutakat előttük! Vegyétek vissza tőlük a mi élelmünket! Ragadjátok magatokhoz fegyvereiket! Ne hagyjátok elhurcolni magatokat kényszermunkára! *Készüljete az általános sztrájkra!* Szervezzetek gazdasági sztrájkokat! Minden üzemben létesítsetek Szervező Bizottságokat!

Megalakult a Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt akcióegysége, ti is tegyetek félre minden pártviszályt, teremtsétek meg a bányászok harci egységét!

Harcoló Bányász, 1944. október. 2. sz. Kiadja: A Kommunista Párt Bányászbizottsága. Bányászegységet.

1944. november 9

MEGALAKULT A MAGYAR NEMZETI FELKELÉS FELSZABADÍTÓ BIZOTTSÁGA

„Történelmi felelősségünk tudatában az előzetesen lefolytatott tárgyalások után elhatározzuk, hogy megalakítjuk a Magyar Nemzeti Felszabadító Bizottságot a következő alapelvek figyelembevételével:

1. A német és fasiszta bérencek kiűzése az országból és a dicsőséges Vörös Hadsereggel együttműködő nemzeti felkelés megszervezése.
2. Szabad, független, demokratikus Magyarország megteremtése.
3. Alapvető szociális változások előkészítése.
4. Szoros együttműködés az összes környező államokkal.
5. Legsorosabb baráti együttműködés hatalmas szomszédunkkal, a Szovjetunióval.

Felhívunk minden politikai pártot, társadalmi egyesületet, szakmai és szabadszervezetet, amely ezeket az alapelemeket magáévá teszi, hogy csatlakozzék Felszabadító Bizottságunkhoz.

Budapesten, 1944. november 9.”

Széchenyi Könyvtár. Bajcsy-hagyaték. 28—39. old.

1944. november 10

A MAGYAR NEMZETI FELKELÉS FELSZABADÍTÓ BIZOTTSÁGÁNAK KIÁLTVÁNYA A MAGYAR NÉPHEZ

Magyarok!

Március 19-én Hitler hordái megszállták az országot. A Gestapo elfogta, és németországi koncentrációs táborokba hurcolta a legjobb magyarokat. A kormányzót életveszélyes fenyegetésekkel új kormány kinevezésére és a háború folytatására kényszerítették.

A náciellenes törvényhozók bebörtönzésével, mások megfélemlítésével a par-

lament törvényhozó testületből a bábkormány szolgái uszálya lett. Az új kormány a jogfolytonosság mesterkélt erőltetésével sem tudta nemzetközi hitelét megalapozni és politikáját a magyar nép érdekei szerint intézni.

A független sajtó elhallgattatásával a közvélemény tárgyilagos tájékoztatása megszűnt: a nemzet sötétben botorkált sírja felé.

A' munkásság, parasztság és értelmiség pártjai földalatti munkára kényszerültek, és megkezdték a németek ellen a felszabadító harcot. Közös akcióbizottságot létesítettek, és alapvető tárgyalások eredményeként megállapodtak az alkotmányos államfővel, a kormányzóval és a Honvéd Vezérkar főnökével, hogy a szövetséges hatalmaktól fegyverszünetet kérünk és az országot visszavezetjük a demokratikus népek szabad közösségébe.

A kormányzó október 15-én rádiószózatban bejelentette a fegyverszünetet, s hadparancsban utasította katonáit az ellenségeskedések beszüntetésére és a feltétlen engedelmességre.

A németek e nagy jelentőségű napon a nyilasok gyalázatos álarcában megfosztották cselekvési szabadságától a kormányzót, újabb rémuralmat teremtettek, majd egy közveszélyes őrültet, akinek megnyilatkozásain éveken keresztül derült az ország, „nemzetvezető” elnevezéssel „államfővé” választottak.

Az új rezsim statáriális fenyegetésekkel kényszeríti a tisztviselőket hűség-esküre, a katonákat továbbharcolásra. Ez a rendszerváltozás!

Magyarok!

Szállasi uralma alkotmány- és törvényellenes! A fegyverszüneti tárgyalások előkészítésével a jogfolytonosságot a Felszabadító Bizottság képviseli. A Felszabadító Bizottság szervezi a nemzeti felkelést és átvette az ország legális képviselőletét.

Tisztviselők!

Szállasira tett eskütök érvénytelen! A magyar állam törvényes feje változatlanul Horthy Miklós. A neki tett eskütkökhöz híven dolgozzatok!

Munkások!

Készüljetek fel az általános sztrájkra! Jelentkezzetek a milícia toborzóhelyein, fogjatok fegyvert, és akadályozzátok meg a gyárak, a közüzemek és hidak felrobbantását, a főváros elpusztítását!

Parasztok!

Szervezzetek szabadcsapatokat, és verjétek ki a németeket a falvakból! Terményeiteket rejtsetek el előlük!

Polgárok!

Ne hagyjátok el a fővárost, ne tegyétek ki magatokat az országúti gyaloglás és a közeledő tél borzalmainak! Ne legyetek német rabszolgák! Maradjatok a helyeteken, nem lesz semmi bajotok!

Diákok!

Álljatok be a partizáncsapatokba, és harcoljatok a németek ellen!

Vasutasok!

Állítsátok le a vonatokat! Szabotáljatok!

Katonák!

Szüntessétek be az ellenállást az oroszokkal szemben! A németek ellen harcoljatok! A kormányzóra esküdtetek fel — ő a törvényes Haduratok, parancsainak engedelmeskedjétek! Ne engedjétek magatokat Németországba hurcolni, hogy Berlin alatt idegen érdekekért pusztuljatok el! Jelentkezzetek a Felszabadító Bizottság hadseregének parancsnokságainál!

Rendőrök!

Csatlakozzatok a Felszabadító Bizottsághoz!

Tartalékosok! Újoncok!

Ne vonuljatok be!

Magyarok!

Várjátok és kövessétek a Felszabadító Bizottság utasításait!

Halál a német megszállókra!

Halál Szálasira!

Éljen a független, szabad, demokratikus Magyarország!

Budapest 1944. november 10-én.

Felszabadító Bizottság

PI Archivum. Röpiratgyűjtemény. III. 18/1944. 2409.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 582—584. old.

134

1944. november 22

A MAGYAR IFJÚSÁG SZABADSÁGFRONTJA FEGYVERES ELLENÁLLÁSRA HÍVJA FEL AZ IFJÚSÁGOT

Ifjúnunkások! Parasztifjak! Diákok!

Hazánknak és népünknek ezekben a sorsdöntő óráiban a magyar ifjúság minden rétege felismerte, hogy nem maradhat tétlenül akkor, amikor egy maroknyi áruló a náci imperializmus karjaiba és ezzel a végső megsemmisülésbe dobja oda az országot és a magyar népet.

Osztály-, felekezeti és pártkülönbség nélkül, néhány áruló kivételével, egy- séges már a magyar ifjúság abban, hogy a nemzethalál fenyegető veszélyéből az egész magyar nép, de elsősorban az ifjúság kíméletlen szabadságharca ment- heti csak meg Magyarországot. A ránk leselkedő pusztulás az utóbbi évtizedek- ben még nem tapasztalt egységbe tömörítette az ifjúságot, amely soha nem volt közelebb ahhoz, hogy hagyományának ragyogó példái után indulva, újra a magyar szabadságharc élére álljon.

A szabadságharcnak a magyar ifjúságon belül való szervezésére létrejött az ifjúság legszélesebb tömegeit felölelő szövetség, a *Magyar Ifjúság Szabadság- frontja*.

Harcba szólítunk minden ifjúnunkást, diákot, parasztfiút, leventét és nem- zetőrt, a köz- és magánhivatalok fiatal alkalmazottait, a fiatal diplomásokat, csatlakozzanak az ifjúság szabadságharcához! Mindenki a maga helyén szer- vezze az ellenállást fővárosunk és a Dunántúl megmentésére, akadályozza meg a németeket és magyar bérenceiket az ország kifosztásában, a magyar értékek megsemmisítésében, a lakosság elhurcolásában.

Szabadságharcunk sikeréért a magyar ifjúságot egyetemlegesen és személyen- ként történelmi felelősség terheli. Ezek a sorsdöntő órák csak kétféle maga- tartást ismernek: *vagy magyar, vagy pedig hazaáruló!* Harmadik út nincs! A megbúvók, az állást nem foglalók az ellenség malmára hajtják a vizet, és így is tartjuk számon őket! A Magyarország romjain felépülő szabad, demokratikus magyar társadalomban sem helye, sem szerepe nem lehet annak, aki nem harcol velünk.

Levente! Nemzetőr! Ifjú honvéd! Fiatal tiszt! csatlakozz a magyar ifjúság szabadságharcához. Szervezz szabadságharcos csoportokat csapattestedben, hogy részt végy Budapest felszabadításában, és megakadályozd a magyar nép elhurcolását. Ne segítsd, gátold meg a németeket és Szálasiékat a lakosság deportálásában. Adj fegyvert a többi fiatal magyarnak, katonai szakértelmedet és fegyveredet állítsd a magyar nép szolgálatába. Ne lőj a Vörös Hadsereg katonáira! Menj át hozzájuk, kövesd Miklós Béla és annyi hős magyar katona példáját. Fegyvered van! Harcolj velük!

Ifjúnunkás! Szabotáld a haditermelést. Pusztítsd a német fegyvereket, köz- lekedési eszközöket, ne engedd az üzemi berendezéseket leszerelni és elrabolni. Szervezd, készítsd az általános sztrájkot!

Parasztfiú! Ne vonulj be katonának! Szervezz partizáncsoportot! Rongáld a német utánpótlási vonalakat! Rejtsd el az élelmiszerkészleteket, és inkább vágd le állataidat, semhogy a német rablók elhurcolják!

Diák! Fiatal magyar értelmiség!

Küzdj a hazug náci propaganda ellen! Szerezz fegyvert! Véd meg Buda- pestet és a kultúrintézményeket! Sorakozz fel Európa szabadságszerető diák- sága: a szerbek, lengyelek, szlovákok; franciák, dánok és a többiek mellé!

Magyar ifjak!

Ne hagyjátok el Budapestet! Ne engedelmesskedjétek a hazaáruló bevonulási parancsnak! Alakítsátok meg minden üzemben, minden katonai, levante-, nemzetőr-alakulatban, hivatalban, lakóházban, községben a fegyveres ellenállás sejtjét, a Magyar Ifjúság Szabadságfrontja dicsőséges partizánseregének egységeit: *a harci gárdákat*. Vegyétek el a németek és nyilasok fegyvereit. A fegyveres ellenállás órája közeleg!

Az önkéntes kiürítés teljes csődje azt mutatja, hogy Budapest népe mellettünk van, és passzív ellenállása népszavazás volt Szálasiék áruló klikkje ellen. A németbérenc „kormány” most az erőszakos kiürítést tervezi. A mi feladatunk, hogy az ellenállást aktívá, harcossá tegyük, és Budapest népe élén megakadályozzuk ezt az őrült, nemzetgyilkos tervet.

Harcunk kíméletlensége és keménysége lesz a feltétele annak a másik erőfeszítésnek, melyet Magyarország demokratikus átalakításáért, népünk és saját magunk európai jövőjéért fejtünk majd ki, ha a harcnak ezt a szakaszát már sikeresen megvittuk.

A győzelmes, felszabadító Vörös Hadsereg Budapest kapui alatt áll! A döntés minden pillanatban bekövetkezhetik. Minden óra, amelyet elmulasztunk az ellenállás szervezésére fordítani, népünk kínjainak gyarapodását, magyar értékek megsemmisülését jelenti!

Magyar ifjúság, fel a harcra!

*A Magyar Ifjúság Szabadságfrontja
Kommunista Ifjómunkás Szövetség
Nemzeti Parasztpárt Ifjúsága
Magyar Diákok Szabadságfrontja
Katolikus és Protestáns Egyházak Ifjúsági Csoportjai*

PI Archivum. Röpiratgyűjtemény. III. 10/1944. 1867.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 594—596. old.

PÁLFFY GYÖRGY ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉSE A KP KATONAI BIZOTTSÁGÁNAK MUNKÁJÁRÓL

Az ellenállási mozgalomban való részvételem leírása

Az ellenállási mozgalomba aktívan közvetlenül 1944. március 19-e után kapcsolódtam be egyrészt mint az eddigi legális, de a fenti időponttól föld alá kényszerült Kisgazdapárt tagja, melynek országos nagyválasztmányi és budapesti intéző bizottsági tagja voltam, másrészt az illegális Békepárt, később a Kommunista Párt révén, amelynek a korábbi kapcsolatok után 1944 nyarán tagja is lettem.

Kisgazdapárti vonalon kapcsolatban voltam a párt vezetőjével, Tildy Zoltánal, akit illegalitása alatt többször felkerestem, valamint családjával, amelyről viszont veje, dr. Csornoky Viktor, jelenleg nemzetgyűlési képviselő és felesége, Tildy Erzsébet 1944 késő nyarán kb. két hétig illegalitásban nálam laktak. Tildy Zoltánt tájékoztattam, és tőle átvettem a Kisgazdapárt véleményét egyes kérdésekben. 1944 szeptemberében elkísértem őt Szakasits Árpád és Vörös János akkori vezérkari főnökkel való első találkozására.

A Békepárt, illetve Kommunista Párt vonalán kezdetben, közvetlenül a Magyar Front megalakulása után, a katonai propagandát vezettem az erre a célra beszerezett csoportommal, amely állott a következőkből:

dr. Novák Károly miniszteri titkár, jelenleg a sopronkőhidai fogházból útban hazafelé,

dr. Décsi Gyula, jelenleg rendőrfogalmazó a politikai rendőrségen,

Ravasz Károly jogszigorló és ez utóbbinak néhány diáktársa.

A még meglevő röplapokat az 1. sz. melléklet alatt csatolom. Ezeket a röplapokat egy kivételével (a IX. 1-i) én írtam, és kezdetben 1000, majd 2000 körüli példányszámban készítettem el a Békepárt, majd a Kommunista Párt illegális sokszorosítóján. A beborítékozást, lebélyegzést és postázást fenti csoport végezte összeírt címjegyzék és megszerzett hivatalos elosztók alapján, kezdetben velem együtt, később, amikor a szervezés és az akciók irányítása jobban lekötött, külön, az én irányításom alatt.

Párhuzamosan a propagandamunkával folytattam a Békepárt, illetve később a Kommunista Párt megbízásából a szervező munkát 1944 októberétől kezdve mint a Kommunista Párt Katonai Bizottságának vezetője. Irányításom alatt dolgoztak kommunista párttagok és mások, név szerint:

dr. Novák Károly, később az utóbbi helyett

Kovács (Fehér) Lajos, jelenleg a budapesti politikai rendőrség helyettes vezetője.

Sólyom László ny. százados, jelenleg Budapest rendőrfőkapitánya.

Szervezkedésünk két irányú volt:

1. Kis akciócsoportok szervezése, felfegyverzése, anyaggal való ellátása és bevetése német- és nyilasellenes akciókra.

2. Tömegszervezés, fegyveres felkelés céljából.

ad 1. 1944 szeptemberétől 1945 januárjáig vezetésem alatt váltakozóan 3—5 csoport, egyenként 3—6 főből működött az alábbi, ellenőrzött eredménnyel:

a Gömbös-szobor felrobbantása,

kb. húsz esetben német teherautók, vontatók, tábori lövegek felrobbantása, 6—8 esetben kézigránátós támadás német járművek ellen,

3 esetben az Andrássy úti nyilasház őrsége, illetve földszinti termei ellen, valamint az anyalföldi nyilasház ellen.

6 esetben vasúti pálya megszakítása, robbantása a budapesti körvasút területén, illetve Kelenföld környékén (ebből egy esetben, egy este, 18 helyen a déli összekötő híd és a Kelenföldi pályaudvar között).

3 esetben felrobbantása beépítésre váró német páncélos géppuskaállásoknak,

a Városi Színházban tartott nyilas nagygyűlésen két robbantás, amely a gyűlés további folytatását meg is hiúsította,

a Kossuth Lajos utcai nyilas könyvesbolt felrobbantása.

Az akciócsoportok vezetői felé összekötőm volt az említett Kovács (Fehér) Lajos. A fegyvereket a csoportok felfegyverzésére és a robbanóanyagot részben az ellenállási mozgalom más szervezőitől, részben katonai alakulatoktól szereztük, illetve a Gömbös-szobor esetében Makay Miklóstól, a Nitrochemia igazgatójától kértem és kaptam.

ad 2. A fegyveres felkelés céljából folyó tömegszervezés három irányú volt:

a) A Kommunista Párt által megmozgatható munkástömegek megszervezése, ezt Apró Antal, jelenleg a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetőségének tagján, nemzetgyűlési képviselőn és Barthán, a párton belül akkor a Vasasok vezetőjén keresztül irányítottam.

b) A társadalom különböző köreiből (egyetemi hallgatók, nemzetőrségek, később kiegészítő karhatalmi alakulatok, miniszteri és más hatósági tisztviselők, tartalékos tisztek stb.) különböző ellenállási csoportok megszervezése, nyilvántartása, tájékoztatása, fegyverrel és anyaggal való ellátása.

c) A honvédség különböző egységeinek beszervezése, amit mindhárman csináltunk. Így pl. beszerveztük a 207/2. légvédelmi ágyús üteget a nagyrákosi gyakorlótéren, az ún. szállító századot Budán, egy pályaudvar őrségét, amely később az újpesti összekötő híd őrsége lett.

Mindez a szervezkedés a Magyar Front által erre a célra alakított Felszabadítási Bizottság munkáján belül, illetve ahhoz csatlakozva folyt. Ennek meg-

alakulásakor szervezeteink nevében tárgyaltam a Felszabadító Bizottság katonai vezetőivel. Először külön-külön Révay Kálmán századossal és Radványi hmtk. őrnaggyal, majd a kezdeményezésemre összehívott, az általam megjelölt lakáson megtartott értekezleten Nagy Jenő ezredessel, Tartsay Vilmos századossal, Szemes repülőőrnaggyal, Kővágó József hmtk. századossal, valamint Radványival és Révayval. Ezen az értekezleten, amelyen rajtam kívül még Sólyom László vett részt, kapcsoltuk be szervezetünket a Kiss—Nagy-féle szervezkedésbe. Az ezt követő második tárgyaláson Kiss János altábornagy, Nagy Jenő ezredes, Almássy Pál hmtk. ezredes, Radványi és Szemes vettek részt rajtam és Sólyom Lászlón kívül. Ezen a tárgyaláson a szervezkedés további módjait, a szükséges biztonsági szempontokat, a kidolgozandó terveket beszéltük meg, illetve a párt nevében tájékoztattam a megjelenteket a párt által beszervezett erőkről, és ismertettem a párt felfogását az egyes kérdésekben. A Kiss—Nagy-féle szervezkedésben részt vettek nagy részének elfogatása után, a kommunista párt önállóan folytatta további ezirányú munkáját.

1944. október 9-e óta úgy én, mint feleségem illegálitásban éltünk külön-külön, hamis papírokkal. Illegálitásba azért kényszerültem már október 9-én, mert akkori felettesemet pártvonalon, Horváth Márton, a Központi Vezetőség egyik tagját, aki jelenleg a *Szabad Nép* felelős szerkesztője, október 7-én elfogták. Ezután december elejéig, elfogatásáig Rajk László, majd utána Kádár János központi vezetőségi tagok voltak feletteseim, illetve az összekötők a katonai szervezet és a pártvezetőség között.

1945. június hó 11-én.

Pálffy György vk. ales.

Rajk László

Kádár János

Horváth Márton

Sólyom László

Fehér Lajos

Eredeti tisztázat. — HIL HM eln. 28 156. 1945.; Harsányi János: Magyar szabadságharcosok a fasizmus ellen. Zrínyi Katonai Kiadó 1968. 312—316. old.

A MAGYAR FRONT RÖPLAPJA ELLENÁLLÁSI HARCRA SZÓL ÍTJA FEL PEST KÖRNYÉKE DOLGOZÓ NÉPÉT

Pest környék halálra ítelt népéhez!

Halál a német megszállókra!

Munkások! Polgárok! Katonák! Rendőrök!

Pest környék munkás népe a legsúlyosabb megpróbáltatásokat éli át. Kenyér, zsír, liszt, cukor, tüzelő nélkül tengődnek százezrek. Nyilas uraink a legszükségesebből sem gondoskodnak, de házról házra járva terrorizálják a dolgozó népet. Most ásni, most fát vágni hajtanak bennünket. Katonaszökevényeket, robbantóanyagokat keresnek rajtunk éjjel és nappal. A nyilasok védtelen munkásokat vernek agyon Kispesten, a Hofherr-gyárban, a németek pedig kis munkásházak sorát robbantják fel Pestszentlőrincen, s együttesen hajtják el a férfilakosságot Németországba.

A felszabadító Vörös Hadsereg elől hátráló német hordák fronttá tették Pest környékét. Ágyútűzben, bombazáporban, gyáraink, vasutaink, hidaink robbantása közben a német megszállás és a nyilas rémuralom utolsó napjait éljük.

A német banditák és nyilas bérenceik *halálra ítélték bennünket!*

Munkások!

Nem tűrhetjük, hogy Pest környék népe nyomorultul elpusztuljon! Harcolnunk kell az életünkért! Fegyverrel szálljunk szembe nyilas hóhérainkkal! Általános sztrájkkal és tüntetéssel forduljatok szembe a német megszállókkal, és segítsük a Vörös Hadsereget, hogy megrövidítsük szenvedéseinket!

Magyar katonák!

Ne tűrjétek tovább családokat és életetek céltalan pusztítását! Fordítsátok a fegyvert a német megszállók ellen, álljatok a harcoló magyar nép mellé!

Rendőrök!

A ti helyetek is a nép mellett van, amelyből származtok! Ne szolgáljátok a német elnyomót és a nyilas zsarnokságot!

Pest környék dolgozói!

Kövessétek Csepel, Miskolc, Pécs munkásait, akik fegyverrel a kézben harcoltak a németek ellen!

Éljen a nemzeti felkelés! Éljen a fõlszabadító Vörös Hadsereg!

Éljen a független, szabad, demokratikus Magyarország!

Kispest, Erzsébet, Lőrinc Magyar Front Vezetősége

CSEPEL MUNKÁSSÁGA MEGTAGADTA A KIÜRÍTÉSI PARANCS VÉGREHAJTÁSÁT

December 4-én, hétfőn, a kora reggeli órákban ragasztották ki Csepelen a hirdményeket, amelyek tudtul adták, hogy a község déli felét még aznap ki kell üríteni. A csepeli gyárakban dolgozók a község északi felébe menjenek, a többiek induljanak el gyalog a bécsi országúton Komárom felé. A lakosság, amely alig egy pár napja saját szemével látta a német rablást és fosztogatást a kiürített Soroksáron, mély felháborodással fogadta a rendelkezést. Tudták jól, hogy a kiürítés otthonukat, munkáséletük minden eredményét zsákmányul dobja oda a fasiszta német és nyilas hordáknak, rájuk pedig a hajléktalanság, az étlen-szomjan kínlódás, a hideg és a kietlen téli országút minden borzalma vár. A lakosság, az asszonyok vezetésével, leszaggatta a hirdményeket, később a községháza körül összegyülekezve az ablakokat betörte, és tüntetett a rendelet, a németek és a nyilasok ellen. A magyar honvédek és rendőrök a tömeggel együttérezve védtek és támogatták őket. Azt mondták a munkásoknak: „Ne hagyjátok magatokat, ne féljete a nyilas csürhétől, itt vagyunk mi, és megvédünk titeket!” A kivonult nyilas karhatalom a teherautókról nézte tehetetlenül az eseményeket. Egy autón érkező nyilasvezért kődobásokkal űzött el a tömeg. Két másik nyilast, akik a Horthyt éltető honvédek közül akartak egyet elfogni, az asszonyok megverték és a katonát kiszabadították. A tüntetők egy másik csoportja fegyverrel szabadított ki a nyilas székházból nyolc munkást. Azt a néhány lakost, akik az egységet megbontva el akartak költözni, ebben megakadályozták. Holmijukat szétszórták, három bútorral megrakott kocsit felborítottak, egy negyediket felgyújtottak. A nyugtalanság másnap folytatódott, 6-án pedig tetőfokra hágott. Ezen a harmadik napon a község segédjegyzője, később a főjegyző is, kiment a tömeg elé, és kijelentette, hogy igazuk van az embereknek, ők sem mennek. Mind a kettőt letartóztatták. A nép követelte szabadon bocsátásukat.

Szerdán, 6-án délben, döntő fordulat állt be. A németek és nyilasok látták a nép állhatatos harcát, közben hírül vették, hogy a honvédek a Királyerdőn fegyvert osztogatnak a munkások között, látták a dolgozók és a katonaság együttérzését, látták a rendőrök néppárti hangulatát: takarodót fújtak. Kihirdették, hogy a kiürítést visszavonják, minden marad úgy, mint volt.

Így védtek meg a hős csepeli asszonyok tűzhelyüket, a férfiak önmagukat és családjukat, a csepeli honvédek és rendőrök pedig a népet, és a nép előtt a becsületüket.

Ez a győzelem a német és a nyilaserőszak felett történelmi jelentőségű. Példa, amely követésre vár. Bebizonyosodott, hogy csak a harcoló és egységes nemzet elől hátrál meg a fasiszta erőszak.

Csak így menthetjük meg otthonunkat, családunkat, népünket.

Csak így menthetjük meg Budapestet és ezer sebből vérző hazánkat.

Szabad Nép, 1944. december. Csepel ismét az élen.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 615—616. old.

138

1944. december

RÉSZLET A M. KIR. HONVÉD VEZÉRKAR FŐNÖKE BÍRÓSÁGÁNAK ÍTÉLETÉBŐL VITÉZ KISS JÁNOS ALTÁBORNAGY ÉS TÁRSAI ÜGYÉBEN

...A haditörvényszék mint rögtönítélő bíróság II—VII. r. vádlottak ténybeli beismerése, a többi vádlott védekezése, a tárgyaláson tanúképpen kihallgatott Mosonyi Győző és Topa János tanúk vallomása, a meghallgatott orvosszakértő véleménye, az ismertetett bűnjeliratok mint tárgyi bizonyítékok és a rendelkezésre állt egyéb adatok alapján az alábbi tényállást állapította meg tényként, és vette egyben bizonyítottnak:

A német csapatoknak az ország területére 1944. évi március 19-én történt bevonulásakor a német biztonsági rendőrség őrizetbe vette németellenes beállítottsága miatt Bajcsy-Zsilinszky Endre országgyűlési képviselőt. Ez a védőőrizetszerű letartóztatás október hó 10-ig tartott, amikor is nevezett a magyar politikai rendőrség őrizetébe került, majd október hó 15-én a Lakatos-kormány intézkedésére, szabadlábra helyeztetett. Bajcsy-Zsilinszky Endre a német védőőrizet idején érintkezést tartott fenn több baloldali beállítottságú képviselővel és közéleti egyéniséggel. Már akkor elhatározta, hogy esetleges szabadlábra helyezése után a jobboldali pártok üldözésétől tartva bujdosásba (illegálisba) megy át. Szabadulása után ennek megfelelően cselekedett, és nyomban tevékeny, baloldali politikai irányú szervezkedést kezdeményezett. Tildy Zoltán, a volt Független Kisgazdapárt ügyvezető elnöke részletesen tájékoztatta a közben bekövetkezett politikai eseményekről és különösképpen a kialakuló Magyar Front célkitűzéséről és működéséről. E szerint a magyar demokratikus pártok, közöttük a Magyar Kommunista Párt és a legitimista párt is Magyar Front gyűjtőnéven csúcsszervezetbe tömörült. A mozgalomnak, melynek a

Felszabadító Mozgalom nevet is adták, célja volt Magyarországnak a német hatalomtól való elszakítása és felszabadítása, és ezzel kapcsolatosan összműködés a szövetséges, elsősorban azonban a szovjet-orosz hadsereggel. További célja volt e mozgalomnak az október 15-i kormányzói kiáltvány szellemében a béketárgyalások bevezetése, a mai kormány és rendszer eltávolítása és a szükséghez képest fegyveres ellenállás abból a célból, hogy a szovjet-orosz és egyéb ellenséges seregek itt minél nagyobb tért nyerjenek, s az országot teljesen megszállják.

A fenti tájékoztatásnál Bereczky Albert ref. lelkész is jelen volt, majd mindketten arra igyekeztek Bajcsy-Zsilinszky Endrét rávenni, hogy a mozgalomban a vezetői szerepet vállalja, aminek nevezett eleget is tett, s ennek megfelelően az illegális mozgalmi életre be is rendezkedett. Hogy személyét és működését minél jobban leplezze, illetve biztosítsa, több ismerősénél csak 4—5 napi időtartamban lakott, Kovács Imre újságírótól Bíró Zsigmond Elemér névre szóló hamis személyi okmányokat kapott, és így álnéven élve és lakását állandóan változtatva kezdett hozzá a fenti célkitűzések érdekében az ellenállási mozgalom megszervezéséhez.

A szökésben levő Kovács Imre mutatta be és hozta össze Bajcsy-Zsilinszky Endrét Makay Miklós vegyész-mérnökkel is, mint olyannal, aki szimpatizál a mozgalom célkitűzéseivel, és hajlandó a futár szerepet vállalni, és gépkocsiját erre a célra rendelkezésre bocsátani.

Kovács Imre kérésére Bajcsy-Zsilinszky Endre október hó 20-a táján addigi Vác melletti lakásáról Budapestre jött lakni, és Makkay Milós V. r. vádlottnál szállt meg. Itt keresték őt fel a különböző pártok és szervezetek megbízottai, többek között dr. Pfeiffer Zoltán ügyvéd, aki mint összekötő szerepelt. Pfeiffer Zoltán tájékoztatása szerint a Magyar Front és a különböző ellenállási szervezetek között nem volt meg a politikai egység és célkitűzés, és ennek a megteremtése lett volna elsősorban a feladata: Pfeiffer 6 különböző című röpiratot adott át B.-Zsilinszky Endrének (lásd 1/v. nsz. alatt), amelyeket főként kommunista szervezetek adtak ki. Ezeknek a kiadását Bajcsy-Zsilinszky Endre letiltotta azzal, hogy majd ő fogja megszövegezni a szerinte helyes tartalmú röpiratot. Ennek folyományaként írta meg három (hosszabb-rövidebb) alakban a nemzethez címzett kiáltványát (1/v. nsz.). Pfeifferrel való tárgyalása során határozta el azt is, hogy a mozgalom katonai vonalának vezetésére egy magas rangú katonára van szükség, minthogy katonai erő és segítség nélkül nem lehet a mozgalom célkitűzéseit elérni. Pfeiffer kijelentette, hogy Nagy Jenő ezredes személyében talált is már egy megfelelő beállítottságú katonát, aki alkalmas is lesz a mozgalom katonai részét addig irányítani, amíg egy magasabb rendfokozatú tábornokot nem találunk. Bajcsy-Zsilinszky Endre beleegyező válasza után Pfeiffer elhozta Nagy Jenő ezredes VI. r. vádlottat, aki vel ott, Makay Miklós lakásán, a tanácskozásokat azonnal megkezdték.

Nagy Jenő ezredes VI. r. vádlotton kívül, aki mint a mozgalom katonai részének vezérkari főnöke működött, B.-Zsilinszky Endre régi ismerősére, jóbarátjára és azonos politikai beállítottságú elvbarátjára, az akkor Kőszegen lakó vitéz Kiss János nyá. altábornagy II. r. vádlottra gondolt, mint a mozgalom katonai vezetőjére, akinek a beszerzése céljából Makay Miklóst a gépkocsiján Kiss János ezirányú felkeresésére és a kapcsolatok felvétele céljából Kőszegre el is küldötte.

B.-Zsilinszky Endre eközben Veisz Már Béla szabadalmi iroda tulajdonos Lipót kert-i lakásába költözött, és ott folytatta szervezői munkáját. Itt tárgyalt a Magyarországi Kommunista Párt kiküldöttjével, Kállai Gyula újságíróval, a párt bekapcsolásáról és az ezzel kapcsolatos tennivalókról.

Makay Miklós Kőszegen felkereste vitéz Kiss ny. altbgy. II. r. vádlottat, akit tájékoztatott a felszabadító bizottság, illetve a Magyar Front megalakulásáról és a fentiekben leírt céljairól, és megbízza nevében arra kérte, hogy a részletek megbeszélése végett jöjjön fel Budapestre. II. r. vádlott ennek eleget is tett, és Makay Miklós gépkocsiján Budapestre jött, ahol nyomban felvette az érintkezést a mozgalmi vezetővel, B.-Zsilinszky Endrével.

Itt megfelelő tájékozódás után mindenben azonosította magát a B.-Zsilinszky Endre vezetése alatt álló mozgalom célkitűzéseivel, és készen mutatkozott arra, hogy Nagy Jenő ezredes támogatása mellett a katonai vezetést átveszi és megszervezi.

Nagy Jenő ezredes VI. r. vádlott vállalt szerepéhez képest széles körű szervezési és irányítási munkát kezdeményezett. Vitéz Kiss altábornagy II. r. vádlottal teljes egyetértésben igyekezett a mozgalmat katonailag alátámasztani és megerősíteni s ezzel kapcsolatosan olyan erőcsoportokat előteremteni, amelyek adott esetben alkalmazásra kerülhetnek, különösen a magyar és a szövetséges német haderő hadászati rendelkezéseinek (esetleges híd és műtárgyak stb. robbantása) megakadályozása céljából. November első napjaiban az ellenállási mozgalom törzsei az alábbiak szerint már készen is állottak; mozgalmi vezető: B.-Zsilinszky Endre, helyettes: Csorba János országgyűlési képviselő, aki egyben a Független Kisgazdapárt képviselője is volt. A szocdem pártot és a szakszervezeteket Szakasits Árpád képviselte. A radikális parasztpárt Kovács Imre újságíró vezetésével szerepelt. A Kommunista Pártot Kállai Gyula újságíró képviselte. A szovjet barátok társaságának képviselője Fekete Géza volt. A legitimista pártnak, a nemzeti demokrata néppártnak, a református szervezetnek és a diákszervezetnek még nem volt kijelölt képviselőjük.

A katonai vonal parancsnokaként vitéz Kiss János nyá. altbgy. működött. Helyettese s egyben vezérkari főnöke Nagy Jenő vk. ezredes, VI. r. vádlott volt. A személygyűjtő, összekötő és irányító tisztséget dr. Tartsay Vilmos nyá. százados III. r. vádlott látta el. Vezérkari tisztek közrevonásával egy vk.

és egy hadmérnökkari csoport felállítását is elhatározták. Ehhez azonban ténylegesen csak Almássy Pál hdmk. alezredes VII. r. vádlottat nyerték meg. Tervbe volt véve Németh Pál vk. alezredes, Beleznay István vk. őrnagy, Radványi Imre hdmk. őrnagy, Balásy Miklós vk. őrnagy, Tóth István vk. százados és Kővári Imre hdmk. százados bekapcsolása is, ezek azonban ténylegesen nem vettek részt a szervezkedésben. Németh Pál alezredes, Tóth István szds. és Balásy Miklós vk. őrgy. megkörnyékezésük után határozottan ki is jelentették, hogy a mozgalomban semmiféle szerepet nem vállalnak, és attól visszalépnek.

A mozgalom politikai része B.-Zsilinszky Endre irányítása és vezetése mellett főként a különböző pártok és csoportok tömörítésén fáradozott, és ennek látható eredménye a Bajcsy által összeállított, de kiadásra még nem került „Magyar nemzethez” címzett kiadvány volt. Ebben B.-Zsilinszky Endre a mozgalom célkitűzéseit a részletekig ismertette. Ezek a kéziratokban (1/v. nsz.) a fentiek szerint bennfoglaltatnak.

A katonai vonal, különösképpen Nagy ezredes VI. r. vádlott tevékenysége mellett, már a cselekvésre is elhatározta magát. Így Nagy Jenő ezredes és Kiss János altbgy. együttesen arra törekedtek Almássy Pál ezredes VII. r. vádlottat reávenni, hogy az arcvonalban küzdő 1. honv. hadsereg vezérkari főnökét, Jolsvay vk. ezredest — hozzá kiutazva — igyekezzék a mozgalom céljaira megnyerni olyan formában, hogy őt a hadseregének a harc abbahagyására és az ellenséghez való átpártolásra vegye rá, hogy az így támadt hézagon az ellenség minél gyorsabban előnyomulhasson. Almássy alezredes VII. r. vádlott tiltakozása akadályozta csak azt meg, hogy ez az áruló terv nem valósulhatott meg, és az Almássy alezredesen túl nem jutott. Nagy Jenő további ilyen tevékenysége a Topa János őrizetben levő állítólagos partizánvezérrel való tárgyalása volt. 1944. évi november hó 6-án egy magánlakásban tárgyalt a partizán-őrnagyként megismert Topa Jánossal, akitől a 4000 főnyi állítólagos partizán-csoportjának és a 400 páncélöklő fegyverzetének a biztosítását és a rendelkezésre bocsátást kérte.

Nagy Jenő ezredes VI. r. vádlott a fentiek mellett számos összejövetelt és megbeszélést tartott a katonai vonalon beszervezett egyénekkel. Naponként tárgyalt Kiss altbgy. katonai vezetővel és Tartsay százados összekötő tiszttel, továbbá közrevonta Almássy Pál alezrede is, s ezekkel az ellenállás tényleges kifejtéséhez szükséges karhatalmi csoportok megteremtésén fáradozott.

Tartsay III. r. vádlott az illegális mozgalmak módszereihez ragaszkodva álneven és jelszóval szerepeltette a beszervezett egyéneket. Nagy Jenő ezredes utasítására Budapest területét négy körzetre osztották fel, és ebben felosztva végezték az emberek beosztását. Tartsay III. r. vádlottnál „Mozi” jelszóval jelentkeztek az emberek, és ezeket ő osztotta be az egyes csoportokra. Tárgyalásokat folytattak az irányban is, hogy miként akadályozzák meg a magyar és

német hadvezetőség által előkészített hadászati intézkedéseket, a hidak és egyéb műtárgyak előkészített felrobbantását. Ezt főleg Révay Kálmán IV. r. vádlottra akarták bízni, illetve vele akarták elvégeztetni, minthogy műszaki ismeretei voltak. Révaynak egyébként segédtszti szerepet szántak valamelyik magasabb rangú katonai vezető mellett.

Az összekötő futárként és szállítóként közreműködött Makay Miklós V. r. vádlott ez idő alatt gépkocsijával továbbra is rendelkezésére állt a mozgalom vezetőjének, Bajcsy-Zsilinszky Endrének. — Bajcsy-Zsilinszky Endre egy ideig álnéven V. r. vádlott lakásán tartózkodott, majd amikor hosszabb ott-tartózkodása esetleg feltűnő lehetett volna, vagy gyanút kelthetett, a mozgalmi vezetőnek tovább való költöztetését és a további búvóhelyekre való elhelyezkedését lehetővé tette és foganatosította...

HIL Fűlmtár. 19/1964.; Harsányi János: Magyar szabadságharcosok a fasizmus ellen. 587—605. old.

139

1944. december

A SZABAD NÉP KISS JÁNOS ÉS TÁRSAINAK, AZ ELLENÁLLÁS KATONAI VEZÉRKARA TAGJAINAK KIVÉGZÉSÉRŐL

A nyilas hazaárulók kötél általi halálra ítélték és kivégeztek három magyar honvédtisztet, az ellenállási mozgalom három bátor vezetőjét: Kiss János tábornokot, Nagy Jenő ezredest és Tartsay Vilmos vezérkari századost.

Közel száz éve, hogy honvédtiszteket akasztottak Magyarországon. Aradon történt 1849-ben, hogy honvédtábornokokat állítottak bitó alá a véres kezű német Haynau parancsára. Akkor is az ország szabadságáról volt szó. De akkor a császári reakció maga végezte el ezt a hóhérmunkát, míg most a Gestapo bérencei, maguk a nyilasok. Ők vetik a hurkot azok nyakába, akik bátor, jó hazafiként az országot és népét ki akarják menteni a német hordák rabságából. Ami azonban nem sikerült Haynaunak bitókkal, nekik sem fog sikerülni. Bár-hogy tobzódna is a magyar vérben, nem tiporják el azt az ellenállási mozgalmat, amelyben a honvédtisztek oldalán ott harcol a magyar munkás, paraszt és polgár. Mert a bitó nem rettent meg egyiküket sem. Ellenkezőleg: csak fokozza elszántságukat, hogy végleg leszámoljanak a hazaáruló hóhérokkal. És ez a leszámolás hamarosan elkövetkezik.

Kiss János és hős társainak nevét a magyar dolgozók milliói örökre szívükbe zárták.

Kiss János és mártírhalált halt bajtársainak harcát a magyar honvédtisztek legjobbjai folytatják. Ezek a hős honvédtisztek és az egész magyar nemzet elvárják, hogy minden magyar honvédtiszt szembeforduljon a német megszállókkal és nyilas bérenceikkel. Tudniok kell, hogy ezen az úton a legénység egy emberként követi őket. Nem tarthatnak ki a hitleristák mellett, amely esetben osztozniok kell a háborús bűnösök felelősségében, hanem forduljanak szembe az elnyomókkal, és vívják ki a nép becsülését és rangjukat az új magyar néphadseregben.

Szabad Nép, 1944. december. 5. sz. Új vértanúk.; Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935—1945. 587—588. old.

A magyar népfront négy évtizede—Kálai Gyula / 5

Szerkesztői bevezető / 27

I. KÜZDELEM A NÉPFRONTÉRT, AZ ORSZÁG DEMOKRATIKUS ÁTALAKÍTÁSÁÉRT (1935—1940) / 31

1. A Kommunista Magyarországi Pártja a demokratikus erők tömörítéséért, a népfrontért / 33

1. A Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa a fasiszmus elleni harc feladatairól (1935. július 25—augusztus 2) / 33

a) A munkásegységről és az antifasizista népfront megteremtéséről. Részlet G. Dimitrov előadói beszédéből és zárszavából / 33

b) A kongresszus határozata: a fasiszmus offenzívája és a Kommunista Internacionálé feladatai a munkásosztály egységéért a fasiszmus ellen vívott harcban / 37

2. A KMP Központi Bizottságának a párt és a KIMSZ tagjaihoz és szervezeteihez intézett leveléből (1936. január 15) / 52

3. A debreceni diákegyesületek elé terjesztett kommunista határozati javaslat a föld felosztásáról és a demokratikus szabadságjogokról (1936. március) / 59

4. A KMP ideiglenes vezetőségének határozata a Kommunista Internacionálé VII. kongresszusán elfogadott irányvonal magyarországi alkalmazásáról (1936. június 23) / 60

5. A KMP a *Dolgozók Lapjában* körvonalazza a demokratikus Magyarország célkitűzéseit (1937. április) / 63

6. A *Dolgozók Lapja* a népfront jellegű demokratikus tömegmozgalom megvalósításáért (1937. július) / 65

7. A háború elkerülése, a béke, az antiimperialista erők tömörítése érdekében mozgósít a *Dolgozók Lapja* (1937. július) / 67

2. *A népfront lehetőségei Magyarországon. Viták, vélemények, állásfoglalások* / 70

8. Mónus Illés a spanyol és a francia népfront világraszóló sikereiről ír, és igazolni próbálja a szociáldemokrata nézetek helyességét (1936. július) / 70

9. Mónus Illés a magyar polgári demokrácia fejletlenségére hivatkozva utasítja el a népfront lehetőségét Magyarországon (1936. július 26) / 75

10. A magyar szervezett munkásság üdvözllete a spanyol szabadságharcosoknak (1936. szeptember 8) / 78

11. A *Dolgozók Lapja* Mónus cikkére válaszolva ismét a népfront mellett száll síkra (1937. április) / 79

12. Révai József kritikája Mónus Illésnek a polgári demokratikus forradalomról és a proletariátus másodrendű szerepéről vallott nézeteiről (1937. szeptember) / 82

13. A KMP a legitimisták körmendi gyűléséről és az antifasiszta összefogás magyarországi feltételeiről / 85

3. *A demokratikus összefogás első kísérlete: a Márciusi Front* / 100

14. A népi írók és a baloldali diákfiatalok bejelentik a Márciusi Front megalakulását és programját (1937. március 15) / 100

15. A debreceni diákság csatlakozik a Márciusi Fronthoz (1937. április 2) / 101

16. A *Gondolat* szerkesztőségének szolidaritása a perbe fogott népi írókkal (1937. március—április) / 102

17. Egyetemi hallgatók tiltakozása a népi írók zaklatása miatt (1937. május 19) / 104
18. A *Népszava* a Független Színpad munkájáról (1937. május 19) / 104
19. Bálint György a *Gondolat* hasábjain bírálja a Márciusi Frontot balról támadó írókat (1937. június) / 105
20. Balogh Edgár a dunai népek együttműködésének fontosságáról (1937. június 5) / 107
21. Csendőrségi jelentés a budapesti ifjómunkások nagygyűlésein lezajlott antifasiszta tüntetésekről (1937. augusztus 2., 3., 4) / 112
22. A *Gondolat* bírálja a Márciusi Frontot szellemi mozgalommá változtatni akaró népi írók csoportját (1937. szeptember) / 113
23. A Márciusi Front makói nagygyűlése kiáltványban erősíti meg követeléseinek vállalását (1937. október 5) / 116
24. A magyar írók kiáltványa a Parlamentben a perbe fogott népi írók védelmében (1937. november 3) / 118
25. A Nobel-díjas Szent-Györgyi Albert hitvallása a béke mellett (1937. november 7) / 120
26. Irodalmi ankét haladó magyar írók műveiből (1938. január 1) / 120
27. Részlet Szántó Zoltán jelentéséből, melyet a Kommunista Internacionálénak adott a KMP munkájáról (1938. január) / 121
28. Az Új Hang Bartók és Kodály szerepéről az új magyar zeneművészet kialakításában és demokratizálásában (1938. január) / 124
29. A marosvásárhelyi találkozón a romániai magyarság a Duna menti népek összefogásáért (1938. január) / 127
30. Révai József az értelmiségnek a magyar népfrontban betöltött helyéről és szerepéről (1938. január) / 128

31. A *Tovább* mérlege a Márciusi Front egy esztendejéről (1938. március) / 133
32. „Mit kíván a magyar nép?” — a Márciusi Front átfogó, demokratikus programja (1938. március) / 141
33. A debreceni főkapitány-helyettes betiltó határozata a Márciusi Front ünnepeiről (1938. március 18) / 148
34. Darvas József az értelmiségi ifjúság helyéről és szerepéről a dolgozókkal való együttműködésben (1938. április) / 149
35. Levelek, nyilatkozatok, vélemények a *Tovább* hasábjain a Márciusi Front célkitűzéseiről (1938. szeptember) / 152
36. A külföldön élő haladó magyar szervezetek szolidaritása a Márciusi Front célkitűzéseivel (1937—1938) / 155
 - a) Az Amerikai Magyar Egységfront konferenciája hitet tett a demokratikus Magyarországgal mellett (1937. július) / 155
 - b) A Márciusi Front felhívása a külföldön élő magyarokhoz (1938. április) / 158
 - c) A Kanadai Magyar Demokratikus Front kiáll a Márciusi Front elvei mellett (1938. április) / 159
 - d) A Spanyolországban harcoló magyarok támogatják a Márciusi Front programját (1938. július 2.) / 160
37. Révai József a népiek mozgalmáról és a demokratikus átalakulás lehetőségeiről, perspektíváiról (1939. augusztus) / 161
38. Részletek Lukács György az „Írástudók felelőssége” c. munkájából, Illyés Gyula „Magyarok” című könyve nyomán (1939) / 167
39. Révai József a népi írók tábora és a Márciusi Front széthullásának okairól (1940. május) / 171
40. Részletek Lukács György a *Szép Szó* és a népiek viszonyáról szóló írásából (1940) / 175

41. A KMP a széles antifasiszta nemzeti összefogás megteremtéséért (1938. április) / 181
42. Kállai Gyula a *Tovább* hasábjain a nemzeti függetlenség védelmében népi arcvonal létrehozását szorgalmazza (1938. április) / 183
43. Révai József a magyar munkásság feladatairól a megváltozott nemzetközi helyzetben (1938. április) / 189
44. Írók, művészek és tudósok deklarációja a zsidótörvény ellen (1938. május 5) / 192
45. Revízió Hitler jóvoltából, a náci Németország vazallussá változtatja az országot — írja Révai József (1938. november) / 195
46. Az Országos Ifjúsági Bizottság akcióprogram-javaslatja az MSZDP XXXII. kongresszusára (1939. január) / 197
47. Quo vadis, Hungaria? — az Új Hang az antikomintern paktumhoz való csatlakozásról (1939. február) / 199
48. A népi írók és a parasztság küldötteinek kiállása a népi gondolat és a parasztság felszabadulásához szükséges reformok mellett (1939. február 5) / 201
49. Erdei Ferenc Kossuth szavával szólít fel az ország függetlenségének és a nép szabadságának védelmére (1939. március) / 203
50. Veres Péter a munkás-paraszt szövetségről (1939. március 26) / 206
51. Az *Új Hang* Teleki kétarcúságáról, a munkásosztálynak a függetlenségi harcban betöltendő szerepéről (1939. április) / 208
52. Varga Jenő az SZDP történelmi szerepéről és felelősségéről (1939. április) / 215

53. Kommunista munkásság hazaszeretetének és nemzetköziségének kölcsönhatásáról és az ország függetlenségének megvédéséről (1939. április 9) / 219
54. A Komintern Végrehajtó Bizottságának határozata a KMP politikájáról, az ország függetlenségének megvédéséről (1939. június 10) / 223
55. A Nemzeti Parasztpárt zászlóbontása a Maroson (1939. július 9) / 232
56. Az Országos Ifjúsági Bizottság sikraszáll a nemzetközi együttműködés és a béke megőrzésének ügyéért a Szocialista Ifjúsági Internacionálé ülése előtt (1939. július 12) / 233
57. Károlyi Mihály felszólalása a párizsi békekonferencián a független, szabad, demokratikus Magyarország mellett (1939. július) / 234
58. Darvas József az antifasiszta összefogásról folytatott vita eredményeként gyakorlati továbblépést sürget (1939. augusztus 12) / 241
59. Az Országos Ifjúsági Bizottság a munkás-paraszt szövetségről (1939. augusztus 20) / 246

II. HARC A FÜGGETLEN, SZABAD, DEMOKRATIKUS MAGYARORSZÁGÉRT (1941—1944) / 249

1. Sajtóvita a nemzeti összefogás lehetőségéről és szükségességéről / 251

60. Darvas József a népi írók útjáról és a munkás-paraszt-értelmiségi összefogás szükségességéről (1941. április 13) / 251
61. Kállai Gyula a Márciusi Fronthoz hasonló, annak tanulságait hasznosító népfrontmozgalmat sürget (1941. április 13) / 255
62. A népi egységnek be kell fogadni a nemzetiségeket is — írja Jordáky Lajos (1941. május 25) / 257
63. A parasztságban is tudatosítani kell az összefogás szükségességét — írja Iliás Ferenc (1941. június 1) / 258

64. Mód Aladár a parasztegység és az antifasiszta nemzeti egység megteremtésének összefüggéseiről (1941. június 15) / 260
65. Kállai Gyula cikke Kovács Imrének a parasztegységről és az antifasiszta nemzeti összefogásról kialakított helytelen nézeteiről (1941. augusztus 3) / 261
66. Földes Ferenc cikke a széles körű nemzeti összefogás megteremtésének jelentőségéről (1941. augusztus 17) / 266
67. A *Népszava* szerkesztőségi cikkben foglalt állást az összefogás mellett (1941. augusztus 24) / 268
68. Barcs Sándor a polgárság nevében csatlakozik a nemzeti összefogáshoz (1941. szeptember 14) / 270
69. Kovács Imre „Toborzó” című cikke az „új politikai front” gyakorlati megoldására tesz javaslatot (1941. szeptember 28) / 274

2. Az antifasiszta függetlenségi mozgalom sikerei / 278

70. A KMP Központi Bizottsága összefogásra, a német fasizmus és a háború elleni harcra mozgósítja az ország összes Hitler-ellenes erőit (1941. szeptember 1) / 278
71. A Batthyány emlékmécesnél tartott ifjúnunkás tüntetés visszhangja a *Népszavában* (1941. október 9) / 280
72. A *Szabad Szó* a Kossuth és Táncsics sírjánál 1941. november 1-én lezajlott antifasiszta tüntetésről (1941. november 9) / 281
73. A parasztság helyi képviselőinek kell megtanítani osztályukat „eszmélni, gondolkodni, vállalni és helytállni” — írja Kállai Gyula (1941. november 9) / 282
74. A KMP KB közéleti személyekhez intézett körlevele az antibolsevista kiállítás megakadályozására és a nemzeti erők tömörítésére szólít fel (1941. november 28) / 284

75. Részletek a *Népszava* karácsonyi számából (1941. december 25) / 286
- a) Szakasits Árpád cselekvő összefogásra szólít fel minden hazája sorsáért aggódó embert / 286
 - b) Részlet Szekfü Gyula „A szabadság fogalma” című cikkéből / 289
 - c) Részletek Bajcsy-Zsilinszky Endre „Kossuth és a magyar külpolitika” című cikkéből / 290
 - d) Részlet Gosztonyi Lajosnak a nemzeti függetlenség és a szociális haladás egységéről szóló cikkéből / 292
 - e) Az OIB a magyar ifjúság feladatairól / 293

Levelek a *Népszava* karácsonyi számából (1942 január) / 295

77. A különböző paraszti rétegek összefogása és a proletariátussal való együttműködése szorosan vett nemzeti és osztályérdek is (1942. január 11) / 298
78. A *Szabad Nép* cikke az antifasiszta világkoalíció létrejöttéről és jelentőségéről (1942. február 1) / 300
79. A *Szabad Nép* az ország függetlenségéért, a munkásosztály, a parasztság és a Hitler-ellenes polgárság összefogásáért (1942. február 1) / 301
80. „Szabadság és a nép” címmel antifasiszta freskópályázatot hirdet a szociáldemokrata párt (1942. február 15) / 303
81. A munkásság nemcsak a jelen kovácsolója, hanem a haladó magyar múlt őrzője és védelmezője is — írja a *Népszava* (1942. február 17) / 304
82. A Magyar Történelmi Emlékbizottság felhívása (1942. március 1) / 307
83. Az OIB „közös cselekvést” javasol március 15-e antifasiszta szellemű megünneplésére (1942. március 1) / 309
84. A Magyar Történelmi Emlékbizottság a Petőfi-jelvény kibocsátásáról és március 15-e 1848 szellemében való megünnepléséről (1942. március) / 310
85. Kállai Gyula a nemzeti önállóság és a dolgozó tömegek gazdasági és politikai felszabadulásának szerves egységéről (1942. március) / 310

86. Változtassátok március 15-ét hadseregünk megmentésének napjává — hirdeti a Kossuth Rádió (1942. március 7) / 313
87. A Szovjetunióban élő magyar kommunista emigránsok felhívása Magyarországnak népéhez (1942. március) / 315
88. Részlet Szekfű Gyula írásából: 1848 igazi értelméről (1942. március 15) / 320
89. A *Szabad Szó* a március 15-i tüntetésről (1942. március 22) / 322
90. Munkáslevél az illegális *Szabad Népből* az 1942. március 15-i tüntetésről (1942. április) / 323
91. Irodalmi estek a nemzeti összefogás és az antifasiszta harc szolgálatában. Részlet Hont Ferenc „Költészet a dobogón” című tanulmányából (1942. május) / 324
92. A budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a belügyminiszternek a kommunisták nagyarányú letartóztatásáról (1942. május 25) / 328
3. *Harc a demokratikus és antifasiszta erők tömörítéséért és a különbékéért* / 332
93. A KMP röpirata Rózsa Ferenc és Schönherz Zoltán mártírháláláról és a Kállay-kormány politikája elleni harcról (1942. október) / 332
94. A kommunisták és a velük szimpatizálók a „holnap Magyarországot” csak a fasiszmus elleni határozott és céltudatos harcban látják elérhetőnek (1942. december 25) / 334
95. Nagy István tetteket, a nemzeti összefogás erőinek országos értekezletét sürgeti (1942. december 25) / 338
96. Petőfi szelleme mozgósítsa a nemzetet a szabadságért 1943-ban is — írja Gosztonyi Lajos (1943. január 1) / 340
97. Petőfi-matinét a demokratikus erők tömörítése jegyében (1943. január 10) / 343

98. A Kossuth Rádió a külföldön élő magyarok együttműködésének fontosságáról és kezdeti eredményeiről (1943. január 27) / 344
99. A KMP röpiratban követeli a voronyezsi vereségért felelős Kállay-kormány eltávolítását és az azonnali különbékét (1943. március) / 345
100. A Kossuth Rádió ostromozza az ellenzéki pártok kivárási taktikáját és az 1942-es tüntetés megismétlését szorgalmazza (1943. március 4) / 347
101. A KMP programja: a különbéke, az ország függetlenségének és demokratikus berendezkedésének kivívása legyen az antifasiszta nemzeti függetlenségi mozgalom feladata (1943. április) / 348
102. Küzdelem a szegényparaszság önálló szervezetének létrehozásáért, a földmunkás-szakszervezetért (1942. december—1943. május) / 352
- a) Kállai Gyula a munkás-paraszt összefogás szervezeti feltételeinek megteremtéséről (1942. december 25) / 352
 - b) A *Szabad Szó* követeli a földmunkás-szakszervezet felállítását (1943. január 10) / 355
 - c) A *Szabad Szó* a Magyar Parasztszövetség földmunkás-szakszervezetének megalakulásáról (1943. május 9) / 356
 - d) Dobi Istvánnak, a földmunkás-szakszervezet elnökének nyílt levele az ország mezőgazdasági munkásaihoz (1943. május 30) / 362
103. A *Szabad Szó* Mód Aladár „Küzdelem az önálló Magyarországért” című könyvéről (1943. április 4) / 364
104. Szakasits Árpád munkáslevelek alapján a hármas egységről (1943. május 2) / 365
105. Nagy István a tépelődő, a cselekvést vállalni nem merő írókról (1943. május 23) / 368
106. A Kossuth Rádió bírálja az antifasiszta harcot csak szellemi síkon vívó „ellenzéki erőket”, és a tényleges politikai harc megindítását szorgalmazza (1943. július 5) / 370
107. Az olaszországi események hatása a magyar antifasiszta erőkre (1943. július—december) / 371

- a) A Békepárt első röplapja azonnali különbékét követel (1943. július) / 371
- b) A Kossuth Rádió leleplezi a Kállay-kormány különbéke törekvéseinek igazi célját (1943. július 24) / 373
- c) Részlet Bajcsy-Zsilinszky Endre 1943. július 31-én Kállay Miklós miniszterelnöknek átadott memorandumából / 374
- d) Az SZDP, a kisgazdapárt és a polgári párt szövetségének létrejöttéről (1943. augusztus 7) / 378
- e) A Kossuth Rádió a kisgazdapárt és a szociáldemokrata párt szövetségéről (1943. augusztus 9) / 379
- f) A munkásosztály harca a demokratikus és független Magyarorszáért nem jelent lemondást végcéljáról, a szocializmusról — írja a *Népszava* (1943. augusztus 15) / 380
- g) A Kossuth Rádió a Hitlerrel való szakítás kockázatáról (1943. szeptember 13) / 382
- h) A Kossuth Rádió méltatja, egyben bírálja is Bajcsy-Zsilinszky Kállayhoz küldött memorandumát (1943. december 27) / 383
- i) A Szovjetunióban élő antifasiszta hadifoglyok programja a demokratikus Magyarország megteremtésére (1943 őszén) / 385

108. A különböző antifasiszta ifjúsági csoportok által kezdeményezett és augusztus 20-ra meghirdetett „ifjúsági ankét” feladatairól (1943. július—augusztus) / 386

- a) A kommunista és szocialista fiatalok programtervezete az „ifjúsági ankétra” (1943. július vége) / 386
- b) *Népszava* az „ifjúsági ankétról” (1943. augusztus 1) / 392

109. Munkás-paraszt-értelmiségi ifjúság találkozója Balatonszárszón (1943. augusztus 22—29) / 393

- a) Korabeli ismertető a balatonszárszói találkozóról / 393
- b) Részlet Erdei Ferencnek „A magyar társadalom” című, a találkozón elmondott beszédéből / 394
- c) Veres Péter hozzászólása Németh László harmadik utas felfogásához / 397
- d) Nagy István: A harmadik út nem más, mint nemzeti öngyilkosságra való felhívás / 399
- e) Dobi István: A dolgozó parasztság felemelkedésének útja a demokrácia és a szocializmus / 401
- f) Kovács Árpád: A különbségek ellenére is adva van az együttműködés lehetősége / 403

110. A Békepárt tájékoztatója az antifasiszta demokratikus erők előtt álló legfontosabb feladatokról. A háború utolsó szakasza (1943. december) / 404
111. Részletek a Békepárt közéleti személyekhez eljuttatott memorandumából, amely az összefogás és a nemzetvesztő politika elleni aktív harc szükségességét hirdeti (1944. január) / 413
112. Magyar hadifoglyok nyílt levele a tisztikarhoz (1944. január 18) / 420
113. A *Szabad Szó* tudósítása a Magyar Parasztszövetség földmunkásszakosztályának vésztői kongresszusáról (1944. február 20) / 422
114. A Reuter Hírszolgálati Iroda Károlyi Mihály 9 pontból álló antifasiszta és az ország demokratikus fejlődésének programjáról (1944. március 14) / 424
4. *Magyarország német megszállása. A Magyar Front létrejötte és küzdelme a háborúból való kiválásáért* / 426
115. A Békepárt röplapja a német megszállók elleni kíméletlen harcra szólítja fel az ország népét (1944. március 19) / 426
116. A Kossuth Rádió felhívása a fasiszta megszállók elleni harcra (1944. március 20) / 428
117. A demokratikus pártok kiáltványa a magyar nemzethez. A Magyar Front megalakulásának bejelentése (1944. június) / 429
118. A franciaországi Magyar Függetlenségi Mozgalom felhívása az ott élő magyarokhoz (1944. július) / 433
119. A *Béke és Szabadság* cikke a munkásosztálynak a Magyar Frontban betöltött vezető szerepéről (1944. augusztus) / 434
120. A Magyar Front felhívása az üldözöttek, bebörtönzöttek, internáltak megmentésére (1944. augusztus) / 436
121. A *Magyar Front* című újság cikke a fasiszták elleni harc belső feltételeiről (1944. augusztus) / 437

122. A Kommunista Párt kiáltványa a magyar néphez
(1944. szeptember) / 440
123. A Nemzeti Ellenállás Diákmozgalmának felhívása a tanuló ifjúsághoz
(1944. szeptember) / 446
124. A Magyar Front pártjai memorandumukban felszólítják Horthyt
a fasiszta Németországgal való szembefordulásra és a szövetséges
hatalmakkal való fegyverszünet megkötésére (1944. szeptember 20) / 447
125. Azonnali különbékét követel a magyar hadifoglyok küldöttsége
Miklós Bélától, az 1. hadsereg parancsnokától
(1944. szeptember 26) / 450
126. Az illegális *Szabad Szó* a tétlen várakozás ellen, az azonnali
cselekvésért (1944. szeptember) / 453
127. Az *Ellenállás* című illegális lap a Hitlerrel való azonnali szakítást
követeli (1944. október 1) / 454
128. A Kommunista Párt programtervezete az újjászülető Magyarország
felépítéséről (1944. október 2) / 455
129. A Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozata
a fasizmus elleni közös harcról és a munkásosztály egységének
megteremtéséről (1944. október 10) / 459
130. A *Magyar Újság* cikke az 1944. október 15-i fegyverszüneti kérelem
előzményeiről, a Szovjetunió és szövetségesei fegyverszüneti
feltételeiről (1944. október) / 463

5. Harc Szálasi uralma ellen az ország felszabadításáért / 464

131. A Kommunista Párt Bányászbizottságának felhívása Szálasiék
hatalmának megdöntésére, a fegyveres ellenállásra (1944. október) / 464
132. Megalakult a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottsága
(1944. november 9) / 466

133. A Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának kiáltványa a magyar néphez (1944. november 10) / 466
134. A Magyar Ifjúság Szabadságfrontja fegyveres ellenállásra hívja fel az ifjúságot (1944. november 22) / 468
135. Pálffy György összefoglaló jelentése a KP Katonai Bizottságának munkájáról (1944 ősze) / 471
136. A Magyar Front röplapja ellenállási harcra szólítja fel Pest környéke dolgozó népét (1944. december) / 474
137. Csepel munkássága megtagadta a kiürítési parancs végrehajtását (1944 december) / 475
138. Részlet a m. kir. honvéd vezérkar főnöke bíróságának ítéletéből vitéz Kiss János altábornagy és társai ügyében (1944. december) / 476
139. A *Szabad Nép* Kiss János és társainak, az Ellenállás Katonai Vezérkara tagjainak kivégzéséről (1944. december) / 480

A KIADÁSÉRT FELEL A KOSSUTH KÖNYVKIADÓ IGAZGATÓJA
A BORÍTÓ ÉS A KÖTÉSTERV SZÁNTÓ TIBOR MUNKÁJA
MŰSZAKI VEZETŐ MÓZES TIBOR
MŰSZAKI SZERKESZTŐ SZAKÁLOS MIHÁLY
A SZEDÉST 1976. VI. 29.-ÉN KEZDTÉK MEG
MEGJELENT 1977. IV. 8-ÁN, 5000 PÉLDÁNYBAN
TERJEDELME : 43,7 (A/5) ÍV